T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

BEDÂYİÜ'L VEKÂYİ (17. YÜZYIL)
METİN - DİZİN VE İNCELEME
(vr. 446a -482b)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DUYGU TURP

İSTANBUL 2011

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

BEDÂYİÜ'L VEKÂYİ (17. YÜZYIL)
METİN - DİZİN VE İNCELEME
(vr. 446a -482b)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DUYGU TURP

PROF. DR. EMİNE GÜRSOY NASKALİ

İSTANBUL 2011

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Duygu Turp'un "Bedâyiü'l Vekâyi (17. yüzyıl) Metin - Dizin ve İnceleme. (vr. 446a - 482b)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof.Dr. Emine Gürsoy Naskali Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Doç.Dr. Mesut Şen Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Doç.Dr. Osman Özgüdenli Marmara	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ..30../..06.../ 2011 tarih ve 2011/13-3..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÖN SÖZ IV
ÖZET V
SUMMARY VI
KISALTMALAR VII
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ VIII
KAYNAKÇA IX
1. GİRİŞ 1
1.1. ESER ve ESERİN MÜELLİFİ HAKKINDA BİLGİ 1
1.2. TEZİN KAPSAMI 5
1.3. TEZİN HAZIRLANIŞINDA İZLENEN YÖNTEM 5
2. METNİN ÖZETİ 8
2.1. CEVĀB-NĀME-İ ŞĀH-I ḲIZILBĀŞ (446a/1-446b/11) 8
2.2. TEẔYĪL-İ DĀSİTĀN-EST (446b/11-446b/23) 8
2.3. REFTEN-İ ŞEH BE-FETḤ-İ ḤIṢN-I KEMĀḪ (446b/24-447b/9) 8
2.4. ẔİKR-İ İSTİḪLĀṢ-I MÜLK-İ ẔU'LḲADR (447b/9-448b/6) 9
2.5. ḪIŞM-I SULTĀN BE BAʿŻI ĀZĀDEGĀN (448b/6-449a/6) 9
2.6. İṬAʿĀT-KERDEN-İ EKRĀD VE FETḤ-İ ḲALʿA-YI ĪŞĀN (449a/6-450b/24) 9
2.7. İḤĀTA-KERDEN-İ DÜŞMEN ḤİṢĀR-I ĀMED-RĀ (450b/24-452a/18) 9
2.8. ʿARŻ-I ḪĀL-İ ÜMERĀʿ-YI EKRĀD (452a/18-453a/1) 10
2.9. BAḲİYYE-İ DĀSİTĀN (453a/1-453b-10) 11
2.10. ẔİKR-İ FETḤ-İ ĀMİD VE TEDBĪR-İ FETḤ-İ MARDİN (453b/10-455a/6) 11
2.11. ẔİKR-İ İRSĀL-İ CÜNŪD EZ-DERGEH-İ SULṬAN SELĪM (455a/6) 13
EZ-BERĀY-I FETḤ VE TEDMĪR-İ ḲIZILBĀŞ-I LEʿĪM (455a/7-455b/16) 13
2.12. SŪʿ-YI TEDBĪR-İ MEḤEMMED PAŞA (455b/16-457a/10) 13
2.13. VUṢŪL-İ ʿASKER-İ SULṬĀN VE CENK BĀ-ḲARA ḪAN (457a/10-458a/23) 14
2.14. DER-BEYĀN-I ḲILĀʿ-I MEFTŪḤA/TESḪĪR-İ MARDİN 922 (458a/23-459b/6) 14
2.15. ZİKR-İ İNʿĀMĀT-İ SULṬĀN BĀ-ĠUZĀT (459b/6-459b/20) 14
2.16. ṢŪRET-İ MENŞŪR-İ ŞĀH BĀ-KEREM (459b/20-461a/5) 15

2.17. DAʿVET-İ İDRİS-İ BİDLİSĪ BE-DERGĀH-I ʿULĀʿ (461a/5-461b/8) 15
2.18. ĀĠĀZ-I DĀSİTĀN-I FÜTŪḤAT-I MIṢIR U ŞAM (461b/8-463a/24) 16
2.19. DER-Ẕİ̇KR-İ ḤARB-I ŞĀH-I RŪM BĀ ḴANṢU MIṢRĪ-Yİ̇ ŞŪM (463a/24-464a/24) 17
2.20. Ẕİ̇KR-İ TERTĪB-İ ṢUFŪF-I ṬARAFEYN (464a/24-466a/16) 17
2.21. Ẕİ̇KR-İ TESḪĪR-İ ḴALʿA-YI ḤALEB-EST (466a/16-467a/2) 18
2.22. ṢŪRET-İ FETḤNĀME-Yİ̇ ḤALEBÜ'Ş-ŞEHBĀʿ (467a/2-468a/14) 18
2.23. ʿAZM-İ SULṬĀN BE-FETḤ-İ KİŞVER-İ ŞĀM (468a/14-469b/12) 18
2.24. MEŞVERET-KERDEN-İ SULṬĀN BE-ḤAḴḴ-I FETḤ-İ MIṢIR (469b/12-471a/3) 19
2.25. TEVECCÜH-İ HÜMĀYŪN VE ʿAZM-İ TESḪĪR-İ MIṢIR (471a/3-472a/20) 20
2.26. İNHİZĀM-I ĠAZALİ-Yİ̇ ÇERKES (472a/20-473a/18) 20
2.27. REFTEN-İ ŞEH BE-MESCİ̇D-İ AḴṢĀ (473a/18-474b/6) 21
2.28. MAḴTŪL-İ ḤÜSAM PAŞA (474b/6-475a/6) 21
2.29. FETḤ-İ MIṢIR VE ḴITĀL BĀ-ÇERKES (475a/6-475b/21) 22
2.30. Ẕİ̇KR-İ TERTĪB-İ ṢUFŪF VE CĀY-I CENK (475b/21-477b/4) 22
2.31. Ẕİ̇KR-İ CENK Ü ḤARB DER-ŞEHR-İ MIṢIR (477b/4-478b/1) 23
2.32. İRSĀL-İ FETḤ-NĀME BE-EṬRĀF VE CEVĀNİ̇B (478b/1-480b/14) 24
2.33. İṬĀʿAT-KERDEN-İ CANBERDİ̇ VE ʿAFV-İ ŞEHEN-ŞĀHĪ (480b/14-481a/10) 25
2.34. ṬALEB-İ ʿAFV-I ṬUMANBAY BERĀY-I ḪUDʿA (481a/10-482a/16) 25
2.35. Ẕİ̇KR-İ BER-DĀRĪ-Yİ̇ ṬUMANBAY-I ŞŪM (482a/16-482b/25) 26
3. METNİ̇N DİL ÖZELLİ̇KLERİ̇NİN İ̇NCELENMESİ 27
3.1. ÜNLÜLERİ̇N YAZILIŞI 27
3.1.1. a ünlüsü 27
3.1.2. e ünlüsü 28
3.1.3. ı, i ünlüleri 28
3.1.4. u, ü, o, ö ünlüleri 29
3.2. ÜNSÜZLERİ̇N YAZILIŞI 29
3.2.1. ç ünsüzünün yazılışı 29
3.2.2. d ve ḍ ünsüzlerinin yazılışı 30
3.2.3. ġ ve ḳ ünsüzlerinin yazılışı 30
3.2.4. g ve k ünsüzlerinin yazılışı 31

3.2.5. h, ḥ, ḫ ünsüzlerinin yazılışı 31
3.2.6. ñ ünsüzünün yazılışı 31
3.2.7. p ünsüzünün yazılışı 32
3.2.8. s, ṣ, s̲ ünsüzlerinin yazılışı 32
3.2.9. t ve ṭ ünsüzlerinin yazılışı 33
3.3. MORFOLOJİK ÖZELLİKLER 33
3.3.1. İyelik Ekleri 33
3.3.2. Belirtme Durumu (Akuzatif) Eki 35
3.3.3. İlgi Hali (Genitif) Eki 35
3.3.4. Görülen Geçmiş Zaman Eki 36
3.3.5. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki 36
3.3.6. Geniş Zaman Eki 36
3.3.7. Emir Kipi 37
3.3.8. İstek Kipi 37
3.3.9. Ettirgenlik (Faktitif) Ekleri 38
3.3.10. Zarf Fiil (Gerundium) Ekleri 38
3.3.11. Sıfat Fiil (Partisip) Ekleri 40
3.4. DİĞER BAZI EK VE KELİMELER HAKKINDA 40
4. METİNDE YER ALAN Kİ'Lİ BİRLEŞİK CÜMLELERİN İNCELENMESİ 42
4.1. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE ÖZNE OLARAK KATILMASI 42
4.2. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE NESNE OLARAK KATILMASI 50
4.3. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE ZARF OLARAK KATILMASI 56
4.4. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE YER TAMLAYICISI OLARAK KATILMASI 68
4.5. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE YÜKLEM OLARAK KATILMASI .. 71
4.6. CÜMLE BAŞI EDATI ŞEKLİNDE GEÇEN Kİ'Lİ İFADELER 73
5. METİN 80
6. DİZİN VE SÖZLÜK 138
7. TIPKIBASIM 333

ÖNSÖZ

Çağlar boyu türlü mücadeleler içine girmiş, üstün başarılarla onurlanmış insanoğlunun hükmedemediği tek şey zamandır. Geçmişi anlamayı, geleceği planlamayı sağlayan tarih ilmi, zamanı kayıt altında tutarak insanın istifadesine sunar.

Geçmişi aydınlatan eserlerden biri olan *Bedâyiü'l-vekâyi*, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren 1520'ye kadar olan savaşlarını, dış ve iç politikasını, azınlıklarla ilişkilerini anlatan bir vekayinamedir. Bu amaçla yazılmış farklı eserlerden de faydalanan ve eserinde, kendi yazdıklarıyla bunları harmanlayan, zaman zaman karşılaştırmalar yapan Hoca Hüseyin, verdiği bilgileri kalem odasından ulaştığı belgelerle güçlendirmiştir. Beyit, ayet, atasözü ve deyimlerle bezeli eser, bahsi geçen dönemde, Osmanlı Devleti'nin manzarasını çizmektedir.

Olayları anlatırken sıradanlıktan uzak duran Hoca Hüseyin'in eserinde Osmanlı'nın devlet adamları, âlimleri ve önde gelen şahsiyetleri, savaşları ve bu savaşların sonuçları, fetihlerinin yanı sıra gelenek ve âdetleri, sosyal yaşantısı, ekonomisi hakkında da kayda değer bilgiler vardır. Eser, devlet arşivleri yerine şahısların elinde kaldığı için gün ışığına çıkarılamamıştır. Şüphesiz, tarihçiler için Bedâyiü'l-Vekâyi aydınlatıcı, alanında yazılmış eserler arasında öne çıkan kaynaklardan biri olacaktır.

Dil alanının penceresinden bakacak olursak, *Bedâyiü'l-vekâyi*'nin geçiş dönemi eseri olduğu için Eski Anadolu Türkçesi'ne ait bazı özellikleri devam ettirdiğini, eserde ikili kullanımların fazla sayıda olduğunu söyleyebiliriz. Hoca Hüseyin, yazdığı eserin diline de özenmiş, Türkçenin ifade gücünden fazlasıyla yararlanmıştır.

Bedâyiü'l-vekâyi'nin 446a-482b varaklarını içeren bu çalışma müellif ve eser hakkında bilgilerin verildiği giriş, transkripsiyonlu metin, dil özellikleri, ki'li cümle incelemeleri, metnin özeti, dizin ve sözlük, tıpkıbasım olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır.

Beni bu keyifli çalışmaya yönlendiren, araştırmamın her aşamasında bana rehberlik eden, çalışma azmini örnek aldığım kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Emine GÜRSOY NASKALİ'ye, okunamayan kelimeleri çözmemde yardımcı olan ve güler yüzüyle daima yanımda olan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Mesut ŞEN'e, dizin konusunda zamanını ayırarak teknik bakımdan bilgilenmemi sağlayan Muhittin ATMACA'ya ve hiçbir zaman benden desteğini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

ÖZET

Üzerinde çalışmış olduğum tezin konusu 17. yüzyıl tarihçilerinden Hoca Hüseyin Efendi'nin yazmış olduğu *Bedâyiü'l-vekâyi* adlı eserdir. 446a-482b varaklarının incelendiği tez, yedi bölümden oluşmaktadır.

Ele alınan bölüm, Yavuz Sultan Selim döneminde yapılan fetihleri; Kürt, Çerkes ve Kızılbaş topluluklarıyla mücadeleleri; Gazze, Turnadağ, Ridaniye ve Mercidabık Savaşlarını konu edinmektedir.

Giriş bölümünde, eserin içeriği ve müellifi hakkında bilgi verilmiş, tezin kapsamı ve nasıl hazırlandığı açıklanmıştır. İkinci bölümde, *Bedâyiü'l-vekâyi*'nin çalışmamıza konu olan kısmının özeti yer almaktadır. Özetler, bütünlüğü sağlamak amacıyla, metin içerisindeki başlıklara uygun şekilde verilmiştir. Başlıklar metindeki özgün biçimiyle, yer adları ve kişi adları ise günümüzdeki biçimleriyle yazılmıştır. Üçüncü bölümde, geçiş dönemi özelliği gösteren eserin dil özellikleri incelenmiştir. Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini de taşıyan eserde, eklerin birkaç farklı şekilde yazıldığı saptanmıştır. Dördüncü bölümde ise, ki'li cümle tahlilleri yapılmıştır. Ki'li cümle tahlilleri yapılırken cümleler günümüz Türkçesine aktarılmış ve yardımcı cümlelerin ana cümleye katılım şekilleri tespit edilmiştir. Beşinci bölümde, metnin Latin harfleriyle transkripsiyonu; altıncı bölümde indeksli sözlüğü yer almaktadır. Dizin ve sözlük kısmında metinde geçen tüm kelimeler ele alınarak anlamlandırılmış, kelimlerin geçtiği tamlamalar ve yer aldığı sayfalar belitilmiştir. Son bölümde, eserin tıpkıbasımı verilmiştir.

Tüm bu çalışmalar, *Bedâyiü'l-vekâyi*'nin 446a-482b varaklarını içermektedir.

SUMMARY

The purpose of my thesis is to analyze 17th century scholar Khodja Hüseyin Efendi's work called *Bedâyiü'l-vekâyi*. The thesis focuses on pages 446a–482b and comprises of seven parts.

The section in question deals with the Ottoman conquests during the reign of Sultan Selim I (Yavuz Sultan Selim); suppression of Kurdish, Circassian and Kizilbash uprisings; and Ottoman-Mamluk Battles in Gaza, Ridaniya and Marj Dabiq.

In the introduction, general information about the author and his work is given, and the scope of this thesis is explained. The second part discusses the reasoning behind choosing *Bedâyiü'l-vekâyi* as the topic of this thesis. Summaries are given in a way to be compatible with the titles in the text to provide coherence. The titles are written in the original format, and the personal names and names of places are written in present-day format. The third part analyzes the specific linguistic choices of the transitional period in the Ottoman history. The text was read according to the phonetics indicated in the text. In cases where no indication of the phonetics was provided by the text, the reading was done according to the standard Old Anatolian Turkish grammar. In the examinaton of "ki" sentences in the fourth part of the thesis, the "ki" sentences were reformulated according to the syntax of modern Turkish, and this way, the auxiliary "ki" clauses were incorporated into the main sentence. This way, it was possible to see the syntactic funcion of the "ki" clauses. The fifth part gives the transcription of the original text in the Latin alphabet, and the sixth part provides the index of the text. The meaning of every entry in the index is given. In the last section a facsimile copy of the original text is reproduced. All the research is based on pages 446a–482b of *Bedâyiü'l-vekâyi*.

KISALTMALAR

Ar.	:	Arapça
birl.	:	birleşik kelime
bkz.	:	bakınız
f.	:	fiil
Far.	:	Farsça
is.	:	isim
İtal.	:	İtalyanca
Moğ.	:	Moğolca
s.	:	sıfat
tam.	:	tamlama
ünl.	:	ünlem
vb.	:	ve benzeri
Yun.	:	Yunanca
zf.	:	zarf

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا (آ)	a, ā	ص	ṣ
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s̱	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẕ, d̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	’

KAYNAKÇA

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı, 1-3. Cilt, İstanbul, 2008

BURSALI MEHMET TAHİR EFENDİ, *İdris-i Bitlisî*, *Osmanlı Müellifleri* 1299-1915, III. Cilt, Sayfa 63, Meral Yayınları, İstanbul, 1975

ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1983

GÜLENSOY, Tuncer, *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Ankara, 1995

GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK, Ankara, 2007

KORKMAZ, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK, Ankara, 2009

ÖZCAN, Abdülkadir, *Koca Hüseyin*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XXVI. Cilt, Sayfa 130-131, Ankara, 2002

ÖZKAN, Mustafa, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kamus-ı Türkî*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2004

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, *Koca Hüseyin Efendi*, XIX. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1971

UNAT, Faik Reşit, *Hüseyin: Bedâyi ül-vekayi*, TTK Belleten Cilt XXVII Sayı 105-108, TTK Basımevi, Ankara, 1963

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi-XVI. Yüzyıl Ortalarından XVI. Yüzyıl Sonuna Kadar*, III. Cilt, TTK Basımevi, Ankara, 1977

YENİ TARAMA SÖZLÜĞÜ, dzl. Cem DİLÇİN, TDK, Ankara, 1983

1. GİRİŞ

1.1. ESER ve ESERİN MÜELLİFİ HAKKINDA BİLGİ

Hoca Hüseyin Efendi ve *Bedâyiü'l-vekâyi* adlarına kaynaklarda yalnızca ismen rastlanmaktadır. Bunun nedeninin, eserin Sultan I. İbrahim'e sunulduğu hâlde, devlet arşivlerinde değil de özel şahısların elinde bulunması ve XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti topraklarının dışına çıkarılması olduğu düşünülmektedir. Eser hakkında bilimsel bir neşir bulunmamaktadır.

Hayatı hakkında bilinenler hemen sadece kendi eserinde verdiği bilgilere dayanan Hoca Hüseyin Efendi, aslen Saraybosnalı'dır. Babası Bosna'da, Gazi Hüsrev Paşa Camii Kütüphanesi'nde Hâfız-ı Kütüb olan Hoca Hüseyin Efendi'nin İstanbul'a geliş tarihi ve devlet hizmetine giriş tarihi bilinmemektedir.

Bedâyiü'l-vekâyi'de, 1613'te reisülküttâblık makamında bulunduğunu, altmış yıldan beri Divân-ı Hümâyun hizmetinde olduğunu ve yetmiş seksen yaşlarındayken reisülküttâblıktan ayrıldığını ifade eden Hoca Hüseyin'in, bu görevi aralıklarla birkaç defa üstlendiği anlaşılır. 1637'de Sultan IV. Murad ile Bağdad seferine katılmış ve padişahın emri üzerine Ahmet bin Yûsuf el-Karamânî'nin Ahbârü'd-düvel'ini Arapça'dan Türkçe'ye tercüme etmiştir. Bursalı Mehmet Tahir Efendi'nin *Osmanlı Müellifleri* eserinde ise, Hoca Hüseyin'in, Bağdat seferinden sonra Diyarbakır'a gelindiğinde reisülküttâblığa terfi edildiği belirtilir.

Sicill-i Osmânî'de Hoca Hüseyin'in biyografisi bulunmamakla birlikte reisülküttâblar listesinde 1624, 1629 ve 1634 yıllarında vazifede olduğu belirtilir. Anadili Boşnakça'nın haricinde Türkçe, Arapça, Farsça dillerine de hakim olan Hoca Hüseyin Efendi'nin *Naimâ Tarihi*'ne dayanarak, ölüm tarihi pek çok eserde 1644 olarak geçer; ancak Hüseyin Efendi Ocak 1645'te eserin 1. bölümünü temize çektiğini ve gördüğü bir rüya neticesinde 2. bölümü yazmaya karar verdiğini belirtmektedir. Ayrıca eserin 2. cildinin 269 a numaralı varağında, 1646 yılı içerisinde bulunulduğunu yazar. Bu nedenle bu tarihte hayattadır ve bir iki yıl sonra irtihal ettiği muhtemeldir.

Müellifin *Ahbârü'd-düvel* çevirisi henüz ele geçmediği için bilinen tek eseri *Bedâyiü'l-vekâyi* adlı tarih kitabıdır. İlk olarak XVIII. yüzyılın ünlü diplomatı Ahmet Resmi Efendi tarafından *Halifetü'r-Rüesâ* eserinde zikredilen *Bedâyiü'l-vekâyi*'den

Hammer da bahsetmekte ve Viyana Nationalbibliothek'te eserin bir nüshasının bulunduğunu belirtmektedir. Hammer'in Viyana Nationalbibliothek'te görmüş olduğu 1. cildin nüshasını Gustav Flügel tavsif etmiş, 609 varaktan oluşan bu ciltte üç bablık bir mukaddime ve dört fasıl olduğunu söylemiştir.

1957'de Münih'te toplanan XXIV. Milletlerarası Şarkiyatçılar Kongresi'nin Türkoloji oturumunda, Rus bilimkadını Dr. Tveritinova, müellifi, muhtevası ve kısa bir incelemesiyle birlikte *Bedâyiü'l-vekâyi*'yi bilim dünyasına tanıtmıştır. Tveritinova'nın verdiği bilgilere göre yazmanın Viyana nüshasının ikinci cildi, 1862 yılında Asya Müzesi tarafından özel bir koleksiyon sahibinden satın alınarak Rusya'ya girmiştir. Eser, Rusya Federasyonu İlimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Petersburg Şubesi El Yazmaları Bölümü'nde bulunmaktadır.

Dr. Tveritinova "Giriş" başlığı altında eseri tanıtmak amacıyla yazdığı ön sözde, Osmanlı tarihçiliğinde vekâyiname tarzındaki eserlerin büyük ölçüde yer aldığını söyleyerek, bunlardan bilhassa zamanının olaylarını nakledenlerin önemini belirttikten sonra, 16. ve 17. yüzyıllarda yazılmış bu neviden bir kısım eserlerin de, yazarların kullandıkları kaynakların çokluğu nispetinde üzerlerinde durulmaya değer bir özellik taşıdıklarını, bilhassa bunlarda zamanımıza kadar gelemeyen kaynaklardan elde edilmiş bilgilere rastlandığına işaret etmektedir.[1]

Eserin cilt kapağında yazılı olan bilgilere bakılarak 1800 yılına kadar Türkiye'de kaldığı düşünülmektedir. Giriş kısmında yer alan methiyeye bakılarak, Sultan I. İbrahim döneminde yazıldığı anlaşılmaktadır.

Dar aralıklarla yazılmış nüsha 517 varaktan oluşmakta ve Viyana'daki nüshadan bağımsız, Osmanlı tarihini içeren müstakil bir eser olarak değerlendirilebilecek olma özelliği göstermektedir. I. cildin muhtevasında yerin ve göğün, melekler ve cinler âleminin, Adem ve Havva'nın nasıl yaratıldığı, Hz. Muhammed'in ecdadı, doğumu ve ölümü yer almaktadır. Birinci fasılda Hülefa-i Raşidîn, On İki İmam, Emevî, Abbasî ve Fatımî halifeleri hakkında bilgiler vermektedir. Bu ciltte Sultan İbrahim'e duadan sonra, eserin yazılış amacını şu şeklilde dile getirmektedir:

"Bais-i tahrir-i kitab oldur ki:

Bu abd-i hakir-i pür-taksir yani Hüseynü'l-fakir altmış seneden berü Divan-ı Adalet Unvan-ı Âl-i Osman'da hidmette bulunup sinnen seb'în ve semanîn mabeyninde,

[1] TTK Belleten, XXVII sayı: 105-108, *Hüseyin: Bedâyi ül-vekayi*, TTK Basımevi, Ankara, 1963

riyaset-i küttab-ı Utarid cenab hidmetinden münfasıl oldugumuz eyyam-ı taattulâtta, tazyi-i evkat etmeyüp sahife-i ruz-i gârda âsarımız kalsun deyü Bedâyiü'l- Vekâyi ismi ile müsemma ilm-i tevarihte bir mecmua telif idüp Hazret-i Resul-i Ekrem sallallahü aleyhi vesellem hazretlerinin ve ecdadının ve Hülefa-i Raşidînin ve Eimme-i İsna Aşer ve Hülefa-i Emeviyye ve Abbasiyyenin ve sair zaman-ı İslamda olan padişahların asırlarında vaki olan nevadir ve bedayii ceste ceste tebyin ve her devletin tulu ve gurubınun tarihini ve her padişahun müddet-i saltanatların tayin itmiş idük. Lakin beyaza çıkarmayup müsvedde idi. Hicret-i nebeviye aleyhi efzalüttehayanun bin elli dört zilhicce senesinde tedvin itmege niyyet itdügümüzde bir gice alem-i misalde gördüm ki karşumda iki azim bab meftuh olup bir derya-yı bi-payan zahir oldı. Yine alem-i menamda bu vechle ilham oldı ki ol iki bab-ı küşadenün birisi beyan olunan müsveddat olup biri dahi selatin-i cihad-ayin-i Âl-i Osman enarallahü teala burhanü's-salifîn ve izzü nasralbakinü'l- mütehallifîn zaman-ı nusret-karînlerinde vaki olan fütuhat-ı azîme ve esna-yı saltanatlarında vuku bulan nevadir ü bedayi tahrîri ola ve lihaza tevarih-i Âl-i Osmanı dahi kaide-i mezbure üzre tahrir ve telife şüru olundı ve İran ve Irak- Arab ve Mısır ve Şam ve Diyarbekir ve Karaman ve sair müluk-ı müteferrikadan her padişahın asrında olan selatini dahi ictimalen zikr eyledik. Zira müluk-ı mezburenün saltanatları tedricle padişahan-ı Âl-i Osman'a nasip olacakdır. Bu babda Heşt Bihişt musannifi Mevlana İdrsi-i Bidlisî'ye iktiza eyledik ve müverrihîn-i salife yazdıkları kitaplarda zaman itibar idüp el-akdem fel-akdem derler imiş. Lakin selatin-i Âl-i Osman guzzat-ı fisebilillah olmagla Tabiîn ve Hülefa-i Abbasiyye'den sonra yazılıp sair müluk ve selatine takdim ve tafdil olundı ve tafsil-i tefazzulları dahi beyan olundı."

İkinci fasılda Abbasî halifeleri zamanında Horasan ve Maveraünnehir'de; Fars, Azerbaycan gibi beldelerde istiklâl üzere saltanat edenlerin özetlenmiş menkıbelerine yer verilmiştir. Üçüncü fasılda Mısır, Şam ve diğer İslâm ülkelerindeki padişahların menkıbeleri, dördüncü fasılda ise Cengiz Han ile "Kızılbaş" olarak bahsettiği İranlılar hakkındaki malumat kronolojik sırayla verilmektedir.

609 varaktan oluşan bu 1. cildin son kısmında hükümdar silsilenameleri, şehir tasvirleri, bazı filozoflar hakkında bilgilere ve Samanoğulları, Gazneliler, Müslüman Afrika devletlerine ait konulara yer verilmektedir.

2. ciltte ise, eserin daha özel bir amaç doğrultusunda yazılmış olduğuna işaret eden, bir giriş yazısı bulunmaktadır. Osmanlı Beyliği'nden Yavuz Sultan Selim devrinin sonuna kadar gelen bu eserde, Hüseyin Efendi her padişah devrini ayrı bir fasılda ele almış; Anadolu'daki askerî ve siyasî olaylardan, toprak meseleleri, vergiler vb. konulardan bahsederek bu bahisleri kendi gözlemleriyle aktarmıştır. 517b ve 518a varaklarında Sultan Selim'in vefatı sonrasındaki olayları ayrıntılı olarak yazacağını ve 284a varağında Fatih Kanunnamesi'nin elkâb ve erkânının tashih edilmesine daha sonra değineceğini belirtmesinden anlaşılacağı üzere, müellifin eseri devam ettirmek istediği açıktır.

Hüseyin Efendi, eserinin kaynaklarıyla ilgili yapmış olduğu açıklamada Türkçe olarak Âşık Paşazâde, Neşrî, Koca Nişancı Celalzâde Mustafa, Kemal Paşazâde ve Sadeddin'den; Arapça ve Farsça olarak ise İdris-i Bitlisî, Şerafettin Ali, İbnî Arabşah, Suriyeli Hasan Burunî'den faydalandığını söyler. Yazarların verdikleri bilgileri, kaynak olarak gösterdikleri eserlerden teyit ederek aktarırken, kaynak olarak gösterdiği eserlerin tenkidini de yapmıştır.

Eseri önemli kılan diğer hususlara değinecek olursak; Hüseyin Efendi'nin dilindeki anlaşılırlığa dikkat çekebiliriz. Konular diğer tarihnamelerle kıyaslandığında açık bir Türkçe ile yazılmıştır. Ayrıca devletin ileri gelenleriyle ilgili bilgiler ve tarihî meseleler detaylarıyla anlatılmıştır. Ayet, atasözü, hadis ve beyitlerle anlatımın akıcılığı sağlanmıştır. Fethedilen ülkelerdeki Türk devlet politikasını; toprak paylaşımı, savaşların ayrıntılı tasvirleri, o dönemin fiyatları ve vergileri gibi sosyal ve ekonomik özellikleri aktarması bakımından da önemlidir.

Fihrist ve ayrıntılı indeksler ilaveleriyle 1961'de Moskova'da faksimile hâlinde iki cilt şeklinde bu eseri yayımlayan ve çağdaşı olan metinlerle kıyaslayan Tveritinova, yayının ön sözünde eser hakkındaki görüşlerini belirtmiştir. Bu kısmı onun şu satırlarıyla bitirmenin yerinde olacağı kanaatindeyim:

"On yedinci yüzyılda kaleme alınan Osmanlı vekayinamelerinden Hüseyin'in eseri, bu hususta en geniş ve tam bilgi vereni sayılabilir. Aynı zamanda bu eser on yedinci yüzyıl ortalarında Osmanlı Devleti'ndeki tarih ilmi seviyesini göstermesi bakımından da ilgi çekici bir vesikadır. Bu eserin yayınlanması Osmanlı İmparatorluğu ve ona dahil milletlerin tarihini araştıran tarihçileri için büyük ilgi uyandıran bu sahadaki olaylara dair gerçek malumatı genişletmeye yarayacaktır."

1.2. TEZİN KAPSAMI

Bu çalışma, Hoca Hüseyin'in yazmış olduğu *Bedâyiü'l- vekâyi* adlı eserin ikinci cildinde yer alan 446a-482b varakları arasındaki kısmın metin neşri, dizini ve incelemesini içermektedir. Yavuz Sultan Selim'in Kızılbaş şahına yazmış olduğu mektupla başlayan bu bölümde Kemah, Mardin, Diyarbakır, Halep, Hasankeyf kalelerinin ele geçirilmesi; Şam ve Mısır'da yapılan fetihler, Kızılbaş ve Çerkes isyanlarının bastırılması anlatılmıştır.

Amid, Halep, Kemah kalelerinin fetihleriyle Turnadağ, Mercidabık, Ridaniye ve Gazze Savaşlarının anlatıldığı kısmı içeren tezde, özellikle Sinan Paşa ve Bıyıklı Mehmed Paşa kumandasındaki birliklerin zaferleri dile getirilmiş; Yavuz Sultan Selim dönemindeki Kürt ve Çerkes isyanlarının yanı sıra Şah İsmail, Kansu Gavri, Tumanbay, Canberdi Gazali ve Alaüddevle ile yapılan mücadelelerden detaylı şekilde bahsedilmiştir. Hoca Hüseyin, dönemin devlet adamları, önemli yerleşim birimleri ve olaylarını anlatırken tekdüzelikten sakınarak ayet, hadis, zaman zaman da hikâye ve beyitlere yer vermiştir. Geçiş dönemi özelliklerini yansıtan bu eser, 17. yüzyıl Türkçesi nesir örneklerinin başarılı bir temsilidir.

1.3. TEZİN HAZIRLANIŞINDA İZLENEN YÖNTEM

Çalışmanın konusu ve içeriği belirlendikten sonra bunlarla ilgili detaylı bir araştırma yapılmıştır. Elde bulunan tıpkıbasımdan başka bilimsel bir neşri olmayan eserin müellifi ve kapsadığı dönemle ilgili bilgiler toplanmıştır. Eser ve müellifi hakkında teze eklenen bilgilere Rus tarihçi A. S. Tveritinova'nın Türkçeye tercüme ettirilen kısımlarından, İslam Ansiklopedisi'nden, Faik Reşit Unat'ın 1963 tarihli TTK Belleten'de çıkan *Hüseyin: Bedâyi ül-vekayi* makalesinden ulaşılmıştır.

Eserin 446a-482b arasındaki varakları okunmuş ve çeviri yazıya aktarılmıştır. Bu işlem yapılırken metnin orijinaline sadık kalınmış, yalnızca eksik harfler "[ ]" içinde gösterilerek düzeltme yapılmıştır. Harflerin noktalarının unutulduğu bazı kelimeler anlamdan çıkarılmış ve bunun gibi diğer nedenlerle okunamayan kelimeler "[...]" işaretiyle geçilmiştir. Metinde geçtiği şekilde sayfa ve satır numaraları belirtilmiş; varak numaraları [448a] satır numaraları (8) şeklinde gösterilmiştir. Metnin yer aldığı çerçevenin dışına düşürülen notlar ve eklenen başlıklar metinde ait olması gereken kısma eklenmiş, dipnot olarak belirtilmiştir. Anlaşılırlığı sağlamak amacıyla, günümüz

yazım özelliklerine göre noktalama işaretleri kullanılmış ve Türkçe adlar ile yer adlarında uzun ünlüler gösterilmemiştir. Ayet, hadis ve beyitler “ ” (tırnak işareti) içinde verilmiş, araştırma kolaylığı sağlama amacıyla bölüm başlıkları “**Tezyīl-i Dāsitān-est**” biçiminde koyu yazılmıştır.

Metin, tıpkıbasımdaki başlıklarla günümüz Türkçesine uygun şekilde özetlenmiş, özetlenen kısımlardaki olay ve durumlar genel çerçevede anlatılmıştır. Çalışma kapsamına giren bölümün dil incelemesi yapılarak dönemin dil özellikleri hakkında fikir edinilmesi amaçlanmıştır. Bu varaklarda geçen ki'li cümlelerin tahlilleri yapılmış ve ki'li cümlelerin ana cümleye katılım şekilleri saptanmıştır.

Dizin bölümünde madde başları koyu yazılmış, yanlarında anlamları verilmiştir. Hangi anlama geldiği tespit edilemeyen kelimlerin yanına “?” (soru işareti) konulmuştur. Kelimeler yalnızca metinde geçtiği anlamla açıklanmış, birden fazla manada kullanıldıysa numaralandırılarak tüm anlamlar yazılmıştır.

ʿāzim: (Ar. i.) 1. Kararlı, niyetli. 2. Yola koyulan.

a.470b/10

a.(azim-i Dimeşk) 468b/20

Kelimenin anlamı yazılmadan önce parantez içerisinde hangi dilden geldiği ve hangi kelime kategorisinden olduğu belirtilmiştir.

bār: (Far. i.) Yük, ağırlık veren şey.

b.+a 482a/4

muḳāvemet: (Ar. i.) Karşı koyma, direnme.

m. 476a/21

m. (mukavemet itmek) 458a/6

m.+e 452b/12, 478a/12, 481b/15, 481b/4, 482a/4

Birleşik kelimeler madde başı yapılmıştır ve Arapça, Farsça esasa göre kurulmuş tamlamalar, tamlama içinde geçen kelimelerin altında yer almıştır.

ejder-dehān: (Far. s.) Ejder ağızlı anlamındadır, büyük top olarak anlam kazanmıştır.

e. 475b/13

bī-ḳarār: Kararsız.

b. ına (dil-i bi-karar) 464a/18

Kişi adları, yer adları ve Arapça ifadeler ayrı başlıklar altında toplanmıştır. Ayetlerin geçtiği sureler açıklamalarının yanında belirtilmiştir.

Güzelce Ḳasım Paşa: Hama valiliği, Mısır valiliği gibi görevlerden sonra, Kanuni Sultan

Süleyman döneminde Anadolu beylerbeyliği görevine atanan, devşirme usulü ile yetiştirilmiş paşa.

g.+'ya 468b/14

Beyre: Bugün Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı Beyre köyü.

b. 466b/25

eynemā tekūnu yüḍrikkümül-mevtü: (Her nerede olursanız olun) Ölüm size yetişir. (Nisa

suresi 78. ayet)

e. 467b/19

2. METNİN ÖZETİ

2.1. CEVĀB-NĀME-İ ŞĀH-I ḲIZILBĀŞ (446a/1-446b/11)

Bedâyiü'l-vekâyi'nin bundan önce yer alan kısmındaYavuz Sultan Selim ve Kızılbaş şahının yazışmalarının bahsi geçmiştir. Bu bölümde Yavuz Sultan Selim'in Farsça olarak yazdığı mektupta genel olarak nelerden bahsedildiği anlatılmaktadır. Kızılbaşların, Osmanlı topraklarında sahip oldukları haklara ve onlara sunulan nimetlere layık şekilde hareket etmedikleri, yakışıksız davranışlar sergiledikleri üzerinde durulmuştur. Yavuz Sultan Selim, onlara bu mektubu yazma nedeninin nasihat etmek olduğunu söyleyerek, tövbe edip Kızılbaşlık inancından vazgeçmeleri gerektiğini belirtmiştir.

Aras Nehri üzerinde, Erzurum'da bulunan Çoban Köprüsü'nün iki taraf arasında sınır olarak kabul edilmesi durumunda kardeşçe geçinmenin mümkün olduğunu, ancak Kızılbaşlık inancında ayak direttikleri takdirde, geçmişte olduğu gibi onlarla mücadele edeceklerini tehdit yollu ifade etmiştir.

2.2. TEẔYĪL-İ DĀSİTĀN-EST (446b/11-446b/23)

Bu bölümde, vefat eden Çemişgezek beyi Hacı Rüstem'in yerine, oğlu Pir Hüseyin Bey'in tayin edildiği ve Kemah Kalesi'ni fethetmek için hazırlık yapıldığı belirtilmiştir.

2.3. REFTEN-İ ŞEH BE-FETḤ-İ ḤIṢN-I KEMĀḪ (446b/24-447b/9)

Timur'un, Yıldırım Bayezid zamanında ele geçirmiş olduğu Kemah Kalesi'nin tekrar Osmanlı Devleti'ne katılmasının anlatıldığı bu bölümde, sefere gitmeden önce yapılan hazırlıklardan bahsedilir. Yavuz Sultan Selim, bu sefere bizzat katılmış, Bıyıklı Mehmet Paşa'nın yardımlarıyla kaleyi ele geçirmiştir. Buranın yönetimine Karaçin oğlu Ahmet Bey'in getirildiği belirtildikten sonra, bölüme kısa bir mesel eklenmiştir.

2.4. ẒİKR-İ İSTİḪLĀṢ-I MÜLK-İ ẒU'LḲADR (447b/9-448b/6)

Dulkadiroğlu beyi Alaüddevle'nin, Yıldırım Bayezid vasıtasıyla, toprakları genişlemiştir; ancak o, bu durumun değerini bilememiş ve Çerkeslerin tahriki ile ayaklanmıştır. Bunun üzerine Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşa, Dulkadiroğulları üzerine sefere çıkmakla görevlendirilmiştir. İsyanı bastırmış ve Alaüddevle'yi öldürmüştür. Burada gösterdiği üstün başarılarından dolayı vezirlik makamına yükseltilmiştir.

Alaüddevle'nin ölümü, Kansu Gavri'ye ibret olması için, kendisine bir fetihname gönderilmiştir. Adı geçen bölgeye ise, Şehsüvaroğlu Ali Bey tayin edilmiştir.

2.5. ḪIŞM-I SULTĀN BE BAʿŻI ĀZĀDEGĀN (448b/6-449a/6)

Acem seferinde askere kılavuzluk eden ve Amasya'da Halîmî Çelebi ile Pîrî Paşa'nın evlerini basmanın kimlerin fikri olduğu yeniçerilerden öğrenilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda Sekbanbaşı Balyemez, Cafer Çelebi ve İskender Paşa'nın başları kesilmiştir.

2.6. İṬAʿĀT-KERDEN-İ EKRĀD VE FETḪ-İ ḲALʿA-YI ĪŞĀN (449a/6-450b/24)

Āmid Kalesi'nin ele geçirilişinin anlatıldığı bu bölümde, Kızılbaşlara yapılan baskınlardan söz edilmektedir. Ustacalu Mehmed Han'a mensup olanlarla mücadele edilmiş ve Āmid Kalesi alınmıştır. Āmid Kalesi yakınlarında bulunan Kürtler, yardım göndermiştir.

Bu kısmın geri kalanında, Kürtlere ait kalelerin ele geçirilmesi ve bu seferlerde görev alan beylerden bahsedilmektedir. Şeref Bey, Bitlis kalesini; Zerikî Ahmed Bey, Atak Kalesi'ni; Kasım Bey, Eğil Kalesi'ni, Cemşid Bey, Palu Kalesi'ni ele geçirmişlerdir.

2.7. İḪĀTA-KERDEN-İ DÜŞMEN ḤİṢĀR-I ĀMED-RĀ (450b/24-452a/18)

Diyarbakır'ın (Āmid Kalesi) Kızılbaşlar'ın elinden alınmasından sonra, Şah İsmail, Ustacalu Mehmed Han'ın kardeşi Kara Han'ı, Āmid Kalesi'ni geri almakla

görevlendirmiştir. Mevlana İdris, Sultan Selim gibi, bu durumdan rahatsız olan yandaş Kürt beylerini kendisiyle görüştürmüştür.

Kara Han, beş yüz Kızılbaş ile birlikte Āmid'i kuşatınca, Yavuz Sultan Selim, İdris-i Bitlisî'nin tavsiyesiyle Kızılbaşların kendilerinin inancından olan birine baş kaldırmayacaklarını düşünüp yiğitliği ile meşhur Ahmed adlı bir Kürt kahramanı görevlendirmiştir. Yiğit Ahmed ve İdris-i Bitlisî kendilerine gönüllü olarak katılan Kürt beyleri ile bu isyanları bastırmıştır. Padişahın yayınladığı bir fermanla, ayaklananlar yatıştırılarak kendilerine verilen görevlerin başına geçmişlerdir. İdris-i Bitlisî'ye de başarılı hizmetleri karşılığında tam ayar bin filori ihsan edilmiştir.

2.8. ʿARŻ-I ḤĀL-İ ÜMERĀʿ-YI EKRĀD (452a/18-453a/1)

Şah İsmail'in Diyarbakır'ı kuşatacağı haberini aldıklarında, Kürt beylerinin İdris-i Bitlisî aracılığıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderdikleri yardım talebinde özetle şunlar yazılmıştır:

"Can ve gönülden İslâm sultanına biat eyledik, inançsızlıkları apaçık görünen Kızılbaşlardan yüz çevirdik. Kızılbaşların neşrettiği dalâlet ve bid'atları kaldırdık ve Ehl-i Sünnet mezhebi ve Şafiî mezhebini icra eyledik. İslâm sultanının namı ile şeref bulduk ve hutbelerde dört halifenin ismini yâda başladık. Cihadda gayret gösterdik ve İslâm padişahının yollarını bekledik. Duyduk ki, padişah, Dulkadir eyaletine gitmiş; bunun üzerine biz de Mevlana İdris-i Bitlisî'yi makamınıza gönderdik. Hepimizin arzusu şudur ki; bu muhlis ve size itaat eden bendelere yardım edesiniz. Bizim beldelerimiz Kızılbaş diyarına yakındır, komşudur ve hatta karışıktır. Nice yıllar bu mülhidler, bizim evlerimizi yıkmışlar ve bizimle savaşmışlardır. Sadece İslâm sultanına muhabbet üzere olduğumuz için, bu inancı saf insanları o zâlimlerin zulümlerinden kurtarmayı merhametinizden bekliyoruz. Sizin inâyetleriniz olmazsa, biz kendi başımıza müstakil olarak bunlara karşı çıkamayız. Zira Kürtler, ayrı ayrı kabile ve aşiret tarzında yaşamaktadırlar. Sadece Allah'ı bir bilip Muhammed ümmeti olduğumuzda ittifak halindeyiz. Diğer hususlarda birbirimize uymamız mümkün değildir. Sünnetullah böyle cârî olmuştur. Ancak ümitliyiz ki, padişahtan yardım gelirse, Arap ve Acem Irak'ı ile Azerbaycan'dan o zâlimlerin elleri kesilir. Özellikle Diyarbakır ki, İran memleketlerinin fethinin kilidi ve Bayındırhân sultanlarının payitahtıdır, bir yıldır, Kızılbaş askerlerinin işgali altındadır ve elli binden fazla insan öldürmüşlerdir. Eğer

padişahın yardımı bu Müslümanlara yetişirse, hem uhrevî sevap ve hem de dünyevî faydalar elde edileceği muhakkaktır ve bütün Müslümanlar da bundan yararlanacaktır. Bâki ferman yüce dergâhındır."

2.9. BAḲİYYE-İ DĀSİTĀN (453a/1-453b-10)

Mevlana İdris, Kürt beylerinin yardım taleplerini öğrendiğinde Kiğı'daydı. Bu durumu çözmek amacıyla Āmid'de bulunanlara, Kürt beylerinin ve Bıyıklı Mehmed Paşa'nın onlara yardım edeceğini belirten bir teselli mektubu yazarak bir güvercinin kanadına bağlayıp haber göndermiştir. Tımar defterdarı Nizameddin'i ulak olarak, Bıyıklı Mehmed Paşa'nın yardıma gitme amacıyla padişahtan gerekli izni alması için hilafet merkezine göndermiştir. Bu haberin alınmasıyla birlikte Bıyıklı Mehmed Paşa, kendisine katılan Rumiyye-i Sugra beylerbeyi ve beş sancak beyi ile Mevlana İdris de yardıma için gelen Kürt beyleriyle hazır bulunmuşlardır.

Bu durumdan faydalanmak isteyen Şah İsmail'in görevlendirdiği bazı Kürt beyleri Çapakçur Kalesi'ni ele geçirmiştir. Mevlana İdris haberdar olduğunda Kasım Bey, Cemşid Bey ve Çemişgezek askerleri ile onların yollarını kapatmış, Sivas ve Amasya Beylerbeyi Şadi Paşa, beş sancak beyi ve beş bin askerle üzerlerine hücem edileceğini öğrenen Kara Han, hala Kızılbaş hakimiyetinde olan Mardin'e firar etmiştir.

2.10. ẒİKR-İ FETḤ-İ ĀMİD VE TEDBĪR-İ FETḤ-İ MARDİN (453b/10-455a/6)

Bu başlığın bulunduğu sayfanın onuncu satırının sağ alt kısmına düşürülen nota bakarak, olayların 1515 yılında geçtiğini söyleyebiliriz. 1515 yılının Şaban ayının başlarında, Āmid Kalesi'nin anahtarı Bıyıklı Mehmed Paşa'ya verilmiştir. Āmid şehri, o dönemde Diyarbakır eyaletinin başşehri olup halk arasında Kara Hamid adıyla anılmaktaymış. Burası herkesin imrendiği bir bölgeydi ve buranın ele geçirilmesi kayserler de dahil olmak üzere herkes için zor bir iş olarak görülmekteydi. Durum böyleyken, isteklerine kavuşmuş naipler kalenin içine alındılar ve zafer kazanmış askerler gıpta edilen kişler olmanın verdiği gururla huzur içindeydiler, ancak düşmanların askerleri firar ettikleri için onların ardından giderek, Cavşak adıyla bilinen yere kadar düşmanı takip etmişlerdir.

Düşmanlar bu durumda Mardin'e sığınmaktan vazgeçmiş, burada kaleyi korumaları için bir miktar asker bırakarak, eşlerini ve çocuklarını yanlarına alarak Sincar çölüne yönelmişlerdir. Sincar, susuz ve çok sıcak bir bölge olduğu için askerlerin takibini zorlaştıracağı düşüncesiyle burayı seçmişlerdir.

Mevlana İdris ve yandaşları üç gün Cavşak'da ikamet ettikten sonra, bir meclis toplanmıştır. Rum memleketlerinden gelen bir grup asker, Āmid'in ele geçirilmesini yeterli gördüğünden dolayı geri dönmeyi tercih etmiştir; ancak Mevlana İdris fazla uğraşmadan Mardin'in ele geçirilebileceği fikrinde olduğunu açıklamıştır. Bu nedenle onlarla münasebeti olan Halil Eyyubî'den, aracılık etmesi için yardım etmesini istemiştir.

Mardin bölgesinde başkaldıranları kaleyi teslim etmeye ikna etmek için, onlara Halil Eyyubî beraberinde bir elçi göndermiş ve aralarında din kardeşliği olduğunu, eğer zorluk çıkarmadan kaleyi teslim ederlerse namuslarına ve mallarına bir zarar gelmeyeceğini belirtmiştir. Kaledekiler bunun üzerine Seyyid Ali-yi Nasibinî'yi göndermişler ve böylece karşılıklı anlaşma sağlanmıştır. Kızılbaşlar kaleyi boşaltmış ve onlardan kalan mallar paylaştırılmıştır. Diyarbakır Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa ve Sivas beylerbeyi arasında gizli bir düşmanlık vardır. Şadi Paşa, "Bıyıklı Mehmed Paşa ile beraberliğimiz Āmid'in ele geçirilmesine kadardır, bundan sonrasında biz ayrılıyoruz." diyerek elli tugay komutanı ve beş bine yakın askeri ile Sivas tarafına yönelmiştir. Bunun üzerine Bıyıklı Mehmed Paşa, Halil Eyyubî ile Cavşak'a giderek karşılıklı anlaşma sağlamak istemiştir; ancak onlar buna yanaşmamıştır. Mardin Kalesi civarında bir gece konaklamışlar; ama askerin büyük bir kısmı ganimetlerini nakledebilmek için Şadi Paşa'yla gitmeyi tercih ederek perişan olmuştur. Askerlerin arasında ayaklanma çıkınca Bıyıklı Mehmed Paşa da Āmid Kalesi'ne dönmüş ve kışı orada geçirmek için hazırlık yapmıştır. Yardım için gelen Kürt beyleri de kışı Āmid'de geçirmiştir.

Sincar çölüne firar kaçan perişan durumdakiler, Rum askerlerinin geri geldiğini haber aldıklarında tekrar Mardin'e gidip hisarı ele geçirmek için çalışmalara başlamışlardır. Şah İsmail'den yardım istemek için Tebriz'e birini göndermişlerdir. Bıyıklı Mehmed Paşa ve Molla İdris de yaşananları padişaha sunmuşlardır.

2.11. ẒİKR-İ İRSĀL-İ CÜNŪD EZ-DERGEH-İ SULṬAN SELĪM (455a/6) EZ-BERĀY-I FETḤ VE TEDMĪR-İ ḲIZILBĀŞ-I LEʿĪM (455a/7-455b/16)

Mevlana İdris, Şadi Paşa'nın askerlerini alıp gittiğini ve Mardin'in elden çıkmasına sebep olduğunu anlatarak asker takviyesi istediğini söyleyince çok sinirlenen padişah, silahdar ağaları Bali Ağa ile Sinan Ağa'yı ve Hüsrev Paşa'yı Āmid'e göndermiştir. Bu sırada Kızılbaş yönetiminde olan Harput Kalesi de ele geçirilmiştir. Bu sırada Şah İsmail, Yegan Bey ve Çuka Sultan'ın da aralarında bulunduğu bir grup oluşturmuş, bu grubu Āmid'de bozguna uğratılıp Mardin'e kaçan Kara Han'ın yardımına göndermiştir. Lakin bu birlik, Yavuz Sultan Selim'in askerleriyle karşılaştığı Sincar'da bozguna uğratılmış ve iki yüz baş kesilerek zefer göstergesi sayılıp Āmid'e yollanmıştır. Geri kalan isyancı Kürtler Kara Han'ın birliklerine katılmış ve Āmid'e giden yol üzerinde bulunan Kerah'ta yolları kapatarak bir ay burada durmuşlardır. Bunun üzerine Hüsrev Paşa'nın, zor durumda kaldığı haberini padişaha iletmesi sonucunda yardım ulaştırılmış; ancak her iki taraf da hamlede bulunamamıştır.

2.12. SŪʿ-YI TEDBĪR-İ MEḤEMMED PAŞA (455b/16-457a/10)

Hüsrev Paşa geldikten sonra, Rum ümerası ve Kürt beyleri arasında anlaşmazlıklar çıkmıştır. Rum ümerası Āmid'in ele geçirilmesinin yeterli olduğunu, Sinan Paşa ve Bali Ağa ile giden askerlerin hala dönmeyişini gerekçe göstererek kalede beklemeyi tercih etmiştir. Kürt beyleri ise, Molla İdris'in de belirttiği gibi, düşmanla mücadeleye girmenin yerinde bir karar olduğunu söylemişlerdir.

Bu kısımda müellif, savaşı sonraya bırakmanın bazı mahzurları olduğunu yazmıştır. Bunlar Maide suresinde geçen "Ve O'nun yolunda cihad edin" ayeti; padişahın zafer için pek çok asker göndermesi ve onlarla baş edememenin çok alçaltıcı görülmesi, Āmid'de kalacak askerlerin kıtlık çekmesi ihtimalidir. Bu sebeplerden dolayı savaşa devam kararı alınmıştır. Öte yandan Bıyıklı Mehmed Paşa da kendince bir savaş taktiği geliştirmiş, ancak işler onun tahmin ettiği gibi gitmemiş ve kendisine bir pusu kurulmuştur. Kızılbaş askerleri iki taraftan saldırmış ve Bıyıklı Mehmed Paşa'nın askerleri arasında çok can kaybı yaşanmıştır. Alaüddevle'nin oğlu Sarı Kaplan ve Karaca Bey'in oğlu Mehmed Çalebi atları ve silahlarıyla Dicle'ye atılmış ve boğulmuşlardır. Hata ettiğini anlayan Bıyıklı Mehmed Paşa bu duruma çok üzülmüş ve mecburen çekilmiştir.

2.13. VUṢŪL-İ ʿASKER-İ SULṬĀN VE CENK BĀ-ḲARA ḪAN (457a/10-458a/23)

Sinan Paşa ve Bali Ağa beş bin askerle Kara Köprü'de düşmanı beklemeye koyulmuşlar ve Bıyıklı Mehmed Paşa kendisine katılan diğer beylerle birlikte Koçhisar yakınlarında Dede Kargın mevkiinde Kızılbaş birlikleriyle karşılaşmış ve Kara Han'ı ikinci kere mağlup etmiştir. Bölüm geri kalan kısmında Kara Han'ın öldürülüşü anlatılmaktadır. Bu olaydan sonra Şah İsmail'in kız kardeşi olan Kara Han'ın karısı önce Musul'a kaçmış, ardından Tebriz'e gidip Şah İsmail'e sığınmıştır.

2.14. DER-BEYĀN-I ḲILĀʿ-I MEFTŪḤA/TESḪĪR-İ MARDİN 922 (458a/23-459b/6)

Kızılbaş yönetiminde olan diğer beldeler de fethedildikten sonra Hüsrev Paşa ve Bıyıklı Mehmed Paşa Mardin Kalesi'ne gitmişlerdir. Mardin Kalesi ahalisi başlangıçta, Bıyıklı Mehmed Paşa'ya söz verdikleri gibi kaleyi teslim etmeyi düşünmekteymiş; ancak Kara Han'ın kardeşi Süleyman Bey'in, kalenin Şah İsmail tarafından kendilerine emanet edildiğini ve eğer isterlerse savaşmaktan çekinmeyeceklerini dile getirmesi üzerine, kale bir yıl kuşatma altında tutulmuştur. 1516 yılında başlayan kuşatma, 1517'de zaferle sonuçlanmış ve Mardin Kalesi ele geçirilmiştir.

Mardin'in fethinden sonra, Hasankeyf Kalesi kuşatılmıştır. Kaledeki Kızılbaşlar canlarının bağışlanması ve Şah İsmail'e teslim edilmeleri şartıyla kaleyi vermeyi kabul etmiştir. Çermik ve Ruha kaleleri de ele geçirilerek bunların yönetimi Pîrî Bey'e bırakılmıştır.

Bu başlığın devamında Ergani, Siverek, Birecik, Urmi, Musul, Çemişgezek bölgelerinin de ele geçirildiği belirtilmiştir.

2.15. ZİKR-İ İNʿĀMĀT-İ SULṬĀN BĀ-ĠUZĀT (459b/6-459b/20)

Bu bölümde Diyarbakır ve çevresinin ele geçirilmesiyle Yavuz Sultan Selim'in duyduğu memnuniyet ve Bıyıklı Mehmed Paşa'ya, savaşlarda başarı gösterenlere ihsanda bulunduğu anlatılmıştır.

2.16. ŞÛRET-İ MENŞÛR-İ ŞÂH BÂ-KEREM (459b/20-461a/5)

Bu başlık altında Kürt beylerinin Molla İdris aracılığı ile Yavuz Sultan Selim'e göndermiş oldukları mektup yer almaktadır. Mektubun özetini günümüz Türkçesi ile şu şekilde verebiliriz:

"Can ve gönülden İslâm sultanına biat eyledik. İman etmedikleri açıkça görülen Kızılbaşlara yüz çevirdik. Kızılbaşların yaydıkları dalaletleri kaldırdık ve ehl-i sünnet mezhebi ve Şafi'î mezhebini icra eyledik. İslâm sultanının namı ile şeref bulduk ve hutbelerde dört halifenin ismini yâda başladık. Cihada gayret gösterdik ve İslâm padişahının yollarını bekledik. Duyduk ki, Padişah, Zülkadriye Eyaletine gitmiş; bunun üzerine biz de Mevlana İdris-i Bitlisî'yi makamınıza gönderdik. Hepimizin arzusu size itaat eden bu kullarınıza yardım etmenizdir. Bizim beldelerimiz Kızılbaş diyarına yakındır, komşudur ve hatta karışıktır. Nice yıllardan beri bu mülhidler, bizim evlerimizi yıkmışlar ve bizimle savaşmışlardır. Sadece İslâm sultanına yakınlık duyduğumuz için bunu yapmışlardır; bu inancı saf insanları o zâlimlerin zulümlerinden kurtarmanızı ve merhamet göstermenizi bekliyoruz. Sizin inâyetleriniz olmazsa, biz kendi başımıza müstakil olarak bunlara karşı çıkamayız. Zira Kürtler, ayrı ayrı kabile ve aşiret tarzında yaşamaktadırlar. Sadece Allah'ı bir bilip Muhammed ümmeti olduğumuzda ittifak halindeyiz. Diğer hususlarda birbirimize uymamız mümkün değildir. Sünnetullah böyle cârî olmuşdur. Ancak padişahtan yardım gelirse, Arap ve Acem Irak'ı ile Azerbeycan'dan o zâlimlerin ellerini çekeceği konusunda ümitliyiz. Özellikle İran memleketlerinin fethinin kilidi ve Bayındırhân sultanlarının başkenti olan Diyarbakır, bir yıldır Kızılbaş askerlerinin işgali altındadır ve burada elli binden fazla insan öldürmüşlerdir. Eğer padişahın yardımı bu Müslümanlara yetişirse, hem uhrevî sevap hem de dünyevî faydalar elde edileceği muhakkakdır ve bütün Müslümanlar da bundan yararlanacaktır. Bâki ferman yüce dergâhındır."

2.17. DAʿVET-İ İDRİS-İ BİDLİSÎ BE-DERGÂH-I ʿULÂʿ (461a/5-461b/8)

Diyarbakır beyi olan Bıyıklı Mehmed Paşa, padişah fermanıyla orduya davet edilmiştir; bir taraftan da Mısır sultanı Kansu Gavri ile yapılacak savaşa hazırlanmaktadır. İdris-i Bitlisî'yi dinlemediği için Mehmed Paşa ve Bitlisî arasında düşmanlar tarafından kızıştırılan bir kırgınlık olmuştur.

Bu kısımda İdris-i Bitlisî'nin şöhretinin giderek yayıldığını ve padişahın güvenini kazandığını dile getirmiştir.

2.18. ĀĠĀZ-I DĀSİTĀN-I FÜTŪḤAT-I MIṢIR U ŞAM (461b/8-463a/24)

Yavuz Sultan Selim'in asıl arzusu Doğu ve Batı topraklarına hakim olmaktı. Saraydaki tüm görevlileri sefer için gereken her şeyi hazır etmekle görevlendirmiştir. 1516 yılının Eylül ayının sonlarında doğru Anadolu'nun önde gelen beyleriyle Fil Çayırı mevkiine giden padişah, Sinan Paşa'yı, Diyarbakır tarafına giderek Çerkeslerin cephesinde neler olup bittiğini öğrenip kendisine bildirmesi amacıyla Kayseri'ye yollamıştır.

Paşa, Elbistan'a gelip Arap sınırına yaklaştığında, Malatya geçidinden geçiş için izin istemek maksadıyla mektup göndermiş; ancak Çerkeslerden düşmanlık ifade eden cevaplar almıştır. Bölgeye hakim olan Kansu Gavri, Osmanlılara karşı, Şah İsmail ile ittifak halindedir. Kardeşi Tumanbay'ı Mısır'ı korumakla vazifelendirirken, kandisi de Şam'a geçmiştir. Padişah, Kansu Gavri'nin bu tutumundan haberdar olduktan sonra Karaca Paşa'yı ve Zeyrekzade Mevlana Rükneddin'i Mısır sultanına sunacakları armağanlar ve bir mektupla birlikte elçilik vazifesiyle Mısır'a yollamıştır. Şehzade Süleyman'ı Edirne, vezirlikten azledilen Hersek Oğlu Ahmed Paşa'yı Bursa'yı korumakla görevlendiren Yavuz Sultan Selim, 5 Haziran 1516'da Üsküdar'a geçmiş ve görünüşte İran tarafına gidiyor izlenimi verip Şam'a doğru yola çıktı. Aynı ayın yirmi beşinci günü Konya şehrindeki evliyaların kabirlerini ziyaret etti. Bu sırada Bıyıklı Mehmed Paşa, Kara Han'ın başını göndererek isyanları bastırdığı haberini vermiştir.

Halep'te Kansu Gavri ile görüşen Osmanlı elçileri Çerkesler tarafından öldürülmek istenmiş; ancak Kansu Gavri onları güçlükle durdurmuştur. Ancak mektubu okuduğunda satır aralarındaki imaları fark eden Kansu Gavri, elçileri hapse attırmıştır. Yavuz Sultan Selim'in bizzat Arap ülkesine hücum ettiğini duyduğunda elçileri serbest bırakarak, Rum ve Arap ülkeleri arasında barış olmasını istediğini padişaha iletmelerini belirtmiştir. Gavri'nin elinden kurtulan Zeyrekzade Mevlana Rükneddin, padişahın ordusuna Bucak mevkiinde yetişmiş ve Çerkeslerin tehdit dolu sözlerini padişaha iletmiştir.

Kölemenlerin Antep bölgesi muhafızı Yunus Bey, 18 Ağustos 1516'da Merziban mevkiinde Yavuz Sultan Selim'le görüşmeye giderek Gavri'den ayrılarak, kendisinin hizmetine girmek istediğini belirtmiştir.

2.19. DER-ẒİKR-İ ḤARB-I ŞĀH-I RŪM BĀ ḲANṢU MIṢRĪ-Yİ ŞŪM (463a/24-464a/24)

Bu bölümde Mercidabık Savaşı öncesinde yapılan hazırlıklara ve belirlenen stratejilere yer verilmiştir. Yavuz Sultan Selim'in hizmetine giren Yunus Bey, Osmanlı ordusuna kılavuzluk etmek için askerin başına geçmiştir. Düşman ordusu Halep'teyken, Yavuz Sultan Selim'in Mercidabık'ta olduğu haberini alınca şaşkına dönmüştür.

Yavuz Sultan Selim, hizmetindeki beylerin de yardımıyla düşmanın yollarını kapatmış ve Hz. Davut'un mezarının bulunduğu yer olmakla ünlenmiş Mercidabık mevkiinde askeriyle hazır bulunmuştur.

2.20. ẒİKR-İ TERTĪB-İ ṢUFŪF-I ṬARAFEYN (464a/24-466a/16)

Savaş düzeninin anlatıldığı bu bölümde padişahın ve görevlendirdiği kişilerin savaş meydanındaki yerleri hakkında bilgi verilmiştir. Yavuz Sultan Selim, yeniçerilerle birlikte merkezde; ordunun sağ kanadına kahramanlığı dillere destan olan Şehsüvaroğlu Ali Bey, yedi sekiz bin asker ile birlikte desteğe gelen Ramazanoğlu Mahmud Bey yer almıştır. Hüsrev Paşa ve Zeynel Paşa da bu kısımda destek verenlerendir. Sol kanada ise Bıyıklı Mehmed Paşa ve Rumeli beylerbeyi getirilmiştir.

Kansu Gavri'nin ordusunda sağ kolunda Halep beyi Hayrbay, sol kolunda ise Şam beyi Sibay yer almıştır. Osmanlı ordusu bu savaşta, kolaylıkla düşmanın bulunduğu yöne doğru çevrilebilen toplar kullanmışlardır. Savaş sırasında atılan toplardan biri Kansu Gavri'nin kulağını sıyırarak geçmiştir. Korkudan aklı başından giden Gavri, abdest tazeleme bahanesiyle bir kölesiyle savaş meydanından ayrılmış, bir ırmağın kenarında seccadesinin üzerinde kısa bir an yatmış ve hayatını kaybetmiştir. Mevlana İdris'in aktardığına göre ise, top sesinden ödü patlayıp atından yere yuvarlanmış, kendisine teselli vermek isteyenlerin söyledikleri fayda etmemiş ve helak olmuştur. Gavri'nin saf dışı kalmasıyla birlikte Çerkesler en iyi fikrin kaçmak olduğunu düşünüp savaş meydanından ayrılmış, Şam melikleri bir müddet daha savaşa devam

etmiştir. Ancak Şam beyi Sibay'ın da hayatını kaybetmesiyle Çerkesler'in ardından gitmişlerdir. Çerkesler'in besili atları susuzluktan çatlamıştır. Yavuz Sultan Selim, Halep'e yakın Haylan mevkiinde savaştan sonra iki gün dinlenmiştir. Bu sırada kendisine itaat ettiğini bildiren Hayrbay'a padişahın huzuruna çıkmış ve ondan af dilemiştir.

2.21. ẔİKR-İ TESḪĪR-İ ḲALʿA-YI ḤALEB-EST (466a/16-467a/2)

Padişahın ordusu Halep'e gelince, isyancılar geri çekilmiş ve Halep Kalesi zabitleri de kale kapılarını açarak, kaleyi Osmanlılara teslim etmişlerdir. Kalenin yönetimi Karaca Paşa'ya, eyalet kadılığı da Çömlekçizade Kemal Çelebi'ye verilmiştir. Bu bölümün geri kalan kısmında ise, Halep Kalesi'nin ele geçirilmesiyle elde edilen ganimetler anlatılmıştır. Elde edilen ganimetler, savaşta başarı gösteren paşalara, beylere ve askerlere dağıtılmıştır.

2.22. ṢŪRET-İ FETḪNĀME-Yİ ḤALEBÜ'Ş-ŞEHBĀʿ (467a/2-468a/14)

Bu bölümde korunan memleketlerin hakimlerine yazılan fetihname yer almaktadır. Bu kısımda Halep Kalesi'nin ele geçirilişi ve Mecidabık'ta kazanılmış olan zafer anlatılmıştır. Yavuz Sultan Selim fetihnamenin sonunda, bu zaferlerine bakarak herkesin önünde eğilmesi gerektiğini belirtmiştir.

2.23. ʿAZM-İ SULṬĀN BE-FETḪ-İ KİŞVER-İ ŞĀM (468a/14-469b/12)

Yavuz Sultan Selim yapmış olduğu büyük savaştan sonra, Halep'ten Şam'a doğru yola çıkmıştır. 1516 yılının eylül ayı başlarında asker azlığı sebebiyle sefere ara vermeyi düşünerek Şam'a gitmeden Hama ve Humus mevkiilerine doğru hareket etmiştir. Bu sırada şehre yağmur yağmış ve halk bunu Yavuz Sultan Selim'in mübarekliğine yormuştur. Asi nehri üzerinde bulunan, çok sayıda nehir ve bostanıyla ün yapmış Hama yakınında konaklamıştır. Burayı ele geçirerek, Yıldırım Bayezid zamanında devlete hizmet etmiş Güzelce Kasım Paşa'yı bu bölgeye tayin etmiştir.

Yavuz Sultan Selim, Şam'ın merkezine geldiğinde Çerkesler hiç savaşa girmeden bu bölgeden kaçmışlardır. Kış mevsimine girildiğinde, padişah ve ona bağlı beyler Kasr-ı Eblak adlı sarayda avlanarak zaman geçirmişlerdir. Bu süre içerisinde

Şam'da bulunan kaleler ve bölge beylikleri Yavuz Sultan Selim'in naiplerinin yönetimine girmiştir. Traplus, İskender Paşa oğlu Mustafa Bey'e; Kuds-i Şerif, Evranos oğluna; Safed ise Müstansır oğluna verilmiştir.

Yavuz Sultan Selim, Mısır'da olduğu süre içerisinde İsa Bey oğlu Mehmed Bey'i Çerkeslerin vaziyeti hakkında bilgi edinmesi için Gazze'ye yönlendirmiş ve Ramazan ayından Zilkade ayının sonuna kadar, Mısır'da bulunan kutsal yerleri, evliya mezarlarını ziyaretle meşgul olmuştur. Bu kısımda müellif, Yavuz Sultan Selim'in Muhammed Bedahşi Hazretleri ile arasında geçenleri aktarmıştır. Yavuz Sultan Selim'in, bu velinin yanında konuşmadan oturduğunu ve velinin de konuşmaması üzerine huzursuz olduğunu; daha sonra velinin duasını aldığını belirtmiştir. Tacü't-Tevarih'de bu olayın Hasan Can'ın aktardığı şekliyle yer aldığını söyleyerek bölümü bitirmiştir.

2.24. MEŞVERET-KERDEN-İ SULṬĀN BE-ḤAḲḲ-I FETḤ-İ MIṢIR (469b/12-471a/3)

Padişah, Şam'da bulunduğu günlerde Kâbe ve Ravza-i Mutahhara yönüne gitme hazırlığındayken Kansu Gavri'nin yeğeni Tumanbay'ın, savaştan kurtulanlarla ve Çerkeslerle birleştiği haberini almıştır.

Tumanbay'ın etrafında birleşen bu topluluk, kolaylıkla Osmanlılarla mücadele edeceleri düşüncesindeymiş. Tumanbay, tarihte adı geçen, su kıtlığına ve uzun yolculuklara dayanamayıp seferlerini yarım bırakan padişahlarla mukayese edip Yavuz Sultan Selim ve ordusunun da susuzlukla baş edemeyip Anadolu'ya geri döneceği zannına kapılmıştır. Diğer taraftan Yavuz Sultan Selim, devlet adamlarıyla durumu istişare etmiştir. Devletin ileri gelenleri kış mevsiminde bu seferin çok da kolay olmayacağını, savaştan yeni çıkmış askerlerin bu tehlikeli seferde başarı elde etmelerinin belirsiz olduğunu söylemiş; fakat ileri görüşlülüğü ve olayları derinlemesine düşünmesiyle bilinen Yavuz Sultan Selim Han bu öngörüleri kabule yanaşmamış ve Mısır seferinde ısrarcı olmuştur.

Tımar sahiplerinden Çerkes Murat Bey'i elçilikle vazifelendirerek Tumanbay'a öğütler içeren bir mektup göndermiştir. Yavuz Sultan Selim bu mektupta, daha önce yapmış olduğu savaşları ve kazandığı zaferlerden ibret alması gerektiğini söylediği Tumanbay'dan kendisine itaat etmesini istemiştir. Tumanbay, elçiyi ve onun

beraberindekileri öldürmüştür. Bu olaya çok sinirlenen padişah, askerin azlığına aldırmaksızın bu tehlikeli sefere çıkmıştır. Develerin helak olmasını beklemeden tedbir olarak iki bin katar, yalnızca su taşımak için ise yüz katar deve satınn alınmıştır. Savaşa katılacak askere de ulufenin dışında bin akçe dağıtılmıştır.

2.25. TEVECCÜH-İ HÜMĀYŪN VE ʿAZM-İ TESḪĪR-İ MIṢIR (471a/3-472a/20)

16 Aralık 1516 günü evliyaların ve kutsal insanların mezarları ziyaret edilmiş, onlardan yardım istenmiş ve Mısır'ı fethetmek niyetiyle Şam'dan Kahire'ye gidilmiştir. Bu durumdan haberdar olan Tumanbay, Osmanlı askerinin yollarını kapatması için beş bin asker ile Canberdi Gazali'yi görevlendirmiştir.

O güne kadar, Canberdi Gazali'nin kendisine itaatsizlik etmeyeceğini düşünen Yavuz Sultan Selim, Gazali'ye bir mektup göndermiştir. Kendisine başkaldırırsa bunun iyi sonuçlar doğurmayacağını belirterek itaat etmesini istemiştir.

2.26. İNHİZĀM-I ĠAZALİ-Yİ ÇERKES (472a/20-473a/18)

Şam beylerbeyi olma hayalleri kuran Gazali, Yavuz Sultan Selim'in itaat çağrısına uymamıştır. Sinan Paşa'nın Ramle'ye girdiğini duyduğu zaman Gazze'de Ariş mevkiinde bulunan Gazali, kendisine yardım için gelen Arap topluluğunu Rum askerini durdurmakla görevlendirmiştir. Öte yandan Sinan Paşa, düşmanların sayısı artmadan onlara gece baskını düzenleme fikrindeymiş, bir savaş taktiği uygulamak için etrafa Şam'a döneceği haberini yaymıştır. Karanlık bir gecede Şam'a doğru yürüyüşe geçmiş; ancak bir müddet sonra Hanıyunus'a dönmüştür. 22 Aralık 1516 tarihinde, sağ tarafta Teke beyi Ferhad Bey, sol tarafta İsa bey oğlu Mehmed Bey ve ortada da Sinan Paşa askerleriyle yerini almış ve iki ordu karşı karşıya gelmiştir. Mısır kuvvetlerinin yanında yer alan Gazze naibi ve İskenderiye naibi esir alınmıştır. Düşman kuvvetleri kaçmış ve bir çok ganimet elde edilmiştir.

Sinan Paşa, ertesi sabah Gazze'ye gelmiş, buradaki isyanları da bastırmıştır. Yavuz Sultan Selim Ramle'ye geldiğinde, kılıçtan kurtulup pişmanlıklarını dile getirenleri affetmiştir.

2.27. REFTEN-İ ŞEH BE-MESCİD-İ AḲṢĀ (473a/18-474b/6)

Yavuz Sultan Selim, Mescidü'l-Aksa'nın Ramle'ye yakın olduğunu duyunca Kudüs'e mi yoksa Mescidü'l-Aksa'ya gidip gitmeme konusunda kararsız kalmıştır. Ne tarafı tercih edeceğine karar veremeyince Mevlana İdris'e danışmıştır. Mevlana İdris, Hz. Muhammed'in "Yolculuk ancak şu üç mescidden birine olur: Benim şu mescidime (Ravza-i Mutahhara), Mescid-i Haram'a ve Mescid-i Aksa'ya." hadisini hatırlatmıştır. Yavuz Sultan Selim Kudüs'e doğru yola çıkmıştır.

Padişahın bu yöne gitmesiyle bir mucize gerçekleşip yıllardan beri susuz kalan bu topraklar üzerine yağmur yağmaya başlamıştır. Mevlana İdris, yazmış olduğu tarihnamede, bu yağmurun şiddetini anlatırken, her tarafın balçık olduğunu, namaz kılacak kadar dahi kuru yer bulunmadığını, Halil Dağı eteğinde iki rekat farzı zorlukla kılabildiğini belirtmiştir.

Yavuz Sultan Selim, Hz. İshak, Yakup, Yusuf'u tek tek ziyaret etmiş ve Beni İsrail'den iki yüz nebinin mezarı olmakla ünlenmiş kutsal kabirlerin başında dua etmiştir. Allah'tan başkasından hiçbir zaman yardım dilemeyen Hz. İbrahim'in kabrini ziyaret ettiği günün gecesinde kar yağmış ve ertesi günü büyük bir tufan olmuştur. Sabahın erken saatlerinde Gazze'ye dönülmüş ve padişah Gazze'nin doğusunda bulunan Aynüssafa mevkiinde Sinan Paşa ile buluşmuştur. Burada padişahın Katya çölünü geçmek için hazırlık yapılasını buyurması üzerine Kansu Gavri'nin Gazze'deki ambarlarda bulunan yiyecekleri, zahireleri Osmanlı askerine dağıtılmıştır. Böylece askere bir yıl yetecek kadar azık elde edilmiş ve ayrıca askere hazineden para dağıtılmıştır.

2.28. MAḲTŪL-İ ḤÜSAM PAŞA (474b/6-475a/6)

Herkese hak ettiği kadar samur ve sincap kürkü verilmiştir. Asker bu ihsanlardan nasibini alırken, Mısır yolunu keşfetmekle görevlendirilen Hüsam Paşa, yakıcı çölü geçmenin asker için mümkün olmadığını, bu seferin gerçekleştirilemeyeceğini açıklamıştır. Bu sözlere çok sinirlenen padişah, Hüsam Paşa çadırına girdiği vakit, kapıcılar kethüdasını görevlendirmiş ve onu öldürtmüştür. Rivayete göre de Hasan Can'a "Eğer onu öldürtmeseydim bu gece Kızılbaşlar'ın yanına kaçardı." demiştir.

Mevlana İdris'in aktardığına göre, padişah ona Mısır'ı fethetmekle şeref bulduğu takdirde buranın ahalisine nasıl davranması gerektiğini danışmıştır. İdris-i Bitlisî de,

“Çerkesler iki yüz yıldır bu topraklardalar. Onların eşlerinin ve çocuklarının güvenliği sağlanmalı.” diye fikir beyan etmiş ve bu şekilde Çerkeslerin Osmanlı’ya bağlanmalarının mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu fikir padişahın aklına yatmış ve Allah’tan hayırlı bir sefer dilemiştir.

2.29. FETḤ-İ MIṢIR VE ḲITĀL BĀ-ÇERKES (475a/6-475b/21)

Yavuz Sultan Selim, Salihiyye bölgesindeyken yağmurlar yağmıştır. Padişahın bu bölgede bulunmasının taşıdığı kutsallıkla bölgeye serin bahar havası gelmiştir. İlk olarak Sinan Paşa altı bin askerle ordunun önünden gitmiş ve Çerkeslerin ne halde olduğunu padişaha aktarmıştır. Padişahın başında bulunduğu ordu Salihiyye bölgesinden yola çıktığında da geçilecek yollarla ilgili vaziyetten haberdar olacak kişiler tayin edilmiştir. Yavuz Sultan Selim, Ebu’l-Bis mevkiindeyken, Tumanbay’ın otuz bin askerle Hafikayn kasabasında hazır olduğu, hendekler kazdırıp etrafa çok sayıda top yerleştirdiği haberi alınmıştır.

Düşmanın Avrupa’dan topçular getirttiği ve hendekler kazdığı duyulduğunda, Osmanlı beyleri ve padişah arasında fikir alış verişinde bulunulmuş ve düşmanın düşündüğünün aksi yönden hücum ederek hazırladıkları topları ve çukurları yerle bir etme kararı alınmıştır. Bunun üzerine ordunun bir kısmını Mukattam Dağı’nın arkasından geçirmeye karar vermişlerdir. Bu düşünceyle ordu, Mısır’a çok yakın Birket’ül-Hac mevkiinde hazır bulundurulmuştur.

2.30. ẒİKR-İ TERTĪB-İ ṢUFŪF VE CĀY-I CENK (475b/21-477b/4)

Bu bölümde, tarihte Ridaniye Savaşı olarak anılan muharebe ile ilgili bilgi aktarılmış, savaş düzeni hakkında detaylar verilmiştir.

Osmanlı ordusunun sağ tarafında vezriazam Sinan Paşa, Şehsüvar oğlu Ali Ahmed Bey; sol kanadında ise Anadolu askeriyle Yunus Paşa yer almıştır. Yavuz Sultan Selim’in beraberinde yirmi bin seçilmiş asker vardır. 23 Ocak 1517 tarihinde saflar düzenlenmiş ve Tumanbay’ın ordusunun Osmanlı ordusunu beklediği yönün tam tersi istikametten düşmana saldırı gerçekleştirilmiştir. Düşman ordusu, Mısır ve İskenderiye’den getirtmiş olduğu iki yüz topun yalnızca sağ taraflarında bulunanları kullanmaya fırsat bulabilmiştir. Bu da bir işe yaramamış ve yeniçerilerin silahlarından

çıkan mermiler Çerkeslerin üzerine yağmur gibi yağmıştır. Kaçmaya çalışanlar olmuştur. Düşman askerleri, bir bölük zırhlı süvari seçerek padişahın bulunduğu taraftan saldıya geçmiştir. Bu bölüğün başında Canberdi varmış. Yeniçeriler bu atlılarla mücadelede güçlük çekmiş ve askerlerin bir çoğu ölmüştür. Ordunun sağ kanadında asker kaybı çok olunca padişah, Bali Ağa'yı sipahi oğlanları bölüğüyle birlikte yardıma göndermiştir. Ancak savaş meydanının sağ kanada uzaklığı yakın bir mesafe olmadığı için yardım vaktinde gelmemiştir. Bu durumdan faydalanan düşmanlar Sinan Paşa'ya nişan almış ve vücudunda öldürücü yaralar açmışlardır. Sinan Paşa at üzerinde kalamayacak duruma gelmiş ve bir mahfe içine girmiştir.

Aynı gün, Adana hakimi Ramazanoğlu Mahmud Bey, Çerkes Yunus Bey, Nuri Bey ve Ali Ağa orduya katılmıştır. Güçler birleşince Çerkeslerin çoğunluğu bu durumdan korkup kaçmıştır. Tumanbay da savaşı kazanamayacağını anlayarak Said'e kaçmıştır. Canberdi Gazali de Salihiyye'ye firar edince, geride kalan mallar yağmalanmıştır. Pek çok altın, gümüşi deve ele geçirilmiştir. Yavuz Sultan Selim düşmanın pes ettiğinden emin oluncaya kadar savaş meydanından ayrılmamıştır ve kaçanların arkalarından gözcüler göndermiştir.

Savaşın kazanıldığından emin olunduğunda, Adiliyye'de padişah için çadır kurulmuş, padişah ve asker üç gün burada konaklamıştır. Düşmanın kesinlikle sindirildiğinden emin olduklarında Nil kenarına göçmüşlerdir.

2.31. ẒİKR-İ CENK Ü ḤARB DER-ŞEHR-İ MIṢIR (477b/4-478b/1)

Mısır fethedildiğinde, Yavuz Sultan Selim fetih öncesinde söz verdiği gibi günahsız halka, kendisine hükmetmeleri şartıyla dokunmamıştır. Ölen Çerkes askerlerinden geri kalanlar askerler arasında paylaşılmış ve Mısır firavunlarının hazineleri de devlet hazinesine aktarılmıştır. Bunları işiten Tumanbay, gazabından deliye dönmüş ve ordu uykudayken onlara gece baskını düzenlemeyi aklına koymuştur.

Tumanbay'ın gece baskını yapacağından haberdar olan Yavuz Sultan Selim, askerin tetikte olmasını istemiş ve Said'den kendisine doğru at süren Tumanbay'a karşı askerin gözünü dört açmasını tenbihlemiştir. Askerler demirden bir set gibi padişahın çadırı önünde sıralanmış ve etrafa toplar kurdurulmuştur. Tumanbay bunu duyunca Mısır yönüne hareket etmiş ve orada önüne çıkan Rum askerlerini öldürmüştür. Burada hendekler kazdırıp toplar kurduran Tumanbay'ın üzerine; Yavuz Sultan Selim, vezir

Yunus Paşa'yı, beylerbeyi Mustafa Paşa'yı, yeniçeri ağası Ayas Ağa'yı ve Ferhad Ağa'yı yollamıştır. İki gün iki gece boyunca Çerkesler, Osmanlıların üzerine neft, taş ve ok yağdırmıştır. Bu mücadelenin üçüncü günü Yavuz Sultan Selim Rümeyle ve Şeyhuniyye bölgelerinden geçerek ateşler içindeki savaş meydanına dahil olmuştur.

Yeniçeri nişancıları, pencerelerden ateş açanları ve ok atanları nişanlayıp her birini yere yıkmıştır. Yetişemediklerine karşı koymak içinse merdivenlerle yukarı çıkarak öldürmüşlerdir. Medreselere sığınanlara da aman vermemişler, önlerine gelen çıkan düşmanı öldürmüşlerdir. Osmanlı ordusuyla baş edemeyeceğini anlayan Tumanbay, kadın elbisesi giyerek Nil Nehri'ni gemiyle geçerek Said'e kaçmıştır. Tumanbay kaçtıktan sonra yandaşları Mısır'dan kendilerine yardıma gelenlerin desteğiyle bir müddet daha Osmanlılara karşı gelmişlerdir; ancak zafere ulaşamamışlardır. Mısır'ın sokakları, meydanları elli binden fazla cesetle dolmuştur. Sekiz yüz Çerkes ele geçirilmiştir. Müellif, savaşın büyüklüğünü anlatmak için, Nil'in suyunun cesetlerin kanı gibi aktığını aktarmıştır. Yavuz Sultan Selim, Mısır'ın korunması için önemli devlet adamlarını görevlendirmiş ve tekrar Bulak mevkiine dönmüştür.

2.32. İRSĀL-İ FETḤ-NĀME BE-EṬRĀF VE CEVĀNİB (478b/1-480b/14)

Yavuz Sultan Selim, kulların kalplerini teselli etmek için, iyi nesir yazanlara etraftaki beldelere sunmak üzere fetihnameler yazmalarını emretmiştir. Yetenekli münşiler, hünerlerini gösterip, ayetlerle destekleyerek fetihleri ayrıntılarıyla anlatmışlardır. Yavuz Sultan Selim Han'ın ağzından yazılan bu mektuplarda Ridaniye Savaşı tüm detaylarıyla anlatılmıştır. Bu fetihnahme ilk olarak Halep valisi Karaca Paşa'ya sunulmuştur.

Padişah, beylere ait bölgelerde de bu fetihlerin coşkuyla kutlanmasını ve Osmanlı Devleti'nin devamlılığı için dualar edilmesini ve bu fetihlerin dört bir yana duyurulmasını söylemiştir.

2.33. İṬĀʿAT-KERDEN-İ CANBERDİ VE ʿAFV-İ ŞEHEN-ŞĀHĪ (480b/14-481a/10)

Cömertliği ile bilinen padişahın hüküm sürdüğü topraklar Mısır'a kadar yayılmış, Tumanbay Said'e kovulmuştur. Şehrin köşelerine saklanmış haydutlar da Rum askerleri tarafından birer birer yakalanıp yüce dergahta cezalandırılmışlardır. Çok sayıda ceset Nil suyuna atıldığından, halk uzun zaman nehrin suyundan faydalanmaktan kaçınmıştır.

Bunlar olup biterken, Canberdi Gazali kendisine yardım etmesini istediği kişiler tarafından geri çevrilmiştir. Yardım talep ettiği çoğu kişi ona, Yavuz Sultan Selim'e gidip af dilemesini nasihat etmiş ve o da bu öğütleri dikkate alarak padişahla arasını düzeltecek aracılar bulmuştur. Bu kişiler, "Barış, hayırlıdır." diyerek ona yardım etmiş ve talebini padişaha iletmiştir. Padişah, Canberdi Gazali'nin özrünü kabul ederek ona bağışta bulunmuştur. Müellif, Canberdi'ye bahşedilenlere diğer bölümlerde değineceğini belirterek bu bölümü bitirmiştir.

2.34. ṬALEB-İ ʿAFV-I ṬUMANBAY BERĀY-I ḪUDʿA (481a/10-482a/16)

Tumanbay, bu yenilgiden sonra kendi kusurunun ve hatasının farkına varıp, padişahtan özür dilemek için, aracılık edecek devlet büyüklerine başvurmuştur. "Düşmanına üstün gelirsen, buna karşılık şükretmek için onu affet." sözünü gözeten padişah, Anadolu defteri kethüdası Mustafa Çelebi ile bağış mektubu ve dört mezhebin kadısını Tumanbay'a yollamıştır.

Tumanbay, padişahın huzurundan kalkıp kendisine eşlik etmeye gelenleri şanlarına layık bir hürmetle karşılamıştır; fakat aklında başka bir fikir gelmiştir. Padişahın büyüklüğünü kabul ettiği, ona itaat edeceği haberini etrafa yaymış ve gelenlere de böyle davranmştır. Bu tutumuyla Said'den çıkmayı planlamıştır. Padişahın askerleri Nil'i geçerek batıya doğru giderken, Şam ve Kudüs'e giderek tekrar isyan başlatmayı, tek başına bu işin altından kalkamadığı takdirde Ridaniye Savaşı'na katılan yandaşlarından ve Kızılbaşlardan destek istemeyi aklına koymuştur. Bundan dolayı, padişahın bağışlama haberini getirenleri katledip birkaç bin yandaşıyla planını uygulamaya koymuştur. Tumanbay'ın yandaşları padişahın askerleri tarafından mağlup edilmiş ve Tumanbay, İskenderiye yönüne kaçmıştır.

Yavuz Sultan Selim, Tumanbay'ın tekrar isyan başlattığı haberini alınca Rum ili beylerbeyi Mustafa Paşa, Şehsüvar oğlu Ali Bey, Hayrbay ve Canberdi Gazali'yi isyanı bastırmaları için o yöne yollamıştır.

27 Mart 1517 sabahı kuşluk vaktinde Osmanlı askerleri saldırınca, Tumanbay ve yandaşları savaşacak gücü gösterememiş ve Buhayre tarafına yönelmişlerdir. Ardına düşen paşalar ve beyler Tumanbay ile destekçisi olan üç yüz kişiyi yakalayarak zincirlemiştir. Bu isyancıların çoğu kılıçtan geçirilerek kaybedilen askerlerin intikamı alınmıştır.

2.35. ẒİKR-İ BER-DĀRĪ-Yİ ṬUMANBAY-I ŞŪM (482a/16-482b/25)

Hataları görmezden gelen, ayıpları örten yüce padişah Sultan Selim, Osmanlı askerlerinin gücünü gören Canberdi Gazali ve Hayrbay gibi, Tumanbay'ın da pişmanlıkla af talep edeceğini düşünmüştür. Ancak zaferin üzerinden üç gün geçmesine rağmen Tumanbay'dan böyle bir istek gelmemiştir. Bu durum onun savaşı kaybetmesi nedeniyle çok üzgün ve yakalandığı için çok mutsuz olmasına bağlanmıştır; ancak halk arasında bazı kişilerin Tumanbay'dan yana hala umutlu olduğu padişahın kulağına gidince; herkese ibret olsun diye öldürülmesi için padişah tarafından ferman çıkartılmıştır. Mısır'ın çarşı ve pazarlarında uzun müddet aranan Tumanbay bulunmuş, 13 Nisan 1517 tarihinde ferman uygulanmıştır.

3. METNİN DİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde, *Bedâyîü'l-vekâyi*'nin 446a-482b arasındaki kısımda yer alan metnin özellikleri açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Eserin dil özellikleriyle ilgili kesin ifadeler kullanmamız için eserin bütünün değerlendirilmesi yapılmalıdır.

Okumada müellifin tercihlerine sadık kalınarak imlada gösterilen özellikleri transkripsiyona yansıtılmıştır. *Bedâyîü'l-vekâyi*'nin tarafımdan okunan kısmının, 17. yüzyılda kaleme alınmasına rağmen, Eski Anadolu Türkçesi gramer özelliklerini devam ettirerek yazıldığını söylemek mümkündür. Metinde harekeler bulunmadığı için; müellifin ünlüleri belirtmediği kısımlar, metnin diğer imla özelliklerinden yola çıkılarak, Eski Anadolu Türkçesi özelliklerine göre okunmuştur.

3.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

Bu bölümde, metindeki ünlülerin yazılışı hakkında bilgi verilmiş ve bunlar metinde geçtiği şekliyle örneklendirilmiştir.

3.1.1. a ünlüsü

Metinde a sesi ön seslerde bazen elif (ا) harfiyle, bazen de üstünlü elif (ٰا) ile gösterilmiş; bazı durumlarda açık hecelerde bu sesi gösterecek hiçbir harf kullanılmamıştır.

İç seslerde genel olarak gösterilmiş; ancak eklerde gösterilmediği de olmuştur.

Son seste çoğunlukla he (ه), bazen de elif (ا) ile yazılmıştır.

Tablo 3.1.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
آنده	anda	462b/23
ارسال	irsāl	471b/21
میلننده	miyānında	455b/12
اولآلر	olalar	468a/11
وارمغه	varmaġa	457b/18

3.1.2. e ünlüsü

Ön seslerde e sesi eğer kelimenin baş harfi ise elif (ا) ile gösterilir; değilse herhangi bir işaret konulmamıştır.

İç seslerde bazen açık hecelerde gösterilmiştir.

Son seslerde he (ه) ile gösterilir.

Tablo 3.2.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
دولت	devlet	452b/4
محروسه يه	maḥrūseye	466b/19
باش اكمشلر	bāş egmişler	449a/10
سنه	sene	479a/10

3.1.3. ı, i ünlüleri

Ön seslerde esreli elif (إ), elif ye (ايـ) ya da elif (ا) ile yazılmıştır.

İç seslerde bazen gösterilmemiş; bazen de ye (ي) ile gösterilmiştir.

Son seslerde ye (ى) ile mutlaka gösterilmiştir.

Tablo 3.3.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
احتمال	iḥtimāl	451a/23
إنحراف	inḥirāf	476a/7
ايله	ile	466b/4
اسكي	eski	457a/21
ايلغار	ılġar	472b/7
إضطرار	ıżṭırār	449b/18

3.1.4. u, ü, o, ö ünlüleri

Kalınlık-incelik, darlık-genişlik açısından ayırt edici işaretler kullanılmaksızın u, ü, o, ö ünlüleri aynı şekilde yazılmıştır. Bu sesleri göstermek için bazen harflerin üzerine yalnızca ötre (ُ) konulmuştur.

Ön seslerde elif (ا), ötreli elif (اُ) ya da elif vav (او) şeklinde yazılmıştır.

İç seslerde bazen vav (و) ile gösterilmiş; bazen hiç yazılmamıştır.

Son seslerde hece kapalıysa gösterilmemiş, açıksa genelde ye (ي), seyrek olarak da vav (و) ile gösterilmiştir.

Tablo 3.4.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
إچرویه	içerüye	448b/ek satır
اردو	ordu	447b/15
اون تقوزنده	on ṭoḳuzında	463a/22
سُوار	süvār	475a/19
اوکنده	öñinde	479a/7
کتوروپ	getürüp	479b/4

3.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

Bu bölümde, metindeki ünsüzlerin yazılışı hakkında bilgi verilmiş ve bunlar metinde geçtiği şekliyle örneklendirilmiştir.

3.2.1. ç ünsüzünün yazılışı

Ön, iç ve son ses durumundaki ç sesi genel olarak (چ) ve bazen de cim (ج) ile yazılmıştır.

Tablo 3.5.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
چادرلرندن	çadırlarından	456/11
چاوش	çavuş	466a/13
قاچان	ḳaçan	446b/5
اوچنجی	üçünci	477b/25

3.2.2. d ve ḍ ünsüzlerinin yazılışı

de sesini karşılayan ünsüz dal (د), Arapça kelimlerde karşımıza çıkan ḍ harfi (ض) ile gösterilmiştir.

Tablo 3.6.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
دیدکده	didükde	473b/10
احد	aḥad	458a/11
قضات	ḳuḍāt	451b/12

3.2.3. ġ ve ḳ ünsüzlerinin yazılışı

Kalın okunan ġ sesi için gayın (غ), ḳ sesi için ise kaf (ق) kullanılmıştır.

Tablo 3.7.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
قارشو	ḳarşu	482b/20
قنادلنوب	ḳanadlanup	447b/6
باغلامغه	bağlamaġa	455b/5
اياقلرده	ayaḳlarda	450a/17
غلبه	ġalebe	464b/24

3.2.4. g ve k ünsüzlerinin yazılışı

Her iki ses de kef (ك) ile gösterilmiştir.

Tablo 3.8.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
كچوردیلر	geçürdiler	469a/7
كمسنه	kimesne	478a/20
كوندردكده	gönderdükde	463b/23
كورك	kürk	460a/9
دوشدوكن	düşdügin	455a/20

3.2.5. h, ḥ, ḫ ünsüzlerinin yazılışı

Genel olarak Farsça ve Arapça kelimelerde rastladığımız bu sesler ince sıradan kelimelerde he (ه), kalın sıradan kelimelerde (خ), (ح) ile yazılmıştır.

Tablo 3.9.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
دخي	daḫi	446a/14
خانلر	ḫanlar	470a/3
محلله	maḥalle	478a/17
مركس	herkes	457a/22

3.2.6. ñ ünsüzünün yazılışı

Ön ses durumunda bulunmayan, yalnızca iç ve son seste görülen ñ sesi; genellikle kef (ك) ya da üç noktalı kef (ڭ) kullanılmıştır.

Tablo 3.10.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
امانتكزه	emānetiñüze	471b/7
كيجه نك	gicenüñ	473a/6
كوكلدن	göñülden	452a/21
د ڭلو	deñlü	450a/18

3.2.7. p ünsüzünün yazılışı

Türkçe kelimelerde ön seste p ünsüzü yoktur. Yalnızca iç ses ve son ses durumunda bu ünsüz karşımıza çıkmaktadır. Metnin okuduğum kısmında bu ünsüz be (ب) ve pe (پ) ile gösterilmiştir.

Tablo 3.11.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
پنچه	pençe	447b/21
صاچوب	saçup	464b/18
دپميوب	depmeyüp	471b/23
پاشا	paşa	461a/12

3.2.8. s, ṣ, s̱ ünsüzlerinin yazılışı

Türkçe kelimelerde, genellikle kalın ünlülü kelimelerde sad (ص), ince ünlülü kelimelerde sin (س) kullanılmıştır. Bu iki şeklin ön, iç ve son seslerde de kullanıldığı görülmektedir. (ث) yalnızca Arapça kelimelerde vardır.

Tablo 3.12.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
صاچدي	ṣaçdı	477a/10
سنجق	sancaḳ	460b/2
سوره سن	süresin	470b/13
ثلث	s̱ülüs̱	479b/23
اكثر	ekṣer	447b/7
صانورار	ṣanurlar	474a/22

3.2.9. t ve ṭ ünsüzlerinin yazılışı

Kalın ünlülü kelimelerin ilk hecesinde t sesi tı (ط) ile yazılmıştır; ancak diğer hecelerdeki durum için bu şekilde genel bir şey söylemek mümkün değildir. İç ve son seslerde hem tı (ط) hem te (ت) kullanılmıştır.

Tablo 3.13.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
طولاندروب	ṭolandurup	482b/21
قورتارمغه	ḳurtarmaġa	480b/25
تبسي	tebsi	450a/18
طبطلو	ṭopṭolu	466b/9
درت	dört	479b/18

3.3. MORFOLOJİK ÖZELLİKLER

3.3.1. İyelik Ekleri

Müellif, üçüncü tekil şahıs dışında, iyelik eklerinin yazımında belli bir kurala uymamıştır.

Bazı durumlarda ünlüleri göstermiş; ancak bunu belli bir kurala uygun olarak yapmamıştır.

Üçüncü tekil şahısta iyelik eki her durumda düzdür. Düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

Tablo 3.14.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
بروجنه	burūcına	447a/16
حدودندن	ḥudūdından	447b/15
اوكندن	öñinden	448b/24
قاپوسي	ḳapusı	448b/24

Aşağıda yer alan tabloda, diğer şahıslarda iyelik eklerinin farklı yazılışları örneklendirilmiştir.

Tablo 3.15.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
خاطريكزدن	ḫāṭırıñuzdan	446b/4
معلومكز	maʿlūmuñuz	446b/6
بنيادمز	bünyādumuz	452b/9
عسكريمز	ʿaskerimüz	455b/22
يزك	yüzüñ	460a/3
اقبالك	iḳbālüñ	446a/7

3.3.2. Belirtme Durumu (Akuzatif) Eki

Eski Anadolu Türkçesi'nde olduğu gibi, bu metinde de belirtme durum eki daima düzdür. Düzlük yuvarlaklık uyumuna girmemiştir. 3. şahıs iyelik eklerinden sonra -n şeklinde eklendiği de görülmüştür.

Tablo 3.16.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
عدوي	ʿadüvvi	473a/2
منصوري	manṣurı	471a/22
حالتي	ḥāleti	479a/2
ما لرين	mālların	473a/20
سكّه سن	sikkesin	447a/10
اولدقلرين	olduḳların	453a/18

3.3.3. İlgi Hali (Genitif) Eki

Müellif, eserde tamlayan ekini ünlüyle biten kelimelerden sonra nun ve kef (نك) harfleriyle, ünsüz harflerden sonra kef (ك) harfiyle göstermiştir. Harekelendirme yapılmadığı için, bu kelimeler okunurken, Eski Anadolu Türkçesi özelliklerine uyulmuştur.

Tablo 3.17.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
ولايتك	vilāyetüñ	446b/13
كيملرك	kimlerüñ	448b/11
قوللرينك	ḳūllarınuñ	457a/17
بنده نك	bendenüñ	449b/12
نجادك	nicāduñ	482a/20

3.3.4. Görülen Geçmiş Zaman Eki

Görülen geçmiş zaman eki, üçüncü şahıs dışında, herhangi bir ünlüyle ya da harekelendirmeyle yazılmamıştır. Üçüncü şahısta daima dal ve ye (دي) ile gösterilmiştir; bu nedenle düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

Tablo 3.18.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
كردي	gördi	472b/1
بيوردیلر	buyurdılar	473a/13
كتدي	gitdi	479b/1
ياپديلر	yapdılar	449b/5
چيقردي	çıḳardı	450b/19

3.3.5. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki

Öğrenilen geçmiş zaman ekinde de, ekin ünlüsü gösterilmemiştir; ancak okurken Eski Anadolu Türkçesi özelliklerine uyulmuş ve –mIş (مش) biçiminde yazılmıştır.

Tablo 3.19.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
اولمشدر	olmışdur	470a/8
ويرلمشدر	virilmişdür	468b/18
اولمدشدي	olmışdı	471a/12
آيلمش	eylemiş	460b/21

3.3.6. Geniş Zaman Eki

Yalnızca birkaç kelimede karşılaşılan geniş zaman eki, yuvarlak ünlü ile yazılmıştır. Düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

Tablo 3.20.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
صانورلر	şanurlar	474a/22
بيلورسز	bilürsiz	446b/3
اولور	olur	447b/3

3.3.7. Emir Kipi

Üçüncü tekil şahısta emir eki yuvarlak ünlü ile gösterilmiştir. Üçüncü şahıs emir eki düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

Tablo 3.20.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
كلسون	gelsün	461b/5
اولسون	olsun	460a/4

3.3.8. İstek Kipi

Birinci çoğul şahısta ekin ünlüsü ile ilgili herhangi bir işaret olmadığı için, Eski Anadolu Türkçesi'ndeki şekillere göre okunmuştur.

Tablo 3.21.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
اولالم	olalum	446a/25
چكه لم	çekelüm	462b/4
سوره سن	süresin	470b/13
ايتميه سن	itmeyesin	472a/19

3.3.9. Ettirgenlik (Faktitif) Ekleri

Müellif, günümüzde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun şekilde kullanılan -ur, -ür, -ır, -ir; -dır -dir, -dur, -dür fiilden fiil yapım eklerini yazarken bazen ekin ünlüsünü vav (و) ile göstermiş, bazen yazmamıştır.

Tablo 3.22.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
طيورلميوب	ṭuyurulmayup	476a/7
اتدردم	itdürdüm	460b/24
طولاندروب	ṭolandurup	482b/21
ايرشدروب	irişdürüp	463b/13
ايركورمديلر	irgürmediler	448a/10

3.3.10. Zarf Fiil (Gerundium) Ekleri

-ınca, -ince zarf fiil eki Eski Anadolu Türkçesi'nde olduğu gibi düz ünlü ile okunmuştur. Müellif, bazı kelimerde ise bu ekin yerine -ıcak, -icek ekini tercih etmiştir. Bu ek daima düz ünlü ile gösterildiği için düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

Tablo 3.23.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
اولنجه	olınca	452a/17
كلنجه	gelince	461a/11
طوقونماينجه	ṭoḳınmayınca	463b/5
كوريجك	göricek	465a/17
إستيجك	isteyicek	480a/1
اوليجق	olıcaḳ	446b/18

-Ip zarf fiil eki daima yuvarlak yazılmıştır. Düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

Tablo 3.24.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
چیقارتمیوب	çıḳartmayup	447a/16
بغلایوب	bağlayup	450a/16
بیلوب	bilüp	452b/14
ایده میوب	idemeyüp	454a/3

-madan, -meden zarf fiil eklerinin yanında, bununla aynı anlama gelen -madın, -medin eki kullanılmıştır.

Tablo 3.25.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
ایتمدین	itmedin	456b/19
بولمدین	bulmadın	472b/1
بتمدین	bitmedin	447b/3

-dığında, -diğinde zarf fiili yerine Eski Anadolu Türkçesi'nde görülen -dukta ve -dükte ekleri kullanılmıştır. Bu ek düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

Tablo 3.26.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
ایلدکده	eyledükde	481a/1
بولدقده	bulduḳda	471b/12
بصدقده	başduḳda	472b/6

3.3.11. Sıfat Fiil (Partisip) Ekleri

-duḳ, -dük sıfat fiil eki, Eski Anadolu Türkçesi'nde olduğu gibi, düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır. Müellif, iyelik ekiyle kullanılan durumlarda, bu eki (دوق/دوك) şeklinde yazmıştır.

Tablo 3.27.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
كلدوكي	geldügi	475a/10
كتوردوكي	getürdügi	453a/3
يازدوغي	yazduġı	473b/25
اتدكلي	itdükleri	474a/9
بيوردقلري	buyurduḳları	449a/13
اولدوغنه	olduġına	482b/9

3.4. DİĞER BAZI EK VE KELİMELER HAKKINDA

-lı,-li isimden isim yapım eki yuvarlak şekilde eklenmektedir. Düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

Tablo 3.29.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
غلافلو	ġılaflu	460a/9
قزلو	Ḳazlu	447a/5
اوردكلو	Ördeklü	447b/22
ذوالقدرلو	Ẕu'lḳadrlü	448a/1
قاپلو	ḳaplu	460a/9

Günümüzde düzlük yuvarlaklık uyumuna uyan bazı kelimeler, yuvarlak ünlü ile yazılmıştır. Bu durum Eski Anadolu Türkçesi'ndeki yuvarlaklaşma durumunun devam ettirildiğini göstermektedir.

Tablo 3.30.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
صارو	ṣaru	452a/2
سموز	semüz	447b/4
قپوسي	ḳapusı	448b/24
ايچرودن	içerüden	448b/ek satır

4. METİNDE YER ALAN Kİ'Lİ BİRLEŞİK CÜMLELERİN İNCELENMESİ

Bu bölümde Bedâyiü'l-Vekâyi'nin 446a-482b arasındaki varaklarda geçen Ki'li Birleşik Cümleler incelenmiş ve bunların ana cümleye katılım şekilleri belirlenmiştir.

Ki'li Birleşik Cümleler, Türkçeye Farsçadan girmiştir. Farsçadan Türkçeye yapılan tercümelerle bu cümle çeşidi özellikle Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yaygınlık kazanmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde Ki'li Birleşik Cümleler Türkçeden çıkmış, sadece kalıplaşmış ifadeler biçiminde varlığını sürdürmüştür.

4.1. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE ÖZNE OLARAK KATILMASI

4.1.1. Ki'li Cümlenin Özne Olması:

Min baʿd daḫi ol ki muḳteżā-yı dīn ü devletdür daḳīḳa (446a/15) fevt olunmaz.

Bundan sonra, din ve devlet gereği olan şey, dakika fevt olunmaz.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesidir.

Muḥaḳḳaḳdur ki (447b/7) kā'ināt cevv-i āsumāndandur.

Kainatın yer ve gök arasındaki boşluktan oluştuğu muhakkaktır.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesidir.

(451a/23) İḫtimāldür ki mābeynlerine iḫtilāl düşe.

Aralarında isyan çıkması olasıdır.

Ki'li cümle ana cümlenin öznesidir.

Ümīddür ki meşūbāt-ı uḫrevī ile envāʿ-i fütūḥāt (452b/24) ve fevāʾid-i dünyevīye müstaʿḳıb ve müstetbiʿ olacaḳlardur.

Ahiretteki mükafatların, çeşitli fetihlerin, dünyevî faydaların elde edileceği ümit edilmektedir.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesidir.

Gerekdür ki ol cānibde (460a/21) her bege tevcīh olunan vilāyetiñ aḥvāli ne vechle tevcīh olup (22) ve ol begleriñ elḳābı ve maḳādīri ne uslūb ile olmaḳ (460a/23) münāsib ise berātları inşā olunup yazıviresiz.

O tarafta her beyin yönlendirildiği vilayetlerin durumları, (vilayetlere) ne sebeple gönderilecekleri, beylerin alacakları ünvanları uygun şekilde belirleyerek rütbelerini gösteren kağıtları hazırlamanız gerektir.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesidir.

Meşhūrdur ki yüz dervīş bir kilīme ṣıġar ammā iki ḥākim bir iḳlīme (461a/25) sıġmaz

Yüz dervişin bir kilime sığdığı, ama iki hakimin bir iklime sığmadığı herkesçe bilinir.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesidir.

İḫtimāldür ki bu inkisārdan ṣoñra (468a/18) tekrār Dimeşḳ'de iḳāmet-i livā-yı fitne vü fesād ve taḫrīb-i bilād ve taʿẕīb-i ʿibād eyleyeler.

Bu bedduadan sonra tekrar Şam'da fitne ve fesatlık bayrağını dikmeleri, beldeleri tahrip etmeleri ve kullara eziyet etmeleri ihtimaldir.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesidir.

Size daḫi (471b/22) lāzım ve lā-büdddür ki ʿizzetiñüzi mūcib-i refīḳiñüzi müstevcib-i umūra nāẓır olup (23) devletiñüzi ve saʿādetiñüzi yere depmeyüp ve "e's-sābıḳūne's-sābıḳūn (24) ulāʾike'l-muḳarrebūn" müstedʿāsınca duʿā-ı iḫtiṣāṣı iḫlāṣıñuz

dūşına (25) şalup ve mekr-i iṭāʿati iṭāʿatiñüz miyānına bend ḳılup daḫi cümleden muḳaddem [472a] (1) taʿcīl gelüp ʿatebe-yi gerdūn-iḳtidār ve saʿādet-medārıma yüz sürmek ardınca (2) olasın.

Size de işin gereğini gözeterek, saadetinizi ve ikbalinizi yere tepmeyip "e's-sābıḳūne's-sābıḳūn (24) ulāʾike'l-muḳarrebūn" duasına samimiyetle kulak verip herkesten önce aceleyle gelerek dünyanın merkezi ve mutluluk kapısı olan makamıma yüz sürme niyetinde olmak gerekir.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesidir.

Lā-cerem münşiyān-ı belāġat-ʿunvāna fermān olundı ki (478b/6) tesliye-i ḳulūb-i ʿibād içün eṭrāf-ı bilāda feṯḥ-nāmeler inşād oluna.

Elbette ünlü katiplere, kulların kalplerini teselli etmek için etraftaki beldelere fetihnameler yazmaları emredildi.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesi görevindedir.

Gerekdür ki hüḳm-i şerīfüm varıcak (480b/9) anda ḳalʿada ṭoplar tüfekler atdurup şenlikler ve şādlıḳlar (10) eyleyüp eṭrāf ve cevānibe bu ḫaber-i meserret-eṣeri ifşā idüp (11) benüm devām-ı devletüm duʿāsına meşġūl olasın.

Hükm-i şerfim vardığında, kalede toplar ve tüfekler attırıp şenlikler ve kutlamalar yapman ve etrafa bu mutlu sevinçli haberi yayarak devletimin kalıcılığı için dua etmen lazımdır.

Ki'li cümle, ana cümlenin öznesidir.

4.1.2. Ki'li Cümlenin, Sıfat Tamlaması Olan Öznenin Tamlayanı Olması

Ol ḳanṭara ki Aras Nehri orada (446/a24) olup Çoban Köprüsi dimekle maʿrūfdur.

O köprü, Aras Nehri'nin bulunduğu alanda yer almakta ve Çoban Köprüsü adıyla bilinmektedir.

Aras Nehrinin bulunduğu köprü, Çoban Köprüsü adıyla anılır.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olan öznenin tamlayanıdır.

Memālik-i Īrān'dan Bayburd Erzincān ki (449a/20) mükerreren ḫuṭbe-yi Sulṭānī oḳutup tā arż-ı Rūm ḥudūdına degin ḥayta-yı taṣarrūf-ı (21) Ḫaḳānīde idi.

Tekrar tekrar sultanlık hutbesi okutulan İran topraklarından olan Bayburt ve Erzincan'dan ta Anadolu topraklarının sınırına kadar (olan bölge), Osmanlı'ya bağlı birliklerin elindeydi.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

Evvelā Şeref Beg ki ḳal'a-yı Bitlis tevābi'i ile ḫānedān mevrūṯi (10) idi Ḳızılbāş'dan intizā' eyledi.

İlk olarak, Bitlis Kalesi maiyetinde olan ve hanedan varisi olan Şeref Bey Kızılbaşlardan ayrıldı.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

Ol evḳatda (450b/2) Melik Ḫalīl Eyyūbī ki Ḥaṣankeyf ve Si'ird mülk-i mevrūṯi idi ve şāh-ı gümrāha (3) muṣāheret ile mensūb idi.

O zamanlarda, Hasankeyf ve Siirt topraklarının varisi olan Melik Halil Eyyûbî, yoldan çıkmış şaha akrabalık yoluyla ile bağlıydı.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

Bundan aḳdem (450b/9) meẕkūr olduġı üzre evvelā Zeriḳī Aḥmed Beg ki şeref-i siyādet ile (10) mevsūm idi Atāḳ ḳal'asın ve Meyyafarḳin şehrin musaḫḫar eyledi.

Bundan önce belirtildiği gibi ilk olarak, seyyidlik şerefiyle onurlandırılmış Zerikî Ahmet Bey Atak Kalesi ve Meyyafarkin şehrini fethetti.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

Cemşīd Beg ki pādişāh-ı İslām Tebrīz'e teveccüh itdügi (450b/14) ḥīnde Ḳaraman nevāḥīsinde ʿatebe-yi hümāyūnı būs itmişidi ve sancāḳ begi (15) olmışidi Palu ḳalʿasını tevābiʿi ile melāḫideden ḍarb-ı şemşīr ve ḥüsn-i (16) tedbīr ile teshīr eyledi

İslam padişahı Tebriz'e yöneldiğinde Karaman taraflarında devlet kapısını öpen ve sancak beyi olan Cemşid Bey, dinsizlerle mücadele ederek, Palu Kesi'ni maiyetiyle birlikte zorla ele geçirdi.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

Mülūk (450b/20) u ḥükkām-ı Kürdistān'dan her ḳanġısı ki Sulṭān-ı ʿİslām'ıñ bīʿatında şābitü'l-aḳdām (21) olmışlar idi ... (23) memālik-i ʿAcem'iñ itmām-ı fütūḥ ve melāḥide ẓulmünden ḫalāṣ ricāʾ eylediler.

Kürdistan hakimleri ve meliklerinden İslam padişahına bağlılık gösterenlerin her biri, İran memleketlerinin zulmünden kurtarılmayı istediler.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

Ekşer (454a/8) sipāh ki Aḳṣā-yı memālik-i Rūm'dan gelmişler idi żabṭ ve teshīr-i Āmid ile (9) iktifā idüp ʿavdet itmegi tercīḥ eylediler.

Rum memleketlerinin en uzağından gelen askerlerin çoğunluğu, Āmid'i ele geçirmekle yetinerek geri dönmeyi tercih ettiler.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

(457b/13) Ḳara Ḫan ki sipeh-salār-ı mülḥidān idi menkūḥası olup şāh-ı gümrāhıñ (14) hemşīresi olan ʿavratı cümle ʿavratlara serdār idüp merdān libāsıyla (15) il ve ulusı olan maḥallde ṣaf bağladılar.

Dinden çıkmış kişilerin başkomutanı olan Kara Han, yoldan çıkmış şahın (Şah İsmail'in) kardeşi, nikahlı eşi olan karısını diğer kadınların başına geçirip erkek elbiseleriyle asker gibi dizdi.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olan öznenin tamlayanıdır.

Ḳara Ḫan'ıñ ḫātūnı ki Şah İsmaʿil'in hemşīresi idi (458a/18) şevherinüñ helāk olduġın göricek birḳaç rāh-şinās ile (19) Telʿafer yolından Muṣul'a ḳaçdı.

Kara Han'ın, Şah İsmail'in kardeşi olan karısı, kocasının helak olduğunu görünce yol bilen birkaç kişiyle Telafer yolundan Musul'a kaçtı.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması durumunda olan öznenin tamlayanıdır.

(458a/25) Baʿżı bilād ve ḳılāʿ ki (458b/1) Diyarbekir'de Ḳızılbāş taṣarrufında idi feṯḥ olundı.

Diyarbakır'da, Kızılbaş yönetiminde olan bazı beldeler ve kaleler fethedildi.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması durumunda olan öznenin tamlayanıdır.

Ḳara Ḫan'ıñ birāderi Süleyman Beg ki baʿżı ʿayān-ı Ḳızılbāş ile ḳalʿanuñ (458b/6) muḥāfaẓasında idiler ḳalʿayı teslīm itmeyüp ...

Kara Han'ın kardeşi olan ve bazı Kızılbaş beyleriyle kaleyi koruyan Süleyman Bey, kaleyi teslim etmemiş; bu kaleyi bize Şah ismail emanet etti, siz onu tamamıyla boşaltmadığınıza ve teslim etmediğinize göre savaşırız diyerek kaleyi kuşatmış ve bir yıla yakın kuşatma altında tutmuştur.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması durumunda olan öznenin tamlayanıdır.

Ruhā ḳalʿası ki Riḳḳa dimekle maʿrūfdur (459a/17) cānib-i Ḫüdāvendigār'dan ḥükūmeti Pīrī Beg'e tefvīż olunup Meḥemmed Paşa (18) daḫi muʿāvenet içün bir miḳdār ʿasker taʿyīn eylemişidi.

Rikka adıyla bilinen Ruha Kalesi, padişah tarafından Piri Bey'e bırakıldı ve Mehmed Paşa da yardım için bir mikdar asker yollamıştı.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olan öznenin tamlayanıdır.

Muṣul ḳalʿası ki ümerāʾ-yı kibār-ı (459a/23) Ḳızılbāş'dan Aḥmed Beg Ensār'ıñ taṣarrufında idi Meḥemmed Paşa ümerāʾ-yı (24) Ekrād Baḫtiye'ye ḫuṣūṣa Bedir Beg'e ve Emir Seyyid Aḥmed Kerkīkī'ye imdād (25) itmekle intizāʿ olundı.

Kızılbaş önderlerinden Ahmed Bey Ensar'ın yönetiminde olan Musul Kalesi, Mehmed Paşa'nın Bahtiye'ye özellikle Bedir Bey'e ve Emir Seyid Ahmed Kerkîkî'ye yardımlarıyla ele geçirildi.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olan öznenin tamlayanıdır.

... bir ḥādiṣe (461b/3) vuḳūʿ bula ki mūcib-i infiʿāl-i bende-gān ola ...

Kölelerin gücenmesine sebep olacak bir olay olsun.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

Aṣḥāb-ı yemīnden melik-i memālik-i devletden (464b/5) ʿAli Beg bin Şehvār ki dilāverlikde sihām-ı sā'ib gibi engüşt-nümā-yı rüzgār idi (6) Ramażan oġlı Maḥmud Beg ve yedi sekiz biñ süvār ile ṭurup aṣḥāb-ı (7) yesārdan Diyārbekir beglerbegisi Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa ki ḫidemāt-ı pesendīdesi meẕkūr (8) olmışdur ümerā'-yı Diyarbekir ve ecnād-ı Ekrād-ı şecaʿāt-muʿtāddan on biñ (9) miḳdārı süvār ile ... (464b/13) ḳıyām eylediler.

Ordunun sağ kolunda ülkenin meliklerinden, hedefine ulaşan bir ok gibi zamanın parmakla gösterilen yiğidi Ali Bey bin Şehvar, Ramazanoğlu Mahmud Bey ve yedi sekiz bin atlı ile; sol kolunda takdir edilen hizmetleri az önce zikredilmiş Diyarbakır beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa ve yiğit Kürt askerlerinden on bin atlı ile düşmana karşı durdurlar.

Ki'li cümlelerin her ikisi de ana cümlede geçen, sıfat tamlaması durumundaki öznenin tamlayanıdır.

Şām emīrü'l-ümerā'sı (464b/25) Sībay ki kemāli ḳuvvet ve iḥtişām üzre idi mülūk ve ṣanādid-i (465a/1) Şāmī ile meyserede ve melikü'l-ümerā'-yı Ḥaleb Ḫayrbay ki ḳuvvet ü ḳudretde (2) ṣānī-yi rütbe-yi sulṭān idi cemīʿ-i sipāh-ı Etrāk ve Aʿrāb-ı Ḥażarī ve Bedevī ile (3) meymenede ḳarār idüp ...

İhtişam ve güç sahibi olan Şam emirü'l-ümerası Sibay, Şam melikleri ve kahramanlarıyla ordunun sol kolunda; güç ve kabiliyette sultanlık rütbesinin ikinciliğini

taşıyan Halep ümerasının meliki Hayrbay, Türk asker birliği, bedevî ve şehirli Araplarla ordunun sağ kolunda yerlerini aldılar.

Ki'li cümlelerin her ikisi de ana cümlede yer alan sıfat tamlaması durumundaki öznenin tamlayanıdır.

Ḥaleb ve Şam ḫazīnelerinde bulunan nuḳūd ki ol diyārda rā'ic idi (474b/4) tevzīʿ olunmaḳ hem ʿaskeriñ ḥuṣūl-i maḳāṣıdına aḳreb ve hem beytü'l-māl taṣarrufına (5) enseb olmaġın fermān-ı ḳażā-cereyān vech-i mezbūr üzre ṣudūr buldı.

Halep ve Şam hazinelerinde bulunan ve o şehirde rağbet gören paraların dağıtımı, hem askerin isteklerini yerine getirecek hem de devlet hazinesine faydalı olacak şekilde bahsedildiği üzre yapıldı.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

ʿIyd-ı aḍḥāyı Ġazze'de edā' (475a/10) itdükden ṣoñra Ḳanṣu Ġavri'nüñ Mıṣır'dan Şam'a geldügi evḳātda (11) der-maḫẕen olan ġallāt ve aḳvātı ki naṣīb-i ʿasker-i sulṭānī olmışidi (12) develere taḥmīl itdürülmekle ...

Kurban Bayramı'nı Gazze'de geçirdikten sonra, Kansu Gavri'nin Mısır'dan Şam'a geldiği vakitlerde, mahzenlerdeki, askerlerin nasibi olan yiyecek ve azıklar develere yüklenerek gönderildi.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

Yevm-i mezbūrda meşāhir-i (476b/22) ümerā'dan Aṭana ḥākimi Ramażan oġlı Maḥmud Beg ve sābıḳā ʿAyntab ḥākimi (23) olan Çerkes Yunus Beg ki ḥīn-i ḳudūm-i ʿasker-i sulṭānīde iṭāʿat eylemişidi (24) cānların fedā' eylediler.

Bahsedilen gün, önde gelen beylerden Adana hakimi Ramazanoğlu Mahmut Bey ve sultan askeri Antep'e ayak bastığında boyun eğen, eski Antep hakimi Çerkes Yunus Bey canlarını feda etti.

Ki'li cümle ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan öznenin tamlayanıdır.

4.2. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE NESNE OLARAK KATILMASI

4.2.1. Ki'li Cümlenin Nesne Olması

(3) Mevlānā İdrīs tārīḫinde bu vechle taḥrīr ider ki bu ʿabd-i dāʿī (4) memālik-i Kürdistān'da ol ... tertīb ile tā mülūk-ı ʿİmadiye ve Suran (6) ve memleket-i Büḫtan ve Nimran ve Dudgan ve Eyyubiyān ve ġayre varınca cümlesinden (7) ʿuhūd-ı müʾekkede ile sulṭān-ı İslām'a bīʿat itdürdüm.

Mevlana İdris yazmış olduğu tarih kitabında, sultana duacı olan kulların Kürt memleketlerindeki Urmi vilayetinde yer alan ve Beradust ümerasının yönetiminde olan yerlerden ta İmadiye, Suran, Bühtan, Nimran, Dudgan, Eyyubiyan ve diğerlerine kadar sağlamlaştırılmış anlaşmalarla İslam sultanına bağlandığını yazmaktadır.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

Böyle tedbīr eyledüm ki Muş ve Aḫlaṭ ṣaḥrāʾları ʿaẓīm ḳar ile pür (14) olup her ṭarafdan esb ve süvārıñ yolları baġlanduġı zamānda (15) piyāde civānlardan bir leşker tedārik eyledim.

Muş ve Ahlat sahraları karla kaplıyken at ve atlıların yolları kapandığı zaman, ayaklarına yassı tahtalar bağlayarak kar üzerinde yürüyebilien yayalardan oluşan bir asker topluluğu tedarik ettim.

Ki'li cümle, ana cümleye nesne olarak bağlanmıştır.

Ekrād begleri bu ḫaberi istimāʿ idicek Molla İdris'e ibrām itdiler ki (452a/20) ḥāllerin südde-yi sidre-miṣāle ʿarż itmek içün mevkib-i hümāyūn'a ʿazm eyleye.

Kürt beyleri bu haberi duyduklarında Mevlana İdris'ten, içinde bulundukları durumu yüce padişaha iletmek için makamına gitmesini rica ettiler.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

Lākin Mevlana İdris-i Bidlisī (454a/10) azacıḳ teveccüh ile Mardin ḥiṣārınuñ tesḫīri müyesser olur diyü teʿahhüd itmekle (11) paşa-yı sipeh-dār bu tedbīri iḫtiyār eyledi ki Mevlana-yı müşārün-ileyh pā-yı (12) ḥiṣāra varup mülāyim-i kelimāt ile tesḫīr-i ḥiṣāra ihtimām eyleye.

Ancak, Mevlana İdris Bitlisî azıcık üzerine düşerek Mardin Kalesi'nin ele geçirilmesinin mümkün olduğunu taahhüd edince; paşa, adı geçen Mevlana'nın hisarın altına giderek mülayim sözlerle kaleyi ele geçirmeye özen göstermesini tembihledi.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

(454b/17) Gördi ki ıṣlāḥ-peẕīr olmadı.

Durumun düzeltilemediğini gördü.

Ki'li cümle ise, ana cümlenin belirtili nesnesidir.

Altı yüz ḫāṣṣa ḳorçısı ile Derbend ve Kerkük yolından Baġdad'a götürüp (455b/3) tenbīh eyledi ki andan Mardin'e varalar.

Altı yüz hassa muhafızı ile Derbend ve Kerkük yolundan Bağdat'a götürerek oradan Bağdat'a varmalarını tembih etti.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

(455b/10) Āḳıbet ol cemʿ-i maḳhūr Ḳara Ḫan'a mülḥaḳ oldılar ve böyle münāsib gördiler ki (11) ecnād-ı Ekrād'ıñ Āmid'e varacaḳ yolların sedd itmek içün Keraḫ'a (12) varalar ki Āmid ile Ḫaṣankeyf ve Mardin miyānındadur.

Neticede bozguna uğratılmış o topluluk, Kara Han'a katıldı ve Kürt askerlerinin Āmid'e giden yollarını kapatmak için, Hasankeyf ve Mardin'in arasında yer alan Kerah'a gitmeyi uygun buldu.

"(10) Āḳıbet ol cemʿ-i maḳhūr Ḳara Ḫan'a mülḥaḳ oldılar ve böyle münāsib gördiler ki (11) ecnād-ı Ekrād'ıñ Āmid'e varacaḳ yolların sedd itmek içün Keraḫ'a (12) varalar." cümlesinde geçen ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

(457b/11) Gürūh-ı mekrūh-ı Ḳızılbāş gördiler ki ʿasker-i İslām ardların almışlar

Kızılbaş topluluğu, İslam askerlerinin ardlarından geldiğini gördüler.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

Nişāncılıḳdan vezārete (462a/25) şuʿūd iden Ḫˇāce oġlı Meḥemmed Paşa aytdı ki bize lāzım olan (462b/1) bed- ḫˇāh-ı devlet olana tāziyāne-yi tīġ ile lett urmaḳdur ve ʿadüvv (2) peydā olduġı maḥallde ḳarşusına ṭurmaḳdur.

Nişancılıktan vezirlik makamına yükselen Hacı oğlu Mehmed Paşa, kendilerine lazım olan şeyin devlet içinde karışıklık çıkaranlara kılıçla karşı gelmek ve düşmanın ortaya çıktığı yerde karşısına geçmek olduğunu söyledi.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

Baʿżılar dimişler ki Ḫayrbay ʿizz-i besāṭ-būsla müstaʿidd olduġı (466a/9) eyyāmda Köstendil livāsı tevcīh buyuruldı.

Bazıları, Hayrbay padişaha bağlılığını bildirerek akıllılık ettiğinde Köstendil sancağının kendisine verildiğini söylemişler.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

(468a/15) Pādişāh-ı müeyyid min-allah ... bu ḥāṭıra ḫuṭūr eyledi ki Çerākise-i ebālisenüñ salṭanatları (17) evvel ve āḫir mücerred telbīs ve mekr-i ġaddārāne iledür.

Allah'ın yardımını alan padişah, Çerkeslerin her zaman aldatmaca ve hileye başvurabileceklerini hatırladı.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

Yanınca beş biñ (471a/19) güzīde süvār ḳoşup tenbīh eyledi ki ʿasker-i İslām Ġazze şehrine nüzūl (20) itmezden muḳaddem şanādīd-i ʿArab ile müttefiḳ olup sipāh-ı manṣūrı (21) ser-ḥadden dūr eyleyeler

Yanına beş bin atlı verip, İslam askeri Gazze şehrine girmeden önce Arap askeriyle birlik olup galip askerleri sınırdan uzak tutmalarını tembihledi.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

Sinan Paşa (472b/1) daḫi böyle münāsib gördi ki düşmen izdiyād bulmadın şeb-ḫūn eyleye.

Sinan Paşa da düşman çoğalmadan gece baskını yapmayı münasip gördü.

Ki'li cümle ana cümleye nesne olarak bağlanmıştır.

Canberdi (472b/10) gördi ki cüyūş-ı deryā-cūş bir vechle aḳup gelür ki güzergāhında (11) kūh olsa kāh gibi revān olur.

Canberdi denizler gibi akan askerin, önünde dağlar olsa saman gibi dağıtıp gidecek şekilde geldiğini gördü.

"Canberdi (10) gördi ki cüyūş-ı deryā-cūş bir vechle aḳup gelür", cümlesindeki ki'li cümle ana cümlenin nesnesidir.

Şāh-ı (474b/13) maġfiret-penāh merḥūm Hasan Can'a buyurmışlar ki eger ḳatl olunmasa "el-ḫā'inu(14) ḫā'if" iḳtiżāsıyla bu gice Ḳızılbaş'a ḳaçması muḳarrer idi.

Ayıpları örten padişah, rahmetli Hasan Can'a, (Hüsam Paşa'nın) katledilmeseydi korkaklık gereği bu gece Kızılbaşların yanına kaçması kararlaştırıldığını söylemişti.

Ki'li cümle, ana cümleye nesne olarak bağlanmıştır.

Böyle münāsib gördiler ki düşmeniñ ḫilāf-ı (475b/16) melḥūẓları olan semtden hücūm idüp bünyān-ı tedāriklerin meksūr (17) ideler.

Düşmanın aklına gelebilecek yönün tersinden saldırarak, yaptıkları hazırlıkları bozmayı uygun gördüler.

Ki'li cümle, ana cümleye nesne olarak bağlanmıştır.

Ṭumanbay-ı münāfiḳ nişān-ı emān ile gelen ṣādıḳlara şānlarına lāyıḳ (480b/24) riʿāyetler idüp ricā eyledi ki dergāh-ı cihān-penāha kendü ile hem-rāh (25) olalar.

Araya nifak sokan Tumanbay, emniyet güvencesiyle gelen kişilere, şanlarına layık davranarak, padişahın yüce kapısında kendisine yoldaş olmalarını rica etti.

Ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir.

4.2.2. Ki'li Cümlenin, Sıfat Tamlaması Olan Nesnenin Tamlayanı Olması:

Külāh-ı sürḫi ki (18) hevā-yı kibr ü ġurūrdan peydā ve deryā-yı ḍalāletde hüveydā olmışdur (19) başıñuzdan indüresiz.

Kibirlik ve gururdan doğmuş, dalalet deryasında olduğunuzu açıkça gösteren Kızılbaşlık külahını başınızdan indirin.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan nesnenin tamlayanıdır.

Böyle tedbīr eyledüm ki Muş ve Aḫlaṭ ṣaḥrā'ları ʿaẓīm ḳar ile pür (14) olup her ṭarafdan esb ve süvārıñ yolları bağlanduġı zamānda (15) piyāde civānlardan bir leşker tedārik eyledim ki ayaḳlarına yaṣṣı taḫteler (16) bağlayup ḳar üzerinde yürürler idi.

Muş ve Ahlat sahraları karla kaplıyken at ve atlıların yolları kapandığı zaman, ayaklarına yassı tahtalar bağlayarak kar üzerinde yürüyebilien yayalardan oluşan bir asker topluluğu tedarik ettim.

"Böyle tedbīr eyledüm ki Muş ve Aḫlaṭ ṣaḥrā'ları ʿaẓīm ḳar ile pür (14) olup ..." ifadesinde ki'li cümle, ana cümleye nesne olarak bağlanmıştır. Diğer ki'li cümle ise, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan nesnenin tamlayanıdır.

Memleket-i (450b/7) Herzen ki Şāh-ı gümrāhıñ ümerā'sından olup siyāh ġulāmlarından birine (8) müteʿallik itdi.

Yoldan çıkmış şahın emirlerinin yönetiminde olan Herzen memlektini, siyah kölelerinden birine bağlı duruma getirdi.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan nesnenin tamlayanı durumundadır.

(455a/8) Şadi Paşa'nuñ ʿasker teferruḳına ve Mardin elden çıḳmasına (9) sebep olduġını Meḥemmed Paşa ile Mevlana İdris der-i devlete (10) ʿarż idüp ʿasker irsālini istidʿā itdüklerinde deryā-yı (11) ġayẓ-ı pādişāhī temevvüc idüp Ḳaraman beglerbegisi Ḫüsrev (12) Paşa'yı ʿammeten sipāh-ı Ḳaraman ile Anaṭolı'nuñ zuʿāmā ve erbāb-ı tīmārı ile ki (13) her biri altı biñ ādemden mütecāviz idi ve sipāhi oġlanları bölügin (14) aġaları Bali Aġa ile silaḥdārlar aġası Sinān Aġa ki cümlesi (15) beş biñ merd-i mükemmel olup ve biñ nefer tüfenk-endāz yeñiçeri dilāverlerin (16) evvel-i bahārda Āmid'e gönderdiler.

Padişah; Mehmed Paşa ve Mevlana İdris, Şadi Paşa'nın askerlerin dağılmasına ve Mardin'in kaybına sebep olduğunu devlet kapısına bildirdiklerinde öfkelenerek, Karaman ve Anadolu'nun her biri altı bin kişiden oluşan tımar sahipleri ve büyük toprak sahipleriyle beylerbeyi Hüsrev Paşa'yı, reisleri Bali Ağa ile sipahi oğlanları bölüğünü, beş bini de cesur olan askerlerle ve bin nefer tüfekçiyle Silahdarlar ağası Sinan Ağa'yı bahardan önce Āmid'e gönderdi.

"Erbāb-ı tīmārı ile ki (13) her biri altı biñ ādemden mütecāviz idi" ve "silaḥdārlar aġası Sinān Aġa ki cümlesi (15) beş biñ merd-i mükemmel olup ve biñ nefer tüfenk-endāz yeñiçeri dilāverlerin (16) evvel-i bahārda Āmid'e gönderdiler" ifadelerinde geçen ki'li cümleler, ana cümlede sıfat tamlaması göreviyle yer alan nesnelerin tamlayanıdır.

Ḫaṣeki ġulāmları ki yigirmi biñden (465a/6) mütecāviz idi ḥavālī ve ḥavāşīsine taʿyīn idüp ve niçe nām-dār beglerini (7) muʿasker eṭrāfına ṭarḥ ve tevzīʿ itdi.

(Sinan Paşa) yirmi binden fazla olan Haseki hizmetçileri civar ve köşelere tayin ederek pek çok ünlü beyi, Rum askerine her taraftan destek sağlayarak demir seddi yıkmaları için ordunun etrafına dağıttı.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan belirtili nesnenin tamlayanıdır.

4.3. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE ZARF OLARAK KATILMASI

4.3.1. Ki'li Cümlenin Zarf Tümleci Olması

(446a/4) Pādişāh-ı İslām şāh-ı li'āmıñ nāmesine Fārisī cevāb taḥrīr buyurup mażmūnınuñ (5) netīcesi bu minvāl üzre idi ki çün rūz-nāme-i devlet-i Bayındıriyye (6) encāma irişüp bisāṭ-ı salṭanatları ṭūlen ve ʿarżen ʿIrāk ve Azerbaycan'ı (7) tutmışidi.

Mamur devletin günlük işleri nihayete erdirildiği ve de padişahın saltanat gücü genişleyerek Irak ve Azerbaycan'ı kapladığı için İslam padişahının, alçakların şahının mektubuna Farsça olarak yazılmasını emrettiği cevap yazısının manası da bu minval üzereydi.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır; sebep belirtmektedir.

Erzincān vālisi Bıyıḳlu Meḥemmed Pāşā'ya ḥükm-i hümāyūn gönderildi ki (446b/21) mevkib-i hümāyūn nüzūlından muḳaddem ḳalʿa-yı mezbūreyi muḥaṣara ile (22) pāşā-yı mezbūr daḫi ol hidmeti edāda saʿy-ı mevfūr ve ṣarf-ı maḳhūr (23) eyledi.

Erzincan valisi Bıyıklı Mehmet Paşa'ya ordunun saldırısından önce, adı geçen kaleyi ele geçirsin diye emir verildi ve o da gereğini yaptı.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Zīrā ol maḥallerde ḳar şöyle (449b/17) çoḳ ve deriñ olur ki gūyā deryā-yı muġraḳ olur.

Zira o bölgelerde kar, her taraf suyla dolmuş gibi derin ve çok olur.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır; durum bildirmektedir.

Müşārü'n-ileyh Şeref Beg (449b/19) Ḫālid Beg'iñ birāderi ve evlādı ile ḳıtāle ʿazm eyledi ki Ḳızılbāş'ıñ (20) dilāver-i sipeh-sālārı idi ve sulṭān-ı ʿİslām aña Merend'de siyāset eylemişidi.

Adı geçen Şeref Bey, Kızılbaşların yiğit başkomutanlarından olduğu ve İslam sultanı kendisini Merend'de cezalandırdığı için, Halid Bey'in kardeşi ve oğluyla savaşmaya niyetlendi.

Ki'li cümle, ana cümlenin sebep bildiren zarf tümleci görevindedir.

Ānuñ mülk ü mālını Ustacalu Meḥemmed intizaʿ itmekle (450b/4) ol daḫi ümerāʾ-yı Kürdistān ile ittifāḳ idüp evvelā Siʿird ve tevābiʿni muḫālifāndan (5) ele getürüp baʿdehu Ḥaṣankeyf ḳalʿasınuñ ve tevābiʿnüñ tesḫīrine mübāşeret eyledi ki Ustaclu (6) Meḥemmed'iñ birāderi elinde henūz bākī idi.

Onun (Halil Eyyûbî'nin) malını ve mülkünü Ustacalu Mehmed ele geçirmişti ve o da Kürtlerin önde gelenleriyle ittifak ederek ilk olarak Siirt ve maiyetini muhaliflerin elinden aldıktan sonra, Ustacalu Mehmed'in kardeşi henüz kendisine bağlıyken Hasankeyf Kalesi'ni ve maiyetini kuşatmaya girişti.

Ki'li cümle, ana cümlenin zaman bildiren zarf tümleci görevindedir.

Niçe yıllardır ki bu mülḥidler (452b/9) şemşīr-i sitem ile bīḫ ve bünyādumuz ḳazmışdur.

Bu inançsızlar, uzun yıllardan beri eziyet kılıçlarıyla kökümüzü ve temelimizi kazımıştır.

Ki'li cümle, ana cümlenin zaman bildiren zarf tümleci görevindedir.

Lākin ümīd-vārız ki Ḫudāvendgār'dan imdād olursa bilād-ı ʿIrāk-ı (452b/17) ʿArab ve ʿAcem ve Āẕerbāycān'dan ol sitem-kārlaruñ elleri kesilüp (18) intizāʿ oluna.

Ancak, padişahtan yardım geldiği takdirde Irak, Arap, Acem ve Azerbaycan'dan o zalimler uzak duracağı için ümitliyiz.

Ki'li cümle, ana cümlenin sebep bildiren zarf tümleci görevindedir.

Şimdi bir yıldır ki ol şehriñ (452b/20) ehālisi Sulṭān-ı İslām'ıñ merḥameti ümīdiyle maḥṣūr-ı leşker-i Ḳızılbāş'dur (21) ve elli biñden mütecāviz nüfūs anda helāk olmışdur.

O şehrin halkı, bir yıldan beri, İslam sultanının merhameti ümidiyle Kızılbaş askerlerinin elindedir ve orada elli binden fazla kişi helak olmuştur.

Ki'li cümle, ana cümleye zaman bildiren zarf tümleci olarak bağlanmıştır.

Mevlana İdris bu tefriḳayı (454b/17) işitdükde Melik Ḫalil ile Mardin'den ḳalḳup Cavsaḳ'a revāne oldı ki (18) muṣālaḥa eyleye.

Ki'li cümle, ana cümlede sebep bildiren zarf tümleci görevindedir.

Ṣaru Ḳaplan'ı ve Meḥemmed Aġa'yı hem-rāh idüp böyle emr oldı ki (456a/21) mecmuʿ-yı aʿdā'ya yaḳın varalar.

Sarı Kaplan'ı ve Mehmed Ağa'yı yoldaş ederek, düşmanların hepsine yakın olun diye emir verildi.

Ki'li cümle, ana cümlenin durum ifade eden zarf tümlecidir.

Serdār-ı Ḳızılbāş olan Ḳara Ḫan (457a/17) der-i devlet ḳūllarınuñ vuṣūlından āgāh olıcaḳ ruʿb ve hirās (18) müstevlī olup Birecik cānibine yüz ṭutdı ki ol semtde (19) ḳışlaḳda olan Diyarbekir il ve ulusını kendüye mülḥaḳ eyleye (20) ve muḳābele tedārikin göre.

Kızılbaş serdarı Kara Han, devlet kapısı kullarının kendisine yetişeceğinden haberdar olduğunda, oradaki Diyarbakır halkını kendisine katmak ve savaş hazırlıklarını yapmak amacıyla, korku içinde Birecik tarafına yöneldi.

Ki'li cümle, ana cümleye sebep zarfı göreviyle bağlanmıştır.

Anlar daḫi böyle muḳarrer eylediler ki (459a/7) Mevlana İdris pā-yı ḳalʿaya gelüp māl ve cānlarına emān vire diyeler.

Onlar da, Mevlana İdris kalenin altına gelerek can ve mal güvenliğini sağlasın diye kararlaştırdılar.

Ki'li cümle, ana cümleye durum ifade eden zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Mufaṣṣalan (460a/24) ol yazılan berevātın ṣūretleri ve tīmārınuñ miḳdārlarını daḫi (25) bir ṣūret defter idüp südde-i saʿādetüme daḫi irsāl idesiz ki (460b/1) bunda daḫi ḫıfẓ olunup her ḫuṣūṣ mefhūm ve maʿlūm ola.

Ayrıntılı olarak yazılan beratların suretlerini ve tımarının miktarlarını da, her şeyin bilinmesi ve öğrenilmesi için bir defter haline getirip yüce makamıma ulaştırın.

Ki'li cümle, ana cümleye sebep zarfı göreviyle bağlanmıştır.

Anlaruñ mufaṣṣalan ṣūretlerinin ve inʿāmda ne vechle riʿāyet (460b/11) olunduḳların ol berevāt ṣūretleri ile bile defter idüp (12) dergāh-ı cihān-penāhuma irsāl idesiz ki her ḫuṣūṣ bunda daḫi (13) mufaṣṣal ve meşrūh maʿlūm ola

Her durumun bunda da ayrıntılı ve açık olması için, onların da ayrıntılı suretlerini, ihsan edilenlerden ne şekilde faydalandıklarını o beratlarla birlikte yazıp cihanın koruyucusu olan makamıma ulaştırın.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Ol ecilden meclis-i hümāyūn-ı pādişāhīden (461a/21) bu vechle ʿarż eyledi ki Mevlana İdris ḫālā merciʿ ve melceʾ-yi ümerāʾ-yı (22) Ekrād ve ġayrı küberā-yı ecnāddır.

O sebepten, Mevlana İdris'in hala Kürt beylerinin sığınacağı kişi olması ve askerlerin ileri gelenlerinden ayrı bir yeri olması sebebiyle, padişahın kutlu meclisinden (bunu) arz etti.

Ki'li cümle, ana cümlede sebep bildiren zarf tümleci görevindedir.

Pādişāh-ı (461b/20) ʿālī-cāh daḫi bir haftadan soñra Fil Çayırı menzilinde ḳonup İsmaʿil-i (21) pür-taẓlīli salṭanat-ı ʿAcem'den maḥrūm itmek üzre muḳaddemā vüzerā-yı

ʿālī-miḳdārdan (22) Sinan Paşa-yı nām-dārı serdār idüp ḳırk biñ süvār ile Ḳayseriyye (23) ṭarafına revāne itdi ki Malatiyye'den ʿubūr idüp Diyarbekir'e gide (24) ve Çerkes ṭarafından ne sünūḥ iderse serīr-i aʿlāya ʿarż ide.

Yüce padişah da bir hafta sonra Fil Çayırı bölgesinde durup, dalalet içindeki Şah İsmail'i Acem saltanatından uzak tutmak amacıyla, Malatya'dan geçerek Diyarbakır'a gitsin ve Çerkesler ne yaparlarsa bildirsin diye, ilk olarak vezilerinden Sinan Paşa'yı kırk bin atlıyla Kayseriye tarafına yolladı.

Ki'li cümle, ana cümlede sebep bildiren zarf tümleci görevindedir.

ʿAyntab'dan Ḥaleb'e varınca ... (463b/2) yolları żabṭ eylediler ki riʿāyet-i iḥtiyāṭlarından mürġ-i tīz-pervāz-ı endīşe (3) iḫbār-ı aḫbāra mecāl bulmazdı.

Antep'ten Halep'e varınca, haberlerin ihbarı endişeyle kanat çırpan kuşun kanadında kalmayacağından (hızla etrafa yayılacağı için) tedbirli davranarak yolları zapt ettiler.

Ki'li cümle, ana cümlenin sebep zarfı görevindedir.

Ol gürūh-ı bī-şükūh ve bī-iʿtibāra ḫˇāb (463b/4) -ı ġaflet-pindār bir vechle istīlā itmişidi ki ... ḫˇāb-ı (6) girān-ı istikbārdan gözlerin açmadılar.

O değersiz topluluğa, kibirliğin ağır uykusundan gözlerini açmalarına fırsat vermeden, gaflet uykusundayken saldırdılar.

Ki'li cümle, ana cümleye durum zarfı göreviyle bağlanmıştır.

Ḫaṣeki ġulāmları ... (465a/6) ḥavālī ve ḥavāşīsine taʿyīn idüp ve niçe nām-dār beglerini (7) muʿasker eṭrāfına ṭarḥ ve tevzīʿ itdi ki künc ü kenārdan sipāh-ı (8) Rūm üzerine birer cānibden hücūm idüp ol sedd-i āhenīni raḫne-dār (9) ideler.

(Sinan Paşa) Haseki hizmetçileri civar ve köşelere tayin ederek pek çok ünlü beyi, Rum askerine her taraftan destek sağlayarak demir seddi yıkmaları için ordunun etrafına dağıttı.

Ki'li cümle ise, ana cümelenin sebep zarfı görevindedir.

Lākin ḳalb-gāhdan leşker-i sulṭānıñ (465b/4) tezelzül ve tefriḳasın müşāhede idicek kendüler de ṣebāt iḥtimālin muḥāl (5) bildiler tā ki melikü'l-ümerā'-yı Şam ve Dimeşḳ Sībāy birḳaç ümerā' ile miyān-ı (6) meydān-ı cidāl ve ṣaf-ı muḥārebede giriftār-ı mālik-i ācāl olup başların (7) ḥażret-i Ḫüdāvendigār'ıñ atı ayaġına bıraḳdılar

Ama savaş meydanında sultan askerlerinin arasındaki bölünmeleri ve parçalanmaları görünce, Şam beylerbeyi Sibay ve birkaç ümera savaş meydanının ortasında ve savaş saflarında ecel meliklerine yakalanıp başlarını sultana götürene kadar sebat göstereceklerinden emin olamadılar.

Ki'li cümle, ana cümlenin zaman zarfı görevindedir.

Baʿżı ümerā'-yı nuṣret-şiʿār bir vechle (465b/13) taʿḳīb eylediler ki rūz-i fetḥiñ irtesi şehr ve bāzār-ı Ḥaleb'de firārīlere (14) ḳatl-i ʿāam idüp küştelerin miyān-ı maḥallāṭda ḳaẕurāta atmışlar idi

Zafer kazanmış emirlerin bazıları, fethin ertesi günü Halep'in şehir ve pazarlarındaki kaçakları öldürüp, cesetlerini mahalle meydanındaki pisliğin içine atarak tekrar başarı gösterdiler.

Ki'li cümle, ana cümlenin durum gösteren zarf tümleci görevindedir.

Maḥall-i mezbūrda bir yere gelüp cemaʿat ile Dimeşḳ'e (465b/23) yüz ṭutdılar ki anda Çerkes ḳanūnı üzre āyīn-i salṭanat tertībin eyleyeler.

Adı geçen bölgede bir yere gelerek, Çerkes kurallarına göre saltanatlık merasimi tertip etmek için, cemaatle Şam'a yöneldiler.

Ki'li cümle, ana cümlenin sebep bildiren zarf tümleci görevindedir.

Żamīr-i pādişāhīde tesḫīr-i Mışır (469a/17) cāy-gīr olmaġla iki biñ güzīde süvār ile ʿİsa Beg oġlı Meḥemmed Beg'i (18) Ġazze cānibine revāne idüp ol vilāyet iyāletini aña tevcīh (19) buyurdılar ki Çerākise evżāʿını pāye-i serīr-i saʿādet-maṣīre (20) ʿarż eyleye

Padişahın gönlüne Mısır'ı fethetme fikri yerleştiğinde, iki bin güzide atlıyla İsa Bey oğlu Mehmed Bey'i Gazze yönüne yollayıp, Çerkeslerin içinde bulunduğu durumu yüce dergaha arz etsin diye, o vilayetin valiliğini ona verdiler.

Ki'li cümle ana cümlenin sebep bildiren zarf tümleci görevindedir.

Müşārü'n-ileyh Sinan Paşa me'mūr olmışdı ki (471a/13) cemā'at-ı Çerākise cānib-i Mışır'dan Kūh-istān ve Nablus ve cibāl-i Ṣafed (14) ve Kerek ṭaraflarına irişmezden muḳaddem Ramle ve Ġazze şehrine müsāra'at eyleye.

Adı geçen Sinan Paşa, Çerkesler Mısır yönünden Kuhistan, Nablus, Safed Dağı, Kerek bölgelerine ulaşmadan önce Ramle ve Gazze şehrine gitmekle görevlendirildi.

Ki'li cümle, ana cümlede sebep bildiren zarf tümleci görevindedir.

Ṣoñ peşīmānlıḳ fāide (472a/13) virmeyüp be-'ināyetullah ve mu'cizāt-ı resūlullāh ḳuvvet-i ḳāhirem ile (14) belde-yi Mışır'ı feṭḥ eyledükden ṣoñra bu vechle 'uḳūbet ve siyāsetümle helāk (15) olursuz ki eṭrāf ve eknāf ümerā'sına mūcib-i 'ibret vāḳi' olursun.

Son pişmanlık fayda etmeyip Allah'ın yardımı ve peygamberlerin mucizeleriyle üstün gelen kuvvetimle Mısır beldesini fethettikten sonra , civardaki emirlere ibret olacak şekilde, işkencelerimle helak olursunuz.

Ki'li cümle, ana cümledeki "bu vechle" zarfını açıklayarak, zarf tümleci göreviyle kullanılmıştır.

(472a/21) Müşārü'n-ileyh Canberdi Ġazali iṭā'at-ı inḳıyād vādīsinde olmayup (22) Şam melikü'l-ümerā'sı olmaḳ ümīdi ile Ġazze ḳırında 'Ariş nām maḥalle geldükde (23) Sinan Paşa'nuñ Ramle'ye duḫūlı ḫaberin almaġla müsāra'at idemeyüp (24) kendüye gelen A'rāb ḳabāilini mekīn-gāha gönderdi ki 'asker-i Rūm (25) ilerü ḳudūm ider ise anlar 'aḳabından hücūm ideler.

Adı geçen Canberdi Gazali, boyun eğmeye yanaşmayıp Şam beylerbeyi olma ümidiyle Gazze'deki Ariş bölgesine geldiğinde Sinan Paşa'nın Ramle'ye girdiği haberini alınca süratli davranamayıp, Rum askeri yaklaştığı takdirde arkalarından hücum etmeleri için Arap kabilelerini bu bölgeye gönderdi.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf göreviyle bağlanmıştır.

Canberdi (472b/10) gördi ki **cüyūş-ı deryā-cūş bir vechle aḳup gelür ki güzergāhında (472b/11) kūh olsa kāh gibi revān olur.**

Canberdi denizler gibi akan askerin, önünde dağlar olsa saman gibi dağıtıp gidecek şekilde geldiğini gördü.

"Canberdi (10) gördi ki cüyūş-ı deryā-cūş bir vechle aḳup gelür", cümlesindeki ki'li cümle ana cümlenin belirtili nesnesidir. Diğer ki'li cümle ise, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Paşa daḫi yeñiçeri ile ʿaskeriñ güzīdelerini (472b/15) ilerüye gönderdi ki ḍarb-ı tüfenk ile durduḳları ṣaḥrāyı aña teng (16) eyleyeler.

Paşa da askerlerin güzidelerini, durdukları yeri tüfek atışlarıyla ona dar etmeleri için ileri gönderdi.

Ki'li cümle, ana cümleye sebep bildiren zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Pāye-i serīr-i aʿlādan Sinan Paşa (473a/9) mülāzemetine meʾmūr olanlardan bir cemāʿat ki ol gice kerbān sarāya (10) nüzūl eylemişler idi ehl-i Ramle cümlesin maḥṣūr idüp elleri irişenleri (11) maḳhūr ve maḳtūl ve meʾsūr eylediler.

Yüce divanın önde gelenlerinden Sinan Paşa'nın yönetiminde olanlardan bir bölümü, Ramle halkını kuşatıp yakaladıklarını öldürerek ya da esir ederek o gece kervansarayda konakladılar.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci olarak bağlanmıştır.

Mevlānā-yı mezbūr farīża-yı ẓuhr (473b/22) u ʿaṣrıñ vaḳti olduḳda balçıḳ keşretinden secde-gāh ḳadar ḳurı yer (23) bulamadum ki şarṭ-ı ḳıyāmı yerine getürem ... diyü (25) yazduġı tevāriḫde ẕikr eylemişdür.

Adı geçen Mevlana yazdığı tarih kitabında, her yer çamurlu olduğundan, namaz vakti geldiğinde namaz kılmak için, bir secde serecek kadar kuru yer bulamadığını belirtmiştir.

Ki'li cümle, ana cümlenin zarf tümlecidir.

Muḳaddemā Ġazze'nüñ cānib-i şarḳıyyesinde (474a/17) ʿAynü'ṣ-ṣafā nām menzile nüzūl buyurduḳları gün ki Sinan Paşa (18) istiḳbāl itmiş idi ḫidmeti muḳābelesinde ʿināyetler ve ḫidmetde bulunan (19) ümerāʾ ve sipāh riʿāyetler gördiler.

Emirler ve askerler, bundan önce Gazze'nin doğu yönünde Aynüssafa adlı bölgeye gittikleri gün hizmetleri karşılığında Sinan Paşa'nın vadettiği şekilde nimetler elde ettiler.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Fermān-ı ʿālī ṣādır (474a/23) oldı ki Ḳanṣu Ġavri'nüñ Ġazze'de der-enbār olan ġallāt ve aḳvātı (24) ʿasker-i İslām'a tevzīʿ oluna.

Kansu Gavri'nin Gazze'deki ambarlarda bulunan yiyecek ve azıklarının İslam askerine dağıtılması için padişah fermanı çıkarıldı.

Ki'li cümle, ana cümleye sebep gösteren zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Pādişāh-ı (475b/3) ādil Ebu'l-Bis menzilin teşrīf buyurduḳda bu vechle ḫaber olundı ki (4) Ṭumanbay otuz biñ güzīde süvār ile ẓāhir şehr-bend-i Mışır'da Ḫāfiḳayn (5) ḳaṣabasında ki ḥālā Ḫangeh dimekle meşhūrdur ʿAdiliyye nām mevżiʿde (6) ʿaẓīm ḫandaḳlar kesdürüp ve her sefīr ḥandaḳda kūh-sīmā ṭoplar ḳurup (7) ve Frenk topcıları iḥżār idüp ve tüfenk-endāz ḳoyup murādı (8) ol maḥall-ı ġayr-ı maʿlūmda sipāh-ı Rūm göründügi gibi ṭoplara āteş virüp (9) müteʿāḳiben sipāhiyān-ı çābük-süvār ile hücūm eyleyeler.

Adil padişah, Ebulbis bölgesine teşrif ettiğinde, Tumanbay otuz bin güzide atlıyla, Mısır'da hala Hangeh adıyla bilinen Hafikayn kasabasında büyük hendekler açtırıp, dağ gibi toplar kurdurarak Avrupalı topcuları ve tüfek kullananları hazırlayacak, Rum askeri meydanda göründüğü anda topları ateşleyecek ve bunun sonrasında hızlı sipahilerle hücum edecek diye haber verildi.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Zīrā henūz seng-i ṭop müretteb olmamış idi ki ṣol (476a/16) ḳolda olan Rūm ili ümerāʾsı ḫuṣemāʾnuñ ṣaflarına sürdiler.

Sol koldaki Rum ili beyleri, henüz toplar düzene sokulmadan topları düşmanların üzerine sürdüler.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Yeñiçeri tüfenk-endāzları (478a/5) bām ve revzenden baḳanları şöyle nişānladılar ki pencerelerden (6) baş çıḳaranlar baş ḳurtarmadılar.

Yeniçerilerin tüfek kullananları, çatı ve pencerelerden bakanlara, kafasını çıkaran kimsenin kurtulamayacağı şekilde nişan aldılar.

Ki'li cümle, ana cümleye durum gösteren zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Derūn (478a/22) ve birūn-ı Mışır'dan aʿdāʾnuñ ḫūnı bir vechle cereyān eyledi ki (23) nehr-i Nil seyl-i dimāʾ-yı küşte-gāna müteşābih göründi.

Mısır'ın içinde ve dışında düşmanın kanı, Nil Nehri'ne benzer şekilde aktı.

Ki'li cümle, ana cümleye durum gösteren zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

(2) Niçe müddet idi ki (478b/3) aḥvāl-i ʿasākir-i manṣūre ve aḫbār-ı fütūḥ-ı meymenet-vużūḥ ... (5) maʿlūm olmamışidi.

Zafer kazanan askerlerin hâli ve fetihlerin haberleri velilere malum olmayalı uzun zaman olmuştu.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

Bu minvāl (482b/2) üzre üç güne dek ol ʿanīd-i ḫōdkāma riʿāyetler olunup fermān-ı (3) ʿālī üzre vüẕerā-yı ʿālī-ḳadr daḫi ziyāfetler eylediler ki ... itdügi bī-edeblikden ʿöẕr-ḫᵛāhlıḳ eyleye.

Bu durum üzerine, üç güne kadar o direnen bencil kişiler iyi ağırlanarak, padişahın fermanı üzerine vezirler de, yaptıkları edepsizlikten dolayı özür dilemeleri için, ziyafetler verdiler.

Ki'li cümle, ana cümleye zarf tümleci göreviyle bağlanmıştır.

4.3.2. Ki'li Cümlenin, Sıfat Tamlaması Olan Zarfın Tamlayanı Olması

(454a/13) Ḥasankeyf ḥākimi Melik Ḫalil Eyyubi ile ki Mardin ehālisi ile civār-ı kadīm (14) münāsebeti var idi beş yüz nefer-i Ekrād bigāneleri ile pā-yı ḥişāra varup ... bu āyet-i kerīmeyi yazup gönderdi.

Mardin halkıyla yakın ilgisi olan Hasankeyf hakimi Melik Halili Eyyubi ve beş yüz Kürt askeriyle hisarın altına gidip elçilerle birlikte bu ayet-i kerimeyi gönderdi.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan zarfın tamlayanıdır.

Ḫuṣūṣa Diyārbekir memālikinüñ ehālisini ki ḳadīmü'z-zamāndan aramuzda (454a/23) İslām ḳarındaşlığı vardur eger selāmet-i ṣaliḥ yolına gelürseñüz cümleñüzüñ (24) nānı ve ʿırżı ve mālı ve ehl ü ʿıyālı ḥimāyet ve riʿāyet olunur.

Özellikle, eski zamandan beri aramızda İslam kardeşliği bulunan Diyarbakır topraklarındakileri doğru yola getirirseniz, hepinizin canı, malı, namusu korunur.

Ki'li cümle, ana cümledeki zarfın tamlayanıdır.

ʿAyntab'dan Ḥaleb'e varınca ki on günlük mesāfedür (463b/2) yolları żabṭ eylediler ki riʿāyet-i iḥtiyāṭlarından mürġ-i tīz-pervāz-ı endīşe (3) iḫbār-ı aḫbāra mecāl bulmazdı.

Aralarında on günlük mesafe bulunan Antep'ten Halep'e varınca, haberlerin ihbarı endişeyle kanat çırpan kuşun kanadında kalmayacağından (hızla etrafa yayılacağı için) tedbirli davranarak yolları zapt ettiler.

İç içe iki cümle vardır. İlk kısımda ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan zarfın tamlayanıdır. "ʿAyntab'dan Ḥaleb'e varınca ki on günlük mesāfedür (2) yolları żabṭ eylediler." cümlesinde ise ki'li cümle, ana cümlenin zarfı görevindedir.

(464a/25) Sene-yi mezbūre recebü'l-müreccebinüñ altıncı güni ki yevm-i sebt idi [464b] (1) ṣaḥrā-yı mezbūrda teḳābül-i ṣufūf ve teḳātül-i müteḳallidān-ı süyūf vuḳūʿ buldı.

Bahsedilen yılın Recebü'l-müreccebinin cumartesiye rastlayan altıncı günü, adı geçen sahrada saflar bağlandı ve kılıçlar kuşanıldı.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması şeklinde olan zaman zarfının tamlayanıdır.

Baʿde'l-ʿıyd bir rūz-ı (475a/13) saʿīdde şāh-ı pür-ʿaṭiyye rīgistān-ı Ḳatbe cānibine giderken ki ḫudūd-ı (14) diyār-ı Mıṣrī'den Ġazze ile Ṣaliḥiyye miyānında berzaḫ-ı fāṣıl olup pür-muḥāfet (15) sekiz merḥale idi ʿahd-i baʿīdden berü ol beriyyeler ẓıll-ı sehāb görünmiş iken (16) āb-ı revān-ı bārān ile sīrāb oldı.

Bayramdan sonra mübarek bir günde, cömert padişah Mısır diyarının sınırında Gazze ile Salihiyye'nin ortasında, korkutucu sekiz merhaleden oluşan Katya çölüne giderken, uzun asırlardan beri bulutların gölgesiyle kapanmış bu sahra yağmur damlalarıyla suya doydu.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan zarf tümlecinin tamlayanıdır.

Keşret-i merākib ber-ḥadde (477a/14) vardı ki ucuz bahā ile iştirāʾ-yı āster ister kimesne bulunmaz oldı.

Binecek vasıtalar, düşük değerle astar satın almayı isteyecek kimse bulunamayacak sınıra ulaştı.

Ki'li cümle, ana cümle sıfat tamlaması olarak yer alan zarfın tamlayanıdır.

Leyle-yi mezbūre sabāḥı ki ṭokuz yüz yigirmi üç rebīü'l-evvelinüñ (482a/3) rābiʿi idi ... muḳāvemete mecālleri olmayup dīger bāra firārdan (5) ġayrı çāreleri ḳalmadı.

27 Mart 1517 tarihine rastlayan, bahsedilen gecenin sabahında karşılık vermeye güçleri yetmeyerek başka bir tarafa kaçmaktan başka çareleri kalmadı.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan zarfın tamlayanıdır.

4.4. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE YER TAMLAYICISI OLARAK KATILMASI

4.4.1. Ki'li Cümlenin Yer Tamlayıcısı Olması

Āsitāneden giden (463a/7) ilçiler sulṭān-ı Mışır Ġavri'ye Ḥaleb'de mülāḳī olup edeb üzre (8) edā-yı risālet idicek Çerkes-i nākesler ḳaṣd itdiler ki ol peyām (9)-āverleri şīr-i şemşīre nevāle ideler.

Başkentten giden elçiler Mısır sultanı Gavri'ye Halep'te ulaşıp elçilik vazifelerini yerine getirecekken, Çerkesler, haber getiren o adamları öldürmeye niyetlendiler.

Ki'li cümle, ana cümlenin yer tamlayıcısı görevindedir.

Çerākise'nüñ (477b/8) terekātından ʿasākir-i manṣūre muġtenim olduḳları Ṭumanbay'ıñ mesmūʿ olduḳda (9) ġāyet-i ʿār u nengden dil-teng olup endīşe-yi maḳhūrānesi buña müncerr (10) oldı ki sipāh-ı manṣūr nıṣf-ı leylde ḫ̆āb-ı ġafletde iken şeb-ḫūn eyleye .

Zafer kazanmış askerlerin, ölen Çerkeslerden geriye kalanları ganimet olarak aldıkları Tumanbay'ın kulağına gittiğinde, utançtan sıkıntıya düştü ve asker gaflet uykusundayken onlara gece baskını yapmaya karar verdi.

Ki'li cümle, ana cümlenin yer tamlayıcısıdır.

4.4.2. Ki'li Cümlenin, Sıfat Tamlaması Olan Yer Tamlayıcısının Tamlayanı Olması

(3) Mevlānā İdrīs tārīḫinde bu vechle taḥrīr ider ki bu ʿabd-i dāʿī (4) memālik-i Kürdistān'da **ol yerden ki vilāyet-i Urmī'dür ve taṣarruf-ı (5) ümerāʾ-yı Beradust'dadur** ... cümlesinden (7) ʿuhūd-ı müʾekkede ile sulṭān-ı İslām'a bīʿat itdürdüm.

Mevlana İdris yazmış olduğu tarih kitabında, sultana duacı olan kulların Kürt memleketlerindeki Urmi vilayetinde yer alan ve Beradust ümerasının yönetiminde olan yerlerden ta İmadiye, Suran, Bühtan, Nimran, Dudgan, Eyyubiyan ve diğerlerine kadar sağlamlaştırılmış anlaşmalarla İslam sultanına bağlandığını yazmaktadır.

Burada iki ki'li cümle yer almaktadır. İfadenin bütünününde ki'li cümle, ana cümlenin nesnesidir. "Ol yerden ki vilāyet-i Urmī'dür ve taṣarruf-ı (5) ümerāʾ-yı Beradust'dadur." cümlesinde ki'li cümle, sıfat tamlaması olan yer tamlayıcısının tamlayanıdır.

Bu eṣnāda Şah İsmaʿil kemal-i ġayretinden cemʿ-i (455a/23) gürūh-ı taẕlīl idüp leşker-i ʿIraḳ-ı ʿArab ve ʿIraḳ-ı ʿAcem'i vālī ve ḥākim-i (24) Diyarbekir olan Ḳara Ḫan'ıñ imdādına gönderdi ki Āmid'den münhezim (25) olup Mardin'e firār eylemişidi.

Bu sırada Şah İsmail, mücadeleye ağırlık vererek doğru yoldan saptırdığı askerleri toplayıp, Arap ve Acem Irak'ı askerlerini, Āmid'de bozguna uğrayarak Mardin'e firar eden, Diyarbakır hakimi ve valisi Kara Han'ın yardımına gönderdi.

Ki'li cümle, ana cümlede "Āmid'de bozguna uğrayarak Mardin'e firar eden, Diyarbakır hakimi ve valisi Kara Han'ın yardımına" şeklinde sıfat tamlaması olarak yer alan yer tamlayıcısının tamlayanıdır.

Keraḫ'a (455b/12) varalar ki Āmid ile Ḫaṣankeyf ve Mardin miyānındadur.

Āmid ile Hasankeyf ve Mardin'in ortasında yer alan Kerah'a gitsinler.

Ki'li cümle, sıfat tamlaması olarak yer alan yer tamlayıcısının tamlayanıdır.

Tekrār (458a/13) muḳābeleye ṭāḳatları olmayup Mardin cānibine ḳarar eylediler ki maḥall-i (14) maʿreke ile mābeyni iki üç fersaḫ yol idi.

Tekrar savaşmaya güçleri kalmadığı için, savaş alanı ile arası üç fersah yol olan Mardin yönüne gittiler.

Ki'li cümle, ana cümledeki yer tamlayıcısının tamlayanıdır.

Ṭoḳuz yüz yigirmi iki (462b/19) cumāde'l-ulānuñ rābiʿinde ki yevm-i ḫamīs idi baḳāyā-yı ʿasker-i (20) ẓafer-enīs ile Üsküdar yaḳasına güẕār buyurdılar

922 yılının beşinci ayının perşembeye rastlayan dördüncü gününde, zafer kazanan askerle Üsküdar yakasına geçtiler.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan yer tamlayıcısının tamlayanı görevindedir.

Maẓāhir-i Mıṣır'a cānib-i cenūbında vāḳiʿ Cebel-i Muḳaṭṭab nām kūh baş kūhdan ki (475b/18) aña Muḳaṭṭam daḫi dirler ol gürūh-ı mekrūh üzre nevāzil-i āsumānī gibi (19) nüzūlı muḳarrer eylediler.

Mısır'a, güneyindeki Mukattam da denilen Mukattab Dağı'ndan -gökten gelen bir bela gibi- girmeyi kararlaştırdılar.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan yer tamlayıcısının tamlayanıdır.

Lā-cerem ḫān-ḳāhdan geçülüp Birketü'l Ḥac (475b/20) nām menzile nüzūl buyuruldı ki Mıṣır'a seyr-i yesīr ile ḳuşluḳluḳ yoldur.

Zorunlu olarak tekkeden geçilerek, Mısır'a yakın bir mesafede bulunan Birketülhac adlı yere geldiler.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olarak yer alan yer tamlayıcısının tamlayanıdır.

(479a/10) Sene iṣnā ve ʿişrīn tisʿa-miʾe ẕi'lḥiccesinüñ yigirmi ṭoḳuzıncı (11) güni ki yevmü'l-ḫamīsdür ḳuşluḳ vaḳtinde fer ü şevketle Mıṣır'a nüzūl (12) idecegim eṣnāda ol tertīb itdükleri ḫandaḳlarıñ ve meterisleriñ (13) öñinde ṣaḥrāda alāyların yaṣayup ...

Perşembe gününe rastlayan, 922 yılının Zilhicce ayında, kuşluk vaktinde şevket ve kudretimle Mısır'a gireceğim sırada o tertip ettikleri hendek ve siperlerin önünde çöldeki birliklerini düzene sokup ...

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olan yer tamlayıcısının tamlayanıdır.

4.5. Kİ'Lİ CÜMLENİN ANA CÜMLEYE YÜKLEM OLARAK KATILMASI

4.5.1. Ki'li Cümlenin Yüklem Olması

Memālik-i Kürdistān ki (452a/23) bir aylıḳ yola ḳarīb memleketlerdür.

Kürt memleketleri bir aylık yol uzaklığında olan memleketlerdir.

Ki'li cümle, ana cümleye yüklem göreviyle bağlanmıştır.

Cümlemüzüñ maṭlūbı budur ki bu muḫliṣ (452b/6) bendelere taḳviyyet ve imdād buyuralar.

Hepimizin isteği, bu iyi huylu kölelere destek ve yardım göndermeleridir.

Ki'li cümle, ana cümlenin yüklemi görevindedir.

Ḫuṣūṣa Āmed-i maḥrūṣe ki kilīd-i fütūḥ-ı memālik-i Īrān (452b/19) ve pāy-i taḫt-ı Selāṭīn-i Bāyındırḫānī'dür.

Özellikle, korunan Āmid, İran ülkesinin fetihlerinin kilidi ve Bayındırhan sultanlarının başkentidir.

Ki'li cümle ana cümleye yüklem göreviyle bağlanmıştır.

Şehr-i Āmed ki vilāyet-i (453b/13) Diyarbekir'iñ taḫt-gāhı olup elsine-i ʿavāmda Ḳara Ḥamīd dimekle (14) iştihār-i temām bulmışdur.

Āmid Kalesi, Diyarbakır vilayetinin başkentidir ve halk dilinde Kara Hamid adıyla şöhret bulmuştur.

Ki'li cümle, ana cümleye yüklem göreviyle bağlanmıştır.

Hemān evlā budur ki furṣatı fevt itmeyüp (468a/21) ʿarż-ı muḳaddeseyi levṯ-i ḫabāṯetlerinden pāk idüp ḥüccāc-ı Müslimīniñ rāh-ı (22) āmed-ü-şüdlerin taṭhīre himmet eyleyelüm.

Yapmamız gereken ilk şey fırsatı kaçırmayıp kutsal ülkeyi pisliklerden temizleyerek Müslüman hacıların geliş gidiş yollarını (kötülük yapanlardan) temizlemeye hizmet etmektir.

Ki'li cümle, ana cümlede "budur" kelimesi ile ifade edilmiş yüklemin yerine geçmiş, yüklem göreviyle kullanılmıştır.

(468a/25) Ḥama ve Ḥumus caddesine tercīḥiñ sebebi bu olmış idi ki (468b/1) güz faṣlı olmaġla böyle ʿaẓīm ʿaskere ḳıllet-i āb u ʿalefden mażāyıḳa çekilmek (2) iḥtimāli oldı

Hama ve Humus bölgesine yönelmenin sebebi, askerin sonbaharda yulaf ve su kıtlığından dolayı sıkıntıya düşmesi ihtimaliydi.

Ki'li cümle, ana cümlenin yüklemidir.

Eşfār-ı ḫanādıḳda vażʿ itdükleri (476a/12) iki yüz miḳdārı ṭoplar ki Mışır ve İskenderiyye'den naḳl itmişlerdi. (13)

Hendeklerin kenarlarına koydukları iki yüz topu Mısır ve İskenderiye'den getirmişlerdi.

Ki'li cümle, ana cümlenin yüklemidir.

Ol cümleden vāli-i Ḥaleb olan Ḳaraca Paşa'ya taḥrīr olunan ḥükm-i (478b/8) hümāyūnuñ ṣūreti budur ki naḳl olundı.

Halep Valisi Karaca Paşa'ya nakledilen padişah fermanının sureti nakledilen şekildedir.

Ki'li cümle, ana cümlenin yüklemidir.

4.5.2. Ki'li Cümlenin, Sıfat Tamlaması Olan Yüklemin Tamlayanı Olması

Ḥamā (468b/8) bir şehr-i raʿnādur ki nehr-i ʿAṣi vasaṭından cārī olup üzerinde ʿaẓīm (9) dūl-āblar olup mezāriʿ ve merātiʿi ve şehirde olan ḥamāmlarıñ ṣuyı (10) ol dūl-āblardan sīrāb olur

Hama, Asi Nehri ortasından geçen, üzerindeki çarklardan akan sularla şehirdeki hamamlara, bostanlara, çayırlıklara su giden güzel bir şehirdir.

Ki'li cümle, ana cümlede sıfat tamlaması olan yüklemin tamlayanı görevindedir.

4.6. CÜMLE BAŞI EDATI ŞEKLİNDE GEÇEN Kİ'Lİ İFADELER

Başına geldikleri cümleyi kendisinden önceki ya da sonraki cümleye/cümlelere bağlayan bu ifadeler, cümleler arasında açıklama, sebep bildirme, karşıtlık kurma gibi durumlar için kullanılır.

4.6.1. Her çend ki

Her çend ki Ẕu'lḳadrlü cihān-dīdeler ol pīr-i nā-bāliġe pend (448a/2) idüp şāh-ı kīne-cū dergāhına ser fürū itmegi ilḳā' itdiler, sūd-mend (3) olmayup güş eylemedi.

Dulkadirli tecrübeli kişiler, henüz olgunluğa erişmemiş reislerine, intikam peşinde olan şaha itaat etmemesini söylediklerinde bu nasihatten faydalanmayıp onları dinlemedi.

"Her çend ki" ifadesi, başına geldiği ifadeyi, kendisinden sonraki cümleye bağlamaktadır. Burada iki ifadeyi zaman bildirerek birbirine bağmıştır.

Her çend ki ehl-i Āmid'e istimālet virüp şāh ṭarafından mülāyemet ve ʿināyet (451a/14) ḫaberlerin īṣāl eyledi, ehl-i Āmid kelāmın istimāʿ itmeyüp ẓabt-ı (15) ḥiṣārda daḳīḳa fevt itmediler ve ümerā'-yı Ekrād'dan bi-ḥubb'ül-mevʿūd(16) istimdād idüp ve Āmāsiyye'ye feryādcı gönderüp Mevlānā-yı (17) müşārün-ileyh Molla İdrīs veṣāṭeti ile imdād ṭaleb eylediler.

Āmid halkını teselli ederek şah tarafından bağlılık haberlerini ulaştırdığında, Āmid'in adını duyar duymaz kalenin zapt edilmesinde zaman kaybetmediler ve vâdedilmiş topraklar için yardım dileyip, Amasya'ya bir haberci göndererek adı geçen Mevlana İdris aracılığıyla yardım istediler.

Bu cümlede geçen "her çend" ifadesi "ki" ile birleşerek cümle başı edatı şeklinde kullanılmıştır. Zaman ifade eden bu cümle başı edatı, ana cümledeki hareketin zamanını göstermektedir.

Her çend ki şerbet-i nevāziş ve süḫan-ı (465a/22) şīrīn ve muḳavviyāt-ı ḳalb ile dimaġ-ı bī-maġzına imdād itdiler sūd-mend (23) olmayup helāk oldı.

İltifat şerbeti, tatlı söz ve gönülden destekle akılsız dimağına yardım ettikleri zaman fayda etmeyerek helak oldu.

"Her çend ki" ifadesi iki cümleyi zaman bildirme göreviyle bağlamıştır.

4.6.2. Zirâ ki

... Ẕīrā ki Amasiyye'den (449b/8) mülūk ve ḥükkām-ı Kürdistān'a istimālet-nāmeler gönderüp evvel-i bahārda (9) ıṣlāḥ-ı ḥāl-i memālik-i ʿAcem içün ol cānibe taṣmīm-i ʿazīmet itmişem diyü (10) buyurmışlar.

Kürtlerin hakim ve meliklerine Amasya'dan teselli mektupları gönderip bahardan önce Acem memleketinin durumunun düzeltilmesi için o tarafa sefere çıkmayı kararlaştırdığını söylediği için yüce padişah İran ülkesine doğru yola çıktı.

"Zīrā ki" ifadesi, eklendiği cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlamaktadır. Burada sebep bildirme göreviyle kullanılmıştır.

... Zīrā ki bizüm mesākin ve bilādumuzuñ (452b/7) bilād-ı Ḳızılbāş'a ḳurb-ı civārı vardur.

Bizim mesken ve beldelerimiz, Kızılbaş beldelerine yakın olduğu için kölelere yardım edelim.

"Zīrā ki" ifadesi, eklendiği cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlamaktadır. Burada sebep bildirme göreviyle kullanılmıştır.

... (452b/13) Zīrā ki Ekrād-ı mülūk ṭavāʿif u aḳvām ve ʿaşā'ir-i muḫtelifātdur.

Kürt melikleri kavimler ve çeşitli aşiretlerden meydana geldiği için, yardım almadan tek başımıza onlarla mücadeleye gücümüz yetmez.

"Zīrā ki" ifadesi, eklendiği cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlamaktadır. Burada sebep bildirme göreviyle kullanılmıştır.

... Zīrā ki ... eger (453b/19) ṭuyūr-ı nüsūr bām-ı ḳuṣūrında āşiyān düzse iltihāb-ı şihābdan ıżṭırāb (20) düşerdi.

Hisarları, yükseliği tamamlayacak kadar gökyüzüne ulaşsa ve akbaba kuşları kasırlarının çatısına kuş yuvası yapsa, parlak yıldızlarının alevlerinden ızdırap ineceği için, burayı fethetmek hayal gibi gelirdi.

"Zīrā ki" ifadesi, eklendiği cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlamaktadır. Burada sebep bildirme göreviyle kullanılmıştır.

... Zīrā ki ḥāliyā ḥıfẓ-ı Āmid taṣarrufumuzda olmaġla (455b/21) müyesserdür.

Şimdi Āmid'in muhafazası bizim tasarrufumuzda olduğu için Rum emirleri hisarda kalmayı tercih ettiler.

"Zīrā ki" ifadesi, başına geldiği cümleyi kendisinden önceki ifadeye bağlamaktadır. Burada da "çünkü" gibi, açıklama görevi yapmıştır.

(456b/25) Zīrā ki Meḥemmed Paşa (457a/1) köpri başından Āmid'e gitdükde Ḳızılbāşlar taʿyīn yollardan köpri başına (2) gelüp ṭalīʿa-yı sipāhın güzergāhların sedd eylemişler idi.

Mehmet Paşa köprü başından Āmid'e gittiğinde Kızılbaşlar, belirlenen yollardan köprü başına gelerek gözcülük yapan öncü birliklerin yollarını kapatmışlardı.

"Zīrā ki" ifadesi, başına geldiği cümleyi kendisinden önceki ifadeye bağlamaktadır. Burada da "çünkü" gibi, açıklama görevi yapmıştır.

4.6.3. Mādām ki

... Mādām ki ayaḳlarda (450a/18) yaşşı tebsi deñlü aġaçlar olmayınca yürümek mümkin olmaz.

Kar bu kadar çok olunca ayaklarda yassı tepsi gibi ağaçlar olmadan yürümek mümkün olmaz.

"Mādām ki" ifadesi, başına geldiği cümleyi kendisinden sonraki ifadeye bağlar.

Burada da cümle başı edatı olarak kullanılmıştır ve sebep bildirmektedir.

... mādām ki siz anı külliyet ile defʿ itmeyesiz yāḫud teslīm (458b/8) eyleyesiz diyü bize iẕin virmeye cenk iderüz dimekle ḳalʿayı iḫāta idüp (9) bir yıla ḳarīb muḥāsara eylediler.

Kara Han'ın kardeşi olan ve bazı Kızılbaş beyleriyle kaleyi koruyan Süleyman Bey, kaleyi teslim etmemiş; bu kaleyi bize Şah ismail emanet etti, siz onu tamamıyla boşaltmadığınıza ve teslim etmediğinize göre savaşırız diyerek kaleyi kuşatmış ve bir yıla yakın kuşatma altında tutmuştur.

"Mādām ki" ifadesi, sebep bildirme görevinde kullanılmıştır.

4.6.4. Meger ki

Meger ki Diyarbekir beglerbegisi (454b/11) Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa ile Sivas beglerbegisi Şadi Paşa'nuñ ve baʿżı sancāḳbeglerinüñ (12) mābeynlerinde tebāġuż ve teḥāsüd vāḳiʿ olmaġla nāgāh Şadi Paşa elli nefer-i (13) mīr-livā ve beş biñe ḳarīb leşkeri ile bī-sebḳ ve tenbīh ve iʿlām Cavsaḳ'dan ḳalḳup (14) miyān-ı ʿaskerden cüdā oldılar.

Diyarbakır beylerbeyi Bıyıklı Mehmet Paşa ile Sivas beylerbeyi Şadi Paşa'nın ve bazı sancak beylerinin aralarında gizli bir düşmanlığın oluşmasıyla, ansızın Şadi Paşa elli tugay komutanı ve beş bine yakın askeriyle Cavsak'tan harekete geçerek ordudan ayrıldı.

“Meger ki” ifadesi, başına geldiği cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlamış ve açıklama yapma göreviyle kullanılmıştır.

Meger ki Ġazze ḳırında (476b/3) Sinan Paşa ḳahrı ile şınan Canberd Ġazali imiş.

Meğer Gazze kırında Sinan Paşa’nın zulmüyle mağlup edilen Canberdi Gazali’ymiş.

“Meger ki”, başına geldiği cümleyi kendinden önceki cümleye bağlayarak açıklama yapma ve sonuç bildirme görevinde kullanılır.

(480b/25) Meger ki (481b/1) ol şekā’-pīşenüñ endīşesi bu imiş ki iṭā‘at ṣūretin işā‘at ile (2) diyār-ı Ṣa‘īd’den çıka.

Meğer o aşalığın düşüncesi, Said’den çıkmak için kendisinin (padişaha) itaat ettiği haberini yaymakmış.

Bu cümlede “meğer ki” ifadesi, açıklama yapma göreviyle kullanılmıştır. Diğer ki’li cümle ise, ana cümlenin yüklemi görevindedir.

(482a/14) Meger ki anaları ḳarnında olalar anlar daḫi vaż‘-ı ḥamleden ṣoñra (15) şemşīr-i siyāsetden maṣūn olalar gerekdür.

Meğer analarının karnında olanların bile, saldırı tayin edildikten sonra, siyaset kılıcından korunmaları gerekdir.

“Meger ki”, açıklama yapma ve sonuç bildirme görevinde kullanılmıştır.

4.6.5. Şāyed ki

Şāyed ki a‘dā’ ṭarafından daḫi bunlara berāber (456a/22) ādem çıḳa ol vaḳit bunlar ḳaçaḳ vireler.

Eğer düşman tarafından da bunlara karşı adam gönderilirse o zaman bunlar kaçak verirler.

“Şāyed ki” ifadesi, başına geldiği cümleyi kendisinden sonraki ifadeye bağlamaktadır. Burada cümleleri şart ifadesiyle bağlamıştır.

4.6.6. Mebādā ki

Mebādā ki nāgāh eṣer-i muḫālefetden bir ḥādiṣe (461b/3) vuḳūʿ bula ...

Sakın, ansızın muhaliflerin etkisiyle, kölelerin gücenmesine sebep olacak bir olay ortaya çıkmasın.

“Mebādā ki” cümle başı edatı ise, açıklama göreviyle kullanılmıştır.

4.6.7. Şöyle ki

(471a/1) Sipāh-ı zafer-penāha ʿulūfelerinden mā-ʿadā ... naḳd inʿām buyurdı şöyle ki taḳriben iki yüz yük aḳçe oldı.

Zafer kazanan askerlere ulufelerinin haricinde, yaklaşık iki yüz akçe, para bağışladı.

“Şöyle ki” başına geldiği cümleyi kendinden önceki cümleye bağlamaktadır; iki cümle arasında açıklama göreviyle kullanılmıştır.

Pes şöyle ki vech-i meʾmūr üzre emr-i celīlü’l-ḳadrüme imtiṣāl idüp (472a/3) gelesin.

Öyleyse, tayin edildiği üzere, yüce emrime uyarak (makamıma) gel.

“Şöyle ki” ifadesi, bağlama ve açıklama yapma göreviyle kullanılmıştır.

... (476a/20) şöyle ki mecmūʿ-ı yesār ve ḳalb-i ḫusemāʾya tezelzül ve ıżṭırāb düşüp kūh-ı Muḳaṭṭam (21) dāmeninden tā maḳarr-ı sipāh-ı aʿdāʾya varınca muḳāvemet ve muḳābeleye (22) taḥammülleri olmayup firāra yüz ṭutdılar.

Üzerlerine yağmur gibi oklar iniyordu; sol kolda toplananlara ve düşmanların ortasına sarsıntı ve azap düştüğünde Mukattam Dağı'nın eteklerinden düşman askerinin karargahına kadar, karşı saldırıda bulunmaya güçleri kalmayarak, kaçmaya çalıştılar.

"Şöyle ki" ifadesi, başına geldiği cümle ile kendisinden önceki cümleyi birbirine bağlamış ve açıklama yapma göreviyle kullanılmıştır.

4.6.8. Tā ki

... furṣatı fevt itmeyüp (468a/21) ʿarż-ı muḳaddeseyi levṯ-i ḫabāṯetlerinden pāk idüp ḥüccāc-ı Müslimīniñ rāh-ı (22) āmed-ü-şüdlerin taṭhīre himmet eyleyelüm tā ki ferāġ-ı bāl ile ḥac eyleyeler.

Yapmamız gereken ilk şey fırsatı kaçırmayıp kutsal ülkeyi pisliklerden temizleyerek, (hacılar) özgürce hac vazifelerini yerine getirene kadar, Müslüman hacıların geliş gidiş yollarını (kötülük yapanlardan) temizlemeye hizmet etmektir.

"Tā ki" ifadesi, ana cümlede ifade edilen durumun zamanını açıklama göreviyle kullanılmıştır.

Tā ki leşker-i Rūm'uñ Ġazze'den (473a/12) manṣūr ve muẓaffer geldüklerin gördüklerinde yüzleri ḳara oldı.

Rum askerinin Gazze'den zafer kazanmış halde geldiğini gördüklerinde yüzleri karardı.

Zaman ifade eden "tâ ki" cümle başı edatı, ana cümledeki hareketin zamanını göstermektedir.

Tā ki kūh-ı Ḫalil'iñ dāmeninde (473b/24) bir ṭaş üzerinde iki farīżayı cemʿan ve ḳaṣran edāʾ idebildüm.

Halil Dağı'nın eteğinde bir taş üstünde iki (rekat) farzı mecburen toplu hâlde kıldım.

"Tâ ki" cümle başı edatı, ana cümledeki hareketin zamanını göstermektedir.

5. METİN

[446a] (1) ḳatl itmekdür. Naẓm:

Çü bāşed ʿadüvv-rā ʿaded-i bī-hesāb

Kū-şeş rā nebāşed şomār u niṣāb[2]

(2) Çü sulṭān-ı zi şāhān heme aʿlem-est

Nikū dāned er bīş yāḫūd kem-est

(3) **Cevāb-nāme-i Şāh-ı Ḳızılbāş**

(4) Pādişāh-ı İslām şāh-ı liʾāmıñ nāmesine Fārisī cevāb taḥrīr buyurup mażmūnınuñ (5) netīcesi bu minvāl üzre idi ki çün rūz-nāme-i devlet-i Bayındıriyye (6) encāma irişüp bisāṭ-ı salṭanatları ṭūlen ve ʿarżen ʿIrāk ve Azerbaycan'ı (7) tutmışidi. Keṭayyü's-sicīl[3] maṭvī oldı. Senüñ kevkeb-i baḫt u iḳbālüñ tābān (8) ve dıraḫşān olmaġla ol diyār-ı mekūlinüñ kāmkārlık külāhını taġallüb ve cabbarlıḳla (9) ḳapup meydānı ḫāli kūy-ı kāmrānīyi çevgān-ı iḳtidārıñuza aldıñuz. (10) Lākin ḳadr-ı niʿmet-i vilāyet ve ḥaḳḳ-ı devlet-i memleketi bilmeyüp sünen-i ʿadl ve inṣāf (11) üzre ḥareket itmediñüz. Medāris-i ʿilm ve menābir-i ẕikr ve biḳāʾ-i ḫayr ve mevāʿiẓ-i (12) vaʿżı münderis eylediñüz. Ḳabāʾiḥ-i aḫbār ve müsāvī-i aḥvāliñüz ḥadd-i tevātüre (13) irişdi. Ol ecilden ġayret-i dīn ve Müslümānī iḳtiżasıyla lāzım olan (14) icrā olundı. Min baʿd daḫi ol ki muḳteżā-yı dīn ü devletdür daḳīḳa (15) fevt olunmaz. İmdi bu ḫitāb-ı müsteṭābı daḫi şefḳat ü merḥamet yüzinden (16) pend ü naṣīḥat içün irsāl eyledüm. Eger saʿadet size yār olursa (17) ebvāb-ı eṣfāyı mesāmīr-i ḫiẕlān ile mesdūd itmeyesiz. Külāh-ı sürḫi ki (18) hevā-yı kibr ü ġurūrdan peydā ve deryā-yı ḍalāletde hüveydā olmışdur (19) başıñuzdan indüresiz. Ve sebb-i şeyḫeyn[4] rażıyallāhu ʿanhümādan tevbe ve istiġfār (20) eyleyesiz. Ve selāṭīn-i Bayındıriyye zamānında ḫuṭbede çehār-yār-ı ʿaẓām (21) "rıżvānallāhi ʿaleyhim" ne ṭarz ile ve ne edā ile ẕikr olunırdı ise (22) kemākān ol uslūb üzre yād itdüresiz ve her ḫuṣūṣda emr-i maʿrūf (23) ve nehy-i münkeri temeyyüz ve tebeyyün eyleyesiz ve ol ḳanṭara ki Aras Nehri orada (24) olup Çoban Köprüsi dimekle maʿrūfdur iki memleketiñ ser-ḥaddi (25) olursa sizüñle iki birāder gibi olalum. Ḫilāf ve nizāʿ aradan [446b] (1) defʿ olup nihāl-i ḫulūṣ- i niyyet ve ṣafāʾ-yı

[2] Eğer düşmalarınız çok olursa çok çalışmalısınız.
[3] Enbiya suresi, 104. ayetiçinde geçen bir ifade.
[4] Metinde مشيخين şeklinde yazılıdır.

ṭaviyyet cūy-bār-ı iblāġ-ı rüsül ve resā'il-i (2) muṣāfātdan ser-sebz ve reyyān olasız. Belki kibr ve farṭ-ı tehevvür ve ḫōd-ı rā'yīden (3) şīve-i temerrüd ve ṭarīḳa-yı taʿannüdi pīş-nihād iderseñüz siz bilürsiz. (4) Dest-bürd-i leşker-i cerrār-ı āteş-bārımuzdan nāzil olan ṣāʿiḳalar ḫāṭırıñuzdan (5) gitmiş midür? Ḳaçan düşmanı ḳomaḳ ābā ve ecdād-ı ʿiẓāmımızuñ ʿādeti degil idi. (6) Yoḫsa ḥāliñüz nice olacaġı maʿlūmuñuz olurdı. İmdi ser-pençe-yi (7) āhenīn ile zūr-āverlik ṭarīḳa-yı ḫıred-mendān olmayup şīşe ve seng-i (8) ḫāre ile sitīz şīve-yi hūş-mendān olmaduġı maʿlūm-ı ʿālemiyāndur. (9) Yaḳīnen bilesüñ ki beyt :

Men ü tīġ[5] eger cuzʾ bekām-ı men āyed cevāb

(10) Men ü tīġ ü meydān-ı Efrāsiyāb[6] "ve mina'llahi-n-naṣru ve't-tevfīḳ"

(11) **Teẕyīl-i Dāsitān-est**

(12) ve sābıḳan ḳatl olunan Ḥacı Rüstem'üñ Pīr Ḥüseyin Beg nām oġlı Ḳızılbaş'dan (13) ḳaçup der-i devlete ilticā itmekle babası taṣarruf itdügi vilāyetüñ (14) iyāleti ʿināyet buyurulup, menşūr-ı sulṭanī ve niçe baḫşiş-i ḫüsrevānī virildi (15) ve ümerāʾ-yı Ekrād'a istimālet-nameler gönderüp mevsim-i bahārda ʿAcem'e (16) sefer muṣammem idügin iʿlām buyurdılar ve ümerāʾ-yı Ekrād'a gönderilen (17) aḥkām-ı muṭāʿa Mevlana İdris-i Bidlisī yedinden tevzīʿ buyuruldı. (18) Kemāḫ ḳalʿası içinde olan küstāḫlar Erzincān ḫalḳına (19) taʿarruż üzre olduġı Amasiyye'de maʿrūż olıcaḳ Bayburd (20) ve Erzincān vālisi Bıyıḳlu Meḥemmed Pāşā'ya ḥükm-i hümāyūn gönderildi ki (21) mevkib-i hümāyūn nüzūlından muḳaddem ḳalʿa-yı mezbūreyi muḫaṣara ile (22) pāşā-yı mezbūr daḫi ol hidmeti edāda saʿy-ı mevfūr ve ṣarf-ı maḳhūr (23) eyledi.

Reften-i Şeh be-feṯḥ-i ḥışn-ı Kemāḫ

(24) Ẕikr olan ḳalʿa-yı Kemāḫ memālik-i Oṣmāniyye'den iken Teymur-ı bī-nūr (25) ḫuddām-ı Yıldırım Ḫān'ı elinden nezʿ itmekle istirdādı muḳteżā-yı [447a] (1) ḫamiyyet ve intiḳām idi ve ol ser-ḥadd-i İrān-zemīnde Āb-ı Fırat sāḥilinde vāḳiʿ (2) olmış ber-ġāyet refīʿ ve metīn ḳalʿadur ve merhūm Yıldırım Ḫān ile Teymur-ı Küregān'ıñ (3) muʿārażasına ḳalʿa-yı mezbūre bāʿiṣ olmışidi.

[5] Yanlış yazılmış, üstü karalanmıştır.
[6] Eğer benim isteğimin dışında bir cevap gelirse ben varım, kılıç var ve Efrasiyab'ın meydanı.

Maṭlab: İnḥirāf-ı Ḫāṭır-ı Pādişāh-ı Sulṭān-ı Mışır[7]

Ṭoḳuz yüz yigirmi bir rebīü'l-evvelinüñ (4) ḫāmisinde Sulṭān-ı ālī-şān tesḫīr-i Kemāḫ ve tedmir-i Ḳızılbaş-ı küstāḫ tedbīri ile (5) ṭayy-i menāzil idüp Ḳazlu Göl'den Ḳaracabeg çayırına nüzūl buyurduḳda Sulṭān-ı (6) Mışır olan Ḳanṣu Ġavri'den nāme ile ilçi gelüp egerçi teʾkīd-i merāsim-i (7) muṣāfāt eyledi. Ammā Şehvār oġlına Ḳayseriyye ve Bozoḳ'ı istiksār idüp (8) manṣab-ı mezbūrdan ʿazli istidʿāsın ve Ẕu'lḳadr vilāyetinde uslūb-ı sābıḳ (9) üzre ya ḫuṭbede meẕkūr veya sikkede ismi mesṭūr olmasın irāde itmekle (10) żamīr-i pādişāhī münharif olup merd ise ḫuṭbe ve sikkesin müstemir itsün diyü (11) cevāb virüp ḳāṣıdın rū-be-rāh eylediler. Sivas'a varduḳlarında bir ḥafta (12) ārām itdükden ṣoñra Elmalu'ya varılup rebīü'l-āḫirüñ ḫāmisinde ḳalʿa-yı Kemāḫ'ı (13) maḥṣūr ḳıldılar. Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa daḫi muḳaddemā muḥāṣaraya meşġūl idi. Cüyūş-ı (14) deryā-ḫurūş daḫi pīrāmen-i Kemāḫ'da cūş idicek içinde olan Ḳızılbāşlar (15) ḫalāṣdan nā-ümīd olup yeñiçeri dilāverleri tüfenk ile burc ve bārūdan (16) Ḳızılbāş'a bāş çıḳartmayup ve burūcına ʿurūc idüp iʿlām-ı sulṭānī ile (17) tezyīn itdiler. Āḫir teʾyīd-i yezdānī ḳarīn-i iḳbāl-i sulṭānī olup yevm-i mezbūrda (18) Kemāḫ'ı feṭḥ ve tesḫīr ve ẓābiṭlerin ṭuʿme-i şemşīr ve ehl ve ʿıyālların esīr idüp (19) ẓamīme-i ḳılāʿ-ı şāh-ı kişver-gīr itdiler. Altı saʿat-i nücūmīde ol ferīḳ-i (20) şūmı maʿdūm ve binā-yı vücūdların mehdūm itdiler. Ḳızılbāş cīfelerinden (21) ḫişārı tanẓīf itdükden ṣoñra pādişāh teşrīf eyledi. Ol sūr-ı (22) dil-güşāyı temāşā ve virdi-i zebānın "tūti'l- mülke men teşāü ve tenziʿu'l- mülke mimmen teşāü[8]" (23) eyledi ve ṭopdan raḫne-peẕīr olan mevāżiʿi taʿmīr idüp aʿdāʾdan (24) ziyāde ʿasker ve zād u zevāde ḳoyup Ḳaraçin oġlı Aḥmed Beg'i muḥāfaẓa ile (25) meʾmūr eyledi ve ol ḫıṭṭa -yı dil-güşānuñ āṣār-ı ġarībe ve ḫaṣāʾiṣ-i ʿacībesinden [447b] (1) her sene faṣl-ı bahārda yaġmūr yaġduġı evḳātda şekilde ve miḳdārda (2) Selvā'ya beñzer ḳuş yavruları yaġar. Rūy-ı zemīnde her ṭarafa devān (3) olur. Ammā uçamaz. Keenne-hu āşiyāna daḫi ḳanadı bitmedin çıḳan beççeler gibi (4) ġāyet semüz olup ṭaʿmı daḫi leẕīẕ olur. Ol memleketüñ ḫalḳı müntefiʿ olurlar. (5) Ve keṣretinden baʿżı żarflarda terbiye idüp ẕaḫīre idinürlermiş. Ṣayd olmayup (6) ḳalan birḳaç günde ḳanadlanup pervāza āġāz idermiş ve muḥaḳḳaḳdur ki (7) kāʾināt cevv-i āsumāndandur. Āşiyānda tevlīd iden ḫayevān değildür. Zīrā ekṣer (8) ẓuhūrı yaġmurlu gicelerde olur. Va'llāhi "ʿalā külli şey'in ḳadīr[9]"

[7] Beşinci ve altıncı satır arasına der kenar olarak yazılmıştır.
[8] Âl-i İmrân suresi, 26. ayet
[9] Tebareke suresi, 1. ayet

(9) **Ẕikr-i istiḫlāṣ-ı mülk-i Ẕu'lḳadr**

(10) Ẕu'lḳadr oġlı ʿAlāüʾddevle'nüñ çerāġ-ı devleti Sulṭān Bayezid Ḫān (11) "ʿaleyhi'r- raḥmet-i ve'r-rıḍvān" vesaṭeti ile efrūḫte iken ser-keşlik idüp (12) bu dūdmāna bīgānelik eyledügi ve ebālise-yi Çerākise taḥrīki anuñ (13) sūʾ-yı ʿameli ve aʿdāʾ-yı devlet-i ʿOṯmānī ile nihānī āşinālıḳ itdügi muḳteżā-yı (14) ṭūl-i emeli idügi ve rāyāt-ı sulṭānī Kemāḫ'da naṣb olunduġı evānda (15) ordu-yı cihān-cū celb olunan zevādeyi ġaṣb idüp ülkesi ḥudūdından (16) geçen nüzl-āverlere taʿarruż destini dırāz itdügi şāh-ı ser-firāza ʿarż olunduḳda (17) ʿinān-ı ʿazīmetlerin ol serdār-ı etrāk ḳamʿa maʿṭūf eylediler. Otāḳ-ı hümāyūn (18) Sivas'da menṣūb olıcaḳ Rūm ili beglerbegi Sinān Paşa'yı on biñ (19) süvār ile bir miḳdār yeñiçerilere serdār idüp Ẕu'lḳadr vilāyetine muḳaddemā (20) ılġar ve Şehsüvār oġlını ḳulaġuz itdiler ve Sinan Paşa ardınca sevḳ-i ʿasker (21) idüp Sinan Paşa Elbistān'a ḳonduḳda şāh-ı cihān ʿaskerini kerrātla pençe-i ṣavline (22) iletdiler. Bu ḥīnde ʿAlāü'ddevle Ördeklü'de idi. Sinan Paşa'dan (23) ḫaberdār olıcaḳ Ṭurna ṭaġına il ve ulusın ve duḫter ve ʿarūs ve ḫazīne (24) ve defīnesin naḳl idüp cemʿ itdügi Türkmenlerle ol kūh dāmeninde (25) olan derbendleri bend idüp livā-yı menkūsı ile mevḳif-i muḳābelede [448a] (1) ṭurdı. Her çend ki Ẕu'lḳadrlü cihāndīdeler ol pīr-i nā-bāliġe pend (2) idüp şāh-ı kīne-cū dergāhına ser fürū itmegi ilḳāʾ itdiler sūd-mend (3) olmayup güş eylemedi. Sinan Paşa Göksun ṣaḥrāsından göçüp (4) ol maġrūr üzre ılġar eyledi ve dil-āverān-ı ḫūn-rīzi ḥavāle eyledi. (5) Rebīüʾl-āḫirüñ yigirmi ṭoḳuzında teḳābül-i ferīḳayn vuḳūʿ bulup ʿasker-i (6) cevşen-pūş ḫurūş idüp Türkmen'e amān virmeyüp ʿāḳıbet (7) ʿināyet-i yezdān nesīm-i ẓafer esüp bir merd-i dilāver Alāü'ddevle'ye irişüp (8) bāşını kesdi. Baḳiyye-i süyūf serdārlarınuñ helāk olduġın (9) göricek Ṭūrna ṭaġından yaña ʿazm itdiler. Dilīrān ardlarınca (10) devān olup hīç eḥadı necāta irgürmediler. ʿAlāü'ddevle'nüñ (11) cümle evlād ve aḥfādı ve eḳārib-i ʿaḳārib-nijādı ol ʿarṣada (12) helāk ve ṭuʿme-i tīg-i āteş-nāk oldılar. Birāderi ʿAbdürrezzāḳ Beg (13) evlādı ile esīr ve beste-yi bend ü zincir oldı.

Maṭlab: İrsāl-i Ser-i ʿAlāüddevle be-Sultān-ı Mışır Berāy-ı Tehdīd[10]

Otāḳ-ı hümāyūn (14) Göksun Ovası'nda ārām itdügi hengāmda ʿAlāü'ddevle'nüñ başı (15) geldi. Çerākise-i Mışır'ıñ memālik-i maḥsūreye teṭāvulları ol ser-i (16) bürīdenüñ başı altında olmaġın. Ol güy-ı meydān-ı fenāyı (17) Sulṭān-ı

[10] On üç ve on dördüncü satırlar arasına der kenar olarak yazılmıştır.

Mışır olan Ḳansu Ġavri'ye fetḥ-nāme-yi hümāyūn ile (18) tehdīd içün irsāl buyurdılar ve hükkām-ı eṭrāfa daḫi fetḥ-nāmeler (19) iblāġ buyurdılar. Ẕu'lḳadr dūdmānı seyl-āb-ı ḳahr-ı pādişāhī ile (20) munṭafī olıcaḳ ol vilāyetde olan ḳılāʿ żābiṭleri mefātīḥ-i (21) ḳılāʿı dergāh-ı sipihr-iḫtirām ḫuddāmına teslīm eylediler. Her bir ḳalʿaya (22) dizdār ve żabṭ-ı emvāle ümenāʾ ve ʿummāl manṣūb ve iyālet-i vilāyet-i mezbūre (23) Şehsüvār oġlı ʿAli Beg'e mensūb oldı. Sinān Paşa ol ṣaḥrāda (24) şeref-i taḳbīl-i bisāṭ ile müstebʿid olıcaḳ vezāret manṣıbı ile maḳżi'l-merām (25) ve sipāh-ı ẓafer-penāha ve yeñiçeriye biñer aḳçe inʿām olundı. [448b] (1) ve ḫizāne-yi ʿāmire içün żabṭ olunan cevāhir-i zevāhir ve nuḳūd nā-maʿdūd idi. (2) Ẕu'lḳadr seferinden ḳażā-yı-vaṭar olıcaḳ ʿazm-i hümāyūnlarını dārü's-salṭana (3) ṭarafına maʿṭūf itdiler. Ḳayseriyye menzilinde iken Rūm ili ve Anaṭolı ve Ḳuman (4) ʿasākirine icāzet virmişler idi. Mülāzımān-ı dergāh ve ḫuddām-i ʿālīmaḳām ile (5) maḳarr-ı ḫilāfet olan İstanbul şehrine vuṣūl bulup ḳarar buyurdılar.

(6) **Ḫışm-ı Sultān be Baʿżı Āzādegān**

(7) Şāh-ı ʿālī-şānuñ taḥrīk-i sipāh iden erkāna inḥirāf-ı ḫāṭırları (8) taḥrīr olunmışidi. Maḳarr-ı salṭanatlarına vuṣūl bulıcaḳ yeñiçerinüñ iḫtiyārların (9) ḥarem-i ḫāṣa daʿvet buyurup ʿAcem seferinde bed-āmūzuñuz ve rāh-ı rücūʿda (10) ḳulaġuzuñuz kimler idi ve Amasiyye'de Pīrī Paşa ile Ḥalīmī Çelebi'nüñ evlerin (11) başmaḳ kimlerüñ taḥrīki ile olmışidi diyü istiḫbār idüp elbette beyān (12) itmek gereksiz diyü teftīş-i belīġ eylediler. Anlar daḫi ketme ḳādir olmayup İskender (13) Paşa'yı Anaṭolı ḳażı-ʿaskeri Tācizāde Caʿfer Çelebi'yi ve Sekbānbāşı Balyemez (14) Aġā'yı ele virdiler. Şāh-ı daḳīḳa-şināş delīl-i aḳlī ve naḳlī ile müeyyed (15) olıcaḳ İskender Paşa sekbānbaşını tīġ-i siyāsetle helāk itdürdiler. (16) Ve ḳażı-ʿasker-i mesfūrdan sipāh-ı İslām'ı meslek-i ʿişyāna sevḳ ve meṣāliḥ-i (17) mülkiyeyi ʿarża -yı ʿavḳ idüp engīz-i fesād kimsenüñ cezāʾsına (18) diyü istifsār eyledükde ol daḫi baʿde's-sübūt ḳatildür diyü iftāʾ idicek (19) taḥrīk ve iġvāʾsı ve serkeşlige iġrāʾsı ṣābit olmaġın tīġ-i ḳażā ile (20) eceli ḫüccetin müseccel ve ṭayy-i ṭūmār-ı ʿömrini muʿaccel eyledi.[11]

[11] Buradan satırın "sulṭān-ı kişver-güşā" ile başlayan kısmına kadar olan paragraf, yazmanın haşiyesinde bulunmaktadır.

Maṭlab: Binā-yı Tersḫāne

Evi idi. 921 Recebinüñ sekizinci güni ḳażı-ʿaskerler içerüden çıkdılar. Rum ili ḳażı-ʿaskeri Zeyrekzāde oturup baʿżı ḳażāya istimāʿ eyledi. Anaṭolı ḳażı-ʿaskeri evine gitdi.[i] Baʿdehu paşalar içerü girüp yine çıḳup ṣu öñinde oturdılar. Sekbānbāşını ṭaleb eylediler. Sekbānbāşı gelüp paşalar ile girü Ḫudāvendigāra vardılar. Anlar içerüde iken yeñiçeri aġası daḫi gelüp içerü gitdi ve aġa çıḳup ve evine gitdi. Paşalar çıḳup divāna geldiler. Sekbānbāşı Balyemez içerüde ḳaldı. Ḳapucıbaşı Behram Aġa cümle ile gelüp divān-ı ʿālīde Pīrī Paşa'nuñ ve İskender Paşa'nuñ ellerin ardına baġlayup içerüye alup gitdiler. Baʿd-ı zamān Anaṭolı ḳażı-ʿaskeri Tācizāde Caʿfer Çelebi'yi çavuşlar evinden getürdiler. Ol daḫi içerüye gitdi. Az zamāndan ṣoñra Pīrī Paşa'nuñ elin çözmişler. Yalñuz çıḳup evine gitdi. Çavuşlardan bu baʿdından bir ferd yanınca geçüp menʿ olundı. ʿAzl olunup […] Ḥaṣankeyf'e gitdi. Ol zamāndan soñra cellād ṭaleb olundı. İskender Paşa'nuñ baʿdehu Tācizāde Caʿfer Çelebi ve Balyemez'üñ bāşları kesildi. Pādişāh […] eyledi. Sulṭān-ı kişver-güşā (21) memālik-i Erzincān ve Ẕu'lḳadr'de livā-yı ẓaferi efrāḫte itdükden ṣoñra (22) ḳamʿ-ı küffār içün süfün ve merākib-i ġazāʾ taʿmīrine fermān-ı ḳażā-cereyānları muḳārin (23) olup cibāl miṣāl sefīneleri istiʿmāle ṣāliḥ ālāt żabṭı içün (24) maḫzenler ve galaṭa öñinden Balat ḳapusı berāberine gelince sāḥil-i deryāda (25) tersḫāneler binā itdürüp her birine ellişer biñ ʿOṣmānī ṣarf olunmışdur. [449a] (1) Maḥrūse-yi Amasiyye merkez-i rāyāt-i sulṭāniyye olduġı hengāmda Engürüs (2) kāfiri baʿżı memālik-i maḥrūseye īṣāl-i ḫasāret idicek Ḥacı Beg (3) nām ġāzī ol maḫāẕīlüñ ekṣerin ḳırup bāşların ve ḳulāḳların dergāh-ı (4) ʿālīye göndermişidi ve li-haẕā ḫāṣāk-ı vücūd-ı nā-pāk-ı küffārı rāh-ı (5) İslām'dan pāk itmek ḳaṣd u niyyeti ile maḥrūse-yi Edirne'ye teveccüh buyurdılar.

(6) İṭaʿāt-kerden-i Ekrād ve Fetḥ-i Ḳalʿa-yı Īşān

(7) Ṭāʾife-yi Ekrād-ı şecāʿat-muʿtād Şāfiʿīyü'l-meẕheb olup eger Ḥüseynī (8) ve eger Yezīdī cümlesi Ḳızılbāş'a ʿadüvvler olup lākin memleketleri Ḳızılbāş (9) taṣarrufında olan Aẕerbaycān ve Baġdad ve Diyarbekir ortasında olmaġla (10) ḫ̌āh u nā-ḫ̌āh ol gümrāh-ı ḍalālet-penāha bāş egmişler idi ve ḫuṭbe (11) ve sikke ḳılāʿ-i Kürdiyye'de Ḳızılbāş nāmına olup bidaʿ ve rafẕ (12) ve ilḥād ṭolmışidi ve li-haẕā pādişāh-ı memālik-küşā Tebrīz'de Rum ṭarafına (13) mürācaʿat buyurduḳları zamānda manẓūr-ı naẕar-ı pādişāhī ve ḫānedān-ı ʿOṣmānī (14) ḫayr-ḫ̌āhı olan Mevlānā İdrīs-i

Bidlisī ḫidmetlerini münāsebet-i (15) türābiyye taḳrībi ile teʾlīf ḳılup Ekrād içün revāne itdükleri (16) muḳaddemā işāret olunmışidi. Müşārün-ileyh ṭāʾife-i mezbūreyi teveccühle (17) bīʿat itdüdügin[12] kendüsi taḥrīr eyledügi tevārīḫde bu minvāl üzre (18) beyān eylemişdür. Mevlānā-yı müşārü'n-ileyh aydur: Çün Sulṭān (19) Selīm Ḫān Amasiyye'de ḳışlaḳda idi. Memālik-i Īrān'dan Bayburd Erzincān ki (20) mükerreren ḫuṭbe-yi Sulṭānī oḳutup tā arż-ı Rūm ḥudūdına degin ḥayta-yı taṣarrūf-ı (21) Ḫaḳānīde idi. Ol memleketüñ eyāleti emīr-i āḫūr-ı kebīr Bıyıḳlu Meḥemmed Beg'e virilüp (22) ol ḥudūduñ sipāhı ile tesḫīr-i ḳalʿa-yı Kemāḫ'a meʾmūr olmışidi. Ol yeriñ (23) ḳışı muḥkem olup ve ḳalʿa-yı Kemāḫ'ın Erzincān'a ittiṣāli olmaġla birḳaç defʿa (24) müstaḥfıẓān-ı Erzincān ile Kemāḫ'da olan ümerāʾ-yı sipāh Ḳızılbāş'uñ miyānlarında (25) şebīḫūn ṭarīḳi üzre muḳātelāt vāḳiʿ olmaġla iki nevbet merdüm-i Ḳızılbāş [449b] (1) Bayındırīlerden olup silk-i bendegān-ı sulṭānīde münselik olanlara ḳuṣūr-ı tedbīrleri (2) sebebi ile ġālib olup Ḥasan Beg Bayındırī evlādından birini ḳatl itmişleridi. (3) ʿIyd-ı ʿaḍḥā güninde bendegān-ı sulṭānī daḫi Erzincān'da Ḳızılbāşlara şebīḫūn (4) eylediler ve ol gürūh-ı mekrūhuñ uṣūl ve aʿyānıñ cümlesin ḳılıçdan geçürüp (5) bāşlarından menārlar yapdılar. Evvel-i bahār olduḳda emr-i hümāyūn mūcibince (6) ḥākim-i Bayburd ile Rūmiyye-i ṣuġrā ʿaskeri Kemāḫ'ı muḥāṣara eylediler ve pādişāh-ı (7) ālīşān daḫi müteveccih-i memālik-i Īrān oldı. Ẕīrā ki Amasiyye'den (8) mülūk ve ḥükkām-ı Kürdistān'a istimālet-nāmeler gönderüp evvel-i bahārda (9) ışlāḥ-ı ḥāl-i memālik-i ʿAcem içün ol cānibe taşmīm-i ʿazīmet itmişem diyü (10) buyurmışlar ve çünki daʿvet-i iṭaʿat-i şanādīd ve ʿālī-yi ehālī bu bende-i (11) ḥaḳīre mevkūl idi ve mülūk-ı Kürdistān'a ve memālik-i Diyārbekir'e siyyemā (12) maḥrūse-yi Āmid'e vārid olan menāşīr ve feṭḥ-nāmeler bu bendenüñ (13) ʿuhdesinde idi. Herāyīne feṭḥ-i İslām'ıñ beşāret-nāmelerini ve ṣūfī nām (14) olan melāḥidenüñ kesr ve inhizāmınuñ iştihār ve intişārında beẕl-i iḳtidār (15) eyledim.

Maṭlab: Żabṭ-ı Āmid[13]

Ḫuṣūṣā maḥrūse-yi Āmid'üñ ʿayān ve uṣūli ile bu faḳīriñ (16) ṣadāḳat-i sābıḳa ve uḫuvvet-i dīniyyesi olmaġla ve ṭāʿife-i mezbūrenüñ (17) ṣafā-yı ʿaḳīde ve ʿitiḳād-ı ḫālişleri olmaġla ve ol gürūh-ı ẓāhirü'l- (18) ilḥādıñ ẓulm ve bī-dādınuñ inzicārından kemāl-i ıżṭırār üzre olmaġla (19) bu dāʿī-i devlet-i İslām'ıñ daʿvetine icābet idüp bilā-

[12] Kelime hatayla itdüdügin şeklinde yazılmıştır. Doğrusu "itdügin" olmalı.
[13] On beş ve on altıncı satır arasına der kenar olarak yazılmıştır.

tevaḳḳuf (20) maḥrūse-yi Āmid'de ḥükūmet ve dārālıġa manṣūb olan Ḳızılbāşlaruñ (21) ve Ustacalu Meḥemmed Ḫān'a mensūb olan evbāşlaruñ baʿżını iḫrāc ve (22) baʿżılarını ḳatl ve mālların yaġmā ve tārāc eylediler ve rüʾūs-ı menābiri (23) nām-ı nāmī-yi Sulṭān-ı İslām ile mütevvec ve mürevvec eylediler. Muḥaṣṣalan (24) Āmid ḳalʿasını Sulṭān Selīm Ḫān içün żabṭ idüp Ḳızılbāş'dan (25) rū-gerdān oldılar ve Āmid ḳalʿasına hem-sāye olan ümerāʾ-yı Ekrād [450a] (1) ehl-i Āmid'e imdād eylediler ve ʿarż-ı ḥāllerin dergāh-ı sulṭāna gönderdiler.

(2) ve minhā

(3) Mevlānā İdrīs tārīḫinde bu vechle taḥrīr ider ki bu ʿabd-i dāʿī (4) memālik-i Kürdistān'da ol yerden ki vilāyet-i Urmī'dür ve taṣarruf-ı (5) ümerāʾ-yı Beradust'dadur. Tertīb ile tā mülūk-ı ʿİmadiye ve Suran (6) ve memleket-i Büḫtan ve Nemran ve Rudgan ve Eyyubiyān ve ġayre varınca cümlesinden (7) ʿuhūd-ı müʾekkede ile sulṭān-ı İslām'a bīʿat itdürdüm idi ve baḳāyā-yı gürūh-ı (8) mekrūh-ı Ḳızılbāşla muḥārebe ve muḍārebenüñ esbābına āġāz itmişler idi. (9) Evvelā Şeref Beg ki ḳalʿa-yı Bitlis tevābiʿi ile ḫānedān mevrūṯi (10) idi Ḳızılbāş'dan intizāʿ eyledi. Nitekim Şeref Beg'iñ Ḫalid Beg evlādı (11) üzerine teveccüh itdügi dāsitānda taḥrīr olunacaḳdır ve bu bende (12) vasaṭ-ı zemistānda ol civārda olan Ḳızılbāş baḳāyāsınuñ istīṣāli (13) bābında böyle tedbīr eyledüm ki Muş ve Aḫlaṭ ṣaḥrāʾları ʿaẓīm ḳar ile pür (14) olup her ṭarafdan esb ve süvāriñ yolları bağlanduġı zamānda (15) piyāde civānlardan bir leşker tedārik eyledim ki ayaḳlarına yaṣṣı taḫteler (16) bağlayup ḳar üzerinde yürürler idi. Zīrā ol maḥallerde ḳar şöyle (17) çoḳ ve deriñ olur ki gūyā deryā-yı muġraḳ olur. Mādām ki ayaḳlarda (18) yaṣṣı tebsi deñlü aġaçlar olmayınca yürümek mümkin olmaz. Müşārü'n-ileyh Şeref Beg (19) Ḫālid Beg'iñ birāderi ve evlādı ile ḳıtāle ʿazm eyledi ki Ḳızılbāş'ıñ (20) dilāver-i sipeh-sālārı idi ve sulṭān-ı ʿİslām aña Merend'de siyāset eylemişidi. (21) Mezbūr Ḫālid begzādenüñ birāderleri Muḥammed ve Üveys ve oġulları ulusları ile (22) Ḫınıs'da muctemiʿ oldılar ve ol ḥudūdda ḥākim olup ḫalīfe-i Ḳızılbāş (23) evbāş daḫi āgāh olup tertīb-i leşker eyledi. Ol günde üç (24) nevbet meṣāff olup āḫir muḫliṣān-ı dīndār muẓaffer olup biñden ziyāde (25) melāḥide maḳtūl olup mücāhidān-ı dīn muġtenim olup Bitlis cānibine ʿavdet eylediler. [450b] (1) Ammā şiddet-i sermādan iki yüz ādemiñ elleri ve ayaḳları ṭondı ve ol evḳatda (2) Melik Ḫalīl Eyyūbī ki Ḥaṣankeyf ve Siʿird mülk-i mevrūṯi idi ve şāh-ı gümrāha (3) muṣāheret ile mensūb idi. Ānuñ mülk ü mālını Ustacalu Meḥemmed intizaʿ itmekle (4) ol daḫi ümerāʾ-yı Kürdistān ile ittifāḳ

idüp evvelā Siʿird ve tevābiʿni muḫālifāndan (5) ele getürüp baʿdehu Ḥaṣankeyf ḳalʿasınuñ ve tevābiʿnüñ tesḫīrine mübāşeret eyledi ki Ustaclu (6) Meḥemmed'iñ birāderi elinde henüz bākī idi ve ḥākim-i Ṣaṣon Meḥmed Beg ve hem memleket-i (7) Herzen ki Şāh-ı gümrāhıñ ümerāʾsından olup siyāh ġulāmlarından birine (8) müteʿalliḳ itdi ve ol sipāh-ı rū-siyāhı maḳhūr eyledi ve bundan aḳdem (9) meẕkūr olduġı üzre evvelā Zeriḳī Aḥmed Beg ki şeref-i siyādet ile (10) mevsūm idi Atāḳ ḳalʿasın ve Meyyafarḳin şehrin musaḫḫar eyledi. (11) Ve Ḳāsım Beg merdīsī Egil ḳalʿasın tevābiʿi ile ḍarbla ele getürdi. (12) Ve Āmid ḳalʿası ehālīsine imdād eyledi. Aḥmed Beg daḫi hem-çünān muʿāvenet (13) eyledi. Merdīsī Cemşīd Beg ki ki[14] pādişāh-ı İslām Tebrīz'e teveccüh itdügi (14) ḥīnde Ḳaraman nevāḥīsinde ʿatebe-yi hümāyūnı būs itmişidi ve sancāḳ begi (15) olmışidi Palu ḳalʿasını tevābiʿi ile melāḫideden ḍarb-ı şemşīr ve ḥüsn-i (16) tedbīr ile tesḫīr eyledi ve hem-çünān Boḫti ve Cezīre ḥākimi leşker-i ārāste ile (17) Muṣul ḥākimi olan tehevvür eyleyüp memleketlerin ġāret ve ḫasāret eyledi (18) ve Suran ḥākimi Seyyid Beg Erbil ve Kerkük[15] ḳalʿaların taṣarruf eyledi (19) ve temām-ı Ḳızılbaş ʿaskerini ḳatl u ḳahr ile sürdi çıḳardı ve mülūk (20) u ḥükkām-ı Kürdistān'dan her ḳanġısı ki Sulṭān-ı ʿİslām'ıñ bīʿatında s̱ābitü'l-aḳdām (21) olmışlar idi bu ʿabd-i dāʿīnüñ veṣāṭeti ile dergāh-ı pādişāh-ı ʿālī-cāha (22) ḍarāʿati müştemil nāmeler gönderüp iẓhār-ı ʿubūdiyyet ve cān-sipārlıḳda (23) istiḳāmet ʿarẓ eylediler ve memālik-i ʿAcem'iñ itmām-ı fütūḥ ve melāḥide ẓulmünden ḫalāṣ ricāʾ eylediler.

(24) **İḫāta-kerden-i Düşmen Ḥişār-ı Āmed-rā**

(25) Çünki şāh-ı Ḳızılbāş-ı bed-maʿāş münhezim olduḳda ʿIrāk-ı ʿAcem'e firār eyledügi [451a] (1) beyān olunmışidi. Rāyet-i sulṭānī Tebrīz'den rücūʿ itdügi şüyūʿ bulıcaḳ (2) şāh-ı bed-gümān Aẕerbaycan'a cān atup Tebrīz'e geldükde sipāh ve ümerāʾsınuñ (3) ehl u ʿıyāli ekseriyyā reʿāyā ve sākinān-ı bilād elinde esīr ve menkūb niçesi (4) daḫi maḳhūr ve maḳtūl olduġın göricek intiḳām almaḳ murād eyledükde (5) vüzerāʿ ve ümerāʾsı münāsib görmemekle günāhlarından geçdi. Lākin Kürdistān (6) ümerāʾsı kendüden rū-gerdān olup Āmid ḳalʿası ehālīsinüñ (7) Sulṭān-ı İslām'a tābiʿ olduḳların istimāʿ idicek Diyārbekir'iñ (8) tedāriki ile muḳayyed olup Ustacalu Meḥemmed Ḫān'ıñ ḳarındāşı Ḳara Ḫān'a (9) Diyārbekir'i virüp ve Ruha hākimi olan Ṭurmuş Beg'i yanına ḳoşup (10) ve Mardin ve Ḫaṣankeyf ve Ḫarput ve Erġani'de

[14] Yanlışlıkla iki defa yazılmıştır.
[15] Metinde Kerkül şeklinde yazılıdır.

olanları daḫi meʾmūr idüp (11) Āmid ḳalʿasınuñ muḥāṣarasına taʿyīn eyledi. Ḳara Ḫān daḫi beş biñ (12) Ḳızılbāşla Çapaḳçur yolından yürüyüp Āmid ḳalʿasını muḥāṣara eyledi. (13) Her çend ki ehl-i Āmid'e istimālet virüp şāh ṭarafından mülāyemet ve ʿināyet (14) ḫaberlerin īṣāl eyledi. Ehl-i Āmid kelāmın istimāʿ itmeyüp ẓabt-ı (15) ḥiṣārda daḳīḳa fevt itmediler ve ümerāʾ-yı Ekrād'dan bi-ḥubb'ül-mevʿūd (16) istimdād idüp ve Āmāsiyye'ye feryādcı gönderüp Mevlānā-yı (17) müşārün-ileyh Molla İdrīs veṣāṭeti ile imdād ṭaleb eylediler. Mevlānā (18) daḫi ʿubūdiyyet-nāme gönderüp maẓmūnında ümerāʾ-yı Ekrād müttefiḳü'l-lafẓ (19) ve yek-dil olup Ḳızılbāş'ı Āmid üzerinden cān u dilden iḳdām (20) iderler. Lākin mülūk-ı Ekrād'ıñ her birisi müstaḳil ḥākimler olup (21) kendü cinslerinden kimesneye ser fürū itmezler. Pādişāh-ı İslam ḳūllarından (22) bir ʿabd-i Ḥabeşī daḫi olursa iṭāʿat idüp cān ve bāşla (23) ḫidmet iderler. İḥtimāldür ki mābeynlerine iḫtilāl düşe. Ol ecilden (24) bir ḳūllarınuñ taʿyīni iḳtiżā itmişdür ve ʿarż itmekle pādişāh ḫażretleri (25) Yigid Aḥmed nām müteferriḳayı bāş ve buġ idüp irsāl buyurdı. [451b] (1) Mezbūr Yigid Aḥmed Āmidīyü'l-aṣl olup ḳalʿanıñ medāḫil ve maḫāricinden (2) ḫabīr ve aḳrānı miyānında ḥüsn-i tedbīr ve ʿimāl-i tīġ ü şemşīrde bī-naẓīr (3) idi. Dilāverlerden bir cemʿ ile ittifāḳ idüp şeb-i tarīkde Rum (4) ḳapusı muḥāṣarasında olan gürūh-ı mekrūha şebī-ḫūn idüp mānend-i berḳ-ı (5) ḫāṭıf derūn-ı ḥiṣāra atıldı ve burūc-ı ḥisārda rāyet-i Sulṭānī'yi (6) naṣb eyledi. Muḥāṣaraya meşġūl olan ġüllarıñ ḳulūbına ilḳāʾ-yı hirās (7) eylediler ve Mevlānā İdrīs'e daḫi emr-i hümāyūn ile mülūk-ı Ekrād'a ḫitāben (8) aḥkām-ı muṭāʿa vārid olup mażmūn-ı şerīfinde ümerāʾ-yı Ekrād'a istimāletler (9) virilüp ve iḥsānlar vʿad olunup in-şāa'llāhü teʿālā mevsim-i bahārda (10) ʿazīmet-i hümāyūnum muṣammemdür ve şāh-ı gümrāh tażarruʿ ve inkisār ile istiʿẕār ve (11) istiġfār idüp Şeyḫü'lislām'ı āmīr ʿAbdülvehhāb'ı baʿzı (12) ʿulemāʾ ve ḳuḍāt ile dergāh-ı muallāma gönderüp istişfāʿ ve istiṣlāḥ (13) maḳāmında olmış. Fe-emmā çünki benüm niyyet-i hümāyūnum ıṣlāḥ-ı umūr-ı millete (14) ve meṣāliḥ-i meẕheb-i ehl-i sünnet ve cemāʿate ve refʿ-i ḳavānīn-i küfr ü ilḥādadur. (15) Anuñ şefāʿati mevḳiʿ-i ḳabūlde vāḳiʿ olmadı. Rāyāt-ı manṣūrem (16) iḳāmet-i alām-ı İslām içün Amasiyye ḳışlaġından ṭaşra çıḳardum diyü (17) buyurulmış. Lā-cerem bu teveccühden mülūk-ı Kürdistān'a müceddeden istiẕhār-ı (18) temām ḥāṣıl olup her birisi kendülere ḫiṭāben olan menāşīri alup (19) takviyyet-i külliye taḥṣīl eylediler. Ve minhā (20) Ḳara Ḫān ümerāʾ-yı Ekrād'ıñ sulṭān-ı İslām'a ittifāḳla iṭāʿatlerin iʿlām (21) itmegin şāh-ı gümrāh müceddeden cemʿ-i sipāh idüp muḳaddemā Bidlis ve Ḥizan'a ḥākim (22) olan Kürd begi ser-ʿasker olup Erciş ve ʿAdilcevaz ḥākimleri ile (23) ve ümerāʾ-yı Bazuki Ḫalid Beg maḳtūluñ evlādı ile Bitlis ve Aḫlat (24) cānibine revāne

eyledi. Ḥākim-i Şeref Ḫān[16] Mülūk-ı Ekrād'dan Bitlis ve Ḥizan ve Müküs (25) ve Şirvi ve Ṣaṣon beglerini Kürd dilāverlerin Mevlānā İdrīs [452a] (1) ṣavāb-dīdi ile cemʿ ve ʿazm-i şebīḫūn idüp dört biñ süvār ile Aḫlāṭ'dan (2) ḳalkup Erciş cānibine ılġar eylediler. Ṣaru ṣu üstinde ol gürūh-ı (3) mekrūha irişdiler. Ḳurd ḳoyuna gider gibi girişdiler. Leşker-i ʿadüvv (4) mücerred-i müşāhede-yi mücāhidān perākende ve perīşān oldılar. Ümerāʾ ve ḥükkām (5) aʿdāʾ-yı bār-gīri ve ibḳāyı ṭāġlarına girmekle ḫalās oldılar. Lākin (6) il ve ulūsları dilāverleriñ ellerine girüp muġtenim oldılar. (7) Bu eṣnāda mevkib-i sulṭānī Kemāḫ nāḥiyyesine irüp Mevlānā İdrīs'e (8) biñ filori-yi kāmilü'l-ʿayār inʿam buyurulup miṣāl lāzımü'l-imtiṣālde (9) rikāb-ı kām-yābıma muʿaccelen gelesin diyü fermān olundı. Molla İdrīs (10) ol tārīḫde Bidlis'de idi. Egerçi bir mūcib emr-i ʿużemā-yı ümerāʾ-yı Ekrād ile (11) der-i ʿadle teveccühe āmāde oldı. Ammā muḳaddemā tefāṣīl-i aḥvāl-i Āẕerbāycān (12) ve Ḥizlān Ḳızılbāş-ı bed-gümānı ʿarz idüp iltifāt-ı yesīr ile ʿAcem (13) kişveri tesḫīr olunmaḳ müyesser idügin ve Āmed ḥiṣārını muḥāṣara iden (14) Ḳara Ḫān elinden taḫlīṣe Āmid ḫalḳınuñ ümerāʾ-yı Ekrād'ıñ intiẓārları (15) muḳarrer idügin beyāna müştemil ʿarżlar göndermişidi. Kemāḫ ile Elbistān (16) ortasında pādişāha arż olunduḳda ʿAlāü'ddevle ḳamʿı ber- ṭaraf (17) olınca ser-ḥadd-i ʿAcem muḥāfaẓasıyla muḳayyed olasız diyü cevāb götürüp (18) kendüler Ẕu'lḳadr'e sefer eyle[di].

ʿArż-ı Ḫāl-i Ümerāʾ-yı Ekrād

(19) Ekrād begleri bu ḫaberi istimāʿ idicek Molla İdris'e ibrām itdiler ki (20) ḥāllerin südde-yi sidre-miṣāle ʿarż itmek içün mevkib-i hümāyūn'a ʿazm eyleye (21) ve ʿarż-ı ḫāllerinüñ mażmūnı bu idi ki: Cān u göñülden sulṭān-ı ʿİslām'a (22) bīʿat eyledik ve Ḳızılbāş-ı ẓāhirü'l-ilḥādın teberrā eyledik. Memālik-i Kürdistān ki (23) bir aylıḳ yola ḳarīb memleketlerdür. Bidʿat ve ḍalālet-i Ḳızılbāş'ı ḳaldırup (24) girü ʿāyīn-i sünnet-i cemāʿat ve meẕheb-i şāfiʿyi icrā eyledik. Rüʾūs-ı menābiri (25) nām-ı nāmī-yi sulṭān-ı İslām ile müşerref idüp ḫuṭbede çehār-yār-ı ʿaẓāmı [452b] (1) yād idüp ḳudūm-i mevkib-i hümāyūna intiẓār üzre idük ki pīş-rev-i leşker (2) ẓafer-şiʿār olup miyān-ı meydān-ı cihādda saʿy ve ictihād göstere idük. (3) Çünki sulṭān-ı İslām'ıñ ʿAlāü'ddevle memleketine ʿavdetleri mesmuʿ muz oldı. (4) Müttefiḳü'l-kelām olup dāʿī-yi devletleri olan Mevlānā İdrīs'i (5) rikāb-ı kām-yāblarına gönderdik. Cümlemüzüñ maṭlūbı budur ki bu muḫliṣ (6) bendelere taḳviyyet ve imdād buyuralar. Zīrā ki bizüm mesākin ve

[16] Yirmi üç ve yirmi dördüncü satır arasına der kenar olarak yazılmıştır.

bilādumuzuñ (7) bilād-ı Ḳızılbāş'a ḳurb-ı civārı vardur. Belki muḫteliṭdür. Diyārbekir ve Baġdād (8) ve Aẕerbāycān'ıñ vasaṭında vaḳiʿ olmışdur. Niçe yıllardır ki bu mülḥidler (9) şemşīr-i sitem ile bīḫ ve bünyādumuz ḳazmışdur. On dört sene bizümle ʿaẓīm (10) cenk ü cidāl iderler. Mücerred sulṭān-ı İslām'a muḫabbet üzre olduġumuz içün (11) eger bu ṭāʾife-yi pāk-ʿitiḳādı ol ẓālimleriñ cevr ü sitemlerinden ḫalāṣ-ı (12) ināyetleri olmazsa kendümüz istiḳlāl üzre ol ḳavime muḳāvemete (13) ṭāḳat idemezüz. Zīrā ki Ekrād-ı mülūk ṭavāʿif u aḳvām ve ʿaşāʾir-i muḫtelifātdur. (14) Allah-ı Teʿālā'yı bir bilüp Muḫammed ümmeti olduġumuzda müttefiḳleriz. Sāʾir ḫuṣūṣda (15) birbirlerimüze mutābaʿat mümkin degildür. Sünnetullah böyle cārī olmışdur. (16) Lākin ümīd-vārız ki Ḫudāvendgār'dan imdād olursa bilād-ı ʿIrāk-ı (17) ʿArab ve ʿAcem ve Āẕerbāycān'dan ol sitem-kārlaruñ elleri kesilüp (18) intizāʿ oluna. Ḫuṣūṣa Āmed-i maḥrūṣe ki kilīd-i fütūḥ-ı memālik-i Īrān (19) ve pāy-i taḫt-ı Selāṭīn-i Bāyındırḫānī'dür. Şimdi bir yıldır ki ol şehriñ (20) ehālisi Sulṭān-ı İslām'ıñ merḥameti ümīdiyle maḥṣūr-ı leşker-i Ḳızılbāş'dur (21) ve elli biñden mütecāviz nüfūs anda helāk olmışdur. Eger bu sene de sulṭānıñ (22) naẓarı bizüm ḥālimüze olup bu bilād-ı Müslümānīye iʿānet ve iġāṣeleri (23) irişürse ümīddür ki meṣūbāt-ı uḫrevī ile envāʿ-i fütūḫāt (24) ve fevāʾid-i dünyevīye müstaʿḳıb ve müstetbiʿ olacaḳlardur ve cemāhīr-i müʾminān (25) andan müstefʿīd ve müntefiʿ olacaḳlardur. Bākī-i fermān dergāh-ı muʿallānuñdur.

[453a] (1) **Baḳiyye-i Dāsitān**

(2) Mevlānā İdrīs ʿazīmet-i mezbūre ile Kiġı nāhiyyesine irdügi (3) gün ʿarīżası cevābı ile ḳāṣıd gelüp getürdügi emirde Ẕu'lḳadr'den (4) ḳażā-yı vaṭar [dārü'l-] ḫilāfeye ʿazīmet olunduġını ḫaber virdi (5) ve ümerāʾ-yı Kürdistān'a istimāletnāmeler gelüp ve Molla İdrīs'e vārid olan (6) ḥükm-i şerīfde Āmed ḳalʿasını muḥāṣara idenlerüñ defʿi ḥükkām-ı ḥudūduñ (7) ümerāʾ-yı Kürdistān'a inżimāmı ile müyesser midür yoḫsa dergāh-ı ʿālīden (8) sipāh irsāline mevḳūf mıdur ʿarż oluna diyü mesṭūr olmaġın (9) bi'ż-żarūre Mevlānā dönüp ümerāʾ-yı Ekrād'a olan istimālet-nāmeleri (10) gönderüp ve çün Bıyıḳlu Meḥemmed Pāşā Bayburd'da ḥāżır idi. Kendü ile (11) olan kebūterleriñ birisinüñ ḳanādına bir ḳāġıd bağlayup Āmed ḳalʿasına (12) uçurdı. Mażmūnında muʿaccele Bıyıḳlu Meḥemmed Pāşā imdādıñuza cümle ümerāʾ-yı Ekrād ile (13) gelürler imdād ider diyü ḳuvvet ḳılup ve istimāletler virdi ve meẕkūr Meḥemmed Pāşā'yı (14) Diyārbekir'e teveccühi teḳlīf itdükde der-i devletden iẕin-i ʿālīye tevḳīf (15) idüp tīmār defter-dārı Niẓamüddin'i ulaḳ ile dārü'l-ḫilāfeye (16) gönderdi. Ol daḫi

ḳırḳ günde varup gelüp Āmed'i muḥāṣara (17) idenleri defʿ içün emr-i şerīf götürdi ve Rūmiyye suġrā beglerbegisi (18) beş sancāḳ begleri ile kendülere mülḥaḳ olmaġa meʾmūr olduḳların (19) iʿlām itdükde Meḥemmed Pāşā ʿasker cemʿine ve Mevlānā İdrīs ümerāʾ-yı Ekrād (20) iḫżārına iḳdām eylediler. Bu eṯnāda şāh-ı gümrāh cānibinden baʿżı (21) ümerāʾ-yı Ḳızılbāş Kürd Beg nām-ı bed-maʿāş ile Āmed'i muḥāṣara idenlere (22) muʿāvenet içün taʿyīn olunmaġla Çapaḳçur ḳalʿasın furṣatla teshīr (23) eylediler. Mevlānā İdrīs ḫaberdār olıcaḳ ümerāʾ-yı Ekrād'dan Ḳasım Beg ve Cemşīd Beg ve Çemişgezek leşkeri ile ol maḫẕūllerin yollarını (25) baġlayup Meḥemmed Paşa'ya iʿlām-ı ḥāl eyledi. Meḥemmed Paşa Erzincan'da iken [453b] (1) yanında mevcūd olan leşker ile mevʿid-i ictimāʿ olan Kiġı'ya varmaġı muḳarrer idüp (2) bunlar daḫi on biñ ādem ile maḥall-i mezbūrda Meḥemmed Pāşā'ya mülāḳī olup andan (3) Çapaḳçur'a ılġar eylediler. Düşmen ʿĀdilcevāz yolına firār eyledi. Bunlar adüvvi (4) Diyārbekir'e duḫūlden meʿyūs idicek Āmed'i taḫlīṣe teveccüh itdiler. (5) Ol menzilde Sivas ve Amasiyye beglerbegisi Şādi Paşa beş sancāḳ begi (6) ve beş biñ süvār ile Meḥemmed Paşa'ya ve ümerāʾ-yı Ekrād'a mülḥaḳ ve beşinci güni (7) Ḳara Köpri'ye ḳoyduḳlarında Ḳara Ḫān istimāʿ idicek ol ṭāʾife-yi (8) maḳhūr-ı Ḳızılbāş ḫişār üzerinden ḳalḳup ḳaçmaġa yüz ṭutdılar ve Mārdin (9) henüz Ḳara Ḫān'ıñ ādemleri ṭaṣarrufında olmaḳla Mardīn ṭaraflarına düşdiler.

(10) **Ẕikr-i Feṯḥ-i Āmid ve Tedbīr-i Feṯḥ-i Mardin Fī-sene 921**[17]

(11) Ṭokuz yüz yigirmi bir Şaʿbānınuñ evāʾilinde rāyāt-ı Oṯmānī ehl-i Āmed'in manżūrı (12) olıcak ḳalʿa miftāḥını Bıyıḳlu Meḥemmed Pāşa'ya virdiler. Şehr-i Āmed ki vilāyet-i (13) Diyarbekir'iñ taḫt-gāhı olup elsine-i ʿavāmda Ḳara Ḫamīd dimekle (14) iştihār-i temām bulmışdur ve ḳalʿa-yı mezbūrenüñ evvel fātiḥi Ḫālid[18] bin Velid (15) razıya'llahu ʿanh olduġı Fütūḥātü'ş-Şāmiyye'de mesṭurdur. Ol diyārıñ (16) temellüki maḥsūd-ı mülūk-ı aḳṭār olup ḳalʿa-yı mezbūrenüñ ḍarb-ı şemşīr ile (17) feṭḥi mülūk-ı ḳayāṣıra-yı İslām ve cebābire-yi küffāra ġāyet müşkil ve düşvār (18) görünürdi. Zīrā ki burūcı rifʿatde hem ʿinān-mütemmū āsumān olup eger (19) ṭuyūr-ı nüsūr bām-ı ḳuṣūrında āşiyān düzse iltihāb-ı şihābdan ıżṭırāb (20) düşerdi. Cemīʿ ehl-i memleket gūyā ki teşnelikden cānları ṭodaḳlarına (21) irişüp āb-ı ḥayāta ṭālibler idi ve yāḫud giriftār-ı zindān olup (22) maṭlab-ı ʿalāları necāt idi. Fiʿl-ḥāl merāsim-i istiḳbāli taḳdīm

[17] Sayfanın 10. satırının sağ alt kısmına tarih atılmıştır.
[18] خالد şeklinde yazılmıştır.

(23) nüvvāb-ı kām-yābı derūn-ı ḥiṣāra alup memleketiñ sipāh-ı manṣūrüñ maġbūṭı (24) olmaġla cümlesi āsūde-ḥāl ve müreffehü'l-bāl oldılar. Fe-emmā çünki (25) leşker-i ḫuṣemā firār eylemişler idi. Ümerāʾ-yı ʿaẓām ve sipeh-salārlar muṭlaḳā [454a] (1) derūn-ı ḥiṣāra girmeyüp düşmen-i maḳhūrı tevābiʿ-i Mardin Cavsaḳ nām (2) maḥalle degin ṭaʿḳīb eylediler. Aʿdāʾ-yı bed-reʾy Mārdīn ḳalʿasına taḥaṣṣun (3) idemeyüp muḥāfaẓasıçün bir miḳdār ādem taʿyīn idüp kendüler ehl u (4) ʿıyāllerin ḳaldırup Sincar beriyyesine yüz ṭutdılar. Çünki ol (5) beriyye bī-āb ve pür-ḥarā[r]et olup ʿasker-i manṣūrenüñ teʿāḳublarında işkāl (6) göründi. Üç gün Cavsaḳ'da iḳāmet eylediler ve ümerāʾ-yı ʿaẓām ʿaḳd-i (7) meclis idüp şehr-i Mārdin'i tesḫīr-i pāyende müşāvere eylediler. Ekṣer (8) sipāh ki Aḳṣā-yı memālik-i Rūm'dan gelmişler idi żabṭ ve tesḫīr-i Āmid ile (9) iktifā idüp ʿavdet itmegi tercīḥ eylediler. Lākin Mevlana İdris-i Bidlisī (10) azacıḳ teveccüh ile Mardin ḥiṣārınuñ tesḫīri müyesser olur diyü teʿahhüd itmekle (11) paşa-yı sipeh-dār bu tedbīri iḫtiyār eyledi ki Mevlana-yı müşārün-ileyh pā-yı (12) ḥiṣāra varup mülāyim-i kelimāt ile tesḫīr-i ḥiṣāra ihtimām eyleye. Ol daḫi (13) Ḥasankeyf ḥākimi Melik Ḫalil Eyyubi ile ki Mardin ehālisi ile civār-ı kadīm (14) münāsebeti var idi beş yüz nefer-i Ekrād bigāneleri ile pā-yı ḥiṣāra varup Cavsaḳ'dan (15) ehl-i ilm ve taḳvādan bu şaḫṣı risāletle derūn-ı ḳalʿaya gönderüp kendü (16) ḫaṭṭı ile bu āyet-i kerīmeyi yazup gönderdi ki kilīd-i mesāliḥ-i dīn ü devletden (17) "yā eyyuhelleẕīne āmenūdḫulü fi's-silmi kāffeten ve lā tettebiʿū ḫuṭuvāti'ş-(18) şeyṭāni innehu leküm ʿadüvvün mubīn[19]" "ve'ṣ-ṣalavatü ve's-selām ʿalā ḫayri ḫalḳihi(19) Muḥammed ve ālihi ve ṣaḥbihi ecmaʿīn" ve sādāt ve ʿulemā ve ʿayān ve sāʿir sükkānına (20) lisānī bu peyġāmı gönderdi ki bu bende cemīʿ-i bilādıñ dīn ve dünyālarınuñ (21) ṣalāḥın isterim ve murādum cümle nüfūsı zındıḳa ve ilḥādıñ āsībinden ḫalāṣ (22) itmekdür. Ḫuṣūṣa Diyārbekir memālikinüñ ehālisini ki ḳadīmü'z-zamāndan aramuzda (23) İslām ḳarındaşlıġı vardur eger selāmet-i ṣaliḥ yolına gelürseñüz cümleñüzüñ (24) nānı ve ʿırżı ve mālı ve ehl ü ʿıyālı ḥimāyet ve riʿāyet olunur ve illā (25) ḳalʿa-gīrlikde ve kişver-güşālıḳda Rūm leşkerlerinüñ ḳuvvet ü ḳudretini cemīʿ [454b] (1) ḫalḳ-ı ʿālem müşāhede itmişlerdür. Ehl-i ḳalʿa neṣāʾīh-i Mevlana ile ʿāmil olup sādāt-ı (2) şehrden Seyyid ʿAli-yi Naṣībīnī'yi bī-ṭaleb-i emān ile ḥiṣārdan çıḳardılar. ʿAḳd (3)-i muṣālaḥa olıcaḳ ḥiṣār ḳapusını açdılar. İçinde olan Ḳızılbāşlar ḳaçdılar. (4) Mevlana İdris daḫi Melik Ḫalil ile ḥiṣārı żabṭ idüp emn ü emān (5) üzre memleketi ḥayṭa-yı taṣarrufa idḫāl eylediler ve Ḳızılbāş'a maḫṣūṣ emvāl ile (6) kīse-i āmāl-i sipāhı mālāmāl itdiler ve

[19] Bakara suresi, 208. ayet

tafṣīl-i aḥvāli vālī-i ʿasker olan (7) Meḥemmed Paşa'ya beşāret-i fetḥ ile ʿarż eylediler ve bi'l-cümle temāmī-i leşkeryān mülāyemet (8) ve emān ṭarīḳi ile miyān-ı şehre girüp muʿāmelāt-ı beyʿ ü şirāʾ żarūriyātların (9) ḳıyām gösterüp ḳudūm-ı ümerāʾ ve ʿasākir sulṭān-ı İslām'a muşṭular iken muḳteżā-yı taʿdīd ile (10) bir ḥādiṣe ẓuhūrı ile tekmīl-i tesḫīr teʾḫīre düşdi. Meger ki Diyarbekir beglerbegisi (11) Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa ile Sivas beglerbegisi Şadi Paşa'nuñ ve baʿżı sancāḳbeglerinüñ (12) mābeynlerinde tebāġuż ve teḥāsüd vāḳiʿ olmaġla nāgāh Şadi Paşa elli nefer-i (13) mīr-livā ve beş biñe ḳarīb leşkeri ile bī-sebḳ ve tenbīh ve iʿlām Cavsaḳ'dan ḳalḳup (14) miyān-ı ʿaskerden cüdā oldılar ve emr-i sulṭānī ile bizüm Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa murāfaḳat (15) ve muvāfaḳatımuz maḥrūse-yi Āmid'e degindür ol ḫudūddan tecāvüze meʿmūr degilüz diyü (16) Sīvās ṭarafına müteveccih ve revāne oldılar. Mevlana İdris bu tefriḳayı (17) işitdükde Melik Ḫalil ile Mardin'den ḳalḳup Cavsaḳ'a revāne oldı ki (18) muṣālaḥa eyleye gördi ki ıṣlāḥ-peẕīr olmadı. Meḥemmed Paşa'yı kendüye (19) tābiʿ olan birḳaç mīr-livā ile ḳaldurup cihet-i ıṣlāḥ-ı vaḳt içün (20) Mardin ḥiṣārınuñ altına vardılar. Bir gün bir gice ḳalʿa altında oturdılar. (21) Lākin ʿaskeriñ ekṣeri ġanīmetlerin naḳl itmek içün Şadi Paşa'ya meyl (22) idüp perīşān olmışlar idi. Ol ecilden leşker mābeyninde iḫtilāl (23) düşmekle Mardin ḥisārı içinde olanlar ṭaşra çıḳup Meḥemmed Paşa (24) daḫi dönüp Āmid Ḳalʿası'na dāḫil olup ḳışlamaḳ niyyetinde olup (25) tehiyye-i iddiḫār eyledi. Aʿyān ve ümerāʾ-yı Ekrād daḫi ḫidmet-i imdād içün [455 a] (1) Āmid'de ḳışladılar. Sincār beriyyesine firār iden ḫāk-sārlar (2) sipāh-ı Rūm rücūʿundan ḫaberdār olıcaḳ girü Mardin'e vāridīn (3) olup żabṭ-ı ḥiṣāra meşġūl oldılar ve Şah İsmaʿil'den istimdād (4) içün Tebriz'e ādem gönderdiler ve Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa Molla İdris (5) daḫi mācerāyı ʿalā-mā-cerā pādişāh-ı kişver-güşāya ʿarż eylediler.

(6) **Ẕikr-i İrsāl-i Cünūd Ez-dergeh-i Sulṭan Selīm**

(7) **Ez-berāy-ı Fetḥ ve Tedmīr-i Ḳızılbāş-ı Leʾīm**

(8) Şadi Paşa'nuñ ʿasker teferruḳına ve Mardin elden çıḳmasına (9) sebep olduġını Meḥemmed Paşa ile Mevlana İdris der-i devlete (10) ʿarż idüp ʿasker irsālini istidʿā itdüklerinde deryā-yı (11) ġayẕ-ı pādişāhī temevvüc idüp Ḳaraman beglerbegisi Ḫüsrev (12) Paşa'yı ʿammeten sipāh-ı Ḳaraman ile Anaṭolı'nuñ zuʿāmā ve erbāb-ı tīmārı ile ki (13) her biri altı biñ ādemden mütecāviz idi ve sipāhi oġlanları bölügin(14) aġaları Bali Aġa ile silaḥdārlar aġası Sinān Aġa ki cümlesi (15) beş biñ merd-i

mükemmel olup ve biñ nefer tüfenk-endāz yeñiçeri dilāverlerin (16) evvel-i bahārda Āmid'e gönderdiler. Çün ʿubūrları Ḫarpūt ve Erġani'ye (17) maḳsūr olup ol ḳalʿalar henūz Ḳızılbāş taṣarrufında idi. Ḫarpūt ḳalʿasını (18) Çerkes Ḥüseyin Beg muḥāṣara idüp egerçi vilāyet ve tevābiʿyi tesḫīr itmişdi. (19) Ammā ḳalʿa fetḥ olmamışdı. Yeñiçeri ḥiṣār öñinden geçdüklerinde (20) ḳalʿa tesḫīri teʾhīre düşdügin göricek Kemāḫ ḥākimi Ḳaraçin oġlı (21) Aḥmed Beg ittifāḳı ile üç gün bārū-şikenlik idüp yevm-i sāliṣede (22) ḳalʿa fetḥ olundı. Bu eṣnāda Şah İsmaʿil kemal-i ġayretinden cemʿ-i (23) gürūh-ı taẕlīl idüp leşker-i ʿIraḳ-ı ʿArab ve ʿIraḳ-ı ʿAcem'i vālī ve ḥākim-i (24) Diyarbekir olan Ḳara Ḫan'ıñ imdādına gönderdi ki Āmid'den münhezim (25) olup Mardin'e firār eylemişidi. Ol cümleden biri vāli-i Baġdād [455b] (1) Ḳanṣu Sultān[20] ve ḥākim-i Hemedan Yegan Beg ve ḥākim-i Kelhūr ve ʿIraḳ-ı ʿAcem'den Çuḳa Sultān[21] (2) idi. Altı yüz ḫāṣṣa ḳorçısı ile Derbend ve Kerkik yolından Baġdad'a götürüp (3) tenbīh eyledi ki andan Mardin'e varalar. Zīrā mülūk-ı Ekrād Aẕerbaycan yolların (4) baġlamışidi. Ḥattā Cezīre-yi ʿÖmeriyye ḥākimi Bedir Beg Kerkik Büḫtan ḥākimi Seyyid Aḥmed Beg'i (5) iki yüz Kürd mübārizleri ile Yegan Beg'iñ ve Çuḳa Sulṭān'ıñ yolın baġlamaġa göndermişidi. (6) Sincar'dan iki biñ Ḳızılbāş geçerken Ḫarpūt'dan ılġar idüp Sincār ḳırında (7) muḳābele ve ġurūba dek muḳātele itdiler. Ẓafer bu cānibe müyesser olup Ḳızılbāş (8) hezīmete ʿazīmet eyledi. Gerçi bu cānibden on iki ādem şehīd oldı. (9) Ammā ol pelīdlerden iki yüz bāş kesilüp Āmid'e beşāret ḫaberi gönderildi. (10) Āḳıbet ol cemʿ-i maḳhūr Ḳara Ḫan'a mülḥaḳ oldılar ve böyle münāsib gördiler ki (11) ecnād-ı Ekrād'ıñ Āmid'e varacaḳ yolların sedd itmek içün Keraḫ'a (12) varalar ki Āmid ile Ḫaṣankeyf ve Mardin miyānındadur Keraḫ'da bir ay (13) tevaḳḳuf itdiler. Bu mabeynde egerçi Ḫüsrev Paşa Ḳaraman ve Anaṭolı şekvālar (14) vuṣūl buldı. Ammā der-i devletden gönderilen bölük ḫalḳı vāṣıl olmaġla (15) ne bunlar düşmene ḳarşu gidebildiler ne anlar ilerü gelmege iḳdām idebildi.

(16) Sūʾ-yı Tedbīr-i Meḥemmed Paşa

(17) Ḫüsrev Paşa geldükden soñra birḳaç nevbet aʿdāʾ ile Keraḫ'da muḳābele pāyende (18) meşveret olunduḳda ümerāʾ-yı Rūm ile mülūk-ı Ekrād miyānında iḫtilāf (19) vaḳiʿ oldı. Ümerāʾ-yı Rūm ḥiṣārda tevaḳḳuf itmegi tercīh idüp muhāfaẓa-ı (20) mülk defʿ-i ḫaṣmdan muḳaddemdür. Zīrā ki ḥāliyā ḥıfẓ-ı Āmid taṣarrufumuzda olmaġla

[20] Sultan olmalıdır, ancak ت ile yazılmıştır.
[21] Sultan olmalıdır, ancak ت ile yazılmıştır

(21) müyesserdür. Aʿdāʾnuñ ḳuvvet ve keşreti vardur. Sinan Aġa ile ve Bali Aġa ile (22) olan beş biñ mükemmel ʿaskerimüz henüz gelüp irişmemişdür. Bu maʿni-i mücib (23) tevḳīfdür didiler . Ümerāʾ-yı Kürdistān Molla İdrīs reʾyi ile ʿāmil olup (24) ol gürūh-ı mekrūh ile muḳābele evlā ve ensebdür diyüp birḳaç sebeb-i (25) tercīḥ beyān eylediler. Ḳavānīn-i şerʿiyye vü ʿaḳliyye ile defʿ-i aʿdāʾda elbette [456a] (1) mübāderet lāzımdır. Zīrā teʾḫīr-i ḥarb u ġazāda birḳaç maḥẓūr vardur. Evvelā (2) muḫalefet-i emr-i İlāhīdür ki āyāt-ı "ve cāhidu fī-sebīlihi[22]" anı nefy ve nehye (3) nāṭıḳdur. Ṣāniyen pādişāh-ı şecāʿat-şiʿār defʿ-i aʿdāʾ içün yigirmi biñ (4) merd-i nām-dār irsāl itmişken ve delāʾil-i furṣat ve nuṣret āmāde iken ḥükm-i (5) vācibüʾl-iṭāʿasına muḫālefet cümle-yi maʿṣiyet ve kebāʾirden maʿdūddur. (6) Ṣalişen vücūd-ı kemāl-i iḳtidār olup ʿasākir-i nuṣret-şiʾār var iken (7) defʿ-i aʿdāʾ-yı dīn ü devletde teḳāʿud iḫtiyār itmek cümle-i cübün-i ẕātī (8) ve tedbīrsizlikden ġayrı sipāh-ı pādişāh-ı İskender-ḫışāle ʿārdur. (9) Rābiʿan ümerāʾ-yı Kürdistan ki Ḳızılbāşlarıñ ẓulmü ve taʿaddīsinden ve ḳatl ü nehb (10) ve zevāl-i mülk ü māldan mükedderü'l-ahvāl olup cümlesi müstaġraḳ-ı ḳarż (11) u deyn iken rāh-ı dīnde müciddāne ve mütevekkilāne olup ṭāʾife-yi (12) mülḥidāna ġazāda müttefiḳü'l-kelām iken mücāhidān-ı ḳadīm-i Rūm (13) ve ġazā-pīşegān-ı şecāʿat-rüsūm bir bölük ẓuʿafā-yı muhācirīn ve enṣārdan (14) müteʾaḫḫir olmaġı kendülere nice lāyık gördiler ve Āmid'de ʿaskeriñ (15) tevaḳḳufı ḳaḥṭ u ġalāya sebeb olur didiler. Ammā sipeh-salār olan Meḥemmed Paşa'nuñ (16) ʿadem-i muvāfaḳatı ile herkes pa-yı iḳdāmı dāmen-i inzivāʾ ve inḳıtāʿa çekildiler. (17) Bu eşnāda serdār-ı müşārü'n-ileyh Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa tedbīrinde ḫaṭāʾ idüp (18) dilīrān-ı Rum'dan iki biñ süvāra Ḫarpūt ḥākimi Çerkes Ḥüseyin Beg'i (19) serdār idüp ḳaravul ṭarīki ile aʿdāʾdan yaña revāne itdi (20) ve Ṣaru Ḳaplan'ı ve Meḥemmed Aġa'yı hem-rāh idüp böyle emr oldı ki (21) mecmuʿ-yı aʿdāʾya yaḳın varalar. Şāyed ki aʿdāʾ ṭarafından daḫi bunlara berāber (22) ādem çıḳa ol vaḳit bunlar ḳaçaḳ vireler ve Meḥemmed Paşa birḳaç biñ (23) dilāver ile Keraḫ ile Āmid miyānında Dicle'ye muttaṣıl olan köpri (24) başında ṭura. Leşker-i aʿdāʾ elbette ḳaçaḳ viren ʿaskeriñ ardınca (25) ḳoşsalar gerekdür. ʿAsker-i İslām köpri bāşına geldüklerinde [456b] (1) Meḥemmed Paşa köpri bāşında olan müheyyāʿ asker ile puşudan çıḳup (2) muḫālifānı maḳhūr eyleye. Lākin Āmid ile Keraḫ mabeyni altı fersaḫ yol olup (3) ve eyyām-ı bahār olmaġla keşret-i emṭārdan ol maḥaller bataḳlıḳ olup (4) ne deñlü tüvānā at olsa mesāfeyi bir günde hezār-zūr ile (5) ṭayy ider idi. Ḫuṣūṣa ġarīb ʿasker ol yollardan bī-ḫāber olup (6) on kendüleri ḳadar leşkeriñ

[22] Maide Suresi, 35. ayet

üzerlerine varmaḳda maḥẕūr vardur. Bu tedbīr-i (7) pesendīde değildür diyü her çend Meḥemmed Paşa'ya pend eylediler. Sūd-mend olmadı. (8) El-ḳıṣṣa dilāverān-ı çālāk ʿadüvvi nā-pāke bī-bāk ḳoyulup nice (9) Ḳızılbāşlarıñ başlarını güy-ı meydān-ı helāk eylediler ve ḫaymeleri ṭınāblarını (10) kesüp berāber ḫāk eylediler. Meger Ḳızılbāş'ıñ dīde-bānları bunları gözleyüp (11) ḳudūmlarından ḫaber virmişler imiş. Ḳızılbāşlar daḫi çādırlarından (12) ayrılup puşuya girmişler imiş. Evvel-i emrden bunlarıñ mütehevvirāne (13) iḳdāmların ḥīleye ḥaml idüp fi'l-fevr müteʿarrıż-ı muḳātele olmadılar. (14) Bunlar daḫi Meḥemmed Paşa ile olan ḳavlleri mūcibince inhizām ṣūretin (15) gösterüp girüye gitdiler ve köpri bāşına cān atdılar. "El-muḳarrer (16) kāʾin" mefhūmınca Niẓamüddin nām bir beyḫūde kūy-ı Meḥemmed Paşa'ya gelüp (17) muḫālifler göç eylediler ve firāra yüz ṭutdılar diyü ḫaber götürdi (18) ve bu gün iki sipāh birbirlerine mülāḳī olmaḳ mutaṣavvir degildür didi. (19) Meḥemmed Paşa daḫi ḥaḳīḳat-ı hāle vukūf taḥṣīl itmedin mücerred bu ḫaber-i mechūl ile (20) dönüp Āmid'e gitdi. Çünki aʿdāʾnuñ dīde-bānları ṭaġ başlarından gitdügin[23] (21) Meḥemmed Paşa'nuñ girüye gördiler. Fi'l-ḥāl ḳaçaḳ viren ʿaskeriñ ardına (22) düşdiler. Muḥālifān-ı tāze-ẕūr ol civānān-ı maġrūra irişüp (23) çevük çevük atlarından yıḳup bataḳlarda pāy-māl eylediler ve ekşerini şehīd (24) eylediler. Baʿżı dilāverler cenk iderek mevżiʿ-i maʿhūda geldiler. Köpri (25) başında leşker-i Ḳızılbāşı ḥāżır ve müheyyā buldılar. Zīrā ki Meḥemmed Paşa [457a] (1) köpri başından Āmid'e gitdükde Ḳızılbāşlar taʿyīn yollardan köpri başına (2) gelüp ṭalīʿa-yı sipāhın güzergāhların sedd eylemişler idi ve ol ṣudan (3) geçülmek mümkin degil idi. Ḫaşm-ı şūm dilāverān-ı Rūm'uñ iki ṭarafdan (4) üzerlerine hücūm idüp cümlesin şehīd eylediler. Meḥemmed Çelebi ve Ṣaru Ḳaplan (5) cemʿ-i keşīr ile esb ü silāḥları ile Dicle'ye atıldılar. Biñden (6) biri sāḥil-i necāta irişmeyüp bu vechle daḫi niçesi dest-gīr ve cemʿ-i (7) keşīr ṣuya ġarḳ oldılar. Meḥemmed Paşa daḫi tedbīrde ḫaṭa itdügin (8) bilüp ziyāde nādim oldı. Ammā ne fāʾide tedārik mutaṣavvir olmayup (9) derūn-ı ḳalʿada āsitāne-yi saʿādet ḳūlları ṣulḥa tevaḳḳuf eyledi.

[23] Yirmi ve yirmi birinci satır arasına, yan tarafa eklenmiştir.

(10) **Vuṣūl-i ʿAsker-i Sulṭān ve Cenk bā-Ḳara Ḫan**

(11) Bu eṣnāda sipāh-ı muḫālifān küstāḫ olup yevmen-fe-yevmen (12) iḳdāmları ziyāde oldı. Āsitāne-yi saʿādetden sipāhı ve ġulātı (13) ve silaḥdārlar aġaları Sinan Aġa ve Bali Aġa ile ve beş biñ (14) dilāverler ile gelicek Malaṭiyye yolından Āmid'e geldüklerinde paşa (15) istiḳbāl idüp ṣavāb-dīd-i cühūd ile Ḳara Köpri'ye nüzūl (16) idüp muntaẓır-ı telāḳī oldılar. Serdār-ı Ḳızılbāş olan Ḳara Ḫan (17) der-i devlet ḳūllarınuñ vuṣūlından āgāh olıcaḳ ruʿb ve hirās (18) müstevlī olup Birecik cānibine yüz ṭutdı ki ol semtde (19) ḳışlaḳda olan Diyarbekir il ve ulusını kendüye mülḥaḳ eyleye (20) ve muḳābele tedārikin göre. Meḥemmed Paşa daḫi ol ṭarafa sevḳ-i cünd eyledi. (21) Düşmen-i tīre- rūzgār eski Ḳoçḥiṣar ḳırında Dede Ḳarġın ṣahrāsına nüzūl (22) itdükde sipāh-ı ġāziyān daḫi müteʿāḳiben irüşüp ümerāʾ ve ḫükkāmdan herkes (23) ḳanūn-ı muḳarrer üzre ṣaflar çekdiler. Teḳābül-i ferīḳayn olıcaḳ Meḥemmed Paşa (24) ḳalb-gāhı meʾvā idinüp öñinde iki biñ tüfenk-endāz yeñiçeriler (25) ve ʿarabalar üzerinde ṭoplar müheyyā ṭurup yemīn ü yesārında sipāhī oġlanları [457b] (1) ve silaḥdārlar ḳarār eylediler ve meymenede Ḫüsrev Paşa sipāh-ı Ḳaraman ve Anaṭolı (2) altı biñ süvār ile ve cānib-i meyserede Kemāḫ ḥākimi Ḳaraçin oġlı Aḥmed Beg (3) ve aña muʿādil begler dört biñden ziyāde dilāverler ile āmāde olup Mevlana (4) İdris daḫi ümerāʾ-yı Ekrād şecāʿat- muʿtāda vāsıṭa olup cānib-i yemīnde (5) ḥākim-i Ḫaṣankeyf olan Melik Ḫalil Eyyūbi ve ḥākim-i Ṣaṣon Meḥemmed Beg ve ümerāʾ-yı (6) şervānāt ve Egil ḥākimi Ḳasım Beg ʿaṣāʾir ve ḳabāʾili ile cānib-i yesārda (7) Bitlis ḥākimi mülk-i Şarḳ ve Ḫizan ḥākimi Davud Bey ve Zeriḳi ḥākimi Aḥmed Beg (8) ve Ataḳ ḥākimi ve Şāh Veled Beg Süleymānī ve ümerāʾ-yı Hacuki ḳabāʾili ile (9) ve cenāḥeynde Çemişgezek ḥākimi Pir Ḥüseyin Beg ve ḥükkām-ı ʿArab-gīrden Orḫan Beg (10) ümerāʾ-yı Ẕu'lḳadriyye'den birçoḳ ile ḥāẓır u āmāde oldılar. (11) Gürūh-ı mekrūh-ı Ḳızılbāş gördiler ki ʿasker-i İslām ardların almışlar gürīze (12) ṭāḳatları olup bi'ż-żarūre muḳābele ve muḳāteleye āġāz eylediler. (13) Ḳara Ḫan ki sipeh-salār-ı mülḥidān idi menkūḥası olup şāh-ı gümrāhıñ (14) hemşīresi olan ʿavratı cümle ʿavratlara serdār idüp merdān libāsıyla (15) il ve ulusı olan maḥallde ṣaf baġladılar ve yeñiçeri dilāverlerinüñ (16) muḳaddemetü'l-ceyş olup ḳalb-gāhıñ öñinde ṭurduḳları ve ṭoplar daḫi (17) ol maḥallde olup ateş-efşān olduḳları aʿdāʾnuñ maʿlūmları (18) olup ṭop ve tüfenkle ḳarşu varmaġa iḳtidārları olmamaġla leşkerlerin (19) iki ḳısım eylediler. Ḫakīḳatde kendülerin cemʿlerine tefriḳa bıraḳdılar. Sipāh-ı (20) Ḳaraman'ın muḳābelesinde Ḳara Ḫan serdār-ı mülḥidān ve şāhıñ ḫᵛāher-zādesi (21) Hüseyin Can Beg üç yüz ḳorçı ile ṭurdılar ve

ümerāʾ-yı Kürdistan'ıñ (22) muḳābelesinde vālī-yi Baġdad olan Ḳanažal Sulṭān ve Ṭurmuş Ḫan (23) ve ḥākim-i Ḫemedān ve der-güzīn olan Çuḳa Sulṭan üç yüz ḳorçı ile (24) ṭurdılar. Serdār-ı düşmen olan Ḳara Ḫan ibtidā-yı muḍarebede Ḳaraman (25) ʿaskerine ġalebe ṣūretini göstericek Meḥemmed Paşa birḳaç yüz tüfenk-endaẕ ile [458a] (1) Ḳaramanīlere imdād itdükde gürūh-ı melāʿini mühre-i tüfenk ḫāke düşürüp helāk (2) oldılar. İttifāḳa ḳażā-yı āsumānī ve belā-yı nāgehānīden bir tüfenk-i mühlik Ḳara Ḫan'a (3) işābet idüp atdan ḫāke düşdi. Naṣuḥ nām ġazi daḫi kellesini (4) bedeninden cüdā idüp cidāya dikdi. Meyserede daḫi Çemişgezek begi Ḥüseyin Beg'e (5) ḫuṣūm ziyāde-yi hücūm idüp çoḳ ādemīsin düşürüp hem-pāları olan (6) Ẕu'lḳadr ʿaskeri muḳāvemet itmeyicek Şeref Beg ve Ḫalil Beg ve sāir ümerāʾ-yı (7) Ekrād ittifāḳla at ṣalup düşmen serdārlarından birḳaçınuñ bāşın alup (8) cemʿiyyetlerin perīşān eylediler. Ümerāʾ-yı meẕkūre tekrār tīg-i intiḳām çeküp (9) meyl-i yesār idüp gürūh-ı mekrūha ḥamle eylediler. Bir sāʿat miḳdārı ʿaẕīm-i (10) muḥārebe ve muḍarebe vāḳiʿ oldı. Ammā dilāverān-ı Kürdistan ġayret idüp (11) "bi-ināyetillāhi Teʿalā" maḥall-i muḳābelede aʿdāʾdan hīç āḥad sālim ḳalmayup (12) ve ümerāʾ-yı ʿaẕāmetden birḳaçı ḳatl olup cemʿleri perīşān oldı. Tekrār (13) muḳābeleye ṭāḳatları olmayup Mardin cānibine ḳarar eylediler ki maḥall-i (14) maʿreke ile mābeyni iki üç fersaḫ yol idi. Dilāverān-ı Kürdistān (13) ardlarına düşüp vāḥiden baʿde vāḥid ḫāk-ı helāka düşürdiler.(16) Firār idenleriñ bir miḳdārı Sincar beriyyesine düşüp ʿaṭş u cūʿ ġalebesinden (17) helāk oldılar. Ḳara Ḫan'ıñ ḫātūnı ki Şah İsmaʿil'in hemşīresi idi (18) şevherinüñ helāk olduġın göricek birḳaç rāh-şinās ile (19) Telʿafer yolından Muṣul'a ḳaçdı. Andan Kerkük yolından Tebriz'e (20) varup Şah İsmaʿil'e mülāḳī odı. Düşmen-i ḫāk-ser bu vechle inkisār (21) bulıcaḳ paşa-yı sipeh-salār helāk olan on biñ miḳdārı Ḳızılbāş (22) gūş u bīnīsini serdār-ı murdārları bāşı ile dergāh-ı muʿallāya (23) irsāl eyledi.

Der-beyān-ı Ḳılāʿ-ı Meftūḥa

(24) Çünki ṭāʾife-yi Ḳızılbāş temām-ı istīṣāl buldılar. Baʿżı bilād ve ḳılāʿ ki [458b] (1) Diyarbekir'de Ḳızılbāş taṣarrufında idi fetḥ olundı. Mardin ve Ḫışnkeyfā ve Erġani (2) ve Siver ve Sincar ve Ruha ve Çermük ve Birecik gibi Meḥemmed Paşa Ḫüsrev Paşa ile (3) ve baʿżı ümerāʾ ile Mardin ḥisārı altına vardılar. Şehr-i Mardin ehālisi (4) muḳaddemā Molla İdris ile itdükleri ʿahd üzre bī-tevaḳḳuf şehri virdiler. (5) Ammā Ḳara Ḫan'ıñ birāderi Süleyman Beg ki baʿżı ʿayān-ı Ḳızılbāş ile ḳalʿanuñ (6) muḥāfaẕasında idiler ḳalʿayı teslīm itmeyüp bu ḳalʿayı bize Şah İsmaʿil (7) emānet

virmişdür mādām ki siz anı külliyet ile defʿ itmeyesiz yāḫud teslīm (8) eyleyesiz diyü bize iẕin virmeye cenk iderüz dimekle ḳalʿayı iḫāta idüp (9) bir yıla ḳarīb muḥāsara eylediler. Bu eṣnāda padişāh-ı ālī-şān Mışır sulṭānı (10) Ḳanṣu Ġavri üzerine müteveccih olup cemīʿ Diyarbekir ve sāʿir bilādıñ (11) ʿaskeri muʿasker-i hümāyūna revāne oldılar. Nitekim "inşāe'r-rahman" beyān olunacaḳdır. (12) Feṯḥ-i sulṭānī ve tesḫīr-i ḳılāʿ Ḥaleb ve Şam müyesser olduġı çünki mesmūʿları oldı (13) ve Meḥemmed Paşa tekrār Ḥaleb ḳırından Mardin tesḫīri içün irsāl (14) olundı.

Tesḫīr-i Mardin 922[24]

Ḍarb-ı top ve tüfenk ve ḥarb ü cenk ile ṭokuz yüz yigirmi iki (15) şühūrunda meyāmin-i tevfīḳ-i ilāhī ve müsāʿade-yi devlet-i salṭanat-penāhī ile (16) musaḫḫar oldı ve ẓābıṭān-ı ḥisār ve serdārları Süleyman Beg daḫi ṭuʿme-i (17) tīġ-i āteş-bār olup rüʾūs-i maḳṭūʿaları südde-i merfūʿaya gönderildi (18) ve Ḫaṣankeyf ḳalʿası daḫi meẕkūr Süleyman Beg'iñ taṣarrufında olup Hüseyin bin (19) Mir Meḥemmed bintu-ı Ḳızılbāş ṭarafından muḥāfaẓa idi ve Ḫudāvendigār anı ġāībāne (20) Melik Ḫalil Eyyūbi'ye iḥsān eylemişidi. Zīrā ḳalʿa-yı mezbūre "ebenʿan cedd" (21) Ḫalil Beg'iñ ocaġı olup ve Şāh İsmaʿil'in hemşīresi menkūḥası iken (22) beş yıl muḥāṣara idüp ḥīle ve tezvīr ile elinden alup ḥabs eylemişidi. (23) Şāh-ı gümrāh münhezim olduḳda ḥabisden ḫalāṣ olup ümerāʾ-yı Ekrād arasına (24) düşmüşidi ve Siʿird memleketine feṯḥ idüp ve Diyarbekir tesḫīrinde ḫidemāt-ı [459a] (1) pesendīdesi vücūda gelmekle Mardin feṯḥinden ṣoñra ümerāʾ-yı Ekrād'dan (2) Şeref Beg ve Ṣaṣon ve Ḥizan ve ümerāʾ-yı Şirvanat ve Zirḳan muʿāvenetiyle (3) Ḫaṣankeyf'i muḥāṣara idüp şehrini żabṭ eylediler. Ammā ḫuṣūn-ı maḳbereden (4) olmaġla ḳalʿanuñ feṯḥi teʾhīr olundı. Āhirü'l-emr Mevlana İdris (5) ḥişār-ı mezbūr żabṭında müşārik Hüseyin Beg'e ve Ḫāˇce Yaḥya'ya mürāselāt-ı (6) ṣulḥ-āmīz ile ilḳā-yı teslīm-i ḥişār itmegin anlar daḫi böyle muḳarrer eylediler ki (7) Mevlana İdris pā-yı ḳalʿaya gelüp māl ve cānlarına emān vire diyeler. Ger (8) Melik Ḫalil yanında ṭuralar. İsterlerse Azerbaycan'a gideler. Bu muḳaddemāt ile (9) ṭokuz yüz yigirmi iki şühūrunda ḳalʿanuñ miftāḥın teslīm eylediler. Molla İdris (10) daḫi bālā-yı ḳalʿaya çıḳarup ābā ve ecdādı mesnedine iclās eyledi. (11) Ve bu eṣnāda […] müstaḥfiẓları şāhlarına gitmege ruḫṣat şarṭıyla (12) ḳalʿayı teslīm itdiler. Egerçi Meḥemmed Paşa şarṭ-ı mezbūr üzre ḳalʿayı (13) aldı. Ammā baʿżı ümerāʾ ol maḫāẕīli şāhlarına giderken maʿrifet paşanun (14) ardlarına düşüp ḳılıçdan geçürdiler ve Çermük

[24] On beşinci satırın yanına eklenmiştir.

ḳalʿası Kemāḥ ḥākimi (15) Ḳaraçin oġlı Aḥmed Beg ve baʿżı ümerāʾ-yı Ekrād merdīsi iḳdāmı ile ḍarb (16) ve cenk ile tesḫīr olundı. Ve Ruhā ḳalʿası ki Riḳḳa dimekle maʿrūfdur (17) cānib-i Ḫudāvendigār'dan ḥükūmeti Pīrī Beg'e tefvīż olunup Meḥemmed Paşa (18) daḫi muʿāvenet içün bir miḳdār ʿasker taʿyīn eylemişidi. Şehir ve vilāyetin (19) żabṭ ve ḳalʿasın bir müddet muḥāṣara eyledi. Memālik-i ʿArab taṣarruf-ı pādişāha (20) girüp Mışır feth olunduḳda vālīsi olan ḫalīfe-i Ḳızılbāş (21) şāh-ı bed-maʿāş imdādından ḳaṭʿ-ı ümīd idüp emān virilmekle (22) ḳalʿayı Pīrī Beg'e teslīm eyledi ve Muṣul ḳalʿası ki ümerāʾ-yı kibār-ı (23) Ḳızılbāş'dan Aḥmed Beg Ensār'ıñ taṣarrufında idi Meḥemmed Paşa ümerāʾ-yı (24) Ekrād-ı Boḫti'ye ḫuṣūṣa Bedir Beg'e ve Emir Seyyid Aḥmed Kerkīkī'ye imdād (25) itmekle intizāʿ olundı. Ve memleket-i Sincar'a Telʿafer ki Diyarbekir'iñ [459b] (1) muʿażżamāt-ı bilād ve ḳılāʿ ḥaṣīnesinden idi. Taṣarruf-ı bende-gān Sulṭan-ı İslām'a (2) dāḫil olup Erġani ve Siverek ve Birecik ḳalʿaları daḫi żabṭ olundı. (3) Ve bi'l-cümle Urmi ve Eşni ve Erbil tā aḳṣa-yı Çemişgezek ve ʿArabgīr'e degin (4) ümerāʾ ve mülūk ve ṣanādīd-i Kürdistan silk-i ḫavāṣṣ ehl-i ʿubūdiyyet-i iḫlāṣ-ı (5) sulṭānīde meslūk olup memālik-i Şam'a mütelāḥiḳ ve müteʿalliḳ oldı.

(6) **Zikr-i İnʿāmāt-i Sulṭān bā-Ġuzāt**

(7) Çünki tevfīḳ-i İlāhī ile fütūḥ-ı Diyarbekir minvāl-i meşrūḥ üzre muḳadder (8) oldı. Vākiʿ-i ḥāl dergāh-ı sidre-miṣāle maʿrūż olıcaḳ deryā-yı (9) nevāl-i pādişāhī temevvüc idüp ümerāʾ-yı Diyarbekir'e yigirmi beş yük (10) naḳd-ı kāmilü'l-ʿayār ile beş yüz ḫilʿat-ı zerrīn inʿām olunup maʿreke-i (11) kār-zārda cān-bāzlıḳ idüp sancaġa sezā-vār olan nām-dārlara (12) on yedi ʿalem-i ʿālem-ārā irsāl buyuruldı ve müstaḳillen mīr-i mīrān-ı (13) Diyarbekir olan Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa'ya ḫizāne-yi ʿāmireden (14) filori-yi aḥmer ve derāhim-i bī-ʿadd ü mer ve ḫālʿ-i fāḫire ve inʿāmāt (15) -ı sāire taʿdādında lisān-ı ḳalem ḳāṣır idi. Vuṣūl buldı. (16) Mevlana İdris daḫi ḫidmeti muḳābelesinde aʿṭāyā-yi sulṭāniyye ile maḥẓūẓ (17) ve naẓar-ı iltifāt-ı pādişāhī ile melḥūẓ oldı. Ve ne minvāl üzre (18) iḳāme maẓhar olduġı cānib-i pādişāhīden kendüye ḫaṭaya vārid (19) menşūrda mesṭūr olmaġın ʿaynı ile ṣūreti naḳl ve taḥrīr olundı.

(20) **Ṣūret-i Menşūr-i Şāh bā-Kerem**

(21) ʿUmdetü'l-efāżıl ḳudvetü erbābi'l-feżāʾil sālikü mesālik-i ṭarīḳat (22) hādī-yi menāhic-i şerīʿat keşşāfü'l-müşkilātü'd-dīniyye ḥallālü'l-muʿḍilāti'l- (23) yaḳīniyye ḫulāṣatü'l-māi veṭ'ṭīn muḳarrebü'l-mülūk ve's-selāṭīn burhān-i (24) ehli't-tevḥīd ve't-taḳdīs Mevlana ḥakīmü'd-dīn İdris "edāmellāhu (25) fażāillehü" tevḳīʿ-i refīʿ-i hümāyūn vāṣıl olıcaḳ maʿlūm ola ki [460a] (1) şimdiki ḥālde südde-i saʿādetüme mektūbuñ vāṣıl olup senden umılan(2) ḥüsn-i diyānet ve emānet ve farṭ-ı ṣadāḳat ve istiḳāmetiñ muḳteżāsınca (3) Diyarbekir vilāyetinüñ feṯḥ-i külliyesine bāʿis olduġıñ iʿlām olunmış yüzüñ (4) aḳ olsun. İn-şāa'llāhü'l-Eʿazz sāʾir vilāyetleriñ feṯḥine daḫi sebeb-i (5) küllī olasın. Benüm envāʿ-i ʿināyet-i ʿaliyye-yi ḫüsrevānem senüñ ḫaḳḳıñda (6) mebẕūl ve münʿaṭıfdır. El-ḥāletü heẕihi āḫir-i şevvāl-i mübāreke dek vāḳiʿ (7) olan ʿulūfeñüz ile iki bin sikke-yi efrenciyye filori ve bir semmūr (8) ve bir vaşaḳ ve iki mürabbaʿ ṣūf ve iki çuḳa ve bunlardan bir semmūr ve bir vaşaḳ (9) kürk ḳaplu ṣūflar daḫi ve bir frengī kemḫā ġılaflu müẕehheb ḳılıç inʿām (10) ve irsāl olundı. İn-şāaʿllahü'l-kerīm vuṣūl bulduḳda ṣıḥḥat u selāmetle (11) alup meṣārifiñe ṣarf eyleyesin. Muḳābele-yi ḫidemāt ve mücāzāt-ı istiḳāmetiñde (12) ve iḫlāṣıñda envāʿ-i ʿavāṭif-ı celīle-yi ḫüsrevāneme sezā-vār olup behre-mend (13) olasın ve Diyarbekir cānibinde size ittibāʿ idüp gelen begleriñ (14) muḳābele-yi ṣadāḳat u iḫlāṣ ve muḥāẕāt-ı ḫidemāt u ihtiṣāṣlarına (15) göre ol vilāyetde tevcīh olunan sancaḳlarıñ beglerinüñ aḥvāli (16) ve elḳābı ve maḳadīri senüñ maʿlūmuñ ecilden iftiḫārü'l (17)-ümerāʾü'l-ʿiẓām ẓahīrü'l-küberāü'l-fiḫām Ẕu'lḳadr-i ve'l iḥtirām (18) ṣāḥibü'l-mecd-i ve'l-iḥtişāmü'l-müeyyed bi envaʾ-i teʿyīdillāhü'l-Melikü'ṣ-ṣamed (19) Diyarbekir beglerbegisi Muḥammed "dāme iḳbālühu"ya nişān-ı şerīfümle muʿanven (20) beyāz aḥkām-ı şerīfe irsāl olundı. Gerekdür ki ol cānibde (21) her bege tevcīh olunan vilāyetiñ aḥvāli ne vechle tevcīh olup (22) ve ol begleriñ elḳābı ve maḳādīri ne uslūb ile olmaḳ (23) münāsib ise berātları inşā olunup yazıviresiz ve mufaṣṣalan (24) ol yazılan berevātın ṣūretleri ve tīmārınuñ miḳdārlarını daḫi (25) bir ṣūret defter idüp südde-i saʿādetüme daḫi irsāl idesiz ki [460b] (1) bunda daḫi ḫıfż olunup her ḫuṣūṣ mefhūm ve maʿlūm ola. Her bege (2) ne sancaḳ virildügi ve ne vechle tefvīż olunduġı ve elḳābları (3) nice yazılduġı ve riʿāyetleri ve inʿāmları ne vechle olduġı (4) ber sebīl-i tafṣīl ilām olunup ammā bir vechle tertīb ve taʿyīn oluna (5). Birbiri arasında olan esās irtibāṭ tezelzül ve taḫallül bulmaḳ (6) iḥtimāli olmaya ve ol berātlardan ġayrı istimālet-nāmeler gönderilmek (7)

lāzım olan begler içün daḫi nişānlu beyāż kaġıdlar irsāl (8) olundı. Anlar daḫi her bege ne vechle istimālet-nāme gönderilmek (9) münāsib ise inşā olunup inʿāmlar ile irsāl oluna. (10) Ve anlaruñ mufaṣṣalan ṣūretlerinin ve inʿāmda ne vechle riʿāyet (11) olunduḳların ol berevāt ṣūretleri ile bile defter idüp (12) dergāh-ı cihān-penāhuma irsāl idesiz ki her ḫuṣūṣ bunda daḫi (13) mufaṣṣal ve meşrūh maʿlūm ola ve bu cānibde olan mühimmāt-i sulṭānī (14) murād-ı şerīfüm üzre enʿāma yetişmişdür. İn-şāal'lāhü'l-Eʿazz benüm daḫi (15) ʿazīmetüm vaḳtinde ol cānibe münʿaṭıf ve munṣarifdür ve ol begleriñ ḥaḳḳında (16) daḫi ʿavāṭif-i ʿaliyye-yi ḫüsrevānem mülāḥaẓa itdüklerinden ziyādedür ve şimdiki (17) ḥālde Erdebil oġlı İsmaʿil-i pür-tażlīl südde-yi saʿādetüme Ḥüseyin Beg (18) ve Behram Aġa nām ādemlerin risālet ḫidmetine gönderüp taḳdīren ve taḥrīren (19) envāʿ-i ʿubūdiyyet ve tażarruʿlar ʿarż idüp mābeynde ṣulḥ ve ışlāḥ (20) müyesser olursa ol cevābından ne murād olunursa rıżā-yı şerīfüm (21) üzre ḳabūl ṣūretin gösterüp envāʿ-i temelluḳlar eylemiş. Ammā anuñ (22) kelimātına ve ṣalāḥına ḳaṭʿā iʿtimād cāīz olmaduġı ecilden meẕkūrān (23) ilçileri Dimetoḳa ḥiṣārında ve sāʾir ādemlerini Kilid'ülbaḥir ḳalʿasında (24) ḥabs itdürdüm. Sen daḫi gerekdür ki maḳhūr-ı mezbūriñ umūrında aḥsen-i (25) tedbīr ne ise anuñ tedbīrinde olup devlet-i ebed-peyvend rūz-efzūnum [461a] (1) mehāmm ve meṣāliḥinde mücidd ve sāʿī olasın. Min-baʿd eṣnāf-ı āṣār-ı cemīleñüz (2) sāniḥ ve lāʾiḥ ola şöyle bilesin ʿalāmet-i şerīfe iʿtimād ḳılasın (3) taḥriren fī evāsıṭ-ı şehr-i şevvālü'l-mükerrem sene iḥdā ve ʿişrīn ve tisʿa-miʾe (4) hicriyye bi-maḳām-ı Dārü'l-ḫilāfe Edirne-el-maḥrūse

(5) **Daʿvet-i İdris-i Bidlisī be-Dergāh-ı ʿUlā'**

(6) Ḥażret-i Sulṭan Selim-i memālik-sitān tekmīl-i fütūḥāt-ı diyār-ı İran ḳaṣdıyla (7) dārü's-salṭanat-ı Ḳonsṭanṭiniyye'den ʿazīmet buyurduḳda ki maḥallinde beyān olunacaḳdur. (8) Yümn-i devlet-i pādişāhīde ekṣer-i ḳılāʿ-ı Diyarbekir meftūḥ olup ṭāʾife-yi (9) ṭāġıyye-yi sürḫ-serāndan taʿarruż baʿīd olmaġla Diyarbekir begi Bıyıḳlu (10) Meḥemmed Paşa'ya ḫükm-i hümāyūn ṣādır olup ordu-yı hümāyūna daʿvet (11) olunup Mevlana İdris Meḥemmed Paşa gelince baʿżı ḫükkām-ı Ekrād ile (12) Diyarbekir vilāyeti muḥafıżına fermān olmaġın müşārü'n-ileyh Paşa (13) imtiṣālenü'l-ümerāʾü'l-ʿālā muʿasker-i hümāyūna müteveccih olup iḳtiżā-yı (14) taḳdīr ile vāḳiʿ olan Sulṭan Ġavri muḥārebesine ḥāżır (15) olup baʿde'l-fetḥ maḥall-i ḫükūmeti olan Diyarbekir'e mürācaʿat eṣnāsında (16) muḳaddemā Diyarbekir'de iken Mevlana İdris ile mābeynlerinde vāḳi (17) olan şeker-āba ki müfsidīn ve nemmāmīn ilḳāsıyla āb u tāb

virilüp (18) muḳteżā-yı zamāne üzre ḫāṭır-mānde olmışidi. Mevlana-yı meẕbūruñ (19) naṣīḥatın gūş itmemekle kendüden ṣudūr iden su-yı tedbīrden (20) şermende olmışidi. Ol ecilden meclis-i hümāyūn-ı pādişāhīden (21) bu vechle ʿarż eyledi ki Mevlana İdris ḥālā merciʿ ve melceʾ-yi ümerāʾ-yı (22) Ekrād ve ġayrı küberā-yı ecnāddır. Ḫuṣūṣen yevmen-fe-yevmen inʿāmāt (23) ve iltifāt-ı pādişāhīye maẓhar olmaġla ʿaẓm-i şānı ziyāde olmaḳdadur. (24) Meşhūrdur ki yüz dervīş bir kilīme ṣıġar ammā iki ḥākim bir iḳlīme (25) sıġmaz ve lihaẕā ol vilāyetde bu ḳūllarına ḫalḳıñ teveccühi kemter müşāhede olup [461b] (1) yā anlara bir ġayrı ḫidmet taʿyīn buyuruñ veyāḫūd bu bendelerin ol diyār (2) ḥükūmetinden maʿfuvv buyuruñ. Mebādā ki nāgāh eṣer-i muḫālefetden bir ḥādiṣe (3) vuḳūʿ bula ki mūcib-i infiʿāl-i bende-gān ola didi. Çün sulṭan-ı (4) ʿāḳil-i dānā-dil Molla İdris'iñ ḫidmetine māil idi ışlāḥ-ı ẕātü'l-beyn ile (5) ʿāmil olup Mevlana'yı ḫüşrev-i hümāyūnlarına gelsün diyü fermān eyledi. (6) Ol daḫi emr-i şerīflerine imtiṣalen maḥrūse-yi Dimeşḳ'de rikāb-ı hümāyūnuñ (7) müşerref olmaḳ müyesser oldı. Zamān-ı mülāḳatda vuḳūʿ bulan maḥallinde beyān olur.

(8) **Āġāz-ı Dāsitān-ı Fütūḥat-ı Mışır u Şam**

(9) Çün iḳtiżā-yı ʿināyet-i sübḥānī ve muḳteżā-yı hidāyet-i Rabbānī ile mābeyn-i (10) şāhān-ı Kişver-sitānī'de bu sulṭan-ı ṣāhib-şevketiñ himmeti āfitāb-ı (11) ʿālem-tāb gibi eḳālīm-i Şarḳ ve Ġarba pertev-endāz olmaḳ idi. Lā-cerem (12) āyīn-i İskenderī üzre taḥṣīldārānı ve mülkārānı içün istikmāl-i (13) feṭḥ-i İran-zemīni mühimmāt-ı mülk ü dīn mülāḥażasıyla erkān-ı divān-ı (14) bülend eyvānı üç yıllıḳ sefer esbābını amāde itmekle meʾmūr eyledi. (15) Ve ümerāʾ-yı aḳṭārı taḥt-ı ḥükūmetlerinde olan leşker-i bi-şomār ile dergāh (16)-ı gerdūn-vaḳāra daʿvetde teʾkīd-i mevfūr eyledi. Ṭoḳuz yüz yigirmi iki (17) şaʿbānınuñ evāḫirinde ümerāʾyı imtiṣāl idüp bār-gāh-ı iḳbāle cebīn-sā (18) olan Rūm ili ümerāʾsını muḳaddem revāne idüp ferman vürūd (19) idince Ḳayseriyye'de tevaḳḳufa emr-i ḫāḳāni müte'alliḳ oldı. Pādişāh-ı (20) ʿālī-cāh daḫi bir haftadan soñra Fil çayırı menzilinde ḳonup İsmaʿil-i (21) pür-taẕlīli salṭanat-ı ʿAcem'den maḥrūm itmek üzre muḳaddemā vüzerā-yı ʿālī-miḳdārdan (22) Sinan Paşa-yı nām-dārı serdār idüp ḳırk biñ süvār ile Ḳayseriyye (23) ṭarafına revāne itdi ki Malatiyye'den ʿubūr idüp Diyarbekir'e gide (24) ve Çerkes ṭarafından ne sünūḥ iderse serīr-i aʿlāya ʿarż ide. Paşa (25) daḫi İstanbul maʿberinden gider ve Ḳayseriyye'den yaña sefer idüp andan [462a] (1) daḫi geçüp ʿArab ḥudūdında Fırat'ı geçmek tedbīrinde oldılar ve bu ʿazīmetle (2) Ẕu'lḳadriyye vilāyetinden geçüp Elbistan'a vardılar. ʿArab ḥudūdına (3) ḳarīb olıcaḳ

Malaṭiyye maʿberinden ʿubūra deştūr ṭalebi ile ḥudūd-ı (4) mezbūr ümerāʾsına muḥabbet-nāmeler gönderüp maʿber-i mezbūrdan Diyarbekir'e (5) ʿubūr ile meʾmūr olduġın derc eyledi. Lākin ebālise-i Çerākise'nüñ (6) bünyān ve faḳları nifāḳ üzre olmaġın vaḥşet-engīz cevāblar gönderdiler. (7) Meger dāver-i ferḫunde-eṣer serdār-ı Ẕu'lḳadr bāşını Ġavri muḥaṣṣırına (8) gönderdüginden Çerkesler bī-ḥużūr olup der-i devletden varanlara (9) ihānet ve ʿOṣmānīlere ʿadāvet itmişler imiş. Ḫuşūşa Şah İsmaʿil neheng-i (10) ḳahr-ı şehriyārīden cān ḳurtarmak içün Ḳanṣu Ġavri dāmenine teʿalluḳ (11) idüp nāme-i muḥabbet-ḫitāma ḫātime gönderüp ʿOṣmāniyān ʿAcem'e mālik olduġı (12) taḳdīrce ʿArab mesālikine sālik olmasınuñ teḳarrürini delāʾil ile (13) ʿayān itmişidi. Ġavri daḫi ʿahd ü peymān ittifāḳa müştemil mīṯāḳ ile (14) cevāb-nāmesin ferestādesiyle gönderüp ceyş-i ʿOṣmānī ictimāʿın (15) ve Ḳayseriyye'de rāyāt-ı sulṭānī iltimāʿın istimāʿ idicek zimām-ı ihtimāmın (16) Rūm ve ʿAcem miyānını sedde maʿtūf idüp elli biñ bedevī süvār (17) ve nīze-güzār ile ʿasker-i zafer-şiʿār muḳābelesine ʿazm ve rezm āhengini (18) cezm idüp birāder-zādesi olan Ṭumanbay nām Çerkes'i (19) Mışır muḥāfaẓasında alay ḳurup kendüsi Şam kişverine ḫirām eyledi. (20) Paşa-yı ferāḫ-reʾy ʿArab ḥükkāmı olan bī-edebleriñ mektūblarını (21) dergāh-ı iḳbāle irsāl idüp Ġavri'nüñ Çerkes-i nākes gürūhı ile (22) Mışır'dan ḫurūc ve Ḳızılbāşla ittiḥād ḳullesine ʿurūc itdügin ʿarż (23) idicek pādişāh-ı ʿālīcāh erkān-ı saʿādet-penāh ile müşāvere (24) itdükde her biri bir semte māil olup lākin nişāncılıḳdan vezārete (25) ṣuʿūd iden Ḫˇāce oġlı Meḥemmed Paşa aytdı ki bize lāzım olan [462b] (1) bed- ḫˇāh-ı devlet olana tāziyāne-yi tīġ ile lett urmaḳdur ve ʿadüvv (2) peydā olduġı maḥallde ḳarşusına ṭurmaḳdur. Naẓm:

Virmeziz düşmene (3) mecāl-i nefes
Yā Ḳızılbāş imiş yāḫūd Çerkes.
Çün Ḳızılbāş'a (4) Çerkes oldı ẓahīr
Çekelüm biz daḫi aña şemşīr.

Paşa-yı rūşen-żamīrīñ (5) tedbīri mevḳiʿ-i istiḥsānda vaḳiʿ olup bizüm daḫi muḫtārumuz bu idi (6) diyü vezīr-i mezbūra ḫiṭāb ve sāʾir vüzerāya ʿitāb idüp bu rencīş ile (7) Pīrī Paşa'yı İstanbul'da alıḳodılar ve Çerkes'iñ mā-fi'ż-żamīrinden (8) istiḫbār içün Rūm ili Ḳażı-ʿaskeri Zeyrekzāde Mevlana (9) Rükneddīn'i ve ümerāʾdan Ḳaraca Paşa'yı nāme-i muḥabbet-ḫitāme ile (10) resm-i risālet üzre Sulṭān-ı Mışır'a gönderüp nāmede Ḳızılbāş (11) ḳamʿına ʿazm-i hümāyūnları olduġın derc ve himmet ve duʿā

istidʿā (12) itdüklerin beyān idüp emtiʿā -yı Rūm ve ʿAcem'den ermeġānlar gönderdiler. (13) Ve Rūm ilini muḥāfaẓa içün s̱emere-i şecere-i ḫilāfet olan (14) Şehzāde-yi ʿālī-şān Sultān Süleyman Ḥażretlerini Edirne taḫtına (15) cā-nişīn idüp maḥrūse Burusa ḥarāṣetini vezāretden maʿzūl (16) Hersek oġlı Aḥmed Paşa'ya taʿvīż buyurdılar ve İstanbul (17) muḥāfıẓı ile meʾmūr olan Pīrī Paşa'ya żabṭ-ı emvāl içün (18) Rūm ili defterdārlıġını żamm itdiler ve ṭoḳuz yüz yigirmi iki (19) cumādeʾl-ulānuñ rābiʿinde ki yevm-i ḥamīs idi baḳāyā-yı ʿasker-i (20) ẓafer-enīs ile Üsküdar yaḳasına güẕār buyurdılar. Şāh-ı gerdūn- (21) ihtişām ẓāhiren ṣavb-ı mülk-i Aʿcām'a bāṭınen kişver-i Şam'a teveccüh (22) buyurup baʿd-ı ṭayyü'l-merāḥil mecmaʿ-i evliyā olan Ḳonya şehrine şehr-i mezbūruñ (23) yigirmi beşinci güninde dāḫil olup anda olan merāḳıd-ı ṭıyniyye (24) ziyāretinden soñra ol āsitānelere intisāb idenleri mālik-i naṣīb (25) eyledi. Anda iken Diyarbekir beglerbegi Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa ṭarafından [463a] (1) nāme-i beşāret ile Ḳara Ḫan'ıñ başını ve ol maʿrekede kesilenleriñ (2) burunları ve ḳulaḳları geldi ve Kürdistan ve Diyarbekir memālikinüñ (3) ḳabża-yı tesḫīre duḫūlından ḫaber virdi. İnhizām-ı Ḳızılbaş vech-i dil-ḫᵛāh (4) üzre fāş olıcaḳ Şarḳ cānibinde sipeh-dāra ulaḳ gönderilüp (5) maʿber-i Fırat'da muʿasker-i hümāyūna mülḥaḳ olmasına fermān-ı ʿālī ṣādır oldı (6) ve Elbistan ṣavbına istiʿcāl buyuruldı. Bu mābeynde āsitāneden giden (7) ilçiler sulṭān-ı Mışır Ġavri'ye Ḥaleb'de mülāḳī olup edeb üzre (8) edā-yı risālet idicek Çerkes-i nākesler ḳaṣd itdiler ki ol peyām (9)-āverleri şīr-i şemşīre nevāle ideler. Sultān-ı Mışır hezār ilḥāḥ ile (10) ṣıyānet eyledi. Lākin īṣāl itdükleri nāmenüñ ḫılāl-ı süṭūrında (11) mestūr olan taʿrīżāta taḥammül idemeyüp birḳaç gün ilçileri (12) maḥbūs ve sāḥa-yı necāta vuṣūlden meʾyūs eyledi. Egerçi Ġavri (13) tavr-ı pür-cevri üzre peyām-āverleri āzürde itdi. Ammā pādişāh-ı Rūm'uñ (14) bi'ẕ-ẕāt ḳudūmını ve ʿArab kişverine şitāb ve hücūmını istimāʿ idicek (15) dil-i pür-vesvāsı dü-nīm olup ol peyām-āverleri āsitān-ı saʿādet- (16) āşiyāna basṭ-ı maḳādīr ile revāne idüp murādı Rūm ve ʿAcem miyānına (17) ṣulḥ ilḳā idügin inbāʾ ve mülāyim peyāmlar inhā eyledi. Zeyrekzāde (18) leyyin-i kelām ve nermī-yi peyām ile dām-ı intiḳāmdan ḫalāṣ olup ʿacele ile (19) sene-yi mezbūre Recebinüñ onıncı güninde Bucaḳ nām maḥallde ordu-yı (20) sulṭānīye vāṣıl olup baʿde'z-pā-būs Çerākise'nüñ farṭ-ı ġurūrların (21) ġareż ve edille-i ḳāṭıʿa ile ʿırḳ-ı fesādları ḳaṭʿını farż idicek (22) dāver-i Ġażanfer-ġażab müteveccih-i ṣavb-ı Ḥaleb olup şehr-i mezbūruñ on ṭoḳuzında (23) Merziban ḳırında nüzūl olunup ʿAyntab Begi Yunus Beg Ġavri'den rū-gerdān oldı.

(24) **Der-Ẕikr-i Ḥarb-ı Şāh-ı Rūm bā Ḳanṣu Mışrī-yi Şūm**

(25) Müşārü'n-ileyh Yunus Beg bāb-ı saʿādet mülāzemetine şināb eyledi. Ve ʿAyntāb'a varınca

[463b] (1) bedreḳa-yı ʿasker oldı ve ʿAyntab'dan Ḥaleb'e varınca ki on günlük mesāfedür (2) yolları żabṭ eylediler ki riʿāyet-i iḥtiyāṭlarından mürġ-i tīz-pervāz-ı endīşe (3) iḫbār-ı aḫbāra mecāl bulmazdı. Ol gürūh-ı bī-şükūh ve bī-iʿtibāra ḫˇāb (4) -ı ġaflet-pindār bir vechle istīlā itmişidi ki tīġ-i ābdār ṭālāyiʿ-i sipāh-ı nuṣret- (5) şiʿārdan ḳaravullarınuñ ruḫsār-ı siyāhına ḳaṭarāt-ı ḫūn ṭoḳınmayınca ḫˇāb-ı (6) girān-ı istikbārdan gözlerin açmadılar. Henüz Ḥaleb'de iken rāyāt-ı Sulṭānī'nüñ (7) Mercidabıḳ ṣaḥrāsında nümāyān olduġın işidüp serāsīme ve sergerdān (8) oldılar.

Maṭlab: Tafṣīl-i feṭḥ-i memālik-i Mışır[25]

Bu icmāliñ tafṣīli budur ki her çend aṣl-i ʿazīmet-i ḫüsrevāne ẓāhiren (9) teveccüh-i memālik-i İran-zemīn ve istīṣāl-i melāḥide ve zenādiḳa-yı Ḳızılbaş-ı (10) bī-dīn idi. Fe-emmā Çerākise-yi Mışır u Şam sipāh-ı İslām'ıñ yollarını (11) ḳaṭʿ itmegi irtikāb eylediler. Bu taḳdīrce semt-i diyār-ı ʿArab'dan memalik-i (12) ʿAcem ṣavbına ʿubūr olunduḳda sipāh-ı İslām'ıñ ardlarından żarar u gezend (13) irişdürüp nā-münāsib ṭuġyānları mutaṣavvir olmaġın muḳaddem ol ṭāʾife-yi (14) nifāk-şīvenüñ defʿi tedāriki aḳdem görilüp fermān-ı cihān-muṭāʿ (15) nāfiẕ oldu ki muḳaddeme-i ʿasker olan sipāh ʿinān-ı teveccühlerin semt-i (16) ʿAcem'den ol mühimm-i ehemme maṣrūf idüp muʿasker-i hümāyūna mülḥaḳ olup Çerākise ile (17) muḳābele ve muḳātele içün iʿdād-ı esbāb-ı cidāl ve isʿād-ı muḳaddemāt-ı (18) ḳıtāl eyleyeler ve rāyāt-ı ikbāli istiḳbāl ideler ve pādişāh-ı deryā-dil (19) daḫi menzil-be-menzil göç-ber-göç Engüriyye nevāḥīsinden diyār-ı ʿArab ḥudūdına (20) teveccühi taṣmīm idüp āyīn ü ḳavānīn-i selātīn üzre aʿmāl-i Ḥaleb'den (21) nevāḥī-i ʿAyntab'a nāzil oldılar ve bālāda mesṭūr olduġı üzre (22) yollar maḥfūẕ oldı. Bu eṣnāda Burusa Begi Ferhād Beg ḳaravul sipāh (23) olmaġla dil almaġa gelen düşmenden diller alup dergāh-ı ʿālīye gönderdükde (24) bu vechle ḫaber alındı ki sulṭān-ı Mışır Ḥaleb'e nüzūl itdükde Ḫudāvendigār'ıñ (25) Şam ḥudūdı semtine teveccüh itdügi mesmūʿ olduḳda muẓṭaribü'l-ḥāl [464a] (1) olup taḥḳīḳ eyledi ki memleket-i ʿAcem'e teveccüh olunmamaḳ bābında naṣīḥati (2) faẓīḥat olup ḫayr-ḫˇāhlıḳ ṣūretinde olan tavaṣṣuṭı nifāḳ (3) olduġı ḫażret-i Ḫudāvendigārıñ malūmı olup

[25] Sekizinci satırın yanına der kenar olarak yazılmıştır.

reʾy ve tedbīrleri (4) kendü ile muḳābele ve muḳātelede ḳarār eyledügin bildi. Ammā henūz (5) pādişāh-ı ʿālīmiḳdār sipāh-ı bī-şomār ile azacıḳ zamānda bilā-tevaḳḳuf (6) maʿmūre-yi mülkinüñ ortasına gelüp defaʿten kişverlerin açacağına (7) gümānı olmayup tedbīr-i nā-ṣavābından ḥicāba düşmekle dergāh-ı muʿallāya (8) ilçi gönderecekdür diyü ḫaber virdi. Fi'l-ḥaḳīḳa erbāb-ı ṣalāḥdan (9) birisini şāyed ıṣlāḥ-ı zātü'l-beyn ola diyü risāletle gönderüp (10) Mıṣır'dan ḫurūcda mecbūr ve Çerākise elinde ʿāciz ve maʿẕūr (11) idügin müştemil tevāżuʿ ṭarīḳi üzre maʿẕeret-nāme irsāl eyledi. (12) Muḥaṣṣalan ḥarekāt ve sekenātınuñ şenāyiʿni bir vechle beyān ḳādir olamadı. (13) Mıṣrāʿ [26]: Ki kes mebād ẕi-kirdār-ı nā-ṣavāb ḫacil.[27] Lākin ilçinüñ vuṣūlı (14) mevkib-i hümāyūnuñ cāy-ı heycāʾya ḥulūli ile maʿan vāḳiʿ olup (15) tevbesi insidād-ı bāb-ı tevbeden soñra olmaġın īmān yeʾsʿidādından (16) ʿadd ve dest-i redd ile sedd olundı. Fevrī inẕār içün girü cānib-i (17) Ġavri'ye irsāl olundı. Ḳāṣıd-ı mezbūr sipāh-ı nuṣret-şiʿarıñ ʿazm-i (18) rezm ve peykār ve kār-zār ile irişdügin iḫbār eyledükde dil-i bī-ḳarārına (19) tezelzül ve ıżṭırāb-ı temām mütelāḥiḳ olup iżhār-ı nedāmetden soñra bi'ż-żarūre (20) ẓāhir Ḥaleb'den ḳalḳup Ḥażret-i Dāvud ʿAli nebiyyinā ʿaleyhi's-selāmü'l-vedūd (21) mezār-ı şerīfi olmaġla iştihār bulan maḥalle mülāṣıḳ Mercidabıḳ nām (22) ṣaḥrāda cenk içün ḥāżır u āmāde oldılar. Dāver-i Rūm ve ḳahrāman-ı (23) Ḳarūm daḫi āfītāb-ı ʿālemtāb gibi cānib-i maşrıḳdan ṭulūʿ eyledi.

(24) Ẕikr-i Tertīb-i Ṣufūf-ı Ṭarafeyn

(25) Sene-yi mezbūre recebü'l-müreccebinüñ altıncı güni ki yevm-i sebt idi [464b] (1) ṣaḥrā-yı mezbūrda teḳābül-i ṣufūf ve teḳātül-i müteḳallidān-ı süyūf vuḳūʿ buldı. (2) Ḫudāvendigār-ı ʿālem-penāh ḳalb-i sipāh naṣrun-min-Allāh'da dil-i muṭmaʾin ile kūh-ı pür-temkīn (3) gibi teskīn bulup meymene-i meymenet-āṣār ve meysere-yi mübeşşeretü'l-aḫbārda mülūk (4) ve ümerāʾ-yı ʿaẓām yemīn ü yesār taʿyīn buyuruldı. Aṣḥāb-ı yemīnden melik-i memālik-i devletden (5) ʿAli Beg bin Şehvār ki dilāverlikde sihām-ı sāʾib gibi engüşt-nümā-yı rüzgār idi (6) Ramażan oġlı Maḥmud Beg ve yedi sekiz biñ süvār ile ṭurup aṣḥāb-ı (7) yesārdan Diyārbekir beglerbegisi Bıyıḳlu Meḥemmed Paşa ki ḫidemāt-ı pesendīdesi meẕkūr (8) olmışdur ümerāʾ-yı Diyarbekir ve ecnād-ı Ekrād-ı şecaʿāt-muʿtāddan on biñ (9) miḳdārı süvār ile āmāde olup cenāḥ-ı yümnāda birḳaç ṣāḥib-i (10) ṭavk ve ʿilm ümerāʾ-yı muḥterem ile Rūm ili beglerbegisi

[26] Sadece ع (ayın) ile kısaltma yapılarak yazılmış.
[27] Çünkü kimse doğru olmayan davranışından utanç duymaz.

Muṣtafa Paşa ṣaf (11) çeküp cenāḥ-ı yüsrāda ümerāʾ-yı ʿaẓām Rūmiyye-i suġrā ve Ermeniye-i (12) kiberi ve bilād-ı vilāyet-i Anaṭolı ʿaskeri ile beglerbegisi Zeynel Paşa (13) ve Ḳaraman beglerbegisi Ḫüsrev Paşa ḳıyām eylediler ve sāye-i rāyāt-ı (14) Sulṭānī'de altı bölük ḫalḳı aġaları ile ve muḳaddeme-yi ḳalb-gāhda (15) yeñiçeri çerileri ṣaf ṣaf tüfenkleri ḳollarında fitilleri ellerinde (16) ḥāżır ve işārete muntażırlar daḫi öñlerinde ḳānūn-ı ʿOṣmāniyān üzre (17) top-ı raʿd-āşūblar her biri ejderhālar gibi aġızların açup āteşler (18) ṣaçup beyt:

Dehān güşāde medāfiʿ be-sān-ı ejderhā

Zi-behr-i ṭuʿme-i (19) ebdān bī-fer-i ḫuṣemā[28] [29]

Muḥaṣṣalan ʿaskeriñ pīş ü pesi ṭop arabaları ve aġrıḳ ile sedd olunup ḥiṣār-ı āhenīne döndi. Sulṭān-ı Mıṣır cānibinden daḫi leşker-i Mıṣır ve Şam (20) ṣaf ṣaf müretteb oldılar. Ḳanṣu Ġavri dil-i pür-ıżṭırāb ile ḳalb-gāh-ı leşker-i (21) nekbet-eşerinde bi'ż-żarūre āyīn-i muḳatele üzre ṭurmışidi. Ammā ḫavf u (22) hirāsdan maraż-ı ḫafaḳāna uġramışidi. Zīrā fıṭratı ü bīm üzre (23) meftūr olduġı meşhūrdur. Tecrübe-yi ehl-i cihād üzre gözlerinüñ (24) siyāhına beyāż ġalebe idüp görmez oldı. Şām emīrü'l-ümerāʾsı (25) Sībay ki kemāli ḳuvvet ve iḥtişām üzre idi mülūk ve ṣanādid-i [465a] (1) Şāmī ile meyserede ve melikü'l-ümerāʾ-yı Ḥaleb Ḫayrbay ki ḳuvvet ü ḳudretde (2) ṣānī-yi rütbe-yi sulṭān idi cemīʿ-i sipāh-ı Etrāk ve Aʿrāb-ı Ḥażarī ve Bedevī ile (3) meymenede ḳarār idüp ümerāʾ ve sipāh-ı Mıṣır ve İskenderiyye ve ṣaʿid ve süvārān (4) Ḥicaz ve tīr-endāzān ḳavvāsān cibāl-i beytü'l-muḳaddes ve Nablus ve kūh-sitān-ı (5) Beʿalbek ve Ṭrablus ve leşker-i deryā-kenārı Ḫaṣeki ġulāmları ki yigirmi biñden (6) mütecāviz idi ḥavālī ve ḥavāşīsine taʿyīn idüp ve niçe nām-dār beglerini (7) muʿasker eṭrāfına ṭarḥ ve tevzīʿ itdi ki künc ü kenārdan sipāh-ı (8) Rūm üzerine birer cānibden hücūm idüp ol sedd-i āhenīni raḫne-dār (9) ideler. Bu vechle ʿasker-i ẓafer-nişān her ṭarafdan hücūm idicek vüzerā-yı (10) ṣāf aradan Sinan Paşa cānib-i meymeneye ve Yunus Paşa cānib-i meysereye (11) imdād ve istimālet içün teveccüh idüp taḳviyyet ḳılup ṣipāh itdiler (12) ve Çerkes-i maḥrūm üzre sipāh-ı Rūm hücūm idüp ḍarb-ı top ve tüfenk (13) ile ʿālemi gözlerine teng itdiler. İttifāḳ-ı tekābül-i ḳalbeyn hengāmında (14) atılan ḳazġan-ı ejder-dehāndan birisinüñ ṣāʿiḳa-feşān çehān olup (15) Ġavri'nüñ bün-i gūşından mürūr itmekle hūşını medhūş ve ḥālini tebāh (16) eyledi ve perde-yi sımāḫı derīde ve ḥabl-i recāsı bürīde olup ḳalb-gāhda (17) ṭurmaġa mecāl ḳalmadugın göricek

[28] Savunma topları, düşmanların fersiz bedenlerinin yemi için ağızlarını ejderha gibi açmışlar.
[29] Buradan "sulṭān-ı Mıṣır"a kadar olan cümle yazmanın haşiyesinde bulunmaktadır.

ḫavāṣṣ-ı Ḫudā-mend biri ile miyān-ı (18) maʿrekeden tecdīd-i vużūʾ bahānesiyle çıḳup kenāra cān atdı.(19) Ve bir leb-i cūda seccādesin düşürüp bir laḫẓa yatdı. Hemān-dem ʿadem diyārına (20) gitdi. Mevlana İdris istimāʿ-ı ṣadā-yı topdan zehresi çāk olup (21) bī-iḫtiyār atdan ḫāke düşdi. Her çend ki şerbet-i nevāziş ve süḫan-ı (22) şīrīn ve muḳavviyāt-ı ḳalb ile dimaġ-ı bī-maġzına imdād itdiler sūd-mend (23) olmayup helāk oldı. Muḳarribleri ḥayātından meʾyūs olmaġla atlarına (24) binüp gitdiler. Ġavri'yi miyān-ı geştegānda bıraḳdılar diyü ẕikr itmiş. (25) ʿAlā-kile'r-rivāyeten helāk olduġında iştibāh olmayup fevrī [465b] (1) Ġavri miyān-ı ʿarṣadan çıḳup mecmaʿ-i Çerkes bī-kes ḳalıcak muḳarribleri fevt-i (2) sulṭāna sipāh muṭṭaliʿ olmazdan evvel rāh-ı firārı ġanīmet bildiler ve mülūk-ı (3) Şām bir miḳdār muḥarebeye iḳdām eylediler. Lākin ḳalb-gāhdan leşker-i sulṭānıñ (4) tezelzül ve tefriḳasın müşāhede idicek kendüler de ṣebāt iḥtimālin muḥāl (5) bildiler tā ki melikü'l-ümerāʾ-yı Şam ve Dimeşḳ Sībāy birḳaç ümerāʾ ile miyān-ı (6) meydān-ı cidāl ve ṣaf-ı muḥārebede giriftār-ı mālik-i ācāl olup başların (7) ḥażret-i Ḫudāvendigār'ıñ atı ayaġına bıraḳdılar ve her ṭarafdan sipāh-ı manṣūr (8) hezīmet-i ḳalb sulṭān-ı Mıṣr'ı mülāḥaẓa idüp firār iden Çerākise'nüñ ardına (9) düşüp Mercidabıḳ'dan Ḥaleb'e varınca yollarda küştelerden püşteler (10) idüp mübālaġa dest-gīr eylediler. Zīrā kibār-ı Çerākise atları ferbih (11) olmaġla firār iderken ṣaḥrāda teşnelikden çatlayup ṣaḥibleri (12) nāçār giriftār olurlar idi. Baʿżı ümerāʾ-yı nuṣret-şiʿār bir vechle (13) taʿḳīb eylediler ki rūz-i fetḥiñ irtesi şehr ve bāzār-ı Ḥaleb'de firārīlere (14) ḳatl-i ʿāam idüp küştelerin miyān-ı maḥallāṭda ḳaẕurāta[30] atmışlar idi. (15) Ḫudāvendigār-ı maḳarr-ı ẓafer iki gün ārām idüp Mercidabıḳ ile (16) Ḥaleb'iñ mābeyni ehl-i sefer merḥalesiyle iki merḥale rāh idi cihet-i icrāʾ-yı (17) ḥükm-i intiḳām ve iʿdām ve ifnāʾ-yı aʿdā ve Çerākise-yi liʾām ile menzil (18) -be-menzil seyr-i ḫafīf-yesīr ile ḫirām buyurup Ḫaylan menzilinde ki (19) ḳurb-ı Ḥaleb'dür. Nüzūl buyurdılar ve baʿżı ümerāʾ-yı ṣāḥib-i iʿtibār-ı Çerākise'den (20) Ḫayrbay ve ġayrıları Ḥaleb ḳalʿasına taḥaṣṣun itmek istemişler idi. (21) Lākin sipāh-ı manṣūr ile Yunus Paşa irişdükde tevaḳḳufa mecālleri ḳalmayup (22) tā Ḥama ve Ḫumus'a degin ḳaçdılar ve maḥall-i mezbūrda bir yere gelüp cemaʿat ile Dimeşḳ'e (23) yüz ṭutdılar ki anda Çerkes ḳanūnı üzre āyīn-i salṭanat tertībin eyleyeler. (24) Fe-emmā miyān-ı ʿuẕemā-yı ümerāʾda muḫālefet-i reʾy ve tedbīr ve tevaḳḳuʿ-ı menāsıb ve taḳdīr-i (25) merātib-i saġīr ü kebīrde tenāzuʿ vaḳiʿ oldı. Cümleden Ḫayr Beg ki sābıḳā [466a] (1) nāʾib ve melikü'l-ümerāʾ-yı Ḥaleb idi ve muḳaddemā ʿatebe-yi ʿalīden varanlara hüsn-i (2)

[30] Kelime yazılırken vav ve r'nin yerleri karıştırılmış, kelime قاذروات şeklinde yazılmıştır.

muʿāmele üzre olup ṣafā-yı iʿtikād ve ḫulūs-ı vedādı olmaġla muḫālifāndan (3) taḫallüf idüp āsitāne-i saʿādete iṭāʿat eyledügin Yunus Paşa'ya (4) iʿlām itdükde Yunus Paşa daḫi ʿahd ü peymān ve iʿtimād virecek īmān ile (5) iṭāʿate daʿvet eyledi. Ḫayrbay daḫi muḫāliflerden ayrılup taḳbīl-i bisāṭ-ı (6) maʿdilet-menāṭ ile teşerrüf eyledi ve ʿamme-i tevābiʿ ve levāhıḳı ile muʿasker-i (7) hümāyūna mülḥaḳ olup nevāziş-i pādişāhī ile ser-efrāz ve emṣālinden (8) mümtāz oldı. Baʿżılar dimişler ki Ḫayrbay ʿizz-i besāṭ-būsla müstaʿidd olduġı (9) eyyāmda Köstendil livāsı tevcīh buyuruldı ve müşārü'nileyh paşanuñ (10) kemendine bend olanlar dergāh-ı bülende īṣāl olunduḳda ʿibret- i nuẓẓār (11) içün ṭuʿme-i şīr-i şemşīr-i abdār oldılar ve dergāh-ı ʿālī çavuşlarından (12) biri Ġavri'nüñ meyyitin bilüp Fevrī başını cesedinden cüdā idüp (13) pāye-i serīr-i aʿlāya götürdi. Çavuş-ı mezbūr ʿiṭā-yı recā ider iken (14) bu vaż'ı terk-i edeb ve ulu başın kesmeki hüner ṣanmaḳ aġreb olmaġın (15) maẓhar-ı ġażab olup ḳatline fermān olunduḳda şefāʿatle vaẓīfesi ḳaṭʿ olundı.

(16) **Ẕikr-i Tesḫīr-i Ḳalʿa-yı Ḥaleb-est**

(17) Ordu-yı hümāyūn Ḥaleb ḳurbına gelicek şehriñ vażīʿ ve şerīḳi istiḳbāle (18) istiʿcāl idüp Gökmeydan'a gelince duʿā-künān revān oldılar. (19) Ḳalʿa żābiṭleri daḫi ḳalʿa ḳapularını ol ser-firāz nevvābına bāz idüp (20) maḳālīd-i fetḥi yed-i iktidār-ı dāver-i bülend-miḳdāra teslīm ile merāsim-i ʿubūdiyyet (21) riʿāyetini taḳdīm eylediler. Ol güldeste-yi ʿArab olan Ḥaleb żamīme-yi (22) ḳılāʿ-i ʿOṣmānī olıcaḳ eyāletini edāʾ-yı risālet iden Ḳaraca Paşa'ya (23) ʿināyet buyurup ḳażāsını Çömlekcizāde Kemal Çelebi'ye tevcīh ve żabṭ-ı (24) emvāl Sulṭān Abdullah Paşa oġlı ʿAbdi Çelebi'ye tefvīż buyurdılar.

Maṭlab : Ẕikr-i Ġanāʾim-i Ḥaleb[31]

(25) ve ol ḥışn-ı müttebiʿ de ümerāʾ-yı Çerākise ve Aʿrāb maʿreke-yi ḳıtāle ḳarīb [466b] (1) olduġiçün emānet itdükleri emvāl ve nuḳūddan ġayrı ḫizāne-yi sulṭāniyyede (2) maḫzūn olan nuḳūd ve esbāb-ı bī-ḥesāb taḥrīr olunduḳda on kerre yüz biñ (3) dīnār-ı sürḫ ve bu meblaġ-ı ʿaẓīme muʿādildür. Hem meskūk-ı ḫāliṣ ḳaleme geldi. (4) Zerrīne ālāt ve sīmīn ẓurūf-ı elfāẓ ve ḥurūf ile mevṣūf olmaḳ düşvār (5) ve cevāhir ḳıymeti bī-şomār idi ve üç biñden ziyāde kürān-ı bahāʾ semmūr ve vaşaḳ (6) dībā ve istebraḳ ve

[31] Bu başlık 466b'nin girişinde sağ üstte yer almaktadır.

ḫayṭa-yı taʿdāddan bīrūn ṣūf ve ısḳarlāṭ ve aṭlas (7) ve kemḫā ve ḳuṭnī vesāʾir aḳmişe-yi dūḫte ve nā-dūḫte nefāʾis-i esbāb ve ḫıyām (8) ve aḫbiye-i münaḳḳaşe ve nihāyetsiz esliḥa ve ālāt-ı cenk ve rengārenk esbāb (9) ve edevāt-ı nīreng ṭopṭolu seksen bāb maḫāzin dergāh-ı saʿādet ḫāzineleri (10) żabṭına girdi ve idḫār olunan ḳand-ı nebāt kellesi ve beyʿ içün ḥıfż (11) olunan enbārlar ḳullesi enbār-ı efkāre ṣıġmaz idi ve ve ümerāʾ ve sipāh-ı (12) Çerākise vedāyiʿnüñ daḫi mecmūʿı żabṭ olundı ve āḥād-ı ecnād ġaret (13) ve tārāc itdükleri esbāb ve nuḳūd nā-maʿdūd idi. Dilāverān (14) ġanāʾim-i bī-kerān ile müntefiʿ olmışlar iken baḫşiş-i ʿāmm-ı pādişāhī ile daḫi (15) behre-mend ve teraḳḳiyāt ve menāṣıb ile ser-bülend oldılar. Ve işāret-i (16) ʿaliyye mūcibi üzre münşiyān-ı belāġat-şiʿār ve kātibān-ı berāʿat-āṣār (17) fetḥnāmeler inşā ve sünūḥ iden esrār-ı ġaybiyyeyi ifşā idüp mübeşşirān-ı (18) berḳ-sürʿat ile şehzāde-yi bā-temkīn cenābına ve müstaḳırr-ı serīr-i salṭanata (19) vesāʾir memālik-i maḥruseye īṣāl itdiler ve Diyarbekir beglerbegisi Meḥemmed Paşa'ya (20) ve bilesince olan sipāh ve ümerāʾya iẕin-i inṣirāf ṣudūr bulup (21) sābıḳā-yı muḥaṣara itdügi Mardin ḳalʿasınuñ tesḫīri ile meʾmūr (22) oldı ve Ḥaleb tevābiʿ olan bilād ve ḳılāʿ idi. Çerākise'den (23) intizāʿ olunup ümerāʾ ve ḫükkām naṣb buyuruldı. Cümleden reh-güẕer-i (24) ʿaskerde olan Malaṭiyye ve Divrigi ve Darende ve Rūm ḳalʿa (25) ve ʿAyntab ve Beyre ve Gerger ve Kaḫta ve Behisni memālik-i maḥrūseye manżam [467a] (1) oldı ve memālik-i maḥrūse ḫükkāmına yazılan fetḥnāmeler bu ṣūretdedür.

(2) **Ṣūret-i Fetḥnāme-yi Ḥalebü'ş-Şehbā'**

(3) Aḳżā-i aḳżātü'l-müslimīn evlā-yı vülāti'l-muvaḥḥiddīn maʿdenü'l-faẕl ve'l-yaḳīn (4) ḫaccetü'l-ḫaḳ ʿale'l-ḫalḳ ecmaʿīn vāriṯ-i ʿulūmü'l-enbiyā ve'l-mürselīn el-muḫtaṣṣ (5) be-mezīd-i ʿināyetü'l-mülkü'l-muʿīn Mevlana Edirne ḳāḍısı zübde-i ḳażāyıla (6) tevḳīʿ-i refīʿ-i hümāyūn vāṣıl olıcaḳ maʿlūm ola ki Erdebil oġlı (7) ve aña intisābı olan ḳavim-i füccār "daḫḫalehumullah" dārü'l-bevār taġyīr-i dīn (8) ve istiḫfāf-ı şerʿ-i metīn itdügi ecilden maḥżan ihyā-yı merāsim-i şerīʿat-ı (9) ġarrāʾ ve iʿlāʾ-yı kelimetü'l-ʿulyā eciliçün anıñ vücūd-ı nā-pākini ṣafḥa-yı rūzgārdan (10) ḫak eylemek niyyetine diyār-ı şarḳa müteveccih olup yümn ü iḳbāl ve ʿazz u iclāl ile (11) Elbistān'a nüzūl itdükde sulṭān-ı Mısır'ıñ ol bī-dīn ile ittiḥād u ittifāḳı (12) ve aña taḳviyyet itmek içün gelen cemīʿ-i ʿaskeri ve mükemmel ceyşi ile yolumuz (13) almaḳ ḳaṣdına Ḥaleb'e geldügi muḳarrer olup ʿilm-i şerīfüm muḫīṭ olıcaḳ (14) bir ṭāʾife ki hetk-i perde-yi dīn-i İslām ve hedm-i şerʿ-i mübīn-i seyyidü'l-enām (15) ve taḫrīb-i bilād ve taʿẕīb-i ʿibād

idüp küfr ve ilḥādı muḳarrer olup (16) kaffe-i ehl-i İslām anlarıñ ḳalʿ ve ḳamʿınuñ vücūbına ʿāmme-i ʿulemā ve fużalā (17) fetvā virdükden soñra anlara muʿāvenet ve müẓāheret idenler anlardan (18) eşedd olup bi-ḥasebü'ş-şerʿü'ş- şerīf anlarıñ ḥaẕfı ol ṭāʾife-i maḫẓūleden (19) muḳaddem ve evceb ve ehemm olmaġın ben daḫi cenāb-ı müfettiḥü'l-ebvāba ki (20) ve "ʿindehü mefātiḥü'l-ġayb lā-yaʿlemühā illā hüve tevekkül ve seyyid-i rüsül hādī-i (21) sübül" ʿaleyhi'ṣ-ṣalavatü ve's-selāmıñ muʿcizātına tevessül idüp ṣavlet-i (22) tām ve şevket-i temām ile ʿazīmet-i ʿālem-nehmetümi Mışır Sulṭānı üzre (23) munṣarif ḳılup māh-ı mencuḳ-ı rāyāt-ı feṯḥ-āyāt iki gün bir menzilde (24) ve bir yerde ḳarār itmeyüp tārīḫ-i hicret-i risālet-menzeletden sene (25) isnā ve ʿişrīn ve tisʿa-miʾe Recebinüñ yigirmi beşinci güni ki yevmü'l-aḥad'dur. [467b] (1) Ḥaleb'den iki üç menzil berü Dāvud nebī ʿaleyhi's-selām maḳām-ı şerīfi vāḳiʿ (2) olduġı ṣaḥrā ẓıll-ı ẓalīl-i rāyāt-ı ẓafer-nigār ve feṯḥ-āṣār ile müsteʿar olıcaḳ Mışır Sulṭānı (3) cemīʿ begleri ve ʿaskerinüñ var varı ḳırk elli biñ ādem ile āhen-pūş olup (4) alāylar baġlanup ve ṣaflar bezeyüp ve ḳalb ve cenāḥı ārāste idüp ḳuşluḳ (5) vaḳtinde gelüp ʿasākir-i nuṣret-meʾāṣirüme muḳābil olup muḳāteleye mübāşeret olunup (6) ṭarafeynden cenk ve āşūb ulaşup tā ikindiye degin nevāʾir-i ḥarb ve ḳıtāl (7) iştiʿāl ve levāʿic-i cenk ü cidāl iştidād bulup sākinān-ı meleʾ-i aʿlā "ḳātilūhüm (8) yüʿaẕẕibhümüllāhü bi eydiküm ve yuḫzihim ve yenṣurküm ʿaleyhim ve yeşfi ṣudūra ḳavmin müʾminīn[32]" (9) avāzesiyle mesāmiʿ-i cünūd-ı ẓafer-rehberi pür ḳıldı. Cā-be-cā nīzeler lisān-ı ḥāl ile (10) "Elem neşraḫleke ṣadrek[33]" āyetin tilāvet idüp ve zaḫm-ı şemşīr ve tīr-i ḫaşma (11) silāḥın bıraḳdurup ve "veḍaʿnā ʿanke vizrak[34]" ḥāletin hikāyet eyleyüp (12) mābeynde küşteler içün nāḫun-ı niʿāl-i meṭāyā zemīn yüzin yırtup çeşm-i zırh ḳan (13) aġladı ve gerd-i sipāh maʿrekeden cirm-i āsumān egnine ḳabā-yı nīli aldı. (14) Müddet-i medīde cānibinden ḳovuşma ve döndürüşme olup şīrān-ı kār-zār (15) ve dilīrān-ı ḫancer-güzārım her ṭarafdan hücūm idüp ṭoplarıñ dūd-ı duḫānı ebr-i (16) ṣāʿiḳa-bār olup göklere aġup ve tīr ü tüfenk üzerlerine yaġmūr gibi yaġdı. (17) Ve "emṭernā ʿaleyhim meṭaren fe'nẓur keyfe kāne ʿāḳıbetü'l-mücrimīn[35]" ve şemşīr-i āteş-feşān (18) ve sinān-ı s̱üʿbān-nişān ḳaṭʿā göz açdurmayup len yenfeʿaküm el-firāru[36] (19) peyġāmın lisān-ı ḥālle inbāʾ eylerdi ve pey-ā-pey peykān-ı sihām "eynemā tekūnu (20) yüḍrikkümü'l-mevtü[37]" peyāmın inhāʾ eylerdi. Āḫir nesāʾim-i feṯḥ ve firūzı (21) "leḳaḍ

[32] Tevbe suresi, 14. ayet
[33] İnşirah suresi, 1. ayet
[34] İnşirah suresi, 2. ayet
[35] Onların üstüne yağmur yağdırdık. Günahkarların akıbetinin nasıl olduğunu gör.
[36] Ahzab suresi, 16. ayet
[37] Nisâ suresi, 78. ayet

naṣarakümüllāhü fī mevāṭin keṯīraten[38]" cihetinden tenessüm idüp ol maʿrekede (22) Sulṭān-ı Mışır düşüp ve ulu beglerinüñ ve Şam melikü'l ümerāʾsı ve sāʾir (23) melikü'l-ümerāʾsınuñ ve aʿyān ve erkānınuñ başları kesilüp ve leşkerinüñ (24) ekṯeri tuʿme-i tīr ü şemşīr olup Malaṭiyye ve Darende ve Divrigi (25) ve Muşar ve Gerger ve Kaḫta ve Kübdere ve Lamberi ve Feke ve Behisni ve Besni [468a] (1) ve Anṭaḳya ve ʿAyntab ve Ṭarsus ve Sis ve Rūm ḳalʿa ve sāʾir (2) ḳalʿaları şehirleri ḫuṣūṣa Ḥaleb bilā-teʿab tevābiʿ ve levāḥıḳı (3) ve nevāḥīsi ile meftūḥ ve musaḫḫar olup mużāfāt-ı memālik-i maḥmiyyeden (4) vāḳiʿ oldı. "Elḥamdülillāhilleẕi hedana li-haẕa" hemiyyetihi aʿdāʾ -yı dīn ü devlet (5) maḳhūr ve aʿlām-ı İslām ili yevmü'n-nüşūr menşūr ve manşūr ola. Eyle (6) olsa bu fetḥ-i ġarranuñ işāretinden ve ḥādiṯe-yi ʿuẓmānuñ beşāretinden (7) cemīʿ-i Müslümānlar ʿumūmā ve sākinān-ı memālik-i maḥrūse ḫuṣūṣa mesrūr (8) ve şādān olmaġın nidā ve tenbīh içün ḳıdvetü'l-emāṯil ve'l-aḳrān (9) ḳulum fülān "ẕīde ḳadrühü" irsāl olundı. İnşāʾü'l-eʿazz varup (10) teblīġ idicek şenlikler ve şādīlıḳlar idüp baʿd-ez-ḥamd fettāḥ-ı (11) ẕūʾl-mennin cellet ḳudretühū benüm devām-ı devletüm duʿāsına meşġūl olalar. Şöyle (12) bilesiz. ʿAlāmet-i şerīfe iʿtimād ḳılasız. Taḥrīren fī evāḫir-i şehr-i Recebü'l-müreccb (13) sene-yi iṯneteyn ve ʿişrīn ve tisʿa-miʾe-i hicriyye be-yurt-ı ṣaḥrā-yı Ḥaleb

(14) **ʿAzm-i Sulṭān be-Fetḥ-i Kişver-i Şām**

(15) Pādişāh-ı müeyyid min-allah kemāl-i teyaḳḳuẓ ve intibāh üzre olmaġla ḫātır-ı ḳudsī- (16) maẓāhirlerine bu ḥāṭıra ḫuṭūr eyledi ki Çerākise-i ebālisenüñ salṭanatları (17) evvel ve āḫir mücerred telbīs ve mekr-i ġaddārāne iledür. İḫtimāldür ki bu inkisārdan ṣoñra (18) tekrār Dimeşḳ'de iḳāmet-i livā-yı fitne vü fesād ve taḫrīb-i bilād ve taʿẕīb-i ʿibād eyleyeler (19) ve kendüleri sulṭān oluruz ṣanup Ġavri gibi Ḳızılbaş ṭāʾifesine (20) hevādārlıḳ sevdāsında olalar. Hemān evlā budur ki furṣatı fevt itmeyüp (21) ʿarż-ı muḳaddeseyi levṯ-i ḫabāṯetlerinden pāk idüp ḫüccāc-ı Müslimīniñ rāh-ı (22) āmed-ü-şüdlerin taṯhīre himmet eyleyelüm tā ki ferāġ-ı bāl ile ḥac eyleyeler diyüp (23) sene-yi mezbūre Şaʿbān'ınuñ ġurresinde saʿādet ü iḳbāl ile Ḥaleb'den (24) göç idüp Tedmir yolından diyār-ı Şam ṣavbına ḫirām buyurdılar (25) ve bu rāhıñ Ḥama ve Ḫumus caddesine tercīḥiñ sebebi bu olmış idi ki [468b] (1) güz faṣlı olmaġla böyle ʿaẓīm ʿaskere ḳıllet-i āb u ʿalefden mażāyıḳa çekilmek (2) iḫtimāli oldı ve egerçi ekṯer menāzilde çāh-ı āb ve ʿalef ṣaḥrāyı mütevaḳḳıʿ ve müteʿaẕẕir (3) görünürdi. Lākin

[38] Tevbe suresi 25. ayet

saʿādet-i Ḫudā-dād hem-rāh ve refīḳ-i şāh-ı ʿadālet-muʿtād olup (4) ʿināyet-i Rabbü'l-ʿibād ile ḫilāf-ı maʿhūd ʿaẓīm yaġmurlar yaġup bir vechle ʿālem (5) sīrāb oldı ki ol menāzil ve mesālikiñ ehālisi ḥüsn-i teʾyīdāt-ı pādişāh-ı (6) müʾeyyed min ʿindillāhdur diyü ḫayrān ḳaldılar. Ṭā ki Ḥamā'nuñ ki diyār-ı Şam'ın (7) keşret-i besātīn ve enhār ile maʿrūfdur ḳurbında nüzūl olundı. Ḥamā (8) bir şehr-i raʿnādur ki nehr-i ʿAṣi vasaṭından cārī olup üzerinde ʿaẓīm (9) dūl-āblar olup mezāriʿ ve merātiʿi ve şehirde olan ḥamāmlarıñ ṣuyı (10) ol dūl-āblardan sīrāb olur ve ber-ḥaseb-i nuṣret bi'r-raʿb mesīre-yi (11) şehr bī-tevaḳḳuf ve tevānī teʾyīd-i Rabbānī ile maḳālīd-i memleket ḫuddām-ı Ḫudāvendigār-ı (12) nuṣret-şiʿārıñ ellerine girdi ve ol vilāyetiñ ḥükūmeti Sulṭān (13) Bayezid Ḫān "ʿaleyhi'r-raḥme ve'r-rıḍvān" ḥareminde perveriş bulan ḫuddām-ı (14) ʿālī-maḳāmdan Güzelce Ḳasımpaşa'ya tefvīż buyuruldı. Ṣoñra Sulṭān (15) Süleyman Ḫān serīr-i salṭanata cülūs buyurduḳda vezāret mesnedine ṣuʿūd (16) itdürmişdür. Ġalaṭa'nuñ cānib-i ġarbīsinde cāmiʿ ve medrese ve ḥamām ve sāʾir (17) ebniye-i ḫayr-encām binā itmegin ol maḥalle Ḳasım Paşa dimekle şöhret (18) virilmişdür ve müşārü'n-ileyh Ḳasımpaşa'nuñ yanınca ḥıfẓ u ḫırāset-i bilād içün (19) sipāhiyān-ı Rūm'dan bir cemʿ taʿyīn olunup maḥrūse Ḫumus içün daḫi vālī (20) ve ʿummāl taʿyīn olunup ve andan ḳalḳılup ḳaralar yolından ʿāzim-i Dimeşḳ olunup[39] ve sene-yi mezbūre Şaʿbānı'nuñ rābiʿ yevm-i erbaʿada eṭrāf -ı(21) Ḫumuṣ maḍreb-i ḫıyām-ı ʿasker-i İslām oldı. Rūz-ı şenbih-i selḫ-i şehr-i Şaʿbān'da sulṭān-ı (22) mücāhidān āyīn-i pādişāhāne ve kemāl-i iḥtişām ile ẓāhir-i şehr-i maḥrūse-yi (23) Dimeşḳ'de maḳām eylediler. Mücerred rāyāt-ı manṣūrenüñ istimāʿı ile muḫālifān (24) perākende ve perīşān olup sādāt ve ʿulemā ve ehālī-yi Dimeşḳ istiḳbāle (25) musāraʿat idüp yüzlerin ḫāke sürüp duʿālar eylediler. Ḫıyām-ı gerdūn [469a] (1) iḥtişām ẓāhir-i Şām'da Maṣṭaba-yı Sulṭān nām maḥalde menṣūb olıcaḳ (2) ḳalʿaya taḥaṣṣun iden gürūh-ı Çerākise irtikāb-ı muḥāṣara ve müşācere itmeyüp (3) ḳaçdılar ve yüzleri ṣuyun ḫāke ṣaçdılar. On iki gün anda (4) ṭurulup ekṣer ümerāʾ ve sipāha icāzet virilüp mev[sim]-i şitā olmaġın (5) on ikinci günde Dimeşḳ'e girilüp Ḳaṣr-ı Eblaḳ nām serāy-ı dil-ārāya (6) şāh-ı bülend-pāye sāye-efken olup ol ḳış şehr-i mezbūrda (7) bī-teşvīş ʿişret ve ʿıyş üzre rūzgār geçürdiler. Gāh Ṣāliḥiyye (8) seyirlerine ve gāh ġayrı mesīrelere varup ṣayd ve şikār iderlerdi (9) ve meşāyiḫ ve ṣanādīd-i Aʿrāb ve ümerāʾ-yı refīʿü'l-ensāb dergāh-ı sulṭānīye (10) ʿarż-ı ʿubudiyyet ve intisāb eylediler ve Ṭrablus deryāsı kenārlarından (11) ve ḳuds-i şerīf ve Ḥavran diyārlarından naḳl-i ġallāt ve tertīb-i aḳvāt (12) iderler idi. Çün ḫıṭṭā-yı Şām'da

[39] "ve andan ḳalḳılup ḳaralar yolından ʿāzim-i Dimeşḳ olunup" ifadesini yirminci satırın yanına eklemiştir.

olan ḳılāʿ ve biḳāʿ (13) nüvvāb-ı sulṭānī taṣarrufına girdi. Ṭrablus eyāleti İskender Paşa (14) oġlı Muṣṭafa Beg'e ve ḳuds-i şerīf Evranos oġlına ve Ṣafed eyāleti (15) Müstanṣır oġlına ve sāʾir memālik-i Şāmiyye bu minvāl üzre ümerāʾ (16) ve ḫükkāma tevzīʿ buyuruldı. Żamīr-i pādişāhīde tesḫīr-i Mıṣır (17) cāy-gīr olmaġla iki biñ güzīde süvār ile ʿİsa Beg oġlı Meḥemmed Beg'i (18) Ġazze cānibine revāne idüp ol vilāyet iyāletini aña tevcīh (19) buyurdılar ki Çerākise evżāʿını pāye-i serīr-i saʿādet-maṣīre (20) ʿarż eyleye ve pādişāh-ı kişver-sitān māh-ı Ramażan'dan Ẕi'l-ḳaʿde (21) āḫirīne degin ol şehirde ṭurdılar ve müddet-i iḳāmetlerinde ol (22) arażi-yi muḳaddesede olan mezārāt-ı müteberreke ki ziyāretini (23) ve ṣuleḥāʾ ve meşāyiḫ ṣoḥbetini şiʿār ve endīşe idinüp duʿālarını (24) celb ve fuḳarā-yı beldeden ʿusret almasını selb iderler idi. (25) Ḥattā dervişāndan cāmiʿ-i Benī Ümeyye'de[40] mücāvir olan şeyḫ [469b] (1) Muḥammed Bedaḫşī ḥażretlerini ziyārete varup zānū-yı edeb üzre cülūs idüp (2) Şeyḫ Ḥażretlerinden ṣudūr-ı kelāma mütevaḳḳıf Şeyḫ Ḥażretleri daḫi riʿāyet-i edeb (3) feṭḥ-i kelāma āġāz itmedi. Meclīs-i ṣamt sükūt üzre geçdükde Aḫi Çelebi ṣamt (4) ṣūreti ẓuhūr itdüginüñ ḥikmetini fehm idemeyüp vesīle-yi kelām olmaḳ dāʿiyesiyle (5) bī-taḳrīb kelimāta şürūʿ idicek şāh bā-ẓuhūr rencīde ve bī-ḥużūr olup istidʿā-yı duʿā itdüklerinde şeyḫ ḥażretleri ol şāh-ı vilāyet-penāhıñ (7) manẓar-ı luṭfullāhı ve maẓhar-ı füyūż nāmütenāhī olup nefsi müsteṭāb ve duʿāsı (8) müstecāb idügin nūr-ı mükāşefe ile maʿlūm idinüp siz duʿā idüñ (9) biz Āmīn diyelüm diyü baʿd tekrīrü'l-istidʿāʾ şeyḫiñ duʿā itdügin (10) ve duʿā-yı ṣānīden soñra envāʿ taʿẓīm ile gitdügin merḥūm Ḥasan Can (11) ʿaleyh raḥmetü'r-raḥman ḥikāyet itdügi Tācü't- Tevārīḫ'de[41] mesṭūrdur.

(12) Meşveret-kerden-i Sulṭān be-Ḥaḳḳ-ı Feṭḥ-i Mıṣır

(13) Çün Ḫudāvendigār-ı ʿālīmaḳām Dimeşḳ'de iḳāmet buyurduġı eyyāmda (14) ḥaremeyn-i şerīfīn cānibine maḥmil-i şerīf techīzi ṣadedinde olup ve Çerākise-yi (15) ebālisenüñ eyālet-i Mıṣır'da ḥālleri nice olduġın fikr ider iken (16) āyīne-yi żamīr-i münīrlerine tevārüd-i iḫbārdan şöyle taṣvīr olundı ki (17) varṭa-yı helākdan firār iden baḳāyā-yı süyūf Mıṣır'a dāḫil olup (18) sāʾir Çerkesler ile cemʿ olduḳlarında ḳānūn-ı maʿhūdları üzre (19) Ḳanṣu Ġavri'nüñ ḳarındaşı oġlı olup devāt-dār olan emīr (20) Ṭumanbay'ı kendülere sulṭān naṣb eylediler ve bu dāʿiye mücerred (21) baʿżı bergeşte-baḫtlarıñ cemaʿatleri ile müyesser olur ṣandılar. Her çend (22) Ṭumanbay bu emr-i

[40] Emeviler
[41] Şeyhülislam Hoca Saadettin Efendi'nin iki ciltlik meşhur Osmanlı tarihi.

ḫatīr-i salṭanat-ı bī-intiẓāmdan istiḳāʾ eyledi. (23) Tehdīd ve teşdīd ile teklīf idüp pādişāh-ı İslām'ıñ Ġazze'nüñ (24) ve Ramle'nüñ Reml-i bī-payānını ve Ḳaṭya menāzilinüñ ṣusuzluġını geçüp (25) diyār-ı Mışır'a irmesini muḥāl ʿadd idüp Rum'a ʿavdet itmelerini [470a] (1) zuʿmlarınca taḥḳīḳ itmişler idi. İskender şarḳ ve ġarba ẓafer bulmışiken (2) Mışır'a berrden varamayup cānib-i baḥrdan vardıġın ve Cengiz neslinden (3) ẓuhūr iden ḫanlar ol beriyyelere düşmegi tecvīz itmeyüp girü döndüklerin (4) ve Teymur bunca ʿasker-i pür-zūr ile ʿubūr idemeyüp Şam'dan rücūʿ (5) itdügin istimāʿ itmekle pādişāh-ı ʿālī-cāhı daḫi anlar gibi ḫayāl (6) eylemişler idi. Lākin bu maʿnādan gāfil idiler ki beyt :

Īn ān ne nuṣretī-st ki (7) gerded ḫalel-peẕīr

Lev-dekketü'l- cibāl ev enşaḳḳatü's-semāʾ[42]

Anuñçün ki teʾyīd-i (8) rehnümāyī-i ẕü'l-celāl ile maẓhar-ı fetḥ ve iḳbāl olmışdur. Ve li-haẕā (9) ser-çeşme-yi memālik-i ʿArab olan Mışır-ı nādiretü'l-ʿaṣr tesḫīr olunup anda (10) olan beḳāʾ-yı Çerākise ḳahr ve tedmīr olunmayınca bi'l-külliye żabṭ-ı Şam ve Ḥaleb (11) müyesser olmamaḳ muḳarrer idügi ṣaḥīfe-yi żamīr-i şāh-ı kişver-gīrde muḥarrer (12) olmaġla ol sefer-i pür-ḫaṭarıñ tedārikine mübāşeret buyurdılar. Ol bābda (13) ehl-i vuḳūfla müşāvere eyledükde evvel-i emrde aṣḥāb-ı ʿuḳūl-ı ẓāhir-bīn (14) ve erbāb-ı rāḥat-cūyān-ı żaʿīfü'l-yaḳīn olanlar Ḫudāvendigār'ıñ fetḥ-i Mışır (15) dāʿiyesinde olduġın istibʿād idüp fesḫ-i ʿazīmetlerin müşʿir birḳaç (16) delīl īrād eylediler. Evvelā bu zemistānda eḳāsī-yi bilād-ı Rūm'dan (17) sipāh-ı mücāhidānuñ cemʿiyyeti müteʿaẕẕir olup ḫavāṣṣ-ı mülāzımān-ı dergāh ile (18) böyle sefer-i pür-ḫaṭarı irtikāb idüp Mışır'ıñ ʿaẓīm leşkerini fetḥ itmek (19) nice müyesser olur didiler. Ṣāniyen ol ḳışda develer helāk olmaġla (20) tehiyye-yi esbāb-ı maṭʿūmāt ve meşrūbāt ve taḥammül-i aḥmāl-i cimāl ve bunculayın (21) bī-āb ve ʿalef merāḥil-i beyābān ṭayy olunmak muhāldür didiler. Ammā pādişāh (22)-ı bülend-himmet ki hemīşe şiʿārı efkārda taʿammuḳ ve ʿavāḳıb-ı umūrda dūr-bīn (23) olmaḳ idi. Ẓāhir-bīn olanlarıñ kelām-ı bī-encāmları ḫayyiz-i ḳabūle mevṣūl (24) olmayup tesḫīr-i Mışır'a muṣirr oldı. Ve Ṭumanbay'a nāme ile resūl gönderdi. (25) Ve zuʿamāʾdan Çerkes Murad Beg ile gönderdigi nāme-yi naṣīḥāt-āmīziñ [470b] (1) mażmūnı bu idi ki ʿavn-i melik-i ʿallām ile müntehā-yı merāmım […] Erdebil (2) serdārı İsmāʿil'i teẕlīl ve diyār-ı ʿAcem'i anlardan pāk itmekle cihān-dārlıḳ (3) āyīnini tekmīl itmekdür ve li-haẕā ol maṣlaḥat naṣb-ı ʿaynum ve lāzımü'l-edāʾ (4) deynüm olup teveccüh olunmışidi. Ġavri-

[42] Eğer dağlar dövülse de veya gökyüzü yarılsa da bu herhangi bir halel gelecek bir galibiyet değildir.

yi bed-ʿamel seng-i rāh-ı sipāh-ı ẓafer-penāh (5) olıcaḳ “imāṭatü’l- eẕā ʿani’ṭ-ṭarīḳ” meslekine sülūkda taʿcīl idüp (6) anı ve aʿvānını ʿadem dervāzesine revāne ve ʿibret-nümā-yı zamāne (7) ḳıldum. “Men eẕā cārehu ve deḳḳallahu dārehu[43]” muḳteżāsı üzre ol mūẕī-i (8) cārıñ taṣarrufında olan ḥayṭa-yı taṣarruf-ı nüvvābuma girdi. Ḥālā ẕimmet ü himmetüme (9) naẓm-ı mehamm-ı enām ve techīz-i maḥāfil-i beytü’l-Ḥarām lāzım olmaġla teveccühüm ol ṣavba (10) ʿāzim olmışdur. İmdi gerekdür ki sen daḫi ol bed-gīş-i rūşenden (11) perhīz idüp anıñ başına gelen aḥvālden ʿibret alasın ve nāmımuzla (12) sikke-i tāze ve ḫuṭbe münīrlerin bülend-āvāze idüp ʿarż-ı inḳıyād ile (13) bāb-ı saʿādetüme yüz süresin. Şāhid-i maḳṣūd ki merrāt ḥuṣūlde cilve-ger (14) göresin Ṭumanbay-ı ḫīre-reʾy Çerākise-yi şeḳāvet-gerāy ilḳāsıyla (15) bāb-ı saʿādetden varan resūlı yoldaşları ile ḳatl eylediler (16) ve bu fiʿl-i kāfirānenüñ veḫāmet-i ʿāḳıbetinden teġafül eylediler. Beyt :

(17) Ḳażā çün zi-gerdūn fürū-hişt ser

Heme ʿāḳılān kūr gerdend ü ker[44]

(18) çün ġayret ve ḥamiyyet-i ḫüsrevāne ki ʿibret-i ebṣār-ı ehl-i zamānedür. (19) Ḫāṭır-ı deryā-maḳāṭırlarında biḥār-ı mevvāc ṭūfānı telāṭum idüp (20) taḥrīk-i deryā-yı ʿasākir-i neheng-iltiḳām ve sipāh-ı behrām-intiḳām içün fermān-ı (21) ḳażā-cereyānları ṣādır oldı. Ḳışlaḳda olan ʿaskeriñ cemʿiyyetine (22) baḳmayup ḫavaṣṣ-ı bend-gān-ı dergāh ile ol rāh-ı pür-ḫaṭara ḳadem ḳodı. (23) Ve teveccüh hümāyūnlarından bir ay muḳaddem bār-ḫānede helāk olan biñ (24) ḳaṭār develerden ʿivaż-ı ḫaṣṣa-yı sulṭāniyye içün iki biñ ḳaṭār (25) deve iştirāʾ olunup yalñuz ṣu götürmek içün yüz ḳaṭār taʿyīn olundı. [471a] (1) ve sipāh-ı zafer-penāha ʿulūfelerinden mā-ʿadā biñ aḳçe ʿulūfenüñ ʿişrīni (2) taḳviyyet içün naḳd inʿām buyurdı şöyle ki taḳriben iki yüz yük aḳçe oldı.

(3)Maṭlab : Teveccüh-i Hümāyūn ve ʿAzm-i Tesḫīr-i Mıṣır[45]

Ve sene-yi mezbūre Zi’l-ḳaʿdesinüñ yigirmi birinci güni ervāḥ-ı ṭayyibe-i (4) ehl-i beyt ve ṣaḥābe-yi kirām-ı resūl sallallahü aleyhi vesellem ve evliyā-yı ʿiẓām (5) ve ehl-ullah ki merḳad ve menāmları ẓahir-i şehr ve nevāḥīde idi. Rūḥāniyyetlerinden (6) istimdād idüp ʿulemāʾ ve fuḳarā ve mesākīn ve mücāvirān ve misāfirāna taṣadduḳ (7)

---

[43] Bu ifade, bir hadisten alıntıdır. Orijinali şu şekildedir: من أذى جاره طمعا في مسكنه ورثه الله داره

[44] Kaza felekten baş indirdiğinde bütün akıllılar kör ve sağır olurlar.

[45] Altı ve yedinci satırın yanına eklenmiştir.

ve inʿām idüp kevkebe ve iḫtişām-ı temām ile derūn-ı şehr-i Dimeşḳ Şam'dan (8) niyyet-i feṯḥ-i Mışır Kahire ile ḡirām buyurdı. Menzil-i evvelde muḥafaẓa-yı ḳılāʿ (9) ve şehr içün nevvāb taʿyīn idüp vezīr-i aʿẓam Sinan Paşa'yı beş biñ (10) süvār-ı nīze-güzār ile muḳaddemā Ġazze cānibine giden sipāh-ı kişver-güşāya (11) imdād içün irsāl buyurdılar ve māh-ı mezbūruñ yigirmi beşinde cisr-i Yaʿḳūb (12) ʿaleyhi's-selām menziline nüzūl olundı ve müşārü'n-ileyh Sinan Paşa meʾmūr olmışdı ki (13) cemāʿat-ı Çerākise cānib-i Mışır'dan Kūh-istān ve Nablus ve cibāl-i Ṣafed (14) ve Kerek ṭaraflarına irişmezden muḳaddem Ramle ve Ġazze şehrine müsāraʿat eyleye (15) ve meydān-ı mübārezetde sebḳat eyleye. Sinan Paşa daḫi ılġar idüp Ramle'ye dāḫil oldı.[46] İttifāḳa Ṭumanbay mesned-i sulṭānīye (16) pāy ḳoyup miyān-ı baḳāyā-yı Çerākise'de ṭaḳsīm-i menāṣıb ve merātib eyledükde (17) miyānlarında curʾet ve celādet ile mevsūm olan Canberdi Ġazali'ye (18) eyālet-i Şam'ı virüp sipeh-sālār-ı leşker-i eşrār eyledi ve yanınca beş biñ (19) güzīde süvār ḳoşup tenbīh eyledi ki ʿasker-i İslām Ġazze şehrine nüzūl (20) itmezden muḳaddem ṣanādīd-i ʿArab ile müttefiḳ olup sipāh-ı manṣūrı (21) ser-ḥadden dūr eyleyeler ve ḳaṭʿ-ı ṭarīḳ ve sedd-i medāḫil-i erzāḳ ile (22) ʿasker-i manṣurı merāḥil-i pür-rimāl-i Ramle ve Ġazze'den Ḳatbe cānibine ʿubūr eylemeye. (23) Muḳaddemā Canberdi ṭarafından iṭāʿat iḫtimāli olmaḳ şāyiʿ olmışidi. Ol ecilden (24) kendüye bir ḥükm-i şerīf irsāl olundı ki ṣūret-i ḥükm-i şerīf bu vechle (25) müfeḫḫirü'l-ümerāʾü'l-kirām merciʿü'l-küberāü'l-fiḫām Ẕu'l-ḳadr-i ve'l-iḫtirām [471b] (1) ve'l-mecd ve'l-iḫtişāmü'l- muḫtaṣṣu bī-mezīd-i ʿināyetü'l-melikü'l- müteʿālī Canberdi Gazali Beg (2) "dāme iḳbālühü" tevḳiʿ-i refīʿ-i hümāyūn vāṣıl olıcaḳ maʿlūm ola ki bundan (3) evvel iftiḫārü'l-ümerāʾü'l-kirām muḫtārü'l-küberāü'l-fiḫām ẕü'd-devletü'r-rāsiḫa (4) ve'l-ʿizzetü'l- bāẕiḫa ḳarındaşıñuz Ḫayr Beg "lāzāle ke-ismihi ḫayr ve ḥayrü'l-ifhām (5) ve iʿlām"ı ile Ḥamā'nuñ ulu begi Ḳorḳmaz oġlı Meḥemmed Aġa'nuñ ʿarżı ile (6) sizüñ ḫulūs-i aḳīde ve ṣafā-yı ṭaviyyetiñüz ve temām-ı ṣadāḳat ve diyānet ve kemāl-i istiḳāmet (7) ve emānetiñüze ve farṭ-ı iḫlās ve meveddet ve keṣret-i meyl ve maḥabbetiñüze ʿilm-i şerīfüm muḥīṭ olup (8) her vechle ʿināyetlerüme ve riʿāyetlerüme müsteḥaḳḳ ve sezā-vār olup mirāren südde-i (9) seniyye-i saʿādet-baḫşuma daʿvetüñüz eceli içün hüḳm-i şerīf vācibü'l-ittibāʿum ile (10) vüzerā-yı ʿālīmiḳdārlarum ṭaraflarından mektūblar yazılup irsāl olunmış idi. (11) Ol vaḳitden berü ḫaylī müddetdür ki bir ḫaber-i münīf ve āṯār-ı laṭīfiñüz sāniḥ ve lāʾiḥ (12) olmadı. İmdi bu defʿa hüḳm-i şerīf-i cihān-muṭāʿım vuṣūl bulduḳda gerekdür ki (13) istimāʿ olunan kemāl-i iḫlās ve

[46] Son cümle, on dört ve on beşinci satırın yanına der kenar olarak yazılmıştır.

temām-ı iḫtişāşıñuz mūcibine muʿaccelen gelüp pāye-i (14) serīr-i ʿālem-maşīrüme yüz sürüp şeref-i taḳbīl-i enāmil-i kerīmüm ile müşerref (15) olmaġla saʿy-ı cemīl ve cedd-i cezīl vücūda getüresiz. İnşa'allahü'l-kerīm gelüp (16) mülaḳī olduġuñuzda ḫātırıñuzda merkūz olandan ziyāde envāʿ (17) ināyet cemīle-yi şāhāne ve aṣāf-ı riʿāyet ʿaliyye-i pādişāhanem ile (18) merʿī ve maḳbūl vāḳiʿ olursuz. Ġayet yarār maşlaḥat-güẕār ve dilīr ehl-i tedbīr (19) lāyıḳ-ı riʿāyet ve müsteḥaḳḳ-ı ʿināyet kimesne olduġuñuz içün maḥżā mekārim-i ʿaliyye-i (20) mülūkāne ve merāḥim-i cemīle-yi ḫüsrevāneme bu deñlü iltifāt olunup daʿvetiñüz ecili içün (21) merret-en-baʿde-uḫrā aḥkām-ı şerīfe irsāl olunmışdur. Eyle olsa size daḫi (22) lāzım ve lā-büdddür ki ʿizzetiñüzi mūcib-i refīḳiñüzi müstevcib-i umūra nāẕır olup (23) devletiñüzi ve saʿādetiñüzi yere depmeyüp ve "e's-sābıḳūne's-sābıḳūn (24) ulāʾike'l-muḳarrebūn[47]" müstedʿāsınca duʿā-ı iḫtişāşı iḫlāşıñuz dūşına (25) şalup ve mekr-i iṭāʿati iṭāʿatiñüz miyānına bend ḳılup daḫi cümleden muḳaddem [472a] (1) taʿcīl gelüp ʿatebe-yi gerdūn-iḳtidār ve saʿādet-medārıma yüz sürmek ardınca (2) olasın. Pes şöyle ki vech-i meʾmūr üzre emr-i celīlü'l-ḳadrüme imtiṯāl idüp (3) gelesin. Siz ve sāʾir beglerden ve biñ başlarından ve ḳırḳ erlik olan (4) erlik beglerden ve sāʾir Ḫāṣekīlerden ve ḳalan aġalardan ve sizüñle (5) bu bābda mutābaʿat eyleyüp bile gelenler abāʾ-yı kirām ve ecdād-ı (6) ʿiẕāmım "enār-Allahu berāhīnehüm" ervāḥı içün cümle mażarrat ve beliyyāt ve kāffe-yi (7) ḫasāret ve nekebātdan emān-ı Ḥaḳḳ Ṭeʿālā ve emān-ı resūl-i müctebā ve emān-ı (8) şerīfüm ile emīn ve sālim olduġuñuzdan ġayrı her biriñüze bir vechle (9) himmetler ve ʿināyetler eyleyeyim ki maġbūt-ı ekābir ü aʿyān ve maḥsūd-ı emāṯil ü aḳrān (10) olasın ve eger inādı pīşe ve bāṭıl endīşe idüp dāḫi şerār-ı (11) fitne ve ḳıtāle iştiʿāl virüp iẕhār-ı ʿadāvet ve ʿisyān ve ibrāz-ı (12) baġī ve ṭuġyān ḳılasın. Muẕlimeñüz kendü boynuñuza. Ṣoñ peşīmānlıḳ fāide (13) virmeyüp be-ʿināyetullah ve muʿcizāt-ı resūlullāh ḳuvvet-i ḳāhirem ile (14) belde-yi Mışır'ı feṯḥ eyledükden ṣoñra bu vechle ʿuḳūbet ve siyāsetümle helāk (15) olursuz ki eṭrāf ve eknāf ümerāʾsına mūcib-i ʿibret vāḳiʿ olursun. (16) Bilmiş olasın aña göre tedārik idüp miṯāl-i lāzımü'l-imtiṯālüme ittibāʿı (17) sebeb-i devlet ve kāmurānı ve bāʿiṯ-i saʿādet-i dü-cihānı mülāḥaẓā ḳılup (18) her ne vechle mümkin ve mutaṣavvir ise muʿaccelen gelüp mülāḳī olmaḳ ḫuṣūṣında (19) iḳdām-ı tām ve ihtimām idüp cedd ve saʿīde daḳīḳa fevt itmeyesin.

[47] Vakıa suresi, 10-11. ayetler

(20) **İnhizām-ı Ġazali-yi Çerkes**

(21) Müşārü'n-ileyh Canberdi Ġazali iṭāʿat-ı inḳıyād vādīsinde olmayup (22) Şam melikü'l-ümerāʾsı olmaḳ ümīdi ile Ġazze ḳırında ʿAriş nām maḥalle geldükde (23) Sinan Paşa'nuñ Ramle'ye duḫūlı ḫaberin almaġla müsāraʿat idemeyüp (24) kendüye gelen Aʿrāb ḳabāilini mekīn-gāha gönderdi ki ʿasker-i Rūm (25) ilerü ḳudūm ider ise anlar ʿaḳabından hücūm ideler. Sinan Paşa [472b] (1) daḫi böyle münāsib gördi ki düşmen izdiyād bulmadın şeb-ḫūn eyleye. Lākin (2) Ramle ehlinden dü-rūlıḳ fehm itmegin bir ḳarañulıḳ gicede nıṣfü'l-leyl (3) hengāmında yanında olan leşkerden beş biñ dilāver ile Ramle'den (4) çıḳup ve tedbīrini ketm idüp bed-ḫˇāhlar ḫˇāb-ı ġafletde iken ʿavdet (5) ṣūretin gösterüp Şam semtine gitdi. Maʿmūr olan ḳaṭʿ idüb (6) beyābāna ḳadem başduḳda girüye döndi ve aʿvānından bir ʿArab'ıñ ḳulaġuz (7) olmasıyla Ḫān-ı Yunus'a ılġar eyledi. Ṭoḳuz [yüz] yigirmi iki zi'l-ḳaʿdesinüñ (8) yigirmi yedisinde ʿasker-i Rūm ale'ṣ-ṣabāḥ gürūh-ı Şam-ı şūm üzerine (9) hücūm idüp evvel-i emrde yüzlerin firār cānibine döndürdiler. Canberdi (10) gördi ki cüyūş-ı deryā-cūş bir vechle aḳup gelür ki güzergāhında (11) kūh olsa kāh gibi revān olur. Lā-cerem böyle fikr itdi ki ʿasker-i (12) manṣūrı vādī-yi ṣaʿba çeküp hengām-ı nüzūl ve ʿurūcda furṣat bula. (13) Ve hūn-ı Rūmiyān ile vādī dola. Bu fikr ile girüsine çekilüp (14) cenge ḫāżır oldı. Paşa daḫi yeñiçeri ile ʿaskeriñ güzīdelerini (15) ilerüye gönderdi ki ḍarb-ı tüfenk ile durduḳları ṣaḥrāyı aña teng (16) eyleyeler. Ol dilāverler daḫi vādī-yi mezbūrdan ʿubūra bādī olup (17) bārān-ı tīr ü tüfenk ile ḫaṣma göz açdırmadılar. ʿAḳablarınca ʿasker daḫi ol (18) vādīden güẕer idüp tertīb-i ṣufūfa āġāz eylediler. Paşa-yı sipeh-dār (19) ḳalbde ḳarār idüp ve pirāmeninde āsitāne ḳūlları ṣaflar bağladılar. (20) Meymenede Teke ili begi Ferhad Beg Anaṭolı ʿaskeri ile ve meyserede (21) ʿİsa Begzāde Meḫemmed Beg Rūm ili dilāverleri ile ve biñ miḳdārı piyāde (22) ve süvār düm-dār oldılar. Canberdi daḫi ṣafların düzüp ʿasker-i (23) ẓafer-rehber ile rū-be-rū oldılar ve bāmdan şāma degin āteş-peykār-ı (24) şuʿle-dār olup Ġazze nāībi Dülbendi ve İskenderiyye nāībi Ḫudāvirdi (25) ve on erlik beglerinden elli bir kimesne ḫāk-i helāke düşüp nicesi daḫi [473a] (1) esīr oldı. Canberdi-yi Ġazali firār idüp ʿaskerinüñ ʿöşri ancaḳ necāt buldı. (2) ʿAdüvvi tīre-baḫt Mışır cānibine raḫt çeküp firār ile eṣeri nā-peydā olıcaḳ (3) paşa daḫi ol gice Ġazze ṣavbına revān oldı ve irtesi Ġazze'de (4) bulundı. Lākin Ramle ḫalḳı muḳaddemā nifāḳların iẓhār idüp Sinan Paşa (5) ol şeb-i tārda hezīmet ve firār şeklen göstermekle ḫaḳīḳatde firār idüp (6) Çerkes ṭarafından ġalebe olmışdur ṣandılar. Ol gicenüñ ṣabāḥında leşkeriñ (7) aḥmāl ve enfāli ile menzilde ḳalan ḫuddāmını ḳatl eylediler ve

mālların nehb (8) idüp baʿżıların giriftār eylediler ve pāye-i serīr-i aʿlādan Sinan Paşa (9) mülāzemetine meʾmūr olanlardan bir cemāʿat ki ol gice kerbān sarāya (10) nüzūl eylemişler idi ehl-i Ramle cümlesin maḥṣūr idüp elleri irişenleri (11) maḳhūr ve maḳtūl ve meʾsūr eylediler. Tā ki leşker-i Rūm'uñ Ġazze'den (12) manṣūr ve muẓaffer geldüklerin gördüklerinde yüzleri ḳara oldı. (13) Ve kim furṣat olup ġaddarlıḳ itdükler ḫaclet çeküp nādim oldılar. (14) Ḥükm-i sulṭānī ol maḳamda olanlarıñ ḳatl-i ʿāam olmasına (15) nefāẕ bulmaġın leşker-i İslām'dan her kişi kendü aḳvām ve ādemlerinüñ (16) intiḳāmına iḳdām eylediler. Ḫudāvendigār-ı ʿālem Ramle'ye nüzūl (17) buyurduḳlarında ol ṭāʾifeden baḳiyyetü's-seyf olanları ʿafv buyurdılar.

(18) **Reften-i Şeh be-Mescid-i Aḳṣā**

(19) ve menzil-i mezbūrda mesāmiʿ-i ʿaliyye-i pādişāhīye Beytü'l-Muḳaddesiñ Ramle muḥaẕātında (20) olduġı irişdükde ziyāret-i ḳuds-i şerīf ḫāṭır-ı ḳudsī menāẕırında cilve-ger (21) oldı. Lākin rāh-ı Mışır'dan münḥarifce olup ve refāḳat-ı sipāh müteʿaẕẕir olmaġın (22) ekṣer-i erbāb-ı cāh ve ʿuẕemāʾ-yı sipāh teʾḫīr-i ziyārete maʾil oldılar. Pādişāhıñ (23) maḳṣad-ı aḳṣāsı ziyāret olmaġın eṣnāʾ-yı tereddüdde Mevlana İdris'e (24) ḫiṭāb idüp iki rāʾīden ḳanġısı tercīh olunmaḳ gerekdür diyü istifsār (25) buyurduḳlarında Mevlana-yı mumā-ileyh ol mehbiṭ-i envār ve maʿbūd-ı enbiyānuñ [473b] (1) taḳdīminde edāʾ-yı mażmūn "lā tüşeddü'r-riḥāl illā ilā ṣelṣetü mesācidi'l-mescidi'l- Ḥarām (2) ve'l- Aḳṣā ve mescidi[48]"yi teẕekkür idüp ve bu maʿnīyi ʿarż eyledi ki (3) bu ʿarż-ı muḳaddesenüñ dārālıġı iḳtiżā-yı salṭanat-ı ṣūrī ve maʿnevī ile (4) ḥażret-i Süleyman nebī ve Davud nebī ʿaleyhi's-selāma maḫṣūṣdur ve pādişāhān (5) żāhir ḫalīfe-yi resūlullah olup anlarıñ cā-nişīnleri menzilesindedür. (6) Ve taʿẓīm ve ikrām-ı müstaḫlef bā-vücūd-ı ḳurb-ı menzil ü maḳam sezā-vār-ı şāhān-ı (7) ʿālī-şāndur. Meṣelā eger ḥażret-i Ḫudāvendigārıñ ḫulefāsından birisinüñ yolı (8) ḳurb-ı sulṭāna düşse ammā taḳdīm-i levāzım-ı aʿẓāmda istikbār iẓhār (9) idüp iʿtibār eylemeyüp geçüp gitse yaḳīn ki ḫāṭır-ı hümāyūna ġāyet düşvār (10) olsa gerekdür. Belki inkisār-ı ḫāṭır olsa gerekdür didükde çünki bu kelām (11) müsellem-i ʿuḳūl ve ifhām idi. Ḫudāvendigār-ı ʿālem burayı tercīḥ idüp (12) ḳuds-i mübāreke teveccüh buyurdı ve erkān-ı devletden baʿżıları żabṭ-ı sipāh ve (13) ʿasker içün alıḳoyup ḫavāṣṣ-ı ḫuddāmı ile ol maḳām-ı şarḳ-ı encāma (14) ḫirām ve hengām-ı seḥerden ġurūb-ı şemse degin yevm-i vāḥidde Beytü'l-Muḳaddese (15) vuṣūlle maḳżi'l-merām oldı. Emn-i ṭarīk-i

[48] Bu hadisi yazılırken "yüşeddü'r-rihâl" yerine "tüşeddü'r-rihâl" yazılmış; yani ي yerine ت kullanılmıştır.

mefḳūd ve beriyye-i Aʿrābī ile (16) yollar mesdūd iken ʿināyet-i Rabb-ı celīl ve rūḥāniyyet-i ḥażret-i Ḫalīl […] ile (17) bā-vücūd-ı cemʿ-i ḳalīl yola girdiler ve menzil-i maḳṣūda irdiler ve vaḳt-ı (18) şāmdan gicenüñ bir baḫşı olunca levāzım ziyāret-i emkine-yi şerīfeye (19) mübāderet buyurdılar ve ḫilāf-ı muʿtād ol vādīler bī-āb ve menāzil (20) pür-serāb iken bütün gün ʿaẓīm yaġmurlar yaġup ṣaḥārī ve evdiye (21) bir vechle balçıḳ ve bataḳ olmış idi. Mevlānā-yı mezbūr farīża-yı ẓuhr (22) u ʿaṣrıñ vaḳti olduḳda balçıḳ keşretinden secde-gāh ḳadar ḳurı yer (23) bulamadum ki şarṭ-ı ḳıyāmı yerine getürem tā ki kūh-ı Ḫalil'iñ dāmeninde (24) bir ṭaş üzerinde iki farīżayı cemʿan ve ḳaṣran edāʾ idebildüm diyü (25) yazduġı tevāriḫde ẕikr eylemişdür ve Ḫudāvendigār-ı iḫlāṣ-şiʿār [474a] (1) hengām-ı esfār ve sefīde-dem-i esḥārda ehl-ullah silkinde birḳaç dervīş (2)-nihād bendeleri İdris-i Bitlisī ile meşāhid-i muṭahhara-yı enbiyādan ḥażret-i (3) İsḥaḳ ve Yaʿḳub ve Yusuf aleyhimü's-selāmı başḳa başḳa ziyāret idüp (4) ve enbiyā-yı Beni İsrail'den iki yüzini mezārı olmaġla meşhūr olan daḫme-yi (5) müteberrekeyi daḫi ziyāret idüp ve her mezārıñ üzerinde münāsib-i maḳām (6) āyāt-ı Kur'ānī'den Ḥāfıẓ Meḥemmed İṣfehānī aʿşār-ı şerīfe ḳırāʾet eyledi ve her bir (7) buḳʿa mücāvirlerine ṣadaḳāt-i vāfire ve sāir fuḳarā ve mesākīne mevāʾid-i nafaḳāt-i (8) mütekāşire ʿiṭā eyledükden ṣoñra ḫalilü'r-raḥman "ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü'l-mennān" ziyāretine (9) teveccüh buyurdılar. Ol maḳāmda ārām itdükleri gice ʿaẓīm ḳar yaġdı (10) ve irtesi ziyāde ṭūfān olmışiken ḥażret-i Ḫudāvendigār bād-ı sehergāhī-(11) vār esb-i rāh-vārına süvār olup netāyic-i tabʿ-ı selīmlerinden bedīhī (12) maṭlaʿlar inşād iderdi. Mevlana İdris daḫi meʾmūr olmaġla bedīhī naẓīre (13) söylerdi. Ḫatta ḥażret-i Ḫudāvendigār ṣafāsından Mevlana'ya üç yüz (14) eşrefī ile semmūr ḳaplu bir sūf iḥsān eyleyüp ʿale'ṣ-ṣabāḥ girü (15) Ġazze'ye dāḫil oldı ve ṣıḥḥat u selāmetle muḫayyem-i sürādiḳāt-i iḫtişāmlarına (16) ʿizzet ü saʿādetle nüzūl buyurdılar. Muḳaddemā Ġazze'nüñ cānib-i şarḳıyyesinde (17) ʿAynü'ṣ-ṣafā nām menzile nüzūl buyurduḳları gün ki Sinan Paşa (18) istiḳbāl itmiş idi ḫidmeti muḳābelesinde ʿināyetler ve ḫidmetde bulunan (19) ümerāʾ ve sipāh riʿāyetler gördiler ve tesḫīr-i bilād-ı Mışriyye dāʿiye-i żamīrleri (20) olmaġın żabiṭān-ı emvāl olanlara rīgistān-ı Ḳatya'dan ʿubūr-ı (21) esbābınuñ tehiyyesin fermān eylediler ki Çerākise'nüñ zuʿm-ı bāṭılları mülk-i Mışır'ıñ (22) ḥimāyeti ol ḳumluḳ iledür ṣanurlar idi ve fermān-ı ʿālī ṣādır (23) oldı ki Ḳanṣu Ġavri'nüñ Ġazze'de der-enbār olan ġallāt ve aḳvātı (24) ʿasker-i İslām'a tevzīʿ oluna. Ol deñlü ẕaḫāʾir var imiş. ʿAskere bir yıllıḳ (25) kāfī olup herkes tevābiʿi ile muʿtāddan ziyāde zād u zevāde aldılar. [474b] (1) ve ol menzilde cemīʿ efrād-ı sipāha ḥadd ve hesābdan mütecāviz ḫazīne baḫş ve inʿām(2) eyledi. Eger mālik ve memlūk ve tüvānger

ve ṣuʿlūk cümlesine berāber ʿiṭā buyurdı. (3) Ammā Ḥaleb ve Şam ḫazīnelerinde bulunan nuḳūd ki ol diyārda rāʾic idi (4) tevzīʿ olunmaḳ hem ʿaskeriñ ḫuṣūl-i maḳāṣıdına aḳreb ve hem beytü'l-māl taṣarrufına (5) enseb olmaġın fermān-ı ḳażā-cereyān vech-i mezbūr üzre ṣudūr buldı.

(6) **Maḳtūl-i Ḥüsam Paşa**[49]

Ve semmūr ve sincābdan herkesiñ istiḥḳāḳına göre teşrifāt-ı padiş[ah]āne iḥsān (7) Mıṣır'a teveccüh ḫuṣūṣına Ḥüsam Paşa ḳul ṭarafından ʿadem-ı rıżā ʿarż idüp (8) fużūli baʿżı muḳaddemāt-ı vāhiyye īrād itmegin Ġazze'den ʿazm-i hümāyūnları (9) muṣammem olduġı dem bu ceyş-i aʿẓam beriyyelerde elem çekmekle müteḥammil degildür (10) diyü fesḫ-i ʿazīmete sāʿī olmaġla maẓhar-ı ġażab-ı sulṭānī olup ḫaymesine (11) varduġı laḥẓa ardınca ḳapucılar ketḫüḍāsı emr-i Ḫaḳanī ile varup (12) ḳatl idüp ḫaymesi ṭınāblarını kesüp ḫāke berāber eyledi. Şāh-ı (13) maġfiret-penāh merḥūm Hasan Can'a buyurmışlar ki eger ḳatl olunmasa "el-ḫāʾinu(14) ḫāʾif" iḳtiżāsıyla bu gice Ḳızılbaş'a ḳaçması muḳarrer idi diyü (15) buyurduḳların hikāyet iderimiş. Mevlānā İdris hikāyet ider ki (16) ol pādişāh-ı ʿālīmiḳdār bu dāʿī-yi bīmiḳdārlarına ḫiṭāb idüp in-şāaʾllāhü'l- (17) melik feṭḥ-i Mıṣır ile kām-yāb olursaḳ ehālīsi ile nice muḳābele (18) olunmaḳ gerekdür diyü istifsād buyurdılar. Bu kemīne daḫi fermān-ı müsteṭābları ḥasbıyla (19) böyle cevāb virdüm ki ṭāʾife-yi Çerāḳise iki yüz yıldan mütecāvizdür. (20) Bu bilādda istiḳlāl üzre ḥükūmet iderler. Bā vücūd ẓulm ve sitem-ger (21) ol ḳavim-i melūmuñ şiʿārıdur. Müddet-i istīlālarında ol bilādıñ şarḳa (22) ve sādāt ve ʿulemā ve ṣuleḥāʿ ve sāʾir ʿibādı nāçār ve nā-girīz muḫālaṭa ve murābaṭa (23) ve ber-vech-i muʿtād muṣāhere eylemişlerdür. İn-şāaʾllāhü'l-melikü'l-fettāḥ (24) çehre-yi feṭḥ ve naṣr-ı ḳarīb āyine-i ḳadīr-i ḳādir-i ẕü'l-celāldan yüz göstere. (25) Ebālise-yi Çerākise melābisesiyle ṭavāʾif-i mezbūrenüñ mensūbānınuñ [475a] (1) ʿırż-ı ḥarīm ve nisvān u eṭfāli maṣūn olalar. El-ḥaḳḳ sulṭān-ı ʿadālet-nişān bu kelimāt-ı (2) devlet-ḫᵛāhāneyi maḳbūl ṭutup bu ʿahdi icrāya taʿahhüd idüp (3) vüzerāya vesāʾir muḫaṣṣılān-ı emvāl olanlara vech-i meşrūḥ üzre tenbīh (4) buyurdılar ve lisān-ı şerīflerine bu beyt cārī oldı. Beyt:

(5) İlāhī çü ber nīstem āgehī

Çü niyyet be-ḫayr'est ḫayrem dehī[50]

[49] Yedinci satırın yanına eklenmiştir.

(6) **Feṯḥ-i Mışır ve Ḳıtāl bā-Çerkes**

(7) Sulṭān-ı bülend-himmet erkān-ı devlet sözlerine ʿamel itmeyüp beyt-i hidāyet (8) hüdhüdi hādī olursa İrem sīmurġa biñ vādī olursa (9) diyü Mışır-ı nādiretü'l-ʿaṣr rāhına ʿazīmet buyurdı. ʿIyd-ı aḍḥāyı Ġazze'de edāʾ (10) itdükden ṣoñra Ḳanṣu Ġavri'nüñ Mışır'dan Şam'a geldügi evḳātda (11) der-maḫẕen olan ġallāt ve aḳvātı ki naṣīb-i ʿasker-i sulṭānī olmışidi (12) develere taḥmīl itdürülmekle levāzım-ı sefer tekmīl olunup baʿde'l-ʿıyd bir rūz-ı (13) saʿīdde şāh-ı pür-ʿaṭiyye rīgistān-ı Ḳatbe cānibine giderken ki ḫudūd-ı (14) diyār-ı Mışrī'den Ġazze ile Ṣaliḥiyye miyānında berzaḫ-ı fāṣıl olup pür-muḥāfet (15) sekiz merḥale idi ʿahd-i baʿīdden berü ol beriyyeler ẓıll-ı sehāb görünmiş iken (16) āb-ı revān-ı bārān ile sīrāb oldı. Sultān-ı Rūm'uñ ḳudūmı mübārekligi ile (17) ol rigistān-ı pür-tef ü tābıñ gūyā yüregine ṣular sepilüp ḥarr-ı hevā (18) bürūdete māil oldı. Muḳaddemā Sinan Paşa altı biñ miḳdārı (19) süvār ile ṭalīʿa-yı ʿasker cidār olup ṭayy-i berārā-i pür-aḫṭār idüp (20) şāh-ı ʿālīmaḳām Ṣalihiyye menziline nüzūl itdügi hengāmda Çerākise'nüñ (21) ahvālin bu minvāl üzre iʿlām eyledi ki sipāh-ı siyāh-baḫt aʿdāʾ-yı (22) bergeşte-rüzgār ʿasker-i nuṣret-aṣār ile muḳābeleye intiẓār üzredür. (23) Fe-emmā ġalebe-i ḫavf u hirās ve kemāl-i ruʿb u beʾsden reʾy-i żaʿīf (24) ve fikr-i dimāġ-ı ḫafīfleri buña müncerr olmışdur ki şehr-i ḳāhire-yi Mışır'ı (25) meʾmūn idinüp sevād-ı Mışriyānuñ keṣretini kendülere şevket ve ḳudret [475b] (1) mülāḥaẓasında olmışlardur ve Ṣaliḥiyye'den ḥareket olunduḳda eṭrāf (2) ve eknāfa tecessüs-i aḥvāl-i ḫuṣemā içün ādemler taʿyīn olunup pādişāh-ı (3) ādil Ebu'l-Bis menzilin teşrīf buyurduḳda bu vechle ḫaber olundı ki (4) Ṭumanbay otuz biñ güzīde süvār ile ẓāhir şehr-bend-i Mışır'da Ḫāfıḳayn (5) ḳaṣabasında ki ḥālā Ḫangeh dimekle meşhūrdur ʿAdiliyye nām mevżiʿde (6) ʿaẓīm ḫandaḳlar kesdürüp ve her sefīr ḥandaḳda kūh-sīmā ṭoplar ḳurup (7) ve Frenk topcıları iḥżār idüp ve tüfenk-endāz ḳoyup murādı (8) ol maḥall-ı ġayr-ı maʿlūmda sipāh-ı Rūm göründügi gibi ṭoplara āteş virüp (9) müteʿāḳiben sipāhiyān-ı çābük-süvār ile hücūm eyleyeler. Çünki sevād-ı Mışriyān (10) bādī-i naẓarda mehībdür. Sipāh-ı Ḫudāvendigār ise ġarīblerdür. Medāḫil-i ʿumrān-ı (11) Mışır'da elbette mużṭarr ve ḫayrān olsalar gerekdür diyü zuʿm ider imiş. Bu ḫaber (12) teḳarrür ve Çerākise meterisler ḳurup cünūd-ı ʿOsmānī vürūdına intiẓārda (13) itdükleri tekerrür bulıcaḳ reʾy-i sulṭān-ı ʿāḳil aʿdāʾ-yı devlet ḳurduġı ejder-dehān (14) ṭopların ḳarşusından inḥirāfa māʾil olup erbāb-ı ḫıbret ve aṣḥāb-ı (15) fiṭnat müşāveresiyle böyle

[50] Allahım, bilgi sahibi olmadığım için, niyetim haıylı olduğu için bana hayır veresin!

münāsib gördiler ki düşmeniñ ġilāf-ı (16) melḥūẓları olan semtden hücūm idüp bünyān-ı tedāriklerin meksūr (17) ideler. Maẓāhir-i Mışır'a cānib-i cenūbında vāḳiʿ Cebel-i Muḳaṭṭab nām kūh baş kūhdan ki (18) aña Muḳaṭṭam daḫi dirler ol gürūh-ı mekrūh üzre nevāzil-i āsumānī gibi (19) nüzūlı muḳarrer eylediler. Lā-cerem ḫān-ḳāhdan geçülüp Birketü'l Ḥac (20) nām menzile nüzūl buyuruldı ki Mışır'a seyr-i yesīr ile ḳuşluḳluḳ yoldur.

(21) **Ẕikr-i Tertīb-i Ṣufūf ve Cāy-ı Cenk**

(22) Pādişāh-ı bā-ʿaḳl u hūş bu menzilde tertīb-i cüyūş idüp cānib-i yemīn-i (23) sulṭān-ı bā-temkīnde Anaṭolı ʿaskeri ile vezīr-i aʿẓam Sinan Paşa (24) ve Şehsüvār oġlı ʿAli Aḥmed Beg baḳiyye-i ümerāʾ ile meyserelerinde Rūm ili ʿaskeriyle (25) Yunus Paşa ve sāʾir ümerāʾ-yı ṣaf-ārā ṣaflar baġlayup ṭurdılar. Süvār [476a] (1) ve piyāde ḫuddām-ı dergāh-ı ʿālīmaḳām ḥāżır u āmāde olup bölük bölük (2) şāh-ı merżīyyü's-sülūk yanına yigirmi biñ güzīde dilāverler cemʿ olup (3) muntaẓır-ı fermān oldılar. Ṭoḳuz yüz yigirmi iki zi'lḥiccesinüñ (4) yigirmi ṭokuzıncı güninde tesviyye-i ṣufūf eylediler. Bu ḥaşmet ve dārāt ile (5) Birketü'l -Ḥac'dan nehżat buyurup sevād-ı ʿasker-i siyāh-rüzgār (6) manẓūr-ı ʿasker-i Ḫudāvendigār olınca semt-i ṭarīḳden ʿudūl buyurulmayup (7) ve ġilāf-ı semte inḥirāf-ı ʿazmi ʿadüvv-i bed-evṣāfa ṭuyurulmayup (8) maḥall-i maʿhūduñ semt-i şarḳīsinden ṭaraf-ı ḳıblīsine ki Cebel-i Muḳaṭṭam'dur. (9) Rāyāt-ı sulṭāniyye münḫarif ve ʿasākir-i ẓafer-meʾasir ol ṣavba munṣarif (10) olup düşmen taṣavvur itmedügi yoldan ılġar-künān seyl-i bahārān (11) gibi mecmūʿlarına rīzān oldılar. Eşfār-ı ḫanādıḳda vażʿ itdükleri (12) iki yüz miḳdārı ṭoplar ki Mışır ve İskenderiyye'den naḳl itmişlerdi. (13) Bī-kār ḳalup ancaḳ cānib-i yemīnlerde olan ṭoplar istiʿmāline (14) mecāl buldılar. Anlar daḫi kār-ger olmadı ve taṣavvurları ṣūret (15) bulmadı. Zīrā henūz seng-i ṭop müretteb olmamış idi ki ṣol (16) ḳolda olan Rūm ili ümerāʾsı ḫuṣemāʾnuñ ṣaflarına sürdiler ve ḳalb-i (17) sipāhdan ki ārām-gāh-ı Ḫudāvendigār-ı sitāre-sipāh idi. Ṭop ʿarabalarından (18) bī-ḥesāb seng-bārān olup ve yeñiçeri çerilerinüñ tüfenkleri dāneleri (19) rücūm-ı şeyāṭīn gibi ebālise-yi Çerākise'nüñ üzerlerine seng-bārān oldı. (20) Şöyle ki mecmūʿ-ı yesār ve ḳalb-i ḫusemāʾya tezelzül ve ıżṭırāb düşüp kūh-ı Muḳaṭṭam (21) dāmeninden tā maḳarr-ı sipāh-ı aʿdāʾya varınca muḳāvemet ve muḳābeleye (22) taḥammülleri olmayup firāra yüz ṭutdılar. Egerçi saġ ḳoldan ki (23) müstaḳarr-ı livā-yı vezīr-i aʿẓam Sinan Paşa ve Şehsüvar oġlı ʿAli Beg ve ḫalef-i (24) mülūk-ı bāyındırī Feraḥ Şad Beg ve Aṭana ḥākimi Ramażan oġlı

Maḥmud Beg idi (25) ittifāḳa sulṭān-ı Mışır Ṭumanbay ve ümerāʾ-yı ulūf Mışır ve Şam muḳābelesine düşmüşdi. [476b] (1) Anlarıñ ṭaʿliyelerinden libās-ı ḥadīd ile bir bölük cündī seçilüp meymene-i (2) ʿasker-i şāh muḳābelesinde muḳāteleye yüz ṭutdı. Meger ki Ġazze ḳırında (3) Sinan Paşa ḳahrı ile şınan Canberd Ġazali imiş muḳaddeme-i sipāh meymenede (4) olan yeñiçeri gürūhına at sürdi. Çünki piyādenüñ meydānda (5) atlu ile cenk itmege ḳuvvetleri irişmez. Tüfek-endāzlıġa ḳudretleri olmamaġla (6) bi'ż-żūre[51] kār-cenk ü kār-zār muḍārebe vü muḥārebe-yi süvārāne düşdi. (7) Yeñiçeri piyādesinüñ atlular izdiḥāmından elleri giribān-ı cānlarına (8) irişdi ve Sinan Paşa ki sipeh-dār idi iḳtiżā-yı ḥamiyyet-i merdānegī (9) ve ġayret-i nīkū-bendegī ile bi'ẕ-ẕāt cenk ü ḥarbe mübāşeret idüp (10) ve ġuzāt-ı İslām'a istimāletler ve taḳviyyetler virüp bi-ināyetullah gürūh-ı aʿdāʾyı (11) maġlūb ve livāʾlarını menkūb eyledi. Bu aḥvāl maʿrūż-ı şāh-ı bā-iḳbāl (12) olıcaḳ sipāhī oġlanları bölügini aġaları Bali Aġa ile imdāda (13) gönderdiler. Lakin ḳalb ve cenāḥ miyānında buʿd-i mesāfe olmaġla Sinan (14) Paşa'ya birḳaç mühlik-i zaḫm irişdürdiler ve tā sipāh-ı ḳalbden imdād (15) irişinceye degin sipāh-ı ḫaşm firāra yüz ṭutdılar. Paşa mecrūḥ olmaġla (16) at üzerinde ṭurmaġa iḳtidārı olmamaġın atından inüp maḥāfeye (17) girdi ve ḫuddām-ı behrām-intiḳāma pādişāhıñ bir kemter bendesi maḥfe-i fenā (18) –efgendesi olmaġla nesne lāzım gelmez diyü pend-i sūd-mend iderdi. (19) Düşmen-i bed-tebār vādi-yi idbāra firār idince ʿarsa-i kār-zārda (20) ḳarār idüp āṣār-ı ẓafer hüveydā ve āşikār olduġı dem dārü'l-ḳarāra (21) irdi. "Ṭūba li-men ʿāşe saʿīden ve māte şehīden" ve yevm-i mezbūrda meşāhir-i (22) ümerāʾdan Aṭana ḥākimi Ramażan oġlı Maḥmud Beg ve sābıḳā ʿAyntab ḥākimi (23) olan Çerkes Yunus Beg ki ḥīn-i ḳudūm-i ʿasker-i sulṭānīde iṭāʿat eylemişidi (24) cānların fedāʾ eylediler ve Nuri Beg ile sābıḳda ḫazīne-dār başı olan (25) ʿAli Aġa ol ʿarṣada şühedā zümresine mülḥaḳ oldılar ve ümerāʾ-yı Çerākise [477a] (1) kibārından emīr-i silāḥ Ürkmez ve Baḫtıbay emīr-i āḫūr-ı kebīr ve ḥācibü'l-hüccāb (2) ve devīdār ve ümerāʾ-yı ulūf ve miʾeden sekiz yüz kimesneleriñ bāşları (3) kesilüp ve dest ve pā-beste esīrleriñ nihāyeti yoġidi. Cümlesi tuġme-i şemşīr (4) oldılar ve bi'l-cümle ol gün ṣabāḥdan beynü's-ṣelātīn olınca muḥārebe (5) ḳāʾim idi ve çün leşker-i aʿdāʾ cümleten ṣavb-ı idbāra yüz ṭutdılar. Maḥall-i (6) melḥame-i kübrā şehr-bend-i Mışır'a ve ḳalʿaya ḳarīb olmaġla baʿżıları şehriñ (7) kūçelerine ḳaçdılar ve baʿżıları pā-yı ḳalʿa-yı Mışır'dan Cebel-i Muḳaṭṭab'a (8) ve andan diyār-ı Ṣaʿīd'e ṣuʿūd eylediler. Ṭumanbay dilāverān-ı ṣavletin (9) ve Sulṭān Selim Ḫan'ıñ ḳuvvet-i devletin göricek eşḫāṣ-ı

[51] Bi'ż-żarūre kelimesi eksik yazılmıştır.

maʿdūde ile (10) Ṣaʿīd vilāyetine ḳaçdı. Aḥmāl ve eṣḳālin dökdi ṣaçdı. Canberd Ġazali (11) Ṣalihiyye'ye firār eyledi. Nefāīs-i emvāl ve esbābları ʿarıża-yı yaġmā olup (12) her neleri var ise ʿasker taṣarrufına girdi. Tāzī at ve zerrine ālāt (13) ve biġāl ve cimāl ḳaṭārları taʿdāddan efzūn idi. Keṣret-i merākib ber-ḥadde (14) vardı ki ucuz bahā ile iştirāʾ-yı āster ister kimesne bulunmaz oldı. (15) Her birinüñ ẓurūf-i āmālı mālla ṭoldı. Ḫudāvendigār-ı nuṣret-şiʿār inhizām-ı (16) aʿdāʾ-yı bed-kirdār cāʾiz ki ḫudʿa ve telbīs ola diyü ihtimāmen bir laḥẓa at (17) üzerinde ḳarar eyledi ve firār-ı bölük ardınca ʿaḳab-gīrler gönderdi. (18) İḳtifā-yı şemʿleri ve intifāʾ-yı cemʿleri mübeyyen ve Ṭumanbay'ıñ hezīmet rāhına (19) ʿazīmeti müteʿayyin olıcaḳ maḥall-i ḳıtāl olan Ridāniyye'ye muttāṣıl ʿimāret-i (20) ʿAdiliyye ḳażāsında şāh-ı sitāre-sipāh içün serā-perde-yi ḥaşmet (21) ve cāh ḳuruldı. Üç gün ol feżā-yı şeref-efzāda istirāḥat buyuruldı (22) ve şehr-i Mıṣır żabṭına ādem taʿyīn idüp dūd-mān-ı ʿOṣmānī ḳānūnı üzre (23) beḳā-yı emān itdiler. Ṭumanbay Ṣaʿīd vilāyetinde iken fesād üzre olması (24) mülāḥaẓa olunmaġın sulṭān-ı mekremet-şümūl derūn-ı Mıṣır'a duḫūl itmeyüp (25) ẓāhirinde ārām buyurdılar. Ridāniyye şahrāsı revāyiḥ-i ḳabīḥa-ı ḳutelāʾ-yı [477b] (1) Çerākise'den iḳāmete ṣalāḥiyyetden çıḳıcaḳ menzil-i mezbūrdan irtiḥāl idüp (2) sāḥil-i Nil'de Vasṭaniyye cezīresine nüzūl buyurdılar. Maʿmūre-yi Bulaḳ'dan (3) Mıṣır-ı ʿatīḳe varınca nehr-i Nil'iñ cānib-i şarḳı ve şimāli ḫıyām-ı ʿasākir ile ṭoldı.

(4) **Ẕikr-i Cenk ü Ḥarb der-Şehr-i Mıṣır**

(5) Mıṣır şehri feṭḥ olunduḳda bī-günāh olan ehl-i kesb ve reʿāyāya menşūr-ı (6) emān virilüp üç gün muḫālifān-ı sipāha siyāset olundı ve baḳāyā-yı (7) ferāʿine-yi Mıṣır'ıñ ḫazāʾini żamīme-yi ḫazāʾin-i maʿmūre ḳılınup ve Çerākise'nüñ (8) terekātından ʿasākir-i manṣūre muġtenim olduḳları Ṭumanbay'ıñ mesmūʿ olduḳda (9) ġāyet-i ʿār u nengden dil-teng olup endīşe-yi maḳhūrānesi buña müncerr (10) oldı ki sipāh-ı manṣūr nıṣf-ı leylde ḫˇāb-ı ġafletde iken şeb-ḫūn eyleye .(11) Ve bu fikr-i fāsidi üzre bir gice Ṣaʿīd'den ılġar eyledi. Pādişāh-ı (12) dil-āgāh bu ḫaberden āgāh olmaġla ḫayme-i gerdūn-medārında teyaḳḳuẓ (13) ve intibāh üzre olup ve miyān-ı sipāhda nidāʾ itdürdiler. Süvār (14) ve piyāde yerlü yerinde ḥāżır u āmāde ṭuralar. ʿAsker-i ẓafer-rehber daḫi (15) mütenebbihler olup yeñiçeri dilāverleri sedd-i āhenīn gibi otaḳ-ı pādişāh (16) öñinde üstüvār olup etrāf ve cevānibe ṭoplar ḳurdılar. Ṭumanbay (17) daḫi āgāh olıcaḳ şebīḫūn daʿiyesinden geçüp şehr-i Mıṣır'a girdi. (18) Ve şehirde bulduġı Rūm sipahīlerini ḳırdı ve müdāḫil-i şehre kūçe (19) bend idüp ḫandaḳlar ḥafr idüp

ṭoplar vaż‘ itdi. Ol gice (20) bu ḥāl üzre mürūr itdüginden pādişāh-ı ‘ālem-māh ḫabīr ve āgāh (21) olıcaḳ hemān-dem vezīr Yunus Paşa’yı ve beglerbegi Muṣṭafa Paşa’yı (22) ve yeñiçeri aġası Ayas Aġa’yı ve mīr-i ‘alem Ferhad Aġa’yı (23) ta‘yīn buyurdılar. Anlar daḫi derūn-ı Mışır’a girüp iki gün iki gice (24) Çerākise revzenlerinden nefṭ ve seng ve tīr ve ḫadeng atmaġla cenk (25) idüp üçünci gün şāh-ı cihān daḫi esb-i iḳbāl ile revān [478a] (1) ve süvārlar daḫi piyāde olup öñince devān oldılar. Rümeyle ve taḥt-ı ḳal‘a (2) meydānında Sulṭān Ḥasan ve Şeyḫūniyye ‘imāretleri esvāḳından (2) duḫūla yol buldılar ve siperlerin başlarına çeküp semender (4) gibi āteş ḫarmanına girdiler. Yeñiçeri tüfenk-endāzları (5) bām ve revzenden baḳanları şöyle nişānladılar ki pencerelerden (6) baş çıḳaranlar baş ḳurtarmadılar. Āḫir min-ba‘d bir ferd (7) pencereler yanına varamadılar ve nerdübānlar ile ḳaşırlarına ‘urūc idüp (8) burūcda olanları daḫi küşte ve beste ḫāke şaldılar. Her maḥall (9) ve maḥalledeki Çerākise ve a‘vānın buldılar. Merdāne ve dilīrāne cümleler (10) idüp ḳırdılar. Ba‘żı muḫālifler medāris ve biḳā‘-yı ‘aẓīmeyi penāh idinmişler. (11) Cümlesini tīr-i dil-dūz ve tüfenk-i cihān-sūz ile ḳahr idüp gözlerin (12) revzenlere dökdiler. Ṭumanbay’ıñ muḳāvemete ṭāḳati olmamaġla kūçeden (13) kūçeye gürīzān olup āhirü’l-emr ‘avrat libāsıyla eski (14) Mışır cānibinden firār idüp āb-ı Nil’den keştī ile ‘ubūr idüp (15) tekrār vilāyet-i Ṣa‘īd cānibine firār eyledi. Kendü ile hem-rāh (16) olan ümerā’ ve sipāhıñ cümlesi Mışrīlerden imdādına gelen (17) cemā‘at ile giriftār-ı tīġ-i mücāhidān oldılar ve ol maḥalle-i ‘aẓīmede (18) Mışır’ın kūçeleri ve bāzārları miyānında elli biñden ziyāde (19) nüfūs-ı żāyi‘a pāy-māl-i leşkeryān-ı ḳattāl oldılar ve ümerā’-yı ‘aẓām (20) ve sipeh-salārān-ı Çerākise’den sekiz yüz kimesne dest-gīr olup (21) ba‘de’t-tefaḥḥuṣ cümlesine siyāset ḫükm olundı ve derūn (22) ve birūn-ı Mışır’dan a‘dā’nuñ ḫūnı bir vechle cereyān eyledi ki (23) nehr-i Nil seyl-i dimā’-yı küşte-gāna müteşābih göründi. Ṭumanbay’ıñ firārı (24) ma‘rūż-ı pādişāh-ı ‘ālīmiḳdār olduḳda Mışır’ın żabṭına mühim-sāz (25) kimesneler ta‘yīn buyurulduḳdan ṣoñra Bulaḳ cezīresine mu‘āvedet buyurdılar.

[478b] (1) **İrsāl-i Feṯḥ-nāme be-Eṭrāf ve Cevānib**

(2) Çünki iḳbāl-i feṯḥ-i hümāyūn yüz gösterdi ve niçe müddet idi ki (3) aḥvāl-i ‘asākir-i manṣūre ve aḫbār-ı fütūḥ-ı meymenet-vużūḥ müteraḳḳıbān-ı evliyā-yı (4) devlet-i rūz-efzūn ve müstemi‘ān-ı a‘dā’-yı ber-geşte-rüzigār-ı baḫt-vārūna (5) ma‘lūm

olmamışidi. Lā-cerem münşiyān-ı belāġat- ʿunvāna fermān olundı ki (6) tesliye-i ḳulūb-i ʿibād içün eṭrāf-ı bilāda fetḥ-nāmeler inşād oluna. (7) Ol cümleden vāli-i Ḥaleb olan Ḳaraca Paşa'ya taḥrīr olunan ḥükm-i (8) hümāyūnuñ ṣūreti budur ki naḳl olundı. Ḳıdvetü'l-ümerāʾü'l-kirām (9) zübdetü'l-küberāü'l-fiḫām Ḥaleb sancaġı begi Aḥmed "ẕīde ʿulüvvihī" ve aḳżā-yı (10) ḳużātü'l-müslümīn maḥrūse-yi Ḥaleb ḳaḍısı "dāme fażlühū" tevḳīʿ-i refīʿ-i hümāyūn (11) vāṣıl olıcaḳ maʿlūm ola ki ḥaḳḳ-ı sübḥānehū ve teʿālāya tevekkül (12) ve seyyid- i kāinātıñ " ʿaleyhü efżalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmelü't-tehiyyāt" muʿcizātına (13) tevessül idüp aʿlām-ı ẓafer-nigār ve elviye-i saʿādet-şiʿār ve ʿasākir-i (14) cenk-cūy-ı ṣāʿiḳā-ḫūy-ı āhenīn-ḳabāʾ-yı memleket-güşā-yı tāzī-süvār-ı (15) ḫaşm-şikār ile Şam'dan ḳalḳup ʿazīmet-i hidāyet-fercām ve teveccüh-i (16) saʿādet-iḫtitām Mışır cānibine munṣarif ve münʿaṭıf ḳılup ve anda sulṭān (17) naṣb itdükleri Ṭumanbay ve Şam melikü'l-ümerāʾsı naṣb itdügi (18) Canberdi Ġazāli nām kimesneyi Ġazze cānibine irsāl itmiş. Ol (19) gelicek ʿumdetü'l-vüzerāü'l- iʿẓām ḳıdvetü'l-küberāü'l-fiḫām el-ġāzī (20) fī-sebīliʾllāh el-mücāhid li-vechillah vezīrüm Sinan Paşa anda bulunup (21) anların Ġazze cānibine gelen leşkerinüñ üzerine yürüyüp cenk (22) ü cidāl idüp müşārü'n-ileyh vezīrüm ġālib ve anlar maġlūb vāḳi (23) olup baʿżı ḳılıçdan geçüp ve baʿżı meẕkūr Canberdi ile ḳaçup (24) varup Mışır'da olan ʿaskere lāḥiḳ olup ben dāḫi (25) saʿādetle yürüyüp maḥrūse-yi Ġazze'de müşārü'n-ileyh Sinan Paşa ile [479a] (1) ḳalan leşker bir araya mülāḳī olup menāzil-i baʿīde ve merāḥil-i şedīdeyi (2) tūmār-ı aʿmār-ı aʿdāʾ gibi ṭayy eyleyüp anlar bu ḥāleti göricek cānlarına (3) dermān mülāḥaẓasıyla anda seyfden bāḳī ḳūllarından ve sāʾir (4) Aʿrāb'dan otuz biñ miḳdārı leşker cemʿ idüp ve anda şehirde (5) olan ṭopların ve tüfeklerin ve andan ġayrı Mışır İskenderiyyesi'nde (6) ve sāʾir ḳalʿalarda olan ṭopların ve tüfenklerin iḥżār idüp (7) şehr-i Mışır'ıñ öñinde Ridāniyye nām maḥallde ḳonulup ḫandaḳlar ḳazup (8) ve meterisler idüp ve Firengistān'dan ṭopcılar ve tüfekciler getürüp ve sāʾir (9) ālāt-ı ḥarbler ḥāżır ve müheyyā eyleyüp tārīḫ-i hicret-i risālet-menzilinden (10) sene işnā ve ʿişrīn tisʿa-miʾe ẕi'lḥiccesinüñ yigirmi ṭoḳuzıncı (11) güni ki yevmü'l-ḫamīsdür ḳuşluḳ vaḳtinde fer ü şevketle Mışır'a nüzūl (12) idecegim eşnāda ol tertīb itdükleri ḫandaḳlarıñ ve meterisleriñ (13) öñinde ṣaḥrāda alāyların yaṣayup ṣaġ ve ṣol cenāḥların (14) ārāste ḳılup cümlesi āhene ġarḳ gelüp muḳābil olıcaḳ (15) ʿasākir-i ẓafer-meʾaşirüm daḫi fevc fevc mānend-i ʿUmmān-ı pür-mevc cūş (16) u ḫurūş idüp ṣaġ ḳolda vezīrüm Sinan Paşa ve ṣol (17) ḳolda vezīrüm Yunus Paşa ṭurup cānibeynden

ṭoplar ve tüfekler (18) atılup cenk ve āşūb oluşup pırangı ve tüfekler anlara "len (19) yenfeʿakümü'l firāru in ferertum min-el mevt[52]" ġaberin inbāʾ idüp ve şemşīrler (20) ve "enzelnā el-ḥadīda fīhi beʾsun şedīdun[53]" āyetüñ mażmūnın inhāʾ ḳıldı. (21) Leşker-i cerrār-ı feṯḥ-āṣārum anlaruñ ṭop ve tüfek vesāʾir ālāt-ı (22) ḥarblerine mültefit olmayup kimi ġüsām-ı ġūn-āşām ve kimi sinān-ı (23) s̱uʿbān-sān-ı āteş-feşānla hücūm idüp ve teber ve tüfenk üzerlerine (24) bārān gibi yaġup ṭoplarıñ dūdı ʿayyūḳa ṣuʿūd itdi ve gerd-i (25) maʿreke gerdūn-ı gerdāna irişdi. Ḫurūş u cūşdan ṭuyūr [479b] (1) ve vuḥūşuñ hūşı gitdi. Yemīn ü yesārda nāʾire-i ḥarb ve ḳıtāl iştiʿāl (2) buldı. Ḳovuşma ve döndürüşmeler olup müşārü'n-ileyh Sinan Paşa (3) ṣaġ ḳolda üzerlerine gelen cumhūrı cibilletinde olan celādet (4) ve merdānegī ve şehāmet ve ferzāneligī ẕuhūra getürüp ṣıyup döndürüp (5) ġākle yeksān itdüginden ṣoñra ol eṣnāda kendüye daḫi zaḫm-i (6) sehm-nāk irişüp ve mūmā-ileyh Yunus Paşa daḫi ṣol ḳoldan (7) yürüyüp şīr-merdāna ḥamle idüp ol ṭarafa müteveccih olan (8) ʿaskerlerin ḳırup ekābir ve aʿyānınuñ kimini diri kiminüñ başını (9) getürüp ve'l-ḥāṣıl her ṭarafdan tā beynü'ṣ-ṣalātīne degin ʿaẕīm (10) cenk oldı. Āḫirü'l-emr muḳteżā-yı fermūde-i "elā inne hizballahi ve (11) hümül ġalibūn[54]" ʿasākir-i ẓafer-meʾaṣir ġālib olup ve cünūd-ı Çerākise maġlūb (12) olup ve "eyne'l-mefer" güyān çār-nā-çār firār iḫtiyār idüp ekṣeri (13) ḳılıçdan geçdi ve niçe begleri ve serdārları ve biñ başları (14) ve aʿyānları düşüp ve baʿżı ḳaçup gitdiler. ʿAsker-i ẓafer-rehberüm (15) anları taʿḳīb idüp ʿalemlerin menkūs ve baʿżı be-nāmları muḳayyed ve maḫbūs (16) ḥużūr-ı lāmiʿü'n-nūruma getürüp hedef-i tīr ve ʿalef-i şemşīr idüp (17) ādem-i küştelerinden püşteler olup ve ẕikr olunan menzilde üç (18) dört gün saʿādetle iḳāmet idüp andan ḳalḳup Mışır'a muttaṣıl (19) Nil kenārında cezīre-yi Bulaḳ dimekle maʿrūf mevżiʿ-i şeref-iclāl (20) nüzūlla müşerref olunduḳdan ṣoñra ḳılıçdan ḫalāṣ olan Çerākise (21) ve cündī ṭāʾifesi ve anlarıñ ḳulları ve nökerleri ve baʿżı ʿArab (22) on biñden ziyāde ādem cemʿ olup sulṭānları olan Ṭumanbay (23) ile işbu s̱ülūs̱ ve ʿişrīn ve tisʿa-miʾe ve muḥarremü'l-harāmınuñ altıncı güni ki (24) yevmü'ṣ-ṣüleṣā[55] gicesi ḫafiyyeten bir gūşeden gelüp Mışır'ıñ içine (25) girüp esvāḳda ḫandaḳlar ve meterisler yaṣayup ve şehri ḥiṣār [480a] (1) idinüp cenge mübāşeret itmek isteyicek ʿale-ṣ-ṣabāḥ ʿasker-i manṣūrenüñ (2) bir miḳdārı varup baʿżı yerlerin iḫāṭa idüp cenk eyleyüp (3) irtesi ve yarındası ki māh-ı Muḥarrem'iñ sekizinci güni cumʿa güniydi (4) mışrāʿ-i "Baḫt u devlet ber-yemīn ü yesr-i devlet ber-yesār" varup (5) ḳapum ḫalḳıyla

[52] Ahzab suresi, 16. aye
[53] Hadid suresi, 25. ayet
[54] Mücadele suresi, 22. ayet
[55] Ṣelâṣe kelimesi yanlış yazılmıştır.

ve yeñiçeri ḳullarumla ve Anaṭolı ʿaskeri ki anlarıñ (6) giriz-gāhlarını ḳuşadup ben müşārü'n-ileyhüm ḳapum ḫalḳıyla ve yeñiçeri (7) ḳullarumla yüriş idüp ʿasker-i cerrārum gibi piyāde ve kimi süvār (8) yürüyüp ve kimi anlaruñ ḥişār itdükleri evleriñ saḳfı üzerinden (9) tīr ü tüfek ḥavāle idüp ve saʾir esbāb-ı ḫuṣūmāt u cidāl ve edevāt-ı (10) ḥarb u ḳıtāl ile hücūm ḳılup bārān-ı niṣāl u sihām ve nīrān-ı (11) ḳahr u intiḳām anlara "yevme yaġşahümül ʿazābü min fevḳihim ve min taḥt (12) ercülihim[56]" feḥvāʾsın muʿāyene gösterüp "yevme yeffirü'l merʾü min aḫihi (13) ve ümmihi ve ebihi[57]" bu ḥāletde niḳāb-ı tereffuʿı yüzlerinden götürmişdi. (14) Yaṣadıḳları ḫandaḳları ve meterisleri yıḳılup ve ilticā itdükleri (15) evleriñ baʿżısı iḥrāḳ ve Çerkes ve Cündī ṭāʾifesinden içinde (16) bulunanlardan ʿazāb-ı elīm ḫarḳa ve ḳaçup gitmek isteyenler yol bulmayup (17) Nil ṣuyına dökülüp ḳavim-i Firʿavn gibi belā-yı ġarḳa mübtelā olup (18) üç gün ʿale't-tevālī ġurre-i ġarrāʾ-i ṣabāḥdan ṭurre-i ṭarra-ı revāḥa degin (19) cenk olup ḫaḳḳ teʿālā "celle ẕikrihū" ʿināyeti ile ne ḳadar Çerkes (20) ve Cündī ve anlara muʿāvin olup cenge bile mübāşeret ider ʿArab (21) varsa cümlesi ḳılıçdan geçüp her birisi pāy-māl ve anlarıñ ve başları (22) ve leşleri ile şehriñ esvāḳı mālāmāl ve beglerinüñ ve erḳānınuñ (23) raḫt ve baḫtı ṭārmār ve lāşeleri tuʿme-i mūr u mār olup (24) sulṭānları olan meẕkūr Ṭumanbay nā-bedīd ve ḥayāt u memātı (25) maʿlūm olmadı. Anlarıñ şerr u şūrı ʿaceze ve mesākin-i Müslimīn üzerinden [480b] (1) defʿ ve refʿ olundı ve şehr-i Mışır tevābiʿ ve levāḥıḳı ile muḥaṣṣıl cümle memālik-i (2) Arab bi-ʿināyetillahi'l-melikü'r-rab meftūḥ ve müsaḫḫar olup mużāfāt-ı (3) memālik-i maḥrūse ve mülḥaḳātü'l-eḳālīm-i maḥmiyyeden vākiʿ oldı. "Elḫamdülillāhi (4)-lleẕi hedānā li-hāẕā" hemīşe aʿdāʾ-yı dīn ü devlet maḳhūr ve evliyā-yı (5) ʿizzet ü şevket mesrūr ve aʿlām-ı İslām ilā yevmü'n-nüşūr menşūr ola. (6) "Āmīn yā muʿīn" eyle olsa bu fütūḥat-i ʿuẓmā ve ḥavādiṣ-i kübrā cümle (7) nāsa ʿumūmen ve sākinān-ı ḫıṭṭa-yı memālik-i maḥrūseye ḫuṣūṣen lāzım (8) olmaġın saña daḫi iʿlām olundı. Gerekdür ki hüḳm-i şerīfüm varıcak (9) anda ḳalʿada ṭoplar tüfekler atdurup şenlikler ve şādlıḳlar (10) eyleyüp eṭrāf ve cevānibe bu ḫaber-i meserret-eṣeri ifşā idüp (11) benüm devām-ı devletüm duʿāsına meşġūl olasın. ʿAlāmet-i şerīfe iʿtimād (12) ḳılasın. Taḥrīren fī-evāʾil-i şehr-i Muḥarremü'l-ḥarām sene ṣülüṯ ve ʿişrīn (13) ve tisʿa-mʾie be-yurt-ı cezīre-yi Bulaḳ

[56] Ankebut suresi, 55. ayet
[57] Abese suresi, 34-35. ayetler

(14) **İṭāʿat-kerden-i Canberdi ve ʿAfv-i Şehen-Şāhī**

(15) Şol dem ki şāh-ı muẓaffer-ʿalem sāye-i mekremetin Mışır'a memdūd (16) ve Ṭumanbay-ı bed-reʾyi Ṣaʿīd'e maṭrūd itmişidi. Künc ve kūşelere (17) muḫtefī olan şaḳīleri dilāverān-ı Rum bulup aġlāl ve iẕlāl (18) ile dergāh-ı iclāle gönderüp siyāset iderlerdi. Keşret-i (19) küşte-gān ile peydā olan ʿufūnet-i hevā defʿi içün püşte püşte (20) küşteler Nil'e ilḳāʾ olunmaġla kenār-ı Nil'iñ ṣuyı istiʿmāle niçe gün (21) istikrāh olunur oldı. Otaḳ-ı gerdūn-niṭāḳ mevḳiʿ-i ḳıṭālden (22) baʿīd mevżiʿe naḳl olundı. Bu esnāda aʿvān-ı şekāvet-nişānı ile (23) Ṣāliḥiyye bī-meʾmen ve meʾvā olmaġa ṣāliḥ olmaḳ mülāḥaẓasında (24) olan sābıḳü'ẕ-ẕikr Canberd Ġazāli şemşīr-i ḳahr-ı Sulṭānī'den (25) cān ḳurtarmaġa ṣāliḥ-i tedbīr içün kendü ḫayr-ḫˇāhlarına mürācaʿat [481a] (1) eyledükde cümlesi dergāh-ı muʿallāya ilticā itmesinüñ ṣalāḥiyyetin (2) ilḳāʾ eylediler. Oldaḫi bu tedbīr kendüye eṣlaḥ olduġın iẕʿān (3) itmekle muḳaddemā musālaḥa içün nāme-i ṣulḥ-āmīz irsāline bāʿiṣ (4) olan muṣliḥūna ādemler gönderüp ḳarīn-i ʿafv-ı şehen-şāhī olmaġa (5) tavassuṭların istidʿāʾ eyledi. Anlar daḫi "eṣ-ṣulḥu ḫayr[58]" diyüp (6) vāsıṭa olmaġla deryā-yı ʿāṭıfet-i sulṭānī ol bed-peymānı (7) sāḥil-i necāta ilḳāʾ ve metāʿ-yı ḥayātını ibḳāʾ idüp ʿaṭā u baḫşiş (8) ve ḫilʿat u nevāziş ile behre-mend ve iltifāt-ı bī-ġāyāt-ı sulṭān-ı (9) ferḫūnde-ṣıfat ile ser-bülend oldı. Nitekim beyān olunacaḳdur.

(10) **Ṭaleb-i ʿAfv-ı Ṭumanbay Berāy-ı Ḫudʿa**

(11) Çünki Sulṭān Ṭumanbay-ı bed-reʾy maʿdūd-ı ḳalīl ile memleket-i Ṣaʿīd'e (12) firār itmişidi. Maḳam-ı tażarruʿ ve teẕellülde üftādelik gösterüp (13) baʿżı erkān-ı devlete tevessül eyledi ve ʿafv u emān ṭaleb idüp (14) merḥamet u iḥsān ricāsında olmaġla "iẕā ḳadarta ʿalā ʿadüüvvike (15) fecʿali'l-ʿafve şükren li'l-ḳudret" muḳteżāsınca şāh-ı nevāziş-peẕir (16) basṭ itdügi ʿöẕr-i ẓāhirine "naḥnü naḥküm bi'ẓ-ẓāhir" ile nāẕır olup (17) Anaṭolı defteri ketḫüdāsı Muṣṭafa Çelebi ile berāt-ı emān gönderüp (18) meẕāhib-i erbaʿa ḳuḍātını daḫi hem-rāh itdiler. "İẕā erādellahu bi ḳavmin (19) sūʾen felā meredde lehu[59]" feḥvāʾsınca çün sābiḳa-yı nekbet ve idbār ol bī-saʿādet (20) nā-bekārlar ḥaḳḳında "lā meredde li ḳażāʾi Allahi ve lā muʿaḳḳibe li-ḥükmihi" mūcibince taḳdīm (21) bulmışdı. Dīde-i saʿādetleri kūr ve semʿ-i baḫtları ker olmaġla fermān-ı (22) emān vuṣūlından ṣoñra dimaġında fikr-i dīger dīgin ḳaynadup (23)

[58] Nisâ suresi, 128. ayet
[59] Rad suresi, 11. ayet

Ṭumanbay-ı münāfıḳ nişān-ı emān ile gelen ṣādıḳlara şānlarına lāyıḳ (24) riʿāyetler idüp ricā eyledi ki dergāh-ı cihān-penāha kendü ile hem-rāh (25) olalar. Anlar daḫi kelāmına iʿtimād idüp beyle gidecek oldılar. Meger ki [481b] (1) ol şekāʾ-pīşenüñ endīşesi bu imiş ki iṭāʿat ṣūretin işāʿat ile (2) diyār-ı Ṣaʿīd'den çıka. Asker-i manṣūre Nil'den cānib-i Ġarbī'ye ʿubūr itmedin (3) ol cānib-i Şarḳī'ye geçüp Şam'a ve Ḳudüs'e varup tekrār livāʾ-yı ġadr (4) u muḫālefet ḳaldıra. Eger muḳāvemete ṭāḳati olmaz ise baḳıyyetü's-süyūfı (5) yanına cemʿ idüp kendüyi melāḥide-i Ḳızılbaş'a irişdüre ve li-haẕā (6) der-i devletden ḫaber-i emān ile varanlara emān virmeyüp ḳatl eyledi (7) ve derūnında olan fesādı iẓhār idüp birḳaç biñ bed-girdār ile (8) ber-vech-i müsāraʿa güẕār mülāḥaẓa itdügi semte ılġār eyledi. "Erbābü'd-düvel (9) Mülhimūn" mażmūnı ile mülhimān-ı ġaybī ve ilḳāʾ-yı İlāhī ḫāṭır-ı hümāyūn-ı pādişāh-ı (10) rubʿ-ı meskūna şöyle irişdürdi ki şehr-i Mışır'dan ġarbiyye cānibine ʿubūr (11) eyleye. Fi'l-ḥāl devlet ü iḳbāl ile cānib-i ġarbī-i Nil'e güẕer idüp (12) bir menzil-i pür-ḥubūr u sürūra nüzūl buyurdılar. İttifāḳa sipāh-ı manṣūruñ ʿubūrı (13) güninde ol gürūh-ı maḳhūr daḫi iki üç biñ miḳdārı ehl-i nekbet ve ḫizlān (14) güẕār maḳāmında idiler. ʿAsker-i manṣūruñ muḳaddemesine rāst gelüp (15) fī-mābeyn cenk ü cidāl vāḳiʿ oldı. Çünki anlarıñ muḳāvemete ḳudretleri (16) yoġidi. ʿİnān-keşīde olup sulṭān-ı maḫẕūlān olan mezbūr (17) Ṭumanbay'a varup rāyet-i iḳbāl-āyetiñ ʿubūrı ḫaberin virdiler. (18) Ṭumanbay bu ḫaberi istimāʾ eyledükde bilā-tevaḳḳuf ol cānibden veche-i (19) firārı ılġar ile İskenderiyye cānibine maṣrūf eyledi. Ol şebden (20) sürʿat-ı temām ile revāne oldılar. Ṭumanbay'ıñ bu evżāʿı nıṣf-ı (21) leylde mesāmiʿ-i celāle irişdükde Rum ili beglerbegisi Muṣṭafa Paşa'yı (22) ve Şehsüvār oġlı ʿAli Beg'i ve Ḫayrbay ve Canberd Ġazali'yi güzīde-i sipāh ile (23) ḫaṣm-ı gümrāh ardınca irsāl buyurdılar. ʿAḳab-gīrler ılġar idüp żaḥve -i kübrā (24) vaḳtinde ḳavim-i maḳhūr ve menkūb ve mahrūbuñ[60] ḫaberin aldılar. Anlar daḫi Mışır ile (25) İskenderiyye mābeyninde tevaḳḳuf eylediler. Ardlarınca gelen ʿaskeri muḳaddemā [482a] (1) kendülerle cenk idenler deñlü ṣanup muḳābele ve mücādele daʿiyesinde (2) oldılar. Leyle-yi mezbūre sabāḥı ki ṭokuz yüz yigirmi üç rebīü'l-evvelinüñ (3) rābiʿi idi ḍuḥā hengāmında hengāme-i Rūmiyān ʿayān olıcaḳ ḫilāf-ı (4) melḥūẓları ẓuhūr itmegin muḳāvemete mecālleri olmayup dīger bāra firārdan (5) ġayrı çāreleri ḳalmadı. Buḥayre vilāyetine andan maġrib-zemīne (6) müteveccih oldılar. Ümerāʾ-yı kibār ve ʿasākir-i nuṣret-şiʿār ḫuṣūṣen Şehsüvār (7) oġlı ʿAli Beg ve Rum ili beglerbegisi Muṣṭafa Paşa ve nāʾib-i Ḥaleb Ḫayr Beg (8) ve bend-

[60] Mahrub kelimesindeki hı harfinin noktası unutulmuştur. Kelime ح yerine, ح ile yazılmıştır.

gān-ı muḥliṣ silkine münselik olan Canberdi-i Ġazāli (9) Sulṭān Ṭumanbay'uñ ardına düşüp ele getürdiler ve üç yüz (10) kimesne ile dest-gīr ve der-zencīr eylediler. Ve çünki dergāh-ı İslām- (11) penāha irişdürdiler. Hüķm-i ḳażā-imżā ol muʿānid ve ʿahd-şiken (12) Çerkesleriñ bilā-imhāl ve ihmāl ḳatlleri bābında nüfūẕ bulmaġın (13) ol gürūh-ı mekrūhdan hiç āḥād tīg-i intiḳāmdan ḫalāṣ bulmadılar. (14) Meger ki anaları ḳarnında olalar anlar daḫi vażʿ-ı ḥamleden ṣoñra (15) şemşīr-i siyāsetden maṣūn olalar gerekdür dāʾimā aʿdāʾ-ı devlet (16) maḳhūr olalar.

Ẕikr-i Ber-dārī-yi Ṭumanbay-ı Şūm

(17) Çün pādişāh-ı ḫaṭāʾ-pūşuñ maḫṭūr-ı ḫāṭır-ı feyyāżları bu vech üzre (18) olmışidi ki egerçi Ṭumanbay'ı arzū-yı salṭanat ile birḳaç (19) gün cündiyān-ı gümrāhuñ rāylarına mutābaʿat idüp kendüyi deñedi (20) ve dilāverān-ı Rumī-i nicāduñ dest-bürdinüñ çāşnīsini ṭadup (21) gürūh-ı pür-şekūh-i ġaziyān ile muḳābeleye ḳudret ve mikneti olmaduġın (22) gördi. Ḫayr Beg ve Canberd Ġazali gibi mülāzım-ı sāḥa-yı āsitān-ı ʿadālet- (23) āşiyān olup curʾet-i sābıḳından peşīmān ve müteʾessif olursa (24) maẓhar-ı ʿināyet idüp sāʾir ḳulları silkinde muntaẓam ve maʿdūd (25) olup ḥāline lāyıḳ terbiyet buyuralar. Lā-yezāl mecālis-i ḫāṣlarında [482b] (1) lisān-ı merḥamet-iḫtişāṣlarına bu maḳūle kelimāt cārī olur[d]ı. Bu minvāl (2) üzre üç güne dek ol ʿanīd-i ḫōdkāma riʿāyetler olunup fermān-ı (3) ʿālī üzre vüẕerā-yı ʿālī-ḳadr daḫi żiyāfetler eylediler ki şāyed (4) ġalebe-i dehşet ve ḥayreti zāʾil olup vüzerā-yı ʿiẓām ve sāʾir muḳarribāna (5) tevessül ve teşebbüṣ idüp itdügi bī-edeblikden ʿöẕr-ḫˇāhlıḳ eyleye. (6) Ve bendegān-ı iḫlāṣ-nişān silkine münselik olmaḳ ricāsında ola. (7) Lākin meẕkūrdan bu üç günde ḥālāt-ı mezbūreden nesne (8) ṣādır olmadı. Belki hemīşe maḳbūż ve medhūş idi. Gāhī (9) kendüden bir kelime ki ṣudūr iderdi yā giriftār olduġına teʾessüf idi (10) ve yāhūd arzū-yı fesādı temām olmayup ʿadem-i ẓaferine ġam-nāk olmaḳ (11) idi ve gāh gāh künc ve kūşelerde penāh iden bī-intibāhlar Allahi yanṣurü's (12) -sulṭān Ṭumanbay diyü güft u gū iderler idi. Bu ḫuṣūslara vāḳıf (13) olanlar mesāmiʿ-i celāle irişdürüldükde ıṭlāḳ olunduġı taḳdīrce (14) ışrār ve nifāḳ üzre olacaġı mecārī-i efʿālinden mefhūm olmaġla (15) dāʿiye-i ıṭlāḳ żamīr-i dāver-āfāḳdan maḥv olup ṣalāḥ-ı dīn ü devlet (16) ve refāhiyyet-i ʿāmme-i reʿāyā ve kāffe-i berāyā ve emn-i ṭuruḳ ve refʿ-i mevādd-ı fesād (17) içün dördinci günüñ ṣabāḥında fermān-ı ḳażā-cereyān sādır

oldu ki (18) ol şeġāl-ı ḥīle-kārı ecel merkebine süvār idüp esvāḳ-ı Mışır'da (19) teşhīr ve ḳulūb-i nāsda giriftārlıġın taḳrīr idüp siyāset-gāh-ı Mışır'da (20) berdār ve ʿibret-i eşrār ideler. Ḥasbe'l-fermān ol bed peymānı (21) münādīler ile Mışır esvāḳında ṭokuz ṭolandurup ṭokuz yüz (22) yigirmi üç rebīü'l-evvelinüñ yigirmi birinci güninde ḫalḳa ḳarşu (23) Bābü'z-züveyle'de berdār eylediler. Naẓm:

Be-ḳadr-i ḫ̆īşten bāyed zeden lāf

(24) Ki zer-dūzī nedāned būriyā-bāf[61]

"ve'l ḥamdülillāh rabbül'alemīn (25) ilā yevmüddīn ve'ṣ-ṣalavatü ve's-selām ʿalā Muḥammedin ve alihi ve ṣaḥbihi ecmaʿin"

[61] Kendi haddince laf çalmak gerekir, çünkü hasır ören altın örmeyi bilemez.

6. DİZİN VE SÖZLÜK

Sıra: a b c ç d e é f g ğ h ı i j k l m n ñ o ö p q r s ş t u ü v x y z

A

āb: (Far. is.) Su.
a. (ab-ı fırat) 447a/1
a. (ab-ı hayat) 453b/21
a. (ab-ı nil) 478a/14
a. (ab-ı revan-ı baran) 475a/16
a. (çah-ı ab) 468b/2
a. (kılle-i ab u alef) 468b/1

āb u tāb: (Far.) Güzellik, canlılık.
a. 461a/17

abā': (Ar. is. eb'in c.) 1. Babalar, cetler. 2. Büyükler, ileri gelenler.
a. 446b/5, 459a/10
a. (aba-yı kiram) 472a/5

ʿabd: (Ar. is.) 1. Kul, köle, bende. 2. İnsan.
a. (abd-i dai) 450a/3, 450b/21
a. (abd-i habeşi) 451a/22

abdār: (Far. s.) Keskin.
a. (tig-i abdar) 463b/4
a. (tume-i şir-i şemşir-i abdar) 466a/11

acāl: (Ar. is. ecel'in c.) Eceller, ölümler.
a. (giriftar-ı malik-i acal) 465b/6

aʿcām: (Ar. is. ʿacem'in c.) Arap olmayanlar, Acemler, İranlılar.
a.+'a (savb-ı mülk-i acam) 462b/21

ʿacele: (Ar. is.) Bir şeyi çabuk yapmaya çalışma, çabukluk.
a. 463a/18

ʿacem: (Ar. is.) 1. Arap ırkından olmayanlara Araplar'ın verdiği ad. 2. İranlılar. 3. İran ülkesi.
a. 448b/9, 452a/12, 452b/17, 462a/16, 463a/16
a. (islah-ı hal-i memalik-i acem) 449b/9
a. (memalik-i acem) 463b/12
a.+'e (ırak-ı acem) 450b/25
a. (ser-hadd-i acem) 452a/17
a.+den (saltanat-ı acem) 461b/21
a. (ırak-ı acem) 455a/23
a.+'den (semt-i acem) 463b/16
a.+'den.+ (ırak-ı acem) 455b/1
a.+'e (memleket-i acem) 464a/1
a.+'i (diyar-ı acem) 470b/2
a.+'iñ (memalik-i acem) 450b/23
a.+'den 462b/12
a.+'e 446b/15, 462a/11

ʿaceze: (Ar. is. ʿāciz'in c.) Acizler, zavallılar.
a. 480a/25

ʿacībe: (Ar. is.) Şaşılacak, tuhaf şey veya kimse, garip.
a.+sinden (hasais-i acibe) 447a/25

ʿacīz: (Ar. is. ve s.) Güçsüz, zayıf.
a. 464a/10

aç-: (f.) 1. Bir şeyi kapalı, bağlı durumdan çıkarmak. 2. Çözmek.
a.-acagına 464a/6
a.-dılar 454b/3
a.-madılar 463b/6
a.-up 464b/17

açdır-: (f.) Açmak işini bir başkasına yaptırmak.
a.-madılar 472b/17
a.-mayup (göz açmak) 467b/18

aʿdā': (Ar. is. ʿadüvv'ün c.) Düşmanlar.
a. 455b/17, 456a/21
a. (ada-ı devlet) 482a/15
a. (ada-yı bar-gir) 452a/5
a. (ada-yı bed-rey) 454a/2
a. (ada-yı bergeşte-ruzgar) 475a/21
a. (ada-yı devlet) 475b/13
a. (ada-yı devlet-i osmani) 447b/13
a. (ada-yı din ü devlet) 468a/4, 480b/4
a. (def-i ada) 456a/3
a. (def-i ada-yı din ü devletde) 456a/7
a. (ifna-yı ada) 465b/17
a. (inhizam-ı ada-yı bed-kirdar) 477a/16
a. (leşker-i ada) 456a/24, 477a/5
a. (müstemian-ı ada-yı ber-geşte-rüzigar-ı baht-varun) 478b/4
a. (tumar-ı amar-ı ada) 479a/2
a.+da (def-i ada) 455b/25
a.+ya (makarr-ı sipah-ı ada) 476a/21
a.+ya (mecmu-yı ada) 456a/21
a.+yı (güruh-ı ada) 476b/10
a.+dan 447a/23, 456a/19, 458a/11

a.+nuñ 455b/21, 456b/20, 457b/17, 478a/22

ʿadālet: (Ar. is.) Hak ve hukuka uyma, doğruluktan ayrılmama, hakkaniyet.
a. (mülazım-ı saha-yı asitan-ı adalet-aşiyan) 482a/22
adalet-mutad
a. (refik-i şah-ı adalet-mutad) 468b/3

ʿadāvet: (Ar. is.) Düşmanlık, husumet.
a. (adavet itmek) 462a/9
a. (izhar-ı adavet) 472a/11

ʿadd: (Ar.i.) 1. Sayma, sayı, adet. 2. Kabul etme, sayma.
a. 464a/16
a. (add itmek) 469b/25

ʿaded: (Ar. is.) Sayı.
a. (aded-i bi-hesab) 446a/1

ādem: (Ar. is.) 1. İlk insan ve ilk peygamber. 2. İnsan, beşer.
a. 453b/2, 454a/3, 455a/4, 455b/8, 456a/22, 465a/19, 467b/3, 470b/6, 477a/22, 479b/22
a. (adem-ı rıza) 474b/7
a. (adem-i küşte) 479b/17
a. (adem-i muvafakat) 456a/16
a. (adem-i zafer) 482b/10
a.+den 455a/13
a.+iñ 450b/1
a.+ler 475b/2, 481a/4
a.+leri 453b/9
a.+lerin 460b/18
a.+lerini 460b/23
a.+lerinüñ 473a/15

ādemī: (Ar. s.) İnsana ait, insanla ilgili.
a.+sin 458a/5

ʿādet: (Ar. is.) Usul, herkesçe uyulan hal.
a.+i 446b/5

aḍḥā: (Ar. is. adhāt'ın c.) Kurbanlıklar.
a. (ıyd-ı adha) 449b/3
a.+yı (ıyd-ı adha) 475a/9

ʿādil: (Ar. s.) Adaletli, haktan ayrılmayan.
a. (padişah-ı adil) 475b/3
a. (imaret-i adiliyye) 477a/20

ʿadl: (Ar. i) Adalet, hakkaniyet, tarafsızlık.
a. (sünen-i adl ve insaf) 446a/10
a. e (der-i adl) 452a/11

ʿadüvv: (Ar. is.) Düşman.
a. 446a/1
a. 462b/1
a. (adüvv-i bed-evsaf) 476a/7
a. (leşker-i adüvv) 452a/3
a.+i 453b/3, 456b/8, 473a/2
a.+ler 449a/8

afitāb: (Far. is.) Güneş.
a. (afitab-ı alem-tab) 461b/10
a. (afitab-ı alemtab) 464a/23

ʿafv: (Ar. is.) Bağışlamak, affetmek.
a. (afv buyurmak) 473a/17
a. (afv u eman) 481a/13
a. (afv-i şehen-şahi) 480b/14
a. (karin-i afv-ı şehen-şahi) 481a/4
a. (taleb-i afv-ı tumanbay) 481a/10

aġ-: (f.) Yükselmek, yukarı çıkmak.
a.-up 467b/16

aġa: (Moğ. is.) İleri gelen kişiler için kullanılan unvan ve hitap sözü.
a. 448b/ek satır
a.+lardan 472a/4
a.+ları 455a/14, 457a/13, 464b/14, 476b/12
a.+sı 448b/ek satır

aġaç: (is.) Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarı doğru yükselen uzun ömürlü bitki.
a.+lar 450a/18

agāh: (Far. s.) Haberi olan, haberdar.
a. 475a/5
a. 477b/20
a. (agah olmak) 450a/23, 457a/17, 477b/12, 477b/17

aġāz: (Far. is.) 1. Başlama. 2. Başlangıç.
a. (agaz eylemek) 457b/12, 472b/18
a. (agaz itmek) 447b/6, 450a/8, 469b/3
a. (agaz-ı dasitan-ı-fütuhat-ı mısır u şam) 461b/8

aġız: (is.) Nafes almaya, konuşmaya, yemeye yarayan yüzün ön kısımındaki boşluk.
a.+ların 464b/17

aġla-: (f.) Acı, keder ve sevinçten göz yaşı dökmek.
a.-dı (kan aglamak) 467b/13

aġlāl: (Ar. is. gull'ün c.) pranga, demir halka.
a. 480b/17

aġreb: (Ar. s.) Garip, çok tuhaf.

a. 466a/14
aġrıḳ: (is.) Ağrı.
a. 464b/20
aḥad: (Ar. is.) Kişi, şahıs, kimse.
a. 458a/11, 482a/13
a. (ahad-ı ecnad) 466b/12
aḥbār: (Ar. is. haber'in c.) Haberler.
a. (ahbar-ı fütuh-ı meymenet-vuzuh) 478b/3
a. (kabaih-i ahbar) 446a/12
a. a (ihbar-ı ahbar) 463b/3
aḫbiye: (A. is. hıba'nın c.) Kıldan yapılan göçebe çadırları.
a. (ahbiye-i münakkaşe) 466b/8
ʿahd: (Ar. is.) Yemin, ant.
a. 458b/4
a. (ahd-i baid) 475a/15
a.+i 475a/2
ʿahd ü peymān: (Ar. ve Far. is.) Yemin.
a. 462a/13, 466a/4
ʿahd-şiken: (birl. s.) Yeminini bozan, sözünden dönen.
a. 482a/11
āhen: (Far. is.) Demir.
a.+e 479a/14
āhen-pūş: (Far. birl. s.) Zırh giymiş olan.
a. 467b/3
āheng: (Far. is.) Kulağa hoş gelen ses.
a.+ini 462a/17
āhenīn: (Far. s.) 1. Demirden yapılmış. 2. Sağlam
a. (sedd-i ahenin) 477b/15
a. (ser-pençe-yi ahenin) 446b/7
a. e (hisar-ı ahenin) 464b/20
a. i (sedd-i ahenin) 465a/8
āhenīn-ḳabā': (Far. birl is.) Zırh.
a. (asakir-i cenk-cuy-ı saika-huy-ı ahenin-kaba-yı memleket-güşa-yı tazi-süvar-ı hasm-şikar) 478b/14
aḫfād: (Ar. is. hafid'in c.) Torunlar.
a.+ı 448a/11
āḫir: (Ar. s.) Son, sonuncu.
a. 447a/17, 450a/24, 467b/20, 468a/17
a. (ahir-i şevval-i mübareke) 460a/6
āḫir-min-bʿad: (Ar. z.) Bundan sonra.
a. 478a/6
āḫirīn: (Ar. is. ahir'in c.) Sonrakiler.
a.+e 469a/21
āḫirü'l-emr: İşin sonunda, nihayet.
a. 459a/4, 478a/13, 479b/10
aḥkām: (Ar. is. hükm'ün c.) Hükümler, kanunlar.
a. (ahkam-ı muta) 446b/17, 451b/8
a. (ahkam-ı şerif) 471b/21
a. (ahkam-ı şerife) 460a/20
aḥmāl: (Ar. is. haml'in c.) Yükler, ağır şeyler.
a. 473a/7, 477a/10
a. (tahammül-i ahmal-i cimal) 470a/20
aḥmer: (Ar. s.) Kızıl, kırmızı.
a. (filori-yi ahmer) 459b/14
aḥsen: (Ar. s.) En güzel, çok güzel.
a. (ahsen-i tedbir) 460b/24
aḥvāl: (Ar. is. hal'in c.) Haller, durumlar.
a. 476b/11
a. (ahval-i asakir-i mansure) 478b/3
a. (tecessüs-i ahval-i husema) 475b/2
a. (tefasil-i ahval-i azerbaycan) 452a/11
a. i (tafsil-i ahval) 454b/6
a. iñüz (müsavi-i ahval) 446a/12
a.+den 470b/11
a.+i 460a/15, 460a/21
a.+in 475a/21
aḳ: (s.) Beyaz.
a. 460a/4
aḳ-: (f.) Akmak, sıvıların bulunduğu yerden aşağı doğru gitmesi.
a.-up 472b/10
ʿaḳab: (Ar. is.) Bir şeyin arkası, gerisi.
a.+ından 472a/25
a.+larınca 472b/17
ʿaḳab-gīr: (birl. s.) Peşine düşen, takip eden.
a.+ler 481b/23
a.+ler 477a/17
ʿaḳārib-nijād: (Ar. birl.) Kötü niyetli kişiler.
a. (ekarib-i akarib-nijad) 448a/11
aḳçe: (is.) Selçuklu ve Osmanlılar'da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke.
a. 448a/25, 471a/1, 471a/2
ʿaḳd: (Ar. is.) Mukavele, sözleşme.
a. (akd-i meclis) 454a/6
a. (akd-i musalaha) 454b/2
aḳdem: (Ar. s.) Çok eski, daha önce.

a. 450b/8, 463b/14

āḳıbet: (Ar. is.) Son, nihayet.
a. 448a/6, 455b/10
a. inden (vehamet-i akıbet) 470b/16

ʿāḳılān: (Ar. s. ve is.) Akıllılar, akıllı kişiler.
a. 470b/17

ʿaḳīde: (Ar. is.) İman, kuvvetle benimsenen görüş tarzı, düşünce sistemi.
a. (hulus-i akide) 471b/6
a. (safa-yı akide) 449b/17

ʿāḳil: (Ar. is. ve s.) Akıllı.
a. (rey-i sultan-ı akil) 475b/13
a. (sultan-ı akil-i dana-dil) 461b/4

ʿaḳlī: (Ar. is.) Akılla ilgili, akla dayalı.
a. (delil-i akli) 448b/14

ʿaḳliyye: (Ar. is.) Aklī kelimesinin müennesi, akla dayalı.
a. (kavanin-i şeriyye vü akliyye) 455b/25

aḳmişe: (Ar. is.) Kumaşlar, dokumalar.
a. (akmişe-yi duhte) 466b/7

aḳrān: (Ar. is.) Aynı yaşta olanlar, yaşıtlar.
a. (mahsud-ı emasil ü akran) 472a/9
a.+ı 451b/2

aḳreb: (Ar. s.) Çok yakın.
a. 474b/4

aḳṣā: (Ar. s.) Uzakta bulunan, ırak, uzak.
a. (aksa-yı çemişgezek) 459b/3
a. (aksa-yı memalik-i rum) 454a/8
a. (bi-mescid-i aksa) 473a/18
a. sı (maksad-ı aksa) 473a/23

aḳṭār: (Ar. is. kutr'un c.) Taraflar, bölgeler.
a. (mahsud-ı müluk-ı aktar) 453b/16
a. ı.+ (ümera-yı aktar) 461b/15

aḳvām: (Ar. is. kavm'in c.) Kavimler.
a. 473a/15
a. (ekrad-ı müluk-ı tavaif u akvam) 452b/13

aḳvāt: (Ar. is. kut'un c.) Yenilecek şeyler, azıklar.
a. (tertib-i akvat) 469a/11
a.+ı 474a/23, 475a/11

aḳżā: (Ar. is. ve s.) Fıkıh ilminde en üstün, en ehliyetli.
a. (akza-i akzatü'l-müslimin) 467a/3
a. (akza-yı kudatü'l-müslümin) 478b/9
a. (akza-i akzatü'l-müslimin) 467a/3

al-: (f.) 1. Ttutup yerinden ayırarak elinde bulundurmak.
2. Kullanmak veya gerekeni yapmak üzere yanında bulundurmak.
3. Beraberinde götürmek ya da getirmek. 4. Temin etmek, satın almak. 5. Sağlamak, elde etmek.
a.-asın 470b/11
a.-dı 459a/13, 467b/13
a.-dılar 474a/25, 481b/24
a.-dıñuz 446a/9
a.-maga (dil almak) 463b/23
a.-magla 472a/23
a.-mak 467a/13
a.-mak (intikam almak) 451a/4
a.-masını 469a/24
a.-mışlar 457b/11
a.-up 448b/ek satır, 451b/18, 453b/23, 458a/7, 458b/22, 460a/11, 463b/23

aʿlā: (Ar. s.) Daha yüksek, yüce.
a. (sakinan-ı mele-i ala) 467b/7
a.+dan (paye-i serir-i ala) 473a/8
a.+ları (matlab-ı ala) 453b/22
a.+ya (paye-i serir-i ala) 466a/13
a.+ya (serir-i ala) 461b/24
a. (imtisalenü'l-ümeraü'l-ala) 461a/13

ʿalā: (Ar. edat) Üzerine, göre, olarak, üzerinde.
a. ala kile'r-rivayeten 465a/25
a. 455a/5
a. 467a/4

aʿlām: (Ar. is.) 1. İleri gelenler, büyükler.
2. Bayraklar, sancaklar.
a. (alam-ı islam) 468a/5, 480b/5
a. (alam-ı zafer-nigar) 478b/13
a. (ikamet-i alam-ı islam) 451b/16

ʿalāmet: (Ar. is.) İşaret, belirti.
a. (alamet-i şerif) 461a/2, 468a/12, 480b/11

ālāt: (Ar. is.) Aletler, araçlar.
a. 448b/23, 466b/4, 477a/12
a. (alat-ı cenk) 466b/8
a. (alat-ı harb) 479a/21, 479a/9

alay: (Yun. is.) Orduda iki veya daha fazla taburun birleşmesiyle meydana gelen birlik.
a. (alay kurmak) 462a/19
a.+lar 467b/4
a.+ların 479a/13
ʿalef: (Ar. is.) Yem.
a. 468b/2, 470a/21
a. (alef-i şemşir) 479b/16
a. den (kıllet-i ab u alef) 468b/1
ale's-sabah: (Ar. z.) Sabahleyin.
a. 472b/8, 474a/14
a. 480a/1
ale't-tevālī: (Ar. z.) Arka arkaya, birbiri ardına.
a. 480a/18
ʿālem: (Ar. is.) Dünya, cihan.
a. 468b/4
a. (alem-i alem-ara) 459b/12
a. (halk-ı alem) 454b/1
a. (hudavendigar-ı alem) 473a/16, 473b/11
a. (padişah-ı alem-mah) 477b/20
a. (mir-i alem) 477b/22
a.+i 465a/13
a.+lerin 479b/15
a. ime (paye-i serir-i alem-masir) 471b/14
a. imi (azimet-i alem-nehmet) 467a/22
ʿālem-ārā: (Ar. Far. birl. s.) Dünyayı süsleyen.
a. (alem-i alem-ara) 459b/12
ʿālem-penāh: (Ar. Far. birl. is.) Herkesin güvenle sığınabileceği yer. Padişahlar için kullanılan bir sıfattır.
a. (hudavendigar-ı alem-penah) 464b/2
ʿālem-tāb: (Ar. Far. birl s.) Cihanı aydınlatan.
a. (afitab-ı alem-tab) 461b/11
a. (afitab-ı alemtab) 464a/23
a. 478b/12
ʿālemiyān: (Ar. is.) İnsanlar, tüm dünya halkı.
a.+dur- (malum-ı alemiyan) 446b/8
alıḳoy-: (f.) Bir kimseyi bir süre bir yerde tutmak.
a.-dılar 462b/7
a.-up 473b/13
alın-: (f.) Elinde veya yanında bulundurulmak.
a.-dı (haber alınmak) 463b/24
ʿālī: (Ar. s.) Yüksek, yüce, ulu.
a. 464a/20
a. 449a/4
a. (ali-yi ehali) 449b/10
a. (dergah-ı ali) 466a/11
a.+ye (dergah-ı ali) 449a/4
a. (ferman-ı ali) 463a/5, 474a/22
a. den (atebe-yi ali) 466a/1
a. den (dergah-ı ali) 453a/7
a. ye (dergah-ı ali) 463b/23
a. ye (izin-i ali) 453a/14
a. (ferman-ı ali) 482b/3
a. 461b/20
a. a (dergah-ı padişah-ı ali-cah) 450b/21
a. (padişah-ı alicah) 462a/23
a. ı (padişah-ı ali-cah) 470a/5
a. (vüzera-yı ali-kadr) 482b/3
a.dan (huddam-ı ali-makam) 468b/14
a. (huddam-ı alimakam) 448b/4
a. (huddam-ı dergah-ı alimakam) 476a/1
a. (hudavendigar-ı alimakam) 469b/13
a. (şah-ı alimakam) 475a/20
a. dan (vüzera-yı ali-mikdar) 461b/21
a. (maruz-ı padişah-ı alimikdar) 478a/24
a. (padişah-ı alimikdar) 464a/5, 474b/16
a. larım (vüzera-yı alimikdar) 471b/10
a. (padişah-ı ali-şan) 449b/7, 458b/9
a. (sultan-ı ali-şan) 447a/4
a. (şehzade-yi ali-şan) 462b/14
a. dır.+ (seza-var-ı şahan-ı ali-şan) 473b/7
a. uñ.+ (şah-ı ali-şan) 448b/7
a.+de (divan-ı 'ali) 448b/ek satır
ʿaliyye: (Ar. is.) Yüksek, ulu.
a. (aliyye-i padişahane) 471b/17
a. (avatif-i aliyye-yi hüsrevane) 460b/16

a. (enva-i inayet-i aliyye-yi hüsrevane) 460a/5
a. (işaret-i aliyye) 466b/16
a. (mekarim-i aliyye-i mülukane) 471b/19
a. (mesami-i aliyye-i padişahi) 473a/19

Allāh: (Ar. is.) Her şeyin yaratıcısı olan tek mutlak varlık, Tanrı.
a. (allah-ı teala) 452b/14
a. 482b/11 (allahi yansurü's sultan)

ʿallām: (Ar. is.) Her şeyi bilen.
a. (avn-i melik-i allam) 470b/1

alt: (is.) Bir şeyin yere bakan yüzü.
a.+ına 454b/20, 458b/3
a.+ında 448a/16, 454b/20

altı: (is.) Beşten sonra, yediden önce gelen sayı.
a. 447a/19, 456b/2, 464b/14
a. 455a/13, 457b/2, 475a/18
a. 455b/2

altıncı: (s.) Altı sayısının sıra sıfatı.
a. 464a/25, 479b/23

ʿāmm: (Ar. s.) Herkese ait, umuma mahsus.
a. (bahşiş-i amm-ı padişahi) 466b/14

āmāde: (Far. s.) Hazır.
a. 456a/4, 457b/10, 461b/14
a. (amade olmak) 452a/11, 457b/3, 464b/9
a. (hazır u amade) 476a/1, 477b/14

aʿmāl: (Ar. is. amel'in c.) Ameller, işler.
a. (amal-i haleb) 463b/20
a. (kise-i amal-i sipah) 454b/6
a. ı.+ (zuruf-i amal) 477a/15

aman: (Ar. ünl.) Yardım isteme
a. (aman virmek) 448a/6

aʿmār: (Ar. is. umr'un c.) Ömürler.
a. (tumar-ı amar-ı ada) 479a/2

amed-ü-şüd: (Far. is.) Geliş gidiş.
a. lerin (rah-ı amed-ü-şüd) 468a/22
a. 451b/1

ʿamel: (Ar. is.) Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.
a. (amel itmek) 475a/7
a. i (s-yı amel) 447b/13

ʿāmil: (Ar. is. ve s.) Amel eden, işleyen.
a. 461b/5
a. (amil olmak) 454b/1, 455b/23

āmīn: (Ar. ünl.) Dualardan, hayır ve temennilerden sonra söylenen söz.
a. 469b/9
a. 480b/6

āmir: (Ar. s.) Emreden, buyuran, emredeci.
a. 451b/11

ʿāmire: (Ar. s.) İmar edilmiş.
a. (hizane-yi amire) 448b/1
a. den (hizane-yi amire) 459b/13

ammā: (Ar. bağlaç) Zıt cümleleri birbirine bağlar, ancak, fakat.
a. 447a/7, 447b/3, 450b/1, 452a/11, 455a/19, 455b/14, 455b/9, 456a/15, 457a/8, 458a/10, 458b/5, 459a/13, 459a/3, 460b/21, 460b/4, 461a/24, 463a/13, 464a/4, 464b/21, 470a/21, 473b/8, 474b/3

ʿāmme: (Ar. is.) Umum, halk, kamu.
a. (amme-i tevabi) 466a/6
a. (amme-i ulema) 467a/16
a. (refahiyyet-i amme-i reaya) 482b/16

ʿāmmeten: Umumi olarak, genel tarzda.
a. 455a/12

ana: (is.) İnsanın ve hayvanın yavru sahibi dişisi, anne.
a.+ları 482a/14

Anaṭolı: (is.) Asya kıtasının güneybatı ucunda yer alan, tamamı Türkiye'de bulunan yarımada.
a. 448b/13, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/3, 455b/13, 457b/1, 472b/20, 475b/23, 480a/5, 481a/17
a. (bilad-ı vilayet-i anatolı) 464b/12
a.+'nuñ 455a/12

ancaḳ: (zf.) Yalnız, sadece.
a. 473a/1, 476a/13

anda: Onda.
a. 452b/21, 462b/23, 462b/25, 465b/23, 469a/3, 470a/9, 478b/16, 478b/20, 479a/3, 479a/4, 480b/9

andan: Ondan.
a. 452b/25, 453b/2, 455b/3, 458a/19, 461b/25, 468b/20, 477a/8, 479a/5, 479b/18, 482a/5

anı: Onu.
a. 456a/2, 458b/19, 458b/7, 470b/6

ʿanīd: (Ar. s.) İnatçı.
a. (anid-i hodkam) 482b/2

anlar: Onlar.

a. 448b/12, 448b/ek satır, 455b/15, 459a/6, 460b/8, 470a/5, 472a/25, 476a/14, 477b/23, 478b/22, 479a/2, 481a/25, 481a/5, 481b/24, 482a/14
a.+a 461b/1, 467a/17, 479a/18, 480a/11, 480a/20
a.+dan 467a/17, 470b/2
a.+ı 479b/15
a.+ın 478b/21
a.+ıñ 467a/16, 467a/18, 473b/5, 476b/1, 479b/21, 480a/21, 480a/25, 480a/5, 480a/8, 481b/15
a.+uñ 460b/10, 479a/21

anuñ: Onun.
a. 447b/12, 450b/3, 451b/15, 460b/21, 460b/25, 467a/9, 470b/11

anuñçün: Onun için.
a. 470a/7

aña: Ona.
a. 450a/20, 457b/3, 462b/4, 467a/12, 467a/7, 469a/18, 472a/16, 472b/15, 475b/18

ʿār: (Ar. is.) Utanma, utanç.
a. (ar eylemek) 450b/23
a. (gayet-i ar u neng) 477b/9
a.+dır 456a/8

ara: (is.) İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesafe.
a.+dan 446a/25, 465a/10
a.+muzda 454a/22
a.+sına 458b/23
a.+sında 460b/5
a.+ya 479a/1

ʿarab: (Ar. is.) 1. Arap yarım adasından çıkıp yayılmış olan Sami bir kavmin adı. 2. Arap kavminden olan kimse.
a. 452b/17, 462a/1, 462a/12, 462a/2, 462a/20, 463a/14, 466a/25, 472a/24, 479b/21, 480a/20
a. (memalik-i arab) 459a/19
a. (arab-ı hazeri) 465a/2
a. (diyar-ı arab) 463b/19
a. (güldeste-yi arab) 466a/21
a. (leşker-i ırak-ı arab) 455a/23
a. (memalik-i arab) 480b/2
a. (sanadid-i arab) 469a/9, 471a/20
a. (ser-çeşme-yi memalik-i arab) 470a/9
a. ‘dan (semt-i diyar-ı arab) 463b/11
a.+’dan 479a/4
a.+’ıñ 472b/6
a. 459b/3

ʿaraba: At, eşek, öküz vb. hayvanlar tarafından çekilen yük, insan taşıyan tekerlekli kara taşıtı.
a.+lar 457a/25
a.+larından 476a/17

ʿarabī: (Ar. is.) Apaplar’a ait.
a. (beriyye-i arabi) 473b/15

ārām: (Far. is.) Durma, dinlenme.
a. (aram buyurmak) 477a/25
a. (aram itmek) 447a/12, 448a/14, 465b/15, 474a/9

ārām-gāh: (Far. tür. is.) Dinlenme yeri.
a. (aram-gah-ı hudavendigar-ı sitare-sipah) 476a/17

ārāste: (Far. s.) Süslü, bezenmiş. Kelime metinde kullanıldığı eylemlerle sıralamak, tertip etmek.
a. (araste itmek) 467b/4
a. (araste kılmak) 479a/14
a. (leşker-i araste) 450b/16

arāżi: (Ar. is. arz’ın c.) Yerler, topraklar.
a. (arazi-yi mukaddese) 469a/22

ʿārıża: (Ar. is.) Aksaklık, pürüz.
a. (arıza-yı yagma) 477a/11
a.+sı 453a/3

ʿarīş: (Ar. is.) Çardak.
a. 472a/22

ʿarṣa: (Ar. is.) Yer, meydan, boş alan.
a. (arsa-i kar-zar) 476b/19
a. dan (miyan-ı arsa) 465b/1
a.+da 448a/11, 476b/25

art: (is.) Arka, arka taraf.
a.+ına 465b/8, 482a/9
a.+ınca 456a/24, 472a/1, 474b/11, 477a/17, 481b/23
a.+larınca 481b/25
a.+larından 463b/12
a.+ına (ardına) 448b/ek satır, 456b/21
a.+ların (ardların) 457b/11
a.+larınca (ardlarınca) 448a/9
art.+larına (ardlarına)
a. 458a/15
a.+ınca (ardınca) 447b/20
a.+larına (ardlarına) 459a/14

ʿarūs: (Ar. is.) Gelin.
a. 447b/23
ʿarż: (Ar. is.)Sunma, bir büyüğe takdim etme.
a. (arz.+ı ubudiyyet) 469a/10
a. (arz eylemek) 454b/7, 455a/5, 461a/21, 469a/20, 473b/2
a. (arz itmek) 451a/24, 452a/12, 452a/20, 455a/10, 460b/19, 461b/24, 462a/22, 474b/7
a. (arz olunmak) 447b/16, 452a/16, 453a/8
a. (arz-ı hal) 450a/1, 452a/21
a. (arz-ı hal-i ümera-yı ekrad) 452a/18
a. (arz-ı inkıyad) 470b/12
a. (arz-ı mukaddese) 473b/3
a. (arz-ı rum) 449a/20
a.+ı 471b/5
a.+lar 452a/15
a. (arz-ı mukaddese) 468a/21
ʿarżen: (Ar. zf.) Enine, genişliğine.
a. (tulen ve arzen) 446a/6
ārzū: (Far. is.) Dilek, insanın bir şeye karşı duyduğu istek.
a. (arzu-yı fesad) 482b/10
a. (arzu-yı saltanat) 482a/18
āṣaf: (Ar. is.) Vezir.
a. (asaf-ı riayet) 471b/17
ʿasākir: (Ar. is. asker'in c.) Askerler.
a. 454b/9
a. (ahval-i asakir-i mansure) 478b/3
a. (asakir-i cenk-cuy-ı saika-huy-ı ahenin-kaba-yı memleket-güşa-yı tazi-süvar-ı hasm-şikar) 478b/13
a. (asakir-i mansure) 477b/8
a. (asakir-i nusret-measir) 467b/5
a. (asakir-i nusret-şiar) 456a/6, 482a/6
a. (asakir-i zafer-measir) 476a/9, 479a/15, 479b/11
a. (hıyam-ı asakir) 477b/3
a. (tahrik-i derya-yı asakir-i neheng-iltikam) 470b/20
a.+ine 448b/4
āṣār: (Ar. is. eser'in c.) Bir kimsenin veya bir topluluğun çalışmalarıyla ortaya çıkmış şeyler, eserler.
a. (esnaf-ı asar-ı cemile) 461a/1
a. (asar-ı garibe) 447a/25
a. (asar-ı latif) 471b/11
a. (asar-ı zafer) 476b/20
aṣḥāb: (Ar. is. sahib'in c.) Sahipler.
a. (ashab-ı fıtnat) 475b/14
a. (ashab-ı ukul-ı zahir-bin) 470a/13
a. (ashab-ı yemin) 464b/4
a. (ashab-ı yesar) 464b/6
āsīb: (Far. is.) bela, zarar, musibet.
a.+inden 454a/21
āsitān: (Far. is.) 1. Eşik. 2. Dergah.
a. (asitan-ı saadet-aşiyan) 463a/15
a. (mülazım-ı saha-yı asitan-ı adalet-aşiyan) 482a/22
āsitāne: (Far. is.) Başşehir.
a. 472b/19
a. (asitane-i saadet) 466a/3
a. (asitane-yi saadet) 457a/12, 457a/9
a.+den 463a/6
a.+lere 462b/24
ʿasker: (Ar. is.) Ordunun her kademesinde görevli subay, assubay, çavuş, onbaşı, erlere verilen ad.
a. 447a/24, 453a/19, 455a/10, 455a/8, 456b/1, 456b/5, 459a/18, 472b/17, 473b/13, 477a/12
a. (asker-i cerrar) 480a/7
a. (asker-i cevşen-puş) 448a/5
a. (asker-i islam) 456a/25, 457b/11, 471a/19, 474a/24
a. (asker-i mansur) 471a/22, 472b/11, 481b/14
a. (asker-i mansure) 454a/5, 480a/1, 481b/2
a. (asker-i nusret-asar) 475a/22
a. (asker-i pür-zur) 470a/4
a. (asker-i rum) 472a/24, 472b/8
a. (asker-i zafer-nişan) 465a/9
a. (asker-i zafer-rehber) 472b/22, 477b/14, 479b/14
a. (asker-i zafer-şiar) 462a/17
a. (bakaya-yı asker-i zafer-enis) 462b/19
a. (bedreka-yı asker) 463b/1
a. (hin-i kudum-i asker-i sultani) 476b/23
a. (madreb-i hıyam-ı asker-i islam) 468b/21
a. (manzur-ı asker-i hudavendigar) 476a/6

a. (meymene-i asker-i şah) 476b/2
a. (mukaddeme-i asker) 463b/15
a. (nasib-i asker-i sultani) 475a/11
a. (sevad-ı asker-i siyah-ruzgar) 476a/5
a. (sevk-i asker) 447b/20
a. (talia-yı asker) 475a/19
a. (vali-i asker) 454b/6
a. (vusul-i asker-i sultan) 457a/10
a. de (reh-güzer-i asker) 466b/24
a. den.+ (miyan-ı asker) 454b/14
a. i (cemi-i asker) 467a/12
a.+e 468b/1, 474a/24, 478b/24
a.+i 449b/6, 458a/6, 458b/11, 464b/12, 472b/20, 475b/23, 480a/5, 481b/25
a.+ine 457b/25
a.+ini 447b/21, 450b/19
a.+inüñ 467b/3, 473a/1
a.+iñ 454b/21, 456a/14, 456a/24, 456b/21, 464b/20, 470b/21, 472b/14, 474b/4
a.+iyle 475b/24
a.+lerin 479b/8
a.+ümüz 455b/22

aṣl: (Ar. is.) Kaynak, kök.
a. (asl-i azimet-i hüsrevane) 463b/8

ʿaṣr: (Ar. is.) Zaman, devir, çağ.
a. ıñ (zuhr u asr) 473b/22

āster: (Far. is.) Osmanlı Devleti'nde bazı yeniçerilerin ve bazı kara kullukçuların resmi günlerde giydikleri, üzerine iğneyle bir astar tutturulmuş serpuş.
a. (iştira-yı aster) 477a/14

āsūde-hāl: Rahat, sakin, dinlenmiş.
a. 453b/24

āsumān: (Far. is.) Gökyüzü.
a. dandır (cevv-i asuman) 447b/7
a. 453b/18
a. (cirm-i asuman) 467b/13

āsumānī: (Far. s.) Gökle ilgili.
a. (kaz-yı asumani) 458a/2
a. (nevazil-i asumani) 475b/18

ʿaşāʾir: (Ar. is. aşiret'in c.) Kabileler, aşiretler.
a. 457b/6
a. (aşair-i muhtelifat) 452b/13

aʿşār: (Ar. is.) Kurʾan-ı Kerim'den okunan, onar ayetlik parçalar.
a. (aşar-ı şerif) 474a/6

āşikār: (Far. s.) Açık, belli.
a. 476b/20

āşinālıḳ: (is.) Tanışlık, yakınlık.
a. (aşinalık itmek) 447b/13

āşiyān: (Far. is.) 1. Kuş yuvası. 2. Ev, mesken.
a. 453b/19
a.+a 447b/3
a.+da 447b/7

āşūb: (Far. is.) Karışıklık, kargaşa.
a. 479a/18
a. (aşub ulaşmak) 467b/6

at: (is.) Binme, yük çekme ve taşıma da kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.
a. 456b/4, 458a/7, 476b/16, 477a/12, 477a/16
a. (at sürmek) 476b/4
a.+dan 458a/3, 465a/21
a.+ı 465b/7
a.+ından 476b/16
a.+ları 465b/10
a.+larına 465a/23
a.+larından 456b/23

at-: (f.) 1. Bir şeyi belli bir hedefe doğru fırlatmak.
a.-dı (can atmak) 465a/18
a.-dılar 456b/15
a.-magla 477b/24
a.-mışlar 465b/14
a.-up (can atmak) 451a/2

ʿaṭāʾ: (Ar. is.) İhsan, bağış.
a. (ata u bahşiş) 481a/7

ʿaṭāyā: (Ar. is.) Hediyeler, ihsanlar.
a. (ataya-yi sultaniyye) 459b/16

atdur-: (f.) Atmak işini başkasına yaptırmak.
a.-up 480b/9

ʿatebe: (Ar. is.) Eşik.
a. (atebe-yi ali) 466a/1
a. (atebe-yi gerdun-iktidar) 472a/1
a. (atebe-yi hümayun) 450b/14

āteş: (Far. is.) Odun, kömür vb. maddelerin tutuşup yanması ile beliren ışık.
a. 475b/8, 478a/4
a.+ler 464b/17
a. (ateş-peykar-ı şule-dar) 472b/23

āteş-bār: (Far. birl. s.) Ateş saçan.
a. (tume-i tig-i ateş-bar) 458b/17

a. umuzdan.+ (dest-bürd-i leşker-i cerrar-ı-ateş-bar) 446b/4
āteş-efşān: (Far. birl. s.) Ateş püskürten.
a. 457b/17
āteş-feşān: (Far. birl. s.) Ateş püskürten.
a. (şemşir-i ateş-feşan) 467b/17
a. la.+ (sinan-ı suban-san-ı ateş-feşan) 479a/23
āteş-nāk: (Far. tür. s.) Kızgın, ateşli.
a. (tume-i tig-i ateş-nak) 448a/12
ʿāṭıfet: (Ar. is.) Karşılık beklemeden verme, ihsan.
a. (derya-yı atıfet-i sultani) 481a/6
atıl-: (f.) 1. Bir şeye, bir tarafa doğru fırlatılmak. 2. (top, tabanca, tüfek vb. için) Patlatılmak. 3. Müdahale etmek.
a.-an 465a/14
a.-dı 451b/5
a.-dılar 457a/5
a.-up 479a/18
ʿatīḳ: (Ar. s.) Eski zamana ait, eski.
a. e (mısır-ı atik) 477b/3
aṭlas: (Ar. is.) İpekten sık dokunmuş, yüzü parlak, daima düz renkli, sertçe, tüysüz makbul bir kumaş türü.
a. 466b/6
atlu: (i. ve s.) Ata binmiş kiş, süvari.
a. 476b/5
a.+lar 476b/7
ʿatş u cūʿ: (Ar. is.) Susuzluk ve açlık.
a. 458a/16
ʿavāḳıb: (Ar. is. akibet'in c.) Akıbetler, neticeler.
a. (avakıb-ı umur) 470a/22
ʿavām: (Ar. is. amme'nin c.) Halkın alt tabakası.
a. da (elsine-i avam) 453b/13
aʿvān: (Ar. is. avn'ın c.) Yardımcılar, arka çıkanlar.
a. (avan-ı şekavet-nişan) 480b/22
a.+ın 478a/9
a.+ından 472b/6
a.+ını 470b/6
ʿavāṭıf: (Ar. is. atifet'in c.) Lütuflar, ihsanlar.
a. (avatif-i aliyye-yi hüsrevane) 4 460b/16
a. (enva-i avatif-ı celile-yi hüsrevane) 460a/12
āvāze: (Far. is.) Ses, seda.
a.+siyle 467b/9
ʿavdet: (Ar. is.) Dönüş, geri geliş.
a. 472b/4
a. (avdet eylemek) 450a/25
a. (avdet itmek) 454a/9, 469b/25
a.+leri 452b/3
ʿavḳ: (Ar. is.) Alıkoyma, engel olma.
a. (arıza-yı avk) 448b/17
ʿavn: (Ar. is.) Yardım etme, yardım.
a. (avn-i melik-i allam) 470b/1
ʿavrat: (Ar. is.) Kadın.
a.+ı 457b/14
a.+lara 457b/14
a. 478a/13
ay: (is.) Yılın ayrıldığı her on iki bölümden biri.
a. 455b/12, 470b/23
ayaḳ: (is.) Vücudun, bacaktan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı.
a. ına (ayagına) 465b/7
a.+larda 450a/17
a.+ları 450b/1
a.+larına 450a/15
ʿayān: (Ar. is. ayn'ın c.) Aşikar, açık, belli.
a. 449b/15, 454a/19, 454b/25, 467b/23
a. (ayan itmek) 462a/13
a. (ayan olmak) 482a/3
a. (ayan-ı kızılbaş) 458b/5
a. (magbut-ı ekabir ü ayan) 472a/9
a.+ınuñ 479b/8
a.+ıñ 449b/4
a.+ları 479b/14
āyāt: (Ar. is. ayet'in c.) Ayetler.
a. 456a/2
a. (ayat-ı kur'ani) 474a/6
āyet: (Ar. is.) Kurʾan-ı Kerim'deki sureleri meydana getiren kelime veye cümlelerden her biri.
a. (ayet-i kerime) 454a/16
a.+in 467b/10
a.+üñ 479a/20
āyīn: (Far. is.) Dini merasim.
a. (ayin ü kavanin-i selatin) 463b/20
a. (ayin-i iskenderi) 461b/12
a. (ayin-i mukatele) 464b/21

a. (ayin-i padişahane) 468b/22
a. (ayin-i saltanat) 465b/23
a. (ayin-i sünnet-i cemaat) 452a/24
a.+ini 470b/3
āyīne: (Far. is.) Ayna.
a. (ayine-i kadir-i kadir-i zü'l-celal) 474b/24
a. (ayine-yi zamir-i münir) 469b/16
aylıḳ: (is.) Bir ay süreli.
a. 452a/23
ʿayn: (Ar. is.) Göz.
a. ım (nasb-ı ayn) 470b/3
aynı: (s.) Birbirinin eşi.
a. 459b/19
ayrıl-: (f.) Bir yerden uzaklaşmak.
a.-up 456b/12, 466a/5
ayt-: (f.) Söylemek, demek.
a.-dı 462a/25
a.-ur (aydur) 449a/18
ʿayyūḳ: (Ar. is.) Göğün en yüksek noktası.
a.+a 479a/24
az: (s.) Miktarı, niteliği, derecesi belli ölçünün altında olan, çok olmayan.
a. 448b/ek satır
ʿaẕāb: (Ar. is.) Acı, pişmanlık ve korkunun verdiği sıkıntı.
a. (azab-ı elim) 480a/16
azacıḳ: (s.) Pek az.
a. 454a/10, 464a/5
āzādegān: (Far. is. azad'ın c.) Hürler, özgür bırakılanlar.
a. 448b/6
aʿẓām: (Ar. s.) Çok büyük.
a. (ceyş-i azam) 474b/9
a. (çehar-yar-ı azam) 446a/20
a. (müstakarr-ı liva-yı vezir-i azam) 476a/23
a. (ümera-yı azam) 453b/25, 454a/6, 464b/11, 464b/4, 478a/19
a. (vezir-i azam) 471a/9, 475b/23
a. da (takdim-i levazım-ı azam) 473b/8
a. ı (çehar-yar-ı azam) 452a/25
ʿaẓamet: (Ar. is.) Büyüklük, ululuk.
a. den (ümera-yı azamet) 458a/12
āzürde: (Far. s.) İncinmiş, kırılmış.
a. (azerde itmek) 463a/13
ʿaẓīm: (Ar. s.) Büyük.
a. 450a/13, 452b/9, 468b/1, 468b/4, 468b/8, 470a/18, 473b/20, 474a/9, 475b/6
a. (azim cenk) 479b/9
a. (azim-i muharebe) 458a/9
a. e (meblag-ı azim) 466b/3
ʿāzim: (Ar. is.) 1. Kararlı, niyetli. 2. Yola koyulan.
a. 470b/10
a. (azim-i dimeşk) 468b/20
ʿaẓīme: (Ar. is.) Büyük.
a. de (mahalle-i azime) 478a/17
a. yi (bika-yı azime) 478a/10
ʿazīmet: (Ar. is.) Gitme, gidiş, yola çıkma.
a. 453a/4, 461a/7
a. (asl-i azimet-i hüsrevane) 463b/8
a. (azimet buyurmak) 475a/9
a. (azimet eylemek) 455b/8
a. (azimet-i alem-nehmet) 467a/22
a. (azimet-i hidayet-fercam) 478b/15
a. (azimet-i hümayun) 451b/10
a. (azimet-i mezbure) 453a/2
a. (tasmim-i azimet) 449b/9
a. e (fesh-i azimet) 474b/10
a. lerin (fesh-i azimet) 470a/15
a. lerin (inan-ı azimet) 447b/17
a.+i 477a/19
a.+üm 460b/15
a.+le 462a/1
ʿazl: (Ar. is.) Görevine son verme, işinden çıkarma.
a.+i 447a/8
a. (azl olunmak) 448b/ek satır
ʿazm: (Ar. is.) Bir işi yapmaya kesin karar verme.
a. 462a/17
a. (azm eylemek) 450a/19, 452a/20
a. (azm itmek) 448a/9
a. (azm-i hümayun) 448b/2, 462b/11, 474b/8
a. (azm-i rezm) 464a/17
a. (azm-i sultan be-feth-i kişver-i şam) 468a/14
a. (azm-i şan) 461a/23
a. (azm-i teshir-i mısır) 471a/3
a. i (inhiraf-ı azm) 476a/7
a. 452a/1 (azm-i şebihun)
ʿazz u iclāl: (Ar. is.) Büyüklük ve azamet.
a. 467a/10

B

bā: (Far.) Bazı Arapça ve Farsça kelimelerin önüne gelerek zarf fonksiyonunda şekiller yapan ile anlamında ön ek.
b. 457a/10, 463a/24, 474b/20
b. (ba-çerkes) 475a/6
b. (zikr-i inamat-i sultan ba-guzat) 459b/6
b. (maruz-ı şah-ı ba-ikbal) 476b/11
b. (suret-i menşur-i şah ba-kerem) 459b/20
b. (şehzade-yi ba-temkin) 466b/18
b. de (canib-i yemin-i sultan-ı ba-temkin) 475b/23
b. (ba-vücud-ı cem-i kalil) 473b/17
b. (ba-vücud-ı kurb-ı menzil ü makam) 473b/6
b. 469b/5
b. (padişah-ı baakl u huş) 475b/22

bāb: (Ar. is.) 1. Kapı. 2. Husus, konu.
b. 466b/9
b. (bab-ı saadet) 463a/25, 470b/13, 470b/15
b. (insidad-ı bab-ı tevbe) 464a/15
b.+da 470a/12, 472a/5
b.+ında 450a/13, 464a/1, 482a/12

baba: (is.) Çocuğun dünyay gelmesine sebep olan erkek, çocuk sahibi adam.
b.+sı 446b/13

bād: (Far. is.) Rüzgar.
b. 474a/10

baʿde: (Ar. zf.) Sonra
b. 446a/14, 469b/9, 448b/ek satır
b. (bad-ı tayyü'l-merahil) 462b/22
b. (baʿd-ez-hamd) 468a/10
b. (bad-ı sehergahi-var) 474a/10
b. (bade's-sübut) 448b/18
b. (bade'l-feth) 461a/15
b. (bade'l-ıyd) 475a/12
b. (bade't-tefahus) 478a/21
b. (bade'z-pa-bus) 463a/20
b. (ba'd-ı zaman) 448b/ek satır

baʿdehū: (Ar. zf.) Ondan sonra.
b. 450b/5, 448b/ek satır, 448b/ek satır

bādī: (Ar. is.) Sebep olan şey.
b. 472b/16

bādī-i nazar: İlk bakışta.
b.475b/10

bāġī: (Ar. is. ve s.) Doğru yoldan ayrılan kimse.
b. 449a/9, 452b/7
b. (vali-i bagdad) 455a/25
b. (vali-yi bagdad) 457b/22
b.+'a 455b/2
b. (ibraz-ı bagi) 472a/12

bağla-: (f.) 1. Bir şeyi birbirine tutturmak. 2. Önüne engel koymak, kapatmak.
b.-dılar (saf baglamak) 457b/15, 472b/19
b.-maga 455b/5
b.-mışidi 455b/4
b.-nup 467b/4
b.-yup 448b/ek satır, 450a/16, 453a/11, 453a/25
b.-yup (saf baglamak) 475b/25

bağlan-: (f.) Bağlı olmak.
b.-dugı 450a/14

bahā: (Far. is.) Paha kelimesinin eski şekli.
b. 477a/14
b. (küran-ı baha) 466b/5

bahāne: (Far. is.) Bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep.
b.+siyle 465a/18

bahār: (Far. is.) Kış ile yaz arasındaki mevsim.
b. (evvel-i bahar) 449b/5
b. (eyyam-ı bahar) 456b/3
b. da 449b/8
b. da (fasl-ı bahar) 447b/1
b. da (mevsim-i bahar) 446b/15, 451b/9
b. da.+ (evvel-i bahar) 455a/16

bāhārān: (Far. is. c.) Bahar günleri.
b. (seyl-i baharan) 476a/10

baḥr: (Ar. is.) Deniz.
b. dan (canib-i bahr) 470a/2

baḫş: (Far. is.) Verme, bağış.
b. 474b/1
b.+ı 473b/18

baḫşiş: (Far. is.) 1. Bir hizmet karşılığında bir kimseye fazladan verilen para. 2. Armağan, hediye, ihsan.
b. (ata u bahşiş) 481a/7
b. (bahşiş-i am-ı padişahi) 466b/14
b. (bahşiş-i hüsrevani) 446b/14

baḫt: (Far. is.) Kısmet, nasip, uygun talih.

b. (baht u devlet) 480a/4
b. (kevkeb-i baht u ikbal) 446a/7
b. ları.+ (sem-i baht) 481a/21
b.+ı 480a/23
b. a (müstemian-ı ada-yı ber-geşte-rüzigar-ı baht-varun) 478b/4

ba'īd: (Ar. is.) Uzak.
b. 461a/9, 480b/22
b. den (ahd-i baid) 475a/15
b. (menazil-i baide) 479a/1

bā'iṣ: (Ar. is.) Sebep olan şey, sebep.
b. 460a/3
b. (bais olmak) 447a/3, 481a/3
b. (bais-i saadet-i dü-cihan) 472a/17

baḳ-: (f.) Gözleri bir şeyin üstüne çevirmek.
b.-anları 478a/5
b.-mayup 470b/22

baḳāyā: (Ar. is. bakiyye'nin c.) Artan, geriye kalanlar.
b. (bakaya-yı asker-i zafer-enis) 462b/19
b. (bakaya-yı feraine-yi mısır) 477b/6
b. (miyan-ı bakaya-yı çerakise) 471a/16
b. (bekaya-yı güruh-ı mekruh-ı kızılbaş) 450a/7
b. (bekaya-yı süyuf) 469b/17
b.+sınuñ 450a/12

baḳıyyetü's-süyūf: Savaşta ölümden kurtulanlar.
b.+ı 481b/4

bāḳī: (Ar. is.) Ebedi, ölümsüz, kalıcı.
b. 450b/6, 479a/3
b. (baki-i ferman) 452b/25

baḳiyye: (Ar. is.) Geriye kalan, artan kısım.
b. (bakiyye-i dasitan) 453a/1
b. (bakiyye-i süyuf) 448a/8
b. (bakiyye-i ümera) 475b/24
b. (bakiyyetü's-seyf) 473a/17

bāl: (Ar. is.) Kalp, gönül, yürek.
b. (ferag-ı bal) 468a/22

bālā: (Far. is.) Yüksek, bir şeyin yukarısı, üst.
b. (bala-yı kala) 459a/10
b.+da 463b/21

balçıḳ: (is.) Koyu kıvamda, yapışkan çamur.
b. 473b/21, 473b/22

bām: (Far. is.) Çatı, dam.
b. 478a/5
b. (bam-ı kusur) 453b/19
b.+dan 472b/23

bār: (Far. is.) Yük, ağırlık veren şey.
b.+a 482a/4

bār-gāh: (Far. birl. is.) Yüksek divan.
b. (bar-gah-ı ikbal) 461b/17

bār-gīr: (Far. birl. is.) Yük tutan, yük kaldıran.
b. i (ada-yı bar-gir) 452a/5

bār-hāne: (Far. birl. is.) Yolcu indirilecek yer.
b.+de 470b/23

bārān: (Far. is.) Yağmur.
b. 479a/24
b. (ab-ı revan-ı baran) 475a/16
b. (baran-ı nisal u siham) 480a/10
b. (baran-ı tir ü tüfenk) 472b/17

bārū: (Far. is.) Kale duvarı, sur.
b.+dan 447a/15
b. (baru-şikenlik) 455a/21

bas-: (f.) Ayağı bir yerin ya da bir şeyin üstüne, vücudun ağırlığını verecek şekilde koymak.
b.-dukda 472b/6
b.-mak 448b/11

basṭ: (Ar. is.) Yaymak, sermek, açmak.
b. (bast itmek) 481a/16
b. (bast-ı makadir) 463a/16

baş: (is.) İnsan vücudunun göz, kulak, ağız, burun vb. duyu organlarının bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı; kafa.
b. 447a/16, 455b/9, 475b/17, 478a/6, 478a/6
b. (baş egmek) 449a/10
b.+ı 448a/14, 448a/16, 458a/22, 476b/24
b.+ın 458a/7, 466a/14
b.+ına 470b/11
b.+ını 448a/8, 462a/7, 463a/1, 466a/12, 479b/8
b.+ıñuzdan 446a/19
b.+la 451a/22
b.+ları 448b/ek satır, 467b/23, 477a/2, 480a/21
b.+ların 449a/3, 465b/6
b.+larına 478a/3

b.+larından 449b/5, 456b/20, 472a/3
b.+larını 456b/9
baş ve buġ: (is.) Baş kumandan, lider.
b. 451a/25
bāşed: (Far. ünl.) Olsun, olur anlamındaki söz.
b. 446a/1
başḳa: (s.) Bilinenden gayri, diğer.
b. 474a/3, 474a/3
bataḳ: (is.) Üzerine basıldığı zaman cıvık çamur halindeki toprak.
b. 473b/21
b.+larda 456b/23
bataḳlıḳ: (is.) Basıldığında içine batılan arazi.
b. 456b/3
bāṭıl: (Ar. is. ve s.) Doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan.
b. 472a/10
b. ları (zum-ı batıl) 474a/21
bāṭınen: (Ar. zf.) Batın bakımından.
b. 462b/21
Bayındırī: Akkoyunlular.
b. 449b/2
b. (halef-i müluk-ı bayındıri) 476a/24
b.+lerden 449b/1
Bayındıriyye: Akkoyunlu Devleti.
b. (ruz-name-i devlet-i Bayındıriyye) 446a/5
b. (selatin-i Bayındıriyye) 446a/20
bāz: (Far. is.) Açmak.
b. 466a/19
bāzār: (Far. is.) Pazar, çarşı.
b. (bazar-ı haleb) 465b/13
b.+ları 478a/18
bāż'ı: (Ar. is.) Birtakım, bir kısım.
b. 447b/5, 448b/ek satır, 448b/6, 449a/2, 451b/11, 453a/20, 454b/11, 456b/24, 458a/24, 458b/3, 458b/5, 459a/13, 459a/15, 461a/11, 465b/12, 465b/19, 469b/21, 474b/8, 478a/10, 478b/23, 478b/23, 479b/14, 479b/15, 479b/21, 480a/2, 481a/13
b.+lar 466a/8
b.+ları 473b/12, 477a/6, 477a/7
b.+ların 473a/8
b.+larını 449b/22
b.+nı 449b/21
b.+sı 480a/15
bazuki: Akkoyunlular ve Safeviler döneminde Kiğı, Bingöl, Hınıs, Malazgirt çevrelerinde yaşayan bir aşiret. Aslı Pazuki'dir.
b. (ümera-yı bazuki) 451b/23
be: (Far.) Kelime başına getirilerek zarflar teşkil eden "ile, için, -e göre" anlamında ön ek.
b. 448b/6
b. (be-etraf ve cevanib) 478b/1
b. (azm-i sultan be-feth-i kişver-i şam) 468a/14
b. (meşveret-kerden-i-sultan be-hakk-ı feth-i mısır) 469b/12
b. 472a/13
b. (be-kadr-i hişten) 482b/23
b. (be-mescid-i aksa) 473a/18
b. (be-mezid-i inayetü'l-mülkü'l-muin) 467a/5
b.+ları 479b/15
b. (be-yurt-ı cezire-yi bulak) 480b/13
b. (be-yurt-ı sahra-yı haleb) 468a/13
b. (be-dergah-ı ula) 461a/5
beççe: (Far. is.) İnsan veya hayvan yavrusu.
b.+ler 447b/3
bed: (Far. is.) Kötü, fena.
b. 482b/20
b. (bed-giş-i ruşen) 470b/10
b. (gavri-yi bed-amel) 470b/4
b.+uñuz 448b/9
b. a (adüvv-i bed-evsaf) 476a/7
b. 481b/7
b. (şah-ı bed-güman 451a/2
b. ı (kızılbaş-ı bed-güman) 452a/12
b. (bed-hah-ı devlet) 462b/1
b.+lar 472b/4
b. (inhizam-ı ada-yı bed-kirdar) 477a/16
b. (nam-ı bed-maaş) 453a/21
b. (şah-ı bed-maaş) 459a/21
b. (şah-ı kızılbaş-ı bed maaş) 450b/25
b.+ı 481a/6
b. (ada-yı bed-rey) 454a/2

b. (tumanbay-ı bed-rey) 481a/11
b. i (tumanbay-ı bed-rey) 480b/16
b. (düşmen-i bed-tebar) 476b/19
b. (bed-giş-i ruşen) 470b/10

bed-ḫᵛāh: Başkasının kötülüğünü isteyen.
b. (bed-hah-ı devlet) 462b/1

beden: (Ar. is.) Gövde, vücut.
b.+inden 458a/4

bedevī: (Ar. is.) Bedevilik tarikatına mensup.
b. 462a/16, 465a/2

bedīhī: (Ar. s.) İspat gerektirmeyecek kadar belli, açık.
b. 474a/11, 474a/12

bedreḳa: (Far. is.) Rehber, yol gösteren.
b. (bedreka-yı asker) 463b/1

beg: (is.) Bir beyliğin, küçük bir devletin başında olan kimse, emir, prens.
b. 453a/21, 455a/20
b.+e 460a/21, 460b/1, 460b/8
b.+i 451b/22, 458a/4, 463a/23, 463b/22, 471b/5, 472b/20, 478b/9
b.+ler 457b/3, 460b/7
b.+lerden 472a/3
b.+leri 452a/19, 467b/3, 479b/13
b.+lerinden 472b/25
b.+lerini 451b/25, 465a/6
b.+lerinüñ 460a/15, 467b/22, 480a/22
b.+leriñ 460a/13, 460a/22, 460b/15
b.+i 461a/9

beglerbegi: (birl. is.) Osmanlı devletinde eyaletlerin başında bulunan mülki ve askeri en büyük amir.
b. 447b/18, 462b/25, 477b/21
b.+si 453a/17, 453b/5, 460a/19, 464b/10, 464b/12, 464b/13, 464b/7, 466b/19, 481b/21, 482a/7, 454b/10, 454b/11, 455a/11

begzāde: (Far. birl. is.) Bir beyin, bir büyüğün oğlu.
b.+nüñ/21

behrām: İran hükümdarlarından birkaçının adı ki en meşhuru Behram Gur'dur. Metinde "behram-intikam" söyleminde geçer.
b. (sipah-ı behram-intikam) 470b/20
b. a (huddam-ı behram-intikam) 476b/17

behre-mend: (Far. birl. s.) Nasiplenmiş, hisseli.
b. 460a/12, 466b/15, 481a/8

beḳā': (Ar. is.) Devam eden, kalıcı.
b. (beka-yı çerakise) 470a/10
b. (beka-yı eman) 477a/23

bekām: (Far. s.) İsteğine kavuşan.
b. (bekam-ı men) 446b/9

belā': (Ar. is.) Büyük sıkıntıya sebep olan durum, felaket.
b. (bela-yı gark) 480a/17
b. (bela-yı nagehani) 458a/2

belāġat: (Ar. is.) Etkili, yerinde, güzel.
b. unvan.+a (münşiyan-ı belagat-unvan) 478b/5
b. (münşiyan-ı belagat-şiar) 466b/16

belde: (Ar. is.) Kasaba, şehir, diyar.
b. (belde-yi mısır) 472a/14
b. den (fukara-yı belde) 469a/24

belīġ: (Ar. is.) Etkili, yeterli.
b. (teftiş-i belig) 448b/12

beliyyat: (Ar. is. beliyye'nin c.) Sıkıntılar.
b. 472a/6

belki: (Ar. zf.) Olabilir, ihtimale göre, muhtemelen.
b. 446b/2, 452b/7, 473b/10, 482b/8

ben: (zamir) Tekil birinci şahıs.
b. 467a/19, 478b/24, 480a/6
b.+üm 468a/11
b. 460a/5, 460b/14, 480b/11
b. 451b/13

bend: (Far. is.) Bağ.
b. 471b/25
b. (bend itmek) 447b/25, 477b/19
b. (bend olmak) 466a/10
b. (beste-yi bend ü zincir) 448a/13 bend itmek)
b. 477b/19

bend-gān: (Far. is.) Kullar.
b. (bend-gan-ı muhlis) 482a/8
b. (havass-ı bend-gan-ı dergah) 470b/22

bende: (Far. is.) Kul, köle.
b. 450a/11, 454a/20
b. (bende-i hakir) 449b/10
b. lere 452b/6
b.+leri 474a/2

b.+lerin 461b/1
b.+nüñ 449b/12
b.+si 476b/17
bende-gān: (Far. is.) Kullar, köleler.
b. (mucib-i infial-i bende-gan) 461b/3
b. (tasarruf-ı bende-gan) 459b/1
b. (bendegan-ı ihlas-nişan) 482b/6
b. (bendegan-ı sultani) 449b/3
b. (silk-i bendegan-ı sultanide) 449b/1
benī: (Ar. is. ibn'in c.) Oğullar.
b. (cami-i beni) 469a/25
Benī İsrāil: İsrailoğulları, Yahudiler.
b.den (enbiya-yı beni israil) 474a/4
Benī Ümeyye: Emeviler.
b.+'de 469a/25
beñzer: (s.) Başka bir şeyle ortak nitelikleri bulunan, başka bir şeyi andıran.
b. 447b/2
ber: (Far. is.) Üst.
b. 460b/4, 475a/5
b. (ber-gayet) 447a/2
b. (müstemian-ı ada-yı ber-geşte-rüzigar-ı baht-varun) 478b/4
b. (ber-hadd) 477a/13
b. (ber-haseb-i nusret) 468b/10
b. (ber-taraf) 452a/16
b. (ber-vech-i mu'tad) 474b/23
b. (ber-vech-i müsaraa-güzar)
b. (ber-vech) 481b/8
b. (ber-yemin ü yesr-i devlet ber-yesar) 480a/4
b. (ber-yemin ü yesr-i devlet ber-yesar) 480a/4
berā'at: (Ar. is.) Bir işle ilgisi bulunamam, temiz.
b. (katiban-ı beraat-asar) 466b/16
berāber: (Far. zf.) Birlikte.
b. 456a/21, 456b/10, 474b/12, 474b/2
b.+ine 448b/24
berārā: (Ar. is. berriyyetün'ün c.) Çöl, step.
b. (tayy-i berari-i pür-ahtar) 475a/19
berāt: (Ar. is.) 1. Müsade, izin. 2. Osmanlı Devleti'nde bir kimseye nişan, rütbe, memuriyet ya da imtiyaz verildiğini gösteren ferman.
b. (berat-ı eman) 481a/17
b.+lardan 460b/6
b.+ları 460a/23
berāy: (Far. edat) İçin, maksadıyla.
b. (beray-ı huda) 481a/10
b. (beray-ı tehdid) 448a/13
berāyā: (Ar. is.) Halk, mahlukat.
b. (kaffe-i beraya) 482b/16
berdār: (Ar. is.) Asılmış, darağacına çekilmiş.
b. 482b/20
b. (berdar eylemek) 482b/23
b. (zikr-i ber-dari-yi tumanbay-ı şum) 482a/16
berevāt: (Ar. is. berat'ın c.) Beratlar, rütbeler.
b. 460b/11
b.+ın 460a/24
bergeşte-baḫt: (Far. birl. s.) Bahtsız.
b.+larıñ 469b/21
bergeşte-rüzgār: (Far. birl. s.) Zamanı dönmüş, günü dönmüş, bahtsız.
b. (ada-yı bergeşte-ruzgar) 475a/22
beriyye: (Ar. is.) Çöl.
b. 454a/5
b. (beriyye-i arabi) 473b/15
b.+ler 475a/15
b.+lerde 474b/9
b.+lere 470a/3
b.+sine 454a/4, 455a/1, 458a/16
berḳ: (Ar. is.) Şimşek.
b. (manend-i berk-ı hatıf) 451b/4
berḳ-sürʿat: Hızlı.
b. (mübeşşiran-ı berk-sürat) 466b/18
berr: (Ar. is.) Toprak, kara.
b.+den 470a/2
berü: (is.) İki uzaklıktan daha yakın olanı.
b. 467b/1, 471b/11, 475a/15
berzaḫ: (Ar. is.) Dar geçit.
b. (berzah-ı fasıl) 475a/14
be's: (Ar. is.) Zarar.
b. den (kemal-i rub u bes) 475a/23
be-sān: (Far. is.) Gibi, benzer.
b. (besan-ı ejderha) 464b/18
besāṭ-būs: Yeri öpme.
b. la (izz-i besat-bus) 466a/8
besātīn: (Far. is.) Bostanlar, sebze bahçeleri.
b. (kesret-i besatin) 468b/7

beste: (Far. s.) Bağlı, bağlanmış.
b. 478a/8
b. (beste-yi bend ü zincir) 448a/13
beş: (is.) Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayı.
b. 453a/18, 453b/5, 458b/22, 471a/18
b. (beş biñ) 451a/11, 453b/6, 455a/15, 455b/22, 457a/13, 471a/9, 472b/3
b.+e 454b/13
b. (beş yüz) 454a/14, 459b/10
beşāret: (Ar. is.) Müjde, iyi haber.
b. 455b/9
b. (beşaret-i feth) 454b/7
b. (name-i beşaret) 463a/1
b.+inden 468a/6
beşāret-nāme: (Far. birl. is.) Müjde kağıdı.
b.+lerini 449b/13
beşinci: (s.) Beş sayısının sıra sıfatı.
b. 453b/6
beyʿ: (Ar. is.) Satma, satış.
b. 466b/10
b. (muamelat-ı bey ü şira) 454b/8
beyābān: (Far. is.) Çöl, sahra.
b. (merahil-i beyaban) 470a/21
b.+a 472b/6
beyān: (Ar. is.) Açıklama, anlatma.
b. 458b/11, 464a/12
b. (beyan eylemek) 449a/18, 455b/25
b. (beyan itmek) 448b/11, 462b/12
b. (beyan olmak) 461b/7
b. (beyan olunmak) 451a/1, 461a/7, 481a/9
b.+a 452a/15
beyāż: (Ar. is.) Kar renginde olan, ak.
b. 460a/20, 460b/7, 464b/24
beyhūde: (Far. s.) Boş, gereksiz.
b. 456b/16
beyle: (s.) Bunun gibi.
b. 481a/25
beynü's-selāṭīn: Sultanlar arasında.
c. 477a/4
b.+e 479b/9
beyt: (Ar. is.) Ev. 2. Dünya.
b. 446b/9, 464b/18, 470a/6, 470b/16, 475a/4, 475a/4
b. (beyt-i hidayet) 475a/7
b. (ervah-ı tayyibe-i ehl-i beyt) 471a/4
beytü'l-ḥarām: Kabe.
b. (techiz-i mahafil-i beytü'l-haram) 470b/9
beytü'l-māl: (Ar. is.) Devlet hazinesi.
b. 474b/4
beytü'l-muḳaddes: (Ar. is.) Mescid-i Aksa.
b. (cibal-i beytü'l-mukaddes) 465a/4
b.+e 473b/14
b.+iñ 473a/19
beze-: (f.) Süslemek.
b.-yüp 467b/4
beẕl: (Ar. is.) Bol bol verme, harcama.
b. (bezl-i iktidar) 449b/14
bıraḳ-: (f.) Elindekini tutmaktan vazgeçip tutmaz olmak.
b.-dılar 457b/19, 465a/24, 465b/7
bıraḳdur-: (f.) Bırakmak işini yaptırmak.
b.-up 467b/11
bī-: (Far.) –siz, -mez anlamlarındaki ön ek.
b. 446a/1
b. (bi-hubb'ül-mevud) 451a/15
b. (bi-ab) 454a/5, 470a/21, 473b/19
b. (derahim-i bi-add ü mer) 459b/14
b. ları (kelam-ı bi-encam) 470a/23
b. (bi-fer-i husema) 464b/19
b. (bi-tevakkuf) 458b/4, 468b/11
b. (iltifat-ı bi-gayat-ı sultan-ı ferhunde-sıfat) 481a/8
b. (bi-mezid-i inayetü'l-melikü'l-müteali) 471b/1
b. (bī-sebḳ) 454b/13
b. (bi-taleb-i eman) 454b/2
b. (bī-takrib) 469b/5
b. (bī-teşvīş) 469a/7
bī-bāk: (Far. birl. s.) Korkusuz.
a. 456b/8
bī-dād: (Far. birl. s.) Adaletsiz.
b.+ınuñ 449b/18
bī-dīn: (Far. Ar. birl. s.) Dinsiz.
b. 467a/11
b. (zenadika-yı kızılbaş-ı bi-din) 463b/10
bī-edeb: (Far. Ar. birl. s.) Terbiyesiz.
b.+leriñ 462a/20
bī-edeblik: Terbiyesizlik.
b.+den 482b/5

b. (bi-feth-i hısn-ı-Kemāh) 446b/23
bī-günāh: (Far. Ar. birl. s.) Günahsız.
b. 477b/5
bī-ḫaber: (Far. Ar. birl. s.) Habersiz.
b. 456b/5
bī-ḥesāb: (Far. Ar. birl. s.) Sayısız, hesapsız.
b. 476a/18
b. (esbab-ı bi-hesab) 466b/2
bī-hużūr: (Far. Ar. birl. s.) Huzursuz, tedirgin.
b. 462a/8, 469b/5
bī-iḫtiyār: (Far. Ar. birl. s.) İrade dışında, kendisi istemeden.
b. 465a/21
bī-intibāh: (Far. Ar. birl. s.) İbret almayanlar.
b.+lar 482b/11
bī-intizam: (Far. Ar. birl. s.) Düzensiz.
b. dan (emr-i hatir-ı saltanat-ı bi-intizam) 469b/22
bī-iʿtibār: (Far. Ar. birl. s.) İtibarsız.
b.+a 463b/3
bī-kār: (Far. birl. s.) İşsiz.
b. 476a/13
bī-ḳarār: (Far. Ar. birl. s.) Kararsız.
b. ına (dil-i bi-karar) 464a/18
bī-kerān: (Far. birl. s.) Sınırsız, sonsuz.
b. (ganaim-i bi-keran) 466b/14
bī-kes: (Far. birl. s.) Kimsesiz.
b. 465b/1
bī-maġz: Akılsız, beyinsiz.
b. ına (dimag-ı bi-magz) 465a/22
bī-meʾmen: Güvensiz, sağlam olmayan.
b. 480b/23
bī-mikdār: (Far. Ar. birl. s.) Sayısız.
b. larına (dai-yi bimikdar) 474b/16
bī-nażīr: (Far. Ar. birl. s.) Benzersiz.
b. 451b/2
bī-nūr: (Far. Ar. birl. s.) Nursuz, uğursuz.
b.+ (teymur-ı bi-nur) 446b/24
bī-pāyān: Sonsuz, tükenmez.
b. ını (reml-i bi-payan) 469b/24
bī-saʿādet: (Far. Ar. birl. s.) Mutsuz.
b. 481a/19
bī-şükūh: Azameti olmayan.
b. (güruh-ı bi-şükuh) 463b/3
bī-şomār: Sayısız, pek çok.
b. 466b/5
b. (leşker-i bi-şomar) 461b/15
b. (sipah-ı bi-şomar) 464a/5
bi-: Harf-i tarif almış Arapça kelimelerin başına gelen ve ile anlamı katan ön ek.b. (bi-feth-i hısn-ı-Kemāh) 446b/23
b. (bi'l-cümle) 454b/7, 459b/3, 477a/4
b. (bi'l-külliye) 470a/10
b. (bi'r-rab) 468b/10
b. (bi-hasebü'ş-şerü'ş-şerif) 467a/18
b. (bi-inayetillahi) 458a/11
b. (bi-inayetillahi'l-melikü'r-rab) 480b/2
b. (bi-inayetullah) 476b/10
bīʿat: (Ar. is.) Bir hükümdarın, büyük bir kimsenin hakimiyetini, hüküm ve yetkilerini tasdik edip ona tabi olmayı kabul etme ve bunun için yapılan merasim.
b. (biat eylemek) 452a/22
b. (biat itdürmek) 450a/7
b. (biat itmek) 449a/17
b.+ında 450b/20
bidaʿ: (Ar. is. bidat'ın c.) Sonradan meydana çıkan şeyler.
b. 449a/11
bidʿat: (Ar. is.) Sonradan türeyen şey.
b. 452a/23
Bidlisī: Bitlisli.
b. (davet-i idris-i bidlisi) 461a/5
biġāl: (Ar. is. bagl'in c.) Katırlar.
b. 477a/13
bīgāne: (Far. s.) Yabancı, aşina olmayan.
b.+leri 454a/14
bīgānelik: (Far. is.) Yabancılık.
b. (biganelik eylemek) 447b/12
bīḫ: (Far. is.) Kök.
b. 452b/9
biḥār: (Ar. is. bahr'ın c.) Denizler.
b. (bihar-ı mevvac) 470b/19
biḳāʾ: (Ar. is.) Yerler, ülkeler topraklar.
b. 469a/12
b. (bika-yı azime) 478a/10
b. (bika-i hayr) 446a/11
bil-: (f.) Bir şey hakkında bilgisi olmak.
b.-di 464a/4
b.-diler 465b/2, 465b/5
b.-esin 461a/2
b.-esiz 468a/12

b.-esüñ 446b/9
b.-miş 472a/16
b.-üp 452b/14, 457a/8, 466a/12
b.-ürsiz 446b/3
b.-meyüp 446a/10

bilā-imhāl: (Ar. zf.) Süre vermeksizin, beklemeden.
b. 482a/12

bilā-teʿab: (Ar. zf.) Yorulmadan, zahmetsiz.
b. 468a/2

bilā-tevaḳḳuf: (Ar. zf.) Durmadan, durmaksızın.
b. 449b/19, 464a/5, 481b/18

bilād: (Ar. is.) Beldeler, şehirler.
b. 458a/24, 466b/22
b. (bilad-ı ırak) 452b/16
b. (bilad-ı kızılbaş) 452b/7
b. (bilad-ı müslümani) 452b/22
b. (bilad-ı vilayet-i anatolı) 464b/12
b. (ekasi-yi bilad-ı rum) 470a/16
b. (hıfz u hıraset-i bilad) 468b/18
b. (muazamat-ı bilad) 459b/1
b. (sakinan-ı bilad) 451a/3
b. (tahrib-i bilad) 467a/15, 468a/18
b. (teshir-i bilad-ı mısriyye) 474a/19
b. a (etraf-ı bilad) 478b/6
b. ıñ (cemi-i bilad) 454a/20
b.+da 474b/20
b.+ıñ 458b/10, 474b/21
b.+umuzuñ 452b/6

bile: (takı) Birlikte.
b. 460b/11, 472a/5, 480a/20

bilesince: Beraber, birlikte.
b.466b/20

bīm: (Far. is.) Korku.
b. 464b/22 (ters ü bim)

bin-: (f.) Ayakları sarkıtarak oturmak.
b.-üp 465a/24

binā': (Ar. is.) Kuruluş, yapı, inşa.
b. (bina itdürmek) 448b/25
b. (bina itmek) 468b/17
b. (bina-yı vücud) 447a/20

bintu: (Ar. is.) Kız.
b. (bintu-ı kızılbaş) 458b/19

biñ: (is.) Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önceki sayı.
b. 452a/8, 455a/15, 456a/22, 470b/23, 471a/1, 471a/18, 472a/3, 472b/21, 475a/8, 481b/13, 481b/7
b.+den 450a/24, 457a/5

biñbaşı: (birl. is.) Rütbesi yarbayla yüzbaşı arasında bulunan ve asıl görevi tabur kumandanlığı olan subay.
b. 479b/13

biñer: (s.) Bin sayısının üleştirme şekli.
b. 448a/25

bir: (is.) Sayılarının ilkinin adı.
b. 447a/11, 447b/19, 448a/7, 450a/15, 451a/22, 451a/24, 451b/3, 452a/10, 452a/23, 452b/14, 452b/19, 453a/11, 454a/3, 454b/10, 454b/20, 454b/20, 455b/12, 456a/13, 456b/16, 456b/4, 458a/16, 458a/2, 458a/9, 458b/9, 459a/18, 459a/19, 460a/25, 460a/7, 460a/8, 460a/8, 460a/8, 460a/9, 460b/4, 461a/24, 461a/24, 461b/1, 461b/2, 461b/20, 462a/24, 463b/4, 464a/12, 465a/19, 465a/19, 465b/12, 465b/22, 465b/3, 467a/14, 467a/23, 467a/24, 468b/19, 468b/4, 468b/8, 470b/23, 471a/24, 471b/11, 472a/8, 472b/10, 472b/2, 472b/6, 473a/9, 473b/18, 473b/21, 473b/24, 474a/14, 474a/24, 475a/12, 476b/1, 476b/17, 477a/16, 477b/11, 478a/22, 478a/6, 479a/1, 479b/24, 480a/2, 481b/12, 482b/9, 448b/ek satır
b.+ine 450b/7

birāder: (Far. is.) Erkek kardeş.
b. 446a/25
b.+i 448a/12, 450a/19, 450b/6, 458b/5
b.+leri 450a/21
b.+si (birāder-zāde) 462a/18

birbiri: (birl. zamir) İki veya daha fazla şey ya da kimsenin yerini tutar.
b. 460b/5
b.+lerimüze 452b/15
b.+lerine 456b/18

birçoḳ: (birl. s.) Oldukça, epey fazla.
b. 457b/10

birer: (s.) Bir sayısının üleştirme şekli.
b. 465a/8

biri: (zamir) Bir kimse herhangi bir kişi.

b. 455a/25, 457a/6, 465a/17, 466a/12
b.+ni 449b/2
b.+sini 464a/9
b.+sinüñ 453a/11, 465a/14
b.+sinüñ 473b/7

birḳaç: (birl. s.) Ne kadar olduğu kesin olarak bilinmeyen, az sayıdaki şeyleri belirtmek için kullanılır.
b. 447b/6, 449a/23, 454b/19, 455b/17, 455b/24, 456a/1, 456a/22, 457b/25, 458a/18, 463a/11, 464b/9, 465b/5, 470a/15, 474a/1, 476b/14, 481b/7, 482a/18
b.+ı 458a/12
b.+ınuñ 458a/7

birūn: (Far. is.) Dış.
b. 466b/6
b. (birun-ı mısır) 478a/22

bisāṭ: (Ar. is.) 1. Yere seilen yaygı. 2. Dünya.
b. (takbil-i bisat-ı madilet-menat) 466a/5
b. (bisat-ı saltanatları) 446a/6
b. (şeref-i takbil-i bisat) 448a/24

bīş: (Far. s.) Fazla, artık.
b. 446a/2

bit-: (f.) Sona ermek.
b.-medin 447b/3

biz: (zamir) 1. çoğul şahıs, biz.
b. 462b/4, 469b/9
b.+e 458b/6, 458b/8, 462a/25
b.+üm b. 452b/22, 452b/6, 454b/14, 462b/5
b.+ümle 452b/9

bi'ż-żarūre: (Ar. zf.) Zorunlu olarak.
b. 453a/9, 464a/19, 464b/21 457b/12, 476b/6

bi'ẕ-ẕāt: (Ar. zf.) Şahsen.
b. 463a/14, 476b/9

boyun: (is.) Vücudun omuzlarla baş arasındaki kısmı.
b. uñuza (boynuñuza) 472a/12

bölük: (is.) Taburu meydana getiren ve öbür birliklerin temeli sayılan askeri birlik.
b. 455b/14, 456a/13, 464b/14, 476a/1, 476a/1, 476b/1
b. (firar-ı bölük) 477a/17
b. in (bölügin) 455a/13
b. ini (bölügini) 476b/12

böyle: (s.) 1. Bunun gibi, buna benzer. 2. (zf.) Bunun gibi, bu tarz.
b. 450a/13, 452b/15, 455b/10, 456a/20, 459a/6, 468b/1, 470a/18, 472b/1, 472b/11, 474b/19, 475b/15

bu: (s.) En yakında olan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.
b. 446a/15, 446a/5, 447b/12, 447b/22, 449a/17, 449b/10, 449b/12, 449b/15, 449b/19, 450a/11, 450a/3, 450a/3, 450b/21, 451b/17, 452a/19, 452a/21, 452a/7, 452b/11, 452b/21, 452b/22, 452b/5, 452b/8, 453a/20, 454a/11, 454a/15, 454a/16, 454a/20, 454a/20, 454b/16, 455a/22, 455b/13, 455b/22, 455b/7, 455b/8, 456a/17, 456b/18, 456b/19, 456b/6, 457a/11, 457a/6, 458a/20, 458b/6, 458b/9, 459a/11, 459a/8, 460b/13, 461a/21, 461a/25, 461b/1, 461b/10, 462a/1, 462b/5, 462b/6, 463a/6, 463b/11, 463b/22, 463b/24, 463b/8, 465a/9, 466a/14, 466b/3, 467a/1, 468a/16, 468a/17, 468a/25, 468a/25, 468a/6, 469a/15, 469b/20, 469b/22, 470a/16, 470a/6, 470b/1, 470b/16, 471a/24, 471b/12, 471b/20, 472a/14, 472a/5, 472b/13, 473b/10, 473b/2, 473b/3, 474b/14, 474b/16, 474b/18, 474b/20, 474b/9, 475a/1, 475a/2, 475a/21, 475a/4, 475b/11, 475b/22, 475b/3, 476a/4, 476b/11, 477b/11, 477b/12, 477b/20, 479a/2, 480a/13, 480b/10, 480b/22, 480b/6, 481a/2, 481b/1, 481b/18, 481b/20, 482a/17, 482b/1, 482b/1, 482b/12, 482b/7, 448b/ek satır
b.+dur 452b/5, 463b/8, 468a/20, 478b/8
b.+nda 460b/1, 460b/12
b.+ndan 450b/8, 471b/2
b.+nlar 453b/2
b.+nlardan 460a/8
b.+ña 475a/24
b.+nlar 453b/3, 455b/15, 456a/22, 456b/14
b.+nlara 456a/21

b.+nları 456b/10
b.+nlarıñ 456b/12
buʿd: (Ar. is.) Uzaklık.
b. (bud-i mesafe) 476b/13
buḳʿa: (Ar. is.) Yer, memleket, ülke.
b. 474a/7
bul-: (f.) 1. Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak. 2. Kaybedilen şeyi tekrar bulmak. 3. Ulaşmak.
b.-a 472b/12
b.-a (vuku bulmak) 461b/3
b.-amadım 473b/23
b.-an 468b/13
b.-an (iştihar bulmak) 464a/21
b.-an (vuku bulmak) 461b/7
b.-dı 474b/5
b.-dı (iştial bulmak) 479b/2
b.-dı (necat bulmak) 473a/1
b.-dı (vuku bulmak) 464b/1
b.-dı (vusul bulmak) 455b/14, 459b/15
b.-dılar 456b/25, 458a/24, 478a/3, 478a/9
b.-dılar (mecal bulmak) 476a/14
b.-dugı 477b/18
b.-dukda 460a/10, 471b/12
b.-ıcak 458a/21, 475b/13
b.-ıcak (şüyu bulmak) 451a/1
b.-ıcak (vusul bulmak) 448b/8
b.-madın (izdiyad bulmak) 472b/1
b.-madı 476a/15
b.-madılar (halas bulmak) 482a/13
b.-magın (nefaz bulmak) 473a/15
b.-magın (nüfuz bulmak) 482a/12
b.-mak 460b/5
b.-mayup 480a/16
b.-mazdı (mecal bulmak) 463b/3
b.-mışdı (takdim bulmak) 481a/21
b.-mışdır 453b/14
b.-mışiken 470a/1
b.-unan 474b/3
b.-up 480b/17
b.-up (iştidad bulmak) 467b/7
b.-up (sudur bulmak) 466b/20
b.-up (teskin bulmak) 464b/3
b.-up (vuku bulmak) 448a/5
b.-up (vusul bulmak) 448b/5
bulun-: (f.) Elde edilmek, ele geçirilmek.
b.-an 474a/18
b.-anlardan 480a/16
b.-dı 473a/4
b.-maz 477a/14
b.-up 478b/20
bunca: (s.) Bu kadar çok.
b. 470a/4
bunculayın: Bunun gibi.
b. 470a/20
buñ: (is.) Sıkıntı, darlık.
b.+a 477b/9
bura: (is.) Bu yer.
b.+yı 473b/11
burc: (Ar. is.) Kale surlarının gerekli yerlerine yapılan savunma kulesi.
b. 447a/15
burhān: (Ar. is.) Kanıt, delil.
b. (burhan-i ehli't-tevhid) 459b/23
būriyā-bāf: (Far. birl. s. ve is.) Hasır dokuyan, hasırcı.
b. 482b/24
burūc: (Ar. is. burc'un c.) Burçlar, savunma kuleleri.
b. (buruc-ı hisar) 451b/5
b.+da 478a/8
b.+ı 453b/18
b.+ına 447a/16
burun: (is.) Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, koklama organı.
b.+ları 463a/2
būs: (Far. is.) Öpüş, öpme.
b. (bus itmek) 450b/14
buyur-: (f.) 1. Saygılı ifadede "etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılır. 2. Bir şeyin yapılmasını emretmek.
b.-alar (imdad buyurmak) 452b/6
b.-alar (terbiyet buyurmak) 482a/25
b.-dı 471a/8
b.-dı (azimet buyurmak) 475a/9
b.-dı (inam buyurmak) 471a/2
b.-dı (irsal buyurmak) 451a/25
b.-dı (ita buyurmak) 474b/2
b.-dı (teveccüh buyurmak) 473b/12
b.-dılar 462b/20, 470a/12, 474b/18
b.-dılar (468a/24
b.-dılar (afv buyurmak) 473a/17
b.-dılar (aram buyurmak) 477a/25
b.-dılar (iblag buyurmak) 448a/19
b.-dılar (ilam buyurmak) 446b/16
b.-dılar (irsal buyurmak) 448a/18, 471a/11, 481b/23

b.-dılar (karar buyurmak) 448b/5
b.-dılar (muavedet buyurmak) 478a/25
b.-dılar (mübaderet buyurmak) 473b/19
b.-dılar (nüzul buyurmak) 465b/19, 474a/16, 477b/2, 481b/12
b.-dılar (taviz buyurmak) 462b/16
b.-dılar (tayin buyurmak) 477b/23
b.-dılar (tefviz buyurmak) 466a/24
b.-dılar (tenbih buyurmak) 475a/4
b.-dılar (tevcih buyurmak) 469a/19
b.-dılar (teveccüh buyurmak) 449a/5, 474a/9
b.-dugı (ikamet buyurmak) 469b/13
b.-dukda 461a/7, 468b/15, 475b/3
b.-dukları (müracaat buyurmak) 449a/13
b.-dukları (nüzul buyurmak) 474a/17
b.-dukların 474b/15
b.-duklarında (istifsar buyurmak) 473a/25
b.-duklarında (nüzul buyurmak) 473a/17
b.-mak (nüzul buyurmak) 447a/5
b.-mışlar 449b/10, 474b/13
b.-uñ 461b/2
b.-uñ (tayin buyurmak) 461b/1
b.-up 462b/22, 476a/5
b.-up (davet buyurmak) 448b/9
b.-up (hiram buyurmak) 465b/18
b.-up (inayet buyurmak) 466a/23
b.-up (tahrir buyurmak) 446a/4

buyurul-: (f.) 1. Emredilmek. 2. Saygılı ifadede "olunmak, yapılmak, edilmek" anlamında kullanılır.
b.-dı 466a/9
b.-dı (nüzul buyurılmak) 475b/20
b.-dı (tayin buyurılmak) 464b/4
b.-dı (tevzi buyurılmak) 446b/17
b.-mış 451b/17
b.-up (inam buyurılmak) 452a/8
b.-up (inayet buyurılmak) 446b/14
b.-dı (irsal buyurulmak) 459b/12
b.-dı (istical buyurmak) 463a/6
b.-dı (istirahat buyurulmak) 477a/21
b.-dı (nasb buyurulmak) 466b/23
b.-dı (tefviz buyurulmak) 468b/14
b.-dı (tevzi buyurulmak) 469a/16
b.-dukdan (tayin buyurulmak) 478a/25
b.-mayup (udul buyurulmak) 476a/6

bülend: (Far. s.) Yüksek, ulu.
b. (erkan-ı divan-ı bülend) 461b/14
b. e (dergah-ı bülend) 466a/10
b. a (yed-i iktidar-ı daver-i bülend-mikdar) 466a/20

bülend-āvāze: (Far. birl. s.) Sesi gür.
b. 470b/12

bülend-himmet: (Far. birl. s.) Gayreti çok.
b. (padişah-ı bülend-himmet) 470a/22
b. (sultan-ı bülend-himmet) 475a/7

bülend-pāye: (Far. birl. s.) Mertebesi yüce.
b. (şah-ı bülend-paye) 469a/6

bün: (Far. is.) Dip.
b. (bün-i guş) 465a/15

bünyād: (Far. is.) Esas, temel.
b.+umuz 452b/9

bünyān: (Ar. is.) Yapı, bina.
b. 462a/6
b. (bünyan-ı tedarik) 475b/16

bürīde: (Far. s.) Kesilmiş.
b. 465a/16
b. nüñ.+ (ser-i büride) 448a/16

bürūdet: (Ar. is.) Soğukluk.
b.+e 475a/18

bütün: (s.) Eksiksiz, tam.
b. 473b/20

C

cā-be-cā: (Far. zf.) Yer yer.
c. 467b/9

cā-nişīn: (is.) Vekil, birinin yerine geçen.
c. (ca-nişin itmek) 462b/15
c.+leri 473b/5

cabbarlıḳ: (is.) Zorbalık.
c.+la 446a/8

cadde: (Ar. is.) Geniş, uzun, ana yol.
c.+sine 468a/25

cāh: (Ar. is.) Yüksek mevki, makam.
c. 477a/21
c. (ekser-i erbab-ı cah) 473a/22

cā'iz: (Ar. s. ve is.) Din ve törece işlenmesi emir veya yasak edilmediği için yapılmasında sakınca olmayan.

c. 460b/22, 477a/16
cāmiʿ: (Ar. s.) Toplayan, bir araya getiren.
c. 468b/16
c. (cami-i beni) 469a/25
cān: (Far. is.) İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, can.
c. 451a/22, 452a/21, 456b/15, 462a/10
c. (can atmak) 451a/2, 465a/18
c. (can kurtarmak) 480b/25
c. (can u dil) 451a/19
c. larına (giriban-ı can) 476b/7
c.+ları 453b/20
c.+ların 476b/24
c.+larına 459a/7, 479a/2
cān-bāzlıḳ: (is.) Bir işin en ince noktalarını bilme, kurnazlık.
c. 459b/11
cān-sipārlıḳ: (is.) Canını feda etmek.
c.+da 450b/22
cānib: (Ar. is.) Taraf, yön.
c. (canib-i bahr) 470a/2
c. (canib-i cenub) 475b/17
c. (canib-i garbi) 468b/16, 481b/2
c. (canib-i garbi-i nil) 481b/11
c. (canib-i gavri) 464a/16
c. (canib-i hudavendigar) 459a/17
c. (canib-i maşrık) 464a/23
c. (canib-i meymene) 465a/10
c. (canib-i meysere) 457b/2, 465a/10
c. (canib-i mısır) 471a/13
c. (canib-i padişahi) 459b/18
c. (canib-i şark) 477b/3
c. (canib-i şarkıyye) 474a/16
c. (canib-i şarki) 481b/3
c. (canib-i yemin) 457b/4, 476a/13
c. (canib-i yemin-i sultan-ı ba-temkin) 475b/22
c. (canib-i yesar) 457b/6
c.+de 460a/20, 460b/13
c.+den 455b/8, 465a/8, 481b/18
c.+e 449b/9, 455b/7, 460b/15
c.+inde 460a/13, 463a/4
c.+inden 453a/20, 464b/19, 467b/14, 478a/14
c.+ine 450a/25, 451b/24, 452a/2, 457a/18, 458a/13, 469a/18, 469b/14, 471a/10, 471a/22, 472b/9, 473a/2, 475a/13, 478a/15, 478b/16, 478b/18, 478b/21, 481b/10, 481b/19
cānibeyn: İki yön.
c.+den 479a/17
cār: (Ar. is.) Komşu.
c. ıñ (muzi-i car) 470b/8
cārī: (Ar. s.) Geçerli, yürürlükte olan.
c. (cari olmak) 452b/15, 468b/8, 475a/4, 482b/1
cāy: (Far. is.) Yer, mevki.
c. (cay-ı cenk) 475b/21
c. (cay-ı heyca) 464a/14
cāy-gīr: (Far. birl. s.) Yer tutan, yerleşmiş bulunan.
c. 469a/17
cebābire: (Ar. is. cebbar'ın c.) Zorbalar
c. (cebabire-yi küffar) 453b/17
cedd: (Ar. is.) Ata.
c. 472a/19
c. (cedd-i cezil) 471b/15
celādet: (Ar. is.) Yüreklilik, yiğitlik.
c. 471a/17, 479b/3
celāl: (Ar. is.) Yücelik, ululuk.
c. e (mesami-i celal) 481b/21, 482b/13
celb: (Ar. is.) Kendine doğru çekme, getirtme.
c. 469a/24
c. (celb olunmak) 447b/15
celīl: (Ar. s.) Çok yüce, ulu.
c. (inayet-i rabb-ı celil) 473b/16
celīle: (Ar. s.) Celil kelimesinin müennesi.
c. (enva-i avatif-ı celile-yi hüsrevane) 460a/12
cellād: (Ar. is.) İdam hükmünü yerine getiren kişi.
c. 448b/ek satır
cemʿ: (Ar. is.) Toplama, toplanma.
c. 451b/3, 452a/1, 468b/19
c. (ba-vücud-ı cem-i kalil) 473b/17
c. (cem itmek) 447b/24, 479a/4, 481b/5
c. (cem olmak) 469b/18, 476a/2, 479b/22
c. (cem-i güruh-ı tazlil) 455a/22
c. (cem-i makhur) 455b/10
c. (cem-i kesir) 457a/5, 457a/6
c. (cem-i sipah) 451b/21

c. leri (intifa-yı cem) 477a/18
c.+ine 453a/19
c.+leri 458a/12
c.+lerine 457b/19
cemāʿat: (Ar. is.) Topluluk, insan kalabalığı.
c. 465b/22, 473a/9, 478a/17
c. (ayin-i sünnet-i cemaat) 452a/24
c. (cemaat-ı çerakise) 471a/13
c.+e 451b/14
c.+leri 469b/21
cemāhīr: (Ar. is. cumhur'un c.) Cumhurlar, topluluklar.
c. (cemahir-i müminan) 452b/24
cemʿan: (**Ar. zf.) Toptan, cümleten.**
c. 473b/24
cemīʿ : (Ar. s.) Bütün, hep.
c. 453b/20, 454a/25, 458b/10, 467b/3, 474b/1
c. (cemi-i asker) 467a/12
c. (cemi-i bilad) 454a/20
c. (cemi-i müslüman) 468a/7
c. (cemi-i sipah-ı etrak) 465a/2
cemīl: (Ar. s.) Güzel.
c. (say-ı cemil) 471b/15
cemīle: (Ar. s.) Cemil'in müennesi.
c. (cemile-yi şahane) 471b/17
c. (merahim-i cemile-yi hüsrevane) 471b/20
c. ñüz (esnaf-ı asar-ı cemile) 461a/1
cemiyyet: (Ar. is.) Topluluk, kalabalık.
c.+i 470a/17
c.+ine 470b/21
c.+lerin 458a/8
cenāb: (Ar. is.) 1. Allah, peygamber ve bazı tarikat büyüklerine ait adların başına getirilen saygı sözü. 2. Şeref, haysiyet.
c. (cenab-ı müfettihü'l-ebvab) 467a/19
c.+ına 466b/18
cenāh: (Ar. is.) Kanat, kısım.
c. 476b/13
c. (cenah-ı yümna) 464b/9
c. (cenah-ı yüsra) 464b/11
c.+ı 467b/4
c.+ların 479a/13
cenāheyn: (Ar. is.) İki yan.
c.+de 457b/9
cenk: (Far. is.) Silahlı çatışma, savaş.
c. 457a/10, 459a/16, 464a/22, 467b/6, 479a/18, 480a/19
c. (477b/4
c. (alat-ı cenk) 466b/8
c. (azim cenk) 479b/10
c. (cay-ı cenk) 475b/21
c. (cenk eylemek) 480a/2
c. (cenk itmek) 456b/24, 458b/8, 476b/5, 477b/24, 482a/1
c. (cenk ü cidal) 478b/21, 481b/15
c. (cenk ü harb) 476b/9
c. (levaic-i cenk ü cidal) 467b/7
c.+e (cenge) 480a/1, 480a/20, 472b/14
c. (cenk ü cidal) 452b/10
cenk-cūy: (Far. birl. s.) Kavgaya hazır.
c. (asakir-i cenk-cuy-ı saika-huy-ı ahenin-kaba-yı memleket-güşa-yı tazi-süvar-ı hasm-şikar) 478b/14
cenūb: (Ar. is.) Dört ana yönden biri, güney.
c. ında (canib-i cenub) 475b/17
cereyān: (Ar. is.) Olma, oluş, vuku.
c. (cereyan eylemek) 478a/22
cerrār: (Ar. is. ve s.) Harp aletleriyle donatılmış kalabalık ordu.
c. (dest-bürd-i leşker-i cerrar-ı-ateş-bar) 446b/4
c. (leşker-i cerrar-ı feth-asar) 479a/21
c. ım (asker-i cerrar) 480a/7
cesed: (Ar. is.) Cansız vücut, ölü.
c.+inden 466a/12
cevāb: (Ar. is.) Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir ihtiyaca yazı veya başka bir ifade yoluyla karşılık verme, yanıt.
c. 446a/4, 446b/9, 452a/17
c. (cevab virmek) 447a/11, 474b/19
c.+ı 453a/3
c.+ından 460b/20
c.+lar 462a/6
cevāb-nāme: (Ar. is.) Cevay yazısı, cevap olarak gönderilen mektup.
c. (cevab-name-i şah-ı kızılbaş) 446a/3
c.+sin 462a/14
cevāhir: (Ar. is.) Cevherler.
c. 466b/5
c. (cevahir-i zevahir) 448b/1

cevānib: (Ar. is. canib'in c.) Taraflar, yönler.
c. (be-etraf ve cevanib) 478b/1
c.+e 477b/16, 480b/10
cevr: (Ar. is.) Eziyet, cefa.
c. (cevr ü sitem) 452b/11
cevşen-pūş: (Far. birl. s.) Zırh giyen asker.
c. (asker-i cevşen-puş) 448a/6
cevv: (Ar. is.) Atmosfer, yeryüzünü kuşatan boşluk.
c. (cevv-i asman) 447b/7
ceyş: (Ar. is.) Asker, ordu.
c. (ceyş-i azam) 474b/9
c. (ceyş-i osmani) 462a/14
c.+i 467a/12
cezā': (Ar. is.) Suç işleyen bir kişiye verilen acı karşılık.
c.+sına 448b/17
cezīl: (Ar. s.) Çok, bol.
c. (cedd-i cezil) 471b/15
cezīre: (Ar. is.) Ada.
c. 450b/16
c. (be-yurt-ı cezire-yi bulak) 480b/13
c. (cezire-yi bulak) 479b/19
c. (cezire-yi ömeriyye) 455b/4
c.+sine 477b/2
cezm: (Ar. is.) Kesin karar verme.
c. (cezm itmek) 462a/18
cibāl: (Ar. is. cebel'in c.) Dağlar.
c. 448b/23
c. (cibal-i beytü'l-mukaddes) 465a/4
c. (cibal-i safed) 471a/13
cibillet: (Ar. is.) Yaratılış, huy.
c.+inde 479b/3
cida: (Moğ. is.) Cirit, kargı, mızrak.
c.+ya 458a/4
cidāl: (Ar. is.) Savaş, cenk.
c. (cenk ü cidal) 478b/22, 481b/15
c. (esbab-ı husumat u cidal) 480a/9
c. (idad-ı esbab-ı cidal) 463b/17
c. (levaic-i cenk ü cidal) 467b/7
c. (miyan-ı meydan-ı cidal) 465b/6
cidār: (Ar. is.) Çeper, duvar.
c. (cidar olmak) 475a/19
cīfe: (Ar. is.) Kokmuş ceset, leş.
c.+lerinden 447a/20
cihād: (Ar. is.) İslam düzenini yeryüzünde hakim kılma ve bu düzeni savunma maksadıyla din için yapılan savaş, gaza.
c. (tecrübe-yi ehl-i cihad) 464b/23
c. da (miyan-ı meydan-ı cihad) 452b/2
cihān: (Far. is.) Dünya, kainat.
c. (şah-ı cihan) 447b/21, 477b/25
cihān-cū: (Far. birl. is. ve s.) Dünyaya hakim olmak isteyen hükümdar ya da ordu.
c. (ordu-yı cihan-cu) 447b/15
cihān-dārlıḳ: (is.) Padişahlık.
c. 470b/2
cihān-dīde: (Far. birl. s.) Tecrübeli.
c.+ler 448a/1
cihān-muṭā': (Far. birl. s.) Dünyanın önünde boyun eğdiği hüküm ferman vb.
a. (ferman-ı cihan-muta) 463b/14
c.+um (hükm-i şerif-i cihan-muta) 471b/12
cihān-penāh: (Far. birl. s.) Bütün alemin kendisine sığındığı hükümdar, yer vb.
c. a (dergah-ı cihan-penah) 481a/24
c. ıma (dergah-ı cihan-penah) 460b/12
cihān-sūz: (Far. birl. s.) Dünyayı yakan.
c. (tüfenk-i cihan-suz) 478a/11
cihet: (Ar. is.) Yön, taraf.
c. (cihet-i ıslah-ı vakt) 454b/19
c. (cihet-i icra-yı hükm-i intikam) 465b/16
c.+inden 467b/21
cilve-ger: (Far. tür. s.) Cilveli.
c. 470b/13, 473a/20
cimāl: (Ar. is. cemel'in c.) Erkek develer.
c. 477a/13
c. (tahammül-i ahmal-i cimal) 470a/20
cins: (Ar. is.) Tür.
c.+lerinden 451a/21
cirm: (Ar. is.) Büyüklük.
b. (cirm-i asuman) 467b/13
cisr: (Ar. is.) Köprü, ağaçyan yapılmış köprü.
c. 471a/11
civān: (Far. is.) Genç, yakışıklı, boylu erkek ya da kadın.
c.+lardan 450a/15

civānān: (Far. is. civan'ın c.) Gençler.
c. (civanan-ı magrur) 456b/22
civār: (Ar. is.) Yakın yer, çevre.
c.+da 450a/12
c.+ı 452b/7
c. (civar-ı kadim) 454a/13
cū-cūy: (Far. is.) Dere, ırmak.
c. da (leb-i cu) 465a/19
cum'a: (Ar. is.) Perşembe ile cumartesi arasındaki günün adı.
c. 480a/3
cumāde'l-ulā: (Ar. is.) Arabî ayların rebiülahir ile cemaziyelahir arasında kalan beşincisi, cemaziyülevvel.
c.+ nuñ
cumhūr: (Ar. is.) Halk topluluğu, halk.
c.+ı 479b/3
cur'et: (Ar. is.) Cesaret, atılganlık.
c. 471a/17
c. (curet-i sabık) 482a/23
cūş: (Far. is.) Coşma, kaynama, galeyan.
c. (cuş 447a/14
c. (cuş u huruş itmek) 479a/15
c. dan.+ (huruş u cuş) 479a/25
cūy-bār: (Far. is.) Akarsu, ırmak.
c. (cuy-bar-ı iblag-ı rüsül) 446b/1
cübün: (Ar. is. cebin'in c.) Alınlar.
c. (cümle-i cübün-i zati) 456a/7
cüdā: (Far. s.) Ayrı düşmüş, uzak.
c. (cüda itmek) 458a/4, 466a/12
c. (cüda olmak) 454b/14
cühūd: (Ar. is.) Yahudi.
c. (savab-did-i cühud) 457a/15
cülūs: (Ar. is.) Hükümdarlık tahtına oturma, tahta çıkma.
c. 468b/15
c. (cülus itmek) 469b/1
cümle: (Ar. is.) 1. Herkes, her şey. 2. Bir bütünü meydana getirecek şekilde birbirine bağlı şeylerin tamamı.
c. 448a/11, 448b/ek satır, 453a/12, 454a/21, 457b/14, 472a/6, 480b/1, 480b/6
c. (cümle-i cübün-i zati) 456a/7
c. (cümle-yi masiyet) 456a/5
c.+den 455a/25, 465b/25, 466b/23, 471b/25, 478b/7
c.+ler 478a/9
c.+müzüñ 452b/5
c.+ñüzüñ 454a/23
c.+si 449a/8, 453b/24, 455a/14, 456a/10, 477a/3, 478a/16, 479a/14, 480a/21, 481a/1
c.+sin 449b/4, 457a/4, 473a/10
c.+sinden 450a/6
c.+sine 474b/2, 478a/21
c.+sini 478a/11
cümleten: (Ar. zf.) Hep beraber.
c. 477a/5
cünd: (Ar. is.) Asker.
c. (sevk-i cünd) 457a/20
cündī: (Ar. is.) Asker sınıfına mensup, asker.
c. 476b/1, 479b/21, 480a/15, 480a/20
cündiyān: (Ar. is. cündi'nin c.) Askerler.
c. (cündiyan-ı gümrah) 482a/19
cünūd: (Ar. is. cünd'ün c.) Askerler.
c. (cünud-ı çerakise) 479b/11
c. (cünud-ı osmani) 475b/12
c. (mesami-i cünud-ı zafer-rehber) 467b/9
c. (zikr-i irsal-i cünud) 455a/6
cüyūş: (Ar. is. ceyş'in c.) Askerler, ordular.
c. (447a/13
c. (cüyuş-ı derya-cuş) 472b/10
c. (tertib-i cüyuş) 475b/22
c. (cüyuş-ı derya-huruş) 447a/13, 447a/14
cüz': (Ar. is.) Bir bütünün kısımları.
d. 446b/9

Ç

çabük-süvār: (Far. birl. s.) Ata iyi binen.
ç. (sipahiyan-ı çabük-süvar) 475b/9
çadır: (is.) Barınmak maksadıyla açık havada kurulan, kolayca sökülüp taşınabilen barınak.
ç.+larından 456b/11
çāh: (Far. is.) Kuyu, çukur.
ç. (çah-ı ab) 468b/2
çāk: (Far. is.) Yırtık, yarık.
ç. (çak olmak) 465a/20
çalāk: (Far. s.) Çevik, çabuk.
ç. (dilaveran-ı çalak) 456b/8
çār-nā-çār: (Far. birl. zf.) Çaresiz, ister istemez.

ç. 479b/12
çāre: (Far. is.) Kurtuluş yolu, çözüm.
ç.+leri 482a/5
çāşnī: (Far. is.) Tat, çeşni.
ç.+sini 482a/20
çatla-: (f. hayvan için) Çok yorulmaktan dolayı dayanamayıp ölmek.
ç.-yup 465b/11
çavuş: (is.) Osmanlı'da elçilik, siyasi haberleşme, idari işler gibi önemli görevlerde bulunan, padidaşın hizmetindeki kimseler.
ç. (çavuş-ı mezbur) 466a/13
ç.+lar 448b/ek satır
ç.+lardan 448b/ek satır
ç.+larından 466a/11
çayır: (is.) Otlak, mera.
ç.+ına 447a/5
çehān: (Far. s.) Damlayan.
ç. 465a/13
ç. (çehan olmak) 465a/14
çehār-yār: (Far. is.) Hazreti Muhammed'den sonra halife olan Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'ye verilen ortak ad, dört dost, dört halife.
ç. (çehar-yar-ı azam) 446a/20, 452a/25
çehre: (Far. is.) Yüz, surat, sima.
ç. (çehre-yi feth) 474b/24
çek-: (f.) 1. Kendine doğru getirmek. 2. Bir şeyi bir yerden çıkarmak. 3. Düzenlemek.
ç.-diler (saflar çekmek) 457a/23
ç.-elüm 462b/4
ç.-mekle 474b/9
ç.-üp 458a/8, 472b/12, 478a/3
ç.-üp (haclet çekmek) 473a/13
ç.-üp (raht çekmek) 473a/2
ç.-üp (saf çekmek) 464b/10
çekil-: (f.) 1. Askeri kuvvetlerin gönderilmesi. 2. Bir şeyden kendi isteği ile ayrılmak.
ç.-diler 456a/16
ç.-mek 468b/1
ç.-üp 472b/13
çerāġ: (Far. is.) Mum, kandil gibi ışık veren şey.
ç. (çerag-ı devlet) 447b/10
Çerākise: (Ar. is. çerkes'in c.) Çerkesler, Memlukler.
ç. 463b/16, 464a/10, 469a/19, 475b/12, 477b/24, 478a/9, 479b/20
ç. (beka-yı çerakise) 470a/10
ç. (cemaat-ı çerakise) 471a/13
ç. (cünud-ı çerakise) 479b/11
ç. (çerakise-i ebalise) 468a/16
ç. (çerakise-i mısır) 448a/15
ç. (çerakise-yi ebalise) 469b/14
ç. (çerakise-yi liam) 465b/17
ç. (çerakise-yi mısır u şam) 463b/10
ç. (çerakise-yi şekavet-geray) 470b/14
ç. (ebalise-yi çerakise) 447b/12, 474b/25
ç. (güruh-ı çerakise) 469a/2
ç. (kibar-ı çerakise) 465b/10
ç. (sipah-ı çerakise) 466b/12
ç. (taife-yi çerakise) 474b/19
ç. (ümera-yı çerakise) 466a/25, 476b/25
ç. 'de (miyan-ı bakaya-yı çerakise) 471a/16
ç. 'den (revayih-i kabiha-ı kutela-yı çerakise) 477a/25
ç. 'den (sipeh-salaran-ı çerakise) 478a/20
ç. 'den (ümera-yı sahib-i itibar-ı çerakise) 465b/19
ç. 'nüñ (ebalise-i çerakise) 462a/5
ç. 'nüñ (ebalise-yi çerakise) 476a/19
ç.+'den 466b/22
ç.+'nüñ 463a/20, 465b/8, 474a/21, 475a/20, 477b/7
çeri: (is.) Asker.
ç.+leri 464b/15
ç.+lerinüñ 476a/18
Çerkes: (özel is.) Metnimizde, Memluk Devleti'ni yöneten Çerkes kökenli sultanları ve ona bağlı halkı ifade etmek için kullanılmıştır.
ç. 455a/18, 461b/24, 462b/3, 462b/4, 465b/23, 473a/6, 480a/15, 480a/19
ç. (çerkes-i mahrum) 465a/12
ç. (çerkes-i nakes) 462a/21, 463a/8
ç. (inhizam-ı gazali-yi çerkes) 472a/20
ç. (mecma-i çerkes) 465b/1

ç.+’i 462a/18
ç.+’iñ 462b/7
ç.+ler 462a/8, 469b/18
ç.+leriñ 482a/12

çeşm: (Far. is.) Göz.
ç. (çeşm-i zırh) 467b/12

çevġān: (Far. is.) Değnek.
ç. (çevgan-ı iktidar) 446a/9

çevük: (s.) Atik, hızlı.
ç. 456b/23, 456b/23

çıḳ-: (f.) 1. Bulunduğu yerden dışarı gitmek. 2. Bulunduğu yerden yukarı gitmek.
ç.-a 456a/22, 481b/2
ç.-an 447b/3
ç.-ardılar 454b/2
ç.-dılar 448b/ek satır
ç.-ıcak 477b/1
ç.-masına 455a/8
ç.-up 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 454b/23, 456b/1, 465a/18, 465b/1, 472b/4
ç.+up 448b/ek satır
ç. 455a/8, 455a/8

çıḳar-: (f.) 1. Dışarı çıkmasını sağlamak.2. Bir yerden çıkmaya mecbur etmek.
ç.-anlar 478a/6
ç.-dı 450b/19
ç.-dum 451b/16
ç.-up 459a/10

çıḳart-: (f.) Çıkarmak.
ç.-mayup 447a/16

çoḳ: (s.) Miktarı fazla.
ç. 450a/17, 458a/5

çöz-: (f.) Bağlı durumdan çıkarmak, açmak.
ç.-mişler 448b/ek satır

çuḳa: Merinos yününden yapılmış yumuşak bir kumaş.
ç. 460a/8

çü: (Far. edat) Çünkü, madem ki.
ç. 446a/1, 446a/2, 475a/5, 475a/5

çün: (Far. edat) Şundan dolayı, bu sebeple.
ç. 446a/5, 449a/18, 453a/10, 455a/16, 461b/3, 461b/9, 462b/3, 469a/12, 469b/13, 470b/17, 470b/18, 477a/5, 481a/19, 482a/17

çünki: (Far. edat) Çünkü, madem ki, Şundan dolayı, bu sebeple.
ç. 449b/10, 450b/25, 451b/13, 452b/3, 453b/24, 454a/4, 456b/20, 458a/24, 458b/12, 459b/7, 473b/10, 475b/9, 476b/4, 478b/2, 481a/11, 481b/15, 482a/10

D

daḫi: (takı) Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de anlmalarına gelen kuvvetlendirme sözü.
d. 446a/14, 446a/15, 446b/22, 447a/13, 447a/14, 447b/3, 447b/4, 448a/18, 448b/12, 448b/18, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 449b/3, 449b/7, 450a/23, 450b/12, 450b/4, 451a/10, 451a/11, 451a/18, 451a/22, 451a/4, 451b/7, 453a/16, 453b/2, 454a/12, 454b/24, 454b/25, 454b/4, 455a/5, 456a/21, 456b/11, 456b/14, 456b/19, 457a/20, 457a/22, 457a/6, 457a/7, 457b/16, 457b/4, 458a/3, 458a/4, 458b/16, 458b/18, 459a/10, 459a/18, 459a/6, 459b/16, 459b/2, 460a/24, 460a/25, 460a/4, 460a/9, 460b/1, 460b/12, 460b/14, 460b/16, 460b/24, 460b/7, 460b/8, 461b/20, 461b/25, 461b/6, 462a/1, 462a/13, 462b/4, 462b/5, 463b/19, 464a/23, 464b/16, 464b/19, 466a/19, 466a/4, 466a/5, 466b/12, 466b/14, 467a/19, 468b/19, 469b/2, 470a/5, 470b/10, 471a/15, 471b/21, 471b/25, 472a/10, 472b/1, 472b/14, 472b/16, 472b/17, 472b/22, 472b/25, 473a/3, 474a/12, 474a/5, 474b/18, 475b/18, 476a/14, 477b/14, 477b/17, 477b/23, 477b/25, 478a/1, 478a/8, 478b/24, 479a/15, 479b/5, 479b/6, 480b/8, 481a/18, 481a/2, 481a/25, 481a/5, 481b/13, 481b/24, 482a/14, 482b/3

dāḫil: (Ar. is. ve s.) İçinde, içinde bulunan.
d. 471a/15, 474a/15
d. (dahil olmak) 454b/24, 459b/2, 462b/23, 469b/17

daḫme: (Far. is.) Mezar, kabir, türbe.
d. (dahme-yi müteberreke) 474a/4

ḍaḫve: (Ar. is.) Güneşin ufuktan henüz

yükselip yayılmaya başladığı zaman, ilk kuşluk vakti.
ḍaḥve-i kübrā: Kaba kuşluk vakti.
d. (ḍaḥve-i kübra) 481b/23

dā'ī: (Ar. is.) Dua eden kimse, duacı.
d. (abd-i dai) 450a/3
d. (dai-i devlet-i islam) 449b/19
d. (dai-yi bimikdar) 474b/16
d. (dai-yi devlet) 452b/4
d. nüñ (abd-i dai) 450b/21
dā'imā: (Ar. zf.) Her vakit, devamlı.
d. 482a/15
dā'iye: (Ar. is.) Bir şeyi yapma hususunda duyulan ve içten gelen teşvik edici istek, arzu.
d. 469b/20
d. (daiye-i itlak) 482b/15
d.+sinde 470a/15
d.+sinden 477b/17
d.+siyle 469b/4
d. (daiye-i zamir) 474a/19
d.+sinde 482a/1
daḳīḳa: (Ar. is.) Bir saatin altmışta biri değerindeki zaman birimi.
d. 446a/14, 451a/15, 472a/19
daḳīḳa-şinās: (Far. birl. s.) Güç şeyleri anlayan, incelikleri kavrayan.
d. (şah-ı dakika-şinas) 448b/14
ḍalālet: (Ar. is.) Doğru yoldan ayrılma.
d. (dalalet-i kızılbaş) 452a/23
d. de (derya-yı dalalet) 446a/18
d. a (gümrah-ı dalalet-penah) 449a/10
dām: (Far. is.) Tuzak.
d. (dam-ı intikam) 463a/18
dāmen: (Ar. is.) Etek, uç, kenar.
d. (damen-i inziva) 456a/16
d.+inde 447b/24, 473b/23
d.+inden 476a/21
d.+ine 462a/10
dānā-dil: (Far. birl. s.) Gönlü uyanık, arif.
d. (sultan-ı akil-i dana-dil) 461b/4
dāne: (Far. is.) Mermi, kurşun.
d.+leri 476a/18
ḍara'at: (Ar. is.) Alçak gönüllülük, tevazu.
d.+i 450b/22
dārālıḳ: (is.) Hükümdarlık.
d.+ı (daralıgı) 473b/3
d.+a (daralıga) 449b/20

dārāt: (Far. is.) Debdebe, azamet.
d. 476a/4
ḍarb: (Ar. is.) Vurma, vuruş.
d. 459a/15
d. (darb-ı şemşir) 450b/15, 453b/16
d. (darb-ı top) 465a/12
d. (darb-ı tüfenk) 472b/15
d.+la 450b/11
d. (darb-ı top) 458b/14
dārü'l-bevār: Cehennem.
d. 467a/7
dārü'l-ḫilāfe: Hilafet merkezi.
d. 461a/4
d.+ye 453a/15, 453a/4
darü'l- ḳarar: (Ar. birl. is.) Kıyametten sonra kalınacak yer.
d. a 476b/20
dārü's-salṭana: Başşehir.
d. 448b/2
darü's-salṭanat: Başşehir.
d. (darü's-saltanat-ı konstantiniyye) 461a/7
dāsitān: (Far. is.) Hikaye, destan.
d. (agaz-ı dasitan-ı-fütuhat-ı mısır u şam) 461b/8
d. (bakıyye-i dasitan) 453a/1
d.+da 450a/11
dāver: (Far. is.) Adaletli hükümdar, vezir, vali.
d. (daver-i ferhunde-eser) 462a/7
d. (daver-i gazanfer-gazab) 463a/22
d. (daver-i rum) 464a/22
d. (yed-i iktidar-ı daver-i bülend-mikdar) 466a/20
d. dan (zamir-i daver-afak) 482b/15
da'vet: (Ar. is.) Çağrı, gelmesini isteme.
d. 461a/10
d. (davet buyurmak) 448b/9
d. (davet-eylemek) 466a/5
d. (davet-i idris-i bidlisi) 461a/5
d. (davet-i itaat-i sanadid) 449b/10
d.+de 461b/16
d.+ine 449b/19
d.+iñüz 471b/20, 471b/9
de: Üstelik, bile anlamındaki takı.
d. 452b/21, 465b/4
de-: (f.) Söylemek.
d.-di (dedi) 461b/3
d.-di (didi) 456b/18

d.-diler (didiler) 455b/23, 456a/15, 470a/19, 470a/21
d.-dükde (didükde) 473b/10
d.-mekle (dimekle) 459a/16, 468b/17, 475b/5, 479b/19
d.-mişler (dimişler) 466a/8
d.-rler (dirler) 475b/18
d.-yelüm (diyelüm) 469b/9
d.-yü (diyü) 447a/10, 448b/11, 448b/12, 448b/18, 448b/18, 449b/9, 451b/16, 452a/17, 452a/9, 453a/13, 453a/8, 454a/10, 454b/15, 456b/17, 456b/7, 458b/8, 461b/5, 462b/6, 464a/8, 464a/9, 465a/24, 468b/6, 469b/9, 473a/24, 473b/24, 474b/10, 474b/14, 474b/18, 475a/9, 475b/11, 476b/18, 477a/16, 482b/12, 448b/18
d.-yüp (diyüp) 455b/24, 468a/22, 481a/5
d.-mekle 446a/24, 453b/13, 458b/8
d.-yeler 459a/7

def‘ : (Ar. is.) Kovma.
d. 453a/17
d. (480b/1
d. (def itmek) 458b/7
d. (def olmak) 446b/1
d. (def-i ada) 455b/25, 456a/3
d. (def-i ada-yı din ü devletde) 456a/7
d. (def-i hasm) 455b/20
d.+i 453a/6, 463b/14, 480b/19
d. (def olunmak) 480b/1

def‘a: (Ar. is.) Kere, kez.
d. 449a/23, 471b/12

def‘aten: (Ar. zf.) Bir defada, birden.
d. 464a/6

defīne: (Ar. is.) Gömülü hazine.
d.+sin 447b/24

defter: (Ar. is.) Kitap biçimine sokulmuş kağıt deste.
d. 460a/25, 460b/11
d.+i 481a/17

defter-dār: (Far. is.) Osmanlı’da mali işlerin başında bulunan yüksek memur.
d.+ı 453a/15
d.+lıgını 462b/18

degil: (edat) Cümlenin anlamını olumsuz yapan edat.
d. 446b/5, 457a/3
d.+dür 447b/7, 452b/15, 456b/18, 456b/7, 474b/9
d.+üz 454b/15

degin: (takı) Bir işin sona erdiği zamanı ya da yeri gösteren takı, -e kadar.
d. 449a/20, 454a/2, 459b/3, 465b/22, 467b/6, 469a/21, 472b/23, 473b/14, 476b/15, 479b/9, 480a/18
d.+dür 454b/15

dehān: (Far. is.) Ağız.
d. 464b/18

dehşet: (Ar. is.) Korkunç bir olay ya da tehlike karşısında insanın içini kaplayan korku.
d. (galebe-i dehşet) 482b/4

dek: (takı) Bir işin sona erdiği yeri ya da zamanı gösteren takı, e- kadar.
d. 455b/7, 460a/6, 482b/2

delā’il: (Ar. is. delil’in c.) Deliller, kanıtlar.
d. 462a/12
d. (delail-i fursat) 456a/4

delīl: (Ar. is.) 1. İpucu, işaret. 2. Rehber.
d. 470a/16
d. (delil-i akli) 448b/14

dem: (Far. is.) 1. Nefes, soluk. 2. Zaman, an.
d. 474b/9, 476b/20, 480b/15

deñe-: (f.) Ölçüp biçmek, sınamak.
d.-di 482a/19

deñlü: (takı) Kadar.
d. 450a/18, 456b/4, 471b/20, 474a/24, 482a/1

dep-: (f.) Geri çevirmek.
d.-meyüp 471b/23

der: (Far. is.) Kapı.
d. (der-i adl) 452a/11
d. (der-i devlet) 453a/14, 455a/9, 455b/14, 457a/17, 462a/8, 481b/6
d. (der-i devlete) 446b/13

der: (Far. ön ek) Başına geldiği kelimelere –de, içinde anlamı verir.
d. (der-enbar) 474a/23
d. (der-zikr-i harb-ı şah-ı rum) 463a/24
d. (der-beyan-ı kıla-ı-meftuha) 458a/23
d. (der-güzin) 457b/23
d. (der-mahzen) 475a/11

d. (der-şehr-i mısır) 477b/4
d. (der-zencir eylemek) 482a/10
derāhim: (Ar. is. dirhem'in c.) Dirhemler.
d. (derahim-i bi-add ü mer) 459b/14
derbend: (Far. is.) Dar geçit, boğaz.
d. 455b/2
d.+leri 447b/25
derc: (Ar. is.) Toplama, bir araya getirme.
d. 462b/11
d. (derc eylemek) 462a/5
dergāh: (Far. is.) Bir büyüğün ya da büyük bir yerin herkes için başvurma yeri kabul edilmiş kapısı, huzuru.
d. (dergah-ı ali) 449a/3, 453a/7, 463b/23, 466a/11
d. (dergah-ı bülend) 466a/10
d. (dergah-ı cihan-penah) 460b/12, 481a/24
d. (dergah-ı gürdun-vakar) 461b/15
d. (dergah-ı iclal) 480b/18
d. (dergah-ı ikbal) 462a/21
d. (dergah-ı islam-penah) 482a/10
d. (dergah-ı mualla) 451b/12, 452b/25, 458a/22, 464a/7, 481a/1
d. (dergah-ı padişah-ı ali-cah) 450b/21
d. (dergah-ı saadet) 466b/9
d. (dergah-ı sidre-misal) 459b/8
d. (dergah-ı sipihr-ihtiram) 448a/21
d. (dergah-ı sultan) 450a/1
d. (dergah-ı sultani) 469a/9
d. (havass-ı bend-gan-ı dergah) 470b/22
d. (havass-ı mülazıman-ı dergah) 470a/17
d. (huddam-ı dergah-ı alimakam) 476a/1
d. (mülazıman-ı dergah) 448b/4
d.+ına 448a/2
d.ye (dergah-ı ali) 449a/4
derīde: (Far. s.) Yırtık.
d. 465a/16
deriñ: (s.) Kendi ölçülerine göre yüzeyi, ağzı veya cephesiyle dibi arasındaki mesafesi fazla olan.
d. 450a/17
dermān: (Far. is.) İlaç, şifa.
d. 479a/3
derūn: (Far. is.) İç, iç taraf.
d. 478a/21
d. (derun-ı hisar) 451b/5, 453b/23, 454a/1
d. (derun-ı kala) 454a/15, 457a/9
d. (derun-ı mısır) 477a/24, 477b/23
d. (derun-ı şehr-i dimeşk) 471a/7
d.+ında 481b/7
dervāze: (Far. is.) Kale ve şehirlerin büyük giriş kapısı.
d.+sine 470b/6
dervīş: (Far. is.) Tarikat müntesibi.
d. 461a/24
dervīş-nihād: (Far. birl. s.) Derviş huylu, kanaatkar.
d. 474a/1
dervīşān: (Far. is.) Dervişler.
d.+dan 469a/25
deryā: (Far. is.) Deniz.
d. (derya-yı atıfet-i sultani) 481a/6
d. (derya-yı dalalet) 446a/18
d. (derya-yı gayz-ı padişahi) 455a/10
d. (derya-yı mugrak) 450a/17
d. (derya-yı neval-i padişahi) 459b/8
d. (tahrik-i derya-yı asakir-i neheng-iltikam) 470b/20
d. da (sahil-i derya) 448b/24
d.+sı 469a/10
d. (cüyuş-ı derya-cuş) 472b/10
d. (derya-huruş) 447a/14
d.+ı (leşker-i derya-kenar) 465a/5
d. larında (hatır-ı derya-makatır) 470b/19
deryā-dil: Gönlü geniş, anlayışlı.
d. (padişah-ı derya-dil) 463b/18
dest: (Far. is.) El.
d. 477a/3
d. (dest-i redd) 464a/16
d.+ini 447b/16
dest-bürd: (Far. birl. is.) Kuvvet, üstünlük.
d. (dest-bürd-i leşker-i cerrar-ı-ateş-bar) 446b/4
d.+inüñ 482a/20
dest-gīr: (Far. s.) Yardımcı, elden tutan.
d. 457a/6, 465b/10, 478a/20, 482a/10
destūr: (Far. is.) İzin.
d. 462a/3
devām: (Ar. is.) Bir durumun sürmesi.

d. (devam-ı devlet) 468a/11, 480b/11
devān: (Far. zf. ve s.) Koşan, koşucu, koşarak.
d. (devan olmak) 447b/2, 448a/10, 478a/1
devāt-dār: (is.) Osmanlı'da katip, yazıcı.
d. 469b/19
deve: (is.) Sırtı bir veya iki hörgüçlü yük ve binek hayvanı.
d. 470b/25
d.+ler 470a/19
d.+lerden 470b/24
d.+lere 475a/12
devīdār: (Ar. Far. birl. is.) Osmanlı Devleti'nde vezir dairelerinde veya ileri gelenlerin yanında görev yapan katip, yazıcı.
d. 477a/2
devlet: (Ar. is.) Belli bir toprakta teşkilatlanmış bulunan bağımsız topluluk.
d. (ada-ı devlet) 482a/15
d. (ada-yı devlet) 475b/13
d. (ada-yı devlet-i osmani) 447b/13
d. (ada-yı din ü devlet) 468a/4, 480b/4
d. (baht u devlet) 480a/4
d. (bed-hah-ı devlet) 462b/1
d. (ber-yemin ü yesr-i devlet ber-yesar) 480a/4
d. (dai-i devlet-i islam) 449b/19
d. (der-i devlet) 457a/17
d. (devlet ü ikbal) 481b/11
d. (devlet-i ebed-peyvend) 460b/25
d. (erkan-ı devlet) 475a/7
d. (hakk-ı devlet-i memleket) 446a/10
d. (müsaade-yi devlet-i saltanat-penahi) 458b/15
d. (müterakkıban-ı evliya-yı devlet-i ruz-efzun) 478b/4
d. (ruz-name-i devlet-i Bayındıriyye) 446a/5
d. (salah-ı din ü devlet) 482b/15
d. (sebeb-i devlet) 472a/17
d. (yümn-i devlet-i padişahi) 461a/8
d. de (def-i ada-yı din ü devletde) 456a/7
d. den (der-i devlet) 453a/14, 455b/14, 462a/8, 481b/6
d. den (kilid-i mesalih-i din ü devlet) 454a/16
d. den (melik-i memalik-i devlet) 464b/4
d. den.+ (erkan-ı devlet) 473b/12
d. dir (mukteza-yı din ü devlet) 446a/14
d. e (der-i devlet) 455a/9
d. e (erkan-ı devlet) 481a/13
d. e.+ (der-i devlete) 446b/13
d. i (çerag-ı devlet) 447b/10
d. im (devam-ı devlet) 468a/11, 480b/11
d. in (kuvvet-i devlet) 477a/9
d. leri (dai-yi devlet) 452b/4
d.+iñüzi 471b/23
devlet-ḫ̌āhāne: Servet düşkünü.
d. yi (kelimat-ı devlet-hahane) 475a/2
deyn: (Ar. is.) Borç.
d. 456a/11
d.+üm 470b/4
dıraḫşān: (Far. s.) Işıklı, parlak.
d. 446a/8
dırāz: (Far. is.) "Etmek" yardımcı eylemiyle uzatmak anlamındadır.
d. (dıraz itmek) 447b/16
dibā: (Far. is.) İpekli bir kumaş.
d. 466b/6
dīde: (Far. is.) Göz.
d. (dide-i saadet) 481a/21
dīde-bān: (Far. is.) Gözcü, bekçi.
d.+ları 456b/10, 456b/20
dīg: (Far. is.) Kazan.
d.+in 481a/22
dīger: (Far. s.) Öteki, diğer.
d. 482a/4
d. (fikr-i diger) 481a/22
dik-: (f.) Bşr şeyi dik duracak şekilde yere koymak.
d.-di 458a/4
dil: (Far. is.) Yürek, gönül.
d. (dil almak) 463b/23
d. (dil-i bi-karar) 464a/18
d. (dil-i mutmain) 464b/2
d. (dil-i pür-ıztırab) 464b/20
d. (dil-i pür-vesva) 463a/15
d. den (can u dil) 451a/19

d.+ler 463b/23

dil-āgāh: (Far. birl. s.) Kalp gözü açık, anlayışlı.
d. (padişah-ı dil-agah) 477b/12

dil-ārā: (Far. is. ve s.) Gönlü süsleyen.
d. ya (seray-ı dil-ara) 469a/5

dil-dūz: (Far. birl. s.) Gönle acı veren.
d. (tir-i dil-duz) 478a/11

dil-güşā: (Far. birl. s.) Ferahlatıcı, gönlü rahatlatan.
d. nuñ (hıtta-yı dil-güşa) 447a/25
d. yı (.+ (sur-ı dil-güşa) 447a/22

dil-ḫˇāh: (Far. birl. s.) Arzu edilen.
d. (vech-i dil-hah) 463a/3

dil-teng: (Far. birl. s.) Gönlü daralmış, sıkıntılı.
d. 477b/9

dilāver: (Far. is. ve s.) Cesur, yiğit.
d. 456a/23, 472b/3
d. (dilaver-i sipeh-saları) 450a/20
d. (merd-i dilaver) 448a/7
d.+ler 456b/24, 457a/14, 457b/3, 472b/16, 476a/2
d.+lerden 451b/3
d.+leri 447a/15, 472b/21, 477b/15
d.+lerin 451b/25, 455a/15
d.+lerinüñ 457b/15
d.+leriñ 452a/6

dilāverān: (Far. is.) Yiğitler, cesurlar.
d. (dil-averan-ı hun-riz) 448a/4
d. 466b/13
d. (dilaveran-ı çalak) 456b/8
d. (dilaveran-ı kürdistan) 458a/10, 458a/14
d. (dilaveran-ı rum) 457a/3, 480b/17
d. (dilaveran-ı savlet) 477a/8
d. (dilaveran-ı rumi-i nicad) 482a/20

dilāverlik: (is.) Kahramanlık, yiğitlik.
d.+de 464b/5

dilīr: (Far. s.) Yiğit, cesur.
d. 471b/18

dilārān: (Far. s.) Yiğitler.
d. 448a/9
d. (diliran-ı hancer-güzar) 467b/15
d. (diliran-ı rum) 456a/18

dilīrāne: (Far. zf.) Mert şekilde, yiğitçesine.
d. 478a/9

dimā': (Ar. is. dem'in c.) Kanlar.
d. (seyl-i dima-yı küşte-gan) 478a/23

dimāġ: (Ar. is.) Şuur, akıl, bilinç.
d. (dimag-ı bi-magz) 465a/22
d. (fikr-i dimag-ı hafif) 475a/24
d.+ında 481a/22

dīn: (Ar. is.) İnsanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını ibadetlerin bütününü ve bu imana göre davranışların nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu.
d. 454a/20
d. (ada-yı din ü devlet) 468a/4, 480b/4
d. (def-i ada-yı din ü devletde) 456a/7
d. (gayret-i din) 446a/13
d. (hetk-i perde-yi din-i islam) 467a/14
d. (kilid-i mesalih-i din ü devlet) 454a/16
d. (mukteza-yı din ü devlet) 446a/14
d. (mücahidan-ı din) 450a/25
d. (mühimmat-ı mülk ü din) 461b/13
d. (salah-ı din ü devlet) 482b/15
d. (tagyir-i din) 467a/7
d. de.+ (rah-ı din) 456a/11

dināR: (Ar. is.) Altın liranın dörtte biri değerinde olan eski bir para.
d. (dinar-ı sürh) 466b/3

dīndār: (Ar. is. ve s.) Dinin emir ve yasaklarına hakkıyla uyan.
d. (muhlisan-ı dindar) 450a/24

dīniyye: (Ar. s.) Dine ait.
d. si (uhuvvet-i diniyye) 449b/16

diri: (Ar. is. ve s.) Canlı.
d. 479b/8

dīvān: (Far. is.) Yüksek meclis.
d. (divan-ı 'ali) 448b/ek satır
d. (erkan-ı divan-ı bülend) 461b/13
d.+a 448b/ek satır

diyānet: (Ar. is.) Dindarlık, dinin hükümlerine uyma.
d. 471b/6
d. (hüsn-i diyanet) 460a/2

diyār: (Ar. is.) Memleket, ülke, belde.

d. 461b/1
d. (diyar-ı acem) 470b/2
d. (diyar-ı arab) 463b/19
d. (diyar-ı mekuli) 446a/8
d. (diyar-ı mısır) 469b/25
d. (diyar-ı said) 477a/8, 481b/2
d. (diyar-ı şam) 468a/24, 468b/6
d. (diyar-ı şark) 467a/10
d. (hudud-ı diyar-ı mısri) 475a/14
d. (semt-i diyar-ı arab) 463b/11
d. (tekmil-i fütuhat-ı diyar-ı iran) 461a/6
d.+da 474b/3
d.+ına 465a/19
d.+ıñ 453b/15
d.+larından 469a/11
dizdār: (Far. is.) Kale muhafızı.
d. 448a/22
dol-: (f.) İçine gelen bir şeyle dolu hale gelmek, boş olmaktan çıkmak.
d.-a 472b/13
dök-: (f.) 1. Saçmak, serpmek.
d.-di 477a/10
d.-diler 478a/12
dökül-: (f.) Saçılmak, atılmak.
d.-üp 480a/17
dön-: (f.) Geri gelmek.
d.-di 464b/20, 472b/6
d.-düklerin 470a/3
d.-üp 453a/9, 454b/24, 456b/20
döndür-: (f.) Çevirmek.
d.-üp 479b/4
d.-diler 472b/9
döndürüşme: (is.) Mücadele hali.
d. 467b/14
d.+ler 479b/2
dördinci: (s.) Üçüncüden sonra gelen sıra sayı sıfatı.
d. 482b/17
dört: (is.) Üçten sonra, beşten önce gelen sayı.
d. 479b/18
dört biñ: (is.) Üç bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.
d. 452a/1
d.+den 457b/3
duʿāʾ: (Ar. is.) Güçsüzlük ihtiyacını ortaya koyarak Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını ya da olmamasını isteme, yakarış, niyaz.
d. 462b/11
d. (dua itmek) 469b/8, 469b/9
d. (dua-ı ihtisas) 471b/24
d. (dua-yı sani) 469b/10
d. (istida-yı dua) 469b/6
d.+lar 468b/25
d.+larını 469a/23
d.+sı 469b/7
d.+sına 468a/11, 480b/11
d. (duʿāʾ-künān) 466a/18
dūd: (Far. is.) Duman.
d. (dud-ı duhan) 467b/15
d.+ı 479a/24
dūd-mān: (Far. is.) Kabile, ocak, soy.
d. (dud-man-ı osmani) 477a/22
d.+a 447b/12
d.+ı 448a/19
ḍuḥā: (Ar. is.) Kuşluk vakti.
d. 482a/3
duḫān: (Ar. is.) Duman.
d. ı (dud-ı duhan) 467b/15
duhte: (Far. s.) İğne ile dikilmiş.
d. (akmişe-yi duhte) 466b/7
duḫter: (Far. is.) Kız çocuk.
d. 447b/23
duḫūl: (Ar. is.) Girme, giriş.
d.+den 453b/4
d.+ından 463a/3
d. 477a/24
d.+a 478a/3
d.+ı 472a/23
dūl-āb: (Far. is.) Su çıkarmaya yarayan ağaçtan veya demirden yapılmış çark.
d.+lar 468b/9
d.+lardan 468b/10
dūr: (Far. s.) Uzak.
d. 471a/21
dār-bīn: (Far. is.) Uzağı gösteren, dürbün.
d. 470a/22
dur-: (f.) Hareketsiz kalmak.
d.-dukları 472b/15
dūş: (Far. is.) Omuz.
d.+ına 471b/24
dü-cihān: Dünya ile ahiret.
d. ı (bais-i saadet-i dü-cihan) 472a/17
dü-nīm: Ortadan ikiye ayrılmış.
d. 463a/15
dü-rūlıḳ: (is.) İkiyüzlülük.

d. 472b/2
düm-dār: (is.) Ordunun arkasındaki kuvvet, artçı.
d. 472b/22
dünyā: (Ar. is.) İçinde yaşadığımız yer küresi.
d.+larınuñ 454a/20
dünyevī: (s.) Dünyaya ait.
d. ye (fevaid-i dünyeviye) 452b/24
düş-: (f.) 1. Bulunduğu yerden aşağı doğru inmek. 2. Dengesini kaybedip yıkılmak.
d.-di 454b/10, 458a/3, 465a/21, 476b/6
d.-diler 453b/9, 456b/22
d.-dügin (tehire düşmek) 455a/20
d.-e (ihtilal düşmek) 451a/23
d.-erdi 453b/20
d.-megi 470a/3
d.-müşdi 476a/25
d.-müşidi 458b/24
d.-se 473b/8
d.-üp 458a/15, 458a/16, 459a/14, 465b/9, 467b/22, 472b/25, 476a/20, 479b/14, 482a/9
düşmān: (Far. is. ve s.) Hasım.
d.+ı 446b/5
düşmen: (Far. is. ve s.) Hasım.
d. 453b/3, 458a/7, 472b/1, 476a/10
d. (düşmen-i bed-tebar) 476b/19
d. (düşmen-i hak-ser) 458a/20
d. (düşmen-i makhur) 454a/1
d. (düşmen-i tire-ruzgar) 457a/21
d. (ihata-kerden-i düşmen) 450b/24
d. (serdar-ı düşmen) 457b/24
d.+den 463b/23
d.+e 455b/15, 462b/2
d.+iñ 475b/15
düşür-: (f.) Düşmesine neden olmak.
d.-diler 458a/15
d.-üp 458a/1, 458a/5, 465a/19
düşvār: (Far. s.) Zor, güç.
d. 466b/4, 473b/9, 453b/17
düz-: (f.) Düzene koymak, tertip etmek.
d.-se 453b/19
d.-üp (saf düzmek) 472b/22

E

ebālise: (Ar. is. iblis'in c.) İblisler.
e. (ebalise-i çerakise) 462a/5
e. (ebalise-yi çerakise) 447b/12, 474b/25, 476a/19
e. nüñ (çerakise-i ebalise) 468a/16
e.+nüñ.+ (çerakise-yi ebalise) 469b/15
ebdān: (Ar. is. beden'in c.) Bedenler.
e. (zi-behr-i tume-i ebdan) 464b/19
ebed-peyvend: (Ar. birl. s.) Sonsuzluğa ulaşmış.
e. (devlet-i ebed-peyvend) 460b/25
eben ān cedd: (Ar.zf.) Kuşaktan kuşağa, babadan, dededen.
e. 458b/20
ebniye: (Ar. is. bina'nın c.) Binalar.
e. (ebniye-i hayr-encam) 468b/17
ebr: (Far. is.) Bulut.
e. (ebr saika-bar) 467b/15
ebṣār: (Ar. is. basar'ın c.) Gözler.
e. (ibret-i ebsar-ı ehl-i zamane) 470b/18
ebvāb: (Ar. is. bab'ın c.) Kapılar.
e. (ebvab-ı esfa) 446a/17
ecdād: (Ar. is. cedd'in c.) Atalar, dedeler.
e. (ecdad-ı izam) 446b/5, 472a/5
e.+ı 459a/10
ecel: (Ar. is.) Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı.
e. 482b/18
e.+i 448b/20, 471b/9
ecil: (Ar. edat) "Sebep" anlamına gelen kelime dilimizde ecilden, li-ecli şeklinde "bu sebepten" anlamında geçer.
e.+den 451a/23, 454b/22, 460a/16, 460b/22, 461a/20, 467a/8, 471a/23, 446a/13
e.+i 471b/20
e.+içün 467a/9
ecnād: (Ar. is. cünd'ün c.) Askerler, taburlar.
e. (ahad-ı ecnad) 466b/12
e. (ecnad-ı ekrad) 455b/11
e. (ecnad-ı ekrad-ı şecaat-mutad) 464b/8
e. dır (kübera-yı ecnad) 461a/22
edā': (Ar. is.) Ödeme, verme.
e. 446a/21
e. (eda itmek) 473b/24, 475a/9
e. (eda-yı mazmun) 473b/1

e. (eda-yı risalet) 463a/8
e.+da 446b/22
e. (eda-yı risalet) 466a/22
edeb: (Ar. is.) Her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye.
e. 463a/7
e. (riayet-i edeb) 469b/2
e. (terk-i edeb) 466a/14
e. (zanu-yı edeb) 469b/1
edevāt: (Ar. is. edat'ın c.) İş yapmak için kullanılan aletler.
e. (edevat-ı harb u kıtal) 480a/9
e. (edevat-ı nireng) 466b/9
edille: (Ar. is. delil'in c.) Deliller.
e. (edille-i katıa) 463a/21
efʿāl: (Ar. is.) Eylemler.
e. inden (mecari-i efal) 482b/14
efgende: (Far. s.) Yıkılmış.
e.+si (mahfe-i fena-efgende) 476b/17
efkār: (Ar. is. fikr'in c.) Fikirler.
e. (enbar-ı efkar) 466b/11
e.+da 470a/22
efrād: (Ar. is. ferd'in c.) Fertler, kişiler.
e. (efrad-ı sipah) 474b/1
efrāẖte: (Far. s.) Yükseltilmiş.
e. (efrahte itmek) 448b/21
efrenciyye: (Ar. s.) Avrupalılıar'a ait.
e. (sikke-yi efrenciyye) 460a/7
efrūẖte: (Far. s.) Parlamış, yanmış.
e. 447b/11
efzūn: (Far. s.) Fazla, çok.
e. 477a/13
eg-: (f.) Biraz öne veya yana doğru bükmek.
e.-mişler (baş egmek) 449a/10
eger: (Far. edat) Şayet anlamındaki şart anlamını güçlendiren kelime.
e. 446a/16, 446b/9, 449a/7, 449a/8, 452b/11, 452b/21, 453b/18, 454a/23, 472a/10, 473b/7, 474b/13, 474b/2, 481b/4
egerçi: (Far. edat) Her ne kadar, istese de.. anlamlarındaki kelime.
e. 447a/6, 452a/10, 455a/18, 455b/13, 459a/12, 463a/12, 468b/2, 476a/22, 482a/18
egin: (is.) Sırt, arka.
e. ine (egnine) 467b/13
eḥād: (Ar. is.) Kişiler.
e.+ı 448a/10
ehālī: (Ar. is. ehl'in c.) Bir semtte ya da şehirde yaşayanların tümü.
e. (ali-yi ehali) 449b/10
e. (ehali-yi dimeşk) 468b/24
e.+si 452b/20, 454a/13, 458b/3, 468b/5, 474b/17
e.+sine 450b/12
e.+sini 454a/22
e.+sinüñ 451a/6
ehemm: (Ar. s.) Çok önemli.
e. 467a/19
e. e (mühimm-i ehemm) 463b/16
ehl: (Ar. is.) 1. Sahip. 2. Bir yerin cemaati.
e. 447a/18, 454a/24, 454a/3
e. (ehl u ıyal) 451a/3
e. (ehl-i Āmid) 450a/1, 451a/13, 451a/14, 453b/11
e. (ehl-i ilm) 454a/15
e. (ehl-i kala) 454b/1
e. (ehl-i kesb) 477b/5
e. (ehl-i memleket) 453b/20
e. (ehl-i nekbet) 481b/13
e. (ehl-i ramle) 473a/10
e. (ehl-i sefer) 465b/16
e. (ehl-i tedbir) 471b/18
e. (ehl-i ubudiyyet ihlas-ı sultani) 459b/4
e. (ehl-i vukuf) 470a/13
e. (ervah-ı tayyibe-i ehl-i beyt) 471a/4
e. (ibret-i ebsar-ı ehl-i zamane) 470b/18
e. (kaffe-i ehl-i islam) 467a/16
e. (mesalih-i mezheb-i ehl-i sünnet) 451b/14
e. (tecrübe-yi ehl-i cihad) 464b/23
e.+inden 472b/2
ehl-ullāh: (Ar. birl. is.) Allah adamı, veli.
e. 471a/5, 474a/1
ehli't-tevḥīd: (Ar. is.) Müslümanlar.
e. (burhan-i ehli't-tevhid) 459b/24
ejder-dehān: (Far. s.) Ejder ağızlı anlamındadır, büyük top olarak anlam kazanmıştır.
e. 475b/13
e.+dan (kazgan-ı ejder-dehan) 465a/14
ejderhā: (Far. is.) Ateş püsküren korkunç masal canavarı.

e. (besan-ı ejderha) 464b/18
e.+lar 464b/17
ekābir: (Ar. is. ekber'in c.) İleri gelenler, büyük adamlar.
e. 479b/8
e. (magbut-ı ekabir ü ayan) 472a/9
eḳālim: (Ar. is. iklim'in c.) Diyarlar, memleketler.
e. (ekalim-i şark ve garb) 461b/11
eḳārib: (Ar. is. akreb'in c.) Yakın akrabalar.
e. (ekarib-i akarib-nijad) 448a/11
eḳāṣī: (Ar. is. aksa'nın c.) Çok uzaklar.
e. (ekasi-yi bilad-ı rum) 470a/16
eknāf: (Ar. is. kenef'in c.) Taraflar, yönler.
e. 472a/15
e.+a 475b/2
ekrād: (Ar. is. Kürd'ün c.) Kürtler.
e. 449a/15, 452a/19
e. (arz-ı hal-i ümera-yı ekrad) 452a/18
e. (ecnad-ı ekrad-ı şecaat-mutad) 464b/8
e. (ekrad-ı müluk-ı tavaif u akvam) 452b/13
e. (emr-i uzema-yı ümera-yı ekrad) 452a/10
e. (hükkam-ı ekrad) 461a/11
e. (itaat-kerden-i ekrad) 449a/6
e. (melce-yi ümera-yı ekrad) 461a/22
e. (müluk-ı ekrad) 455b/18, 455b/3
e. (nefer-i ekrad) 454a/14
e. (taife-yi ekrad-ı şecaat-mutad) 449a/7
e. (ümera-yı ekrad) 453a/12, 453a/19, 454b/25, 457b/4, 458a/7, 458b/23, 459a/15, 459a/24
e. (ümera-yı ekrad) 449b/25, 451a/18
e. a (ümera-yı ekrad) 446b/15, 446b/16
e. a (müluk-ı ekrad) 451b/7
e. a (ümera-yı ekrad) 453b/6
e. a (ümera-yı ekrad) 451b/8
e. a.+ (ümera-yı ekrad) 453a/9
e. dan (müluk-ı ekrad) 451b/24
e. dan (ümera-yı ekrad) 459a/1, 453a/23
e. dan (ümera-yı ekrad) 451a/15
e. ıñ (ecnad-ı ekrad) 455b/11
e. ıñ (müluk-ı ekrad) 451a/20
e. ıñ (ümera-yı ekrad) 452a/14
e. ıñ.+ (ümera-yı ekrad'ıñ) 451b/20
ekṯer: (Ar. s.) Çok fazla, birçok.
e. 447b/7, 454a/7, 468b/2, 469a/4
e. (ekser-i erbab-ı cah) 473a/22
e. (ekser-i kıla-ı diyarbekir) 461a/8
e.+i 454b/21, 467b/24, 479b/12
e.+in 449a/3
e.+ini 456b/23
ekṯeriyya: (Ar. zf.) Çok defa, çok zaman.
e. 451a/3
el: (is.) Kolun, bilek mafsalından itibaren avuç ve parmakları içine alan, iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı.
e. den (eldenden 455a/8
e. e (ele getürmek) 450b/11, 450b/5, 482a/9
e. e (ele virmek) 448b/14
e.+in 448b/ek satır
e.+inde 450b/6, 451a/3, 464a/10
e.+inden 446b/25, 452a/14, 458b/22
e.+leri 450b/1, 452b/17, 473a/10, 476b/7
e.+lerin 448b/ek satır
e.+lerinde 464b/15
e.+lerine 452a/6, 468b/12
e.+e (ele virmek) 448b/14
el-ḥaḳḳ: (Ar. zf.) Doğrusu, hakikaten.
e. 475a/1
el-ḳıṣṣa: (Ar. zf.) Kısacası.
e. 456b/8
elbette: (Ar. zf.) Şüphesiz, mutlaka.
e. 448b/11, 455b/25, 456a/24, 475b/11
elem: (Ar. is.) Keder, gam.
e. 474b/9
elfāẓ: (Ar. is. lafz'ın c.) Sözler.
e. (zuruf-ı elfaz) 466b/4
elīm: (Ar. s.) Çok üzücü.
e. (azab-ı elim) 480a/16
elḳāb: (Ar. is. lakab'ın c.) Unvanlar.
e.+ı 460a/16, 460a/22
e.+ları 460b/2
elli: (is.) Kırk dokuzdan sonra elli birden önce gelen sayı.
e. 454b/12

elli biñ: (is.) Kırk dokuz binden sonra geeln sayı.
e. 462a/16
e.+den 478a/18, 452b/21
elli bir: (is.) Elliden sonra, elli ikiden önce gelen sayı.
e. 472b/25
ellişer biñ: (Ar. s.) Elli binin üleştirme sıfatı.
e. 448b/25
elsine: (Ar. is. lisan'ın c.) Diller.
e. (elsine-i avam) 453b/13
elviye: (Ar. is. liva'nın c.) Sancaklar, vilayet ve kaza arasında kabul edilen mutasarrıflıklar.
e. (elviye-i saadet-şiar) 478b/13
emān: (Ar. is.) 1. Yardım isteme. 2. Korkusuzluk.
e. 454b/4, 454b/8, 459a/21
e. (afv u eman) 481a/13
e. (beka-yı eman) 477a/23
e. (berat-ı eman) 481a/17
e. (bi-taleb-i eman) 454b/2
e. (eman virmek) 459a/7, 481b/6
e. (eman-ı hakk teala) 472a/7
e. (eman-ı resul-i mücteba) 472a/7
e. (eman-ı şerif) 472a/7
e. (ferman-ı eman) 481a/22
e. (haber-i eman) 481b/6
e. (menşur-ı eman) 477b/6
e. (nişan-ı eman) 481a/23
emānet: (Ar. is.) Güvenilir bir kişiye saklaması ya da birine teslim etmesi için bırakılan şey.
e. 458b/7, 460a/2
e. (emanet itmek) 466b/1
e.+iñüze 471b/7
emāṣil: (Ar. is. emsel'in c.) Yaşıtlar.
e. (mahsud-ı emasil ü akran) 472a/9
emel: (Ar. is.) Gönülde yaşatılan istek, arzu.
e. i (mukteza-yı tul-i emel) 447b/14
emīn: (Ar. s.) Güvenlik içinde.
e. 472a/8
emīr: (Ar. is.) Bir kavmin başkanı, reis.
e. 469b/19
e. (emir-i silah) 477a/1
emīr- i āḫūr: Padişah ahırlarının yönetimiyle görevli imrahor.
e. (emir-ahur-ı kebir) 449a/21, 477a/1
emirü'l-ümerā': Beylerbeyi.
e.+sı 464b/24
emkine: (Ar. is. mekan'ın c.) Yerler, mekanlar.
e. (ziyaret-i emkine-yi şerife) 473b/18
emn: (Ar. is.) Emniyet, güven.
e. 454b/4
e. (emn-i tarik-i mefkud) 473b/15
e. (emn-i turuk) 482b/16
emr: (Ar. is.) Kesin hüküm.
e.+de 453a/3
e. (emr olmak) 456a/20
e. (emr-i celilü'l-kadr) 472a/2
e. (emr-i hakani) 461b/19, 474b/11
e. (emr-i hatir-ı saltanat-ı bi-intizam) 469b/22
e. (emr-i hümayun) 449b/5, 451b/7
e. (emr-i maruf) 446a/22
e. (emr-i sultani) 454b/14
e. (emr-i şerif) 453a/17, 461b/6
e. (emr-i uzema-yı ümera-yı ekrad) 452a/10
e. (muhalefet-i emr-i ilahi) 456a/2
e. de (evvel-i emr) 470a/13, 472b/9
e. den (evvel-i emr) 456b/12
emṣāl: (Ar. is. misl'in c.) Benzer olanlar.
e.+inden 466a/7
emṭār: (Ar. is. matar'ın c.) Yağmurlar.
e. dan (kesret-i emtar) 456b/3
emtiʿa: (Ar. is. meta'nın c.) Mallar.
e. (emtia-yı rum) 462b/12
emvāl: (Ar. is. mal'ın c.) Mallar.
e. 454b/5, 466b/1
e. (muhassılan-ı emval) 475a/3
e. (nefais-i emval) 477a/11
e. (zabitan-ı emval) 474a/20
e. (zabt-ı emval) 462b/17, 466a/24
e. e (zabt-ı emval) 448a/22
enām: (Ar. is.) Yaratılmış olan mahlukat, halk.
e. (nazm-ı mehamm-ı enam) 470b/9
enʿām: (Ar. is.) Kur'an-ı Kerim'in altıncı suresinin adı.
e.+a 460b/14
enāmil: (Ar. is.) Parmak uçları.
e. (şeref-i takbil-i enamil-i kerim) 471b/14

enbār: (Far. is.) Ambar.
e. (enbar-ı efkar) 466b/11
e.+lar 466b/11
enbiyā': (Ar. is.) Nebiler, peygamberler.
e. (enbiya-yı beni israil) 474a/4
e. dan (meşahid-i mutahhara-yı enbiya) 474a/2
e. nuñ (mabud-ı enbiya) 473a/25
encām: (Far. is.) Son, nihayet.
e. a (makam-ı şark-ı encam) 473b/13
e.+a 446a/6
endīşe: (Far. is.) Merak.
e. 469a/23, 472a/10
e. (endişe-yi makhurane) 477b/9
e. (mürg-i tiz-pervaz-ı endişe) 463b/2
e.+si 481b/1
enfāl: (Ar. is.) Ganimetler.
e.+i 473a/7
engīz: (Far. s.) Bu tamlamaya "dehşet saçan" anlamı verir.
e. (engiz-i fesad) 448b/17
engüşt-nümā: (Far. birl. s.) Parmakla gösterilen, meşhur.
e. (engüşt-nüma-yı ruzgar) 464b/5
enhār: (Ar. is. nehr'in c.) Nehirler.
e. 468b/7
enṣār: (Ar. is.) Yardımcılar, koruyucular.
e.+dan 456a/13
enseb: (Ar. s.) Uygun, münasip.
e. 474b/5
e.+dür 455b/24
enşaḳḳatü's-sema: Gökyüzünün parçalanması.
e. 470a/7
envāʿ: (Ar. is.) Çeşitler.
e. 469b/10, 471b/16
e. (enva-i avatif-ı celile-yi hüsrevane) 460a/12
e. (enva-i fütuhat) 452b/23
e. (enva-i inayet-i aliyye-yi hüsrevane) 460a/5
e. (enva-i temelluk) 460b/21
e. (enva-i ubudiyyet) 460b/19
envār: (Ar. is. nur'un c.) Nurlar, ışıklar.
e. (mehbit-i envar) 473a/25
er: (is.) Erkek.
e. 446a/2
erbaʿa: (Ar. s.) Dört, dördüncü.
e. (mezahib-i erbaa) 481a/18
e. da.+ (yevm-i erbaa) 468b/20
erbāb: (Ar. is. rabb'ın c.) Sahipler.
e. (ekser-i erbab-ı cah) 473a/22
e. (erbab-ı hıbret) 475b/14
e. (erbab-ı rahat-cuyan-ı zaifü'l-yakin) 470a/14
e. (erbab-ı salah) 464a/8
e. (erbab-ı tımar) 455a/12
e. (erbab'il-fezail) 459b/21
e. (erbabü'd-düvel mülhimun) 481b/8
erkān: (Ar. is. rukn'un c.) Bir topluluğun başlıca kimseleri.
e. (erkan-ı devlet) 473b/12, 475a/7, 481a/13
e. (erkan-ı divan-ı bülend) 461b/13
e. (erkan-ı saadet-penah) 462a/23
e.+a 448b/7
e.+ınuñ 467b/23, 480a/22
erlik: (is.) Mertlik.
e. 472a/3, 472b/25, 472a/4
ermeġān: (Far. is.) Armağan sözünün eski şekli.
e.+lar 462b/12
ermeniye: (is.) Ermeni ülkesi.
e. (ermeniye-i kiber) 464b/11
ervāḥ: (Ar. is. ruh'un c.) Ruhlar.
e. (ervah-ı tayyibe-i ehl-i beyt) 471a/3
e.+ı 472a/6
erzāḳ: (Ar. is. rızk'ın c.) Rızıklar.
e. (sedd-i medahil-i erzak) 471a/21
es-: (f.) Bir yönden bir yöne doğru hissedilir şekilde hareket etmek.
e.-üp 448a/7
esās: (Ar. is.) Ana, temel.
e. 460b/5
esb: (Far. is.) At.
e. 450a/14
e. (esb ü silah) 457a/5
e. (esb-i ikbal) 477b/25
e. (esb-i rah-var) 474a/11
esbāb: (Ar. is. sebeb'in c.) Sebepler.
e. 466b/13, 466b/8
e. (esbab-ı bi-hesab) 466b/2
e. (esbab-ı husumat u cidal) 480a/9
e. (idad-ı esbab-ı cidal) 463b/17
e. (nefais-i esbab) 466b/7

e. (tehiyye-yi esbab-ı matumat) 470a/20
e. ınuñ (ubur-ı esbab) 474a/21
e.+ına 450a/8
e.+ını 461b/14
e.+ları 477a/11
eṣer: (Ar. is.) Yapıt, kitap.
e. (eser-i muhalefet) 461b/2
e.+i 473a/2
eṣfā: (Ar. s.) En saf, en temiz.
e. yı (ebvab-ı esfa) 446a/17
esfār: (Ar. is. sefer'in c.) Seferler.
e. (hengam-ı esfar) 474a/1
esḥār: (Ar. is. seher'in c.) Sabahlar.
e. da (sefide-dem-i eshar) 474a/1
esīr: (Ar. is.) Savaşta düşman eline düşen kimse.
e. 448a/13, 451a/3, 473a/1
e. (esir itmek) 447a/18
e.+leriñ 477a/3
eṣḳāl: (Ar. is.) Ağırlık.
e.+in 477a/10
eski: (s.) Çok zamandan beri var olan, kadim.
e. 457a/21, 478a/13
eṣlāḥ: (Ar. is.) Daha salih, iyi.
e. 481a/2
esliḥa: (Ar. is. silah'ın c.) Silahlar.
e. 466b/8
eṣnā': (Ar. is. siny'in c.) Bir işin yapıldığı sıra, an.
e. (esna-yı tereddüd) 473a/23
e.+da 452a/7, 453a/20, 455a/22, 456a/17, 457a/11, 458b/9, 459a/11, 463b/22, 479a/12, 479b/5, 480b/22
e.+sında 461a/15
eṣnāf: (Ar. is. sınf'ın c.) Yaptıkları işlere göre sınıflara ayrılmış olan küçük ticaret sahiplerinin ortak adı.
e. (esnaf-ı asar-ı cemile) 461a/1
esrār: (Ar. is. sırr'ın c.) Gizlilikler, sırlar.
e. (esrar-ı gaybiyye) 466b/17
esvāḳ: (Ar. is. suk'un c.) Sokaklar, çarşılar.
e. (esvak-ı mısır) 482b/18
e.+da 479b/25
e.+ı 480a/22
e.+ında 482b/21
e.+ından 478a/2
eşedd: (Ar. s.) Çok şiddetli.
e. (eşedd olmak) 467a/18
eşfār: (Ar. is.) Göz kapağının kenarları. Metinde muhtemelen kenar anlamındadır.
e. (eşfar-ı hanadık) 476a/11
eşḫāṣ: (Ar. is. şahs'ın c.) Şahıslar, kişiler.
e. (eşhas-ı madude) 477a/9
eşrār: (Ar. is. şerir'in c.) Çok kötü kişiler.
e. 471a/18
e. 482b/20
eşrefī: (Ar. is.) Yavuz Sultan Selim'in Mısır'da adına altın sikke kestirmesinden sonra Osmanlı altınlarına verilen ad.
e. 474a/14
eṭfāl: (Ar. is. tıfl'ın c.) Çocuklar.
e. i (nisvan u etfal) 475a/1
eṭrāf: (Ar. is. taraf'ın c.) 1. Yönler. 2. Çevre.
e. 472a/15, 475b/1, 477b/16, 480b/10
e. (etraf-ı bilad) 478b/6
e. (etraf-ı humus) 468b/20
e. a (hükkam-ı etraf) 448a/18
e.+ına 465a/7
etrāk: (Ar. is. Türk'ün c.) Türkler.
e. (cemi-i sipah-ı etrak) 465a/2
e. (serdar-ı etrak) 447b/17
ev: (is.) İçinde yaşanılan yer, konut.
e. 470a/7
e.+inden 448b/ek satır
e.+ine 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır
e.+lerin 448b/10
e.+leriñ 480a/15, 480a/8
evāḫir: (Ar. is. ahir'in c.) Sonlar, son zamanlar.
e. (evahir-i şehr-i recebü'l-mürecceb) 468a/12
e.+inde 461b/17
evā'il: (Ar. is. evvel'in c.) İlk zamanlar, başlangıç dönemleri.
e.+inde 453b/11
evān: (Ar. is.) Zaman.
e.+da 447b/14
evāsıṭ: (Ar. is. evsa'ın c.) Ortadakiler.
e. (evasıt-ı şehr) 461a/3
evbāş: (Ar. is. vebeş'in c.) Serseriler.
e. 450a/23
e.+laruñ 449b/21
evceb: (Ar. is.) En gerekli, en vacip.

e. 467a/19
evdiye: (Ar. is. vadi'nin c.) Vadiler.
e. 473b/20
evḳāt: (Ar. is. vakt'ın c.) Vakitler.
e.+da 447b/1, 450b/1, 475a/10
evlā: (Ar. s.) Daha uygun.
e. 455b/24, 468a/20
e. (evla-yı vülati'l-muvahiddin) 467a/3
evlād: (Ar. is. veled'in c.) Bir annen ya da baba için kendi oğul ya da kızları.
e. 448a/11
e.+ı 448a/13, 450a/10, 450a/19, 451b/23
e.+ından 449b/2
evliyā': (Ar. is. veli'nin c.) Veliler.
e. (evliya-yı izam) 471a/4
e. (evliya-yı izzet ü şevket) 480b/4
e. (mecma-i evliya) 462b/22
e. (müterakkıban-ı evliya-yı devlet-i ruz-efzun) 478b/3
evvel: (Ar. takı) Önce.
e. 453b/14, 465b/2, 468a/17, 471b/3
e. (evvel-i bahar) 449b/5, 449b/8, 455a/16
e. (evvel-i emr) 456b/12, 470a/13, 472b/9
e. de (menzil-i evvel) 471a/8
evvelā: (Ar. zf.) İlk önce, ilk olarak.
e. 450a/9, 450b/4, 450b/9, 456a/1, 470a/16
evżā': (Ar. is.) Durumlar.
e.+ı 481b/20
e.+ını 469a/19
eyālet: (Ar. is.) Yönetim bakımından bir çeşit bağımsızlığı olan, valiler tarafından yönetilen büyük il.
e. (eyalet-i mısır) 469b/15
e.+i 449a/21, 469a/13, 469a/14, 471a/18
e.+ini 466a/22
eyle: Öyle.
e. 468a/5, 471b/21, 480b/6
eyle-: (f.) Etmek, yapmak anlamında yardımcı fiil.
e.-di 446b/23, 447a/23, 448b/ek satır, 450a/10, 450a/23, 451b/6, 452a/18, 453a/25, 454b/25, 457a/20, 461b/14, 461b/16, 462b/25, 463a/12, 474b/12, 474b/2, 476b/11
e.-di (arz eylemek) 461a/21, 473b/2
e.-di (azimet eylemek) 455b/8
e.-di (azm eylemek) 450a/19
e.-di (cereyan eylemek) 478a/22
e.-di (davet-eylemek) 466a/5
e.-di (derc eylemek) 462a/5
e.-di (ferman eylemek) 461b/5
e.-di (firar eylemek) 453b/3, 477a/11, 478a/15
e.-di (hasaret eylemek) 450b/17
e.-di (havale eylemek) 448a/4
e.-di (hiram eylemek) 462a/19
e.-di (hutur eylemek) 468a/16
e.-di (ılgar eylemek) 448a/4, 472b/7, 477b/11, 481b/8
e.-di (iclas eylemek) 459a/10
e.-di (ihtiyar eylemek) 454a/11
e.-di (ilam eylemek) 475a/21
e.-di (imdad eylemek) 450b/12
e.-di (inha eylemek) 463a/17
e.-di (irsal eylemek) 458a/23, 464a/11
e.-di (isal eylemek) 451a/14
e.-di (istida eylemek) 481a/5
e.-di (istika eylemek) 469b/22
e.-di (istima' eylemek) 448b/ek satır
e.-di (karar eylemek) 477a/17
e.-di (katl eylemek) 481b/6
e.-di (kıraet eylemek) 474a/6
e.-di (makhur eylemek) 450b/8
e.-di (masruf eylemek) 481b/19
e.-di (memur eylemek) 447a/25
e.-di (muaccel eylemek) 448b/20
e.-di (muavenet eylemek) 450b/13
e.-di (muhasara eylemek) 451a/12, 459a/19
e.-di (musafat eylemek) 447a/7
e.-di (musahhar eylemek) 450b/10
e.-di (mübaşeret eylemek) 450b/5
e.-di (revane eylemek) 451b/24
e.-di (rica eylemek) 481a/24
e.-di (sıyanet eylemek) 463a/10
e.-di (şinab eylemek) 463a/25
e.-di (tahkik eylemek) 464a/1
e.-di (tasarruf eylemek) 450b/18
e.-di (tayin eylemak) 451a/11
e.-di (tebah eylemek) 465a/16

e.-di (tenbih eylemek) 455b/3, 471a/19
e.-di (teshir eylemek) 450b/16
e.-di (teslim eylemek) 459a/22
e.-di (teşerrüf eylemek) 466a/6
e.-di (teşrif eylemek) 447a/21
e.-di (tevakkuf eylemek) 457a/9
e.-di (tevessül eylemek) 481a/13
e.-di (tulu eylemek) 464a/23
e.-dik (biat eylemek) 452a/22
e.-dik (icra eylemek) 452a/24
e.-dik (teberra eylemek) 452a/22
e.-diler 447a/11, 448b/12, 449b/4, 451b/7, 456b/23, 456b/24, 456b/9, 457b/19, 465b/10, 468b/25, 473a/11, 476a/4, 482b/3
e.-diler (agaz eylemek) 457b/12, 472b/18
e.-diler (ar eylemek) 450b/23
e.-diler (arz eylemek) 454b/7, 455a/5
e.-diler (avdet eylemek) 450a/25
e.-diler (berdar eylemek) 482b/23
e.-diler (beyan eylemek) 455b/25
e.-diler (der-zencir eylemek) 482a/10
e.-diler (feda eylemek) 476b/24
e.-diler (ferman eylemek) 474a/21
e.-diler (giriftar eylemek) 473a/8
e.-diler (göç eylemek) 456b/17
e.-diler (hak eylemek) 456b/10
e.-diler (hamle eylemek) 458a/9
e.-diler (ılgar eylemek) 452a/2, 453b/3
e.-diler (idhal eylemek) 454b/5
e.-diler (ikamet eylemek) 454a/6
e.-diler (ikdam eylemek) 453a/20, 465b/3, 473a/16
e.-diler (ilka eylemek) 481a/2
e.-diler (imdad eylemek) 450a/1
e.-diler (intisab eylemek) 469a/10
e.-diler (irad eylemek) 470a/16
e.-diler (irtikab eylemek) 463b/11
e.-diler (karar eylemek) 458a/13
e.-diler (katl eylemek) 470b/15, 473a/7
e.-diler (kıyam eylemek) 464b/13
e.-diler (makam eylemek) 468b/23
e.-diler (matuf eylemek) 447b/17
e.-diler (muhasara eylemek) 449b/6, 458b/9
e.-diler (mukarrer eylemek) 459a/6, 475b/19
e.-diler (mürevvic eylemek) 449b/23
e.-diler (nasb eylemek) 469b/20
e.-diler (pend eylemek) 456b/7
e.-diler (perişan eylemek) 458a/8
e.-diler (rica eylemek) 450b/23
e.-diler (suud eylemek) 477a/8
e.-diler (şehid eylemek) 457a/4
e.-diler (tahsil eylemek) 451b/19
e.-diler (takdim eylemek) 466a/21
e.-diler (takib eylemek) 454a/2, 465b/13
e.-diler (taleb eylemek) 448b/ek satır, 451a/17
e.-diler (tarac eylemek) 449b/22
e.-diler (tercih eylemek) 454a/9
e.-diler (teshir eylemek) 453a/23
e.-diler (teslim eylemek) 448a/21, 459a/9
e.-diler (tevakkuf eylemek) 481b/25
e.-diler (zabt eylemek) 459a/3, 463b/2
e.-diler- (karar eylemek) 457b/1
e.-düm 449b/15
e.-düm (irsal eylemek) 446a/16
e.-düm (tedarik eylemek) 450a/15
e.-düm (tedbir eylemek) 450a/13
e.-diñüz (münderis eylemek) 446a/12
e.-dügi (biganelik eylemek) 447b/12
e.-dügi (firar eylemek) 450b/25
e.-dügi (tahrir eylemek) 449a/17
e.-dügin (itaat eylemek) 466a/3
e.-dügin (karar eylemek) 464a/4
e.-dükde 471a/16, 481a/1
e.-dükde (ihbar eylemek) 464a/18
e.-dükde (istifsar eylemek) 448b/18
e.-dükde (istima eylemek) 481b/18
e.-dükde (murad eylemek) 451a/4
e.-dükde (müşavere eylemek) 470a/13
e.-dükden (feth eylemek) 472a/14
e.-dükden (ita eylemek) 474a/8
e.-medi (guş eylemek) 448a/3
e.-mek (hak eylemek) 467a/10

e.-meye (ubur eylemek) 471a/22
e.-meyüp (itibar eylemek) 473b/9
e.-miş 460b/21
e.-mişdir (beyan eylemek) 449a/18
e.-mişdir (zikr eylemek) 473b/25
e.-mişidi (firar eylemek) 455a/25
e.-mişidi (habs eylemek) 458b/22
e.-mişidi (ihsan eylemek) 458b/20
e.-mişidi (itaat eylemek) 476b/23
e.-mişidi (siyaset eylemek) 450a/20
e.-mişidi (tayin eylemek) 459a/18
e.-mişler (firar eylemek) 453b/25
e.-mişler (nüzul eylemek) 473a/10
e.-mişler (sedd eylemek) 457a/2
e.-mişlerdir (musahere eylemek) 474b/23
e.-mişleridi (hayal eylemek) 470a/6
e.-r 472a/25
e.-rdi (inba eylemek) 467b/19
e.-rdi (inha eylemek) 467b/20
e.-ye 457a/19, 471a/15, 472b/1, 482b/5
e.-ye (arz eylemek) 469a/20
e.-ye (azm eylemek) 452a/20
e.-ye (ihtimam eylemek) 454a/12
e.-ye (makhur eylemek) 456b/2
e.-ye (musalaha eylemek) 454b/18
e.-ye (müsaraat eylemek) 471a/14
e.-ye (şeb-hun eylemek) 477b/10
e.-ye (ubur eylemek) 481b/11
e.-yeler 463b/18, 465b/23, 468a/18, 471a/21
e.-yeler (hac eylemek) 468a/22
e.-yeler (hücum eylemek) 475b/9
e.-yeler (teng eylemek) 472b/16
e.-yelüm (himmet eylemek) 468a/22
e.-yesin (sarf eylemek) 460a/11
e.-yesiz 446a/20
e.-yesiz (tebeyyün eylemek) 446a/23
e.-yesiz (teslim eylemek) 458b/8
e.-yeyim 472a/9
e.-yüp 479a/9, 480b/10
e.-yüp (cenk eylemek) 480a/2
e.-yüp (hikayet eyleyüp) 467b/11
e.-yüp (ihsan eylemek) 474a/14
e.-yüp (mutabaat eylemek) 472a/5
e.-yüp (tayy eylemek) 479a/2
e.-yüp (tehevvür eylemek) 450b/17
e. -di 471a/18
e. -diler (tegafül eylemek) 470b/16
e. –diler (müşavere eylediler) 454a/7

eyne'l-mefer: Kur'an-ı Kerim'de kıyametin dehşetinden insanların kaçacak yer arayacakları anlatırken kullanılan "Nereye kaçabiliriz?" anlamında bu söz dilimizde müthiş olaylar karşısında insanın kapıldığı paniği anlatmada kullanılır.
e. 479b/12

eyvān: (Far. is.) Köşk, divanhane.
e. ı 461b/14

eyyam: (Ar. is. yevm'in c.) Günler.
e. (eyyam-ı bahar) 456b/3
e.+da 466a/9, 469b/13

eyyūbiyān: (Ar. is.) Eyyubiler.
e. 450a/6

ez-: (Far. ön ek) Türkçe –den eki.
e. (ez-beray-ı feth) 455a/7
e. (ez-dergeh-i sultan selim) 455a/6

F

fāḫire: (Ar. s.) Övünen.
f. (hal-i fahire) 459b/14

fā'ide: (Ar. is.) Fayda, kazanç.
f. 457a/8, 472a/12

fāḳ: (Ar. is.) Tuzak.
f.+ları 462a/6

faḳīr: (Ar. is. ve s.) Muhtaç, parasız.
f.+iñ 449b/15

fārisī: (Far. is.) Farsça, İran dili.
f. 446a/4

farīża: (Ar. is.) İslam dininin kula farz kıldığı mükellefiyet.
f. (fariza-yı zuhr) 473b/21
f.+yı 473b/24

farṭ: (Ar. is.) Haddinden fazla olma, aşırılık.
f. (fart-ı gurur) 463a/20
f. (fart-ı ihlas) 471b/7
f. (fart-ı sadakat) 460a/2
f. (fart-ı tehevvür) 446b/2

farż: (Ar. is.) İslam dininde Allah'ın emri olduğu kesin bir delille sabit olan, yapılması sevabı, özürsüz olarak terki büyük günahı getiren ahlaki yükümlülük.

f. (farz itmek) 463a/21

fāṣıl: (Ar. is.) Ayıran, bölen.
f. (berzah-ı fasıl) 475a/14
f. ı (faslı) 468b/1

fāsid: (Ar. s.) Fesada uğramış, kötü.
f. i (fikr-i fasid) 477b/11

faṣl: (Ar. is.) Mevsim.
f. (fasl-ı bahar) 447b/1

fāş: (Far. s.) Açığa çıkmak.
f. (faş olmak) 463a/4

fātiḥ: (Ar. is. ve s.) Fetheden.
f.+i 453b/14

faẓiḥat: (Ar. is.) Rezillik.
f. 464a/2

fe-emmā: (Ar. bağlaç) Kaldı ki, fakat, ona gelince.
f. 451b/13, 453b/24, 463b/10, 465b/24, 475a/23

fedā': (Ar. is.) Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme.
f. (feda eylemek) 476b/24

fehm: (Ar. is.) Anlama, anlayış.
f. (fehm itmek) 469b/4, 472b/2

feḥvā': (Ar. is.) Anlam, mana.
f.+sın 480a/12
f.+sınca 481a/19

fenā: (Ar. s.) Hoşa gitmeyecek durumda olani istenen nitelikte bulunmayan, kötü.
f. 476b/17
f. yı (guy-ı meydan-ı fena) 448a/16

fer: (Ar. is.) Şan, iktidar.
f. (fer ü şevket) 479a/11

ferāġ: (Ar. is.) Vazgeçme, bırakıp terketme.
f. (ferag-ı bal) 468a/22

ferāḫ-re'y: (Far. birl. s.) Geniş fikirli.
f. (paşa-yı ferah-rey) 462a/20

ferā'ine: (Ar. is. firavn'ın c.) Firavunlar.
f. (bakaya-yı feraine-yi mısır) 477b/7

ferbih: (Far. s.) Semiz, etli.
f. 465b/10

ferd: (Ar. is.) Şahıs, kişi.
f. 448b/ek satır, 478a/6

ferestāde: (Far. is.) Metinde yanlış yazılmıştır, aslı ferestadeh olup elçi anlamındadır.
f.+siyle 462a/14

ferḫunde: (Far. s.) Uğurlu, kutlu.
f. (daver-i ferhunde-eser) 462a/7
f. (iltifat-ı bi-gayat-ı sultan-ı ferhunde-sıfat) 481a/9

ferīḳ: (Ar. is.) Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra Osmanlı ordusunda kolorduyu meydana getiren yedi birlikten biri.
f. (ferik-i şum) 447a/19

ferīḳayn: (Ar. is.) İki askeri fırka.
f. **(tekabül-i ferikayn):** İki düşmanın karşılaşması. 448a/5
f. (tekabül-i ferikayn) 457a/23

fermān: (Far. is.) 1. Emir, buyruk. 2. Padişahın yazılı emri.
f. 461a/12, 461b/18, 466a/15
f. (461b/5
f. (baki-i ferman) 452b/25
f. (ferman eylemek) 474a/21
f. (ferman olunmak) 452a/9, 478b/5
f. (ferman-ı ali) 463a/5, 474a/22, 482b/2
f. (ferman-ı cihan-muta) 463b/14
f. (ferman-ı eman) 481a/21
f. (ferman-ı kaza-cereyan) 448b/22, 470b/20, 474b/5, 482b/17
f. (ferman-ı müstetab) 474b/18
f. (muntazır-ı ferman) 476a/3
ferman eylemek)
f. 461b/5

fermūde: (Far. is.) Emir, ferman.
f. (mukteza-yı fermude) 479b/10

fersaḫ: (Far. is.) 3 mil uzaklık ölçüsü.
f. 456b/2, 458a/14

feryādcı: (is.) Kuşatılmış bir askeri kuvvetten yardım istemek için gelen haberci.
f. 451a/16

ferzanelik: (is.) Bilgililik.
f. (ferzaneligi) 479b/4

fesād: (Ar. is.) 1. Bozulma, bozukluk. 2. Fenalık, kötülük.
f. 477a/23
f. (engiz-i fesad) 448b/17
f. (ikamet-i liva-yı fitne vü fesad) 468a/18
f. (ref-i mevadd-ı fesad) 482b/16
f. ı (arzu-yı fesad) 482b/10
f. ları (ırk-ı fesad) 463a/21
f.+ı 481b/7

fesḫ: (Ar. is.) Bozma, hükümsüz bırakma.

f. (fesh-i azimet) 470a/15, 474b/10

fetḥ: (Ar. is.) Bir memleket şehir ya da bölgeyi düşman elinden alma.
f.+i (fethi) 453b/17
f. 447a/18, 459a/20
f. (beşaret-i feth) 454b/7
f. (çehre-yi feth) 474b/24
f. (ez-beray-ı feth) 455a/7
f. (feth eylemek) 472a/14
f. (feth itmek) 458b/24, 470a/18
f. (feth olunmak) 455a/22
f. (feth olmak) 455a/19
f. (feth olunmak) 458b/1, 477b/5
f. (feth-i garra) 468a/6
f. (feth-i islam) 449b/13
f. (feth-i kala-yı işan) 449a/6
f. (feth-i kelam) 469b/3
f. (feth-i külliye) 460a/3
f. (feth-i mısır) 470a/14, 474b/17, 475a/6
f. (feth-i sultani) 458b/12
f. (ikbal-i feth-i hümayun) 478b/2
f. (istikmal-i feth-i iran-zemin) 461b/13
f. (mazhar-ı feth) 470a/8
f. (meşveret-kerden-i-sultan be-hakk-ı feth-i mısır) 469b/12
f. (nesaim-i feth) 467b/20
f. (niyyet-i feth-i mısır) 471a/8
f. (tedbir-i feth-i mardin) 453b/10
f. (zikr-i feth-i Āmid) 453b/10
f. i (makalid-i feth) 466a/20
f. iñ (ruz-i feth) 465b/13
f.+i 459a/4
f.+inden 459a/1
f.+ine 460a/4
f. (fetḥ-asar) 467b/2
f. (leşker-i cerrar-ı feth-asar) 479a/21
f. (mah-ı mencuk-ı rayat-ı feth-ayat) 467a/23

fetḥ-nāme: (Ar. Far. birl. is.) Düşmanın mağlubiyetini bildirmek için yazılan mektup.
f. (feth-name-yi hümayun) 448a/17
f. (irsal-i feth-name) 478b/1
f.+ler 448a/18, 449b/12, 478b/6
f. (suret-i fethname-yi halebü'ş-şehba) 467a/2
f.+ler 466b/17, 467a/1

fettāḥ: (Ar. is.) Lutuf ve merhamet kapılarını açan.
f.-ı 468a/10

fetvā: (Ar. is.) Bir mesele hakkındaki sorunun şeri cevabı.
f. (fetva virmek) 467a/17

fevā'id: (Ar. is. faide'nin c.) Faydalar.
f. (fevaid-i dünyevi) 452b/24

fevc: (Ar. is.) Bölük, insan kalabalığı.
f. 479a/15, 479a/15

fevrī: (Ar. s.) Düşünce ve duygularının etkisiyle ani hareketler yapan.
f. 464a/16, 465a/25, 466a/12

fevt: (Ar. is.) 1. Bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetmek. 2. Ölüm.
f. 472a/19
f. (fevt itmek) 451a/15, 468a/20
f. (fevt olunmak) 446a/15
f. (fevt-i sultan) 465b/1

feyyāż: (Ar. is.) Çok veriml, bereketli.
f. ları.+ (mahtur-ı hatır-ı feyyaz) 482a/17

feżā': (Ar. is.) Bir şeyin kendi varlığı içindeki uçsuz bucaksız genişliği.
f. (feza-yı şeref-efza) 477a/21

fiṭnat: (Ar. is.) Zihin açıklığı, çabuk anlama.
f. (ashab-ı fıtnat) 475b/15

fiṭrat: (Ar. is.) Yaratılış.
f.+ı 464b/22

fī: (Ar. harf-i cer) - de, içinde anlamı veren ön ek.
f. 461a/3, 468a/12
f. (fi-evail-i şehr-i muharremü'l-haram)
f. 480b/12
f. (fi-mabeyn) 481b/15
f. (fi-sene) 453b/10
f. (fi'l-hal) 456b/21, 481b/11, f. 453b/22
f. (fi'l-fevr) 456b/13

fī-sebīlillah: (Ar.) Allah yolunda, Allah'ın rızası için hiçbir karşılık beklemeden.
f. 478b/20

fi'l-ḥaḳīḳa: (Ar.) Gerçekten, doğrusu.
f. 464a/8

fikr: (Ar. is.) Düşünce, zihinde tasarlanan şey.

f. 469b/15, 472b/13
f. (fikr itmek) 472b/11
f. (fikr-i diger) 481a/22
f. (fikr-i dimag-ı hafif) 475a/24
f. (fikr-i fasid) 477b/11

fiʿl: (Ar. is.) İş, eylem.
f. (fiʿl-i kafirane) 470b/16

filori: (İtal. is.) İlk olarak Floransa'da basılan, sonradan Avrupa'da ve Osmanlı ülkesinde kullanılan, üzeri zambak çiçekli altın para.
f. 460a/7
f. (filori-yi ahmer) 459b/14
f. (filori-yi kamilü'l-ayar) 452a/8

firār: (Ar. is.) Kaçma, kaçış.
f. 472b/9, 473a/2, 473a/5, 479b/12
f. (firar eylemek) 450b/25, 453b/25, 453b/3, 455a/25, 477a/11, 478a/15
f. (firar itmek) 455a/1, 458a/16, 465b/11, 465b/8, 469b/17, 473a/1, 473a/5, 476b/19, 478a/14, 481a/12
f. (firar-ı bölük) 477a/17
f. ı (rah-ı firar) 465b/2
f. ı (veche-i firar) 481b/19
f.+a 456b/17, 476a/22, 476b/15
f.+dan 482a/4
f.+ı 478a/23

firārī: (Ar. s.) Kaçan, kaçmış olan.
f.+lere 465b/13

firʿavn: (Ar. is.) Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan.
f. (kavm-i firavn) 480a/17

firūz: (Far. s.) Uğurlu.
f.+ı 467b/20

fitil: (Ar. is.) Eskiden tüfek ve topları, günümüzde lağımları ateşlemekte kullanılan kükürtlü kaytan.
f.+leri 464b/15

fitne: (Ar. is.) Karışıklık, fesat.
f. (ikamet-i liva-yı fitne vü fesad) 468a/18
f. (şerar-ı fitne) 472a/11

frengī: (Far. s.) Frenk, Avrupalı.
f. 460a/9

frenk: (Far. is.) Avrupalı.
f. 475b/7

fuḳarā': (Ar. is. fakir'in c.) Fakirler.
f. 471a/6, 474a/7
f. (fukara-yı belde) 469a/24

furṣat: (Ar. is.) Bir şeyin yapılması için elden kaçırılmayacak durum, zaman.
f. 472b/12, 473a/13
f. (delail-i fursat) 456a/4
f.+ı 468a/20
f.+la 453a/22

fużalā': (Ar. is. fazıl'ın c.) Faziletli kimseler.
f. 467a/16

fużūlī: (Ar. s.) Gereksiz, yersiz.
f. 474b/8

füccār: (Ar. is. facir'in c.) Günahkar ve sefih kimseler.
f. (kavm-i füccar) 467a/7

fülān: (Ar. is.) Falan, filan.
f. 468a/9

fürū: (Far. s.) Aşağı.
f. (füru itmek) 448a/2, 451a/21
f. (füru-hişt) 470b/17

fütūḥ: (Ar. is. feth'in c.) Fetihler.
f. (ahbar-ı fütuh-ı meymenet-vuzuh) 478b/3
f. (fütuh-ı diyarbekir) 459b/7
f. (itmam-ı fütuh) 450b/23
f. (kilid-i fütuh-ı memalik-i iran) 452b/18

fütūḥāt: (Ar. is.) Fetihler, zaferler.
f. (agaz-ı dasitan-ı-fütuhat-ı mısır u şam) 461b/8
f. (enva-i fütuhat) 452b/23
f. (fütuhat-i uzma) 480b/6
f. (tekmil-i fütuhat-ı diyar-ı iran) 461a/6
f.+'de (fütuhatü'ş-şamiyye) 453b/15

füyūż: (Ar. is. feyz'in c.) Feyzler.
f. (mazhar-ı füyuz) 469b/7

G

ġaddārāne: (Far. zf.) İnsafsızca.
g. (mekr-i gaddarane) 468a/17

ġaddārlıḳ: (is.) Zalimlik.
g. 473a/13

ġadr: (Ar. is.) Haksızlık etme.
g. (liva-yı gadr u muhalefet) 481b/3

ġāfil: (Ar. is. ve s.) Dikkatsiz, düşüncesiz.
g. 470a/6

ġaflet: (Ar. is.) Gerçekleri görememe.

g. de (hab-ı gaflet) 472b/4, 477b/10
g. (hab-ı gaflet-pindar) 463b/4
gāh: (Far. is.) 1. Zaman. 2. Bazen.
g. 469a/7, 469a/8, 482b/11, 482b/11
gāhī: (Far. zf.) Ara sıra, bazen.
g. 482b/8
ġā'ibāne: (Ar. zf.) Arkadan, gizlice.
g. 458b/19
ġalebe: (Ar. is.) Dövüşme ve savaşta galip olma, yenme.
g. 457b/25, 473a/6
g. (galebe itmek) 464b/24
g. (galebe-i dehşet) 482b/4
g. (galebe-i havf u hiras) 475a/23
g.+sinden 458a/16
ġālib: (Ar. is. ve s.) Üstün gelen, yenen.
g. 478b/22
g. (galib olmak) 449b/2, 479b/11
ġallāt: (Ar. is.) Zahireler, gelirler.
g. 474a/23, 475a/11
g. (nakl-i gallat) 469a/11
ġam-nāk: (Far. tür. s.) Gamlı, kederli.
g. 482b/10
ġanā'im: (Ar. is. ganimet'in c.) Ganimetler.
g. (ganaim-i bi-keran) 466b/14
g. (zikr-i ganaim-i haleb) 466a/24
ġanīmet: (Ar. is.) Savaşta düşmanlardan alınan savaş esirleri, sivil esirler, menkul ve gayrimenkul mallar.
g. 465b/2
g.+lerin 454b/21
ġarb: (Ar. is.) Batı.
g.+a 470a/1
g.+a.+ (ekalim-i şark ve garb) 461b/11
ġarbī: (Ar. s.) Garba ait, garpta.
g. (canib-i garbi-i nil) 481b/11
g. sinde (canib-i garbi) 468b/16
g.+'ye (canib-i garbi) 481b/2
ġarbiyye: (Ar. s.) Garbi'nin müennesi.
g. 481b/10
ġāret: (Ar. is.) Düşman toprağına yapılan yağma.
g. 450b/17, 466b/12
ġareż: (Ar. is.) Maksat.
g. 463a/21
ġarīb: (Ar. is. ve s.) Gurbette kalmış, zavallı.
g. 456b/5
g.+lerdir 475b/10
ġarībe: (Ar. is.) Hayret edilecek durum.
g. (asar-ı garibe) 447a/25
ġarḳ: (Ar. is.) Suya batma.
g. 479a/14
g. (gark olmak) 457a/7
g. a (bela-yı gark) 480a/17
ġarrā': (Ar. s.) Parlak.
g. (gurre-i garra-i sabah) 480a/18
g. (ihya-yı merasim-i şeriat-ı garra) 467a/9
g. nuñ (feth-i garra) 468a/6
ġaṣb: (Ar. is.) Başkasına ait bir şeyi zorla ele geçirme.
g. (gasb itmek) 447b/15
ġaybī: (Ar. s.) Görünmezlik dünyasına ait.
g. (mülhiman-ı gaybi) 481b/9
ġaybiyye: (Ar. s.) Görünmezlik dünyasına ait.
g. yi (esrar-ı gaybiyye) 466b/17
ġāyet: (Ar. zf.) Çok, pek çok.
g. 447b/4, 453b/17, 471b/18, 473b/9
g. (gayet-i ar u neng) 477b/9
ġayr: (Ar. is.) Başkası.
g. (mahall-ı gayr-ı malum) 475b/8
g.+e 450a/6
g.+ları 465b/20
ġayret: (Ar. is.) İçten gelerek çalışma, çabalama, çaba.
g. 470b/18
g. (gayret itmek) 458a/10
g. (gayret-i din) 446a/13
g. (gayret-i niku-bendegi) 476b/9
g. inden.+ (kemal-i gayret) 455a/22
ġayrı: (Ar. s.) Başka.
g. 456a/8, 460b/6, 466b/1, 469a/8, 479a/5, 482a/5, 461a/22, 461b/1, 472a/8
ġayẓ: (Ar. is.) Kızgınlık.
g. (derya-yı gayz-ı padişahi) 455a/11
ġazā': (Ar. is.) İslam dini uğruna yapılan savaş.
g. (merakib-i gaza) 448b/22
g. da (tehir-i harb u gaza) 456a/1
g.+da 456a/12
g. (gaza-pişegan-ı şecaat-rüsum) 456a/13

ġażāb: (Ar. is.) Aşırı hiddet.
g. (mazhar-ı gazab) 466a/15
g. (mazhar-ı gazab-ı sultani) 474b/10
ġazanfer: (Ar. is.) Aslan.
g. (daver-i gazanfer-gazab) 463a/22
ġāzi: (Ar. is.) Gaza eden.
g. 449a/3, 458a/3, 478b/19
ġāziyān: (Ar. is. gazi'nin c.) Gaziler.
g. (güruh-ı pür-şekuh-i gaziyan) 482a/21
g. (sipah-ı gaziyan) 457a/22
geç-: (f.) 1. Bir yerden başka bir yere gitmek. 2. Saplanmak.
g.-di 451a/5
g.-di (kılıçdan geçmek) 479b/13
g.-dükde 469b/3
g.-düklerinde 455a/19
g.-en 447b/16
g.-erken 455b/6
g.-mek 462a/1
g.-üp 448b/ek satır, 462a/1, 462a/2, 473b/9, 477b/17, 481b/3, 469b/24
g.-üp (kılıçdan geçmek) 478b/23, 480a/21
geçül-: (f.) Gidilmek.
g.-üp 475b/19
g.-mek 457a/3
geçür-: (f.) 1. Saplamak. 2. Zaman harcamak.
g.-diler 469a/7
g.-diler (kılıcdan geçürmek) 459a/14
g.-üp (kılıcdan geçürmek) 449b/4
gel-: (f.) 1. Konuşana göre uzak bir yerden yakına doğru yol almak. 2. Varmak, ulaşmak. 3. Uygun olmak. 4. Bir makama erişmek.
g.-di 448a/15, 463a/2, 466b/3
g.-diler 448b/ek satır, 456b/24
g.-dügi 467a/13, 475a/10
g.-dükde 451a/2, 472a/22
g.-dükden 455b/17
g.-düklerin 473a/12
g.-düklerinde 456a/25, 457a/14
g.-en 460a/13, 463b/23, 467a/12, 470b/11, 472a/24, 478a/16, 478b/21, 479b/3, 481a/23, 481b/25
g.-enler 472a/5
g.-esin 452a/9, 472a/3
g.-icek 457a/14, 466a/17, 478b/19
g.-ince 448b/24, 461a/11, 466a/18
g.-mege 455b/15
g.-mekle 459a/1
g.-mez (lazım gelmek) 476b/18
g.-mişler 454a/8
g.-sün 461b/5
g.-üp 447a/6, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 453a/16, 453a/3, 453a/5, 455b/22, 456b/16, 457a/2, 459a/7, 464a/6, 465b/22, 467b/5, 471b/13, 471b/15, 472a/1, 472a/18, 479a/14, 479b/24
g.-üp (rast gelmek) 481b/14
g.-ür 472b/10
g.-ürler 453a/13
g.-ürseñüz 454a/23
ger: (edat) Eğer.
g. 459a/7
gerçi: (Far. zf.) Aslına bakılırsa.
g. 455b/8
gerd: (Far. is.) Toz, toprak.
g. (gerd-i sipah) 467b/13
g. (gerd-i-mareke) 479a/24
gerdān: (Far. s.) Dönen.
g. a (gerdun-ı gerdan) 479a/25
gerdūn: (Far. s.) 1. Dönen. 2. Dünya.
g. 470b/17, 462b/20
g. (gerdun-ı gerdan) 479a/25
g. (hıyam-ı gerdun-ihtişam) 468b/25
g. ında (hayme-i gerdun-medar) 477b/12
g. (otak-ı gerdun-nitak) 480b/21
gerdūn-iḳtidār: (Far. birl. s.) Felekler kadar kuvvetli.
g. (atebe-yi gerdun-iktidar) 472a/1
gerdūn-vaḳar: (Far. birl. s.) Çok vakur.
g. a (dergah-ı gürdun-vakar) 461b/16
gerek: (i. ve s.) Herhangi bir şeyin yapılabilmesi için şart olan.
g.+dür 456a/25, 460a/20, 460b/24, 470b/10, 471b/12, 473b/10, 473b/10, 474b/18, 475b/11, 480b/8, 482a/15
gerek-: (f.) Lazım olmak.
g.-dir 473a/24
gereksiz: (s.) Lazım olmayan.
g. 448b/12

geştegān: (Far. is. geşte'nin c.) Dönüş yolu.
g. da (miyan-ı geştegan) 465a/24
getür-: (f.) 1. Gelmesini sağlamak. 2. Eriştirmek. 3. Sağlamak. 4. Vermek.
g.-di (ele getürmek) 450b/11
g.-diler 448b/ek satır
g.-diler (ele getürmek) 482a/9
g.-dügi 453a/3
g.-em (yerine getürmek) 473b/23
g.-esiz 471b/15
g.-üp 479a/8, 479b/16, 479b/9
g.-üp (ele getürmek) 450b/5
g.-üp (zuhura getürmek) 479b/4
ġılaflu: (s.) Kılıflı.
g. 460a/9
gibi: (takı) Benzerlik anlatır, benzer, benzeyen.
g. 446a/25, 447b/3, 452a/3, 458b/2, 461b/11, 464a/23, 464b/17, 464b/3, 464b/5, 467b/16, 468a/19, 470a/5, 472b/11, 475b/18, 475b/8, 476a/11, 476a/19, 477b/15, 478a/4, 479a/2, 479a/24, 480a/17, 480a/7, 482a/22
gice: (is.) Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar devam eden zaman, gece.
g. 454b/20, 473a/3, 473a/9, 474a/9, 474b/14, 477b/11, 477b/19, 477b/23
g.+de 472b/2
g.+lerde 447b/8
g.+nüñ 473a/6, 473b/18
g.+si 479b/24
gir-: (f.) 1. Dışarıdan içeriye geçmek, varmak. 2. Bir şeyin içine sığmak.
g.-di 466b/10, 468b/12, 469a/13, 470b/8, 476b/17, 477a/12, 477b/17
g.-diler 473b/17, 478a/4
g.-mekle 452a/5
g.-meyüp 454a/1
g.-mişler 456b/12
g.-üp 448b/ek satır, 452a/6, 454b/8, 459a/20, 477b/23, 479b/25
girān: (Far. s.) Kıymeti çok.
g. (hab-ı giran-ı istikbar) 463b/6
girībān: (Far. is.) Elbise yakası.
g. (giriban-ı can) 476b/7
giriftār: (Far. s.) Ttulmuş, yakalanmış.
g. (giriftar eylemek) 473a/8
g. (giriftar olmak) 465b/12, 482b/9
g. (giriftar-ı malik-i acal) 465b/6
g. (giriftar-ı tig-i mücahidan) 478a/17
g. (giriftar-ı zindan) 453b/21
giriftārlıḳ: (is.) Yakalanmışlık.
g. ın (giriftarlıgın) 482b/19
giril-: (f.) Dışarıdan içeriye dahil olunmak.
g.-üp 469a/5
giriş-: (f.) Kavgaya tutuşmak.
g.-diler 452a/3
girīz-gāh: (Far. is.) Bir konuya başlamadan önce söylenen giriş sözleri, söz başlangıcı.
g.+larını 480a/6
girü: (is.) Arkada bulunan taraf, arka taraf.
g. 448b/ek satır, 452a/24, 455a/2, 464a/16, 470a/3, 474a/14
g.+sine 472b/13
g.+ye 456b/15, 456b/21, 472b/6
git-: (f.) 1. Konuşana göre yakın bir yerden uzak yere doğru hareket etmek. 2. Bulunduğu yerden uzun bir zaman için ayrılmak. 3. Varmak. 4. Yok olmak.
g.-di 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 456b/20, 465a/20, 472b/5
g.-di (huşı gitmek) 479b/1
g.-diler 448b/ek satır, 456b/15, 465a/24, 479b/14
g.-dügin 456b/20, 469b/10
g.-dükde 457a/1
g.-e (gide) 461b/23
g.-ebildiler (gidebildiler) 455b/15
g.-ecek (gidecek) 481a/25
g.-eler (gideler) 459a/8
g.-en (giden) 463a/6, 471a/10
g.-er (gider) 452a/3, 461b/25
g.-erken (giderken) 459a/13, 475a/13
g.-mege 459a/11
g.-mek 480a/16
g.-miş midür 446b/5
g.-se 473b/9
g.-ti 448b/ek satır
göç: (is.) Bir yerden başka bir yere taşınma.
g. (göç eylemek) 456b/17

g. (göç itmek) 468a/24
g. (göç-ber-göç) 463b/19
göç-: (f.) Bulunduğu yerden ayrılıp yerleşmek üzere başka yere gitmek.
g.-üp 448a/3
gök: (is.) Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mavi boşluk, sema.
g.+lere 467b/16
gönder-: (f.) 1. Gitmesini sağlamak. 2. Bir araçla yollamak. 3. Bir görevle yollamak.
g.-di 453a/16, 454a/16, 454a/20, 455a/24, 470a/24, 472a/24, 472b/15, 477a/17
g.-digi 470a/25
g.-dik 452b/5
g.-diler 450a/1, 455a/16, 455a/4, 462a/6, 462b/12, 476b/13
g.-düginden 462a/8
g.-dükde 463b/23
g.-ecekdir 464a/8
g.-mişidi 449a/4, 452a/15, 455b/5
g.-üp 446b/15, 449b/8, 450b/22, 451a/16, 451a/18, 451b/12, 453a/10, 454a/15, 460b/18, 462a/11, 462a/14, 462a/4, 462b/10, 464a/9, 480b/18, 481a/17, 481a/4
gönderil-: (f.) Yollanmak.
g.-di 446b/20, 455b/9, 458b/17
g.-en 446b/16, 455b/14
g.-mek 460b/6, 460b/8
g.-üp 463a/4
gönül: (is.) İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü, yürek.
g.+den 452a/21
gör-: (f.) Gözle ya da ışık yardımıyla bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak.
g.-di 454b/18, 472b/1, 472b/10, 482a/22
g.-diler 456b/21, 457b/11, 474a/19
g.-diler (layık görmek) 456a/14
g.-diler (münasib görmek) 455b/10, 475b/15
g.-düklerinde 473a/12
g.-esin 470b/14
g.-icek 448a/9, 451a/4, 455a/20, 458a/18, 465a/17, 479a/2, 477a/9
g.-memekle (münasib görmek) 451a/5
g.-mez 464b/24
g.-e 457a/20,
göre: (takı) Uygun şekilde, uygun olarak.
g. 460a/15, 472a/16, 474b/6
göril-: (f.) Varlığı gözle hissedilmek.
g.-üp 463b/14
görün-: (f.) Kendini göstermek, gözükmek.
g.-di 454a/6, 478a/23
g.-dügi 475b/8
g.-miş 475a/15
g.-ürdi 468b/3, 453b/18
göster-: (f.) Görülmesini sağlamak.
g.-di (yüz göstermek) 478b/2
g.-e 452b/2
g.-e (yüz göstermek) 474b/24
g.-icek 457b/25
g.-mekle 473a/5
g.-üp 456b/15, 460b/21, 472b/5
g.-üp (kıyam göstermek) 454b/9
g.-üp (muayene göstermek) 480a/12
g.-üp (üftadelik göstermek) 481a/12
götür-: (f.) Bulunan yerden uzağa taşımak, ulaştırmak.
g.-di 453a/17, 456b/17, 466a/13
g.-mek 470b/25
g.-mişdi 480a/13
g.-üp 452a/17, 455b/2
göz: (is.) Görme organı.
g. 472b/17
g. (göz açmak) 467b/18
g.+lerin 463b/6, 478a/11
g.+lerine 465a/13
g.+lerinüñ 464b/23
gözle-: (f.) Bir konu hakkındaki gelişmeleri takip etmke için dikkatle bakmak.
g.-yüp 456b/10
ġul: (is.) Kul, köle.
g.+larıñ 451b/6
ġulām: (Ar. is.) Delikanlı.
g.+ları 465a/5
g.+larından 450b/7
ġulāt: (Ar. is.) Çok ileri giden azgınlar takımı.
g.+ı 457a/12
ġurre: (Ar. is.) Parlaklık, nurlu olma.

g. (gurre-i garra-i sabah) 480a/18
g.+sinde 468a/23
ġurūb: (Ar. is.) Yavaş yavaş son bulma, kaybolma.
g. (gurub-ı şems) 473b/14
g.+a 455b/7
ġurūr: (Ar. is.) Kendini beğenme.
g. dan (heva-yı kibr ü gurur) 446a/18
g. ların.+ (fart-ı gurur) 463a/20
ġūş: (Far. is.) Kulak.
g. (guş eylemek) 448a/3
g. (guş itmek) 461a/19
g. ından (bün-i guş) 465a/15
ġūş u bīnī: (Far.) Kulak ve burun.
g.+sini 458a/22
ġūşe: (Far. is.) Köşe.
g.+den 479b/24
ġuy: (Far. is.) Top, çevgan oyununda kullanılan top.
g. (guy-ı meydan-ı fena) 448a/16
g. (guy-ı meydan-ı helak) 456b/9
ġūyā: (Far. zf.) Sanki, sözde.
g. 450a/17, 475a/17, 453b/20
ġūyān: (Far. s.) Söyeleyen.
g. 479b/12
ġuzāt: (Ar. is.) Gaziler.
g. (guzat-ı islam) 476b/10
güft u gū: Dedikodu.
g. 482b/12
güldeste: (Ar. is.) Gül demeti.
g. (güldeste-yi arab) 466a/21
gümān: (Far. is.) Şüphe.
g.+ı 464a/7
gümrāh: (Far. is. ve s.) Yoldan çıkmış.
g. (gümrah-ı dalalet-penah) 449a/10
g. (hasm-ı gümrah) 481b/23
g. (şah-ı gümrah) 451b/10, 451b/21, 453a/20, 458b/23
g. a (şah-ı gümrah) 450b/2
g. ıñ (şah-ı-gümrah) 450b/7
g. ıñ.+ (şah-ı gümrah) 457b/13
g. uñ (cündiyan-ı gümrah) 482a/19
gün: (is.) 24 saatlik zaman parçası.
g. 453a/3, 454a/6, 454b/20, 455a/21, 456b/18, 463a/11, 465b/15, 467a/23, 469a/3, 473b/20, 474a/17, 477a/21, 477a/4, 477b/23, 477b/25, 477b/6, 479b/18, 480a/18, 480b/20, 482a/19
g.+de 447b/6, 453a/16, 456b/4, 469a/5, 482b/7, 450a/23
g.+e 482b/2
g.+i 448b/ek satır, 453b/6, 464a/25, 467a/25, 471a/3, 479a/11, 479b/23, 480a/3
g.+inde 449b/3, 462b/23, 463a/19, 476a/4, 481b/13, 482b/22
g.+iydi 480a/3
g.+lük 463b/1
g.+üñ 482b/17
günāh: (Far. is.) Allah'ın emrine karşı olan davranış.
g.+larından 451a/5
gürīz: (Far. is.) Kaçma.
g.+e 457b/11
gürīzān: (Far. s.) Kaçan.
g. (gürizan olmak) 478a/13
gürūh: (Far. is.) Topluluk, cemaat.
g. (bekaya-yı güruh-ı mekruh-ı kızılbaş) 450a/7
g. (cem-i güruh-ı tazlil) 455a/23
g. (güruh-ı ada) 476b/10
g. (güruh-ı bi-şükuh) 463b/3
g. (güruh-ı çerakise) 469a/2
g. (güruh-ı makhur) 481b/13
g. (güruh-ı mekruh) 449b/4, 451b/4, 452a/2, 455b/24, 458a/9, 475b/18, 482a/13
g. (güruh-ı mekruh-ı kızılbaş) 457b/11
g. (güruh-ı melain) 458a/1
g. (güruh-ı pür-şekuh-i gaziyan) 482a/21
g. (güruh-ı şam-ı şum) 472b/8
g. (güruh-ı zahirü'l 449b/17
g.+ı 462a/21
g.+ına 476b/4
güşāde: (Far. s.) Açılmış.
g. 464b/18
güz: (is.) Sonbahar.
g. 468b/1
güzār: (Far. is.) İleri geçmek.
g. 462b/20, 481b/14
güzer: (Far. is.) Güzār.
g. (güzer itmek) 472b/18, 481b/11
güzergāh: (Far. is.) Takip edilen yol.
g.+ında 472b/10
g.+ların 457a/2
güzīde: (Far. s.) Seçilmiş.

g. 469a/17, 471a/19, 475b/4, 476a/2
g. (güzide-i sipah) 481b/22
g.+lerini 472b/14

H

ḫ̌āb: (Far. is.) Uyku.
h. (hab-ı gaflet) 472b/4, 477b/10
h. (hab-ı gaflet-pindar) 463b/3
h. (hab-ı giran-ı istikbar) 463b/5
ḫabāṣet: (Ar. is.) Kötülük, alçaklık.
h. lerinden (levs-i habaset) 468a/21
ḫaber: (Ar. is.) Olmuş ya da olmakta olan bir şeye dair orada olamayanlara eriştirilen bilgi, onlara nakledilen söz.
h. 456b/17, 475b/11, 475b/3
h. (haber alınmak) 463b/24
h. (haber virmek) 453a/4, 456b/11, 463a/3, 464a/8
h. (haber-i eman) 481b/6
h. (haber-i mechul) 456b/19
h. (haber-i meserret-eser) 480b/10
h. (haber-i münif) 471b/11
h. in (haber virmek) 481b/17
h.+den 477b/12
h.+i 452a/19, 455b/9, 481b/18
h.+in 472a/23, 479a/19, 481b/24
h.+lerin 451a/14
ḫaberdār: (Ar. s.) Haberli, haberi olan.
h. 453a/23
h. (haberdar olmak) 447b/23, 455a/2
ḥabeşī: (is. ve s.) Habeş halkından olan.
h. (abd-i habeşi) 451a/22
ḫabīr: (Ar. s.) Haberi olan, haberli.
h. 451b/2, 477b/20
ḫabīṣ: (Ar. is. ve s.) Kötü, soysuz.
h.+den 458b/23
ḥabl: (Ar. is.) İp.
h. (habl-i reca) 465a/16
ḥabs: (Ar. is.) Dışarı çıkmasına izin vermeme.
h. (habs eylemek) 458b/22
h. (habs itdürmek) 460b/24
ḥac: (Ar. is.) İslam dininde farz olan, Kabe ziyareti ibadeti.
h. (hac eylemek) 468a/22
h. (haccetü'l-hak) 467a/4
ḥācibü'l-hüccāb: (Ar. is.) Sadrazam, vezir vb. devlet büyüklerine verilen unvan.
h. 477a/1
ḫacīl: (Ar. is. ve s.) Mahçup, utançtan kimsenin yüzüne bakamayan.
h. 464a/13
ḫaclet: (Ar. is.) Utanma.
h. (haclet çekmek) 473a/13
ḥadd: (Ar. is.) Sınır.
h. 474b/1
h. (hadd-i tevatür) 446a/12
ḫadeng: (Far. is.) Ok.
h. 477b/24
hādī: (Ar. is.) Doğru yolu gösteren.
h. (hadi olmak) 475a/8
h. (hadi-yi menahic-i şeriat) 459b/22
ḥadīd: (Ar. s.) Öfkeli.
h. (libas-ı hadid) 476b/1
ḥādiṣe: (Ar. is.) Olay.
h. 454b/10, 461b/2
h. (hadise-yi uzma) 468a/6
ḫafaḳān: (Ar. is.) Yürek oynaması.
h. a.+ (maraz-ı hafakan) 464b/22
ḫafīf: (Ar. s.) Tartıda ağırlığı az gelen.
h. leri (fikr-i dimag-ı hafif) 475a/24
h. (seyr-i hafif-yesir) 465b/18
ḫafiyyeten: (Ar. zf.) Gizlice.
h. 479b/24
ḥafr: (Ar. is.) Kazma, kazılma (toprak) .
h. (hafr itmek) 477b/19
hafta: (Far. is.) Birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü.
h. 447a/11
h.+dan 461b/20
ḫ̌āh u nā-ḫ̌āh: (Far. zf.) İster istemez.
h. 449a/10
h̆āher-zāde: (Far. is.) Kız kardeş çocuğu, yeğen.
h.+si 457b/20
ḫāk: (Far. is.) Toprak.
h. e (hake salmak) 478a/8
h. e (hake sürmek) 468b/25
h. (hak-i helak) 472b/25
h.+e 458a/1, 458a/3, 465a/21, 469a/3, 474b/12
h.+le 479b/5
ḫāk-sār: (Far. tür. s.) Perişan halli.
h.+lar 455a/1
ḫāk-ser: (Far. tür. s.) Perişan halli.

h. (düşmen-i hak-ser) 458a/20
ḫākānī: (Far. s.) Hakana ait.
h. (emr-i hakani) 461b/19, 474b/11
h. de (hayta-yı tasarruf-ı hakani) 449a/21
ḥaḳīḳat: (Ar. is.) Gerçek.
h. (hakikat-ı hal) 456b/19
h.+de 457b/19, 473a/5
ḥākim: (Ar. is.) Hükmeden.
h. 450a/22, 451b/24, 461a/24
h. (hakim olmak) 451b/21
h. (hakim-i bayburd) 449b/6
h. (hakim-i diyarbekir) 455a/23
h. (hakim-i hasankeyf) 457b/5
h. (hakim-i hemedan) 455b/1, 457b/23
h. (hakim-i kelhor) 455b/1, 455b/1
h. (hakim-i sason) 450b/6, 457b/5
h.+i 450b/16, 450b/17, 450b/18, 451a/9, 454a/13, 455a/20, 455b/4, 455b/4, 456a/18, 457b/2, 457b/6, 457b/7, 457b/7, 457b/7, 457b/8, 457b/9, 459a/14, 476a/24, 476b/22, 476b/22
h.+ler 451a/20
h.+leri 451b/22
h. (hakimü'd-din) 459b/24
ḥaḳīr: (Ar. s.) Değersiz, küçük.
h. e (bende-i hakir) 449b/11
ḥaḳḳ: (Ar. is.) 1. Doğru, gerçek. 2. Bir kimseye hukukun ya da geleneğin tanıdığı şey.
h. (hakk-ı devlet-i memleket) 446a/10
h. (hakk-ı sübhanehu) 478b/11
h. (hak eylemek) 456b/10, 467a/10
h. (hak-ı helak) 458a/15
Ḥaḳḳ Teʿalā: (Ar. is.) Allah.
h. 480a/19
h. (eman-ı hakk teala) 472a/7
haḳḳında: (takı) Üzerine, dair.
h. 481a/20, 460b/15, 460a/5
ḥāl: (Ar. is.) 1. Durum. 2. Davranış, durum.
h. 477b/20
h. (arz-ı hal-i ümera-yı ekrad) 452a/18
h. (hal-i fahire) 459b/14
h. (ilam-ı hal) 453a/25
h. (islah-ı hal-i memalik-i acem) 449b/9
h. (lisan-ı hal) 467b/9
h. (vaki-i hal) 459b/8
h. e (hakikat-ı hal) 456b/19
h. le (lisan-ı hal) 467b/19
h. lerin (arz-ı hal) 450a/1
h. lerinüñ (arz-ı hal) 452a/21
h.+de 460a/1, 460b/17
h.+i 446a/9
h.+ümüze 452b/22
h.+ine 482a/25
h.+ini 465a/15
h.+üñüz 446b/6
h.+leri 469b/15
h.+lerin 452a/20
ḥālā: (zf.) Bu zamana kadar, henüz.
h. 461a/21, 470b/8, 475b/5
ḫalāṣ: (Ar. is.) Kurtulma, kurtuluş.
h. 450b/23, 452b/11
h. (halas bulmak) 482a/13
h. (halas itmek) 454a/21
h. (halas olmak) 452a/5, 458b/23, 463a/18, 479b/20
h.+dan 447a/15
ḥālāt: (Ar. is. halet'in c.) Haller.
h. (halat-ı mezbure) 482b/7
ḫalef: (Ar. is.) Sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse.
h. (halef-i müluk-ı bayındıri) 476a/23
ḫalel-peẕīr: (Far. birl. s.) Zarar gören.
h. 470a/7
ḥālet: (Ar. is.) Durum.
h.+de 480a/13
h.+i 479a/2
h.+in 467b/11
ḫalīfe: (Ar. is.) 1. Hz. Muhammed'den sonra onun vekili olarak din ve dünya işlerinde bütün Müslümanların önderi. 2. Osmanlı devletinde resmi dairelerde memurluk ve katiplik yapan kimse.
h. (halife-i kızılbaş) 450a/22, 459a/20
h. (halife-yi resulullah) 473b/5
ḫāliṣ: (Ar. s.) Saf, temiz. 2. Katkısız.
h. (meskuk-ı halis) 466b/3
h. leri (itikad-ı halis) 449b/17
ḥāliyā: (Ar. zf.) Şimdiki zamanda, şimdi.
h. 455b/20

ḫalḳ: (Ar. is.) Bir milleti meydana getiren insan topluluğu. 2. Aynı ülkede yaşayanların tamamı.
h. (halk-ı alem) 454b/1
h.+a 482b/22
h.+ı 447b/4, 455b/14, 464b/14, 473a/4
h.+ına 446b/18
h.+ınuñ 452a/14
h.+ıñ 461a/25
h.+ıyla 480a/5, 480a/6
ḫamām: (Ar. is.) Yıkanılacak yer.
h. 468b/16
h.+larıñ 468b/9
ḫāmis: (Ar. s.) Beşinci.
h. (yevm-i hamis) 462b/19
h.+inde 447a/12, 447a/4
ḫamiyyet: (Ar. is.) Milli şeref.
h. 447a/1
h. (hamiyyet-i hüsrevane) 470b/18
h. (iktiza-yı hamiyyet-i merdanegi) 476b/8

ḫaml: (Ar. is.) Bir sebebe yormak, -e yüklemek.
h. (haml itmek) 456b/13
ḫamle: (Ar. is.) İleriye doğru atılma.
h. (hamle eylemek) 458a/9
h. (hamle itmek) 479b/7
h. den (vaz-ı hamle) 482a/14
ḫan: (is.) Türkler'de hakana bağlı devlet başkanlarına veya müstakil beyliklerin başkanlarına verilen isim.
h.+lar 470a/3
ḫān-ḳāh: (Ar. is.) Bir tarikatın tekkesi.
h.+dan 475b/19
ḫanādıḳ: (Ar. is. hendek'in c.) Hendekler.
h. da (eşfar-ı hanadık) 476a/11
ḫancer-güzār: (Ar. s.) Hancer kullanan.
h. ım (diliran-ı hancer-güzar) 467b/15
ḫandaḳ: (Ar. is.) Hendek.
h.+da 475b/6
h.+lar 475b/6, 477b/19, 479a/7, 479b/25
h.+ları 480a/14
h.+larıñ 479a/12
ḫānedān: (Far. is.) Köklü, asil ve büyük aile, tarihteki tanınmış bir kimseye dayanan soy.
h. 450a/9
h. (hanedan-ı osmani) 449a/13
ḫarāṣet: (Ar. is.) Çiftçilik.
h.+ini 462b/15
ḫarb: (Ar. is.) Savaş, cenk.
h. (477b/4
h. (der-zikr-i harb-ı şah-ı rum) 463a/24
h. (edevat-ı harb u kıtal) 480a/10
h. (naire-i harb) 479b/1
h. (nevair-i harb) 467b/6
h. (tehir-i harb u gaza) 456a/1
h. e (cenk ü harb) 476b/9
h. ler (alat-ı harb) 479a/9
h. lerine (alat-ı harb) 479a/22
ḫarb ü cenk: (Ar. is.) Cenk, savaş.
h. 458b/14
ḫāre: (Far. is.) Bazı eşyaların üzerinde görülen parlak çizgiler ve dalgalar.
h. (seng-i hare) 446b/8
ḫarekāt: (Ar. is. hareket'in c.) Hareketler.
h. 464a/12
ḫareket: (Ar. is.) Kımıldama, kımıldanma.
h. 475b/1
h. (hareket itmek) 446a/11
ḫarem: (Ar. is.) Herkesin girmesine izin verilmeyen, saygı gösterilmesi gereken yer.
h. (harem-i has) 448b/9
h.+inde 468b/13
ḫaremeyn: (Ar. is.) Kabe ve Ravza-i Mutahhara ile bunların bulunduğu mekke ve Medine şehirleri.
h. (haremeyn-i şerifin) 469b/14
ḫarīm: (Ar. is.) Yabancılara yasak olan, yabancılardan korunan mukaddes yer.
h. (ırz-ı harim) 475a/1
ḫarḳ: (Ar. is.) Su akacak yarık yer.
h.+a 480a/16
ḫarman: (Far. is.) Geniş yer.
h.+ına 478a/4
ḫarr: (Ar. is.) Sıcaklık, hararet.
h. (harr-ı heva) 475a/17
ḫāṣ: (Ar. s.) Bir şeye veya bir kimseye ait olup başkasında bulunmayan, ona mahsus.
h. a (harem-i has) 448b/9

h. larında (mecalis-i has) 482a/25
ḫaṣā'iṣ: (Ar. is. hasisa'nın c.) Bir şeye mahsus nitelikler.
h. (hasais-i acibe) 447a/25
ḫasāret: (Ar. is.) Zarar, ziyan.
h. (hasaret eylemek) 450b/17
h. (isal-i hasaret) 449a/2
h. (kaffe-yi hasaret) 472a/7
ḥasb: (Ar. is.) Gereğince.
h.+ıyla 474b/18
ḥasbe'l-fermān: (Ar.) Ferman gereği.
h. 482b/20
ḫāṣeki: (Ar. is.) Osmanlı Devleti'nde padişahın hizmetine tahsis edilen bostancı ocağı mensuplaına ve yeniçeri askerlerine verilen ad.
h. 465a/5
h.+lerden 472a/4
ḥāṣıl: (Ar. is.) Olan, meydana gelen.
h. (hasıl olmak) 451b/18
ḥaṣīne: (Ar. s.) Sağlam, dayanıklı.
h.+sinden 459b/1
ḫaṣm: (Ar. is.) Düşman.
h. (hasm-ı gümrah) 481b/23
h. (hasm-ı şum) 457a/3
h. (sipah-ı hasm) 476b/15
h. a (tir-i hasm) 467b/10
h. dan (def-i hasm) 455b/20
h.+a 472b/17
h. (asakir-i cenk-cuy-ı saika-huy-ı ahenin-kaba-yı memleket-güşa-yı tazi-süvar-ı hasm-şikar) 478b/15
ḫāṣṣa: (Ar. is.) Osmanlı Devleti'nde padişah ve padişah sarayına ait olan.
h. 455b/2
h. (ivaz-ı hassa-yı sultaniyye) 470b/24
ḫāşāk: (Far. is.) Çöp, süprüntü.
h. (haşak-ı vücud-ı na-pak-ı küffar) 449a/4
ḥaşmet: (Ar. is.) Büyüklük.
h. 476a/4
h. (sera-perde-yi haşmet) 477a/20
ḫaṭā': (Ar. is.) Yanlış, yanlışlık.
h. (hata itmek) 456a/17, 457a/7
h.+ya 459b/18
ḫaṭā'-pūş: (Far. birl. s.) Hata ve kusurları örten.
h. uñ (padişah-ı hata-puş) 482a/17
ḫāṭıf: (Ar. s.) Kapıp götüren.
h. (manend-i berk-ı hatıf) 451b/5
ḫāṭır: (Ar. is.) 1. Düşünme. 2. Gönül. 3. Bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi.
h. (hatır-ı derya-makatır) 470b/19
h. (hatır-ı hümayun) 473b/9
h. (hatır-ı hümayun-ı padişah-ı rub-ı meskun) 481b/9
h. (hatır-ı kudsi) 473a/20
h. (hatır-ı kudsi-mazahir) 468a/15
h. (inhiraf-ı hatır-ı padişah-ı sultan-ı mısır) 447a/3
h. (inkisar-ı hatır) 473b/10
h. (mahtur-ı hatır-ı feyyaz) 482a/17
h. ları (inhiraf-ı hatır) 448b/7
h.+a 468a/16
h.+ıñuzda 471b/16
h.+ıñuzdan 446b/4
ḫāṭır-mānde: (Far. birl. s.) Gücenmiş.
h. 461a/18
ḫātime: (Ar. is.) Son, nihayet.
h. 462a/11
ḫaṭīr: (Ar. s.) Tehlikeli, korkulu.
h. (emr-i hatir-ı saltanat-ı bi-intizam) 469b/22
ḫaṭṭ: (Ar. is.) Yazı.
h.+ı 454a/16
ḫatta: (Ar. bağlaç) Bile, dahi, üstelik.
h. 455b/4, 469a/25, 474a/13
ḫātūn: (Far. is.) Kadın.
h.+ı 458a/17
ḫavādiṣ: (Ar. is. hadis'in c.) İlgiyle karşılanan haber.
h. (havadis-i kübra) 480b/6
ḫavāle: (Ar. is.) Bir işi başkasına yönlendirme.
h. (havale eylemek) 448a/4
h. (havale itmek) 480a/9
ḫavālī: (Ar. is.) Çevre, civar, yön.
h. 465a/6
ḫavāṣṣ: (Ar. is.) 1. Osmanlı'da padişah ve devlet ricaline ayrılan topraklar. 2. Bir toplumda ileri gelenler sınıfı. 3. Nitelikler.
h. (havas-ı hudamend) 465a/17
h. (havass-ı bend-gan-ı dergah) 470b/22
h. (havass-ı huddam) 473b/13

h. (havass-ı mülazıman-ı dergah) 470a/17
h. (silk-i havass) 459b/4
ḥavāşī: (Ar. is.) Bir kimsenin maiyetinde bulunanlar.
h.+sine 465a/6
ḫavf: (Ar. is.) Korku.
h. (galebe-i havf u hiras) 475a/23
h. (havf u heras) 464b/21
ḫayāl: (Ar. is.) Aslı olmadığı halde zihinde kurulan düş.
h. (hayal eylemek) 470a/5
ḥayāt: (Ar. is.) Yaşam, dirilik.
h. (hayat u memat) 480a/24
h. a (ab-ı hayat) 453b/21
h. ını.+ (meta-yı hayat) 481a/7
h.+ından 465a/23
ḥayevān: (Ar. is. hayvan'ın c.) Hayvanlar.
h. 447b/7
ḫaylī: (Far. s.) Oldukça fazla.
h. 471b/11
ḫayme: (Ar. is.) Çadır.
h. (hayme-i gerdun-medar) 477b/12
h.+leri 456b/9
h.+si 474b/12
h.+sine 474b/10
ḫayr: (Ar. is.) Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş.
h. 475a/5
h. (bika'-i hayr) 446a/11
h. (ebniye-i hayr-encam) 468b/17
ḫayr-ḫˇāh: (Ar. is. ve s.) İyiliksever, herkesin iyiliğini isteyen.
h.+ı 449a/14
h.+larına 480b/25
ḫayr-ḫˇāhlıḳ: (is.) İyilikseverlik.
h. 464a/2
ḥayrān: (Ar. is.) Şaşkın.
h. 475b/11
h. (hayran kalmak) 468b/6
ḥayret: (Ar. is.) Şaşkınlık.
h.+i 482b/4
ḫayṭa: (i. ve s.) Osmanlı Devleti'nde cesaretleri ve savaş yeteneklerinin üstünlüğü ile meşhur olan daimi süvari serhat kullarının ayrıldığı beş sınıftan biri.
h. (hayta-yı tasarruf) 454b/5
h. (hayta-yı tasarruf-ı hakani) 449a/20
h. (hayta-yı tasarruf-ı nüvvab) 470b/8
h. (hayta-yı tadad) 466b/6
ḥayyiz: (Ar. is.) Mekan, mevki.
h. (hayyiz-i kabule) 470a/23
ḫazā'in: (Ar. is. hazine'nin c.) Hazineler.
h. (zamime-yi hazain-i mamure) 477b/7
h.+i 477b/7
ḥażarī: (Ar. is.) Şehirli, köylü.
h. (arab-ı hazari) 465a/2
ḫazf: (Ar. is.) Topraktan yapılmış kap kacak.
h.+ı 467a/18
ḥāżır: (Ar. is.) Bir işi yapmak için gerekli olan her şeyini tamamlamış olan.
h. 453a/10, 456b/25, 457b/10, 464b/16, 472b/14, 479a/9
h. (hazır olmak) 461a/14
h. (hazır u amade) 476a/1, 477b/14
h. 464a/22
ḫazīne: (Ar. is.) Toplu halde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddi değeri yüksek şeylerin bütünü.
h. 447b/23, 474b/1
h.+leri 466b/9
h.+lerinde 474b/3
ḫazīne-dār: (is.) Bir hazineyi korumakla görevli kimse.
h. 476b/24
ḥażret: (Ar. is.) Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder.
h. (hazret-i davud) 464a/20
h. (hazret-i hudavendigar) 464a/3, 465b/7, 473b/7, 474a/10, 474a/13
h. (hazret-i ishak) 474a/2
h. (hazret-i sultan) 461a/6
h. (hazret-i süleyman) 473b/4
h. (ruhaniyyet-i hazret-i halil) 473b/16
h.+leri 451a/24, 469b/2, 469b/6
hedef: (Ar. is.) Nişan alınan yer.
h. (hedef-i tir) 479b/16
hedm: (Ar. is.) Yıkma, tahrip etme.
h. (hedm-i şer-i mübin-i seyyidü'l-enam) 467a/14

helāk: (Ar. is.) 1. Ölme, yok olma.
2. Perişan olma.
h. 448a/12
h. (guy-ı meydan-ı helak) 456b/9
h. (helak itdürmek) 448b/15
h. (helak olmak) 448a/8, 452b/21, 458a/1, 458a/17, 458a/18, 458a/21, 465a/23, 465a/25, 470a/19, 470b/23, 472a/14
h. a (hak-ı helak) 458a/15
h. dan (varta-yı helak) 469b/17
h. e (hak-i helak) 472b/25
hem: (Far. zf.) 1. Kullanıldığı cümleye üstelik, şu da var ki anlamları katar.
h. 450b/6, 453b/18, 466b/3, 474b/4, 474b/4
hem-çünān: (Far. zf.) Böylece.
h. 450b/12, 450b/16
hem-pā: (Far. birl. is.) (Kötü işlerde) arkadaş.
h.+ları 458a/5
hem-rāh: (Far. birl. is.) Yoldaş.
h. 456a/20, 468b/3, 478a/15, 481a/18, 481a/24
hem-sāye: (Far. birl. is. ve s.) Komşu.
h. 449b/25
hemān: (Far. zf.) Tam, tamamen, aynen.
h. 468a/20
hemān-dem: (Far. zf.) Derhal, o anda, hemen.
h. 477b/21, 465a/19
heme: (Far. s.) Bütün, hep, cümle.
h. 446a/2, 470b/17
hemīşe: (Far. zf.) Daima, her zaman.
h. 470a/22, 480b/4, 482b/8
hemşīre: (Far. is.) Kız kardeş.
h.+si 457b/14, 458a/17, 458b/21
hengām: (Far. is.) Vakit, zaman, mevsim.
h. (hengam-ı esfar) 474a/1
h. (hengam-ı nüzul) 472b/12
h. (hengam-ı seher) 473b/14
h.+da 448a/14, 449a/1, 475a/20
h.+ında 472b/3, 465a/13, 482a/3
hengāme: (Far. is.) Savaş, kavga.
h. (hengame-i rumiyan) 482a/3
henūz: (Far. zf.) Daha, şimdi, yeni.
h. 450b/6, 453b/9, 455a/17, 455b/22, 463b/6
h. 464a/4, 476a/15
her: (Far. s.) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir.
h. 446a/22, 447b/1, 447b/2, 450a/14, 460a/21, 460b/1, 460b/1, 460b/12, 460b/8, 465a/9, 465b/7, 467b/15, 471b/8, 472a/18, 473a/15, 474a/5, 475b/6, 477a/12, 478a/8, 479b/9
her bir: Tek tek, ayrı ayrı.
h. 448a/21, 474a/6
h.+ine 448b/25
her biri: Teker teker.
h. 455a/13, 462a/24, 464b/17
h.+nüñ 477a/15
h.+ñüze 472a/8
h.+si 451a/20, 451b/18, 480a/21
her çend: (Far. zf.) Her ne zaman, her ne kadar.
h. 456b/7, 463b/8, h. 451a/13, 465a/21, 448a/1, 469b/21
her ḳanġı: Özellikleri iyice bilinmeyen, rastgele.
h.+sı 450b/20
herāyine: (Far. zf.) Mutlaka.
h. 449b/13
herkes: (Far. zamir) Kim varsa hepsi.
h. 456a/16, 457a/22, 474a/25
h.+iñ 474b/6
ḥesāb: (Ar. is.) Sayılara ait işlemler bütünü.
h. (aded-i bi-hesab) 446a/1
h.+dan 474b/1
hetk: (Ar. is.) Yırtma, bozma.
h. (hetk-i perde-yi din-i islam) 467a/14
hevā: (Ar. is.) Arzu, istek.
h. (harr-ı heva) 475a/17
h. (heva-yı kibr ü gurur) 446a/18
h. (ufunet-i heva) 480b/19
hevādārlıḳ: (is.) Taraftarlık.
h. 468a/20
heycā': (Ar. is.) Savaş, cenk, kavga.
h. ya.+ (cay-ı heyca) 464a/14
hezār: (Far. is.) Bin.
h. 463a/9
h. (hezār-zūr) 456b/4
hezīmet: (Ar. is.) Yenilgi, bozgun.

h. 473a/5, 477a/18
h. (hezimet-i kalb) 465b/8
h.+e 455b/8
ḫıbret: (Ar. is.) Bir şey hakkında bilgi ve tecrübe.
h. (erbab-ı hıbret) 475b/14
ḫıfẓ: (Ar. is.) Koruma, saklama.
h. (hıfz olunmak) 460b/1, 466b/10
h. (hıfz u hıraset-i bilad) 468b/18
h. (hıfz-ı Āmid) 455b/20
ḫılāl: (Ar. is.) Aralık, ara.
h. (hılal-ı sütur) 463a/10
ḫırāset: (Ar. is.) Bekleme, koruma.
h. (hıfz u hıraset-i bilad) 468b/18
ḫıred-mendān: (Far. tür. is. ve s.) Akıllılar.
h. (tarika-yı hıred-mendan) 446b/7
ḫışn: (Ar. is.) Sağlam yer.
h. (bi-feth-i hısn-ı-Kemāh) 446b/23
h. (hısn-ı müttebi) 466a/25
ḫışm: (Ar. is.) Öfke.
h. (hışm-ı sultan) 448b/6
ḫıṭṭa: (Ar. is.) Memleket, ülke.
h. (hıtta-yı dil-güşa) 447a/25
h. (sakinan-ı hıtta-yı memalik-i mahruse) 480b/7
h. (hıtta-yı şam) 469a/12
ḫıyām: (Ar. is. hayme'nin c.) Çadırlar.
h. 466b/7
h. (hıyam-ı asakir) 477b/3
h. (hıyam-ı gerdun-ihtişam) 468b/25
h. (madreb-i hıyam-ı asker-i islam) 468b/21
hicāb: (Ar. is.) Utanma.
h. a (hicaba 464a/7
hicret: (Ar. is.) Bir yerden başka yere göç etme.
h. (tarih-i hicret-i risalet-menzelet) 467a/24
h. (tarih-i hicret-i risalet-menzil) 479a/9
hicriyye: (Ar. s.) Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini başlangıç kabul eden tarih vb.
h. 461a/4
h. (tisa-mie-i hicriyye) 468a/13
hiç: (Far. zf.) Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, katiyen.
h. 448a/10, 458a/11, 482a/13
hidāyet: (Ar. is.) Doğru yolu gösterme.
h. (beyt-i hidayet) 475a/7
h. (mukteza-yı hidayet-i rabbani) 461b/9
h. (azimet-i hidayet-fercam) 478b/15
ḫiḍemāt: (Ar. is. hidmet'in c.) İşler, hizmetler.
h. 458b/24
h. (hidemat-ı pesendide) 464b/7
h. (muhazat-ı hidemat u ihtisas) 460a/14
h. (mukabele-yi hidemat) 460a/11
ḫiḍmet: (Ar. is.) Hizmet, iş.
h. 461b/1
h. (hidmet itmek) 451a/23
h. (hidmet-i imdad) 454b/25
h.+de 474a/18
h.+i 446b/22, 459b/16, 474a/18
h.+ine 460b/18, 461b/4
h.+lerini 449a/14
ḫikāyet: (Ar. is.) Bir olayı sırasıyla anlatma işi.
h. (hikayet eyleyüp) 467b/11
h. (hikayet itmek) 469b/11, 474b/15, 474b/15
ḫikmet: (Ar. is.) Hakimlik, bilgelik.
h.+ini 469b/4
ḫilāf: (Ar. s. ve zf.) Ters, aykırı. 2. Zıt olma.
h. 446a/25
h. (hilaf-ı mahud) 468b/4
h. (hilaf-ı melhuz) 475b/15, 482a/3
h. (hilaf-ı mutad) 473b/19
h. (hilaf-ı semt) 476a/7
ḫilāfet: (Ar. is.) Halife olma durumu.
h. (makarr-ı hilafet) 448b/5
h. (semere-i şecere-i hilafet) 462b/13
ḫilʿat: (Ar. is.) Padişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükafat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kaftan.
h. (hilat u nevaziş) 481a/8
h. (hilat-ı zerrin) 459b/10
ḫīle: (Ar. is.) Bir kimseyi kandırmak ve yanıltmak için yapılan düzen.
h. 458b/22
h.+ye 456b/13

ḥīle-kār: (i. ve s.) Hile yapan kimse.
h. ı (şegal-ı hile-kar) 482b/18
ḥimāyet: (Ar. is.) Koruma, esirgeme.
h. 454a/24
h.+i 474a/22
himmet: (Ar. is.) Yardım, ihsan.
h. 462b/11
h. (himmet eylemek) 468a/22
h. ime (zimmet ü himmet) 470b/8
h.+i 461b/10
h.+ler 472a/9
hīn: (Ar. is.) Zaman, vakit.
h. (hin-i kudum-i asker-i sultani) 476b/23
h.+de 447b/22, 450b/14
ḫirām: (Far. is.) Yürüme, salınarak yürüyüş.
h. 471a/8, 473b/14
h. (468a/24
h. (hiram buyurmak) 465b/18
h. (hiram eylemek) 462a/19
hiram buyurmak)
h. 468a/24, 468a/24
hirās: (Far. is.) Korku.
h. dan (havf u heras) 464b/22
h. 457a/17
h. (galebe-i havf u hiras) 475a/23
h. (ilka-yı hiras) 451b/6
ḫīre-reʾy: (Ar. birl. s.) Kötü fikirli.
h. (tumanbay-ı hire-rey) 470b/14
ḥiṣār: (Ar. is.) Bir yerin korunması için yapılan yüksek duvarlı, kuleli, bazen etrafı hendeklerle çevrili küçük kale.
h. 453b/8, 454b/3, 455a/19, 479b/25
h. (hisar itmek) 480a/8
h. (hisar-ı ahenin) 464b/20
h. (hisar-ı Āmid) 450b/24
h. (hisar-ı mezbur) 459a/5
h. (ilka-yı teslim-i hisar) 459a/6
h. (zabıtan-ı hisar) 458b/16
h. a (derun-ı hisar) 451b/5, 454a/1
h. a (pa-yı hisar) 454a/12
h. a (teshir-i hisar) 454a/12
h. a (zabt-ı hisar) 455a/3
h. a.+ (derun-ı hisar) 453b/23
h. a.+ (pa-yı hisar) 454a/14
h. da (buruc-ı hisar) 451b/5
h. da (zabt-ı hisar) 451a/15
h.+da 455b/19
h.+dan 454b/2
h.+ı 447a/21, 454b/23, 454b/4, 458b/3
h.+ında 460b/23
h.+ınuñ 454a/10, 454b/20
h.+ını 452a/13
ḫ̆īşten: (Far. zamir) Kendi.
h. (be-kadr-i hişten) 482b/23
ḫiṭāb: (Ar. is.) Sözü veya yazıyı bir kimsye yöneltme.
h. 462b/6
h. (hitab itmek) 473a/24, 474b/16
h. (hitab-ı müstetab) 446a/15
ḫiṭāben: (Ar. zf.) Birine hitap ederek.
h. 451b/18, 451b/7
ḫizān: (Far. s.) Atılan, kalkan.
h. 451b/24, 457b/7, 459a/2
ḫizāne: (Ar. is.) Hazine.
h. (hizane-yi amir) 448b/1
h. (hizane-yi amire) 459b/13
h. (hizane-yi sultaniyye) 466b/1
ḫiẕlān: (Ar. is.) Yardımsız kalıp zayıf ve zelil olma, düşkünlük, sefalet.
h. 452a/12, 481b/13
h. (mesamir-i hizlan) 446a/17
hōd: (Far. zamir) Kendi.
h. (hod-ı rayi) 446b/2
hōdkām: (Far. is. ve s.) Bencil.
h. a (anid-i hodkam) 482b/2
hōd-ı rāyī: (Far. tür. is.) Bildiğinden şaşmazlık.
h.+den 446b/2
ḫudʿa: (Ar. is.) Hile.
h. 477a/16
h. (beray-ı huda) 481a/10
ḫuddām: (Ar. is. hadim'in c.) Hizmet edenler.
h. (huddam-ı ali-makam) 468b/13
h. (huddam-ı alimakam) 448b/4
h. (huddam-ı behram-intikam) 476b/17
h. (huddam-ı dergah-ı alimakam) 476a/1
h. (huddam-ı hudavendigar-ı nusret-şiar) 468b/11
h. (huddam-ı yıldırım han) 446b/25
h. ı (havass-ı huddam) 473b/13
h.+ına 448a/21
h.+ını 473a/7

ḥudūd: (Ar. is. hadd'in c.) Sınırlar, devletin topraklarını diğerlerinden ayıran çizgi.
h. (hudud-ı diyar-ı mısri) 475a/13
h. (hudud-ı mezbur) 462a/3
h. uñ (hükkam-ı hudud) 453a/6
h.+da 450a/22
h.+dan 454b/15
h.+ı 463b/25
h.+ına 449a/20, 462a/2, 463b/19
h.+ında 462a/1
h.+ından 447b/15
h.+uñ 449a/22
ḫulefā': (Ar. is. halife'nin c.) Halifeler.
h.+sından 473b/7
ḥulūl: (Ar. is.) Bir şeyin içine işleme, nüfuz etme.
h.+i 464a/14
ḫulūṣ: (Ar. is.) Kalp temziliği, saf olma.
h. (hulus-ı vedad) 466a/2
h. (hulus-i akide) 471b/6
h. (nihal-i hulus-i niyyet) 446b/1
ḫūn: (Far. is.) Kan.
h. (hun-ı rumiyan) 472b/13
h. (katarat-ı hun) 463b/5
h.+ı 478a/22
ḫūn-āşām: (Far. birl. s.) Kan içici, gaddar.
h. (hüsam-ı hun-aşam) 479a/22
ḫūn-rīz: (Far. birl. s.) Kan döken, zalim.
h. i (dil-averan-ı hun-riz) 448a/4
ḫurūc: (Ar. is.) Dışarı çıkma, çıkış.
h.+da 464a/10
h. 462a/22
ḥurūf: (Ar. is. harf'in c.) Harfler.
h. 466b/4
ḫurūş: (Far. is.) Coşma, gürleme.
h. (cuş u huruş itmek) 479a/16
h. (huruş itmek) 448a/6
h. (huruş u cuş) 479a/25
ḫuşemā': (Ar. is. hasım'ın c.) Düşmanlar.
h. (bi-fer-i husema) 464b/19
h. (tecessüs-i ahval-i husema) 475b/2
h. ya (kalb-i husema) 476a/20
h.+nuñ 476a/16
h. 453b/25
ḥuṣūl: (Ar. is.) Hasıl olma, vücuda gelme.
h. (husul-i makasıd) 474b/4
h.+de 470b/13
ḫuşūm: (Ar. is. hasm'ın c.) Düşmanlar.
h. 458a/5
ḫuşūmāt: (Ar. is.) Düşmanlıklar.
h. (esbab-ı husumat u cidal) 480a/9
ḥuṣūn: (Ar. is. hısn'ın c.) Kaleler.
h. (husun-ı makbere) 459a/3
ḫuṣūṣ: (Ar. is.) Konu.
h. 460b/12, 460b/1
h.+da 446a/22, 452b/14
h.+ına 474b/7
h.+ında 472a/18
h.+lara 482b/12
ḫuṣuṣā: (Ar. zf.) Bilhassa, özellikle.
h. 449b/15, 452b/18, 454a/22, 456b/5, 459a/24, 468a/2, 468a/7
ḫuṣūṣen: (Ar. zf.) Bilhassa, özellikle.
h. 461a/22, 462a/9, 480b/7, 482a/6
hūş: (Far. is.) Akıl.
h. (padişah-ı baakl u huş) 475b/22
h. ı (huşı gitmek) 479b/1
h.+ını 465a/15
hūş-mendān: (Far. s.) Akıllılar.
h. (şive-yi huş-mendan) 446b/8
ḫuṭbe: (Ar. is.) Cuma namazından önce ve bayram namazlarından sonra hatibin minberde yaptığı, Arapça ve Türkçe olmak üzere iki kısımdan meydana gelen dini konuşma.
h. 447a/10, 449a/10, 470b/12
h. (hutbe-yi sultani) 449a/20
h.+de 446a/20, 447a/9, 452a/25
ḫuṭūr: (Ar. is.) Hatra gelme.
h. (hutur eylemek) 468a/16
ḥużūr: (Ar. is.) İç rahatlığı.
h. (huzur-ı lamiü'n-nur) 479b/16
ḥüccāc: (Ar. is. hacib'in c.) Hacılar.
h. (hüccac-ı müslimin) 468a/21
ḥüccet: (Ar. is.) Delil, belge.
h.+in 448b/20
hücūm: (Ar. is.) Üstüne yürüme, saldırma.
h. (hücum eylemek) 475b/9
h. (hücum itmek) 457a/4, 465a/12, 465a/8, 465a/9, 467b/15, 472a/25, 472b/9, 475b/16, 479a/23
h. (hücum kılmak) 480a/10
h.+ını 463a/14
h. (ziyade-yi hücum) 458a/5
Ḫudā-dād: (Far. s.) Allah vergisi olan.
h. (saadet-i huda-dad) 468b/3
Ḫudā-mend: (Far. s.) Hizmetçi.
h. (havas-ı huda-mend) 465a/17

Ḫudavendigār: (Far. is.) Hükümdar, efendi.
h. 458b/19
h. (hudavendigar-ı nusret-şiar) 477a/15
h. (huddam-ı hudavendigar-ı nusret-şiar) 468b/11
h.+'a 448b/ek satır
h.+'dan 452b/16
h. (aram-gah-ı hudavendigar-ı sitare-sipah) 476a/17
h. (hazret-i hudavendigar) 474a/10, 474a/13
h. (hudavendigar-ı alem) 473a/16, 473b/11
h. (hudavendigar-ı alem-penah) 464b/2
h. (hudavendigar-ı alimakam) 469b/13
h. (hudavendigar-ı ihlas-şiar) 473b/25
h. (hudavendigar-ı makarr-ı zafer) 465b/15
h. (manzur-ı asker-i hudavendigar) 476a/6
h. (sipah-ı hudavendigar) 475b/10
h.+ıñ (hazret-i hudavendigar) 464a/3, 473b/7
h.+'dan (canib-i hudavendigar) 459a/17
h.+'ıñ (hazret-i hudavendigar) 465b/7
h.+'ıñ 463b/24, 470a/14
hüdhüd: (Ar. is.) Çavuşkuşu, ibibik.
h.+i 475a/8
ḥükkām: (Ar. is. hakim'in c.) Hakimler.
h. 452a/4, 466b/23
h. (hükkam-ı arabgir) 457b/9
h. (hükkam-ı ekrad) 461a/11
h. (hükkam-ı etraf) 448a/18
h. (hükkam-ı hudud) 453a/6
h. (hükkam-ı kürdistan) 449b/8, 450b/20
h.+a 469a/16
h.+dan 457a/22
h.+ı 462a/20
h.+ına 467a/1
ḥükm: (Ar. is.) 1. Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar. 2. Hakimiyet. 3. Emir.
h. (cihet-i icra-yı hükm-i intikam) 465b/17
h. (hükm olunmak) 478a/21
h. (hükm-i hümayun) 446b/20, 461a/10, 478b/7
h. (hükm-i kaza-imza) 482a/11
h. (hükm-i sultani) 473a/14
h. (hükm-i şerif) 453a/6, 471a/24, 471b/9, 480b/8
h. (hükm-i şerif-i cihan-meta) 471b/12
h. (hükm-i vacibü'l-itaa) 456a/4
h. (suret-i hükm-i şerif) 471a/24
ḥükūmet: (Ar. is.) Devletin ülkeyi içeride ve dışarıda yönetmesinde yetkili olan yürütme organı.
h. is.+ (mahall-i hükumet) 461a/15
h.+i 468b/12
h.+inden 461b/2
h. 449b/20, 474b/20
h. lerinde.+ (taht-ı hükumet) 461b/15
h.+i 459a/17
hümāyūn: (Far. s.) 1. Padişahlığa ait. 2. Kutlu, mübarek.
h. (emr-i hümayun) 449b/5, 451b/7
h. (feth-name-yi hümayun) 448a/17
h. (hatır-ı hümayun-ı padişah-ı rub-ı meskun) 481b/9
h. (hükm-i hümayun) 446b/20, 461a/10
h. (ikbal-i feth-i hümayun) 478b/2
h. (meclis-i hümayun-ı padişahi) 461a/20
h. (mevkib-i hümayun) 446b/21
h. (ordu-yı hümayun) 466a/17
h. (otak-ı hümayun) 447b/17, 448a/13
h. (teveccüh-i hümayun) 471a/3
h. (tevki-i refi-i hümayun) 459b/25, 467a/6, 471b/2, 478b/10
h. a (hatır-ı hümayun) 473b/9
h. a (muasker-i hümayun) 458b/11, 463a/5, 463b/16
h. a.+ (mevkib-i hümayun) 452b/1
h. a.+ (muasker-i hümayun) 461a/13, 466a/7
h. a.+ (ordu-yı hümayun) 461a/10
h. ı (atebe-yi hümayun) 450b/14
h. 'a (mevkib-i hümayun) 452a/20

h. ları (azm-i hümayun) 462b/11, 474b/8
h. larına (hüsrev-i hümayun) 461b/5
h. larını (azm-i hümayun) 448b/2
h. um (azimet-i hümayun) 451b/10
h. um (niyyet-i hümayun) 451b/13
h. uñ (hükm-i hümayun) 478b/8
h. uñ (mevkib-i hümayun) 464a/14
h. uñ (rikab-ı hümayun 461b/6
h.+larından 470b/23
hüner: (Far. is.) Beceriklilik, maharet.
h. 466a/14
ḥüsām: (Ar. is.) Keskin kılıç.
h. (hüsam-ı hun-aşam) 479a/22
ḥüseynī: (Ar. is.) Hz. Hüseyin ile ilgili.
h. 449a/7
ḥüsn: (Ar. is.) Güzellik.
h. (hüsn-i diyanet) 460a/2
h. (hüsn-i muamele) 466a/1
h. (hüsn-i tedbir) 450b/15, 451b/2
h. (hüsn-i teyidat-ı padişah-ı müeyyed) 468b/5
ḫüsrev: (Ar. is.) Hükümdar.
h. (hüsrev-i hümayun) 461b/5
ḫüsrevāne: (Far. s. ve zf.) Şahane, padişaha yakışır şekilde.
h. (asl-i azimet-i hüsrevane) 463b/8
h. (hamiyyet-i hüsrevane) 470b/18
h. m.+ (avatif-i aliyye-yi hüsrevane) 460b/16
h. m.+ (enva-i inayet-i aliyye-yi hüsrevanem) 460a/5
h. me (enva-i avatif-ı celile-yi hüsrevane) 460a/12
h. me (merahim-i cemile-yi hüsrevane) 471b/20
ḫüsrevānī: (Ar. s.) Hükümdara layık.
h. (bahşiş-i hüsrevani) 446b/14
hüveydā: (Far. s.) Belli, aşikar.
h. 476b/20
h. (hüveyda olmak) 446a/18

I

ılġar: (is.) Atın dört nala koşması.
ı. 447b/20, 481b/19
ı. (ılgar eylemek) 448a/4, 452a/2, 453b/3, 472b/7, 477b/11, 481b/8
ı. (ılgar itmek) 455b/6, 471a/15, 481b/23
ı. (ılġar-künān) 476a/10
ʿırḳ: (Ar. is.) İnsan cinsinin belli başlı çeşitlerinden her biri.
ı. (ırk-ı fesad) 463a/21
ʿırż: (Ar. is.) Bir kimsenin başkaları tarafından dokunulmaması gereken namusu.
ı. (ırz-ı harim) 475a/1
ı.+ı 454a/24
ısḳarlat: (İtal. is.) Parlak ve çok kırmızı renkli Venedik çuhası.
ı. 466b/6
ıṣlāḥ: (Ar. is.) İyileştirme, düzeltme.
ı. 460b/19
ı. (cihet-i ıslah-ı vakt) 454b/19
ı. (ıslah-ı umur-ı millet) 451b/13
ı. (ıslah-ı zatü'l-beyn) 464a/9
ı. (ıslah-ı zatül-beyn) 461b/4
ı. (ıslah-ı hal-i memalik-i acem) 449b/9
ıṣlāḥ-ı ẕātü'l-beyn: (Ar. is. tam.) Aralarındaki kırgınlığı kaldırarak iki kişiyi barıştırma.
464a/9, 461b/4
ıṣlāḥ-peẕīr: (Far. birl. s.) Düzeltilmesi mümkün.
ı. 454b/18
ıṣrār: (Ar. is.) İstediğinin olması için bir şeyin veya bir kimsenin durmadan isteğini tekrar etmesi ve üstelemesi.
ı. 482b/14
ıṭlāḳ: (Ar. is.) Salıverme.
i. (daiye-i ıtlak) 482b/15
i. (ıtlak olunmak) 482b/13
ʿıyāl: (Ar. is.) 1. Bir kişinin geçindirmesi gerekenler. 2. Kadınlar.
ı. i (ehl u ıyal) 451a/3
ı.+ı 454a/24
ı.+ların 447a/18
ı.+lerin 454a/4
ʿıyd: (Ar. is.) Bayram
ı. (ıyd-ı adha) 449b/3, 475a/9
ʿıyş: (Ar. is.) Hayatın tadını çıkarma.
ı. 469a/7
ʿıżṭırāb: (Ar. is.) Maddi ve manevi acı.
ı. 476a/20
ı. (ıztırab-ı temam) 464a/19
ı. (iltihab-ı şihab) 453b/19

ızṭırār: (Ar. is.) Çaresizlik, mecburiyet.
ı. (kemal-i ızṭırar) 449b/18

İ

i-: (f.) Cevheri fiil.
i.-deler 475b/17
i.-der 448b/ek satır
i.-di 446a/5, 446b/5, 447a/1, 447a/13, 447b/22, 448b/1, 448b/10, 448b/4, 449a/10, 449a/19, 449a/21, 449b/11, 449b/13, 450a/10, 450a/16, 450a/20, 450a/7, 450a/8, 450b/10, 450b/2, 450b/21, 450b/3, 450b/6, 451b/3, 452a/10, 452a/21, 453a/10, 453b/21, 453b/22, 453b/25, 454a/14, 454a/8, 454b/22, 455a/13, 455a/17, 455b/2, 456b/5, 457a/2, 457a/3, 457b/13, 458a/14, 458a/17, 458b/1, 458b/19, 459a/23, 459b/1, 459b/15, 461b/11, 461b/4, 462b/19, 462b/5, 463b/10, 464a/25, 464b/25, 464b/5, 465a/2, 465a/6, 465b/12, 465b/14, 465b/16, 465b/20, 466a/1, 466b/11, 466b/13, 466b/22, 466b/5, 468a/25, 469a/12, 469a/24, 470a/1, 470a/23, 470b/1, 471a/5, 473a/10, 473b/11, 473b/21, 474a/18, 474a/22, 474b/14, 474b/3, 475a/15, 476a/15, 476a/17, 476a/24, 476b/8, 477a/13, 477a/5, 478b/2, 482a/3, 482b/11, 482b/12, 482b/8, 482b/9
i.-diler 458b/6, 470a/6, 481b/14
i.-dügi 447b/14, 470a/11
i.-dügin 452a/13, 452a/15, 463a/17, 464a/11, 469b/8
i.-dük 452b/1, 452b/2
i.-ken 446b/24, 447b/11, 448b/ek satır, 448b/3, 453a/25, 454b/9, 456a/11, 456a/12, 456a/4, 456a/6, 458b/21, 461a/16, 462b/25, 463b/6, 466a/13, 466b/14, 469b/15, 472b/4, 473b/16, 473b/20, 475a/15, 477a/23, 477b/10
i.-miş 456b/11, 456b/12, 462a/9, 462b/3, 474a/24, 475b/11, 476b/3, 481b/1
i.-se 472a/25, 446a/21, 447a/10, 460a/23, 460b/25, 460b/9, 472a/18, 475b/10, 477a/12, 481b/4
iʿānet: (Ar. is.) Yardım.
i. 452b/22
ʿibād: (Ar. is. abd'in c.) 1. Müslümanlığın başlangıcından önce Irak'ta Hira devletinde oturmuş olan Hıristiyanlar. 2. Kullar.
i. (tazib-i ibad) 467a/15, 468a/18
i. (tesliye-i kulub-i ibad) 478b/6
i.+ı 474b/22
ibḳā': (Ar. is.) Sürekli kılma.
i. (ibka itmek) 481a/7
i.+yı 452a/5
iblāġ: (Ar. is.) Bir şeyi istenen yere ya da kişiye ulaştırma.
i. (cuy-bar-ı iblag-ı rüsül) 446b/1
i. (iblag buyurmak) 448a/19
ibrām: (Ar. is.) Bıktırıncaya kadar üstüne düşme, zorlama.
i. (ibram itmek) 452a/19
ibrāz: (Ar. is.) Gösterme, ortaya koyma.
i. (ibraz-ı bagi) 472a/11
ʿibret: (Ar. is.) Bir olaydan çıkarılacak ders.
i. 470b/11
i. (ibret-i ebsar-ı ehl-i zamane) 470b/18
i. (ibret-i eşrar) 482b/20
i. (ibret-i nuzzar) 466a/10
i. (mucib-i ibret) 472a/15
ʿibret-nümā: (Ar. birl. s.) İbret gösteren.
i. (ibret-nüma-yı zamane) 470b/6
ibtidā': (Ar. is.) Başlama.
i. (ibtida-yı mudarebe) 457b/24
icābet: (Ar. is.) Kabul etme, uyma.
i. (icabet itmek) 449b/19
icāzet: (Ar. is.) İzin, müsaade.
i. (icazet virilmek) 469a/4
i. (icazet virmek) 448b/4
iclāl: (Ar. is.) Büyüklük, ululuk.
i. e (dergah-ı iclal) 480b/18
iclās: (Ar. is.) Tahta çıkarma.
i. (iclas eylemek) 459a/10
icmāl: (Ar. is.) Kısaltma, özet.
i.+iñ 463b/8
icrā': (Ar. is.) Bir şeyi yapma.
i. (cihet-i icra-yı hükm-i intikam) 465b/16

i. (icra eylemek) 452a/24
i. (icra olunmak) 446a/14
i.+ya 475a/2
ictihād: (Ar. is.) Gayret.
i. 452b/2
ictimāʿ: (Ar. is.) Bir araya gelme, toplantı.
i. (mevid-i ictima) 453b/1
i.+ın 462a/14
iç: (is.) Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı.
i.+inde 446b/18, 447a/14, 454b/23, 454b/3, 480a/15
i.+ine 479b/24
içerü: (Ar. is.) İç kısım.
i. 448b/ek satır, 448b/ek satır
i.+de 448b/ek satır, 448b/ek satır
i.+den 448b/ek satır
i.+ye 448b/ek satır, 448b/ek satır
içün: (takı) Sebep bildirir, sebebiye, -den dolayı anlamları verir.
i. 446a/16, 448a/18, 448b/1, 448b/22, 448b/23, 449a/15, 449b/24, 449b/9, 451b/16, 452a/20, 452b/10, 453a/17, 453a/22, 454b/19, 454b/21, 454b/25, 455a/4, 455b/11, 456a/3, 458b/13, 459a/18, 460b/7, 461b/12, 462a/10, 462b/13, 462b/17, 462b/8, 463b/17, 464a/16, 464a/22, 465a/11, 466a/11, 466b/10, 467a/12, 467b/12, 468a/8, 468b/18, 468b/19, 470b/20, 470b/24, 470b/25, 471a/11, 471a/2, 471a/9, 471b/19, 471b/20, 471b/9, 472a/6, 473b/13, 475b/2, 477a/20, 478b/6, 480b/19, 480b/25, 481a/3, 482b/17
ʿidād: (Ar. is.) Sayı, hesap.
i. (idad-ı esbab-ı cidal) 463b/17
i.+ından 464a/15
iʿdām: (Ar. is.) Ölüm cezası.
i. 465b/17
idbār: (Ar. is.) Talihin insana yüz çevirmesi.
i. 481a/19
i. a (savb-ı idbar) 477a/5
i. a (vadi-yi idbar) 476b/19
iddiḫār: (Ar. is.) Toplama.
i. (tehiyye-i iddihar) 454b/25
idḫāl: (Ar. is.) İçeri sokma, içeri koyma.
i. (idhal eylemek) 454b/5
idḫār: (Ar. is.) Hakir görme, aşağılama.
i. (idhar olunmak) 466b/10
idin-: (f.) Herhangi bir şeye sahip olma durumu.
i.-mişler (penah idinmek) 478a/10
i.-üp 457a/24, 469a/23, 469b/8, 480a/1
i.-üp (memun idinmek) 475a/25
i.-ürlermiş 447b/5
ifhām: (Ar. is.) Anlatma, bildirme.
i. 473b/11
ifnāʾ: (Ar. is.) Yok etme.
i. (ifna-yı ada) 465b/17
ifşāʾ: (Ar. is.) Açığa vurma.
i. (ifşa itmek) 466b/17, 480b/10
iftāʾ: (Ar. is.) Fetva verme.
i. (ifta itmek) 448b/18
iftiḫār: (Ar. is.) Övünmek.
i. (iftiḫārü'l-ümeraü'l-kirām) 471b/3
i. (iftiḫārül-ümeraü'l-ʿiẓām) 460a/16
iġaṣe: (Ar. is.) Yardım etme.
i.+leri 452b/22
igrāʾ: (Ar. is.) Kışkırtma.
i.+sı 448b/19
igvāʾ: (Ar. is.) Baştan çıkarma, yolunu şaşırtma.
i.+sı 448b/19
ihānet: (Ar. is.) Hainlik etme, arkadan vurma.
i. 462a/9
iḫāṭa: (Ar. is.) Kuşatma.
i. (ihata itmek) 458b/8, 480a/2
i. (ihata-kerden-i düşmen) 450b/24
iḫbār: (Ar. is.) Haber verme, bildirme.
i. (ihbar eylemek) 464a/18
i. (ihbar-ı ahbar) 463b/3
i. dan (tevarüd-i ihbar) 469b/16
iḫdā: (Ar. is.) Bir.
i. 461a/3
iḫlāṣ: (Ar. is.) Saf, temiz sevgi.
i. (ehl-i ubudiyyet ihlas-ı sultani) 459b/4
i. (fart-ı ihlas) 471b/7
i. (kemal-i ihlas) 471b/13
i. (mukabele-yi sadakat u ihlas) 460a/14
i.+ıñda 460a/12
i.+ıñuz 471b/24

i. (bendegan-ı ihlas-nişan) 482b/6
i. (hudavendigar-ı ihlas-şiar) 473b/25
ihmāl: (Ar. is.) Üstüne düşeni zamanında yapmama.
i. 482a/12
iḫrāc: (Ar. is.) Dışarıya çıkarma.
i. 449b/21
iḫrāḳ: (Ar. is.) Yakma.
i. 480a/15
iḥsān: (Ar. is.) Bağışta bulunma, bağış.
i. 474b/6
i. (ihsan eylemek) 458b/20, 474a/14
i. (merhamet u ihsan) 481a/14
i.+lar 451b/9
iḫtilaf: (Ar. is.) Anlaşmazlık.
i. 455b/18
iḫtilāl: (Ar. is.) Mevcut düzeni ortadan kaldırmak için zor kullanılarak yapılan değişim, devrim.
i. 454b/22
i. (ihtilal düşmek) 451a/23
iḥtimāl: (Ar. is.) Mümkün olma.
i.+dür 451a/23, 468a/17
i.+i 460b/6, 468b/2, 471a/23
i.+in 465b/4
ihtimām: (Ar. is.) Bir şeyin iyi olması için özen gösterme.
i. 472a/19
i. (ihtimam eylemek) 454a/12
i. ın (zimam-ı ihtimam) 462a/15
ihtimāmen: (Ar. zf.) Özenerek, özenle.
i. 477a/16
iḥtirām: (Ar. is.) Saygı, hürmet.
i. (dergah-ı sipihr-ihtiram) 448a/21
i. (zu'lkadr-i ve'l-ihtiram) 460a/17, 471a/25
iḫtişāş: (Ar. is.) 1. Uzmanlık. 2. Bir kimseye kuvvetle bağlanma.
i. ı (dua-ı ihtisas) 471b/24
i. ıñuz (temam-ı ihtisas) 471b/13
i. larına (muhazat-ı hidemat u ihtisas) 460a/14
iḥtişām: (Ar. is.) İnsanı etkisi altına alan gösteriş.
i. 464b/25
i. (ihtişam-ı temam) 471a/7
i. (kemal-i ihtişam) 468b/22
i. (şah-ı gerdun-ihtişam) 462b/20
i. larına (muhayyem-i süradikat-i ihtişam) 474a/15
i. (ve'l-ihtişāmü'l-muḫṭass) 471b/1
i. (vel-ihtişāmü'l-müeyyed) 460a/18
iḫtiyār: (Ar. is.) Seçme, tercih etme.
i. (ihtiyar eylemek) 454a/11
i. (ihtiyar itmek) 456a/7, 479b/12
i.+ların 448b/8
iḥtiyāṭ: (Ar. is.) Tedbirli olma.
i. larından (riayet-i ihtiyat) 463b/2
iḥyā': (Ar. is.) Diriltme, canlandırma.
i. (ihya-yı merasim-i şeriat-ı garra) 467a/8
iḥżār: (Ar. is.) Harıe etme, hazırlama.
i. (ihzar itmek) 475b/7, 479a/6
i.+ına 453a/20
iḳāme: (Ar. is.) Bir şeyi diğer bir şeyin yerine kullanma.
i. 459b/18
iḳāmet: (Ar. is.) Bir yere yerleşip oturma.
i. (ikamet buyurmak) 469b/13
i. (ikamet eylemek) 454a/6
i. (ikamet itmek) 479b/18
i. (ikamet-i alam-ı islam) 451b/16
i. (ikamet-i liva-yı fitne vü fesad) 468a/18
i. lerinde (müddet-i ikamet) 469a/21
i.+e 477b/1
iḳbāl: (Ar. is.) Talih ve baht açıklığı, mutluluk.
i. 470a/8
i. (devlet ü ikbal) 481b/11
i. (esb-i ikbal) 477b/25
i. (ikbal-i feth-i hümayun) 478b/2
i. (karin-i ikbal-i sultani) 447a/17
i. e (bar-gah-ı ikbal) 461b/17
i. e (dergah-ı ikbal) 462a/21
i. i (rayat-ı ikbal) 463b/18
i. üñ (kevkeb-i baht u ikbal) 446a/7
i. iñ (rayet-i ikbal-ayet) 481b/17
iḳdām: (Ar. is.) Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme.
i. (ikdam eylemek) 453a/20, 465b/3, 473a/16
i. (ikdam itmek) 451a/19, 455b/15
i. (ikdam-ı tam) 472a/19
i. ı (pa-yı ikdam) 456a/16

i.+ı 459a/15
i.+ları 457a/12
i.+ların 456b/13
iki: (is.) Birden sonra, üçten önce gelen sayı.
i. 446a/24, 446a/25, 449a/25, 456b/18, 457a/3, 457b/19, 458a/14, 460a/8, 460a/8, 461a/24, 465b/15, 465b/16, 467a/23, 467b/1, 473a/24, 473b/24, 477b/23, 477b/23, 481b/13
iki biñ: (is.) Bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
i. 455b/6, 456a/18, 457a/24, 460a/7, 469a/17, 470b/24
iki yüz: (is.) Yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
i. 455b/5, 455b/9, 471a/2, 474b/19, 476a/12, 450b/1
i.+ini 474a/4
ikindi: (is.) Öğle ile akşam arasındaki zaman.
i.+ye 467b/6
iḳlim: (Ar. is.) Yeryüzünün herhangi bir yerinin hava şartlarına göre uzun yılların ortalamasına dayanan durumu.
i.+e 461a/24
ikrām: (Ar. is.) Ağırlama, kıymet vererek hürmet etme, misafirperverlik gösterme.
i. (ikram-ı müstahlef) 473b/6
iḳtidār: (Ar. is.) Bir şeyi yapabilmeye gücü yetme durumu.
i. (bezl-i iktidar) 449b/14
i. (vücud-ı kemal-i iktidar) 456a/6
i. (yed-i iktidar-ı daver-i bülend-mikdar) 466a/20
i. uñuza (çevgan-ı iktidar) 446a/9
i.+ı 476b/16
i.+ları 457b/18
iktifā': (Ar. is.) Olduğu kadarını yeterli görme.
i. (iktifa itmek) 454a/9
i. (iktifa-yı şem) 477a/18
iḳtiżā': (Ar. is.) 1. Gerekme, gerektirme. 2. İhtiyaç.
i. (iktiza itmek) 451a/24
i. (iktiza-yı hamiyyet-i merdanegi) 476b/8
i. (iktiza-yı inayet-i sübhani) 461b/9
i. (iktiza-yı saltanat-ı suri) 473b/3
i. (iktiza-yı takdir) 461a/13
i.+sıyla 446a/13, 474b/14
il: (is.) 1. Vilayet. 2. Ülke, memleket.
i. 447b/23, 452a/6, 457a/19, 457b/15, 464a/16
i.+i 447b/18, 448b/ek satır, 448b/3, 461b/18, 462b/18, 462b/8, 468a/5, 472b/20, 472b/21, 475b/24, 476a/16, 481b/21, 482a/7, 464b/10
i.+ini 462b/13
ilā: (Ar. harf-i cer) –e kadar.
i. (ila-yı kelimetü'l-ulya) 467a/9
i. (ila yevmü'n-nüşur) 480b/5
ilāhī: (Ar. is.) Allah ile ilgili, Allah'a ait.
i. 475a/5
i. (ilka-yı ilahi) 481b/9
i. (meyamin-i tevfik-i ilahi) 458b/15
i. (tevfik-i ilahi) 459b/7
i. dir (muhalefet-i emr-i ilahi) 456a/2
i'lām: (Ar. is.) Bildirme.
i. 454b/13
i. (ilam buyurmak) 446b/16
i. (ilam eylemek) 475a/21
i. (ilam itmek) 451b/20, 453a/19, 466a/4
i. (ilam olunmak) 460a/3, 460b/4, 480b/8
i. (ilam-ı hal) 453a/25
i. (ilam-ı sultani) 447a/16
i.+ı 471b/5
ilçi: (is.) Elçi.
i. 464a/8, 447a/6
i.+leri 460b/23, 463a/11
i.+nüñ 464a/13
i.+ler 463a/7
ile: (bağlaç) 1. İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar. 2. (takı) İsimlerin sonuna gelerek beraberlik, vasıta, tarz anlamı verir.
i. 446a/17, 446a/21, 446a/21, 446b/7, 446b/8, 447a/15, 447a/16, 447a/2, 447a/24, 447a/4, 447a/6, 447b/11, 447b/13, 447b/19, 447b/25, 448a/13, 448a/17, 448a/19, 448a/24, 448a/24, 448b/10, 448b/11, 448b/14,

448b/19, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/4, 449a/15, 449a/22, 449a/24, 449a/5, 449b/15, 449b/2, 449b/23, 449b/6, 450a/13, 450a/19, 450a/21, 450a/5, 450a/7, 450a/9, 450b/11, 450b/15, 450b/16, 450b/16, 450b/19, 450b/21, 450b/3, 450b/4, 450b/9, 451a/17, 451a/8, 451b/10, 451b/12, 451b/22, 451b/23, 451b/3, 451b/7, 452a/1, 452a/1, 452a/10, 452a/12, 452a/15, 452a/25, 452b/23, 452b/9, 453a/10, 453a/12, 453a/15, 453a/18, 453a/2, 453a/21, 453a/24, 453a/3, 453a/7, 453b/1, 453b/16, 453b/2, 453b/6, 454a/10, 454a/12, 454a/13, 454a/13, 454a/14, 454a/16, 454a/8, 454b/1, 454b/10, 454b/11, 454b/13, 454b/14, 454b/17, 454b/19, 454b/2, 454b/4, 454b/5, 454b/7, 454b/8, 454b/9, 455a/12, 455a/12, 455a/14, 455a/21, 455a/9, 455b/12, 455b/17, 455b/18, 455b/2, 455b/21, 455b/21, 455b/23, 455b/24, 455b/25, 455b/5, 456a/16, 456a/19, 456a/23, 456a/23, 456b/1, 456b/14, 456b/19, 456b/2, 456b/4, 457a/13, 457a/14, 457a/15, 457a/5, 457a/5, 457b/10, 457b/2, 457b/21, 457b/23, 457b/25, 457b/3, 457b/6, 457b/8, 458a/14, 458a/18, 458a/22, 458b/14, 458b/15, 458b/2, 458b/22, 458b/3, 458b/4, 458b/5, 458b/7, 459a/15, 459a/16, 459a/6, 459a/8, 459b/10, 459b/16, 459b/17, 459b/19, 459b/7, 460a/22, 460a/7, 460b/11, 460b/9, 461a/11, 461a/14, 461a/16, 461b/15, 461b/22, 461b/4, 461b/9, 462a/12, 462a/13, 462a/17, 462a/21, 462a/23, 462a/3, 462a/5, 462b/1, 462b/17, 462b/20, 462b/6, 462b/9, 463a/1, 463a/16, 463a/18, 463a/18, 463a/21, 463a/9, 463b/16, 464a/14, 464a/18, 464a/4, 464a/5, 464b/10, 464b/12, 464b/14, 464b/2, 464b/20, 464b/20, 464b/6, 464b/9, 465a/1, 465a/13, 465a/17, 465a/2, 465a/22, 465b/15, 465b/17, 465b/18, 465b/21, 465b/22, 465b/5, 466a/20, 466a/4, 466a/6, 466a/6, 466a/7, 466b/14, 466b/14, 466b/15, 466b/18, 466b/21, 466b/4, 467a/10, 467a/11, 467a/12, 467a/22, 467b/2, 467b/3, 467b/9, 468a/22, 468a/23, 468a/3, 468b/11, 468b/22, 468b/23, 468b/4, 468b/7, 469a/17, 469b/10, 469b/18, 469b/21, 469b/23, 469b/8, 470a/17, 470a/24, 470a/25, 470a/4, 470a/8, 470b/1, 470b/12, 470b/15, 470b/22, 471a/10, 471a/17, 471a/20, 471a/21, 471a/7, 471a/8, 471b/14, 471b/17, 471b/5, 471b/5, 471b/9, 472a/13, 472a/22, 472a/8, 472b/13, 472b/13, 472b/14, 472b/15, 472b/17, 472b/20, 472b/21, 472b/23, 472b/3, 473a/2, 473a/7, 473b/13, 473b/15, 473b/16, 473b/3, 474a/14, 474a/2, 474a/25, 474b/11, 474b/17, 474b/17, 475a/14, 475a/16, 475a/16, 475a/19, 475a/22, 475b/20, 475b/23, 475b/24, 475b/4, 475b/9, 476a/4, 476b/1, 476b/12, 476b/24, 476b/3, 476b/5, 476b/9, 477a/14, 477a/9, 477b/25, 477b/3, 478a/11, 478a/14, 478a/15, 478a/17, 478a/7, 478b/15, 478b/23, 478b/25, 479b/23, 480a/10, 480a/19, 480a/22, 480b/1, 480b/18, 480b/19, 480b/22, 481a/11, 481a/16, 481a/17, 481a/23, 481a/24, 481a/8, 481a/9, 481b/1, 481b/11, 481b/19, 481b/20, 481b/22, 481b/24, 481b/6, 481b/7, 481b/9, 482a/10, 482a/18, 482a/21, 482b/21

i.+dür 468a/17, 474a/22

ilerü: (is.) Bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan ksımı, ön taraf.

i. 455b/15

i. 472a/25

i.+ye 472b/15

ilet-: (f.) 1. Ulaştırmak.

i.-diler 447b/22

ilḥād: (Ar. is.) 1. İnançtan dönme. 2. Allah'ın varlığına inanmama.

i. 449a/12, 449b/17, 449b/17

i. adır (ref-i kavanin-i küfr ü ilhad) 451b/14

i.+ı 467a/15

i.+ıñ 454a/21
ilḥāḥ: (Ar. is.) Üstüne düşme, can sıkacak kadar ısrar etme.
i. 463a/9
ilḳā᾽: (Ar. is.) 1. Atma. 2. Koyma, bırakma, yerleştirme. 3. Kalbe yerleştirme.
i. 463a/17, 481a/7
i. (ilka eylemek) 481a/2
i. (ilka itmek) 448a/2
i. (ilka olunmak) 480b/20
i. (ilka-yı hiras) 451b/6
i. (ilka-yı ilahi) 481b/9
i. (ilka-yı teslim-i hisar) 459a/6
i.+sıyla 461a/17, 470b/14
illā: (Ar. is.) Ne olursa olsun.
i. 454a/24
ʿilm: (Ar. is.) 1. Bilim.
i. 454a/15, 464b/10
i. (ilm-i şerif) 467a/13, 471b/7
i. (medaris-i ilm) 446a/11
iltecā᾽: (Ar. is.) Sığınma.
i. (iltica itmek) 446b/13, 480a/14, 481a/1
iltifāt: (Ar. is.) Bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranma, ilgilenme, teveccüh.
i. (iltifat olmak) 471b/20
i. (iltifat-ı bi-gayat-ı sultan-ı ferhunde-sıfat) 481a/8
i. (iltifat-ı padişahi) 461a/23
i. (iltifat-ı yesir) 452a/12
i. (nazar-ı iltifat-ı padişahi) 459b/17
iltihāb: (Ar. is.) Alevlenme, tutuşma.
i. (iltihab-ı şihab) 453b/19
iltimāʿ: (Ar. is.) Parıldama.
i.+ın 462a/15
iʿmāl: (Ar. is.) Yapma, üretme.
i. (imal-i tig ü şemşir) 451b/2
īmān: (Ar. is.) Allah'a inanma, inanç.
i. 464a/15, 466a/4
ʿimāret: (Ar. is.) Bir yeri bayındır ve mamur etme, bayındırlık.
i. (imaret-i adiliyye) 477a/19
i.+leri 478a/2
imdād: (Ar. is.) Yardım.
i. 451a/17, 452b/16, 453a/13, 465a/11, 471a/11, 476b/14
i. (hidmet-i imdad) 454b/25
i. (imdad buyurmak) 452b/6
i. (imdad eylemek) 450a/1, 450b/12
i. (imdad itmek) 458a/1, 459a/24, 465a/22
i.+a 476b/12
i.+ına 455a/24, 478a/16
i.+ından 459a/21
i.+ıñuza 453a/12
imdi: (is.) 1. Bundan dolayı. 2. Şimdi.
i. 446a/15, 446b/6, 470b/10, 471b/12
imtiṣāl: (Ar. is.) Örnek alıp uyma.
i. (imtisal itmek) 461b/17, 472a/2
imtiṣalen: (Ar. zf.) Uyarak.
i. 461b/6
i. 474b/23
i. (imtisalenü'l-ümeraü'l-ala) 461a/13
īn: (Far. zamir) Bu.
i. 470a/6
in-: (f.) Bulunduğu yerden aşağı doğru gelmek.
i.-üp 476b/16
ʿināḍ: (Ar. is.) Dediğinden vazgeçmeme, direnme.
i.+ı 472a/10
inʿām: (Ar. is.) Lutuf ve ihsanda bulunma.
i. 460a/9, 471a/7, 474b/1
i. (inam buyurılmak) 452a/8
i. (inam buyurmak) 471a/2
i. (inam olunmak) 448a/25, 459b/10
i.+da 460b/10
i.+lar 460b/9
i.+ları 460b/3
inʿāmāt: (Ar. is.) Yapılan iyilikler.
i. 461a/22
i. (inamat-ı saire) 459b/14
i. (zikr-i inamat-i sultan ba-guzat) 459b/6
ʿinān: (Ar. is.) Zapt, kontrol etme.
i. 453b/18
i. (inan-ı azimet) 447b/17
i. (inan-ı teveccüh) 463b/15
ʿinān-keşīde: (Ar. Far. birl. s.) Dizginleri elinde tutan.
i. 481b/16
ʿināyet: (Ar. is.) Lutuf, ihsan, iyilik.
i. 451a/13, 471b/17
i. (enva-i inayet-i aliyye-yi hüsrevane) 460a/5
i. (iktiza-yı inayet-i sübhani) 461b/9

i. (inayet buyurılmak) 446b/14
i. (inayet buyurmak) 466a/23
i. (inayet-i rabb-ı celil) 473b/16
i. (inayet-i rabbü'l-ibad) 468b/4
i. (inayet-i yezdan) 448a/7
i. (mazhar-ı inayet) 482a/24
i. (müstehakk-ı inayet) 471b/19
i.+i 480a/19
i.+ler 472a/9, 474a/18
i.+leri 452b/12
i.+lerime 471b/8
i. (bi-mezid-i inayetü'l-melikü'l-müteali) 471b/1
i. (be-mezid-i inayetü'l-mülkü'l-muin) 467a/5

inbā': (Ar. is.) Haber verme, bildirme.
i. 463a/17
i. (inba eylemek) 467b/19
i. (inba itmek) 479a/19

indür-: (f.) İnmesini sağlamak.
i.-esiz 446a/19

infi'āl: (Ar. is.) Bir şeyden etkilenme.
i. (mucib-i infial-i bende-gan) 461b/3

inhā': (Ar. is.) Bildirme, haber verme.
i. (inha eylemek) 463a/17, 467b/20
i. (inha kılmak) 479a/20

inḥirāf: (Ar. is.) 1. Bulunduğu yerden başka yere dönme. 2. Bozulma.
i. (inhiraf-ı azm) 476a/7
i. (inhiraf-ı hatır) 448b/7
i. (inhiraf-ı hatır-ı padişah-ı sultan-ı mısır) 447a/3
i.+a 475b/14

inhizām: (Ar. is.) Yenilme, bozulma.
i. 456b/14
i. (inhizam-ı ada-yı bed-kirdar) 477a/15
i. (inhizam-ı gazali-yi çerkes) 472a/20
i. (inhizam-ı kızılbaş) 463a/3
i.+ınuñ 449b/14

inḳıṭā': (Ar. is.) Kesilme, arkası gelmeme.
i.+a 456a/16

inḳıyād: (Ar. is.) Boyun eğme, itaat etme.
i. (arz-ı inkıyad) 470b/12
i. (itaat-ı inkıyad) 472a/21

inkisār: (Ar. is.) Kırılma.
i. 451b/10, 458a/20
i. (inkisar-ı hatır) 473b/10
i.+dan 468a/17

inṣāf: (Ar. is.) Merhametli davranma.
i. (sünen-i adl ve insaf) 446a/10

insidād: (Ar. is.) Tıkanma, kapanma.
i. (insidad-ı bab-ı tevbe) 464a/15

inṣirāf: (Ar. is.) Geri dönme.
i. (izin-i insiraf) 466b/20

inşā': (Ar. is.) Yapma, yapılma.
i. 466b/17
i. (inşa olunmak) 460a/23, 460b/9

inşād: (Ar. is.) Bir şiiri topluluk önünde manasına, veznine uygun şekilde, sözlere ses tonuna etki gücü karatak yüksek sesle okuma.
i. (inşad itmek) 474a/12
i. (inşad olunmak) 478b/6

intibāh: (Ar. is.) Uyanık olma, gafil olmama.
i. 468a/15, 477b/13

intifā': (Ar. is.) Faydalanma, yararlanma.
i. (intifa-yı cem) 477a/18

intiḳām: (Ar. is.) Öç alma.
i. 447a/1
i. (cihet-i icra-yı hükm-i intikam) 465b/17
i. (intikam almak) 451a/4
i. (niran-ı kahr u intikam) 480a/11
i. (tig-i intikam) 458a/8
i. dan (dam-ı intikam) 463a/18
i. dan.+ (tig-i intikam) 482a/13
i.+ına 473a/16

intisāb: (Ar. is.) Bir ailenin, bir iş yerinin içinde yer alma, mensup olma.
i. (intisab eylemek) 469a/10
i. (intisab itmek) 462b/24
i.+ı 467a/7

intişār: (Ar. is.) Yayılma.
i.+ında 449b/14

intizā': (Ar. is.) Çekip koparma, yerinden ayırma.
i. (intiza eylemek) 450a/10
i. (intiza itmek) 450b/3
i. (intiza olunmak) 452b/18, 459a/25, 466b/23

intiẓār: (Ar. is.) Bekleme.
i. 452b/1, 475a/22
i.+da 475b/12
i.+ları 452a/14

inẕār: (Ar. is.) Korkutma.
i. 464a/16

inzicār: (Ar. is.) Çekilme, vazgeçme.
i.+ından 449b/18
inżimām: (Ar. is.) Ekleme.
i.+ı 453a/7
inziva': (Ar. is.) Köşeye çekilme.
i. (damen-i inziva) 456a/16
ir-: (f.) Ulaşmak.
i.-di 476b/21
i.-diler 473b/17
i.-dügi 453a/2
i.-mesini 469b/25
i.-üp 452a/7
īrād: (Ar. is.) Söyleme.
i. 474b/8
i. (irad eylemek) 470a/16
irāde: (Ar. is.) Emretmek.
i. (irade itmek) 447a/9
irem: (is.) Efsaneye göre Ad kavminden Şeddad'ın cenneti yeryüzünde kurmak maksadıyla yaptığı şehrin adı olup edebiyatımızda cennet gibi güzel yer anlamında kullanılır.
i. 475a/8
irgür-: (f.) Ulaştırmak.
i.-mediler 448a/10
iriş-: (f.) Erişmek, ulaşmak.
i.-di 446a/13, 476b/8, 479a/25
i.-diler 452a/3
i.-dügin 464a/18
i.-dükde 465b/21, 473a/20, 481b/21
i.-enleri 473a/10
i.-inceye 476b/15
i.-memişdir 455b/22
i.-meyüp 457a/6
i.-mez 476b/5
i.-mezden 471a/14
i.-üp 446a/6, 448a/7, 453b/21, 479b/6
i.-üp 456b/22, 457a/22
i.-ürse 452b/23
irişdürül-: (f.) Eriştirilmek.
i.-dükde 482b/13
irişdür-: (f.) Eriştirmek, ulaştırmak.
i.-diler 476b/14, 482a/11
i.-e 481b/5
i.-üp 463b/13
i.-di 481b/10
irsāl: (Ar. is.) Gönderme, yollama.
i. 471b/21
i. (460b/7
i. (irsal buyurmak) 448a/18, 451a/25, 471a/11, 481b/23
i. (irsal buyurulmak) 459b/12
i. (irsal eylemek) 446a/16, 458a/23, 464a/11
i. (irsal itmek) 456a/4, 460a/25, 460b/12, 462a/21, 478b/18
i. (irsal olunmak) 458b/13, 460a/10, 460a/20, 460b/9, 464a/17, 468a/9, 471a/24, 471b/10, 460b/7, 460b/8
i. (irsal-i feth-name) 478b/1
i. (irsal-i ser-i-'alaüddevle) 448a/13
i. (zikr-i irsal-i cünud) 455a/6
i.+ine 453a/8, 481a/3
i.+ini 455a/10
irte: (is.) Bir günün veya zamanın hemen sonrasındaki gün.
i.+si 465b/13
irtesi: (is.) Bir günün veya zamanın hemen sonrasındaki gün.
i. 473a/3, 474a/10, 480a/3
irtibāṭ: (Ar. is.) Bağlı oluş, bağlanma.
i. 460b/5
irtiḥāl: (Ar. is.) Göçme, göç etme.
i. (irtihal itmek) 477b/1
irtikāb: (Ar. is.) Kötü bir işi yapma.
i. (irtikab eylemek) 463b/11
i. (irtikab itmek) 470a/18
i. (irtikab-ı muhasara) 469a/2
işābet: (Ar. is.) Rast gelme, yerini bulma.
i. (isabet itmek) 458a/3
iş'ād: (Ar. is.) Yukarı çıkarma, yükseltme.
i. (isad-ı mukaddemat-ı kıtal) 463b/17
īṣāl: (Ar. is.) Ulaştırma.
i. (isal eylemek) 451a/14
i. (isal itmek) 463a/10, 466b/19
i. (isal olunmak) 466a/10
i. (isal-i hasaret) 449a/2
isim: (Ar. is.) Varlıkları ayırmaya yarayan ad.
i.+i (ismi) 447a/9
iskenderī: (is.) İskender'e ait.
i. (ayin-i iskenderi) 461b/12
İslām: (Ar. is.) Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, Müslümanlık.
i. 454a/23
i. (padişah-ı islam) 450b/13

i. (sultan-ı islam) 450a/20
i. (alam-ı islam) 468a/5, 480b/5
i. (asker-i islam) 456a/25, 457b/11, 471a/19
i. (hetk-i perde-yi din-i islam) 467a/14
i. (ikamet-i alam-ı islam) 451b/16
i. (kaffe-i ehl-i islam) 467a/16
i. (madreb-i hıyam-ı asker-i islam) 468b/21
i. (müluk-ı kayasıra-yı islam) 453b/17
i. (nam-ı nami-yi sultan-ı islam) 449b/23
i. (nam-ı nami-yi sultan-ı islam) 452a/25
i. (padişah-ı islam) 446a/4, 451a/21
i.+'a (asker-i islam) 474a/24
i.+'a (guzat-ı islam) 476b/10
i.+'a (sultan-ı islam) 450a/7, 451a/7, 451b/20, 452a/21, 452b/10, 454b/9
i.+'a.+ (sultan-ı islam) 459b/1
i.+'dan (leşker-i islam) 473a/15
i.+'dan (rah-ı islam) 449a/5
i.+'ı (sipah-ı islam) 448b/16
i.+'ıñ (dai-i devlet-i islam) 449b/19
i.+'ıñ (feth-i islam) 449b/13
i.+'ıñ (padişah-ı islam) 469b/23
i.+'ıñ (sipah-ı islam) 463b/10, 463b/12
i. 'ıñ (sultan-ı islam) 450b/20, 452b/20, 452b/3
i. a (dergah-ı islam-penah) 482a/10

iṣnā: (Ar. is.) İki
i. 467a/25, 479a/10

isneteyn: (Ar. is.)
i. (sene-yi isneteyn) 468a/13

iste-: (f.) Bir şeye istek duymak.
i.-mişler 465b/20
i.-r 477a/14
i.-rim 454a/21
i.-rlerse 459a/8
i.-yenler 480a/16
i.-yicek 480a/1

istebraḳ: (Ar. is.) Sırma ile dokunmuş bir cins kalın kumaş.
i. 466b/6

istibʿād: (Ar. is.) İhtimal vermeme.
i. (istibad itmek) 470a/15

istiʿcāl: (Ar. is.) Acele etme.
i. (istical buyurmak) 463a/6
i. (istical itmek) 466a/18

istidʿā': (Ar. is.) 1. Yalvararak isteme.
i. 462b/11
i. (istida eylemek) 481a/5
i. (istida itmek) 455a/10
i. (istida-yı dua) 469b/6
i.+sın 447a/8
i. (tekrīrü'l-istidʿā') 469b/9

istifsād: (Ar. is.) Bir şeyin bozulmasını isteme.
i. 474b/18

istifsār: (Ar. is.) Açıklama isteme, sorma.
i. (istifsar buyurmak) 473a/24
i. (istifsar eylemek) 448b/18

istiġfār: (Ar. is.) Allah'tan bağışlanma isteme, tövbe etme.
i. (istigfar itmek) 451b/11
i. (tevbe ve istigfar) 446a/19

istiḫbār: (Ar. is.) Haber alma, duyma.
i. 462b/8
i. (istihbar itmek) 448b/11

istiḫfāf: (Ar. is.) Küçük görme.
i. (istihfaf-ı şer-i metin) 467a/8

istiḥḳaḳ: (Ar. is.) Hakkı olma, hak etme.
i.+ına 474b/6

istiḫlāṣ: (Ar. is.) Kurtarma, kurtarılma.
i. (zikr-i istihlas-ı mülk-i zu'l-kadr) 447b/9

istiḥsān: (Ar. is.) Beğenme.
i. da (mevki-i istihsan) 462b/5

istiḳā': (Ar. is.) Olacak diye endişelenme.
i. (istika eylemek) 469b/22

istiḳāmet: (Ar. is.) Yön.
i. 450b/23
i. (kemal-i istikamet) 471b/6
i. iñde (mücazat-ı istikamet) 460a/11
i.+iñ 460a/2

istiḳbāl: (Ar. is.) 1. Gelecek zamana ait. 2. Karşılama.
i. 457a/15, 474a/18
i. (istikbal itmek) 463b/18
i. i (merasim-i istikbal) 453b/22
i.+e 466a/17, 468b/24

istikbār: (Ar. is.) Kibirlenme.
i. 473b/8
i. dan (hab-ı giran-ı istikbar) 463b/6

istiḳlāl: (Ar. is.) Kimsenin buyruğunda olmama.
i. 452b/12, 474b/20
istikmāl: (Ar. is.) Eksiklerini tamamlama.
i. (istikmal-i feth-i iran-zemin) 461b/12
istikrāh: (Ar. is.) İğrenme.
i. (istikrah olunmak) 480b/21
istikṣār: (Ar. is.) Çok görme, çok sayma.
i. (istiksar idüp) 447a/7
istīlāʾ: (Ar. is.) Bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirme.
i. (istila itmek) 463b/4
i. larında (müddet-i istila) 474b/21
istimāʿ: (Ar. is.) Kulak verme, dinleme.
i. 465a/20
i. (istima eylemek) 481b/18, 448b/ek satır
i. (istima itmek) 451a/14, 451a/7, 452a/19, 453b/7, 462a/15, 463a/14, 470a/5
i. (istima olmak) 471b/13
i.+ı 468b/23
istiʿmāl: (Ar. is.) Kullanma.
i.+e 448b/23, 480b/20
i.+ine 476a/13
istimālet: (Ar. is.) 1.Gönlü çelme. 2. Teselli verme.
i. 465a/11
i. (istimalet virmek) 451a/13
i.+ler 451b/8, 453a/13, 476b/10
istimālet-nāme: (Ar. is.) Bir suçun bağışlandığını bildiren kağıt.
i. 460b/8
i.+ler 446b/15, 449b/8, 453a/5, 460b/6
i.+leri 453a/9
istimdād: (Ar. is.) Yardım isteme.
i. 455a/3
i. (istimdad itmek) 451a/16, 471a/6
istirāḥāt: (Ar. is.) Dinlenme.
i. (istirahat buyurulmak) 477a/21
istirdād: (Ar. is.) Geri alma.
i.+ı 446b/25
istīṣāl: (Ar. is.) Kökünü kazıma, söküp atma.
i. (istisal-i melahide) 463b/9
i. (temam-ı istisal) 458a/24
i.+i 450a/12
istiṣlāḥ: (Ar. is.) Savunma, karşı koyma.
i. 451b/12
istiṣfāʿ: (Ar. is.) Şefaat dileme, birinin aracılığını isteme.
i. 451b/12
istiʿẕar: (Ar. is.) Bağışlanmasını isteme.
i. 451b/10
istiẓhār: (Ar. is.) Güvenme.
i. (istizhar-ı temam) 451b/17
ʿişyān: (Ar. is.) Karşı gelme, itaatsizlik.
i. 472a/11
i.+a (meslek-i isyan) 448b/16
işāʿat: (Ar. is.) Yayıp herkese duyurma.
i. 481b/1
īşān: (Far. zamir) Onlar
i. (feth-i kala-yı işan) 449a/6
işāret: (Ar. is.) 1. Bir şeyin var olduğunu ortaya çıkaran belirti. 2. Anlatılmak istenenei el, kol, baş, göz vb. ile gösterme.
i. (işaret olunmak) 449a/16
i. (işaret-i aliyye) 466b/15
i.+e 464b/16
i.+inden 468a/6
işbu: (s.) Bu işaret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli.
i. 479b/23
işit-: (Ar. is.) Duymak.
i.-dükde 454b/17
i.-üp (işidüp) 463b/7
işkāl: (Ar. is.) Anlaşılma güçlüğü.
i. 454a/5
ʿişret: (Ar. is.) İçki, içme.
i. 469a/7
ʿişrīn: (Ar. is.) Yirmi, yirminci.
i. 461a/3, 467a/25, 468a/13, 479a/10, 479b/23, 480b/12
i.+i 471a/1
iştiʿāl: (Ar. is.) Tutuşma, alev alma.
i. 467b/7, 472a/11
i. (iştial bulmak) 479b/1
işṭibāh: (Ar. is.) Şüphe etme.
i. 465a/25
işṭidād: (Ar. is.) Şiddetlenme, artma.
i. (iştidad bulmak) 467b/7
işṭihār: (Ar. is.) Meşhur olma.
i. 449b/14
i. (iştihar bulmak) 464a/21
i. (iştihar-i temam) 453b/14
işṭirāʾ: (Ar. is.) Satın alma.
i. (iştira olunmak) 470b/25

i. (iştira-yı aster) 477a/14
it-: (f.) Et- yardımcı fiilinin eski şekli.
i. 446b/16, 447a/14, 447a/16, 447a/16, 475a/2, 475a/2
i.-di 450b/8, 465a/7
i.-di (azerde itmek) 463a/13
i.-di (fikr itmek) 472b/11
i.-di (revane itmek) 456a/19, 461b/23
i.-di (suud itmek) 479a/24
i.-di (vaz itmek) 477b/19
i.-diler 447a/19, 454b/6, 465a/11, 477a/23, 481a/18
i.-diler (azm itmek) 448a/9
i.-diler (ibram itmek) 452a/19
i.-diler (ilka itmek) 448a/2
i.-diler (imdad itmek) 465a/22
i.-diler (isal itmek) 466b/19
i.-diler (kasd itmek) 463a/8
i.-diler (kulaguz itmek) 447b/20
i.-diler (matuf itmek) 448b/3
i.-diler (mehdum itmek) 447a/20
i.-diler (mukatele itmek) 455b/7
i.-diler (teng itmek) 465a/13
i.-diler (teslim itmek) 459a/12
i.-diler (tevakkuf itmek) 455b/13
i.-diler (teveccüh itmek) 453b/4
i.-diler (tezyin itmek) 447a/17
i.-diler (zamm itmek) 462b/18
i.-dir (katl itmek) 446a/1
i.-dügi 466b/21, 467a/8, 482b/5
i.-dügi (aram itmek) 448a/14
i.-dügi (aşinalık itmek) 447b/13
i.-dügi (bast itmek) 481a/16
i.-dügi (cem itmek) 447b/24
i.-dügi (dıraz itmek) 447b/16
i.-dügi (hikayet itmek) 469b/11
i.-dügi (mülahaza itmek) 481b/8
i.-dügi (nasb itmek) 478b/17
i.-dügi (nüzul itmek) 475a/20
i.-dügi (rücu itmek) 451a/1
i.-dügi (tasarruf itmek) 446b/13
i.-dügi (teveccüh itmek) 450a/11, 450b/13, 463b/25
i.-dügin (biat itmek) 449a/17
i.-dügin (dua itmek) 469b/9
i.-dügin (hata itmek) 457a/7
i.-dügin (rücu itmek) 470a/5
i.-dügin (uruc itmek) 462a/22
i.-düginden (mürur itmek) 477b/20
i.-düginden (yeksan itmek) 479b/5
i.-düginüñ (zuhur itmek) 469b/4
i.-dükde (ilam itmek) 453a/19, 466a/4
i.-dükde (imdad itmek) 458a/1
i.-dükde (müşavere itmek) 462a/24
i.-dükde (nüzul itmek) 457a/22, 463b/24, 467a/11
i.-dükde (teklif itmek) 453a/14
i.-dükden (aram itmek) 447a/12
i.-dükden (eda itmek) 475a/10
i.-dükden (efrahte itmek) 448b/21
i.-dükden (tanzif itmek) 447a/21
i.-dükler 473a/13
i.-dükleri 458b/4, 475b/13
i.-dükleri (aram itmek) 474a/9
i.-dükleri (emanet itmek) 466b/1
i.-dükleri (hisar itmek) 480a/8
i.-dükleri (iltica itmek) 480a/14
i.-dükleri (isal itmek) 463a/10
i.-dükleri (nasb itmek) 478b/17
i.-dükleri (revane itmek) 449a/15
i.-dükleri (tarac itmek) 466b/13
i.-dükleri (tertib itmek) 479a/12
i.-dükleri (vaz itmek) 476a/11
i.-düklerin 462b/12
i.-düklerinde 469b/6
i.-düklerinde (istida itmek) 455a/10
i.-düklerinden (mülahaza itmek) 460b/16
i.-düp (ifşa itmek) 480b/10
i.-dürüp (bina itdürmek) 448b/25
i.-e (arz itmek) 461b/24
i.-ebildi (ikdam itmek) 455b/15
i.-ebildim (eda itmek) 473b/24
i.-ecegim (nüzul itmek) 479a/12
i.-eler (hücum itmek) 472a/25
i.-eler (ideler) 463a/9, 465a/9, 482b/20
i.-eler (istikbal itmek) 463b/18
i.-emeyüp (fehm itmek) 469b/4
i.-emeyüp (müsaraat itmek) 472a/23
i.-emeyüp (tahammül itmek) 463a/11
i.-emeyüp (tahassun itmek) 454a/3
i.-emeyüp (ubur itmek) 470a/4
i.-emezüz (takat itmek) 452b/13
i.-en (firar itmek) 455a/1, 465b/8, 469b/17

i.-en (iden) 448b/7, 466a/22, 466b/17
i.-en (muhasara itmek) 452a/13
i.-en (penah itmek) 482b/11
i.-en (sudur itmek) 461a/19
i.-en (suud itmek) 462a/25
i.-en (tahassun itmek) 469a/2
i.-en (tevlid itmek) 447b/7
i.-en (zuhur itmek) 470a/3
i.-enler (cenk itmek) 482a/1
i.-enler (idenler) 467a/17
i.-enlere (muhasara itmek) 453a/21
i.-enleri (intisab itmek) 462b/24
i.-enleri (muhasara itmek) 453a/17
i.-enleriñ (firar itmek) 458a/16
i.-enlerüñ (muhasara itmek) 453a/6
i.-er (hikayet itmek) 474b/15
i.-er (ider) 453a/13, 466a/13, 469b/15, 472a/25
i.-er (mübaşeret itmek) 480a/20
i.-er (tahrir itmek) 450a/3
i.-er (tayy itmek) 456b/5
i.-er (zum itmek) 475b/11
i.-erdi (iderdi) 476b/18
i.-erdi (inşad itmek) 474a/12
i.-erdi (sudur itmek) 482b/9
i.-erek (cenk itmek) 456b/24
i.-erimiş (hikayet itmek) 474b/15
i.-erken (firar itmek) 465b/11
i.-erler (hidmet itmek) 451a/23
i.-erler (iderler) 452b/10, 469a/12, 474b/20, 482b/12
i.-erler (ikdam itmek) 451a/20
i.-erler (selb itmek) 469a/24
i.-erlerdi (iderlerdi) 469a/8
i.-erlerdi (siyaset itmek) 480b/18
i.-ermiş (agaz itmek) 447b/6
i.-erse (sünuhid itmek) 461b/24
i.-erseñüz (iderseñüz) 446b/3
i.-erüz (cenk itmek) 458b/8
i.-esiz (irsal itmek) 460a/25, 460b/12
i.-icek (arz itmek) 462a/23
i.-icek (farz itmek) 463a/21
i.-icek (hücum itmek) 465a/9
i.-icek (idicek) 447a/14, 449a/2, 463a/8
i.-icek (ifta itmek) 448b/18
i.-icek (istima itmek) 451a/7, 452a/19, 453b/7, 462a/15, 463a/14
i.-icek (meyus itmek) 453b/4
i.-icek (müşahede itmek) 465b/4
i.-icek (şüru itmek) 469b/5
i.-icek (teblig itmek) 468a/10
i.-ince (firar itmek) 476b/19
i.-ince (vürud itmek) 461b/19
i.-medi (agaz itmek) 469b/3
i.-mediler (fevt itmek) 451a/15
i.-medin (tahsil itmek) 456b/19
i.-medin (ubur itmek) 481b/2
i.-mediñüz (hareket itmek) 446a/11
i.-medügi (tasavvur itmek) 476a/10
i.-mege (cenk itmek) 476b/5
i.-megi (avdet itmek) 454a/9
i.-megi (füru itmek) 448a/2
i.-megi (kat itmek) 463b/11
i.-megi (tevakkuf itmek) 455b/19
i.-megin 459a/6, 474b/8
i.-megin (bina itmek) 468b/17
i.-megin (fehm itmek) 472b/2
i.-megin (ilam itmek) 451b/21
i.-megin (zuhur itmek) 482a/4
i.-mek (beyan itmek) 448b/12
i.-mek (ihtiyar itmek) 456a/7
i.-mek (mahrum itmek) 461b/21
i.-mek (mübaşeret itmek) 480a/1
i.-mek (nakl itmek) 454b/21
i.-mek (pak itmek) 449a/5
i.-mek (sedd itmek) 455b/11
i.-mek (tahassun itmek) 465b/20
i.-mek (takviyyet itmek) 467a/12
i.-mekdir (tekmil itmek) 470b/3
i.-mekle 461b/14
i.-mekle (arz itmek) 451a/24
i. (arz itmek) 452a/20
i. (feth itmek) 470a/18
i.-mekle (iltica itmek) 446b/13
i.-mekle (imdad itmek) 459a/25
i.-mekle (intiza itmek) 450b/3
i.-mekle (irade itmek) 447a/9
i.-mekle (istima itmek) 470a/5
i.-mekle (izan itmek) 481a/3
i.-mekle (mürur itmek) 465a/15
i.-mekle (nez itmek) 446b/25
i.-mekle (pak itmek) 470b/2
i.-mekle (teahhüd itmek) 454a/10
i.-melerini (avdet itmek) 469b/25
i.-memekle (guş itmek) 461a/19
i.-mesinüñ (iltica itmek) 481a/1
i.-meyesin 472a/19

i.-meyesiz (def itmek) 458b/7
i.-meyesiz (mesdud itmek) 446a/17
i.-meyicek (mukavemet itmek) 458a/6
i.-meyüp 477a/24
i.-meyüp (amel itmek) 475a/7
i.-meyüp (fevt itmek) 468a/20
i.-meyüp (istima itmek) 451a/14
i.-meyüp (karar itmek) 467a/24
i.-meyüp (müşacere itmek) 469a/2
i.-meyüp (tecviz itmek) 470a/3
i.-meyüp (teslim itmek) 458b/6
i.-mezden (nüzul itmek) 471a/20
i.-mezler (füru itmek) 451a/21
i.-miş 474a/18
i.-miş (irsal itmek) 478b/18
i.-miş (zikr itmek) 465a/24
i.-mişdi (teshir itmek) 455a/18
i.-mişdir (iktiza itmek) 451a/24
i.-mişem 449b/9
i.-mişidi (ayan itmek) 462a/13
i.-mişidi (bus itmek) 450b/14
i.-mişidi (firar itmek) 481a/12
i.-mişidi (istila itmek) 463b/4
i.-mişidi (matrud itmek) 480b/16
i.-mişken (irsal itmek) 456a/4
i.-mişler (adavet itmek) 462a/9
i.-mişler (agaz itmek) 450a/8
i.-mişler (tahkik itmek) 470a/1
i.-mişlerdi (nakl itmek) 476a/12
i.-mişlerdir 454b/1
i.-mişleridi (katl itmek) 449b/2
i.-sün (müstemir itmek) 447a/10
i.-üb (kat itmek) 472b/5
i.-ügin (idügin) 446b/16
i.-üñ (dua itmek) 469b/8
i.-üp 451a/25, 451b/21, 451b/4, 465b/14, 477b/19
i.-üp (448a/2
i.-üp (add itmek) 469b/25
i.-üp (aram itmek) 465b/15
i.-üp (araste itmek) 467b/4
i.-üp (arz itmek) 452a/12, 455a/10, 460b/19, 474b/7
i.-üp (bend itmek) 447b/25
i.-üp (beyan itmek) 462b/12
i.-üp (ca-nişin itmek) 462b/15
i.-üp (cem itmek) 479a/4, 481b/5
i.-üp (cenk itmek) 477b/25
i.-üp (cezm itmek) 462a/18
i.-üp (cuş u huruş itmek) 479a/16
i.-üp (cüda itmek) 458a/4, 466a/12
i.-üp (cülus itmek) 469b/1
i.-üp (esir itmek) 447a/18
i.-üp (feth itmek) 458b/24
i.-üp (firar itmek) 473a/1, 473a/5, 478a/14
i.-üp (galebe itmek) 464b/24
i.-üp (gasb itmek) 447b/15
i.-üp (göç itmek) 468a/24
i.-üp (güzer itmek) 472b/18, 481b/11
i.-üp (hafr itmek) 477b/19
i.-üp (haml itmek) 456b/13
i.-üp (hamle itmek) 479b/7
i.-üp (hata itmek) 456a/17
i.-üp (havale itmek) 480a/9
i.-üp (hitab itmek) 473a/24, 474b/16
i.-üp (huruş itmek) 448a/6
i.-üp (hücum itmek) 457a/4, 465a/12, 465a/8, 467b/15, 472b/9, 475b/16, 479a/23
i.-üp (ılgar itmek) 455b/6, 471a/15, 481b/23
i.-üp (ibka itmek) 481a/7
i.-üp (idüp) 447a/5, 447b/11, 447b/21, 448b/17, 449b/19, 449b/24, 452a/1, 454a/7, 455a/21, 455a/23, 456a/19, 456a/20, 457a/15, 457b/14, 458a/10, 458a/5, 458a/9, 459a/21, 459b/11, 460a/13, 460a/25, 460b/11, 461b/18, 462a/11, 465b/10, 466a/19, 467a/15, 468a/10, 470b/11, 470b/12, 471a/7, 472a/10, 472a/19, 473a/4, 475a/19, 475b/22, 478a/10, 478b/22, 479a/8, 479b/16, 480a/7, 481a/24, 482a/24
i.-üp (ifşa itmek) 466b/17
i.-üp (ihata itmek) 458b/8, 480a/2
i.-üp (ihtiyar itmek) 479b/12
i.-üp (ihzar itmek) 475b/7, 479a/6
i.-üp (ikamet itmek) 479b/18
i.-üp (iktifa itmek) 454a/9
i.-üp (imtisal itmek) 461b/17, 472a/2
i.-üp (inba itmek) 479a/19
i.-üp (irsal itmek) 462a/21
i.-üp (irtihal itmek) 477b/1

i.-üp (irtikab itmek) 470a/18
i.-üp (isabet itmek) 458a/3
i.-üp (istibad itmek) 470a/15
i.-üp (istical itmek) 466a/18
i.-üp (istigfar itmek) 451b/11
i.-üp (istihbar itmek) 448b/11
i.-üp (istiksar itmek) 447a/7
i.-üp (istimdad itmek) 451a/16, 471a/6
i.-üp (itaat itmek) 451a/22
i.-üp (itab itmek) 462b/6
i.-üp (itimad itmek) 481a/25
i.-üp (ittifak itmek) 450b/4, 451b/3
i.-üp (izhar itmek) 473b/9, 481b/7
i.-üp (kahr itmek) 478a/11
i.-üp (karar itmek) 465a/3, 472b/19, 476b/20
i.-üp (katl itmek) 474b/12
i.-üp (ketm itmek) 472b/4
i.-üp (mahsur itmek) 473a/10
i.-üp (masruf itmek) 463b/16
i.-üp (matuf itmek) 462a/16
i.-üp (memur itmek) 451a/10
i.-üp (meyl itmek) 454b/22
i.-üp (muhasara itmek) 455a/18, 458b/22, 459a/3
i.-üp (mukarrer itmek) 453b/1
i.-üp (musaraat itmek) 468b/25
i.-üp (mübaşeret itmek) 476b/9
i.-üp (mülahaza itmek) 465b/8
i.-üp (müşerref itmek) 452a/25
i.-üp (mutabaat itmek) 482a/19
i.-üp (nakl itmek) 447b/24
i.-üp (nehb itmek) 473a/8
i.-üp (nüzul itmek) 457a/16
i.-üp (pak itmek) 468a/21
i.-üp (revane itmek) 463a/16, 469a/18
i.-üp (sefer itmek) 461b/25
i.-üp (serdar itmek) 447b/19
i.-üp (serdar itmek) 461b/22
i.-üp (süvar itmek) 482b/18
i.-üp (taahhüd 475a/2
i.-üp (tacil itmek) 470b/5
i.-üp (tahallüf itmek) 466a/3
i.-üp (takib itmek) 479b/15
i.-üp (takrir itmek) 482b/19
i.-üp (taleb itmek) 481a/13
i.-üp (tamir itmek) 447a/23
i.-üp (tasmim itmek) 463b/20
i.-üp (tayin itmek) 454a/3, 465a/6, 471a/9, 477a/22
i.-üp (tedarik itmek) 472a/16
i.-üp (teklif itmek) 469b/23
i.-üp (telatum itmek) 470b/19
i.-üp (temevvüc itmek) 455a/11, 459b/9
i.-üp (tenessüm itmek) 467b/21
i.-üp (terbiye itmek) 447b/5
i.-üp (tercih itmek) 455b/19, 473b/11
i.-üp (teşebbüs itmek) 482b/5
i.-üp (teveccüh itmek) 465a/11
i.-üp (tevessül itmek) 467a/21, 478b/13
i.-üp (tevkif itmek) 453a/15
i.-üp (tezekkür itmek) 473b/2
i.-üp (tilavet itmek) 467b/10
i.-üp (ubur itmek) 461b/23, 478a/14
i.-üp (uruc 447a/16
i.-üp (uruc itmek) 478a/7
i.-üp (yad itmek) 452b/1
i.-üp (zabt itmek) 454b/4
i.-üp (ziyaret itmek) 474a/3, 474a/5
i. dir (halas itmek) 454a/22

iʿṭāʾ: (Ar. is.) 1. Verme. 2. Ödeme.
i. (ita buyurmak) 474b/2
i. (ita eylemek) 474a/8
i. (ita-yı reca) 466a/13

iṭāʿat: (Ar. is.) Emre uyma, söz dinleme.
i. 471a/23, 481b/1
i. (davet-i itaat-i sanadid) 449b/10
i. (itaat eylemek) 466a/3, 476b/23
i. (itaat itmek) 451a/22
i. (itaat-ı inkiyad) 472a/21
i. i (mekr-i itaat) 471b/25
i.+e 466a/5
i.+iñüz 471b/25
i.+lerin 451b/20
i. (itaat-kerden-i canberdi) 480b/14
i. (itaat-kerden-i ekrad) 449a/6

itʿāb: (Ar. is.) Yorma, zahmet verme.
i. (itab itmek) 462b/6

itdür-: (f.) Yapmasını sağlamak.
i.-diler (helak itdürmek) 448b/15
i.-diler (nida itdürmek) 477b/13
i.-düm (biat itdürmek) 450a/7
i.-düm (habs itdürmek) 460b/24
i.-esiz (yad itdürmek) 446a/22
i.-mişdir (suud itdürmek) 468b/16

itdürül-: (f.) Başkası tarafından yaptırılmak.
i.-mekle (tahmil itdürülmek) 475a/12
iʿtibār: (Ar. is.) Saygı görme.
i. (itibar eylemek) 473b/9
i. (ümera-yı sahib-i itibar-ı çerakise) 465b/19
iʿtiḳād: (Ar. is.) Kalpten inanma.
i. (itikad-ı halis) 449b/17
i. (safa-yı itikad) 466a/2
iʿtimād: (Ar. is.) Güvenme.
i. 460b/22
i. (itimad itmek) 481a/25
i. (itimad kılmak) 461a/2, 468a/12, 480b/11
i. (itimad virmek) 466a/4
itmām: (Ar. is.) Bitirme, tamamlama.
i. (itmam-ı fütuh) 450b/23
ittibāʿ: (Ar. is.) Ardı sıra gitme, tabi olma, uyma.
i. 460a/13
i.+ı 472a/16
ittifāḳ: (Ar. is.) Fikir birliğine varma, anlaşma.
i. (ittifak itmek) 450b/4, 451b/3
i. (ittifak-ı tekabül-i kalbeyn) 465a/13
i.+a 458a/2, 462a/13, 471a/15, 476a/25, 481b/12
i.+ı 455a/21
i.+la 451b/20, 458a/7
ittiḥād: (Ar. is.) Birleşme.
i. 462a/22
i.+ı (ittihad u ittifak) 467a/11
ittiṣāl: (Ar. is.) Ulaşma.
i.+i 449a/23
ʿivaż: (Ar. is.) Bedel, karşılık.
i. (ivaz-ı hasse-yi sultaniyye) 470b/24
iyālet: (Ar. is.) Valilik etme.
i. (iyalet-i vilayet-i mezbure) 448a/22
i.+i 446b/14
i.+ini 469a/18
ʿiẓām: (Ar. is. azim'in c.) Büyükler.
i. (evliya-yı izam) 471a/4
i. (vüzera-yı izam) 482b/4
i. ım (ecdad-ı izam) 472a/6
i.+umuzuñ.+ (ecdad-ı izam) 446b/5
i. (iftiḫārül-ümeraü'l-ʿiẓām) 460a/16
iẕʿān: (Ar. is.) Anlayış, kavrama.
i. (izan itmek) 481a/2
izdiḥām: (Ar. is.) Kalabalık halkın bir yere yığılması.
i.+ından 476b/7
izdiyād: (Ar. is.) Artma, çoğalma.
i. (izdiyad bulmak) 472b/1
iẓhār: (Ar. is.) Meydana çıkarma.
i. 473a/4
i. (izhar itmek) 473b/8, 481b/7
i. (izhar-ı adavet) 472a/11
i. (izhar-ı nedamet) 464a/19
i. (izhar-ı ubudiyyet) 450b/22
iẕin: (Ar. is.) Bir şeyi yapmak için verilen müsaade.
i. (izin virmek) 458b/8
i. (izin-i ali) 453a/14
i. (izin-i insiraf) 466b/20
iẕlāl: (Ar. is.) Küçük görme.
i. 480b/17
ʿizz: (Ar. is.) Değer, kıymet.
i. (izz-i besat-bus) 466a/8
ʿizzet: (Ar. is.) 1. Hürmet, saygı. 2. Büyüklük, değer.
i. (evliya-yı izzet ü şevket) 480b/5
i. (izzet ü saadet) 474a/16
i.+iñüzi 471b/22
i. (ve'l-izzetü'l-baziha) 471b/4

K

ḳabā': (Ar. is.) Üste giyilen elbise, önü daima açık duran kaftan.
k. (kaba-yı nil) 467b/13
ḳabā'il: (Ar. is. kabile'nin c.) Kabileler.
k.+i 457b/6, 457b/8
k.+ini 472a/24
ḳabā'iḥ: (Ar. is.) Yakışıksız şeyler.
k. (kabaih-i ahbar) 446a/12
ḳabīḥa: (Ar. is.) Yakışıksız davranışlar.
k. (revayih-i kabiha-ı kutela-yı çerakise) 477a/25
ḳabūl: (Ar. is.) Razı olma, tamam deme.
k. 460b/21
k. de (mevki-i kabul) 451b/15
k.e (hayyiz-i kabul) 470a/23
ḳabża: (Ar. is.) Pençe.
k. (kabza-yı teshir) 463a/3

ḳaç-: (f.) Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.
k.-dı 458a/19, 477a/10
k.-dılar 454b/3, 465b/22, 469a/3, 477a/7
k.-maga 453b/8
k.-ması 474b/14
k.-up 446b/13, 478b/23, 479b/14, 480a/16
k.-an 446b/5

ḳaçaḳ: (i. ve s.) Bir yerden kaçmış olan.
k. (kaçak virmek) 456a/22, 456a/24, 456b/21

ḳadar: (takı) Bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır.
k. 456b/6, 473b/22, 480a/19

ḳadem: (Ar. is.) Ayak.
k. 472b/6
k. (kadem komak) 470b/22

ḳāḍı: (Ar. is.) İslam hukukuyla yönetilen devletlerde halk arasında çıkan anlaşmazlıkları, her türlü davayı halletmek üzere devlet tarafından tayin edilen memur.
k.+sı 467a/5, 478b/10

ḳadīm: (Ar. s.) Geçmişi uzun zamana dayanan, eski.
k. (cüvar-ı kadim) 454a/13
k. (mücahidan-ı kadim-i rum) 456a/12
k.+dan 454a/22

ḳādir: (Ar. s.) Kuvvet, kudret sahibi.
k. (ayine-i kadir-i kadir-i zü'l-celal) 474b/24
k. (kadir olmak) 448b/12, 464a/12

ḳadīr: (Ar. is.) Her şeye gücü yeten Allah.
k. (ayine-i kadir-i kadir-i zü'l-celal) 474b/24,

ḳadr: (Ar. is.) Değer, kıymet.
k. (kadr-ı nimet-i vilayet) 446a/10

kāffe: (Ar. is.) Hep, bütün, cümle.
k. (kaffe-i beraya) 482b/16
k. (kaffe-i ehl-i islam) 467a/16
k. (kaffe-yi hasaret) 472a/6

kāfī: (Ar. s.) Yeterli.
k. 474a/25

kāfir: (Ar. is.) Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve Allah'tan gelenlere inanmayan veya bunlardan birini inkar eden.
k.+i 449a/2

kāfirāne: (Ar. s. ve zf.) Kafircesine.
k. nüñ (fil-i kafirane) 470b/16

kāġıd: (Ar. is.) Yazı yazmak, kitap basmak, sarmak, kaplamak gibi birçok işte kullanılan ince yaprak.
k. 453a/11
k.+lar 460b/7

kāh: (Far. is.) Saman çöpü, saman.
k. 472b/11

ḳāhire: (Ar. s.) Galip gelen.
k+m (kuvvet-i kahirem)

ḳahr: (Ar. is.) İnsanın içine işleyen derin üzüntü.
k. 470a/10
k. (kahr itmek) 478a/11
k. (katl u kahr) 450b/19
k. (neheng-i kahr-ı şehriyari) 462a/10
k. (niran-ı kahr u intikam) 480a/11
k. (seyl-ab-ı kahr-ı padişahi) 448a/19
k. (şemşir-i kahr-ı sultani) 480b/24
k.+ı 476b/3

ḳahramān: (Far. is. ve s.) Savaşta cesaret gösteren yiğit.
k. (kahraman-ı karum) 464a/22

ḳaḥṭ u ġalā': (Ar. is.) Kıtlık ve pahalılık.
k.+ya 456a/15

ḳā'im: (Ar. s.) Devam eden, süren.
k. 477a/5

kā'in: (Ar. s.) Olan, mevcut bulunan.
k. 456b/16

kā'ināt: (Ar. is.) Yaratılmış şeylerin hepsi.
k. 447b/7
k. ıñ (seyyid-i kainat) 478b/12

ḳalᶜ: (Ar. is.) Yok etme.
k. 467a/16

ḳal-: (f.) 1. Olduğu yerde durmak. 2. Bir süre bir yerde yaşamak, oturmak. 3. Beklemek.
k.-an 447b/6, 472a/4, 473a/7, 479a/1
k.-dı 448b/ek satır
k.-dılar (hayran kalmak) 468b/6
k.-ıcak 465b/1
k.-madı 482a/5
k.-madugın 465a/17

k.-mayup 465b/21
k.-mayup (salim kalmak) 458a/11
k.-up 476a/13
ḳalʿa: (Ar. is.) Kale kelimesinin eski şekli.
k. 453b/12, 454b/20, 455a/19, 455a/20, 455a/22, 466a/19, 466a/19, 466b/24, 468a/1
k. (ehl-i kala) 454b/1
k. (feth-i kala-yı işan) 449a/6
k. (kala-yı bitlis) 450a/9
k. (kala-yı Kemāh) 446b/24, 447a/12, 449a/23
k. (kala-yı mezbure) 446b/21, 447a/3, 453b/14, 453b/16, 458b/20
k. (pa-yı kala-yı mısır) 477a/7
k. (taht-ı kala) 478a/1
k. (teshir-i kala-yı-Kemāh) 449a/22
k. (zikr-i teshir-i kala-yı haleb-est) 466a/16
k. da (derun-ı kala) 457a/9
k. ya (bala-yı kala) 459a/10
k. ya (derun-ı kala) 454a/15
k. ya (pa-yı kala) 459a/7
k.+da 480b/9
k.+dur 447a/2
k.+lar 455a/17
k.+larda 479a/6
k.+ları 459b/2, 468a/2
k.+ların 450b/18
k.+nıñ 451b/1
k.+nuñ 458b/5, 459a/4, 459a/9
k.+sı 446b/18, 451a/6, 458b/18, 459a/14, 459a/16, 459a/22
k.+sın 459a/19
k.+sına 449b/25
k.+sını 449b/24
k.+ya 469a/2, 477a/6, 448a/21
k.+yı 458b/6, 458b/6, 458b/8, 459a/12, 459a/12, 459a/22
kalʿa-gīrlik: (Far. birl. s.) Kale zapteden.
k.+de 454a/25
ḳalb: (Ar. is.) Vücutta kan dolaşımını sağlayan organ.
k. 467b/4, 476b/13
k. (hezimet-i kalb) 465b/8
k. (kalb-i husema) 476a/20
k. (kalb-i sipah) 464b/2, 476a/16
k. (mukavviyat-ı kalb) 465a/22
k. den (sipah-ı kalb) 476b/14
k.+de 472b/19
ḳalb-gāh: (Ar. is.) Savaşta ordunun sağ ve sol kanatları arasında başkumandan ve maiyetinin merkez birliklerinin bulunduğu yer.
k. (kalb-gah-ı leşker-i nekbet-eser) 464b/20
k. da (mukaddeme-yi kalb-gah) 464b/14
k.+da 465a/16
k.+dan 465b/3
k.+ı 457a/24
k.+ıñ 457b/16
ḳalbeyn: (Ar. is.) Savaş mekanları arası.
k. (ittifak-ı tekabül-i kalbeyn) 465a/13
ḳaldır-: (f.) 1. Bulunduğu yerden hareket ettirmek. 2. Harekete geçirmek.
k.-a 481b/4
k.-up 452a/23, 454a/4, 454b/19
ḳalem: (Ar. is.) Yazı yazmaya yarayan genelde çubuk şeklinde alet.
k. (lisan-ı kalem) 459b/15
k.+e 466b/3
ḳalīl: (Ar. s.) Çok olmayan, az.
k. (ba-vücud-ı cem-i kalil) 473b/17
k. (madud-ı kalil) 481a/11
ḳalḳ-: (f.) 1. Oturur ya da yatar durumdan ayakları üzerinde doğrulmak. 2. Yola çıkmak. 3. Gitmek üzere harekete geçmek.
k.-up 452a/2, 453b/8, 454b/13, 454b/17, 464a/20, 478b/15, 479b/18
ḳalḳıl-: (f.) Yola çıkmak.
k.-up 468b/20
ḳamʿ: (Ar. is.) Ezip buyruğu altına alma, zaptetme.
k. (kam-ı küffar) 448b/22
k.+a 447b/17
k.+ı 452a/16
k.+ına 462b/11
k.+ınuñ 467a/16
kām-yāb: (Far. birl. s.) İsteğine erişmiş.
k. 474b/17
k. ıma (rikab-ı kam-yab) 452a/9
k. larına (rikab-ı kam-yab) 452b/5
k.+ı.+ (nüvvab-ı kam-yab) 453b/23
kāmil'ül-ayār: Ayarı tam olan.
k. (filori-yi kamilü'l-ayar) 452a/8
k. (nakd-ı kamilül-ayar) 459b/10

kāmkārlıḳ: (is.) İsteğe ulaşma.
k. 446a/8
kāmrānī: (Far. is.) Mutluluk.
k.+yi 446a/9
kāmurān: (Far. s.) Bahtiyar.
k.+ı 472a/17
ḳan: (is.) Vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.
k. (kan aglamak) 467b/12
ḳanad: (is.) Kuşlarda ve böceklerde gövdenin iki yanında yer alan ve uçmayı sağlayan açılır kapanır organ.
k.+ı 447b/3
k.+ına 453a/11
ḳanadlan-: (f.) Uçmaya başlamak, kanat açmak.
k.-up 447b/6
ḳand: (Ar. is.) Şeker.
k. (kand-ı nebat) 466b/10
ḳanġı: (s.) Hangi.
k.+sı 473a/24
ḳanṭara: (Ar. is.) Taştan yapılmış köprü.
k. 446a/23
ḳānūn: (Ar. is.) Bir toplumda/devlette uyulması gereken yasa, kural.
k. (kanun-ı mahud) 469b/18
k. (kanun-ı mukarrer) 457a/23
k. (kanun-ı osmaniyan) 464b/16
k.+ı 465b/23, 477a/22
ḳap-: (f.) Birden bire çekip almak.
k.-up 446a/9
ḳaplu: (s.) Kaplanmış.
k. 460a/9, 474a/14
ḳapu: (is.) 1. Kapı. 2. Makam.
k.+larını 466a/19
k.+m 480a/5, 480a/6
k.+sı 451b/4
k.+sını 454b/3
ḳapucılar kethüdası: (is.) Kapıcıların amiri durumundaki kimse.
k. 474b/11
ḳar: (is.) Hafadaki su buharının donmasından meydana gelen ve yağmur gibi yağan hafif beyaz taneler.
k. 450a/13, 450a/16 (2), 474a/9
kār-cenk: (Far. is.) Savaş.
k. 476b/6
kār-ger: (Far. birl. s.) Etkili, nüfuzlu.
k. 476a/14
kār-zār: (Far. is.) Savaş, savaş meydanı.
k. 464a/18, 476b/6
k. (şiran-ı kar-zar) 467b/14
k. da (arsa-i kar-zar) 476b/19
k. da (mareke-i kar-zar) 459b/11
ḳara: (is.) Kömür rengi, siyah.
k. 473a/12
ḳara: (Ar. is.) Toprak parçası.
k.+lar 468b/20, 0
ḳaramanī: (s.) Karamanlı.
k.+lere 458a/1
ḳarañulıḳ: (is.) Işıklı olmama durumu.
k. 472b/2
ḳarār: (Ar. is.) Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm.
k. (karar buyurmak) 448b/5
k. (karar eylemek) 457b/1, 458a/13, 464a/4, 477a/17
k. (karar itmek) 465a/3, 467a/24, 472b/19, 476b/20
ḳaravul: (Moğ. is.) Güvenliği sağlamak, nöbet tutmak, düşmanın ani baskınlarına karşı uyanık olmak gibi amaçlarla dolaştırılan piyade ve süvari askeri, nöbetçi.
k. 456a/19, 463b/22
k.+larınuñ 463b/5
ḳarın: (is.) İnsan ve hayvan vücudunun kaburgaların kenarından kasıklara kadar olan ve iç boşluğunda mide, bağırsak, böbrek vb. bulunan kısım.
k. ında (karnında) 482a/14
ḳarındaş: (is.) Kardeş.
k.+ı 451a/8, 469b/19
k.+ıñuz 471b/4
ḳarındaşlıḳ: (is.) Kardeşlik.
k. ı (karındaşlıgı) 454a/23
ḳarīb: (Ar. s.) Yakın.
k. 452a/23, 454b/13, 458b/9, 462a/3, 466a/25, 477a/6
k. (nasr-ı karib) 474b/24
ḳarīn: (s.) Sahip olan.
k. (karin-i afv-ı şehen-şahi) 481a/4
k. (karin-i ikbal-i sultani) 447a/17
ḳarşu: (is.) Bir şey, yer veya kimsenin yüz tarafının ilerisi.
k. 455b/15, 482b/22
k. (karşu varmak) 457b/18
k.+sına 462b/2

k.+sından 475b/14
ḳarum: (is.) Anadolu'daki küçük yerleşim merkezleri.
k. (kahraman-ı karum) 464a/23
ḳarż: (Ar. is.) Ödünç.
k. (müstagrak-ı karz) 456a/10
ḳaṣaba: (Ar. is.) Köyle şehir arası yerleşim yeri.
k.+sında 475b/5
ḳaṣd: (Ar. is.) 1. Niyet, amaç. 2. Birine karşı kötü niyet.
k. (kasd itmek) 463a/8
k.+ına 467a/13
k.+ıyla 461a/6
k. (kasd u niyyet) 449a/5
ḳāsıd: (Ar. is.) Bir şeyi yapmaya niyet eden.
k. 453a/3
k. (kasıd-ı mezbur) 464a/17
k.+ın 447a/11
ḳāṣır: (Ar. is.) Aciz.
k. 459b/15
ḳaṣr: (Ar. is.) Taştan köşk, saray.
k. (kasr-ı eblak) 469a/5
k.+larına 478a/7
ḳaṣran: (Ar. zf.) Zorlayarak.
k. 473b/24
ḳatʿ: (Ar. is.) Kesme, kesilme.
k. 466a/15
k. (kat itmek) 463b/11, 472b/5
k. (kat-ı tarik) 471a/21
k. (kat-ı ümid) 459a/21
k.+ını 463a/21
ḳatʿā: (Ar. zf.) Asla.
k. 460b/22, 467b/18
ḳaṭar: (Ar. is.) Birbiri arkasına sıralanmış hayvan veya taşıt dizisi.
k. 470b/24, 470b/24, 470b/25
k.+ları 477a/13
ḳaṭarāt: (Ar. is. katre'nin c.) Damlalar.
k. (katarat-ı hun) 463b/5
ḳāṭıʿa: (Ar. is.) Kesen, kesici.
k. (edille-i katıa) 463a/21
kātibān: (Ar. is. katib'in c.) Katipler.
k. (katiban-ı beraat-asar) 466b/16
ḳātil: (Ar. is.) Cana kıyan.
k.+dür 448b/18
ḳatl: (Ar. is.) Öldürme.
k. 449b/22, 474b/13
k. (katl eylemek) 470b/15, 473a/7, 481b/6
k. (katl itmek) 449b/2, 474b/12
k. (katl olunmak) 446b/12
k. (katl olmak) 458a/12
k. (katl u kahr) 450b/19
k. dir (katl itmek) 446a/1
k.+ine 466a/15
k.+leri 482a/12
k. (katl ü nehb) 456a/9
ḳatl-i ʿāam: (Ar. is.) Hiç kimseyi sağ bırakmadan öldürme.
k. 473a/14
k. 465b/14
ḳattāl: (Ar. s.) Çok kan akıtan.
k. (pay-mal-i leşkeryan-ı kattal) 478a/19
ḳavānīn: (Ar. is. kanun'un c.) Kanunlar.
k. (ayin ü kavanin-i selatin) 463b/20
k. (kavanin-i şeriyye vü akliyye) 455b/25
k. (ref-i kavanin-i küfr ü ilhad) 451b/14
ḳavim: (Ar. is.) Aynı soydan gelen, dil, töre, ve kültürleri ortak insan topluluğu.
k. (kavim-i melum) 474b/21
k.+e 452b/12
k. (kavm-i firavn) 480a/17
k. (kavm-i füccar) 467a/7
k. (kavm-i makhur) 481b/24
ḳavl: (Ar. is.) Sözleşme.
k.+leri 456b/14
ḳavvasān: (Ar. is.) Okçular.
k. 465a/4
ḳayāṣıra: (Ar. is. kayser'in c.) Kayserler.
k. (müluk-ı kayasıra-yı islam) 453b/17
ḳaynat-: (f.) Kaynamasını sağlamak.
k.-up (kaynadup) 481a/22
ḳaz-: (f.) 1.Toprağı herhangi bir şeyle yarıp eşmek. 2. Yok etmeye çalışmak.
k.-mışdır 452b/9
k.-up 479a/7
ḳażāʾ: (Ar. is.) 1. Kimsenin kasdı olmadan ortaya çıkan durum. 2. Kaderin gerçekleşmesi.
k. 470b/17
k. (453a/4

k. (kaza-yı asumani) 458a/2
k. (kaza-yı vatar) 448b/2
k. (tig-i kaza) 448b/19
k. yıla (zübde-i kaza) 467a/5
k.+sında 477a/20
k.+sını 466a/23
k.+ya 448b/ek satır
k. (kaza-yı vatar) 453a/4, 453a/4
k. (ferman-ı kaza-cereyan) 474b/5, 482b/17
k. ları (ferman-ı kaza-cereyan) 448b/22, 470b/21
k. (hükm-i kaza-imza) 482a/11
kazġan: (is.) Kazan.
k. (kazgan-ı ejder-dehan) 465a/14
ḳażı-ʿasker: (Ar. is.) Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelilerinden biri.
k. (kazı-asker-i mesfur) 448b/16
k.+i 448b/13, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır
k.+ler 448b/ek satır
k.+i 462b/8
ḳazūrāt: (Ar. is. kazure'nin c.) Dışkı, dışkının atıldığı yer.
k.+a 465b/14
kebā'ir: (Ar. is. kebire'nin c.) Büyük günahlar.
k.+den 456a/5
kebīr: (Ar. is.) Büyük, ulu.
k. (emir-ahur-ı kebir) 449a/21, 477a/1
k. de (takdir-i meratib-i sagir ü kebir) 465b/25
kebūter: (Far. is.) Güvercin.
k.+leriñ 453a/11
keenne-hū: (Ar. zf.) Sanki, güya, benzer.
k. 447b/3
kelām: (Ar. is.) Söz.
k. 473b/10
k. (kelam-ı bi-encam) 470a/23
k. (leyyin-i kelam) 463a/18
k. (vesile-yi kelam) 469b/4
k. a (feth-i kelam) 469b/3
k. a (sudur-ı kelam) 469b/2
k.+ın 451a/14
k.+ına 481a/25
kelimāt: (Ar. is.) Kelimeler.
k. 482b/1
k. (kelimat-ı devlet-hahane) 475a/1
k. (mülayim-i kelimat) 454a/12
k.+a 469b/5
k.+ına 460b/22
kelime: (Ar. is.) Bir veya birkaç heceden oluşan söz.
k. 482b/9
k. (ila-yı kelimetü'l-ulya) 467a/9
kelle: (Far. is.) Baş, kafa.
k.+si 466b/10
k.+sini 458a/3
kemā-kān: (Ar. zf.) Eskisi gibi, evvelki gibi.
k. 446a/22
kemāl: (Ar. is.) 1. Olgunluk. 2. Mükemmellik.
k. (kemal-i gayret) 455a/22
k. (kemal-i ıztırar) 449b/18
k. (kemal-i ihlas) 471b/13
k. (kemal-i ihtişam) 468b/22
k. (kemal-i istikamet) 471b/6
k. (kemal-i rub u bes) 475a/23
k. (kemal-i teyakkuz) 468a/15
k. (vücud-ı kemal-i iktidar) 456a/6
k.+i 464b/25
kemend: (Far. is.) Uzaktaki bir şeyi, kimseyi yakalamak için atılan ucu ilmekli ip.
k.+ine 466a/10
kemḫā: (Far. is.) Düz veya desenli ipekli kumaş çeşidi.
k. 460a/9, 466b/7
kemīn: (Far. is.) Pusu.
k.+e 474b/18
kemter: (Far. s.) Çok değersiz.
k. 461a/25, 476b/17
kenār: (Far. is.) Bir şeyin bitiş kısmı, uçtaki kısmı.
k. (kenar-ı nil) 480b/20
k.+a 465a/18
k.+dan 465a/7
k.+ında 479b/19
k.+larından 469a/10
kendü: (zamir) Kişinin öz varlığı.
k. 451a/21, 453a/10, 454a/15, 464a/4, 472a/12, 473a/15, 478a/15, 480b/25, 481a/24
k.+den 451a/6, 461a/19, 482b/9
k.+ler 452a/18, 454a/3, 465b/4
k.+lere 451b/18, 453a/18, 456a/14, 469b/20, 475a/25

k.+leri 456b/6, 468a/19
k.+lerin 457b/19
k.+lerle 482a/1
k.+müz 452b/12
k.+si 449a/17, 462a/19
k.+ye 454b/18, 457a/19, 459b/18, 471a/24, 472a/24, 479b/5, 481a/2
k.+yi 481b/5, 482a/19
ker: (Far. is.) Sağır.
k. 470b/17, 481a/21
kerbān sarāy: (Far. is.) Ana yollar üzerinde kervanların konaklaması için yapılmış büyük han.
k.+a 473a/9
kerīm: (Ar. s.) Kerem sahibi, cömert.
k. im (şeref-i takbil-i enamil-i kerim) 471b/14
kerīme: (Ar. s.) Kerem sahibi, cömert.
k. yi (ayet-i kerime) 454a/16
kerrāt: (Ar. is. kerre'nin c.) Defalar, kereler.
k.+la 447b/21
kerre: (Ar. is.) Defa, kez.
k. 466b/2
kes: (Ar. is.) Kimse, kişi.
k. 464a/13
kes-: (f.) 1. Kesici aletle ikiye ayırmak. 2. Geçişini durdurmak.
k.-di 448a/8
k.-meki 466a/14
k.-üp 456b/10, 474b/12
kesb: (Ar. is.) Çalışarak kazanma, kazanma.
k. (ehl-i kesb) 477b/5
kesdür-: (f.) Kesmek işini başkasına yaptırmak.
k.-üp 475b/6
kesil-: (f.) İkiye ayrılmak.
k.-di 448b/ek satır
k.-enleriñ 463a/1
k.-üp 452b/17, 455b/9, 467b/23, 477a/3
keṯīr: (Ar. s.) Çok, bol.
k. (cem-i kesir) 457a/5, 457a/7
keṯr: (Ar. is.) Kırma, zarar verme.
k. 449b/14
keṯret: (Ar. is.) Çokluk, fazlalık.
k. (kesret-i merakib) 477a/13
k. (kesret-i besatin) 468b/7
k. (kesret-i emtar) 456b/3
k. (kesret-i küşte-gan) 480b/18
k. (kesret-i meyl) 471b/7
k.+i 455b/21
k.+inden 447b/5, 473b/22
k.+ini 475a/25
keşşāfü'l-müşkilātü'd-dīniyye: Dini zorlukları halledeneler.
k. 459b/22
keştī: (Far. is.) Gemi.
k. 478a/14
ketm: (Ar. is.) Saklama, gizleme.
k. (ketm itmek) 472b/4
k.+e 448b/12
kevkeb: (Ar. is.) Yıldız.
k. (kevkeb-i baht u ikbal) 446a/7
kevkebe: (Ar. is.) Debdebe, tantana, gösteriş.
k. 471a/7
kıblī: (Ar. s.) Kıbleyle ilgili.
k. sine.+ (taraf-ı kıbli) 476a/8
ḳıdvetü'l-küberāü'l-fiḫām: Büyüklerin öncüsü olan kişiler.
k. 478b/19
ḳıdvetü'l-ümerāü'l-kirām: Büyüklerin öncüsü olan kişiler.
k. 478b/8
ḳıdvetü'l-emāṯil ve'l-aḳrān: Akran ve benzerlerinin en büyüğü.
k. 468a/8
ḳıl-: (Ar. is.) Etmek, eylemek, yapmak.
k.-asın 472a/12
k.-asın (itimad kılmak) 461a/2, 480b/12
k.-asız (itimad kılmak) 468a/12
k.-dı (inha kılmak) 479a/20
k.-dı (pür kılmak) 467b/9
k.-dılar (mahsur kılmak) 447a/13
k.-dum 470b/7
k.-up 453a/13, 471b/25, 472a/17, 478b/16
k.-up (araste kılmak) 479a/14
k.-up (hücum kılmak) 480a/10
k.-up (munsarif kılmak) 467a/23
k.-up (takviyyet kılmak) 465a/11
k.-up (telif kılmak) 449a/15
ḳılāʿ: (Ar. is. kalʿa'nın c.) Kaleler, surlar.
k. 448a/20, 458a/24, 459b/1, 466b/22, 469a/12
k. (der-beyan-ı kıla-ı-meftuha) 458a/23

k. (ekser-i kıla-ı diyarbekir) 461a/8
k. (kıla-i kürdiyye) 449a/11
k. (muhafaza-yı kıla) 471a/8
k. (teshir-i kıla) 458b/12
k. (zamime-i kıla-ı şah-ı kişver-gir) 447a/19
k. (zamime-yi kıla-i osmani) 466a/22
k. ı (mefatih-i kıla) 448a/21
ḳılıç: (is.) Kın içine koyup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silah.
k. dan (kılıçdan geçmek) 478b/23, 479b/13
k.+dan 479b/20
k.+dan.+ (kılıçdan geçmek) 480a/21
k. 460a/9
k.+dan (kılıcdan geçürmek) 449b/4, 459a/14
ḳılın-: (f.) Yapılmak, edilmek.
k.-up 477b/7
ḳıllet: (Ar. is.) Azlık.
k. (kıllet-i ab u alef) 468b/1
ḳır-: (f.) Öldürmek.
k.-up 449a/3, 479b/8
k.-dılar 478a/10
k.-dı 477b/18
ḳır: (is.) Şehir ve kasaba dışındaki işlenmemiş boş arazi.
k.+ında 455b/6, 457a/21, 463a/23, 472a/22, 476b/2
k.+ından 458b/13
ḳırā'et: (Ar. is.) Okumak.
k. (kıraet eylemek) 474a/6
ḳırḳ: (is.) Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önceki sayı.
k. 453a/16, 472a/3
ḳırḳ biñ: (is.) Otuz dokuz binden sonraki sayı.
k. 461b/22
k. (kırk elli biñ) 467b/3
ḳısım: (Ar. is.) Bir bütünün bir bölümü.
k. 457b/19
ḳış: (is.) İlkbahar ve sonbahar arasındaki mevsim.
k. 469a/6
k.+da 470a/19
k.+ı 449a/23
ḳışla-: (f.) Kış mevsimini geçirmek.
k.-dılar 455a/1
k.-mak 454b/24
ḳışlaḳ: (is.) Kışın barınılan kışlık yer.
k.+da 449a/19, 457a/19, 470b/21
k.+ından (kışlagından) 451b/16
ḳıtāl: (Ar. is.) Savaş, birbirini öldürme.
k. 467b/6, 475a/6, 479b/1
k. (edevat-ı harb u kıtal) 480a/10
k. (isad-ı mukaddemat-ı kıtal) 463b/18
k. (mahall-i kıtal) 477a/19
k. den (mevki-i kıtal) 480b/21
k. e (mareke-yi kıtal) 466a/25
k.+e 450a/19, 472a/11
ḳıyām: (Ar. is.) 1. Ayağa kalkma. 2. Baş kaldırma.
k. (kıyam eylemek) 464b/13
k. (kıyam göstermek) 454b/9
k. ı (şart-ı kıyam) 473b/23
ḳıymet: (Ar. is.) Bir şeyin taşıdığı maddi varlığa göre tespit edilen karşılık.
k.+i 466b/5
Ḳızılbāş: (birl. is.) Şah İsmail'in egemenliğindeki Safevi Türkmenler.
k. 447a/20, 449a/11, 449a/8, 450a/12, 455a/17, 455b/6, 455b/7, 458a/21, 458b/1, 462b/10, 462b/3, 468a/19
k. (halife-i kızılbaş) 450a/22
k. (ayan-ı kızılbaş) 458b/5
k. (bintu-ı kızılbaş) 458b/19
k. (cevab-name-i şah-ı kızılbaş) 446a/3
k. (güruh-ı mekruh-ı kızılbaş) 457b/11
k. (halife-i kızılbaş) 459a/20
k. (inhizam-ı kızılbaş) 463a/3
k. (kızılbaş-ı bed-güman) 452a/12
k. (kızılbaş-ı zahirü'l-ilhad) 452a/22
k. (merdüm-i kızılbaş) 449a/25
k. (serdar-ı kızılbaş) 457a/16
k. (şah-ı kızılbaş-ı bed maaş) 450b/25
k. (taife-yi kızılbaş) 458a/24
k. (taife-yi makhur-ı kızılbaş) 453b/8
k. (tedmir-i kızılbaş-ı küstah) 447a/4

k. (tedmir-i kızılbaş-ı leim) 455a/7
k. (temam-ı kızılbaş) 450b/19
k. (ümera-yı kızılbaş) 453a/21
k. (zenadika-yı kızılbaş-ı bi-din) 463b/9
k. ı (leşker-i kızılbaş) 456b/25
k. a (bilad-ı kızılbaş) 452b/7
k. a (melahide-i kızılbaş) 481b/5
k. dan (ümera-ı kübera-ı kızılbaş) 459a/23
k. dır.+ (leşker-i kızılbaş) 452b/20
k. ı.+ (dalalet-i kızılbaş) 452a/23
k. la (bekaya-yı güruh-ı mekruh-ı kızılbaş) 450a/8
k.+'a 447a/16, 449a/8, 454b/5, 462b/3, 474b/14
k.+'dan 446b/12, 449b/24, 450a/10
k.+'ı 451a/19
k.+'ıñ 450a/19, 456b/10
k.+'uñ 449a/24
k.+la 451a/12, 462a/22
k.+lar 447a/14, 454b/3, 456b/11, 457a/1
k.+lara 449b/3
k.+larıñ 456a/9, 456b/9
k.+laruñ 449b/20

ki: (Far. bağlaç) 1. İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle haline getirir. 2. Özneyi ya da bazen bir tümleci kuvvetlendirmek için cümlenin temel bölümüne bağlar. 3. O kadar, öyle vb. kelimelerden sonra kullanıldığında cümleye güç katar.
k. 446a/14, 446a/17, 446a/23, 446a/5, 446b/20, 446b/9, 447b/6, 448a/1, 449a/19, 449b/7, 450a/13, 450a/15, 450a/17, 450a/17, 450a/19, 450a/3, 450a/4, 450a/9, 450b/13, 450b/13, 450b/2, 450b/20, 450b/5, 450b/7, 450b/9, 451a/13, 451a/23, 452a/19, 452a/21, 452a/22, 452b/1, 452b/13, 452b/16, 452b/18, 452b/19, 452b/23, 452b/5, 452b/6, 452b/8, 453b/12, 453b/18, 453b/20, 454a/11, 454a/13, 454a/16, 454a/20, 454a/22, 454a/8, 454b/10, 454b/17, 454b/18, 455a/12, 455a/14, 455a/24, 455b/10, 455b/12, 455b/20, 455b/3, 456a/2, 456a/20, 456a/21, 456a/9, 456b/25, 457a/18, 457b/11, 457b/13, 458a/13, 458a/17, 458a/24, 458b/5, 458b/7, 459a/16, 459a/22, 459a/25, 459a/6, 459b/15, 459b/25, 460a/20, 460a/25, 460b/12, 460b/16, 460b/24, 461a/17, 461a/21, 461a/24, 461a/7, 461b/2, 461b/23, 461b/3, 462a/25, 462b/19, 463a/8, 463b/1, 463b/15, 463b/2, 463b/24, 463b/4, 463b/8, 464a/1, 464a/13, 464a/25, 464b/25, 464b/5, 464b/7, 465a/1, 465a/21, 465a/5, 465a/7, 465b/13, 465b/18, 465b/23, 465b/25, 465b/5, 466a/8, 467a/14, 467a/19, 467a/25, 467a/6, 468a/16, 468a/17, 468a/20, 468a/22, 468a/25, 468b/5, 468b/6, 468b/6, 468b/8, 469a/19, 469a/22, 469b/16, 470a/22, 470a/6, 470a/6, 470a/7, 470b/1, 470b/10, 470b/13, 470b/18, 471a/12, 471a/19, 471a/2, 471a/24, 471a/5, 471b/11, 471b/12, 471b/2, 471b/22, 472a/15, 472a/2, 472a/24, 472a/9, 472b/1, 472b/10, 472b/10, 472b/11, 472b/15, 473a/11, 473a/9, 473b/2, 473b/23, 473b/23, 473b/9, 474a/17, 474a/21, 474a/23, 474b/13, 474b/15, 474b/19, 474b/3, 475a/11, 475a/13, 475a/21, 475a/24, 475b/15, 475b/17, 475b/20, 475b/3, 475b/5, 476a/12, 476a/15, 476a/17, 476a/20, 476a/22, 476a/8, 476b/2, 476b/23, 476b/8, 477a/14, 477a/16, 477b/10, 478a/22, 478a/5, 478b/11, 478b/2, 478b/5, 478b/8, 479a/11, 479b/23, 480a/3, 480a/5, 480b/15, 480b/8, 481a/24, 481a/25, 481b/1, 481b/10, 482a/14, 482a/18, 482a/2, 482b/17, 482b/24, 482b/3, 482b/9

kibār: (Ar. s.) Büyük, ulu ve seçkin kimseler.
k. (ümera-yı kibar) 482a/6
k. (kibar-ı çerakise) 465b/10
k.+ından 477a/1

kiber: (Ar. is.) Büyüklük.
k. i (ermeniye-i kiber) 464b/12

kibr: (Ar. is.) Büyüklük taslama, kendini büyük görme.
k. 446b/2
k. (heva-yı kibr ü gurur) 446a/18
kilīd: (Far. is.) Anahtar, düğme vb. bir parça ile işleyen kapatma aleti.
k. (kilid-i fütuh-ı memalik-i iran) 452b/18
k. (kilid-i mesalih-i din ü devlet) 454a/16
kilīm: (Far. is.) Zemine veya sedir, divan vb. yerlere serilen çeşitli renklerde ve motiflerde kıl ya da yün dokuma.
k.+e 461a/24
kim: (zamir) Hangi kimse.
k. 473a/13
k.+ler 448b/10
k.+lerüñ 448b/11
kimesne: (zamir) Kimse.
k. 471b/19, 472b/25, 477a/14, 478a/20, 482a/10
k.+ler 478a/25
k.+leriñ 477a/2
k.+ye 451a/21
k.+yi 478b/18
kimi: (zamir) Bahsedilen şeylerden ya da kişilerden bir kısmı, bazısı.
k. 479a/22, 479a/22, 480a/7, 480a/8
k.+ni 479b/8
k.+nüñ 479b/8
kimse: (zamir) Herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen şahıs.
k.+nüñ 448b/17
kīne-cū: (Far. birl. s.) İntikam almaya çalışan.
k. (şah-ı kine-cu) 448a/2
kirām: (Ar. is.) Soylu kimseler.
k. (aba-yı kiram) 472a/5
k. (sahabe-yi kiram-ı resul) 471a/4
k. (iftiḫārü'l-ümeraü'l-kirām)
kirdār: (Ar. is.) İş, davranış.
k. (zi-kirdar-ı na-savab) 464a/13
kīse: (Far. is.) Kese.
k. (kise-i amal-i sipah) 454b/6
kişi: (is.) İnsan, kimse, şahıs.
k. 473a/15
kişver: (Far. is.) Memleket, ülke.
k. (azm-i sultan be-feth-i kişver-i şam) 468a/14
k. (kişver-i şam) 462b/21
k.+i 452a/13
k.+ine 462a/19, 463a/14
k.+lerin 464a/6
kişver-gīr: (Far. birl. s.) Ülke tutan, padişah.
k. de.+ (sahife-yi zamir-i şah-ı kişvergir) 470a/11
k. (zamime-i kıla-ı şah-ı kişver-gir) 447a/19
kişver-güşā: (Far. birl. s.) Bir ülkeyi fetheden, fatih.
k. (sultan-ı kişver-güşa) 448b/20
k. ya (padişah-ı kişver-güşa) 455a/5
k. ya (sipah-ı kişver-güşa) 471a/10
kişver-güşālıḳ: (is.) Fatihlik.
k.+da 454a/25
kişver-sitān: (Far. birl. s.) Ülke alan.
k. (padişah-ı kişver-sitan) 469a/20
kişver-sitānī: (is.) Fatihlik.
k. de (mabeyn-i şahan-ı kişver-sitani) 461b/10
ḳo-: (f.) Koymak.
k.-dı (kadem komak) 470b/22
k.-mak 446b/5
ḳol: (is.) 1. İnsanın omzundan parmak uçlarına kadar uzanan organı. 2. Bir askeri kuvvetin yanlarından her biri.
k.+da 476a/16, 479a/16, 479a/17, 479b/3
k.+dan 476a/22, 479b/6
k.+larında 464b/15
ḳon-: (f.) Yolculuk sırasında bir yerde konaklamak, geçeyi geçirmek.
k.-dukda 447b/21
k.-up 461b/20
ḳonul-: (f.) Yolculuk sırasında bir yerde durup gecenin geçirilmesi.
k.-up 479a/7
ḳorçı: (Ar. is.) Safevi hükümdarlarını korumakla görevli muhafız.
k. 457b/21, 457b/23
k.+sı 455b/2
ḳoş-: (f.) Ayaklarını sıra ile yerden keserek öne doğru hızla gitmek.
k.-salar 456a/25
k.-up 471a/19
ḳoş-: (f.) Yanına katmak, arkadaş olarak eklemek.

k.-up (yanına koşmak) 451a/9
ḳovuşma: (is.) Birbirini kovalama.
k. 467b/14, 479b/2
ḳoy-: (f.) 1. Bırakmak. 2..... duruma getirmek, o hale sokmak.
k.-duklarında 453b/7
k.-up 447a/24, 471a/16, 475b/7
ḳoyul-: (f.) Üstüne saldırmak, hücem etmek.
k.-up 456b/8
ḳoyun: (is.) Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yününden faydalanılan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan.
k.+a 452a/3
köpri başı: (i. tam.) Silvan (Dicle) Köprüsü'nden bahsederken kullanılan tamlama.
k.+'na 457a/1
k.+na 456a/25, 456b/15
k.+nda 456a/23, 456b/1, 456b/24
k.+ndan 457a/1
küçe: (Far. is.) Dar sokak, ince yol.
k. 477b/18
k.+den 478a/12
k.+leri 478a/18
k.+lerine 477a/7
k.+ye 478a/13
ḳuḍāt: (Ar. is. kadı'nın c.) Kadılar.
k. 451b/12
k.+ını 481a/18
kuḍatü'l-müslümīn: (Ar. is.) Müslümanlar'ın kadıları.
k.+ (akza-yı kudatü'l-müslümin) 478b/10
ḳudret: (Ar. is.) Kuvvet, güç.
k. 475a/25, 482a/21
k.+de 465a/1
k.+ini 454a/25
k.+leri 476b/5, 481b/15
ḳuds: (Ar. is.) Mukaddes ve mübarek olma.
k. (kuds-i mübarek) 473b/12
k. (ziyaret-i kuds-i şerif) 473a/20
k. (kuds-i şerif) 469a/11, 469a/14
ḳudsī: (Ar. s.) Kutsal.
k. (hatır-ı kudsi) 473a/20
k. lerine (hatır-ı kudsi-mazahir) 468a/15
ḳudūm: (Ar. is.) Uzak bir yerden, uzun yoldan gelme, ayak basma.
k. 452b/1, 472a/25
k. (hin-i kudum-i asker-i sultani) 476b/23
k. (kudum-ı ümera) 454b/9
k.+ı 475a/16
k.+ını 463a/14
k.+larından 456b/11
kūh: (Far. is.) Dağ.
k. 447b/24, 472b/11, 475b/17, 476a/20
k. (kuh-ı halil) 473b/23
k. (kuh-ı pür-temkin) 464b/2
k.+dan 475b/17
k. (kūh-simā) 475b/6
k. (kuh-sitan-ı bealbek) 465a/4
k. 471a/13
ḳul: (is.) 1. Allah tarafından yaratılmış olan insan. 2. Başka ülkeden alınan köle.
k. 474b/7
k.+ları 457a/9, 472b/19, 479b/21, 482a/24
k.+larımla 480a/5, 480a/7
k.+larına 461a/25
k.+larından 451a/21, 479a/3
k.+larınuñ 451a/24, 457a/17
ḳulaġuz: (is.) Kılavuz, rehber.
k. 472b/6
k. (kulaguz itmek) 447b/20
k.+uñuz 448b/10
ḳulaḳ: (is.) İşitmeye yarayan organ.
k.+ları 463a/2
k.+ların 449a/3
ḳulle: (Ar. is.) Kule kelimesinin eski şekli.
k.+si 466b/11
k.+sine 462a/22
ḳulūb: (Ar. is. kalb'in c.) Kalpler.
k. (kulub-i nas) 482b/19
k. (tesliye-i kulub-i ibad) 478b/6
k.+ına 451b/6
ḳumluḳ: (is.) Çöl.
k. 474a/22
kūr: (Far. s.) Kör.
k. 470b/17, 481a/21
ḳur-: (f.) Hazırlamak.
k.-dılar (top kurmak) 477b/16
k.-dugı 475b/13
k.-up 475b/12, 475b/6
k.-up (alay kurmak) 462a/19
ḳurb: (Ar. is.) Yakın.
k. 452b/7

k. (ba-vücud-ı kurb-ı menzil ü makam) 473b/6
k. (kurb-ı haleb) 465b/19
k. (kurb-ı sultan) 473b/8
k.+ına 466a/17
k.+ında 468b/7
ḳurd: (is.) Köpekgillerden, gri sarı renkli, yırtıcı, etçil, memeli hayvan.
k. 452a/3
ḳurı: (i. ve s.) Nemi, suyu olmayan.
k. 473b/22
Ḳur'anī: (Ar. s.) Kur'an ile alakalı.
k. 'den (ayat-ı Kur'ani) 474a/6
ḳurtar-: (f.) Kurtulmasını sağlamak, bir canlıyı tehlikeden kurtarmak.
k.-madılar 478a/6
k.-maga (can kurtarmak) 480b/25
k.-mak 462a/10
ḳurul-: (f.) Hazırlanmak.
k.-dı 477a/21
kuṣūr: (Ar. is.) Hata.
k. (kusur-ı tedbirleri) 449b/1
kuṣūr: (Ar. is. kasr'ın c.) Kasırlar.
k. ında (bam-ı kusur) 453b/19
ḳuş: (is.) Yumurtlayan omurgalılardan, iki kanatlı, uçucu hayvanların genel adı.
k. 447b/2
ḳuşat-: (f.) Etrafını sarmak.
k.-up (kuşadup) 480a/6
kūşe: (Far. is.) Köşe.
k.+lerde 482b/11
k.+lere 480b/16
ḳuşluḳ: (is.) Günün sabahla öğle arasındaki saatleri.
k. 475b/20
ḳuşluḳ vaḳti: Günün sabahla öğle arasındaki saatleri.
k. 479a/11
k.+nde 467b/4
ḳutelā': (Ar. is. katil'in c.) Katiller.
k. (revayih-i kabiha-ı kutela-yı çerakise) 477a/25
ḳuṭnī: (Ar. is.) Pamuklu dokuma.
k. 466b/7
ḳuvvet: (Ar. is.) Canlı bir organizmanın faaliyetini sağlayan güç.
k. 453a/13, 454a/25, 455b/21, 464b/25, 465a/1
k. (kuvvet-i devlet) 477a/9
k. (kuvvet-i kahire) 472a/13
k.+leri 476b/5
kūy: (Far. is.) Köy, mahalle.
k. (kuy-ı mehemmed paşa) 456b/16
k.+ı 446a/9
küberā': (Ar. is. kebir'in c.) İleri gelenler, büyükler.
k. (kübera-yı ecnad) 461a/22
k. (ümera-ı kübera-ı kızılbaş) 459a/22
kübrā: (Ar. s.) Daha büyük, pek ulu.
k. (havadis-i kübra) 480b/6
k. (mahall-i melhame-i kübra) 477a/6
k. (ḍaḥve-i kübra) 481b/23
küffār: (Ar. is. kafir'in c.) Kafirler.
k. 453b/17, 453b/17
k. (kam-ı küffar) 448b/22
k. a (cebabire-yi 453b/17
k. ı (haşak-ı vücud-ı na-pak-ı küffar) 449a/4
küfr: (Ar. is.) Allah'ın varlığını, birliğini kabul etmeme, dinin esaslarına inanmama.
k. 467a/15
k. (ref-i kavanin-i küfr ü ilhad) 451b/14
külāh: (Far. is.) Askerler ve her tabakadan insan tarafından asırlar boyunca giyilmiş olan, genellikle tepesi sivri, dikişsiz, tek parça keçeden baş giyeceği.
k. (külah-ı sürh) 446a/17
k.+ını 446a/8
küllī: (Ar. s.) Bütün.
k. 460a/5
külliye: (Ar. is.) Bütün.
k. (takviyyet-i külliye) 451b/19
k. sine (feth-i külliye) 460a/3
külliyet: (Ar. is.) Bütünlük.
k. 458b/7
künc: (Far. is.) Köşe.
k. 465a/7, 480b/16, 482b/11
kürān: (Far. is.) Al renkli at.
k. (küran-ı baha) 466b/5
kürd: (Ar. is.) Bugün çoğunluğu Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Güney Kafkasya'da yaşayan topluluk ve bu topluluğa mensup kimse.

k. 451b/22, 451b/25, 453a/21, 455b/5
Kürdistan: (Ar. is.) Metinde Kürt topluluğunun yaşadığı topraklara verilen ad.
k. 451a/5, 463a/2
k. (456a/9
k. (dilaveran-ı kürdistan) 458a/10, 458a/14
k. (memalik-i kürdistan) 452a/22
k. (sanadid-i kürdistan) 459b/4
k. (ümera-yı kürdistan) 450b/4, 455b/23
k.+'a (hükkam-ı kürdistan) 449b/8
k.+'a (ümera-yı kürdistan) 453a/5, 453a/7
k.+'a.+ (müluk-ı kürdistan) 449b/11, 451b/17
k.+'da (memalik-i kürdistan) 450a/4
k.+'dan.+ (hükkam-ı kürdistan) 450b/20
k.+'ıñ (ümera-yı kürdistan) 457b/21
kürdiyye: (Ar. is.) Kürtlere ait.
k.+'de (kıla-i kürdiyye) 449a/11
Küregān: Timur'un lakabı, damat.
k. ıñ (teymur-ı küregan) 447a/2
kürk: (is.) İşlendiği zaman giyecek yapmak için kullanılan hayvan postu.
k. 460a/9
küstāḫ: (Far. is. ve s.) Haddini bilmez, utanmaz.
k. 457a/11
k. (tedmir-i kızılbaş-ı küstah) 447a/4
k.+lar 446b/18
küşte: (Far. s.) 1. Öldürülmüş, maktul. 2. Ceset.
k. 478a/8
k. lerinden (adem-i küşte) 479b/17
k.+ler 467b/12, 480b/20
k.+lerden 465b/9
k.+lerin 465b/14
küşte-gān: (Far. is.) Öldürülmüş olanlar.
k. (kesret-i küşte-gan) 480b/19
k. a (seyl-i dima-yı küşte-gan) 478a/23

L

lā-büdd: (Ar. s.) Gerekli.
l.+dür 471b/22
lā-cerem: (Ar. zf.) Şüphesiz, besbelli.
l. 451b/17, 475b/19, 461b/11, 472b/11, 478b/5
lā-yezāl: (Ar. s.) Bitmez, ebedi.
l. 482a/25
lāf: (Far. is.) Söz.
l. 482b/23
lāḥiḳ: (Ar. s.) Yetişen, ulaşan.
l. (lahik olmak) 478b/24
laḥẓa: (Ar. is.) An.
l. 465a/19, 474b/11, 477a/16
lā'iḥ: (Ar. s.) Meydanda olan.
l. 461a/2, 471b/11
lākin: (Ar. bağlaç) Ama, ancak, fakat.
l. 446a/10, 449a/8, 451a/20, 451a/5, 452a/5, 452b/16, 454a/9, 454b/21, 456b/2, 462a/24, 462a/5, 463a/10, 464a/13, 465b/21, 465b/3, 468b/3, 470a/6, 472b/1, 473a/21, 473a/4, 476b/13, 482b/7
lāmiü'n-nūr: (Ar.) Nur saçarak parlayan.
l. ıma (huzur-ı lamiü'n-nur) 479b/16
lāşe: (Far. is.) Leş.
l.+leri 480a/23
latīf: (Ar. s.) Zevk ve ruh okşayıcı güzellikte olan.
l. iñüz (asar-ı latif) 471b/11
lāyıḳ: (Ar. s.) Uygun, yaraşır.
l. 481a/23, 482a/25
l. (layık görmek) 456a/14
l. (layık-ı riayet) 471b/19
lāzım: (Ar. is. ve s.) Gerekli.
l. 470b/9, 471b/22
l. (lazım gelmek) 476b/18
l. (lazım olmak) 446a/13, 460b/7, 462a/25, 480b/7
l.+dur 456a/1
l. (lazımü'l-eda) 470b/3
l. ime (misal-i lazımü'l-imtisal) 472a/16
l.+de (lazımü'l-imtisal) 452a/8
leb: (Far. is.) Kenar.
l. (leb-i cu) 465a/19
le'īm: (Ar. is. ve s.) Alçak, aşağılık.
l. (tedmir-i kızılbaş-ı leim) 455a/7

leş: (Far. is.) Kokmuş hayvan ölüsü.
l.+leri 480a/22
leşker: (Far. is.) Asker.
l. 450a/15, 453b/1, 454b/22, 453b/25
479a/1, 479a/4
l. (dest-bürd-i leşker-i cerrar-ı-ateş-bar) 446b/4
l. (kalb-gah-ı leşker-i nekbet-eser) 464b/20
l. (leşker-i ada) 456a/24, 477a/5
l. (leşker-i adüvv) 452a/3
l. (leşker-i araste) 450b/16
l. (leşker-i bi-şomar) 461b/15
l. (leşker-i cerrar-ı feth-asar) 479a/21
l. (leşker-i derya-kenar) 465a/5
l. (leşker-i ırak-ı arab) 455a/23
l. (leşker-i islam) 473a/15
l. (leşker-i kızılbaş) 452b/20, 456b/25
l. (leşker-i mısır) 464b/19
l. (leşker-i rum) 473a/11
l. (leşker-i sultan) 465b/3
l. (piş-rev-i leşker-i zafer-şiar) 452b/1
l. (tertib-i leşker) 450a/23
l.+den 472b/3
l.+i 453a/24, 454b/13
l.+ini 470a/18
l.+inüñ 467b/23, 478b/21
l.+iñ 456b/6, 473a/6
l.+lerin 457b/18
l.+lerinüñ 454a/25
l.+i 471a/18
leşkeryān: (Ar. is. leşker'in c.) Askerler.
l. (temami-i leşkeryan) 454b/7
l. (pay-mal-i leşkeryan-ı kattal) 478a/19
lett: (Ar. is.) Dayak.
l. 462b/1
levāḥıḳ: (Ar. is. lahika'nın c.) Ekler, ilaveler.
l.+ı 468a/2, 466a/6, 480b/1
levā'ic: (Ar. is. laice'nin c.) Kalpleri aşktan yananlar.
l. (levaic-i cenk ü cidal) 467b/7
levāzım: (Ar. is. lazıme'nin c.) Silahlı kuvvetlerin cephane ve silah dışında kalan yiyecek, giyecek maddeleri, çeşitli alet ve araç gibi ihtiyaçları.
l. 473b/18
l. (levazım-ı sefer) 475a/12
l. (takdim-i levazım-ı azam) 473b/8
levṣ: (Ar. is.) Kir, pis, murdarlık.
l. (levs-i habaset) 468a/21
leyl: (Ar. is.) Gece.
l. de (nısf-ı leyl) 477b/10, 481b/21
leyle: (Ar. is.) Bir gece, tek bir gece.
l. (leyle-yi mezbure) 482a/2
leyyīn: (Ar. s.) Yumuşak, mülayim.
l. (leyyin-i kelam) 463a/18
leẕiẕ: (Ar. s.) Tadı güzel olan.
l. 447b/4
li-haẕā: (Ar. zf.) Bunun için, bundan dolayı.
l. 481b/5, 449a/12, 449a/4, 461a/25, 470a/8, 470b/3
li-vechillāh: Sırf Allah için.
l. 478b/20
li'ām: (Ar. is. leim'in c.) Aşağılık, alçak kimseler.
l. (çerakise-yi liam) 465b/17
l. ıñ (şah-ı liam) 446a/4
libās: (Ar. is.) Elbise, giyecek.
l. (libas-ı hadid) 476b/1
l.+ıyla 457b/14, 478a/13
lisān: (Ar. is.) Anlaşma vasıtası olarak dil.
l. (lisan-ı hal) 467b/19, 467b/9
l. (lisan-ı kalem) 459b/15
l. (lisan-ı merhamet-ihtisas) 482b/1
l. (lisan-ı şerif) 475a/4
lisānī: (Ar. s.) Dille ilgili.
l. 454a/20
livā': (Ar. is.) 1. Bayrak. 2. Osmanlı mülki teşkilatında bir mutasarrıf tarafından yönetilen vilayetle kaza rasındaki idari bölüm, sancak.
l. (ikamet-i liva-yı fitne vü fesad) 468a/18
l. (liva-yı gadr u muhalefet) 481b/3
l. (liva-yı menkus) 447b/25
l. (liva-yı zafer) 448b/21
l. (müstakarr-ı liva-yı vezir-i azam) 476a/23
l.+larını 476b/11
l.+sı 466a/9
lutfullah: (Ar.) Allah'ın lutfu, Allah'ın kulunun işini rast getirmesi.

l. ı (manzar-ı lutfullah) 469b/7

M

mā-ʿadā: (Ar. edat) –den başka.
m. 471a/1
mā-fi'ż-żamīr: Gönüldeki şey, yürekte yatan şey.
m.+inden 462b/7
maʿan: (Ar. zf.) Beraber, birlikte.
m. 464a/14
maʿber: (Ar. is.) Geçilecek yer, köprü.
m. (maber-i fırat) 463a/5
m. (maber-i mezbur) 462a/4
m.+inden 461b/25, 462a/3
mābeyn: (Ar. is.) İli şeyin arası, ara.
m. (mabeyn-i şahan-ı kişver-sitani) 461b/9
m.+de 455b/13, 460b/19, 463a/6, 467b/12
m.+i 456b/2, 458a/14, 465b/16
m.+inde 454b/22, 481b/25
m.+lerinde 454b/12, 461a/16
m.+lerine 451a/23
maʿbud: (Ar. is.) İlah.
m. (mabud-ı enbiya) 473a/25
mācerā: (Ar. is.) Yaşanan olaylar dizisi.
m.+yı 455a/5
mādām: (Ar. bağlaç) Çünkü, madem.
m. 450a/17, 458b/7
maʿdenü'l-faẓl: Fazilet madeni.
m. 467a/3
maʿdilet: (Ar. is.) Adalet, insaf.
m. (takbil-i besat-ı madilet-menat) 466a/6
maḍreb: (Ar. is.) Çadır vb. kurma.
m. (madreb-i hıyam-ı asker-i islam) 468b/21
maʿdūd: (Ar. s.) Sayılı, belli.
m. 482a/24
m. (madud-ı kalil) 481a/11
m.+dur 456a/5
maʿdūde: (Ar. s.) Sayılı, belli.
m. (eşhas-ı madude) 477a/9
maʿdūm: (Ar. s.) Var olmayan.
m. 447a/20
maʿfuvv: (Ar. s.) Hatası bağışlanmış.
m. 461b/2
maġbūṭ: (Ar. s.) Gıpta edilen, imrenilen.
m. (magbut-ı ekabir ü ayan) 472a/9
m.+ı 453b/23
maġfiret-penāh: (Far. birl. s.) Allah'ın affına mazhar olan, bağışlanan.
m. (şah-ı magfiret-penah) 474b/13
maġlūb: (Ar. s.) Yenilmiş.
m. 476b/11, 478b/22
m. (maglub olmak) 479b/11
maġrib-zemīn: (Far. birl. is.) Batı ülkesi.
m.+e 482a/5
maġrūr: (Ar. s.) Kendini beğenmiş, kibirli.
m. 448a/4
m. a (civanan-ı magrur) 456b/22
māh: (Ar. is.) Bir takvim yılının on ikide biri.
m. (mah-ı mencuk-ı rayat-ı feth-ayat) 467a/23
m. (mah-ı mezbur) 471a/11
m. (mah-ı muharrem) 480a/3
m. (mah-ı ramazan) 469a/20
mahabbet: (Ar. is.) Sevgi.
m.+iñüze 471b/7
mahafe: (Ar. is.) Deve veya katır üzerine konan ve içinde iki kişi oturabilecek şekilde yeri olan kapalı mahmil.
m.+ye 476b/16
maḥafil: (Ar. is. mahfil'in c.) Toplantı yerleri.
m. (techiz-i mahafil-i beytü'l-haram) 470b/9
maḥall: (Ar. is.) Yer, mekan.
m. 478a/8
m.+de 457b/15, 457b/17
m.+e 454a/2
m.+ler 456b/3
m.+lerde 450a/16
m. (mahall-ı gayr-ı malum) 475b/8
m. (mahall-i hukumet) 461a/15
m. (mahall-i kıtal) 477a/19
m. (mahall-i mahud) 476a/8
m. (mahall-i mareke) 458a/13
m. (mahall-i melhame-i kübra) 477a/5
m. (mahall-i mezbur) 453b/2, 465b/22
m. (mahall-i mukabele) 458a/11
m.+de 462b/2, 463a/19, 469a/1, 479a/7
m.+e 464a/21, 468b/17, 472a/22
m.+inde 461a/7, 461b/7

maḥallāt: (Ar. is. mahalle'nin c.) Mahalleler.
m. da (miyan-ı mahallat) 465b/14
maḥalle: (Ar. is.) Şehir, kasaba, nahiye ve büyük köylerin, çeşitli isimlerle birbirinden ayrılan ve idari yönden bir muhratlığa bağlı olan kısımlar.
m. (mahalle-i azime) 478a/17
m.+deki 478a/9
maḫāric: (Ar. is. mahrec'in c.) İçeriden dışarı çıkılacak yerler.
m.+inden 451b/1
maḫāẕil: (Ar. is.) Rezil rüsva olmuş kimseler.
m.+i 459a/13
m.+üñ 449a/3
maḫāzin: (Ar. is. mahzen'in c.) Mahzenler.
m. 466b/9
maḥbūs: (Ar. s.) Bir yere kapatılmış, hapsedilmiş.
m. 463a/12, 479b/15
maḥfe: (Ar. is.) Deve ve fil gibi hayvanların sırtına koyulan karşılıklı oturma yerleri.
m. (mahfe-i fena-efgende) 476b/17
maḥfūẓ: (Ar. s.) Saklanmış, gizlenmiş.
m. (mahfuz olmak) 463b/22
maḥmil: (Ar. is.) Deve ve fil gibi hayvanların sırtına koyulan veya insanların omuzlarında taşınan, karşılıklı oturacak şekilde yapılmış bir çeşit sepet.
m. (mahmil-i şerif) 469b/14
maḥmiyye: (Ar. is. ve s.) Korunan, gözetilen.
m. den (muzafat-ı memalik-i mahmiyye) 468a/3
m. den (mülhakatü'l-ekalim-i mahmiyye) 480b/3
maḫrūb: (Ar. s.) Harabedilmiş.
m.+uñ 481b/24
maḥrūm: (Ar. s.) İyi ve güzel şeyden hissesi olmayan.
m. (çerkes-i mahrum) 465a/12
m. (mahrum itmek) 461b/21
maḥrūse: (Ar. s.) Korunan, muhafaza edilen.
m. 462b/15, 468b/19
m. (Āmid-i mahruse) 452b/18
m. (mahruse-yi amassiyye) 449a/1
m. (mahruse-yi Āmid) 449b/12, 449b/15, 449b/20, 454b/15
m. (mahruse-yi dimeşk) 461b/6
m. (mahruse-yi edirne) 449a/5
m. (mahruse-yi gazze) 478b/25
m. (mahruse-yi haleb) 478b/10
m. (memalik-i mahruse) 467a/1
m. (muzafat-ı memalik-i mahruse) 480b/3
m. (sakinan-ı memalik-i mahruse) 468a/7
m. (zahir-i şehr-i mahruse-yi dimeşk) 468b/22
m. ye (memalik-i mahruse) 448a/15, 449a/2, 466b/19, 466b/25
m. ye (sakinan-ı hıtta-yı memalik-i mahruse) 480b/7
m. 461a/4 (el-mahruse)
maḥsūd: (Ar. s.) Hased olunan, kıskanılan, nefret edilen.
m. (mahsud-ı emasil ü akran) 472a/9
m. (mahsud-ı müluk-ı aktar) 453b/16
maḥṣūr: (Ar. s.) Etrafı kuşatılmış.
m. 452b/20
m. (mahsur itmek) 473a/10
m. (mahsur kılmak) 447a/13
maḫṣūṣ: (Ar. s.) Yalnız bir kimsede bulunan, özgü, has.
m. 454b/5
m.+dur 473b/4
maḫtūr: (Ar. is.) Tehlikeli.
m. (mahtur-ı hatır-ı feyyaz) 482a/17
maʿhūd: (Ar. s.) Bilinen, adı geçen.
m. (hilaf-ı mahud) 468b/4
m. a (mevzi-i mahud) 456b/24
m. ları (kanun-ı mahud) 469b/18
m. uñ (mahall-i mahud) 476a/8
maḥv: (Ar. s.) Yok olmak.
m. (mahv olmak) 482b/15
maḥżā: (Ar. is.) Yalnız, ancak, sadece.
m. 471b/19
maḥżan: (Ar. zf.) Yalnız, ancak, sadece.
m. 467a/8
maḫzen: (Ar. is.) Devlete ait kıymetli şeylerin saklandığı depo.
m.+ler 448b/24
maḫẕūl: (Ar. s.) Terkedilmiş, hakir, perişan.

m.+lerin 453a/24
maḫẕūlān: (Ar. s.) Terkedilmişler, perişanlar, reziller.
m. (sultan-ı mahzulan) 481b/16
maḫẕūle: (Ar. s.) Terkedilmiş, hakir, perişan.
m. den (taife-i mahzule) 467a/18
maḫzūn: (Ar. s.) Hazine, kasa vb. yerlerde saklı olan para.
m. (mahzun olmak) 466b/2
maḫẕūr: (Ar. s.) Çekinilecek şey, sakınca.
m. 456a/1, 456b/6
maḫẕūẓ: (Ar. s.) Hoşlanmış, memnun.
m. 459b/16
mā'il: (Ar. s.) 1. Bir yana meyletmiş. 2. İstekli.
m. 461b/4
m. (mail olmak) 462a/24, 473a/22, 475a/18, 475b/14
maḳādīr: (Ar. is. mikdar'ın c.) Miktarlar, kısımlar.
m. (bast-ı makadir) 463a/16
m.+i 460a/16, 460a/22
maḳālīd: (Ar. is. miklad'ın c.) Anahtarlar.
m. (makalid-i feth) 466a/20
m. (makalid-i memleket) 468b/11
maḳām: (Ar. is.) 1. Durulacak yer, mekan, mahal. 2. Devlet kademesindeki yüksek mevki. 3. İçinde bir yatan bulunsun ya da bulunmasın, peygamber, veli vb. büyük bir zat adına yaptırılmış olan türbe, mezar, ziyaret yeri.
m. (ba-vücud-ı kurb-ı menzil ü makam) 473b/6
m. (makam eylemek) 468b/23
m. (makam-ı şark-ı encam) 473b/13
m. (makam-ı şerif) 467b/1
m. (makam-ı tazarru) 481a/12
m. (münasib-i makam) 474a/5
m.+da 473a/14, 474a/9
m.+ında 451b/13, 481b/14
maḳarr: (Ar. is.) 1. Durulan, karar kılınan yer. 2. Oturulan yer. 3. Merkez.
m. (hudavendigar-ı makarr-ı zafer) 465b/15
m. (makarr-ı hilafet) 448b/5
m. (makarr-ı saltanatlarına) 448b/8
m. (makarr-ı sipah-ı ada) 476a/21
maḳāṣıd: (Ar. is. maksad'ın c.) Maksatlar, niyetler.
m. ına (husul-i makasıd) 474b/4
maḳbere: (Ar. is.) Mezarlık, kabristan.
m. den (husun-ı makbere) 459a/3
maḳbūl: (Ar. s.) Kabul edilen.
m. 471b/18, 475a/2
maḳbūż: (Ar. s.) Alınmış, kabzedilen.
m. 482b/8
maḳhūr: (Ar. s.) 1. Yenilgiye uğramış. 2. Mahvolmuş, tükenmiş. 3. Allah'ın gazabına uğramış.
m. 451a/4, 468a/5, 473a/11, 480b/4
m. (güruh-ı makhur) 481b/13
m. (kavm-i makhur) 481b/24
m. (makhur eylemek) 450b/8, 456b/2
m. (cem-i makhur) 455b/10
m. (makhur olmak) 482a/16
m. (makhur-ı mezbur) 460b/24
m. (sarf-ı makhur) 446b/22
m. (taife-yi makhur-ı kızılbaş) 453b/8
m. ı (düşmen-i makhur) 454a/1
maḳhūrāne: (Ar. zf.) Kahra uğramış bir halde.
m. si (endişe-yi makhurane) 477b/9
maḳṣad: (Ar. is.) İstenilen, kastedilen şey, meram.
m. (maksad-ı aksa) 473a/23
maḳṣūd: (Ar. s.) Söylenilmek, belirtilmek istenen.
m. (şahid-i maksud) 470b/13
m. a (menzil-i maksud) 473b/17
maḳṣūr: (Ar. s.) Kısaltılmış.
m. (maksur olmak) 455a/17
maḳṭū'a: (Ar. s.) Kesilmiş, kesik.
m. ları.+ (rüs-i maktua) 458b/17
maḳtūl: (Ar. is. ve s.) Öldürülmüş, katledilmiş.
m. 473a/11
m. (maktul olmak) 450a/25, 451a/4
m. (maktul-i hüsam paşa) 474b/6
m.+uñ 451b/23
ma'ḳūle: (Ar. s.) Akla yatkın, mantıklı.
m. 482b/1
maḳżi'l-merām: (Ar. is. tam.) Erişilmek istenilen.
m. 473b/15
m. 448a/24

māl: (Ar. is.) Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır taşınmaz her çeşit değerli ve gereli şey, mülk, arlık, servet.
m. 459a/7
m. dan (zeval-i mülk ü mal) 456a/10
m. ını (mülk ü mal) 450b/3
m.+ı 454a/24
m.+la 477a/15
m.+ların 449b/22, 473a/7

mālāmāl: (Far. zf.) Ağzına kadar dolu, dopdolu.
m. 480a/22
m. 454b/6

mālik: (Ar. is. ve s.) Bir şeye sahip olan.
m. 474b/2
m. (giriftar-ı malik-i acal) 465b/6
m. (malik olmak) 462a/11
m. (malik-i nasib) 462b/24

maʿlūm: (Ar. is. ve s.) Herkes tarafından bilinen.
m. 469b/8
m. (malum olmak) 459b/25, 460b/1, 460b/13, 467a/6, 471b/2, 478b/11, 478b/5, 480a/25
m. (malum-ı alemiyan) 446b/8
m. da (mahall-ı gayr-ı malum) 475b/8
m.+ı 464a/3
m.+ları 457b/17
m.+uñ 460a/16
m.+uñuz 446b/6

maʿmūr: (Ar. s.) Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş.
m. 472b/5

maʿmūre: (Ar. s.) Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş.
m. (mamure-yi bulak) 477b/2
m. (mamure-yi mülk) 464a/6
m. (zamime-yi hazain-i mamure) 477b/7

maʿnā: (Ar. is.) Anlam.
m.+dan 470a/6

manend: (Far. is.) Benzer, eş.
m. (manend-i berk-ı hatıf) 451b/4
m. (manend-i umman-ı pür-mevc) 479a/15

maʿnevī: (Ar. s.) Öze, içe ait.
m. 473b/3

maʿnī: (Ar. is.) Anlam.
m. (mani-i mucib) 455b/22
m.+yi 473b/2

manṣıb: (Ar. is.) Devlet hizmetinde büyük memurluk.
m. (mansıb-ı mezbur) 447a/8
m.+ı 448a/24

manṣūb: (Ar. s.) Nasbedilmiş, bir makama getirilmiş.
m. 448a/22
m. (mansub olmak) 449b/20

manṣūr: (Ar. s.) Allah'ın yardımıyla galip gelen, zafere ulaşan.
m. 468a/5, 473a/12
m. (sipah-ı mansur) 465b/21, 465b/7, 477b/10
m. ı (asker-i mansur) 471a/22, 472b/12
m. ı (sipah-ı mansur) 471a/20
m. uñ (asker-i mansur) 481b/14
m. uñ (sipah-ı mansur) 481b/12
m. uñ.+ (sipah-ı mansur) 453b/23

manṣūre: (Ar. s.) Allah'ın yardımıyla galip gelen, zafere ulaşan.
m. (ahval-i asakir-i mansure) 478b/3
m. (asakir-i mansure) 477b/8
m. (asker-i mansure) 481b/2
m. m (rayat-ı mansure) 451b/15
m. nüñ (asker-i mansure) 454a/5, 480a/1
m. nüñ (rayat-ı mansure) 468b/23

manẓam: (Ar. is.) Dizi, sıra.
m. 466b/25

manẓar: (Ar. is.) Görünüş.
m. (manzar-ı lutfullah) 469b/7

manẓūr: (Ar. s.) Bakılan, görülmüş.
m. (manzur-ı asker-i hudavendigar) 476a/6
m. (manzur-ı nazar-ı padişahi) 449a/13
m.+ı 453b/11

mār: (Far. is.) Yılan.
m. (tume-i mur u mar) 480a/23

maraż: (Ar. is.) Hastalık, illet.
m. (maraz-ı hafakan) 464b/22

maʿreke: (Ar. is.) Savaş alanı.
m. (gerd-i-mareke) 479a/25
m. (mahall-i mareke) 458a/14
m. (mareke-i kar-zar) 459b/10

m. (mareke-yi kıtal) 466a/25
m. den (miyan-ı mareke) 465a/18
m.+de 463a/1, 467b/21
m.+den 467b/13
maʿrifet: (Ar. is.) Hüner, beceriklilik.
m. 459a/13
maʿrūf: (Ar. s.) Bilinen, belli.
m. 479b/19
m. (emr-i maruf) 446a/22
m.+dur 446a/24, 459a/16, 468b/7
maʿrūż: (Ar. s.) Arzedilmiş, sunulmuş.
m. 459b/8
m. (maruz olmak) 446b/19
m. (maruz-ı padişah-ı alimikdar) 478a/24
m. (maruz-ı şah-ı ba-ikbal) 476b/11
maʿşiyet: (Ar. is.) Günah.
m. (cümle-yi masiyet) 456a/5
maşlaḥat: (Ar. is.) İş, mesele.
m. 470b/3
maşlaḥat-güẕār: (Ar. s.) İş bilir, becerikli, elçi vekili.
m. 471b/18
maşrūf: (Ar. s.) Harcanmış, sarfedilmiş.
m. (masruf eylemek) 481b/19
m. (masruf itmek) 463b/16
maşūn: (Ar. s.) Korunmuş, muhafaza edilmiş.
m. 475a/1
m. (masun olmak) 482a/15
maşrıḳ: (Ar. is.) Şark.
m. dan (canib-i maşrık) 464a/23
maṭlaʿ: (Ar. is.) Bir kaside veya gazelin mısraları birbiriyle kafiyeli olan ilk beyti.
m.+lar 474a/12
maṭlab: (Ar. is.) İstenilen şey.
m. 447a/3, 448a/13, 448b/ek satır, 449b/15, 466a/24, 471a/3
m. (matlab-ı ala) 453b/22
maṭlūb: (Ar. s.) İstenilen şey.
m.+ı 452b/5
maṭrūd: (Ar. s.) Kovulmuş.
m. (matrud itmek) 480b/16
maʿṭūf: (Ar. s.) 1. Bir tarafa doğru yönelmiş. 2. Yöneltilen, isnat edilen.
m. (matuf eylemek) 447b/17
m. (matuf itmek) 448b/3, 462a/16
maṭʿūmāt: (Ar. is. matʿum'un c.)Yenilecek şeyler, yiyecekler.
m. (tehiyye-yi esbab-ı matumat) 470a/20
maṭvī: (Ar. s.) Dürülmüş, sarılmış, kıvrılarak toplanmış.
m. 446a/7
maẓāhir: (Ar. is. mazhar'ın c.) Ortaya çıkma, görünme yerleri.
m. (mazahir-i mısır) 475b/17
mażarrat: (Ar. is.) Zarar, ziyan.
m. 472a/6
mażāyıḳ: (Ar. is. mazık'ın c.) Dar ve sıkıntılı yerler.
m.+a 468b/1
maʿẕeret-nāme: (Ar. is. tam.) Özür mektubu.
m. 464a/11
maẓhar: (Ar. is.) 1. Bir şeyin görünür duruma geldiği, göründüğü, açığa çıktığı, zahir olduğu yer veya kimse, tecelli yeri. 2. (Ar. s.) Ulaşan, erişen, nail olan.
m. (mazhar olmak) 459b/18
m. (mazhar olmakla) 461a/23
m. (mazhar-ı feth) 470a/8
m. (mazhar-ı füyuz) 469b/7
m. (mazhar-ı gazab) 466a/15
m. (mazhar-ı gazab-ı sultani) 474b/10
m. (mazhar-ı inayet) 482a/24
mażmūn: (Ar. is.) Kastedilen asıl mana, anlam.
m. (eda-yı mazmun) 473b/1
m. (mazmun-ı şerif) 451b/8
m.+ı 452a/21, 470b/1, 481b/9
m.+ın 479a/20
m.+ında 451a/18, 453a/12
m.+ınuñ 446a/4
maʿzūl: (Ar. s.) İşine son verilmiş, azledilmiş.
m. 462b/15
maʿẕūr: (Ar. s.) Mazereti olan, özrü bulunan.
m. 464a/10
mebād: (Far. ünl.) Olmaya ki, sakın.
m. 464a/13
mebādā: (Far. ünl.) Olmaya ki, sakın.
m. 461b/2
meblaġ: (Ar. is.) Para miktarı, para.
m. (meblag-ı azim) 466b/3

mebẕūl: (Ar. s.) Esirgenmeden harcanmış, çok.
m. 460a/6
mecāl: (Ar. is.) Güç, kuvvet.
m. 465a/17
m. (mecal bulmak) 463b/3, 476a/14
m. (mecal-i nefes) 462b/3
m.+leri 465b/21, 482a/4
mecālis: (Ar. is. meclis'in c.) Toplantılar, meclisler.
m. (mecalis-i has) 482a/25
mecārī: (Ar. is. mecra'nın c.) Suyun aktığı yataklar, su yolları.
m. (mecari-i efal) 482b/14
mecbūr: (Ar. s.) Bir şeyi yapmak zorunda olan.
m. 464a/10
mecd: Büyüklük, ululuk, şan, şöhret.
m. (ve'l-mecd) 471b/1
mechūl: (Ar. s.) Bilinmeyen.
m. (haber-i mechul) 456b/19
meclis: (Ar. is.) Bir konuyu konuşmak için yapılan toplantı.
m. (akd-i meclis) 454a/7
m. (meclis-i hümayun-ı padişahi) 461a/20
m. (meclis-i samt) 469b/3
mecmaʿ: (Ar. is.) Toplanılan yer, toplantı yeri.
m. (mecma-i çerkes) 465b/1
m. (mecma-i evliya) 462b/22
mecmūʿ: (Ar. s.) 1. Bir araya getirilmiş.
2. Bütün, hep.
m. (mecmu-ı yesar) 476a/20
m. (mecmu-yı ada) 456a/21
m.+ı 466b/12
m.+larına 476a/11
mecrūḥ: (Ar. is. ve s.) Yaralanmış.
m. 476b/15
medāfiʿ: (Ar. is. medfa'nın c.) Askeri toplar.
m. 464b/18
medāḫil: (Ar. is. medhal'in c.) Girilecek yerler, girişler.
m. 451b/1
m. (medahil-i umran-ı mısır) 475b/10
m. (sedd-i medahil-i erzak) 471a/21
medāris: (Ar. is. medrese'nin c.) Medreseler.
m. 478a/10
m. (medaris-i ilm) 446a/11
medhūş: (Ar. s.) Ürkmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış.
m. 465a/15, 482b/8
medīde: (Ar. s.) Uzayıp giden, çok süren.
m. (müddet-i medide) 467b/14
medrese: (Ar. is.) Ders okutulan, İslam dininin koyduğu esaslara uygun olarak öğretim yapan yer, mektep.
m. 468b/16
mefātīḥ: (Ar. is. miftah'ın c.) Anahtarlar.
m. (mefatih-i kıla) 448a/20
mefhūm: (Ar. s.) 1. Anlaşılmış olan.
2. (Ar. is.) Anlam, mana.
m. 460b/1
m. (mefhum olmak) 482b/14
m.+ınca 456b/16
mefḳūd: (Ar. s.) Mevcut olmayan, yok.
m. (emn-i tarik-i mefkud) 473b/15
meftūḥ: (Ar. s.) 1. Açılmış, açık.
2. Fethedilmiş.
m. 468a/3, 480b/2
m. (meftuh olmak) 461a/8
meftāḥa: (Ar. s.) Fethedilmiş.
m. (der-beyan-ı kıla-ı-meftuha) 458a/23
meftūr: (Ar. is.) Bıkmış, usanmış.
m. (meftur olmak) 464b/23
meger: (Far. bağlaç) Önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan durumu bildiren "oysa ki, halbuki" anlamında ki bağlaç.
m. 454b/10, 456b/10, 462a/7, 476b/2, 481a/25, 482a/14
mehāmm: (Ar. is. mühim'in c.) Önemli işler, gerekli şeyler.
m. 461a/1
m. (nazm-ı mehamm-ı enam) 470b/9
mehbiṭ: (Ar. is.) İnecek yer, iniş yeri.
m. (mehbit-i envar) 473a/25
mehdūm: (Ar. s.) Yıkılmış, harap olmuş.
m. (mehdum itmek) 447a/20
mehīb: (Ar. s.) Görünüşü heybetli, hayranlıkla birlikte çekinme uyandıran.
m.+dür 475b/10
mekārim: (Ar. is. mekremet'in c.)

Cömertlik, kerem, asalet vb. güzel davranışlar.
m. (mekarim-i aliyye-i mülukane) 471b/19

mekīn-gāh: (Ar. is.) İtibarlı yer.
m.+a 472a/24

mekr: (Ar. is.) Hile.
m. (mekr-i gaddarane) 468a/17
m. (mekr-i itaat) 471b/25

mekremet: (Ar. is.) Cömertlik, lutuf.
m. (sultan-ı mekremet-şümul) 477a/24
m.+in 480b/15

mekrūh: (Ar. s.) İğrenç.
m. (bekaya-yı güruh-ı mekruh-ı kızılbaş) 450a/8
m. (güruh-ı mekruh) 455b/24, 475b/18
m. (güruh-ı mekruh-ı kızılbaş) 457b/11
m. a (güruh-ı mekruh) 451b/4, 452a/3, 458a/9
m. dan (güruh-ı mekruh) 482a/13
m. uñ (güruh-ı mekruh) 449b/4

meksūr: (Ar. s.) Kırılmış, kırık.
m. 475b/16

mektūp: (Ar. is.) Başka yerde bulunan bir kimseye haber ulaştırmak, hal hatır sormak, istek bildirmek vb. bir maksatla elden ya da posta aracılığı ile gönderilen yazılı kağıt.
m.+lar 471b/10
m.+larını 462a/20
m. uñ (mektubuñ) 460a/1

mekūlī: (Ar. is.) ?
m. nüñ (diyar-ı mekuli) 446a/8

melābise: (Ar. is. melbes'in c.) Giyecek şeyler, elbiseler.
m.+siyle 474b/25

melāḥide: (Ar. is. mulhid'in c.) Allah'ı inkar edenler, dinsizler.
m. 450a/25, 450b/23
m. (istisal-i melahide) 463b/9
m. (melahide-i kızılbaş) 481b/5
m.+den 450b/15
m.+nüñ 449b/14

melā'īn: (Ar. is. melun'un c.) Lanetlenmiş kimseler.
m. i (güruh-ı melain) 458a/1

melce': (Ar. is.) Sığınacak, iltica edecek yer.
m. (melce-yi ümera-yı ekrad) 461a/21

mele': (Ar. is.) Topluluk, halk.
m. (sakinan-ı mele-i ala) 467b/7

melḥame: (Ar. is.) Kanlı savaş, çok şiddetli muharebe.
m. (mahall-i melhame-i kübra) 477a/6

melḥūẓ: (Ar. s.) Olabileceği düşünülen, muhtemel.
m. 459b/17
m. ları (hilaf-ı melhuz) 482a/4
m.+ları (hilaf-ı melhuz) 475b/16

melik: (Ar. is.) Hükümdar, padişah.
m. 450b/2
m. (avn-i melik-i allam) 470b/1
m. (melik-i memalik-i devlet) 464b/4

melikü'l ümerā: (Ar. is.) Beylerbeyi.
m.+sı 467b/22
m. (melikü'l-ümera-yı haleb) 465a/1, 466a/1
m. (melikü'l-ümera-yı şam) 465b/5
m.+sı 472a/22, 478b/17
m.+sınuñ 467b/23

melūm: (Ar. s.) Ayıplanmış, kınanmış.
m. uñ (kavim-i melum) 474b/21

memālik: (Ar. is.) Memleketler, ülkeler.
m. (aksa-yı memalik-i rum) 454a/8
m. (islah-ı hal-i memalik-i acem) 449b/9
m. (kilid-i fütuh-ı memalik-i iran) 452b/18
m. (melik-i memalik-i devlet) 464b/4
m. (memalik-i acem) 450b/23, 463b/11
m. (memalik-i arab) 459a/19, 480b/1
m. (memalik-i diyarbekir) 449b/11
m. (memalik-i erzincan) 448b/21
m. (memalik-i iran) 449a/19
m. (memalik-i kürdistan) 450a/4, 452a/22
m. (memalik-i mahruse) 448a/15, 449a/2, 466b/19, 466b/25, 467a/1
m. (memalik-i osmaniyye) 446b/24
m. (memalik-i şam) 459b/5

m. (memalik-i şamiyye) 469a/15
m. (muzafat-ı memalik-i mahmiyye) 468a/3
m. (muzafat-ı memalik-i mahruse) 480b/3
m. (müteveccih-i memalik-i iran) 449b/7
m. (sakinan-ı hıtta-yı memalik-i mahruse) 480b/7
m. (sakinan-ı memalik-i mahruse) 468a/7
m. (ser-çeşme-yi memalik-i arab) 470a/9
m. (teveccüh-i memalik-i iran-zemin) 463b/9
m.+inüñ 454a/22, 463a/2
m. 461a/6 (memālik-sitān)

memālik-küşā: (Far. birl. s.) Ülkeler alan.
m. (padişah-ı memalik-küşa) 449a/12

memāt: (Ar. is.) Ölüm.
m. ı (hayat u memat) 480a/24

memdūd: (Ar. s.) Uzatılmış, çekilmiş.
m. 480b/15

memleket: (Ar. is.) Bir devletin, bir hükümdarın yönetimi altında bulunan yer, ülke.
m. (ehl-i memleket) 453b/20
m. (makalid-i memleket) 468b/11
m. (memleket-i acem) 464a/1
m. (memleket-i bühtan) 450a/6
m. (memleket-i herzen) 450b/6
m. (memleket-i said) 481a/11
m. (memleket-i sincar) 459a/25
m. i (hakk-ı devlet-i memleket) 446a/10
m.+i 454b/5
m.+ine 452b/3, 458b/24
m.+iñ 446a/24, 453b/23
m.+lerdir 452a/23
m.+leri 449a/8
m.+lerin 450b/17
m.+üñ 447b/4, 449a/21

memleket-güşā: (Far. birl. s.) Ülke alan.
m. (asakir-i cenk-cuy-ı saika-huy-ı ahenin-kaba-yı memleket-güşa-yı tazi-süvar-ı hasm-şikar) 478b/14

memlūk: (Ar. is. ve s.) Köle.
m. 474b/2

me'mūn: (Ar. s.) Tehlikesi olmayan, korkusuz.
m. (memun idinmek) 475a/25

me'mūr: (Ar. is.) Bir işi yapmakla görevlendirilmiş kimse.
m. 454b/15, 461b/14, 462a/5, 462b/17, 471a/12, 473a/9, 474a/12
m. (memur eylemek) 447a/25
m. (memur itmek) 451a/10
m. (memur olmak) 449a/22, 453a/18, 466b/21
m. (vech-i memur) 472a/2

men: (Far. zamir) Ben.
m. 446b/10, 446b/9
m. (bekam-ı men) 446b/9

menʿ: (Ar. is.) Yasaklama, engel olma.
m. (menʿ olunmak) 448b/ek satır

menābir: (Ar. is. minber'in c.) Minberler.
m. (menabir-i zikr) 446a/11
m.i (rüs-ı menabir) 449b/22
m.i.+ (rüs-ı menabir) 452a/24

menāhic: (Ar. is. menhec'in c.)Benimsenen inanç ve görüşler.
m. (hadi-yi menahic-i şeriat) 459b/22

menām: (Ar. is.) Uyku.
m.+ları 471a/5

menār: (Ar. is.) Minare.
m.+lar 449b/5

menāṣıb: (Ar. is. mansıb'ın c.) Makamlar, mevkiler.
m. 466b/15
m. (tevakku-ı menasıb) 465b/24
m. (taksim-i menasb) 471a/16

menāşir: (Ar. is. menşur'un c.) Padişah tarafından verilen vezirlik, yüksek mevki ve rütbelerin fermanları, menşurlar.
m. 449b/12
m.+i 451b/18

menāẓır: (Ar. is. manzara'nın c.) Görünüşler, manzaralar.
m.+ında 473a/20

menāzil: (Ar. is. menzil'in c.) Konaklama yerleri, duraklar.
m. 468b/5, 473b/19
m. (menazil-i baide) 479a/1
m. (tayy-i menazil) 447a/5
m.+de 468b/2
m.+inüñ 469b/24

mencūḳ: (Far. is.) Sancakların, bayrak

direklerinin başına, minare, kubbe vb. yerlerin üzere takılan madeni küçük ay.
m. (mah-ı mencuk-ı rayat-ı feth-ayat) 467a/23

menkūb: (Ar. is. ve s.) Felakete uğramış, bahtsız.
m. 451a/3, 476b/11, 481b/24

menkūḫa: (Ar. is.) Nikahlı kadın, eş.
m.+sı 457b/13, 458b/21

menkūs: (Ar. s.) Ters dönmüş.
m. 479b/15
m.+ı (liva-yı menkus) 447b/25

mensūb: (Ar. s.) Bir kimse, bir görüş veya bir şeyle ilgisi, bağı bulunan, -e bağlı.
m. 450b/3, 469a/1
m. (mensub olmak) 447b/18, 448a/23, 449b/21

mensūbān: (Ar. s. mensub'un c.) Bir kimse, bir görüş veya bir şeyle ilgisi, bağı bulunanlar.
m.+ınuñ 474b/25

menşūr: (Ar. s.) 1. Bir kimseye vezirlik, müşirlik, beylerbeylik vb. bir rütbenin verildiğini gösteren padişah fermanı. 2. Yayılmış.
m. 468a/5
m. (menşur olmak) 480b/5
m. (menşur-ı eman) 477b/5
m. (menşur-ı sultani) 446b/14
m. (suret-i menşur-i şah ba-kerem) 459b/20
m.+da 459b/19

menzil: (Ar. is.) Yolcuların konakladıkları yer. 2. İki konak arasındaki mesafe. 3. Varılacak yer.
m. 467b/1
m. (ba-vücud-ı kurb-ı menzil ü makam) 473b/6
m. (menzil-i evvel) 471a/8
m. (menzil-i maksud) 473b/17
m. (menzil-i mezbur) 473a/19, 477b/1
m. (menzil-i pür-hubur u sürur) 481b/12
m.+de 453b/5, 467a/23, 473a/7, 474b/1, 475b/22, 479b/17
m.+e 474a/17, 475b/20
m.+in 475b/3
m.+inde 448b/3, 461b/20, 465b/18
m.+ine 471a/12, 475a/20

menzil-be-menzil: Konaklaya konaklaya, konak konak.
m. 463b/19, 465b/17

menzile: (Ar. is.) Derece, paye, durum.
m.+sindedir 473b/5

merāḥil: (Ar. is. merhale'nin c.) Konaklar, menziller.
m. (merahil-i beyaban) 470a/21
m. (merahil-i pür-rimal-i ramle) 471a/22
m. (merahil-i şedide) 479a/1

merāhim: (Ar. is. merhem'in c.) Merhemler.
m. (merahim-i cemile-yi hüsrevane) 471b/20

merāḳıd: (Ar. is. merkad'ın c.) Mezarlar.
m. (merakıd-ı tıyniyye) 462b/23

merākib: (Ar. is. merkeb'in c.) Hayvan, araba vb. binilecek şeyler.
m. (kesret-i merakib) 477a/13
m. (merakib-i gaza) 448b/22

merām: (Ar. is.) İstek, niyet.
m. ım (münteha-yı meram) 470b/1

merāsim: (Ar. is. mersam'ın c.) Tören.
m. (ihya-yı merasim-i şeriat-ı garra) 467a/8
m. (merasim-i istikbal) 453b/22
m. (merasim-i ubudiyyet) 466a/20
m. (tekid-i merasim) 447a/6

merāti': (Ar. is. merta'nın c.) Çayırlar, otlaklar.
m.+i 468b/9

merātib: (Ar. is. mertebe'nin c.)Mertebeler, rütbeler.
m. 471a/16
m. (takdir-i meratib-i sagir ü kebir) 465b/25

merci': (Ar. is.) Bir memurun veya devlet teşkilatında yer alan idari bir birimin resmen bağlı bulunduğu üst makam.
m. 461a/21

merci' ü'l-küberāü'l-fiḫām: En ulların başvuracakları merci.
m. 471a/25

merd: (Far. is. ve s.) 1. Yiğit, cesur. 2. Adam.
m. 447a/10

m. (merd-i dilaver) 448a/7
m. (merd-i mükemmel) 455a/15
m. (merd-i nam-dar) 456a/4

merdān: (Far. is.) Yiğitler, adamlar.
m. 457b/14
m.+a 479b/7

merdāne: (Far. zf.) Mert insana yakışır tarzda.
m. 478a/9

merdānegī: (Far. is.) Yiğitlik, mertlik.
m. 479b/4
m. (iktiza-yı hamiyyet-i merdanegi) 476b/8

merdī: (Ar. is.) Mertlik, yiğitlik, insanlık.
m.+si 459a/15, 450b/11, 450b/13

merdüm: (Far. is.) Adam, insan.
m. (merdüm-i kızılbaş) 449a/25

merfūʿa: (Ar. s.)Yükseltilmiş, ref olunmuş.
m. ya.+ (südde-i merfua) 458b/17

merḥale: (Ar. is.) Uzaklık.
m. 465b/16, 475a/15
m.+siyle 465b/16

merḥamet: (Ar. is.) Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma.
m. (merhamet u ihsan) 481a/14
m. (şefkat ü merhamet) 446a/15
m.+i 452b/20
m. larına (lisan-ı merhamet-ihtisas) 482b/1

merḥūm: (Ar. s.) Ölmüş bir Müslüman erkekten bahsederken ismin başına veya sonuna getirilerek "rahmetli" anlamında kullanılır.
m. 447a/2, 469b/10, 474b/13

merʿī: (Ar. is. ve s.) Saygı gösterilen kimse.
m. 471b/18

merḳad: (Ar. is.) Mezar, kabir.
m. 471a/5

merkeb: (Ar. is.) Binek, taşıt.
m.+ine 482b/18

merkez: (Ar. is.) Bir ülkenin, bir belde veya bölgenin yönetildiği yer.
m. (merkez-i rayat-i sultaniyye) 449a/1

merkūz: (Ar. s.) Fıtri olan.
m. 471b/16

mer: (Far. is.) Elli.
m. (derahim-i bi-add ü mer) 459b/14

merrāt: (Ar. is.) Kereler, defalar.
m. 470b/13

merret-en-baʿde-uḫrā: (Ar. zf.) Birbiri ardınca birkaç defa.
m. 471b/21

merzibān: (Far. is.) Sınır beyi, hudut muhafızı.
m. 463a/23

merżiyyü's-sülūk: Yol hoşnutluğu.
m. (şah-ı merziyyü's-süluk) 476a/2

mesāfe: (Ar. is.) Uzaklık, ara.
m. (bud-i mesafe) 476b/13
m.+dür 463b/1
m.+yi 456b/4

meṣaff: (Ar. is.) Sıra sıra dizilme.
m. (mesaff olmak) 450a/24

mesākin: (Ar. is. mesken'in c.) Meskenler, yerler, evler.
m. 452b/6
m. (mesakin-i müslimin) 480a/25

mesākīn: (Ar. is. miskin'in c.) Miskinler, fakirler.
m. 471a/6
m.+e 474a/7

meṣāliḥ: (Ar. is. maslahat'ın c.) İşler.
m. (kilid-i mesalih-i din ü devlet) 454a/16
m. (mesalih-i mezheb-i ehl-i sünnet) 451b/14
m. (mesalih-i mülkiye) 448b/16
m.+inde 461a/1

mesālik: (Ar. is.) Benimsenen yollar.
m.+ine 462a/12
m.+iñ 468b/5
m. (mesālik-i tarikāt) 459b/21

mesāmiʿ: (Ar. is. mism'ın c.) Kulaklar.
m. (mesami-i aliyye-i padişahi) 473a/19
m. (mesami-i celal) 481b/21, 482b/13
m. (mesami-i cünud-ı zafer-rehber) 467b/9

mesāmīr: (Ar. is. mismar'ın c.) Çiviler, mıhlar.
m. (mesamir-i hizlan) 446a/17

meṣārif: (Ar. is. masraf'ın c.) Harcanan paralar, giderler.

m.+iñe 460a/11

mesdūd: (Ar. s.) Önüne çekilen bir setle kapanmış, kapalı.
m. 473b/16
m. (mesdud itmek) 446a/17

meṣelā: (Ar. zf.) Misal olarak, örnek olarak.
m. 473b/7

meserret-eṣer: (Ar. s.) Sevinçli.
m. i (haber-i meserret-eser) 480b/10

mesfūr: (Ar. s.) Yukarıda yazılı bulunan, daha önce adı geçmiş olan.
m. dan (kazı-asker-i mesfur) 448b/16

mesīre: (Ar. is.) Gezilip dolaşılacak yer, gezinti yeri.
m. (mesire-yi şehr) 468b/10
m.+lere 469a/8

meskūk: (Ar. s.) Üzerine damga basılmış, sikke vurulmuş, para haline gelmiş.
m. (meskuk-ı halis) 466b/3

meskūn: (Ar. s.) Yerleşilip yurt edinilmiş, ahalisi olan yer.
m. a (hatır-ı hümayun-ı padişah-ı rub-ı meskun) 481b/10

meslek: (Ar. is.) Tutulan, benimsenen yol.
m. (meslek-i isyan) 448b/16
m.+ine 470b/5

meslūk: (Ar. is.) Yolunda yürümek, yolundan gitmek.
m. (mesluk olmak) 459b/5

mesmūʿ: (Ar. s.) Duyulmuş, işitilmiş.
m. (mesmu olmak) 463b/25, 477b/8
m. muz (mesmu olmak) 452b/3
m.+ları 458b/12

mesned: (Ar. is.) Büyük mevki, dayanak.
m. (mesned-i sultani) 471a/15
m.+ine 459a/10, 468b/15

mesrūr: (Ar. is. ve s.) Sevinçli.
m. 468a/7, 480b/5

mestūr: (Ar. s.) Örtülü, kapalı, gizli.
m. (mestur olmak) 447a/9, 453a/8, 459b/19, 463a/11, 463b/21
m.+dur 453b/15, 469b/11

meṣūbāt: (Ar. is.) İyi iş veya davranışları karşılığında Allah'ın kullarına verdiği mükafatlar.
m. (mesubat-ı uhrevi) 452b/23

meʾsūr: (Ar. is.) Esir edilmiş, yolu kesilmiş.
m. 473a/11

meşāhid: (Ar. is. meşhed'in c.) Şehitlikler.
m. (meşahid-i mutahhara-yı enbiya) 474a/2

meşāhir: (Ar. is. meşhur'un c.) Meşhurlar.
m. (meşahir-i ümera) 476b/21

meşāyiḫ: (Ar. is. şeyh'in c.) Şeyhler.
m. 469a/23, 469a/9

meşġūl: (Ar. is. ve s.) Bir işle uğraşan, bir işle meşgul olan.
m. 447a/13
m. (meşgul olmak) 451b/6, 455a/3, 468a/11, 480b/11

meşhūr: (Ar. s.) Herkesçe bilinen, ünlü.
m. 474a/4
m.+dur 461a/24, 464b/23, 475b/5

meşrūbāt: (Ar. is.) İçecekler.
m. 470a/20

meşrūḫ: (Ar. s.) Açıklanmış.
m. 460b/13
m. (minval-i meşruh) 459b/7
m. (vech-i meşruh) 475a/3

meşveret: (Ar. is.) Bir konu hakkında tecrübeli kimselere, o konuyla ilgili olanlara danışma, fikir alma.
m. 455b/18
m. (meşveret-kerden-i-sultan be-hakk-ı feth-i mısır) 469b/12

metāʿ: (Ar. is.) Maddi manevi servet.
m. (meta-yı hayat) 481a/7

meṭāyā: (Ar. is. matıyye'nin c.) Binek hayvanları.
m. (nahun-ı nial-i metaya) 467b/12

meteris: (Ar. is.) Savaştaki askerlerin, arkasına geçerek hem korundukları hem de düşmana ateş ettikleri toprak siper, geçici tabya.
m.+ler 475b/12, 479a/8, 479b/25
m.+leri 480a/14
m.+leriñ 479a/12

metīn: (Ar. s.) Sağlam, dayanıklı, kuvvetli.
m. 447a/2
m. (istihfaf-ı şer-i metin) 467a/8

meʾvā: (Ar. is.) Sığınacak yer, makam.
m. 457a/24, 480b/23

mevādd: (Ar. is. madde'nin c.) Hususlar.
m. (ref-i mevadd-ı fesad) 482b/16

mevāʾid: (Ar. is. maide'nin c.) Sofralar.

m. (mevaid-i nafakat-i mütekasire) 474a/7
mevāʿiẓ: (Ar. is. meviza'nın c.) Öğütler, nasıhhatler.
m. (446a/11
mevaiz-i vaz)
m. 446a/11
mevāżiʿ: (Ar. is. mevzi'nin c.) Mevziler.
m.+i 447a/23
mevcūd: (Ar. is. ve s.) Var olan, bulunan.
m. (mevcud olmak) 453b/1
meveddet: (Ar. is.) Sevme, sevgi.
m. 471b/7
mevfūr: (Ar. s.) Çok, bol.
m. (say-ı mevfur) 446b/22
m. (tekid-i mevfur) 461b/16
mevʿid: (Ar. is.) Söz verme, vaat.
m. (mevid-i ictima) 453b/1
mevḳiʿ: (Ar. is.) Yer, mahal.
m. (mevki-i istihsan) 462b/5
m. (mevki-i kabul) 451b/15
m. (mevki-i kıtal) 480b/21
mevkib: (Ar. is.) Atlı veya yaya olarak büyük bir zatın yanında yürüyen, ona refakat eden heyet, takım.
m. (mevkib-i hümayun) 446b/21, 452a/20, 452b/1, 464a/14
m. (mevkib-i sultani) 452a/7
mevḳif: (Ar. is.) Duracak yer, durak yeri.
m. (mevkif-i mukabele) 447b/25
mevḳūf: (Ar. is. ve s.) Durdurulmuş.
m. 453a/8
mevkūl: (Ar. s.) Bir vekile emanet edilen.
m. 449b/11
mevrūṯ: (Ar. s.) Miras kalmış.
m.+i 450a/9
m.+i (mülk-i mevrusi) 450b/2
mevsim: (Ar. is.) Bir takvim yılının iklim şartları bakımından farklılıklar gösteren ve ilkbahar, yaz, sonbahar, kış diye adlandırılan dört bölümünden biri.
m. (mevsim-i bahar) 446b/15, 451b/9
m. (mevsim-i şita) 469a/4
mevṣūf: (Ar. s.) Bir nitelikle nitelendirilmiş, nitelenmiş.
m. (mevsuf olmak) 466b/4
mevsūl: (Ar. s.) Kavuşmuş, birleşmiş.
m. (mevsul olmak) 470a/23
mevsūm: (Ar. s.) İsimlendirilmiş.
m. 450b/10, 471a/17
mevvāc: (Ar. s.) Çok dalgalı.
m. (bihar-ı mevvac) 470b/19
mevżiʿ: (Ar. is.) Yer, makam.
m. (mevzi-i mahud) 456b/24
m. (mevzi-i şeref-iclal) 479b/19
m.+de 475b/5
m.+e 480b/22
meyāmin: (Ar. is.) Uğurlar, bereketler.
m. (meyamin-i tevfik-i ilahi) 458b/15
meydān: (Ar. is.) Üzerinde bina vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan.
m. (guy-ı meydan-ı fena) 448a/16
m. (guy-ı meydan-ı helak) 456b/9
m. (meydan-ı efrasiyab) 446b/10
m. (meydan-ı mübarezet) 471a/15
m. (miyan-ı meydan-ı cidal) 465b/6
m. (miyan-ı meydan-ı cihad) 452b/2
m.+da 476b/4
m.+ı 446a/9
m.+ında 478a/2
meyl: (Ar. is.) O tarafa yönelme.
m. (kesret-i meyl) 471b/7
m. (meyl itmek) 454b/21
m. (meyl-i yesar) 458a/9
meymene: (Ar. is.) Savaş durumunda olan bir ordunun sağ kanadı.
m. (meymene-i asker-i şah) 476b/1
m. (meymene-i meymenet-asar) 464b/3
m. ye.+ (canib-i meymene) 465a/10
m.+de 457b/1, 465a/3, 472b/20, 476b/3
m. (meymene-i meymenet-asar) 464b/3
m. (ahbar-ı fütuh-ı meymenet-vuzuh) 478b/3
meysere: (Ar. is.) Savaş durumunda olan bir ordunun sol kanadı.
m. (464b/3
m. de (canib-i meysere) 457b/2
m. ye (canib-i meysere) 465a/10
m.+de 458a/4, 465a/1, 472b/20
m.+lerinde 475b/24
meysere-yi mübeşşeretü'l-ahbar) m. 464b/3

me'yūs: (Ar. s.) Ümidi kalmamış, ümitsiz.
m. (meyus eylemek) 463a/12
m. (meyus itmek) 453b/4
m. (meyus olmak) 465a/23
meyyit: (Ar. is.) Ölmüş insan, ölü.
m.+in 466a/12
meẕāhib: (Ar. is. mezheb'in c.) Mezhepler.
m. (mezahib-i erbaa) 481a/18
mezār: (Ar. is.) Bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yer.
m. (mezar-ı şerif) 464a/21
m.+ı 474a/4
m.+ıñ 474a/5
mezārāt: (Ar. is.) Mezarlar.
m. (mezarat-ı müteberreke) 469a/22
mezāriʿ: (Ar. is. mezraa'nın c.)Ekip biçilen tarım yapılan topraklar.
m. 468b/9
mezbūr: (Ar. s.) Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan.
m. 450a/21, 451b/1, 481b/16
m. (çavuş-ı mezbur) 466a/13
m. (hisar-ı mezbur) 459a/5
m. (hudud-ı mezbur) 462a/4
m. (kasıd-ı mezbur) 464a/17
m. (mevlana-yı mezbur) 473b/21
m. (paşa-yı mezbur) 446b/22
m. (şart-ı mezbur) 459a/12
m. (vech-i mezbur) 474b/5
m. a (vezir-i mezbur) 462b/6
m. da (mahall-i mezbur) 453b/2, 465b/22
m. da (menzil-i mezbur) 473a/19
m. da (sahra-yı mezbur) 464b/1
m. da (şehr-i mezbur) 469a/6
m. da (yevm-i mezbur) 447a/17, 476b/21
m. dan (maber-i mezbur) 462a/4
m. dan (mansıb-ı mezbur) 447a/8
m. dan (menzil-i mezbur) 477b/1
m. dan (vadi-yi mezbur) 472b/16
m. ıñ (makhur-ı mezbur) 460b/24
m. uñ (mah-ı mezbur) 471a/11
m. uñ (şehr-i mezbur) 462b/22
m. uñ.+ (mevlana-yı mezbur) 461a/18
m. uñ.+ (şehr-i mezbur) 463a/22
mezbūre: (Ar. s.) Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan.
m. (azimet-i mezbure) 453a/2
m. (iyalet-i vilayet-i mezbure) 448a/22
m. (kala-yı mezbure) 447a/3, 458b/20
m. (leyle-yi mezbure) 482a/2
m. (sene-yi mezbure) 463a/19, 464a/25, 468a/23, 468b/20, 471a/3
m. den (halat-ı mezbure) 482b/7
m. nüñ (kala-yı mezbure) 453b/14, 453b/16
m. nüñ (taife-i mezbure) 449b/16
m. nüñ (tavaif-i mezbure) 474b/25
m. yi (kala-yı mezbure) 446b/21
m. yi (taife-i mezbure) 449a/16
meẕheb: (Ar. is.) Bir dinde belirli bir görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri.
m. (mesalih-i mezheb-i ehl-i sünnet) 451b/14
m. (mezheb-i şafi) 452a/24
meẕkūr: (Ar. s.) Az önce adı geçen, yukarıda sözü geçen.
m. 447a/9, 453a/13, 458b/18, 464b/7, 478b/23, 480a/24
m. (mezkur olmak) 450b/9
m.+dan 482b/7
meẕkūrān: (Ar. s.) Az önce adı geçen, yukarıda sözü geçenler.
m. 460b/22
mezkure: (Ar. s.) Az önce adı geçen, yukarıda sözü geçen.
m. (ümera-yı mezkure) 458a/8
mıṣrāʿ: (Ar. is.) Bir beyit, şiir veya manzumenin satırlarından her bir dize.
m. 464a/13, 480a/4
mıṣrī: (Ar. s.) 1. Mısır ülkesine ait. 2. Mısırlı.
m. (mısri-yi şum) 463a/24
m. 'den (hudud-ı diyar-ı mısri) 475a/14
m.+lerden 478a/16
mıṣrīyān: (Ar. is.) Mısırlılar.
m. (sevad-ı mısriyan) 475b/9
m. uñ (sevad-ı mısriyan) 475a/25
mıṣriyye: (Ar. s.) 1. Mısır ülkesine ait. 2. Mısırlı.
m. (teshir-i bilad-ı mısriyye) 474a/19
mi'e: (Ar. is.) Yüz, yüzüncü.

m.+den 477a/2
miftāḥ: (Ar. is.) Anahtar.
m.+ın 459a/9
m.+ını 453b/12
miḳdār: (Ar. is.) Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme durumu.
m. 447b/19, 454a/3, 459a/18, 465b/3
m.+da 447b/1
m.+ı 458a/16, 458a/21, 458a/9, 464b/9, 472b/21, 475a/18, 476a/12, 479a/4, 480a/2, 481b/13
m.+larını 460a/24
miknet: (Ar. is.) Güç, kuvvet.
m.+i 482a/21
millet: (Ar. is.) Genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı soydan gelen ve aralarında dil, tarih, sanat, dünya görüşü bulunan insan topluluğu.
m. e.+ (ıslah-ı umur-ı millet) 451b/13
min-bād: (Ar. zf.) Bundan sonra.
m. 446a/14
m. 461a/1
minhā: (Ar. is.) Ondan.
m. 450a/2, 451b/19
minvāl: (Ar. is.) Biçim, şekil, tarz, suret.
m. 446a/5, 449a/17, 459b/17, 469a/15, 475a/21, 482b/1
m. (minval-i meşruh) 459b/7
mīr: (Far. is.) Baş, başkan, reis.
m. (mir-i miran-ı diyarbekir) 459b/12
mīr-i ʿalem: (Far. is.) Liva-yı sultani denilen sultan bayrağını taşıyan, eyalet sancaklarını muhafaza eden ve bayrak mehterlerinin amiri olan kişi.
m. (mir-i alem) 477b/22
mīr-livā: (Far. is.) Liva-yı sultani denilen sultan bayrağını taşıyan, eyalet sancaklarını muhafaza eden ve bayrak mehterlerinin amiri olan kişi.
m. 454b/19
m. (nefer-i mir-liva) 454b/13
mīrān: (Far. is.) Mirler.
m. (mir-i miran-ı diyarbekir 459b/12
mirāren: (Ar. zf.) Pek çok, defalarca.
m. 471b/8
misāfirān: (Ar. is.) Misafirler.
m.+a 471a/6
mīṣāḳ: (Ar. is.) Sözleşme, yemin.
m. 462a/13
miṣāl: (Ar. is.) Örnek.
m. 448b/23, 452a/8
m. (misal-i lazımü'l-imtisal) 472a/16
miyān: (Far. is.) Ara, orta.
m.+ında 451b/2, 475a/14
m. (miyan-ı arsa) 465b/1
m. (miyan-ı asker) 454b/14
m. (miyan-ı bakaya-yı çerakise) 471a/16
m. (miyan-ı geştegan) 465a/24
m. (miyan-ı mahallat) 465b/14
m. (miyan-ı mareke) 465a/17
m. (miyan-ı meydan-ı cidal) 465b/5
m. (miyan-ı meydan-ı cihad) 452b/2
m. (miyan-ı sipah) 477b/13
m. (miyan-ı şehre) 454b/8
m. (miyan-ı uzema-yı ümera) 465b/24
m.+ına 463a/16, 471b/25
m.+ında 455b/18, 456a/23, 476b/13, 478a/18
m.+ındadır 455b/12
m.+ını 462a/16
m.+larında 449a/24, 471a/17
muʿaccel: (Ar. s.) Ertelenmeyip öne alınan, geciktirlmeyen.
m. (muaccel eylemek) 448b/20
muʿaccele: (Ar. s.) Geciktirilmeyen.
m. 453a/12
muʿaccelen: (Ar. zf.) Acele olarak, bekletilmeksizin.
m. 452a/9, 471b/13, 472a/18
muʿādil: (Ar. s.) Denk, eşit.
m. 457b/3
m.+dür 466b/3
muʿallā: (Ar. s.) Yüksek, yüce.
m. ma (dergah-ı mualla) 451b/12
m. nıñdır (dergah-ı mualla) 452b/25
m. ya (dergah-ı mualla) 458a/22, 464a/7, 481a/1

muʿāmelāt: (Ar. is.) Muameleler, karşılıklı davranışlar.
m. (muamelat-ı bey ü şira) 454b/8
muʿāmele: (Ar. is.) Davranış.
m. (hüsn-i muamele) 466a/2
muʿānid: (Ar. s.) İnatlaşan.
m. 482a/11
muʿanven: (Ar. s.) Bir unavnla tanınmış.
m. 460a/19
muʿāraża: (Ar. is.) Kavga, çekişme.
m.+sına 447a/3
muʿasker: (Ar. is.) Savaş zamanında bir ordunun toplu olarak bulunduğu yer, ordugah.
m. 465a/7
m. (muasker-i hümayun) 458b/11, 461a/13, 463a/5, 463b/16, 466a/6
muʿāvedet: (Ar. is.) Bir yere ya da yüz çevirdiği bir şeye, bir kimseye geri dönme.
m. (muavedet buyurmak) 478a/25
muʿāvenet: (Ar. is.) Yardım.
m. 453a/22, 459a/18, 467a/17
m. (muavenet eylemek) 450b/12
m.+iyle 459a/2
muʿāvin: (Ar. s.) Yardımcı.
m. (muavin olmak) 480a/20
muʿāyene: (Ar. is.) Ne olduğunu, nasıl olduğunu anlamak için görerek inceleme.
m. (muayene göstermek) 480a/12
muʿażżamāt: (Ar. is.) Büyükler, ulular.
m. (muazamat-ı bilad) 459b/1
mūcib: (Ar. s.) 1. Sebep olan, gerektiren. 2. Sebep.
m. 452a/10
m. (mani-i mucib) 455b/22
m. (mucib-i ibret) 472a/15
m. (mucib-i infial-i bende-gan) 461b/3
m. (mucib-i refik) 471b/22
m.+i 466b/16
m.+ince 456b/14
m.+ine 471b/13
mūcibince: (Ar. zf.) Bu sebepten.
m. 449b/5, 481a/20
muʿcizāt: (Ar. is.) Mucizeler.
m. (mucizat-ı resulullah) 472a/13
m.+ına 467a/21, 478b/12
muctemiʿ: (Ar. s.) Toplanmış.
m. (muctemi olmak) 450a/22
muḍārebe: (Ar. is.) Karşılıklı olarak birbirine vurma, vurşma.
m. 458a/10, 476b/6
m. de (ibtida-yı mudarebe) 457b/24
m.+nüñ 450a/8
mufaṣṣal: (Ar. s.) Ayrıntılara girilerek geniş bir şekilde anlatılan, ayrıntılı.
m. 460b/13
mufaṣṣalan: (Ar. zf.) Ayrıntılı olarak.
m. 460a/23, 460b/10
muġraḳ: (Ar. s.) Gark edilmiş, batırılmış.
m. (derya-yı mugrak) 450a/17
muġtenim: (Ar. is. ve s.) Ganimet alan.
m. (mugtenim olmak) 450a/25, 452a/6
m. (mugtenim olmak) 477b/8
muḥabbet: (Ar. is.) Sevgi.
m. 452b/10
m. a (name-i muhabbet-hitam) 462a/11
m. (name-i muhabbet-hitame) 462b/9
muḥabbet-nāme: (Ar. is.) Aşk mektubu.
m.+ler 462a/4
muhācirīn: (Ar. is. muhacir'in c.) Yerinden yurdundan ayrılıp başka bir ülkeye yerleşmek için giden, göç eden kimse.
m. (zuafa-yı muhacirin) 456a/13
muḥāfaẓa: (Ar. is.) Koruma, saklama.
m. 447a/24, 458b/19, 462b/13
m. (muhafaza-ı mülk) 455b/19
m. (muhafaza-yı kıla) 471a/8
m.+sıçün 454a/3
m.+sında 458b/6, 462a/19
m.+sıyla 452a/17
muḥāfiẓ: (Ar. is.) Koruyan, gözeten.
m.+ına 461a/12
m.+ı 462b/17
muḥaḳḳaḳ: (Ar. s.) Doğruluğu kesin.
m.+dır 447b/6
muḥāl: (Ar. s.) Olması, gerçekleşmesi mümkün olamayan.
m. 465b/4
m.+dür 470a/21
m. 469b/25
muḫālaṭa: (Ar. is.) İnsanlar arasına karışma, onlarla arkadaşlık etme.
m. 474b/22

muḫālefet: (Ar. is.) Uymama, karşı çıkma.
m. 456a/5
m. (liva-yı gadr u muhalefet) 481b/4
m. (muhalefet-i emr-i ilahi) 456a/2
m. (muhalefet-i rey) 465b/24
m. den (eser-i muhalefet) 461b/2
muḫālif: (Ar. is. ve s.) Karşı çıkan.
m.+ler 456b/17, 478a/10
m.+lerden 466a/5
muḫālifān: (Ar. is. muhalif'in c.) Muhalifler.
m. 468b/23
m. (sipah-ı muhalifan) 457a/11
m. (muhalifan-ı sipah) 477b/6
m. (muhalifan-ı taze-zur) 456b/22
m.+dan 450b/4, 466a/2
m.+ı 456b/2
muḥārebe: (Ar. is.) İki devlet veya devletler arasında yapılan savaş, harp.
m. 450a/8, 477a/4
m. (azim-i muharebe) 458a/10
m. (muharebe-yi süvarane) 476b/6
m. de (saf-ı muharebe) 465b/6
m.+sine 461a/14
m.+ye 465b/3
muḥarrem: (Ar. is.) Hicri senenin veya kameri yılın birinci ayı.
m.+'iñ (mah-ı muharrem) 480a/3
muharremü'l-haram (fi-evail-i şehr-i muharremü'l-haram)
m. 480b/12
muḥarremü'l-harām: Cahiliyet devrinde savaşın yasaklandığı dört aydan ilki olan Muharrem ayı.
m.+ınuñ 479b/23
muḥarrer: (Ar. is.) Tahrir olunmuş, yazılı.
m. 470a/11
muḥāṣara: (Ar. is.) Kale, şehir, kasaba vb. bir yerin yahut bir birliğin etrafını askerle çevirip giriş çıkış ve ikmal yollarını kesme, kuşatma.
m. 446b/21
m. (irtikab-ı muhasara) 469a/2
m. (muhasara eylemek) 449b/6, 451a/12, 458b/9, 459a/19
m. (muhasara itmek) 452a/13, 453a/16, 453a/21, 453a/6, 455a/18, 458b/22, 459a/3
m. (sabıka-yı muhasara) 466b/21
m.+sına 451a/11
m.+sında 451b/4
m.+ya 447a/13, 451b/6
muḫaṣṣalan: (Ar. zf.) Hulasa, sözün kısası.
m. 449b/23, 464a/12, 464b/20
muḫaṣṣıl: (Ar. s.) Meydana getiren.
m. 480b/1
muḫaṣṣılān: (Ar. s.) Meydana getirenler.
m. (muhassılan-ı emval) 475a/3
muḫassır: (Ar. s.) Hasara uğratan.
m.+ına 462a/7
muḫayyem: (Ar. s.) Çadırları kurulmuş ordugah.
m. (muhayyem-i süradikat-i ihtişam) 474a/15
muḫāzāt: (Ar. is.) Yüz yüze gelme.
m. (muhazat-ı hidemat u ihtisas) 460a/14
m.+ında 473a/19
muḫtaṣṣ: (Ar. s.) Bir kimse veya bir şey için ayrılmış olan, birine veya bir şeye mahsus, hususi, özel.
m. 467a/4 (el-muhtass)
muḥīṭ: (Ar. s.) Çepeçevre kuşatan.
m. (muhit olmak) 467a/13, 471b/7
muḥkem: (Ar. s.) Sağlamlaştırılmış, sağlam.
m. 449a/23
muḫliṣ: (Ar. is. ve s.) İnanç, düşünce ve davranışlarında gösteriş ve ikiyüzlülük bulunmayan, dostluğu samimi kimse.
m. 452b/5
m. (bend-gan-ı muhlis) 482a/8
muḫlişān: (Ar. is.) Muhlisler.
m. (muhlisan-ı dindar) 450a/24
muḫtār: (Ar. s.) Beğenilmiş, seçilmiş.
m.+umuz 462b/5
m. (muhtarü'l-küberaü'l-fiham) 471b/3
muḫtass: (Ar. s.) Özel, bir kimse veya bir şey için ayrılmış olan.
m. (ve'l-ihtişāmü'l-muḫtass) v. 471b/1
muḫtefī: (Ar. s.) Gizlenen, saklanan, gizli.
m. (muhtefi olmak) 480b/17
muḫtelifāt: (Ar. is. muhtelif'in c.) Aykırılar, birbirine zıt olanlar.
m. dır (aşair-i muhtelifat) 452b/13

muḫteliṭ: (Ar. s.) Karışık.
m.+dür 452b/7
muḥterem: (Ar. s.) Saygı gösterilen.
m. (ümera-yı muhterem) 464b/10
muḳabele: (Ar. is.) Bir işin, bir davranışın gerektirdiği karşı davranış.
m. 455b/17, 455b/24, 455b/7, 457a/20, 457b/12, 463b/17, 464a/4, 474b/17, 482a/1
m. (mukabele-yi hidemat) 460a/11
m. (mukabele-yi sadakat u ihlas) 460a/14
m. de.+ (mahall-i mukabele) 458a/11
m. de.+ (mevkif-i mukabele) 447b/25
m.+sinde 457b/20, 457b/22, 459b/16, 474a/18, 476b/2
m.+sine 462a/17, 476a/25
m.+ye 458a/13, 475a/22, 476a/21, 482a/21
muḳābil: (Ar. s.) Bir şeyin tam karşısına gelen, karşısında bulunan.
m. (mukabil olmak) 467b/5, 479a/14
muḳaddem: (Ar. s.) 1. Önde bulunan, önden giden. 2. Zaman bakımından daha eski olan.
m. 446b/21, 461b/18, 463b/13, 467a/19, 470b/23, 471a/14, 471a/20, 471b/25
m.+dür 455b/20
muḳaddemā: (Ar. zf.) Bundan önce, evvelce.
m. 447a/13, 447b/19, 449a/16, 451b/21, 452a/11, 458b/4, 461a/16, 461b/21, 466a/1, 471a/10, 471a/23, 473a/4, 474a/16, 475a/18, 481a/3, 481b/25
muḳaddemāt: (Ar. is.) Öncü kuvvetler, öncü birlikler.
m. 459a/8
m. (isad-ı mukaddemat-ı kıtal) 463b/17
m. (mukaddemat-ı vahiyye) 474b/8
muḳaddeme: (Ar. is.) 1. Öncü birlik, öncü kuvvet. 2. Başlangıç.
m. (mukaddeme-i asker) 463b/15
m. (mukaddeme-yi kalb-gah) 464b/14
m.+sine 481b/14
m. (mukaddeme-i sipah) 476b/3
m. (mukaddemetü'l-ceyş) 457b/16
muḳadder: (Ar. s.) Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan şey.
m. 459b/7
muḳaddese: (Ar. s.) Kutsal.
m. de (arazi-yi mukaddese) 469a/22
m. nüñ (arz-ı mukaddese) 473b/3
m. yi (arz-ı mukaddese) 468a/21
muḳārin: (Ar. s.) Birlikte olan, yakın.
m. (mukarin olmak) 448b/22
muḳarrebü'l-mülūk: Yakın memleketler.
m. 459b/23
muḳarrer: (Ar. s.) Kararlaştırılmış.
m. 452a/15, 470a/11, 474b/14
m. (kanun-ı mukarrer) 457a/23
m. (mukarrer eylemek) 459a/6, 475b/19
m. (mukarrer olmak) 467a/13, 467a/15
m. (mukarrer itmek) 453b/1
m. (el-mukarrer) 456b/15
muḳarrib: (Ar. s.) Yaklaştıran.
m.+leri 465a/23, 465b/1
muḳarribān: (Ar. s.) Yaklaştıranlar.
m.+a 482b/4
muḳātelat: (Ar. is.) Savaşlar, karşılıklı öldürmeler.
m. 449a/25
muḳatele: (Ar. is.) Karşılıklı vuruşma, birbirini öldürme.
m. 463b/17
m. (ayin-i mukatele) 464b/21
m. (mukatele itmek) 455b/7
m. (mütearrız-ı mukatele) 456b/13
m.+de 464a/4
m.+ye 457b/12, 467b/5, 476b/2
muḳāvemet: (Ar. is.) Karşı koyma, direnme.
m. 476a/21
m. (mukavemet itmek) 458a/6
m.+e 452b/12, 478a/12, 481b/15, 481b/4, 482a/4
muḳavviyāt: (Ar. s.) Kuvvetlendirenler.
m. (mukavviyat-ı kalb) 465a/22
muḳayyed: (Ar. s.) Bir şeye veya bir kimseye maddi yahut manevi bir bağ ile bağlanmış olma.

m. 479b/15
m. (mukayyed olmak) 451a/8, 452a/17
muḳteżā: (Ar. is.) Bir şeyin gereği olan.
m. 446b/25
m. (mukteza-yı din ü devlet) 446a/14
m. (mukteza-yı fermude) 479b/10
m. (mukteza-yı hidayet-i rabbani) 461b/9
m. (mukteza-yı tadid) 454b/9
m. (mukteza-yı tul-i emel) 447b/13
m. (mukteza-yı zamane) 461a/18
m.+sı 470b/7
m.+sınca 460a/2, 481a/15
mūmā-ileyh: (Ar. zamir) Adı geçen, sözü edilen.
m. 479b/6
m. (mevlana-yı muma-ileyh) 473a/25
munṣarif: (Ar. is. ve s.) Geri dönen, ayrılan.
m. 476a/9, 478b/16
m. (munsarif kılmak) 467a/23
m.+dür 460b/15
munṭafī: (Ar. s.) (Ateş vb. için) sönmüş, sönük.
m. (muntafi olmak) 448a/20
munṭazam: (Ar. s.) Düzgün.
m. 482a/24
muntaẓır: (Ar. is. ve s.) Bekleyen.
m. (muntazır-ı telaki) 457a/16
m.+lar 464b/16
m. (muntazır-ı ferman) 476a/3
mūr: (Far. is.) Karınca.
m. (tume-i mur u mar) 480a/23
murābaṭa: (Ar. is.) Düşmanı, saldıracağı yerde durup bekleme.
m. 474b/22
murād: (Ar. is.) Erişilmek istenen, olması arzu edilen şey, istek.
m. 460b/20
m. (murad eylemek) 451a/4
m. (murad-ı şerif) 460b/14
m.+ı 463a/16, 475b/7
m.+um 454a/21
murāfaḳāt: (Ar. is.) Yol arkadaşlığı, beraber olma.
m. 454b/14
murdār: (Far. s.) Pis, iğrenç
m. ları (serdar-ı murdar) 458a/22
muṣāfāt: (Ar. is.) Saf, halis dostluk, samimiyet.
m. (musafat eylemek) 447a/7
m. dan (resail-i musafat) 446b/2
muṣahere: (Ar. is.) Evlenen iki kişinin aile ve yakınları arasında meydana gelen akrabalık.
m. (musahere eylemek) 474b/23
muṣaheret: (Ar. is.) Evlenen iki kişinin aile ve yakınları arasında meydana gelen akrabalık.
m. 450b/3
musaḥḥar: (Ar. is.) Bir şeyi etkisi altına almak, büyülemek.
m. 458b/16, 468a/3
m. (musahhar eylemek) 450b/10
muṣālaḥa: (Ar. is.) Kavga ve savaşı bırakıp barış yapma.
m. 481a/3
m. (akd-i musalaha) 454b/3
m. (musalaha eylemek) 454b/18
muṣammem: (Ar. s.) Kesin biçimde karara bağlanmış.
m. 474b/9
m. (musammem 446b/16
m.+dür 451b/10
muṣāraʿat: (Ar. is.) Mücadele etme, didişme.
m. (musaraat itmek) 468b/25
muṣirr: (Ar. s.) Bir konuda sürekli ısrar eden.
m. (musirr olmak) 470a/24
muṣliḥūn: (Ar. is. ve s.) Düzelten, ara bulucu kişiler.
m.+a 481a/4
muştula-: (f.) İyi haber getirmek, müjdelemek.
m.-r 454b/9
muṭāʿ: (Ar. is. ve s.) Emrine uyulan, itaat edilen.
m.+a (ahkam-ı muta) 446b/17, 451b/8
mutābaʿat: (Ar. is.) Birine uyup arkasından gitme, izinden gitme.
m. 452b/15
m. (mutabaat eylemek) 472a/5
m. (mutabaat itmek) 482a/19
muʿtād: (Ar. s.) Alışılmış.
m. (ber-vech-i mutad) 474b/23

m. (hilaf-ı mutad) 473b/19
m.+dan 474a/25
muṭahhara: (Ar. s.) Mübarek.
m. (meşahid-i mutahhara-yı enbiya) 474a/2
mutaṣavvir: (Ar. s.) Tasarlanan, tasavvur edilen, düzenlenen.
m. (mutasavvir olmak) 457a/8
m. 456b/18, 472a/18
m. (mutasavvir olmak) 463b/13
muṭlaḳā: (Ar. zf.) Kesin, her durumda.
m. 453b/25
muṭma'in: (Ar. s.) Şüphe, korku ve endişelerden kurtulup rahatlamış.
m. (dil-i mutmain) 464b/2
muṭṭali': (Ar. s.) Bir işi haber almış, haberdar.
m. 465b/2
muttaṣıl: (Ar. s.) Aralıksız, bitişik.
m. 477a/19, 479b/18
m. (muttasıl olmak) 456a/23
muvāfaḳat: (Ar. is.) Uyma, uygun görme, uzlaşma.
m. ı.+ (adem-i muvafakat) 456a/16
m.+umuz 454b/15
mużāfāt: (Ar. is. muzaf'ın c.) Bir şeyin ekleri, merkeze bağlı olan şubeler.
m. (muzafat-ı memalik-i mahmiyye) 468a/3
m. (muzafat-ı memalik-i mahruse) 480b/2
muẓaffer: (Ar. s.) Savaşta zafer kazanmış.
m. 473a/12
m. (muzaffer olmak) 450a/24
m. (muzaffer-alem) 480b/15
mużī': (Ar. s.) Işık veren, aydınlatan.
m. (muzi-i car) 470b/7
muẓlime: (Ar. s.) Uğursuz, korkunç.
m.+ñüz 472a/12
mużṭaribü'l-hāl: Durumu üzücü.
m. 463b/25
mużṭarr: (Ar. is.) Bir işi, bir davranışı yapmak zorunda kalmış, zorlandığı için aksini yapamaz kişi, mecbur.
m. 475b/11
mübāderet: (Ar. is.) Bir işe süratle girişme.
m. 456a/1
m. (mübaderet buyurmak) 473b/19
mübālaġa: (Ar. is.) Bir şeyi olduğundan daha mühim, daha büyük gösterme.
m. 465b/10
mübārek: (Ar. s.) Çok saygı değer, hürmete layık.
m. e (kuds-i mübarek) 473b/12
mübāreke: (Ar. s.) Çok saygı değer, hürmete layık.
m. (ahir-i şevval-i mübareke) 460a/6
mübāreklik: (Ar. is.) Mübarek olma.
m. i (mübarekligi) 475a/16
mübārezet: (Ar. is.) Cenk, savaş.
m. de (meydan-ı mübarezet) 471a/15
mübāriz: (Ar. is.) Eski savaşlarda meydana çıkarak düşmanlarıyla teke tek dövüşen kişi.
m.+leri 455b/5
mübāşeret: (Ar. is.) Bir işe başlama, girişme.
m. 470a/12
m. (mübaşeret eylemek) 450b/5
m. (mübaşeret itmek) 476b/9, 480a/1, 480a/20
m. (mübaşeret olunmak) 467b/5
mübeşşeretü'l-aḫbār: (Ar. is.) Haberlerin müjdelileri.
m. da (meysere-yi mübeşşeretü'l-ahbar) 464b/3
mübeşşirān: (Ar. is. ve s.) Müjdeciler.
m. (mübeşşiran-ı berk-sürat) 466b/17
mübeyyen: (Ar. s.) Açıklanan, beyan edilen.
m. 477a/18
mübīn: (Ar. s.) Açık, belli.
m. (hedm-i şer-i mübin-i seyyidü'l-enam) 467a/14
mübtelā: (Ar. s.) Bir şeye tutkun.
m. (mübtela olmak) 480a/17
mücādele: (Ar. is.) Çatışma, vuruşma.
m. 482a/1
mücāhid: (Ar. is.) Çarpışıp didinen.
m. 478b/20
mücāhidān: (Ar. is. mücahid'in c.) Allah yolunda savaşanlar.
m. (giriftar-ı tig-i mücahidan) 478a/17
m. (mücahidan-ı din) 450a/25
m. (mücahidan-ı kadim-i rum) 456a/12

m. (mücerred-i müşahede-yi mücahidan) 452a/4
m. (sultan-ı mücahidan) 468b/22
m. uñ (sipah-ı mücahidan) 470a/17

mücāvir: (Ar. is. ve s.) Komşu.
m. (mücavir olmak) 469a/25
m.+lerine 474a/7

mücāvirān: (Ar. is.) Komşular.
m. 471a/6

mücāzāt: (Ar. is.) Cezalandırma.
m. (mücazat-ı istikamet) 460a/11

müceddeden: (Ar. zf.) 1. Yeniden, yeni baştan. 2. İlk kez.
m. 451b/17, 451b/21

mücerred: (Ar. is.) 1. Yalnız, sadece. 2. Düşüncede var olan, soyut.
m. 452b/10, 456b/19, 468a/17, 468b/23, 469b/20
m. (mücerred-i müşahede-yi mücahidan) 452a/4

mücidd: (Ar. is. ve s.) İşini ciddi yapan.
m. 461a/1

müciddāne: (Ar. zf.) İşini ciddi yapana yakışır şekilde.
m. 456a/11

müctebā: (Ar. s.) Seçilmiş, seçkin.
m. (eman-ı resul-i mücteba) 472a/7

müdāḫil: (Ar. s.) Karışan, müdahale eden.
m. (müdahil-i şehr) 477b/18

müddet: (Ar. is.) Bir şeyin bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman, süre.
m. 459a/19, 478b/2
m. (müddet-i ikamet) 469a/21
m. (müddet-i istila) 474b/21
m. (müddet-i medide) 467b/14
m.+dür 471b/11

müekkede: (Ar. s.) Sağlam duruma getirilmiş.
m. (uhud-ı müekkede) 450a/7

müeyyed: (Ar. s.) Kuvvetlendirilmiş, sağlamlaştırılmış.
m. (448b/14
m. (hüsn-i teyidat-ı padişah-ı müeyyed) 468b/6
müeyyed olmak)
m. 448b/14, 448b/15
m. (vel-ihtişāmü'l-müeyyed) 460a/18

müeyyid: (Ar. s.) Sağlamlaştıran.
m. (padişah-ı müeyyid) 468a/15

müfeḫḫirü'l-ümerāü'l-kirām: Eli açık, ulu kimselerin övünülenleri.
m. 471a/25

müfettiḥü'l-ebvāb: "Ev kapılarını açan" şeklindeki bu söz, Allah'a hitaptır.
m. a (cenab-ı müfettihü'l-ebvab) 467a/19

müfsidīn: (Ar. is. ve s.) Ara bozanlar.
m. 461a/17

müheyyā: (Ar. s.) Hazır, amade.
m. 456b/1, 456b/25, 457a/25, 479a/9

mühim-sāz: (Far. birl. s.) Mühim işler gören.
m. 478a/24

mühimm: (Ar. s.) Önemli.
m. (mühimm-i ehemm) 463b/16

mühimmāt: (Ar. is.) Savaş için gerekli olan cephane vb. şeyler.
m. (mühimmat-ı mülk ü din) 461b/13
m. (mühimmat-i sultani) 460b/13

mühlik: (Ar. s.) Öldürücü, helak edici.
m. (mühlik-i zahm) 476b/14
m. (tüfenk-i mühlik) 458a/2

mühre: (Far. is.) Cam boncuk.
m. (mühre-i tüfenk) 458a/1

mükāşefe: (Ar. is.) Meydana çıkarma.
m. (nur-ı mükaşefe) 469b/8

mükedderü'l-ahvāl: (Ar. is.) Kederli durumlar, üzücü haller.
m. 456a/10

mükemmel: (Ar. s.) Olabileceğin en kusursuzu, en üstünü.
m. 455b/22, 467a/12
m. (merd-i mükemmel) 455a/15

mükerreren: (Ar. zf.) Tekrar tekrar, tekrar ederek.
m. 449a/20

mülāḥaẓa: (Ar. is.) Düşünce, detaylı düşünme.
m. 472a/17, 477a/24
m. (mülahaza itmek) 460b/16, 465b/8, 481b/8
m.+sında 475b/1, 480b/23
m.+sıyla 461b/13, 479a/3

mülāḳāt: (Ar. is.) Görüşme.
m. da (zaman-ı mülakat) 461b/7

mülāḳī: (Ar. is. ve s.) Buluşan, kavuşan,

görüşen.
m. 471b/16, 472a/18, 458a/20
m. (mülaki olmak) 479a/1, 453b/2, 456b/18, 463a/7
mülāṣıḳ: (Ar. s.) Yapışık, bitişik.
m. 464a/21
mülāyemet: (Ar. is.) Yumuşak huyluluk.
m. 451a/13
m. 454b/7
mülāyim: (Ar. s.) Yumuşak huylu.
m. (mülayim-i kelimat) 454a/12
m. 463a/17
mülāzemet: (Ar. is.) Osmanlı ilmiye teşkilatında müderris olabilmek için medreseden mezun olduktan sonra belli bir süre yapılan staj.
m.+ine 463a/25, 473a/9
mülāzım: (Ar. s.) 1. Bir kimse veya yere devamlılık gösteren. 2. Teğmen.
m. (mülazım-ı saha-yı asitan-ı adalet-aşiyan) 482a/22
mülazımān: (Ar. s.) Teğmenler.
m. (havass-ı mülazıman-ı dergah) 470a/17
m. (mülazıman-ı dergah) 448b/4
mülḥaḳ: (Ar. s.) Bir bütüne sonradan katılmış, eklenmiş.
m. 453a/18, 453b/6, 455b/10, 457a/19
m. (mülhak olmak) 463a/5, 463b/16, 466a/7, 476b/25
mülhakatü'l-ekalim:
m. (mülhakatü'l-ekalim-i mahmiyye) 480b/3
mülḥid: (Ar. is. ve s.) Allah'ı tanımayan, dinsiz.
m.+ler 452b/8
mülhidān: (Ar. is.) Mülhidler, dinsizler.
m. (serdar-ı mülhidan) 457b/20
m. (sipeh-salar-ı mülhidan) 457b/13
m. a (taife-yi mülhidan) 456a/12
mülhimān: (Ar. s.) İlham verenler, içe doğduranlar.
m. (mülhiman-ı gaybi) 481b/9
mülk: (Ar. is.) Bir hükümdar veya devletin hüküm ve iradesi altında bulunan topraklar.
m. (muhafaza-ı mülk) 455b/20
m. (mühimmat-ı mülk ü din) 461b/13
m. (mülk ü mal) 450b/3
m. (mülk-i mevrusi) 450b/2
m. (mülk-i mısır) 474a/21
m. (mülk-i şark) 457b/7
m. (savb-ı mülk-i acam) 462b/21
m. (zeval-i mülk ü mal) 456a/10
m. (zikr-i istihlas-ı mülk-i zu'l-kadr) 447b/9
m. inüñ.+ (mamure-yi mülk) 464a/6
mülkārā: (Ar. s.) Memleketi süsleyen, memleketin süsü olan.
m.+nı 461b/12
mülkiye: (Ar. is.) Askeriye ve ilmiye teşkilatının dışında kalan mutasarrıf, vali, kaymakam vb. devlet idarecileri sınıfı.
m. yi (mesalih-i mülkiye) 448b/17
mültefit: (Ar. is. ve s.) İlgi ve güler yüz gösteren, iltifat eden kimse.
m. 479a/22
mülūk: (Ar. is. melik'in c.) Melikler, hükümdarlar.
m. 449b/8, 450b/19, 459b/4, 464b/25, 464b/3
m. (ekrad-ı müluk-ı tavaif u akvam) 452b/13
m. (halef-i müluk-ı bayındıri) 476a/24
m. (mahsud-ı müluk-ı aktar) 453b/16
m. (müluk-ı imadiye) 450a/5
m. (müluk-ı ekrad) 451a/20, 451b/24, 451b/7, 455b/18, 455b/3
m. (müluk-ı kayasıra-yı islam) 453b/17
m. (müluk-ı kürdistan) 449b/11, 451b/17
m. (müluk-ı şam) 465b/2
mülūkane: (Ar. zf.) Hükümdar gibi, hükümdara yakışır şekilde.
m. (mekarim-i aliyye-i mülukane) 471b/20
mü'minān: (Ar. s.) Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna iman edenler.
m. (cemahir-i müminan) 452b/24
mümkin: (Ar. s.) Olması, gerçekleşmesi imkan dahilinde olan.

m. 450a/18, 452b/15, 457a/3, 472a/18

mümtāz: (Ar. s.) Seçilmiş, seçkin.
m. (mümtaz olmak) 466a/8

münādī: (Ar. is.) Bir haberi yüksek sesle duyuran, ilan eden kimse, tellal.
m.+ler 482b/21

münāfiḳ: (Ar. s.) İki yüzlü, Allah'a inanmadığı halde inanmış gibi görünen ve öyle davranan kimse.
m. (tumanbay-ı münafık) 481a/23

münaḳḳaşe: (Ar. is.) İşlenmiş, nakşedilmiş.
m. (ahbiye-i münakkaşe) 466b/8

münāsebet: (Ar. is.) Yakınlık, ilişki, alaka.
m. (münasebet-i türabiyye) 449a/14
m.+i 454a/14

münāsib: (Ar. s.) Uygun, yerinde.
m. 460a/23, 460b/9, 472b/1
m. (münasib görmek) 451a/5, 455b/10, 475b/15
m. (münasib-i makam) 474a/5

münʿaṭıf: (Ar. s.) Bir tarafa doğru yönelen, meyleden.
m. 478b/16
m.+dır 460a/6
m. 460b/15

müncerr: (Ar. s.) 1. Bir yöne çekilen. 2. Bir duruma veya şeye varıp son bulmak, ... ile sonuçlanmak.
m. (müncerr olmak) 475a/24, 477b/9

münderis: (Ar. s.) Adı sanı kalmamış, tamamen yok olmuş.
m. (münderis eylemek) 446a/12

münḥarif: (Ar. s.) 1. Doğru gitmeyen, sapmış. 2. Sapa.
m. 476a/9
m. (münharif olmak) 447a/10
m.+ce 473a/21

münhezim: (Ar. s.) Bozguna, hezimete uğramış.
m. (münhezim olmak) 450b/25, 455a/24, 458b/23

münīf: (Ar. s.) Yüce, ulu.
m. (haber-i münif) 471b/11

münīr: (Ar. s.) Aydınlatan, ışık veren.
m. lerine (ayine-yi zamir-i münir) 469b/16
m.+lerin 470b/12

münker: (Ar. is.) Dince uygun görümeyen.
m. i (nehy-i münker) 446a/23

münselik: (Ar. s.) Yol, meslek, tarikat vb. şeylere girmiş, o yolu tutmuş.
m. (münselik olmak) 449b/1, 482a/8, 482b/6

münşiyān: (Ar. s.) Bir eser meydana getiren, inşa eden kimse.
m. (münşiyan-ı belagat-şiar) 466b/16
m. (münşiyan-ı belagat-unvan) 478b/5

müntefiʿ: (Ar. s.) Yararlanmış, menfaatlenen.
m. 452b/25
m. (müntefi olmak) 447b/4, 466b/14

müntehā: (Ar. is.) Bir şeyin varabileceği son nokta.
m. (münteha-yı meram) 470b/1

mürabba: (Ar. s.) Dört unsurdan oluşan, dörtlü.
m. 460a/8

müracaʿat: (Ar. is.) Bir istek için bir kişi veya kuruma başvurma.
m. 461a/15, 480b/25
m. (müracaat buyurmak) 449a/13

mürāselāt: (Ar. is. mürasele'nin c.) Mektuplaşmalar.
m. (müraselat-ı sulh-amiz) 459a/5

müreffeh: (Ar. s.) Geçim sıkıntısı olmayan, varlıklı.
m. (müreffehü'l-bāl) 453b/24

müretteb: (Ar. s.) Sıralanmış, tertip edilmiş.
m. (müretteb olmak) 464b/20, 476a/15

mürevvec: (Ar. s.) İtibar edilmiş, revaç duruma getirilen.
m. (mürevvic eylemek) 449b/23

mürg: (Far. is.) Kuş.
m. (mürg-i tiz-pervaz-ı endişe) 463b/2

mürselīn: (Ar. is.) Peygamberler, mürseller.
m. (ve'l-mürselin) 467a/4

mürūr: (Ar. is.) Geçme, geçiş.
m. (mürur itmek) 465a/15, 477b/20

müsāʿade: (Ar. is.) İzin.
m. (müsaade-yi devlet-i saltanat-penahi) 458b/15

müsaḫḫar: (Ar. s.) Ele geçirilmiş, emir ve

itaat altına alınmış.
m. (müsahhar olmak) 480b/2

müṣarāʿa-güzār: (Ar. Far. birl. s.) Hızlı şekilde geçen.
m. (ber-vech-i müsaraa-güzar) 481b/8

müsāraʿat: (Ar. is.) Acele etme, çabuklukla başlama.
m. (müsaraat eylemek) 471a/14
m. (müsaraat itmek) 472a/23

müsāvī: (Ar. s.) Birbirinden ne fazla ne eksik olan.
m. (müsavi-i ahval) 446a/12

müseccel: (Ar. s.) Resmi kayıtlara geçirilmiş, tescil edilmiş.
m. 448b/20

müsellem: (Ar. is.) Doğruluğu ispatlanmış, herkesçe kabul edilmiş.
m. (müsellem-i ukul) 473b/11

müslimīn: (Ar. is.) Müslümanlar.
m. (mesakin-i müslimin) 480a/25
m. iñ (hüccac-ı müslimin) 468a/21

müslümān: (Ar. is.) İslam dininden olan kişi.
m. lar.+ (cemi-i müslüman) 468a/7

müslümānī: (Ar. s.) Müslümanlara ait.
m. 446a/13
m. ye.+ (bilad-ı müslümani) 452b/22

müstaġraḳ: (Ar. s.) Batmış, dalmış.
m. (müstagrak-ı karz) 456a/10

müstaḥfiẓ: (Ar. is. ve s.) Askerlik hizmetini yapmış kırk yaşın üzerindeki kimselerden teşkil edilen ve ordu seferde iken memleketi korumakla görevli olan askeri sınıf.
m.+ları 459a/11

müstahfızan: (Ar. is. ve s.) Müstahfızlar, koruyanlar.
m. (müstahfızan-ı erzincan) 449a/24

müstaḫlef: (Ar. is. ve s.) Biri tarafından kendi yerine, makamına geçirilmiş kimse.
m. (ikram-ı müstahlef) 473b/6

müstaʿidd: (Ar. s.) Yetenekli.
m. 466a/8

müstaḳarr: (Ar. is.) Düzenli bir şekilde devam eden duruma gelmiş, bir karar üzerine olan.
m. (müstakarr-ı liva-yı vezir-i azam) 476a/23

müstaʿḳıb: (Ar. s.) Peşinden giden, takip etme isteği olan.
m. 452b/24

müstaḳırr: (Ar. s.) İstikrarlı.
m. (müstakırr-ı serir-i saltanata) 466b/18

müstakil: (Ar. s.) Bağımsız.
m. 451a/20

müstakillen: (Ar. zf.) Özellikle, bilhassa.
m. 459b/12

müsteʿār: (Ar. is.) Geçici olarak alınmış, ödünç.
m. (müstear olmak) 467b/2

müstebid: (Ar. is. ve s.) Hükmü altındakilere zorbalık eden, baskı uygulayan.
m. (müstebid olmak) 448a/24

müstebtiʿ: (Ar. s.) Tabi olan.
m. 452b/24

müstecāb: (Ar. s.) Olumlu cevap alınan, kabul edilen dua, istek.
m. 469b/8

müstedʿā: (Ar. s.) İstenilen, rica edilen şey.
m.+sınca 471b/24

müstefīd: (Ar. is. ve s.) Yararlanan, istifade eden kimse.
m. 452b/25

müsteḥaḳḳ: (Ar. s.) 1. Hak etmiş. 2. Bir kimsenin hak ettiği şey.
m. 471b/8
m. (müstehakk-ı inayet) 471b/19

müstemiʿan: (Ar. zf.) Dinleyerek.
m. (müstemian-ı ada-yı ber-geşte-rüzigar-ı baht-varun) 478b/4

müstemir: (Ar. s.) Devamlı, sürekli.
m. (müstemir itmek) 447a/10

müsteṭāb: (Ar. s.) Hoşa giden, beğenilen.
m. 469b/7
m. ı (hitab-ı müstetab) 446a/15
m. ları (ferman-ı müstetab) 474b/18

müstetbiʿ: (Ar. s.) Peşinden giden, boyun eğen.
m. 452b/24

müstevcib: (Ar. is. ve s.) Layık.
m. (müstevcib-i umur) 471b/22

müstevlī: (Ar. is. ve s.) Bir yeri zapt ve istila eden.
m. 457a/18

mütevvic: (Ar. is.) Taçlandırlmış.
m. 449/23
müşācere: (Ar. is.) Çekişme, kavga.
m. (müşacere itmek) 469a/2
müşāhede: (Ar. is.) 1. Gözle görme. 2. Gözlemleme.
m. (mücerred-i müşahede-yi mücahidan) 452a/4
m. (müşahede itmek) 454b/1, 465b/4
m. (müşahede olmak) 461a/25
müşārik: (Ar. is. ve s.) Beraber bulunan, ortaklık eden.
m. 459a/5
müşārü'n-ileyh: (Ar. zamir) Adı geçen, sözü edilen.
m. 450a/18, 461a/12, 463a/25, 4 68b/18, 471a/12, 472a/21, 478b/22, 478b/25, 479b/2, 466a/9, 449a/16, 454a/11
m. (mevlana-yı müşarü'n-ileyh) 449a/18
m. (serdar-ı müşarü'n-ileyh) 456a/17
m. (mevlana-yı müşarün-ileyh) 451a/17
müşarü'n-ileyhüm: (Ar. zamir) Adı geçenler.
m. 480a/6
müşāvere: (Ar. is.) Önemli bir konu üzerinde iki ya da daha fazla kimse arasında yapılan fikir alış verişi, danışma.
m. (müşavere eylediler) 454a/7
m. (müşavere eylemek) 470a/13
m. (müşavere itmek) 462a/23
m.+siyle 475b/15
müşerref: (Ar. s.) Şeref kazanmış, şerefli.
m. 471b/14
m. (müşerref itmek) 452a/25
m. (müşerref olmak) 461b/7
m. (müşerref olunmak) 479b/20
müşʿir: (Ar. s.) Bildiren, haber veren.
m. 470a/15
müşkil: (Ar. s.) Zor, güç, çetin.
m. 453b/17
müştemil: (Ar. s.) İçine alan, kapsayan.
m. 450b/22, 452a/15, 462a/13, 464a/11
müteʾaḫḫir: (Ar. s.) Sonra gelen, sonraki.
m. 456a/14
müteʿāḳiben: (Ar. zf.) Sonra, hemen sonra, arkasından.
m. 457a/22
m. 475b/9
müteʿalliḳ: (Ar. s.) Ait, dair, alakalı.
m. 450b/8, 459b/5
m. (müteallik olmak) 461b/19
müteʿarrıż: (Ar. s.) Taarruz eden, saldıran.
m. (mütearrız-ı mukatele) 456b/13
müteʿayyin: (Ar. s.) Zuhur edip belli duruma gelmiş olan, meydana çıkan.
m. 477a/19
müteʿaẕẕir: (Ar. s.) Yapılması güç olan, yapılamaz, imkansız.
m. 468b/2, 470a/17, 473a/21
müteberreke: (Ar. s.) Hayırlı, uğurlu, mübarek.
m. (mezarat-ı müteberreke) 469a/22
m. yi (dahme-yi müteberreke) 474a/5
mütecāviz: (Ar. s.) Saldıran, saldırgan.
m. 452b/21, 455a/13, 465a/6, 474b/1
m.+dür 474b/19
müteʾeṣṣif: (Ar. s.) Üzüntülü, kederli.
m. 482a/23
müteferriḳa: (Ar. is.) Padişah, sadrazam, vb. kişilerin hizmetinde bulunan ve verdikleri emirleri yerine ulaştıran görevli.
m.+yı 451a/25
müteḥammil: (Ar. s.) Tahammül eden, dayanan.
m. 474b/9
mütehevvirāne: (zf.) Birdenbire saldırarak.
m. 456b/12
müteḳallidān: (Ar. s.) Kuşanan, beline bağlayan.
m. (tekatül-i mütekallidan-ı süyuf) 464b/1
mütekāṯire: (Ar. s.) Çoğalmış, pek çok.
m. (mevaid-i nafakat-i mütekasire) 474a/8
mütelāḥiḳ: (Ar. s.) Birbiri ardınca gelen, birbirine eklenen.
m. 459b/5
m. (mütelahik olmak) 464a/19
mütemmū: (Ar. s.) Tamamlayıcı.

m. 453b/18

mütenebbih: (Ar. is. ve s.) Öğüt ve ihtar sayesinde gafletten uyanıp gözü açılan, aklını başına toplayan.
m.+ler 477b/15

müterakḳḳıbān: (Ar. s.) Gözleyen, uman, bekleyen, umut eden.
m. (müterakkıban-ı evliya-yı devlet-i ruz-efzun) 478b/3

müteşābih: (Ar. s.) Birbirine benzeyen, aralarında benzerlik bulunan.
m. 478a/23

mütevaḳḳıʿ: (Ar. s.) Tevakku eden, medet uman.
m. 468b/2

mütevaḳḳıf: (Ar. s.) Olması, gerçekleşmesi bir şeye bağlı olan.
m. 469b/2

müteveccih: (Ar. s.) 1. Yönelmiş, yönelen. 2. Bir yere gitmeye karar veren, o tarafa doğru yola çıkan.
m. 454b/16, 479b/7
m. (müteveccih olmak) 458b/10, 461a/13, 467a/10, 482a/6
m. (müteveccih-i memalik-i iran) 449b/7
m. (müteveccih-i savb-ı haleb) 463a/22

mütevekkilāne: (zf.) Her şeyin Allah'ta olduğuna inananlara yaraşır tarzda.
m. 456a/11

mütevvec: (Ar. s.) Taçlandırılmak.
m. 449b/23

müttebiʿ: (Ar. s.) Uyan, tabi olan.
m. de (hısn-ı müttebi) 466a/25

müttefiḳ: (Ar. s.) Aralarında anlaşma yapmış olan.
m. (müttefik olmak) 471a/20
m.+leriz 452b/14

müttefiḳü'l-kelām: (Ar. is. tam.) Söz birliği etmiş.
m. 452b/4, 456a/12

müttefiḳü'l-lafẓ: (Ar. is. tam.) Söz birliği etmiş.
m. 451a/18

müyesser: (Ar. s.) 1. Kolaylıkla olan. 2. Nasip olan.
m. 452a/13, 453a/7, 469b/21
m. (müyesser olmak) 454a/10, 455b/7, 458b/12, 460b/20, 461b/7, 470a/11, 470a/19
m.+dür 455b/21

müẓāheret: (Ar. is.) Arka çıkma, destek olma, yardım etme.
m. 467a/17

müzehheb: (Ar. s.) Altın suyuna batırılmış.
m. 460a/9

N

nā-bāliġ: (Far. Ar. birl. s.) Büluğa ermemiş.
n. e (pir-i na-balig) 448a/1

nā-bedīd: (Far. birl. s.) Görünmez, kayıp, belirsiz.
n. 480a/24

nā-bekār: (Far. Ar. birl. s.) İşe yaramaz, işsiz, haylaz.
n.+lar 481a/20

nā-duḫte: (Far. birl. s.) Dikişsiz.
n. 466b/7

nā-girīz: (Far. birl. s.) Çaresiz.
n. 474b/22

nā-maʿdūd: (Far. Ar. birl. s.) Sayısız, çok.
n. 448b/1, 466b/13

nā-münāsib: (Far. Ar. birl. s.) Uygun olmayan, uygunsuz.
n. 463b/13

nā-pāk: (Far. birl. s.) Pis, murdar.
n. (haşak-ı vücud-ı na-pak-ı küffar) 449a/4
n. ini.+ (vücud-ı na-pak) 467a/9
n.+e 456b/8

nā-peydā: (Far. birl. s.) Belirsiz, gizli.
n. 473a/2

nā-ṣavāb: (Far. Ar. birl. s.) Doğru olmayan, haksız, yanlış.
n. (zi-kirdar-ı na-savab) 464a/13
n. ından (tedbir-i na-savab) 464a/7

nā-ümīd: (Far. birl. s.) Ümitsiz, ümidi kırılmış.
n. 447a/15

nāçar: (Far. s.) Çaresiz, ister istemez, ... zorunda kalmış.
n. 465b/12, 474b/22

nādim: (Ar. s.) Nedamet duyan, pişman olan.
n. 473a/13
n. (nadim olmak) 457a/8

nādiretü'l-ʿaṣr: (Ar. is. tam.) Asrın nadirleri, ender bulunanları.
n. (mısır-ı nadiretü'l-asr) 470a/9, 475a/9
nafāḳāt: (Ar. is.) Nafakalar, geçimlikler.
n. (mevaid-i nafakat-i mütekasire) 474a/7
nāfiẕ: (Ar. s.) İçine giren, etki eden.
n. 463b/15
nāgāh: (Far.zf.) Ansızın, birdenbire, vakitsiz.
n. 454b/12, 461b/2
nāgehānī: (Far. s.) Birdenbire ortaya çıkan.
n. den (bela-yı nagehani) 458a/2
nāḥiyye: (Ar. is.) Çevre, taraf, yan.
n.+sine 452a/7, 453a/2
nāḫun: (Far. is.) Tırnak.
n. (nahun-ı nial-i metaya) 467b/12
nā'ib: (Ar. is. metinde nāīb şeklinde yazılmıştır.) Kadı vekili.
n. 466a/1
n. (naib-i haleb) 482a/7
n.+i 472b/24, 472b/24
nā'ire: (Ar. is.) Ateş, alev.
n. (naire-i harb) 479b/1
naḳd: (Ar. is.) Para.
n. 471a/2
n. (nakd-ı kamilül-ayar) 459b/10
nākes: (Far. birl. s.) Alçak, aşağılık.
n. (çerkes-i nakes) 462a/21
n. ler (çerkes-i nakes) 463a/8
naḳl: (Ar. is.) 1. Bir yerden başka bir yere götürme. 2. Başkasına ait bir sözü aktarma.
n. 459b/19
n. (nakl itmek) 447b/24, 454b/21, 476a/12
n. (nakl olunmak) 478b/8, 480b/22
n. (nakl-i gallat) 469a/11
naḳlī: (Ar. is.) Nakledilene göre.
n. 448b/14
nām: (Far. is.) 1. İsim. 2. Ün, şöhret.
n. 446b/12, 449a/3, 449b/13, 451a/25, 454a/1, 456b/16, 458a/3, 460b/18, 462a/18, 463a/19, 464a/21, 469a/1, 469a/5, 472a/22, 474a/17, 475b/17, 475b/20, 475b/5, 478b/18, 479a/7
n. (nam-ı bed-maaş) 453a/21
n. (nam-ı nami-yi sultan-ı islam) 449b/23
n.+umuzla 470b/11
n.+ına 449a/11
nām-dār: (Far. s.) Ünlü, meşhur.
n. 465a/6
n. (merd-i nam-dar) 456a/4
n.+ı 461b/22
n.+lara 459b/11
nāme: (Far. is.) Mektup.
n. 447a/6, 470a/24
n. (name-i beşaret) 463a/1
n. (name-i muhabbet-hitam) 462a/11
n. (name-i muhabbet-hitame) 462b/9
n. (name-i sulh-amiz) 481a/3
n. (name-yi nasıhhat-amiz) 470a/25
n.+de 462b/10
n.+ler 450b/22
n.+nüñ 463a/10
n.+sine 446a/4
nāmī: (Far. s.) Ünlü.
n. (nam-ı nami-yi sultan-ı islam) 449b/23, 452a/25
nāmütenāhī: (Far. Ar. birl. s.) Sonsuz.
n. 469b/7
nān: (Far. is.) Ekmek.
n.+ı 454a/24
nās: (Ar. is.) İnsanlar, halk.
n. da (kulub-i nas) 482b/19
n.+a 480b/7
naṣb: (Ar. is.) 1. Bir kimseyi bir hizmete yerleştirme, tayin etme. 2. Dikme, saplama.
n. (nasb eylemek) 451b/6, 451b/6, 469b/20
n. (nasb itmek) 478b/17, 478b/17
n. (nasb olunmak) 447b/14
n. (nasb-ı ayn) 470b/3
n. (nasb buyurulmak) 466b/23
nāṣīb: (Ar. is.) 1. Bir kimsenin payına düşen şey, hisse.
n. (malik-i nasib) 462b/24
n. (nasib-i asker-i sultani) 475a/11
naṣīḥat: (Ar. is.) Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkati çekmek için söylenen söz.
n. (pend ü nasıhhat) 446a/16

n.+ın 461a/19
n.+i 464a/1

naṣīḥat-āmīz: (Ar. Far. birl. s.)Kendisinden öğüt alınacak (şey) .
n. iñ (name-yi nasıhhat-amiz) 470a/25

naṣr: (Ar. is.) Yardım.
n. (nasr-ı karib) 474b/24

nāṭıḳ: (Ar. is.) Bildiren, beyan eden.
n.+dur 456a/3

naẓar: (Ar. is.) Bakış, bakma.
n. (manzur-ı nazar-ı padişahi) 449a/13
n. (nazar-ı iltifat-ı padişahi) 459b/17
n. da (badi-i nazar) 475b/10
n.+ı 452b/22

nāẓır: (Ar. s.) Bakan, nazar eden.
n. 471b/22
n. (nazır olmak) 481a/16

nāzil: (Ar. is.) Yukarıdan aşağıya inen.
n. (nazil olmak) 446b/4, 463b/21

naẓīre: (Ar. is.) Bir şairin manzum eserine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye ile yazılan benzer manzume.
n. 474a/12

naẓm: (Ar. is.) Vezinli, kafiyeli söz dizisi.
n. 446a/1, 462b/2, 482b/23
n. (nazm-ı mehamm-ı enam) 470b/9

ne: (zamir) Hangi şey?
n. 446a/21, 446a/21, 455b/15, 455b/15, 456b/4, 457a/8, 459b/17, 460a/21, 460a/22, 460b/10, 460b/2, 460b/2, 460b/20, 460b/25, 460b/3, 460b/8, 461b/24, 470a/6, 472a/18, 480a/19
n.+leri 477a/12

nebāt: (Far. is.) Bitki.
n. (kand-ı nebat) 466b/10

nebī: (Ar. is.) Tanrı buyruğunu kullara bildiren peygamber.
n. 467b/1, 473b/4, 473b/4

nebiyyinā: (Ar. is.) Peygamberler.
n. 464a/20

necāt: (Ar. is.) Kurtulma, kurtuluş.
n. 453b/22
n. (necat bulmak) 473a/1
n. a (saha-yı necat) 463a/12
n. a (sahil-i necat) 481a/7
n. a.+ (sahil-i necat) 457a/6
n.+a 448a/10

nedāmet: (Ar. is.) Pişman olma, pişmanlık.
n. den (izhar-ı nedamet) 464a/19

nefā'is: (Ar. is. nefise'nin c.) Kıymetli, makbul şeyler.
n. (nefais-i emval) 477a/11
n. (nefais-i esbab) 466b/7

nefāẕ: (Ar. is.) Nüfuz etme.
n. (nefaz bulmak) 473a/15

nefer: (Ar. is.) Rütbesi olmayan asker, er.
n. 455a/15
n. (nefer-i ekrad) 454a/14
n. (nefer-i mir-liva) 454b/12

nefes: (Ar. is.) Soluk.
n. (mecal-i nefes) 462b/3

nefs: (Ar. is.) Kişi, şahıs.
n.+i 469b/7

neft: (Ar. is.) Bir petrol türevi olan yağ.
n. 477b/24

nefy: (Ar. is.) Sürgün etme, sürgün.
n. 456a/2

nehb: (Ar. is.) Yağma, çapul.
n. (nehb itmek) 473a/7

neheng: (Far. is.) Timsah.
n. (neheng-i kahr-ı şehriyari) 462a/9
n. (tahrik-i derya-yı asakir-i neheng-iltikam) 470b/20

nehir: (Ar. is.) Akarsu, büyük ırmak.
n. (nehr-i asi) 468b/8
n. (nehr-i nil) 477b/3, 478a/23

nehy: (Ar. is.) Birini bir şeyden alıkoyma, bir şeyin yapılmasını yasak etme.
n. (nehy-i münker) 446a/23
n.+e 456a/2

nehżat: (Ar. is.) Hareket, yola çıkma.
n. 476a/5

nekbet: (Ar. is.) Talihsizlik, musibet, felaket.
n. (ehl-i nekbet) 481b/13
n. (sabıka-yı nekbet) 481a/19
n. inde (kalb-gah-ı leşker-i nekbet-eser) 464b/21

nekebat: (Ar. is. nekbet'in c.) Talihsizlikler, felaketler.
n.+dan 472a/7

nemmāmīn: (Ar. is.) Ara bozucu, laf taşıyıcı kimseler.
n. 461a/17

neng: (Far. is.) Ün, şan, şöhret.
n. den (gayet-i ar u neng) 477b/9
nerdübān: (Far. is.) Merdiven kelimesinin eski şekli.
n.+lar 478a/7
nermī: (Far. s.) Yumuşaklık.
n. (nermi-yi peyam) 463a/18
neṣā'iḥ: (Ar. is.) Nasıhhatlar, öğütler.
n. (nesaih-i-mevlana) 454b/1
nesā'im: (Ar. is. nesim'in c.) Hafif ve tatlı rüzgarlar.
n. (nesaim-i feth) 467b/20
nesil: (Ar. is.) Aynı yıllarda yaşamış olan, yaklaşık aynı yaşta bulunanların tümü, kuşak.
n. inden (neslinden) 470a/2
nesīm: (Ar. is.) Hafif hafif esen, hoş rüzgar.
n. (nesim-i zafer) 448a/7
nesne: (is.) Cansız varlık, şey.
n. 476b/18, 482b/7
netāyic: (Ar. is. netice'nin c.) Sonuçlar, neticeler.
n. (netayic-i tab-ı selim) 474a/11
netīce: (Ar. is.) Sonuç.
n.+si 446a/5
nevāḥī: (Ar. is. nahiyye'nin c.) Nahiyeler, civardaki yerler.
n. (nevahi-i ayntab) 463b/21
n.+de 471a/5
n.+si 468a/3
n.+sinde 450b/14
n.+sinden 463b/19
nevā'ir: (Ar. is. naire'nin c.) Ateşler, alevler.
n. (nevair-i harb) 467b/6
nevāl: (Ar. is.) Bağış, ihsan.
n. (derya-yı neval-i padişahi) 459b/9
nevāle: (Ar. is.) Gerekli yiyecek ve içecek şeyler, azık.
n. 463a/9
nevāzil: (Ar. is. nazile'nin c.) Hadiseler, belalar.
n. (nevazil-i asümani) 475b/18
nevāziş: (Ar. is.) Gönül alma, iltifat etme.
n. (hilat u nevaziş) 481a/8
n. (nevaziş-i padişahi) 466a/7
n. (şerbet-i nevaziş) 465a/21
nevāziş-peẕir: (Far. tür. s.) İltifat alan.
n. (şah-ı nevaziş-pezir) 481a/15
nevbet: (Ar. is.) Nöbet.
n. 449a/25, 450a/24, 455b/17
nevvāb: (Ar. is. ve s.) Naiplik yapan, vekalet eden.
n. 471a/9
n.+ına 466a/19
nezʿ: (Ar. is.) Çekip çıkarma, koparma.
n. (nez itmek) 446b/25
nıṣf: (Ar. is.) Yar, yarım.
n. (nısf-ı leyl) 477b/10, 481b/20
nıṣfü'l-leyl: (Ar. is. tam.) Gece yarısı.
n. 472b/2
niʿāl: (Ar. is. naʿl'in c.) Nallar.
n. (nahun-ı nial-i metaya) 467b/12
nicād: (Ar. is.) Kahraman.
n. uñ (dilaveran-ı rumi-i nicad) 482a/20
nice: (s.) 1. Çok, pek çok. 2. Nasıl?
n. 446b/6, 456a/14, 456b/8, 460b/3, 469b/15, 470a/19, 474b/17
niçe: (s.) 1. Çok, pek çok. 2. Nasıl?
n. 446b/14, 452b/8, 465a/6, 478b/2, 479b/13, 480b/20
n.+si 451a/3, 457a/6, 472b/25
nidā': (Ar. is.) Seslenme, çağırma.
n. 468a/8
n. (nida itdürmek) 477b/13
nifāḳ: (Ar. is.) 1. Ara bozukluğu. 2. İki yüzlülük, münafıklık.
n. 462a/6, 464a/2, 482b/14
n.+ların 473a/4
n. nüñ (taife-yi nifak-şive) 463b/14
nihāl: (Far. is.) Fidan.
n. (nihal-i hulus-i niyyet) 446b/1
nihānī: (Ar. s. ve zf.) Gizli, gizlice.
n. 447b/13
nihāyet: (Ar. is.) Son.
n.+i 477a/3
nihāyetsiz: (Ar. is.) Sonsuz, bitmez tükenmez.
n. 466b/8
niḳāb: (Ar. is.) Yüz örtüsü.
n. (nikab-ı tereffu) 480a/13
nīkū: (Far. s.) İyi, güzel, hoş.
n. 446a/2
nīkū-bendegī: (Far. is.) İyi kölelik, iyi kulluk.
n. (gayret-i niku-bendegi) 476b/9
niʿmet: (Ar. is.) İnsanın iyi yaşamasını

sağlayacak her türlü şey, servet, refah.
n. (kadr-ı nimet-i vilayet) 446a/10

nīrān: (Ar. is.) Ateş.
n. (niran-ı kahr u intikam) 480a/10

nīreng: (Ar. is.) Hile, düzen.
n. (edevat-ı nireng) 466b/9

niṣāb: (Ar. is.) Yeter derecede.
n. (şomar u nisab) 446a/1

niṣāl: (Ar. is. nasl'in c.) Temrenler, ok, kargı gibi şeylerin ucundaki sivri demir.
n. (baran-ı nisal u siham) 480a/10

nisvān: (Ar. is.) Kadınlar.
n. (nisvan u etfal) 475a/1

nişān: (Far. is.) 1. İşaret, belirti.
n. (nişan-ı eman) 481a/23
n. (nişan-ı şerif) 460a/19

nişancılıḳ: (is.) Osmanlılar'da berat vb. tuğra çeken kimsenin yaptığı iş.
n.+dan 462a/24

nişanla-: (f.) Ok, tüfek vb.nin doğrultusunu hedefi vuracak şekilde ayarlamak, nişan almak.
n.-dılar 478a/5

nişanlu: (s.) İşaretli.
n. 460b/7

nitekim: (bağlaç) Cümle başında kendisinden önce gelen cümledeki hükmü doğrulamak için "gerçekten, hakikaten" anlamlarında kullanılır.
n. 450a/10, 458b/11, 481a/9

niyyet: (Ar. is.) Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama.
n.+inde 454b/24
n. 475a/5
n. (nihal-i hulus-i niyyet) 446b/1
n. (niyyet-i feth-i mısır) 471a/8
n. (niyyet-i hümayun) 451b/13
n.+ine 467a/10

nizāʿ: (Ar. is.) Çekişme, anlaşmazlık.
n. 446a/25

nīze: (Far. is.) Mızrak, süngü.
n.+ler 467b/9

nīze-güzār: (Far. birl. s.) Mızrakçı, mızrak atan.
n. 462a/17
n. (süvar-ı nize-güzar) 471a/10

nöker: (Moğ. is.) Kul, köle.
n.+leri 479b/21

nuḳūd: (Ar. is. nakd'in c.) Paralar, nakitler.
n. 448b/1, 466b/13, 466b/2, 474b/3
n.+dan 466b/1

nūr: (Ar. is.) Gözle görülen aydınlık.
n. (nur-ı mükaşefe) 469b/8

nuṣret: (Ar. is.) 1. Yardım. 2. Zafer.
n. 456a/4, 470a/6
n. (ber-haseb-i nusret) 468b/10
n. (asker-i nusret-asar) 475a/22
n. ime (asakir-i nusret-measir) 467b/5
n. (asakir-i nusret-şiar) 456a/6, 482a/6
n. (hudavendigar-ı nusret-şiar) 477a/15
n. (ümera-yı nusret-şiar) 465b/12
n. dan (talayi-i sipah-ı nusret-şiar) 463b/4
n. ıñ (huddam-ı hudavendigar-ı nusret-şiar) 468b/12
n. ıñ (sipah-ı nusret-şiar) 464a/17

nuẓẓār: (Ar. is. nazir'in c.) Bakanlar.
n. (ibret-i nuzzar) 466a/10

nücūmī: (Ar. s.) Yıldızlarla ilgili.
n. de (saat-i nücumi) 447a/19

nüfūs: (Ar. is.) 1. Kişi. 2. Belli bir bölge, şehir veya memlekette yaşayanların tamamı.
n. 452b/21
n. (nüfus-ı zayia) 478a/19
n.+ı 454a/21

nüfūẕ: (Ar. is.) İçine işleme.
n. (nüfuz bulmak) 482a/12

nümāyān: (Far. s.) Görünen, aşikar.
n. (nümayan olmak) 463b/7

nüsur: (Ar. is. nesr'in c.) Akbabalar, kartallar.
n. (tuyur-ı nüsur) 453b/19

nüvvāb: (Ar. is. naib'in c.) Naipler.
n. (nüvvab-ı kam-yab) 453b/23
n. (nüvvab-ı sultani) 469a/13
n. ıma.+ (hayta-yı tasarruf-ı nüvvab) 470b/8

nüzl-āver: (Ar. Far. birl. s.) Yemek taşıyan, azık götüren.
n.+lere 447b/16

nüzūl: (Ar. is.) Aşağı inme.
n.+ (nüzul buyurmak) 447a/5, 477b/2
n. (hengam-ı nüzul) 472b/12

n. (nüzul buyurılmak) 475b/20
n. (nüzul buyurmak) 465b/19, 473a/16, 474a/16, 474a/17, 481b/12
n. (nüzul eylemek) 473a/10
n. (nüzul itmek) 457a/15, 457a/21, 463b/24, 467a/11, 471a/19, 475a/20, 479a/11
n. (nüzul olmak) 471a/12
n. (nüzul olunmak) 463a/23, 468b/7
n.+ı 475b/19
n.+ından 446b/21
n.+la 479b/20

O

ocaḳ: (Ar. is.) Yeniçeri teşkilatı.
o.+ı (ocagı) 458b/21
oġul: (is.) Cinsiyeti erkek olan evlat.
o. ı (oglı) 446b/12
o.+ı (oglı) 447a/24, 447b/10
o.+ına (oglına) 447a/7
o.+ları 450a/21
o.+ı (oglı) 469b/19
oḳut-: (f.) Söyletmek.
o.-up 449a/20
ol: (zamir ve s.) Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işaret sıfatı "o"nun eski şekli.
o. 446a/13, 446a/14, 446a/22, 446a/23, 446a/8, 446b/22, 447a/1, 447a/19, 447a/21, 447a/25, 447b/17, 447b/24, 447b/4, 448a/1, 448a/11, 448a/15, 448a/16, 448a/20, 448a/23, 448a/4, 448b/18, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 449a/10, 449a/21, 449a/22, 449a/22, 449a/3, 449b/17, 449b/4, 449b/9, 450a/12, 450a/16, 450a/22, 450a/23, 450a/4, 450b/1, 450b/4, 450b/8, 451a/23, 452a/10, 452a/2, 452b/11, 452b/12, 452b/17, 452b/19, 453a/16, 453a/24, 453b/15, 453b/5, 453b/7, 454a/12, 454a/4, 454b/15, 454b/22, 455a/17, 455a/25, 455b/10, 455b/24, 455b/9, 456a/22, 456b/22, 456b/3, 456b/5, 457a/18, 457a/2, 457a/20, 457b/17, 459a/13, 460a/15, 460a/20, 460a/22, 460a/24, 460b/11, 460b/15, 460b/15, 460b/20, 460b/6, 461a/20, 461a/25, 461b/1, 461b/6, 462b/24, 463a/1, 463a/15, 463a/8, 463b/13, 463b/16, 463b/3, 465a/8, 465a/13, 466a/19, 466a/21, 466a/25, 467a/11, 467a/18, 467b/21, 468b/10, 468b/12, 468b/17, 468b/5, 469a/18, 469a/21, 469a/21, 469a/6, 469b/6, 470a/12, 470a/12, 470a/19, 470a/3, 470b/10, 470b/22, 470b/3, 470b/7, 470b/9, 471a/23, 471b/11, 472b/16, 472b/17, 473a/14, 473a/17, 473a/25, 473a/3, 473a/5, 473a/6, 473a/9, 473b/13, 473b/19, 474a/22, 474a/24, 474a/9, 474b/1, 474b/16, 474b/21, 474b/21, 474b/3, 475a/15, 475a/17, 475b/18, 475b/8, 476a/9, 476b/25, 477a/21, 477a/4, 477b/19, 478a/17, 478b/18, 478b/7, 479a/12, 479b/5, 479b/7, 481a/19, 481a/2, 481a/6, 481b/1, 481b/13, 481b/18, 481b/19, 481b/3, 482a/11, 482a/13, 482b/18, 482b/2, 482b/20
ol-: (f.) 1. Meydana gelmek. 2. Gerçekleşmek. 3. Bulunmak, var olmak. 4. Zaman bildiren kelimelerle birlikte kullanıldığında "yaklaşmak" anlamı vardır.
o.-a 461a/2, 461b/3, 464a/9, 468a/5, 477a/16, 482b/6
o.-a (malum olmak) 459b/25, 460b/1, 460b/13, 467a/6, 471b/2, 478b/11
o.-a (menşur olmak) 480b/5
o.-acagı 446b/6, 482b/14
o.-acaklardır 452b/24, 452b/25
o.-alar 468a/20, 475a/1, 481a/25, 482a/14
o.-alar (makhur olmak) 482a/16
o.-alar (masun olmak) 482a/15
o.-alar (meşgul olmak) 468a/11
o.-alum 446a/25
o.-amadı (kadir olmak) 464a/12
o.-an 446b/18, 447a/14, 447a/6, 447b/25, 448a/17, 448a/20, 448b/5, 449a/14, 449a/24, 449a/9, 449b/14, 449b/25, 450a/12, 450b/17, 451a/9, 451b/18, 451b/4, 452b/4, 453a/11, 453a/9, 453b/1, 454b/3, 454b/6, 455a/24, 455b/22, 456a/15, 456b/1,

456b/14, 457a/16, 457a/19,
457b/14, 457b/15, 457b/22,
457b/23, 457b/24, 457b/5, 458a/5,
459a/20, 459b/11, 459b/13,
460b/13, 460b/5, 461a/15, 461b/15,
461b/18, 462a/18, 462a/20,
462b/13, 462b/17, 462b/22,
462b/23, 463b/15, 464a/2, 466a/21,
466b/20, 466b/24, 467a/7, 468b/9,
469a/12, 469a/22, 469b/19,
470a/10, 470a/9, 470b/21, 470b/8,
471a/17, 472a/3, 472b/3, 472b/5,
474a/23, 474a/4, 475a/11, 475b/16,
476a/13, 476a/16, 476b/23,
476b/24, 476b/4, 477a/19, 477b/5,
478a/16, 478b/24, 478b/7, 479a/5,
479a/6, 479b/22, 479b/3, 479b/7,
480a/24, 480b/24, 481b/16, 481b/7
o.-an (bais olmak) 481a/4
o.-an (hakim olmak) 451b/22
o.-an (halas olmak) 479b/20
o.-an (helak olmak) 458a/21,
470b/23
o.-an (lazım olmak) 446a/13,
460b/7, 462a/25
o.-an (mahzun olmak) 466b/2
o.-an (mansub olmak) 449b/20
o.-an (mensub olmak) 449b/21
o.-an (mestur olmak) 463a/11
o.-an (meşgul olmak) 451b/6
o.-an (mevcud olmak) 453b/1
o.-an (muhtefi olmak) 480b/17
o.-an (muttasıl olmak) 456a/23
o.-an (mücavir olmak) 469a/25
o.-an (münselik olmak) 482a/8
o.-an (nazil olmak) 446b/4
o.-an (peyda olmak) 480b/19
o.-an (rahne-pezir olmak) 447a/23
o.-an (tabi olmak) 454b/19
o.-an (tevabi olmak) 466b/22
o.-an (vaki olmak) 460a/7, 461a/14,
461a/17
o.-an (varid olmak) 449b/12,
453a/5
o.-an (zikr olmak) 446b/24
o.-ana 462b/1
o.-andan 471b/16
o.-anlar 454b/23, 470a/14
o.-anlar (bend olmak) 466a/10
o.-anlar (vakıf olmak) 482b/13
o.-anlara 474a/20, 475a/3
o.-anlara (münselik olmak) 449b/1
o.-anlardan 473a/9
o.-anları 451a/10, 473a/17, 478a/8
o.-anlarıñ 470a/23, 473a/14
o.-asın 460a/13, 460a/5, 461a/1,
472a/10, 472a/16, 472a/2
o.-asın (meşgul olmak) 480b/11
o.-asız 446b/2
o.-asız (mukayyed olmak) 452a/17
o.-dı 446a/7, 448a/13, 449b/7,
458a/20, 458b/12, 458b/16,
459b/17, 459b/5, 459b/8, 462b/4,
463b/1, 464b/24, 467a/1, 468b/2,
468b/21, 468b/5, 471a/15, 471a/2,
472b/14, 473a/1, 473a/12, 473a/21,
473b/15, 474a/15, 475a/16,
476a/19, 477a/14, 479b/10,
480b/21, 481a/9
o.-dı (amade olmak) 452a/11
o.-dı (cari olmak) 475a/4, 482b/1
o.-dı (emr olmak) 456a/20
o.-dı (helak olmak) 465a/23
o.-dı (mahfuz olmak) 463b/22
o.-dı (mail olmak) 475a/18
o.-dı (memur olmak) 466b/22
o.-dı (mensub olmak) 448a/23
o.-dı (mesmu olmak) 452b/3
o.-dı (musirr olmak) 470a/24
o.-dı (mümtaz olmak) 466a/8
o.-dı (müncerr olmak) 477b/10
o.-dı (müteallik olmak) 461b/19
o.-dı (müyesser olmak) 461b/7
o.-dı (nadim olmak) 457a/8
o.-dı (perişan olmak) 458a/12
o.-dı (revan olmak) 473a/3
o.-dı (revane olmak) 454b/17
o.-dı (ru-gerdan olmak) 463a/23
o.-dı (sadır olmak) 463a/5, 470b/21,
474a/23
o.-dı (şehid olmak) 455b/8
o.-dı (vaki olmak) 455b/19,
458a/10, 465b/25, 468a/4, 480b/3,
481b/15
o.-dı (ziyade olmak) 457a/12
o.-dılar 448a/12, 453b/24, 455b/10,
457a/16, 457b/10, 462a/1, 463b/8,
464a/22, 466a/11, 466a/18,
466b/15, 472b/22, 472b/23,

473a/13, 476a/3, 477a/4, 478a/17, 478a/19, 481a/25, 482a/2
o.-dılar (cüda olmak) 454b/14
o.-dılar (devan olmak) 478a/1
o.-dılar (gark olmak) 457a/7
o.-dılar (halas olmak) 452a/5
o.-dılar (helak olmak) 458a/17, 458a/2
o.-dılar (mail olmak) 473a/22
o.-dılar (meşgul olmak) 455a/3
o.-dılar (muctemi olmak) 450a/22
o.-dılar (mugtenim olmak) 452a/6
o.-dılar (mülhak olmak) 476b/25
o.-dılar (müretteb olmak) 464b/20
o.-dılar (müteveccih olmak) 482a/6
o.-dılar (nazil olmak) 463b/21
o.-dılar (perişan olmak) 452a/4
o.-dılar (revane olmak) 454b/16, 458b/11, 481b/20
o.-dılar (rizan olmak) 476a/11
o.-dılar (ru-gerdan olmak) 449b/25
o.-du 463b/15
o.-du (sadır olmak) 482b/17
o.-dugı 446b/19, 449a/1, 453b/15, 460b/3, 464a/3, 466a/8, 473a/20, 474b/9, 476b/20
o.-dugı (malik olmak) 462a/11
o.-dugı (mazhar olmak) 459b/18
o.-dugı (meftur olmak) 464b/23
o.-dugı (mestur olmak) 463b/21
o.-dugı (mezkur olmak) 450b/9
o.-dugı (müyesser olmak) 458b/12
o.-dugı (peyda olmak) 462b/2
o.-dugı (vaki olmak) 467b/2
o.-dugın 462a/5, 462b/11, 469b/15, 470a/15, 481a/2
o.-dugın (helak olmak) 448a/8, 458a/18
o.-dugın (maktul olmak) 451a/4
o.-dugın (nümayan olmak) 463b/7
o.-dugına (giriftar olmak) 482b/9
o.-dugında (helak olmak) 465a/25
o.-dugını (sebep olmak) 455a/9
o.-dugıñ 460a/3
o.-dugiçün 466b/1
o.-dugumuz 452b/10
o.-dugumuzda 452b/14
o.-duguñuz 471b/19
o.-duguñuzda 471b/16
o.-duguñuzdan 472a/8
o.-dukda 449b/5, 473b/22, 478a/24
o.-dukda (mesmu olmak) 463b/25, 477b/8
o.-dukda (münhezim olmak) 450b/25, 458b/23
o.-dukları 457b/17
o.-dukları (muktenim olmak) 477b/8
o.-dukların (me'mur olmak) 453a/18
o.-dukların (tabi olmak) 451a/7
o.-duklarında (cem olmak) 469b/18
o.-ıcak 448b/2, 453a/23, 453b/12, 454b/3, 457a/23, 459b/8, 462a/3, 466a/22, 469a/1, 470b/5, 473a/2, 476b/12, 477a/19, 477b/21
o.-ıcak (448b/15
o.-ıcak (agah olmak) 457a/17, 477b/17
o.-ıcak (ayan olmak) 482a/3
o.-ıcak (faş olmak) 463a/4
o.-ıcak (haberdar olmak) 447b/23, 455a/2
o.-ıcak (maruz olmak) 446b/19
o.-ıcak (mensub olmak) 447b/18
o.-ıcak (muhit olmak) 467a/13
o.-ıcak (mukabil olmak) 479a/14
o.-ıcak (muntafi olmak) 448a/20
o.-ıcak (müstear olmak) 467b/2
o.-ıcak (müstebid olmak) 448a/24
o.-ıcak (vasıl olmak) 459b/25, 467a/6, 471b/2, 478b/11
o.-ınca 452a/17, 476a/6, 477a/4
o.-madı 454b/18, 456b/7, 471b/12, 476a/14
o.-madı (malum olmak) 480a/25
o.-madı (sadır olmak) 482b/8
o.-madı (vaki olmak) 451b/15
o.-madılar 456b/13
o.-madugı 446b/8, 460b/22
o.-madugın 482a/21
o.-maga 453a/18, 480b/23, 481a/4
o.-magı 456a/14
o.-magın 448a/16, 461a/12, 462a/6, 464a/15, 466a/14, 467a/19, 468a/8, 469a/4, 473a/21, 473a/23, 474a/20, 474b/5
o.-magın (lazım olmak) 480b/8
o.-magın (mestur olmak) 453a/8, 459b/19

o.-magın (mutasavvir olmak) 463b/13
o.-magın (sabit olmak) 448b/19
o.-magla 446a/8, 449a/23, 449a/9, 449b/16, 449b/17, 449b/18, 453b/24, 455b/20, 456b/3, 459a/4, 461a/9, 463b/23, 464a/21, 465b/11, 466a/2, 468a/15, 468b/1, 469a/17, 470a/12, 470b/9, 471b/15, 474a/12, 474a/4, 474b/10, 476b/13, 476b/15, 476b/18, 477a/6, 481a/14, 481a/21
o.-magla (agah olmak) 477b/12
o.-magla (helak olmak) 470a/19
o.-magla (mazhar olmakla) 461a/23
o.-magla (mefhum olmak) 482b/14
o.-magla (meyus olmak) 465a/23
o.-magla (vaki olmak) 449a/25, 454b/12
o.-magla (vasıl olmak) 455b/14
o.-magla (vasıta olmak) 481a/6
o.-mak 460a/22, 461b/11, 469b/4, 470a/23, 471a/23, 472a/18, 472a/22, 480b/23, 482b/10
o.-mak (mülaki olmak) 456b/18
o.-mak (müşerref olmak) 461b/7
o.-makdadır 461a/23
o.-makla 453b/9
o.-mamagın 476b/16
o.-mamagla 457b/18, 476b/5, 478a/12
o.-mamak (müyesser olmak) 470a/11
o.-mamış (müretteb olmak) 476a/15
o.-mamışdı (feth olmak) 455a/19
o.-mamışidi (malum olmak) 478b/5
o.-ması 477a/23
o.-masın (mestur olmak) 447a/9
o.-masına 473a/14
o.-masına (mülhak olmak) 463a/5
o.-masınuñ (salik olmak) 462a/12
o.-masıyla 472b/7
o.-maya 460b/6
o.-mayınca 450a/18
o.-mayup 446b/7, 448a/3, 458a/13, 464a/7, 465a/23, 465a/25, 472a/21, 476a/22, 479a/22, 482a/4
o.-mayup (kadir olmak) 448b/12
o.-mayup (mevsul olmak) 470a/24
o.-mayup (mutasavvir olmak) 457a/8
o.-mayup (sayd olmak) 447b/5
o.-mayup (temam olmak) 482b/10
o.-maz 450a/18, 481b/4
o.-mazdan 465b/2
o.-mazsa 452b/12
o.-mış 451b/13, 468a/25, 473b/21
o.-mış (vaki olmak) 447a/2
o.-mışdı 471a/12
o.-mışdır (cari olmak) 452b/15
o.-mışdır (helak olmak) 452b/21
o.-mışdır (vaki olmak) 452b/8
o.-mışdur 464b/8, 470a/8, 470b/10, 473a/6
o.-mışdur (müncerr olmak) 475a/24
o.+mışdur (hüveyda olmak) 446a/18
o.-mışidi 448b/11, 450b/15, 461a/18, 461a/20, 471a/23, 475a/11, 482a/18
o.-mışidi (bais olmak) 447a/3
o.-mışidi (memur olmak) 449a/22
o.-mışiken 474a/10
o.-mışlar 450b/21
o.-mışlar (müntefi olmak) 466b/14
o.-mışlar (perişan olmak) 454b/22
o.-mışlardır 475b/1
o.-sa 456b/4, 468a/6, 471b/21, 472b/11, 473b/10, 473b/10, 480b/6
o.-salar 475b/11
o.-sun 460a/4
o.-unan (istima olmak) 471b/13
o.-unan (tahrir olmak) 478b/7
o.-unca 473b/18
o.-undı (irsal olunmak) 458b/14
o.-undı (men’ olunmak) 448b/ek satır
o.-undı (siyaset olmak) 477b/6
o.-unup (sedd olunmak) 464b/20
o.-up 447a/15, 447a/17, 447b/4, 449a/11, 449a/23, 449a/7, 449a/8, 449b/1, 450a/14, 450a/22, 450a/24, 450b/7, 451a/19, 451a/20, 451a/6, 451b/1, 451b/22, 452b/2, 452b/22, 452b/4, 453b/13, 453b/16, 453b/18, 453b/21, 454a/5, 454b/24, 455a/15, 456a/10, 456a/11, 456a/6, 456b/2, 456b/3, 456b/5, 457a/11, 457a/18, 457b/12, 457b/13, 457b/16, 457b/17, 457b/18, 457b/4, 458b/17, 458b/18, 458b/21, 460a/12,

460b/25, 461b/5, 462a/8, 463a/15, 463a/22, 464a/1, 464a/2, 464a/3, 465a/16, 465b/6, 466a/15, 466a/2, 467b/14, 467b/16, 467b/24, 467b/3, 468a/3, 468b/24, 468b/3, 468b/9, 469a/6, 469b/14, 469b/19, 469b/5, 469b/7, 470a/17, 470b/4, 471b/22, 471b/8, 472b/16, 472b/24, 473a/13, 473a/21, 473b/5, 474a/11, 474a/25, 474b/10, 475a/14, 476a/1, 476a/10, 476a/18, 477a/11, 477b/13, 477b/15, 477b/9, 478a/1, 478a/20, 479b/17, 479b/2, 480a/19, 480a/23, 481b/16, 482a/23, 482a/25
o.-up (agah olmak) 450a/23
o.-up (amade olmak) 457b/3, 464b/9
o.-up (amil olmak) 454b/1, 455b/23
o.-up (cari olmak) 468b/8
o.-up (cem olmak) 476a/2, 479b/22
o.-up (cidar olmak) 475a/19
o.-up (çak olmak) 465a/20
o.-up (çehan olmak) 465a/14
o.-up (dahil olmak) 454b/24, 459b/2, 462b/23, 469b/17
o.-up (def olmak) 446b/1
o.-up (devan olmak) 448a/10
o.-up (eşedd olmak) 467a/18
o.-up (galib olmak) 449b/2, 479b/11
o.-up (gürizan olmak) 478a/13
o.-up (halas olmak) 458b/23, 463a/18
o.-up (hasıl olmak) 451b/18
o.-up (hazır olmak) 461a/15
o.-up (katl olmak) 458a/12
o.-up (lahik olmak) 478b/24
o.-up (maglub olmak) 479b/12
o.-up (mahv olmak) 482b/15
o.-up (mail olmak) 462a/24, 475b/14
o.-up (maksur olmak) 455a/17
o.-up (maktul olmak) 450a/25
o.-up (meftuh olmak) 461a/8
o.-up (mesluk olmak) 459b/5
o.-up (muavin olmak) 480a/20
o.-up (mugtenim olmak) 450a/25
o.-up (muhit olmak) 471b/7
o.-up (mukabil olmak) 467b/5
o.-up (mukarin olmak) 448b/23
o.-up (mukarrer olmak) 467a/13, 467a/15
o.-up (mukayyed olmak) 451a/8
o.-up (mülaki olmak) 453b/2, 463a/7
o.-up (muzaffer olmak) 450a/24
o.-up (mübtela olmak) 480a/17
o.-up (mülaki olmak) 479a/1
o.-up (mülhak olmak) 463b/16, 466a/7
o.-up (münharif olmak) 447a/10
o.-up (münhezim olmak) 455a/25
o.-up (müsahhar olmak) 480b/2
o.-up (müşahede olmak) 461a/25
o.-up (mütelahik olmak) 464a/19
o.-up (müteveccih olmak) 458b/10, 461a/13, 467a/10
o.-up (müttefik olmak) 471a/20
o.-up (müyesser olmak) 455b/7
o.-up (nazır olmak) 481a/16
o.-up (sadır olmak) 461a/10
o.-up (tevcih olmak) 460a/21
o.-up (üstüvar olmak) 477b/16
o.-up (vaki olmak) 462b/5, 464a/14, 478b/23
o.-up (varid olmak) 451b/8
o.-up (varidin olmak) 455a/3
o.-up (vasıl olmak) 460a/1, 463a/20
o.-up (zail olmak) 482b/4
o.-ur 447b/4, 447b/8, 450a/17, 450a/17, 468b/10, 469b/21
o.-ur (beyan olmak) 461b/7
o.-ur (devan olmak) 447b/3
o.-ur (müyesser olmak) 454a/10, 470a/19
o.-ur (revan olmak) 472b/11
o.-ur (sebeb olmak) 456a/15
o.-urdı 446b/6
o.-urlar (giriftar olmak) 465b/12
o.-urlar (müntefi olmak) 447b/4
o.-ursa 446a/25, 451a/22, 452b/16, 475a/8, 482a/23
o.-ursa (hadi olmak) 475a/8
o.-ursa (müyesser olmak) 460b/20
o.-ursa (yar olmak) 446a/16
o.-ursak 474b/17
o.-ursun (vaki olmak) 472a/15
o.-ursuz (helak olmak) 472a/15
o.-ursuz (vaki olmak) 471b/18
o.-uruz 468a/19

olun-: (f.) 1. Olmak fiiline konu olmak.
o.-a 474a/24
o.-a (arz olunmak) 453a/8
o.-a (inşad olunmak) 478b/6
o.-a (intiza olunmak) 452b/18
o.-a (irsal olunmak) 460b/9
o.-a (tayin olunmak) 460b/4
o.-acakdır 458b/11
o.-acakdır (beyan olunmak) 461a/7, 481a/9
o.-acakdır (tahrir olunmak) 450a/11
o.-an (celb olunmak) 447b/15
o.-an (hıfz olunmak) 466b/11
o.-an (idhar olunmak) 466b/10
o.-an (tevcih olunmak) 460a/15, 460a/21
o.-an (katl olunmak) 446b/12
o.-an (zabt olımak) 448b/1
o.-dı (feth olunmak) 455a/22
o.-dı (icra olunmak) 446a/14
o.-dı (inam olunmak) 448a/25
o.-ırdı (zikr olunmak) 446a/21
o.-mak (teshir olunmak) 452a/13
o.-maz (fevt olunmak) 446a/15
o.-mışdur (sarf olunmak) 448b/25
o.-mışidi (işaret olunmak) 449a/16
o.-an (zikr olunmak) 479b/17
o.-dı 459a/4, 466a/15, 475b/3
o.-dı (460b/8
o.-dı (ferman olunmak) 452a/9, 478b/5
o.-dı (feth olunmak) 458b/1
o.-dı (hükm olunmak) 478a/21
o.-dı (ilam olunmak) 480b/8
o.-dı (intiza olunmak) 459a/25
o.-dı (irsal olunmak) 460a/10, 460a/20, 464a/17, 468a/9, 471a/24
o.-dı (nakl olunmak) 478b/8, 480b/22
o.-dı (nüzul olmak) 471a/12
o.-dı (nüzul olunmak) 468b/7
o.-dı (ref olunmak) 480b/1
o.-dı (sedd olunnak) 464a/16
o.-dı (tahrir olunmak 459b/19
o.-dı (taleb olunmak) 448b/ek satır
o.-dı (tasvir olunmak) 469b/16
o.-dı (tayin olunmak) 470b/25
o.-dı (teshir olunmak) 459a/16
o.-dı (zabt olunmak) 459b/2, 466b/12
o.-dugı 460b/2
o.-dugı (itlak olunmak) 482b/13
o.-dugı (nasb olunmak) 447b/14
o.-dugını 453a/4
o.-dukda 455b/18, 459a/20, 466a/15, 475b/1
o.-dukda (arz olunmak) 447b/16, 452a/16
o.-dukda (feth olunmak) 477b/5
o.-dukda (isal olunmak) 466a/10
o.-dukda (tahrir olunmak) 466b/2
o.-dukda (ubur olunmak) 463b/12
o.-dukdan (müşerref olunmak) 479b/20
o.-dukların 460b/11
o.-magın 477a/24
o.-magla (ilka olunmak) 480b/20
o.-magla (tayin olunmak) 453a/22
o.-mak 474b/18, 474b/4
o.-mak (tayy olunmak) 470a/21
o.-mak (tercih olunmak) 473a/24
o.-mamak (teveccüh olunmak) 464a/1
o.-masa 474b/13
o.-mayınca 470a/10
o.-mış (ilam olunmak) 460a/3
o.-mışdur 471b/21
o.-mışidi (beyan olunmak) 451a/1
o.-mışidi (irsal olunmak) 471b/10
o.-mışidi (tahrir olunmak) 448b/8
o.-mışidi (teveccüh olunmak) 470b/4
o.-up 461a/11, 468b/20
o.-up (hıfz olunmak) 460b/1
o.-up (ilam olunmak) 460b/4
o.-up (iltifat olmak) 471b/20
o.-up (in'am olunmak) 459b/10
o.-up (inşa olunmak) 460a/23, 460b/9
o.-up (intiza olunmak) 466b/23
o.-up (iştira olunmak) 470b/25
o.-up ('azl olunmak) 448b/ek satır
o.-up (mübaşeret olunmak) 467b/5
o.-up (nüzul olunmak) 463a/23
o.-up (riayet olunmak) 482b/2
o.-up (tayin olunmak) 468b/19, 468b/20, 475b/2
o.-up (tefviz olunmak) 459a/17
o.-up (tekmil olunmak) 475a/12
o.-up (teshir olunmak) 470a/9

o.-up (vad olunmak) 451b/9
o.-ur (istikrah olunmak) 480b/21
o.-ur (riayet olunmak) 454a/24
o.-ursa 460b/20
o.-up 446a/24
oluş-: (f.) Ortaya çıkmak, meydana gelmek.
o.-up 479a/18
on: (i. ve s.) Dokuzdan sonra, on birden çnce gelen sayı.
o. 456b/6, 463b/1, 466b/2, 472b/25
on biñ: (is.) Dokuz yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
o. 447b/18, 453b/2, 458a/21, 464b/8
o.+den 479b/22
on dört: (is.) On üçten sonraki sayı.
o. 452b/9
on iki: (is.) On birden sonraki sayı.
o. 455b/8, 469a/3
on ikinci: (s.) On iki sayısının sıra sayı sıfatı.
o. 469a/5
on ṭokuz: (is.) On sekizden sonraki sayı.
o.+ında 463a/22
on yedi: (is.) On altıdan sonraki sayı.
o. 459b/12
onıncı: (s.) Dokuz sayısının sıra sayı sıfatı.
o. 463a/19
ora: (zamir) O yer.
o.+da 446a/23
ordu: (is.) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin bütünü.
o. (ordu-yı cihan-cu) 447b/15
o. (ordu-yı hümayun) 461a/10, 466a/17
o. (ordu-yı sultani) 463a/19
orta: (is.) İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer.
o.+sına 464a/6
o.+sında 449a/9, 452a/16
ʿoṯmānī: (s.) Osmanlılar ve Osmanlı Devleti ile ilgili.
o. 448b/25
o. (ada-yı devlet-i osmani) 447b/13
o. (ceyş-i osmani) 462a/14
o. (cünud-ı osmani) 475b/12
o. (dud-man-ı osmani) 477a/22
o. (hanedan-ı osmani) 449a/13
o. (rayat-ı osmani) 453b/11
o. (zamime-yi kıla-i osmani) 466a/22
o.+lere 462a/9
ʿoṯmāniyān: (is.) Osmanlılar.
o. 462a/11
o. (kanun-ı osmaniyan) 464b/16
ʿoṯmāniyye: (s.) Osmanlılar ve Osmanlı Devleti ile ilgili.
o. den (memalik-i osmaniyye) 446b/24
otaḳ: (is.) Büyüklere mahsus çadır.
o. (otak-ı gerdun-nitak) 480b/21
o. (otak-ı hümayun) 447b/17, 448a/13
o. (otak-ı padişah) 477b/15
otur-: (f.) Vücudun belden yukarı kısmı dik duracak şekilde bir yere yerleşmek.
o.-dılar 448b/ek satır, 454b/20
o.-up 448b/ek satır
otuz biñ: (is.) Yirmi dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
o. 475b/4, 479a/4

Ö

ʿömr: (Ar. is.) Yaşama süresi.
ö. ini (tayy-i tumar-ı ömr) 448b/20
öñ: (is.) Arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf.
ö.+ince 478a/1
ö.+inde 448b/ek satır, 457a/24, 457b/16, 477b/16, 479a/13, 479a/7
ö.+inden 448b/24, 455a/19
ö.+lerinde 464b/16
ʿöşr: (Ar. is.) Onda bir.
ö.+i 473a/1
ʿöẕr: (Ar. is.) Yanlış, hatalı bir davranışın elde olmadan veya mecbur kalındığı için yapıldığını bildirmek ve hoş görülmesini istemek üzre sunulan sebep.
ö. (özr-i zahir) 481a/16
ʿöẕr-ḫʷāhlıḳ: (is.) Özür dileme.
ö. 482b/5

P

pā-pāy: (Far. is.) 1. Ayak. 2. Dip.
p. (pa-yı hisar) 454a/11, 454a/14

p. (pa-yı ikdam) 456a/16
p. (pa-yı kala) 459a/7
p. (pa-yı kala-yı mısır) 477a/7
p. 471a/16
pā-beste: (Far. birl. s.) Ayağı bağlı, esir, kımıldayamaz durumda.
p. 477a/3
pādişāh: (Far. is.) 1. Büyük hükümdar. 2. Osmanlı Devleti'nde hükümdarların unvanı, sultan.
p. 447a/21, 448b/ek satır, 451a/24, 461b/19
p. (dergah-ı padişah-ı ali-cah) 450b/21
p. (hatır-ı hümayun-ı padişah-ı rub-ı meskun) 481b/9
p. (hüsn-i teyidat-ı padişah-ı müeyyed) 468b/5
p. (inhiraf-ı hatır-ı padişah-ı sultan-ı mısır) 447a/3
p. (maruz-ı padişah-ı alimikdar) 478a/24
p. (otak-ı padişah) 477b/15
p. (padişah-ı adil) 475b/2
p. (padişah-ı alem-mah) 477b/20
p. (padişah-ı ali-cah) 470a/5
p. (padişah-ı alicah) 462a/23
p. (padişah-ı alimikdar) 464a/5, 474b/16
p. (padişah-ı alişan) 449b/6, 458b/9
p. (padişah-ı baakl u huş) 475b/22
p. (padişah-ı bülend-himmet) 470a/21
p. (padişah-ı derya-dil) 463b/18
p. (padişah-ı dil-agah) 477b/11
p. (padişah-ı hata-puş) 482a/17
p. (padişah-ı islam) 446a/4, 450b/13, 451a/21, 469b/23
p. (padişah-ı kişver-güşa) 455a/5
p. (padişah-ı kişver-sitan) 469a/20
p. (padişah-ı memalik-küşa) 449a/12
p. (padişah-ı müeyyid) 468a/15
p. (padişah-ı rum) 463a/13
p. (padişah-ı şecaat-şiar) 456a/3
p. (sipah-ı padişah-ı iskender-hısal) 456a/8
p. a (tasarruf-ı padişah) 459a/19
p.+a 452a/16
p.+ıñ 473a/22, 476b/17
pādişāhān: (Far. is.) Hükümdarlar.
p. 473b/4
pādişāhāne: (zf.) Padişaha yakışır şekilde.
p. (ayin-i padişahane) 468b/22
p. m (aliyye-i padişahane) 471b/17
pādişāhī: (Far. s.) Padişahla ilgili.
p. (bahşiş-i am-ı padişahi) 466b/14
p. (derya-yı gayz-ı padişahi) 455a/11
p. (derya-yı neval-i padişahi) 459b/9
p. (manzur-ı nazar-ı padişahi) 449a/13
p. (nazar-ı iltifat-ı padişahi) 459b/17
p. (nevaziş-i padişahi) 466a/7
p. (seyl-ab-ı kahr-ı padişahi) 448a/19
p. (zamir-i padişahi) 447a/10
p. de (zamir-i padişahi) 469a/16
p. de.+ (yümn-i devlet-i padişahi) 461a/8
p. den (canib-i padişahi) 459b/18
p. den.+ (meclis-i hümayun-ı padişahi) 461a/20
p. ye (iltifat-ı padişahi) 461a/23
p. ye (mesami-i aliyye-i padişahi) 473a/19
pāk: (Far. is.) 1. Temiz. 2. Mübarek, günahsız.
p. (pak itmek) 449a/5, 468a/21, 470b/2
p. ı.+ (taife-yi pak-itikad) 452b/11
paşa: (is.) Osmanlı Devleti'nde mir-liva ve daha yüksek rütbedeki askerlere yüksek rütbeli sivil memurlara verilen resmi unvan.
p. 448b/12, 457a/14, 461a/12, 461b/24, 472b/14, 473a/3, 476b/15
p. (paşa-yı ferah-rey) 462a/20
p. (paşa-yı mezbur) 446b/22
p. (paşa-yı ruşen-zamir) 462b/4
p. (paşa-yı sipeh-dar) 454a/11, 472b/18
p. (paşa-yı sipeh-salar) 458a/21
p.+'nun 459a/13
p.+lar 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır
p.+nuñ 466a/9
pāy-i taḫt: (Far. is.) Başkent.

p.+ (pay-i taht.+ı selatin) 452b/19
pāy-māl: (Far. s.) Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş.
p. 456b/23, 480a/21
p. (pay-mal-i leşkeryan-ı kattal) 478a/19
pāye: (Far. is.) Rütbe, derece.
p. (paye-i serir-i ala) 466a/13, 473a/8
p. (paye-i serir-i alem-masir) 471b/13
pāye-i serīr-i saʿādet-maşīr: Saadetin merkezi sayılan sarayın eşiği.
p.+e (paye-i serir-i saadet-masire) 469a/19
pāyende: (Far. s.) Yerinde duran, kalıcı.
p. 455b/17
p. (teshir-i payende) 454a/7
pelīd: (Far. is. ve s.) Pis, murdar, alçak kimse.
p.+lerden 455b/9
penāh: (Far. is.) Sığınacak yer, melce.
p. (penah idinmek) 478a/10
p. (penah itmek) 482b/11
pencere: (Far. is.) Bina duvarlarında içeriye hava girmesi ve içeridekilerin dışarıyı görmesi için yapılan açıklık.
p.+ler 478a/7
p.+lerden 478a/5
pençe: (Far. is.) Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının, parmak uçlarında sivri ve aşağı doğru kıvrık tırnaklar bulunan iç kısmı.
p. (pençe-i savl) 447b/21
pend: (Far. is.) Öğüt, nasihat.
p. (448a/1
p. (pend eylemek) 456b/7
p. (pend ü nasıhhat) 446a/16
p. (pend-i sud-mend) 476b/18
p. (pend itmek) 448a/1, 448a/2
pend ü nasihat: (Far. is.) Öğüt ve nasihat.
p. 446a/16
perākende: (Far. s.) Birbirinden ayrı, dağınık.
p. 452a/4, 468b/24
perde: (Far. is.) Bir yerin dışarıdan görünmesini engellemek için veya iki yeri birbirinden ayırmak için kullanılan kumaş veya naylon.
p. (hetk-i perde-yi din-i islam) 467a/14
p. (perde-yi sımah) 465a/16
perhīz: (Far. is.) Manen yasaklanan şeylerden kendini çekme.
p. 470b/11
perişān: (Far. s.) Acınacak durumda, zavallı.
p. 468b/24
p. (perişan eylemek) 458a/8
p. (perişan olmak) 452a/4, 454b/22, 458a/12
pertev-endāz: (Far. birl. s.) Nurlandıran, ışık veren.
p. 461b/11
pervāz: (Far. is.) Uçma, uçuş.
p.+a 447b/6
perveriş: (Far. is.) Beslenme, yetiştirilme.
p. 468b/13
pes: (Far. zf.) Öyleyse, şu halde.
p. 472a/2
pesendīde: (Far. s.) Beğenilmiş, seçilmiş.
p. (tedbir-i pesendide) 456b/7
p. si (hidemat-ı pesendide) 464b/7
p.+si 459a/1
peşīmān: (Far. s.) Pişma.
p. 482a/23
peşimanlık: (is.) Pişmanlık.
p. 472a/12
pey-ā-pey: (Far. birl. s. ve zf.) Birbiri arkasından gelen, birbiri ardınca.
p. 467b/19
peyām: (Far. is.) Haber.
p. (nermi-yi peyam) 463a/18
p.+ar 463a/17
p.+ın 467b/20
peyām-āver: (Far. birl. s.) Haber getiren.
p.+leri 463a/13, 463a/15, 463a/8
peydā: (Far. s.) Açıkta ve meydanda olan.
p. 446a/18
p. (peyda olmak) 462b/2, 480b/19
peyġām: (Far. is.) Haber.
p.+ı 454a/20
p.+ın 467b/19
peykān: (Far. is.) Okun ucundaki sivri demir, temren.
p. (peykan-ı siham) 467b/19
peykār: (Far. is.) Cidal, cenk, savaş.
p. 464a/18
peymān: (Far. is.) Ant, yemin.

p.+ı 482b/20
pırangı: Bir tür savaş topu.
p. 479a/18
pīr: (Far. is.) Bir konuda tecrübeli ve üstat kişi.
p. (pir-i na-balig) 448a/1
pirāmen: (Far. is.) Çevre, etraf.
p. (piramen-i kemah) 447a/14
p.+inde 472b/19
pīş ü pes: (Far. is.) Ön ve arka.
p.+i 464b/20
pīş-nihād: (Far. birl. s.) 1. Temel. 2. Usul, kanun.
p. 446b/3
pīş-rev: (Far. birl. s.) Önden giden.
p. (piş-rev-i leşker-i zafer-şiar) 452b/1
pīşe: (Far. is.) Huy.
p. 472a/10
piyāde: (Far. is.) 1.Bir asker sınıfı. 2.Yaya.
p. 450a/15, 472b/21, 476a/1, 477b/14, 478a/1, 480a/7
p.+nüñ 476b/4
p.+sinüñ 476b/7
pusu: (is.) Birine ansızın saldırmak üzere saklanılıp beklenilen yer, saldırmaya hazır durumda olma.
p.+dan 456b/1
p.+ya 456b/12
pür: (Far. s.) Dolu.
p. 450a/13
p. (pür kılmak) 467b/9
p. (pür-hararet) 454a/5
p. (menzil-i pür-hubur u sürur) 481b/12
p. (manend-i umman-ı pür-mevc) 479a/15
p. (pür-muhafet) 475a/14
p. (merahil-i pür-rimal-i ramle) 471a/22
p. (pür-serab) 473b/20
p. (güruh-ı pür-şekuh-i gaziyan) 482a/21
p. (pür-tazlil) 460b/17
p.+i (pür-tazlil) 461b/21
p. (rigistan-ı pür-tef ü tab) 475a/17
p. (kuh-ı pür-temkin) 464b/2
p. sı (dil-i pür-vesva) 463a/15
pür-aḫṭār: (Far. birl. s.) Tehlikelerle dolu.
p. (tayy-i berari-i pür-ahtar) 475a/19
pür-ʿaṭiyye: (Far. birl. s.) Bahşişi bol, cömert.
p. (şah-ı pür-atiyye) 475a/13
pür-cevr: (Far. birl. s.) Zulüm dolu.
p. i (tavr-ı pür-cevr) 463a/13
pür-ḫaṭar: (Far. birl. s.) Tehlike dolu.
p. a (rah-ı pür-hatar) 470b/22
p. ı (sefer-i pür-hatar) 470a/18
p. ıñ.+ (sefer-i pür-hatar) 470a/12
pür-ıżṭırāb: (Far. birl. s.) Sıkıntı dolu.
p. (dil-i pür-ıztırab) 464b/20
pür-tażlīl: Dalalet dolu.
p. (pür-tazlil) 460b/17
p.+i (pür-tazlil) 461b/21
pür-zūr: (Far. birl. s.) Zorlukla dolu.
p. (asker-i pür-zur) 470a/4
püşte: (Far. is.) Yığın, tepe.
p. 480b/19, 480b/19
p.+ler 465b/9, 479b/17

R

Rabb: (Ar. is.) Allah.
r. (inayet-i rabb-ı celil) 473b/16
r. (inayet-i rabbü'l-ibad) 468b/4
Rabbānī: (Ar. s.) Allah'a ait.
r. (mukteza-yı hidayet-i rabbani) 461b/9
r. (teyid-i rabbani) 468b/11
rābiʿ: (Ar. s.) Dördüncü.
r. 468b/20
r.+i 482a/3
r.+inde 462b/19
rābiʿan: (Ar. zf.) Dördüncü olarak.
r. 456a/9
raʿd-āşūb: (Far. birl. s.) Gürleyen, gürültü karıştıran.
r. lar (top-ı rad-aşub) 464b/17
rafż: (Ar. is.) Terk etmek, bırakmak.
r. 449a/11
rāh: (Far. is.) Yol.
r. 465b/16
r. (rah-ı amed-ü-şüd) 468a/21
r. (rah-ı din) 456a/11
r. (rah-ı firar) 465b/2
r. (rah-ı islam) 449a/4
r. (rah-ı mısır) 473a/21
r. (rah-ı pür-hatar) 470b/22

r. (rah-ı rücu) 448b/9
r. (seng-i rah-ı sipah-ı zafer-penah) 470b/4
r.+ına 475a/9, 477a/18
r.+ıñ 468a/25
r. (rah-şinas) 458a/18
rāh-vār: (Far. tür. s.) Sarsmadan yürüyen binek hayvanı.
r. ın (esb-i rah-var) 474a/11
rāḥat-cūyān: (Far. birl. s.) Rahat arayan, rahatlık arayan.
r. (erbab-ı rahat-cuyan-ı zaifü'l-yakin) 470a/14
raḫne-dār: (Far. birl. s.) Gediği, yıkığı olan.
r. 465a/8
raḫne-peẕīr: (Far. birl. s.) Yıkılan, yarık açılmış.
r. (rahne-pezir olmak) 447a/23
raḫt: (Far. is.) At takımı.
r. 480a/23
r. (raht çekmek) 473a/2
rā'i: (Ar. is.) Bir toplumun, memleketin yöneticisi.
r.+den 473a/24
rā'ic: (Ar. is.) Geçerli.
r. 474b/3
ramażān: (Ar. is.) Arabi ayların şaban ve şevval arasında kalan ve devamı boyunca oruç tutulan dokuzuncu ayı.
r.+'dan (mah-ı ramazan) 469a/20
raʿnā: (Ar. s.) Güzel, hoş, latif.
r. dır (şehr-i rana) 468b/8
rāst: (Far. is.) Rastlama, tesadüf.
r. (rast gelmek) 481b/14
rāy: (Ar. is.) Rey, fikir.
r.+larına 482a/19
rāyāt: (Ar. is. rayet'in c.) Sancaklar, bayraklar.
r. (mah-ı mencuk-ı rayat-ı feth-ayat) 467a/23
r. (merkez-i rayat-i sultaniyye) 449a/1
r. (rayat-ı ikbal) 463b/18
r. (rayat-ı mansure) 451b/15, 468b/23
r. (rayat-ı osmani) 453b/11
r. (rayat-ı sultani) 447b/14, 462a/15, 463b/6
r. (rayat-ı sultaniyye) 476a/9
r. (saye-i rayat-ı sultani) 464b/13
r. (zıll-ı zalil-i rayat-ı zafer-nigar) 467b/2
rāyet: (Ar. is.) Bayrak, sancak.
r. (rayet-i ikbal-ayet) 481b/17
r. (rayet-i sultani) 451a/1, 451b/5
reʿāyā: (Ar. is. raiyye'nin c.) Osmanlı Devleti'nde halkın vergi ve haraç veren, genellikle toprakla uğraşan gayri müslim kısmı.
r. 451a/3
r. (refahiyyet-i amme-i reaya) 482b/16
r.+ya 477b/5
rebīʿü'l āḫir: (Ar. is.) Arabi ayların rebiyülevvel ile cemaziyelevvel arasında kalan dördüncüsü.
r.+üñ 447a/12
r.+üñ 448a/5
rebīʿü'l-evvel: (Ar. is.) Arabi ayların safer ile rebiyülahir arasında kalan üçüncüsü.
r.+inüñ 482a/2, 482b/22
r.+inüñ 447a/3
recā': (Ar. is.) Ümit, emel.
r. (ita-yı reca) 466a/13
r. sı (habl-i reca) 465a/16
receb: (Ar. is.) Arabi ayların cemaziyelahir ile şaban arasında kalan yedincisi, üç ayların ilki.
r.+inüñ 448b/ek satır, 463a/19, 467a/25
r. (evahir-i şehr-i recebü'l-mürecceb) 468a/12
r.+inüñ 464a/25
redd: (Ar. is.) Kabul etmeme.
r. (dest-i redd) 464a/16
refʿ: (Ar. is.) Lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma.
r. (ref olunmak) 480b/1
r. (ref-i kavanin-i küfr ü ilhad) 451b/14
r. (ref-i mevadd-ı fesad) 482b/16
refāhiyyet: (Ar. is.) Refah, varlık ve bolluk içinde rahat yaşama.
r. (refahiyyet-i amme-i reaya) 482b/16
refāḳat: (Ar. is.) Birbirinin beraberinde olma, arkadaşlık, yoldaşlık.
r. (refakat-ı sipah) 473a/21

refīʿ: (Ar. s.) Yüce, yüksek.
r. 447a/2
r. (ümera-yı refiü'l-ensab) 469a/9
r. (tevki-i refi-i hümayun) 459b/25, 467a/6, 471b/2, 478b/10
refīḳ: (Ar. is.) Arkadaş, ortak, yardımcı.
r. (refik-i şah-ı adalet-mutad) 468b/3
r. iñüz (mucib-i refik) 471b/22
reften: (Far. is.) Gitmek.
r. (reften-i şeh) 473a/18
reh-güzer: (Far. birl. s.) Geçilen yol.
r. (reh-güzer-i asker) 466b/23
rehnümāyī: (Far. is.) Rehberlik, kılavuzluk.
r. (teyid-i rehnümayi-i zül-celal) 470a/8
rencīde: (Far. s.) İncinmiş, gönlü kırılmış.
r. 469b/5
renciş: (Far. is.) İncitme, incinme, keder.
r. 462b/6
rengārenk: (Far. s.) Çeşit çeşit renkli.
r. 466b/8
resā'il: (Ar. is. risale'nin c.) Risaleler.
r. (resail-i musafat) 446b/1
resm: (Ar. is.) Tören, merasim.
r. (resm-i risalet) 462b/10
resūl: (Ar. is.) Peygamber, nebi.
r. 470a/24
r. (eman-ı resul-i mücteba) 472a/7
r. (sahabe-yi kiram-ı resul) 471a/4
r.+ı 470b/15
resūlullah: (Ar.) Allah'ın elçisi, Hz. Muhammed.
r. (halife-yi resulullah) 473b/5
r. (mucizat-ı resulullah) 472a/13
revāḥ: (Ar. is.) Güneş battıktan sonra gece oluncaya kadar geçen zaman.
r. a (turre-i tarra-ı revah) 480a/18
revān: (Far. s.) Yürüyen, giden, akan.
r. 466a/18, 477b/25
r. (ab-ı revan-ı baran) 475a/16
r. (revan olmak) 472b/11, 473a/3
revāne: (Far. s.) Giden, yürüyen, akan.
r. 461b/18, 470b/6
r. (revane eylemek) 451b/24
r. (revane itmek) 449a/15, 456a/19, 461b/23, 463a/16, 469a/18
r. (revane olmak) 454b/16, 454b/17, 458b/11, 481b/20
revāyiḥ: (Ar. is. rayiha'nın c.) Kokular.
r. (revayih-i kabiha-ı kutela-yı çerakise) 477a/25
revzen: (Far. is.) Pencere.
r.+den 478a/5
r.+lere 478a/12
r.+lerinden 477b/24
reʾy: (Ar. is.) Fikir, düşünce.
r. 464a/3
r. (muhalefet-i rey) 465b/24
r. (rey-i sultan-ı akil) 475b/13
r. (rey-i zaif) 475a/23
r.+i 455b/23
reyyān: (Ar. is.) Suya kanmış.
r. 446b/2
rezm: (Far. is.) Kavga, cenk, savaş.
r. 462a/17
r. (azm-i rezm) 464a/18
rıżāʾ: (Ar. is.) 1. Hoşnut olma. 2. Razı olma.
r. (adem-ı rıza) 474b/7
r. (rıza-yı şerif) 460b/20
riʿāyet: (Ar. is.) 1. Saygı, itibar. 2. Uyma, itaat etme.
r. 460b/10
r. (asaf-ı riayet) 471b/17
r. (layık-ı riayet) 471b/19
r. (riayet olunmak) 454a/24
r. (riayet-i edeb) 469b/2
r. (riayet-i ihtiyat) 463b/2
r.+ini 466a/21
r.+ler 474a/19, 481a/24
r.+ler (riayet olunmak) 482b/2
r.+leri 460b/3
r.+lerime 471b/8
ricāʾ: (Ar. is.) İstek, dilek.
r. (rica eylemek) 450b/23, 481a/24
r.+sında 481a/14, 482b/6
rifʿat: (Ar. is.) Yücelik.
r.+de 453b/18
rigistān: (Far. tür. is.) Kumluk, çöl.
r. (rigistan-ı katya) 474a/20, 475a/13
r. (rigistan-ı pür-tef ü tab) 475a/17
rikāb: (Ar. is.) Büyük bir kimsenin huzuru, katı.
r. (rikab-ı hümayun) 461b/6
r. (rikab-ı kam-yab) 452a/9, 452b/5
risālet: (Ar. is.) Peygamberlik, insanları dine davet etme işi.
r. 460b/18

r. (eda-yı risalet) 463a/8
r. (ida-yı risalet 466a/22
r. (resm-i risalet) 462b/10
r.+le 454a/15, 464a/9
r. den (tarih-i hicret-i risalet-menzelet) 467a/24
r. inden (tarih-i hicret-i risalet-menzil) 479a/9
rizān: (Far. s.) Dökülen, akan.
r. (rizan olmak) 476a/11
rū be rāh: (Far.) Gitmeye hazır.
r. 447a/11
rū-be-rū: (Far.) Yüz yüze.
r. 472b/23
rū-gerdān: (Far. s.) Yüz çeviren, ilgi ve saygı göstermeyen.
r. 451a/6
r. (ru-gerdan olmak) 449b/25, 463a/23
rū-siyāh: (Far. s.) Yüzü kara, ayıbı olan.
r. ı (sipah-ı ru-siyah) 450b/8
ruʿb: (Ar. is.) Korku, dehşet, havf.
r. 457a/17
r. (hatır-ı hümayun-ı padişah-ı rub-ı meskun) 481b/10
r. (kemal-i rub u bes) 475a/23
rufaża:
r. (rufaza-ı erdebil) 470b/1
rūḥāniyyet: (Ar. s.) Ruhla ilgili, manevi.
r. (ruhaniyyet-i hazret-i halil) 473b/16
r.+lerinden 471a/5
ruḫsār: (Far. is.) Yanak, yüz.
r. (ruhsar-ı siyah) 463b/5
ruḫṣat: (Ar. is.) İzin, müsaade.
r. 459a/11
rūmī: (Ar. s.) Anadolu ile ilgili, Anadolulu.
r. (dilaveran-ı rumi-i nicad) 482a/20
rūmīyān: (Ar. s.) Anadolulular.
r. (hengame-i rumiyan) 482a/3
r. (hun-ı rumiyan) 472b/13
rūmiyye: (Ar. s.) Anadolu ile ilgili, Anadolulu.
r. 453a/17
r. (rumiyye-i sugra) 449b/6, 464b/11
rūşen: (Far. s.) Aydınlık.
r. den (bed-giş-i ruşen) 470b/10
rūşen-żamīr: (Far. birl. s.) Gönlü aydın olan, gerçekleri bilen.
r. iñ (paşa-yı ruşen-zamir) 462b/4
rūy-ı zemin: (Far. tam.) Yeryüzü.
r. 447b/2
rūz: (Far. is.) Gün, gündüz.
r. (ruz-ı said) 475a/12
r. (ruz-ı şenbih-i selh-i şehr-i şaban) 468b/21
r. (ruz-i feth) 465b/13
rūz-efzūn: (Far. birl. s.) Ömrü uzatan, ömrü artıran.
r. (müterakkıban-ı evliya-yı devlet-i ruz-efzun) 478b/4
r.+um 460b/25
rūz-nāme: (Far. birl. is.) Günlük olayların, hatıraların yazıldığı defter.
r. (ruz-name-i devlet-i Bayındıriyye) 446a/5
rūzgār: (Far. is.) Zaman.
r. 469a/7
r. dan (safha-yı ruzgar) 467a/9
r. (engüşt-nüma-yı ruzgar) 464b/5
rücūʿ: (Ar. is.) Dönme, geri dönme.
r. (rücu itmek) 451a/1, 470a/4
r. da (rah-ı rücu) 448b/9
r.+undan 455a/2
rücūm: (Ar. is. recm'in c.) Taşlamalar.
r. (rücum-ı şeyatin) 476a/19
rüʾūs: (Ar. is.) Başkanlar, şahıslar, kimseler.
r. (rüus-ı menabir) 449b/22, 452a/24
r. (rüus-i maktua) 458b/17
rüsül: (Ar. is. resul'un c.) Peygamberler.
r. (cuy-bar-ı iblag-ı rüsül) 446b/1
rütbe: (Ar. is.) Derece, sıra.
r. (sani-yi rütbe-yi sultan) 465a/2

S

saʿādet: (Ar. is.) Mutlu olma, mutluluk.
s. 446a/16
s. (asitane-yi saadet) 457a/9
s. (bab-ı saadet) 463a/25
s. (bais-i saadet-i dü-cihan) 472a/17
s. (dergah-ı saadet) 466b/9
s. (saadet-i huda-dad) 468b/3
s. den (asitane-yi saadet) 457a/12
s. den (bab-ı saadet) 470b/15
s. e (asitane-i saadet) 466a/3

s.+üme (bab-ı saadet) 470b/13
s.+üme (südde-i saadet) 460a/1, 460a/25
s.+üme (südde-yi saadet) 460b/17
s.+le (izzet ü saadet) 474a/16
s.+leri (dide-i saadet) 481a/21
s.+üñüzi 471b/23
s.+le 478b/25, 479b/18
s. (saadet ü ikbal) 468a/23
s.+a (asitan-ı saadet-aşiyan) 463a/15
s. (teveccüh-i saadet-ihtitam) 478b/16
s. (paye-i serir-i saadet-masire) 469a/19
s.+uma (saadet-medar) 472a/1
s. (elviye-i saadet-şiar) 478b/13

saʿādet-baḫş: (Far. birl. s.) Mutluluk veren, saadet bahşeden.
s.+uma (südde-i seniyye-i saadet-bahş) 471b/9

saʿādet-penāh: (Far. birl. is.) Yanında saadet duyulan kimse.
s. (erkan-ı saadet-penah) 462a/23

saʿat: (Ar. is.) Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakikalık zaman dilimi.
s. 458a/9
s. (saat-i nücumi) 447a/19

ṣaʿb: (Ar. s.) Çetin, zorlu.
s. a (vadi-yi sab) 472b/12

ṣabāḥ: (Ar. is.) Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri.
s. dan (gurre-i garra-i sabah) 480a/18
s.+dan 477a/4
s.+ı 482a/2
s.+ında 473a/6, 482b/17

sābıḳ: (Ar. s.) Geçmiş, önceki, evvelki.
s. (uslub-ı sabık) 447a/8
s. ından (curet-i sabık) 482a/23
s.+da 476b/24

sābıḳa: (Ar. is.) Geçmiş, önceki, evvelki.
s. 465b/25, 476b/22
s. (sabıka-yı muhasara) 466b/21
s. (sadakat-i sabıka) 449b/16
s. (sabıka-yı nekbet) 481a/19

sābıḳan: (Ar. zf.) Bundan önce, evvelce.
s. 446b/12

sābıkü'ẕ-ẕikr: (Ar. s.) Evvelce zikr edilen.
s. 480b/24

ṣābit: (Ar. s.) Kesin, doğruluğu ortaya koyulmuş.
s. (sabit olmak) 448b/19

ṣābitü'l-aḳdam: (Ar. birl. s.) Kararında sebat edenler.
s. 450b/20

ṣaç-: (f.) Ortalığa dağıtmak, etrafa serpmek, dökmek.
s.-dı 477a/10
s.-dılar 469a/3
s.-up 464b/18

ṣadā: (Far. is.) Ses, avaz.
s. (sada-yı top) 465a/20

ṣadāḳat: (Ar. is.) Kendisine iyilik edene, lutufta bulunup koruyana minnet ve şükran duygularıyla bağlanma.
s. (fart-ı sadakat) 460a/2
s. (mukabele-yi sadakat u ihlas) 460a/14
s. (sadakat-i sabıka) 449b/16
s. (temam-ı sadakat) 471b/6

ṣadaḳāt: (Ar. is. sadaka'nın c.) Sadakalar.
s. (sadakat-i vafire) 474a/7

sādāt: (Ar. is. seyyid'in c.) Büyük ve yüce kimseler, ileri gelenler, beyler, efendiler.
s. 454a/19, 468b/24, 474b/22
s. (sadat-ı şehr) 454b/1

ṣaded: (Ar. is.) Kasıt, niyet.
s.+inde 469b/14

ṣādıḳ: (Ar. is. ve s.) Dostluğunda samimi ve vefalı olan, sadakatli.
s.+lara 481a/23

ṣādır: (Ar. s.) Ortaya çıkan, meydana gelen.
s. (sadır olmak) 461a/10, 463a/5, 470b/21, 474a/22, 482b/17, 482b/8

ṣaf: (Ar. is.) Yan yana düzgün şekilde sıralananların oluşturduğu dizi.
s. 464b/15, 464b/15, 464b/20, 464b/20
s. (saf baglamak) 457b/15
s. (saf çekmek) 464b/10
s. (saf-ı muharebe) 465b/6
s. (vüzera-yı saf) 465a/10
s. lar (saf baglamak) 472b/19, 475b/25

s. lar (saflar çekmek) 457a/23
s. ların (saf düzmek) 472b/22
s.+lar 467b/4
s.+larına 476a/16
ṣafā': (Ar. is.) Gönül şenliği, rahatlık.
s. (safa-yı akide) 449b/17
s. (safa-yı itikad) 466a/2
s. (safa-yı taviyyet) 471b/6
s.+sından 474a/13
s. (safa-yı taviyyet) 446b/1
ṣaf-ārā: (Far. birl. s.) Katıldığı safları süsleyen.
s. (ümera-yı saf-ara) 475b/25
ṣafḥa: (Ar. is.) Bir olayın gelişmesinde birbiri ardınca görülen değişik durumlardan, dönemlerden her biri, evre.
s. (safha-yı ruzgar) 467a/9
ṣaġ: (s.) Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan.
s. 476a/22, 479a/13, 479a/16, 479b/3
ṣaġīr: (Ar. s.) Küçük, ufak.
s. (takdir-i meratib-i sagir ü kebir) 465b/25
sāḥa: (Ar. is.) Alan.
s. (mülazım-ı saha-yı asitan-ı adalet-aşiyan) 482a/22
s. (saha-yı necat) 463a/12
ṣaḥābe: (Ar. is.) Hz. Muhammed'in sohbetinde bulunmuş olan Müslümanlar.
s. (sahabe-yi kiram-ı resul) 471a/4
ṣaḥārī: (Ar. is.) Çöller.
s. 473b/20
ṣāḥib: (Ar. is.) Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kişi.
s. (sahib-i tavk) 464b/9
s. (ümera-yı sahib-i itibar-ı çerakise) 465b/19
s.+leri 465b/11
s. iñ.+ (sultan-ı sahib-şevket) 461b/10
s. (sahibül-mecd) 460a/18
ṣaḥīfe: (Ar. is.) Sayfa.
s. (sahife-yi zamir-i şah-ı kişvergir) 470a/11
sāḥil: (Ar. is.) Deniz, nehir veya göl kenarı, kıyı.
s. (sahil-i derya) 448b/24
s. (sahil-i necat) 457a/6, 481a/7
s. (sahil-i nil) 477b/2
s.+inde 447a/1
ṣaḥrā': (Ar. is.) Kasaba, köy vb. meskun yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer.
s. 467b/2
s. (be-yurt-ı sahra-yı haleb) 468a/13
s. (sahra-yı mezbur) 464b/1
s.+da 448a/23, 464a/22, 465b/11, 479a/13
s.+ları 450a/13
s.+sı 477a/25
s.+sında 463b/7
s.+yı 468b/2, 472b/15
sā'ī: (Ar. is. ve s.) Çalışan, gayret eden.
s. 461a/1, 474b/10
ṣā'ib: (Ar. s.) Başka yöne gitmeden doğruca hedefe ulaşan.
s. (siham-ı saib) 464b/5
ṣa'īd: (Ar. s.) Kutlu, mübarek.
s. 465a/3, 477a/10, 477a/23
s. (vilayet-i said) 478a/15
s. de (ruz-ı said) 475a/13
s. 'den (diyar-ı said) 481b/2
s. 'e (diyar-ı said) 477a/8
s. 'e (memleket-i said) 481a/11
s.+e 472a/19
s.+'den 477b/11
s.+'e 480b/16
sāniḥ: (Ar. s.) Mübarek fiil, hayırlı iş, zihne doğup ortaya çıkan şey.
s. 461a/2
ṣā'iḳa: (Ar. is.) Yıldırım.
s.+lar 446b/4
s. (saika-feşan) 465a/14
s. (asakir-i cenk-cuy-ı saika-huy-ı ahenin-kaba-yı memleket-güşa-yı tazi-süvar-ı hasm-şikar) 478b/14
ṣā'iḳa-bār: (Ar. Far. birl. s.) Yıldırım yağdıran.
s. (ebr saika-bar) 467b/16
sā'ir: (Ar. s. ve zamir) Başka, diğer.
s. 452b/14, 454a/19, 458a/6, 458b/10, 460a/4, 460b/23, 462b/6, 467b/22, 468a/1, 468b/16, 469a/15, 469b/18, 472a/3, 472a/4, 474a/7, 474b/22, 475a/3, 475b/25, 479a/21,

479a/3, 479a/6, 479a/8, 480a/9, 482a/24, 482b/4
sā'ire: (Ar. s. ve zamir) Başka, diğer.
s. (inamat-ı saire) 459b/15
saḳf: (Ar. is.) Dam, çatı.
s.+ı 480a/8
sākinān: (Ar. s.) Bir yerde oturanlar, ikamet edenler.
s. (sakinan-ı bilad) 451a/3
s. (sakinan-ı hıtta-yı memalik-i mahruse) 480b/7
s. (sakinan-ı mele-i ala) 467b/7
s. (sakinan-ı memalik-i mahruse) 468a/7
ṣal-: (f.) Serberst bırakmak, koyvermek, bırakmak.
s.-dılar (hake salmak) 478a/8
s.-up 458a/7, 471b/25
ṣalāḥ: (Ar. is.) 1. İyi duruma gelme. 2. Barış.
s. (salah-ı din ü devlet) 482b/15
s. dan (erbab-ı salah) 464a/8
s.+ın 454a/21
s.+ına 460b/22
ṣalāḥiyyet: (Ar. is.) Barış.
s.+den 477b/1
s.+in 481a/1
ṣāliḥ: (Ar. is. ve s.) Elverişli, uygun.
s. 448b/23, 480b/23
s. (salih-i tedbir) 480b/25
s. (selamet-i salih) 454a/23
sālik: (Ar. is.) Bir yola girmiş olan.
s. (salik olmak) 462a/12
sālim: (Ar. is. ve s.) Sağlam, sağlıklı.
s. 472a/8
s. (salim kalmak) 458a/11
ṣāliṣe: (Ar. s.) Üçüncü.
s. de.+ (yevm-i salise) 455a/21
ṣāliṣen: (Ar. zf.) Üçüncü olarak.
s. 456a/6
salṭanat: (Ar. is.) Hükümdarlık, sultanlık.
s. (arzu-yı saltanat) 482a/18
s. (ayin-i saltanat) 465b/23
s. (emr-i hatir-ı saltanat-ı bi-intizam) 469b/22
s. (iktiza-yı saltanat-ı suri) 473b/3
s. (saltanat-ı acem) 461b/21
s. a (serir-i saltanat) 468b/15
s. ları (bisat-ı saltanatları) 446a/6
s. larına (makarr-ı saltanatlarına) 448b/8
s.+ları 468a/16
s. (müsaade-yi devlet-i saltanat-penahi) 458b/15
s.+a (müstakırr-ı serir-i saltanata) 466b/18
ṣamt: (Ar. is.) Susma.
s. 469b/3
s. (meclis-i samt) 469b/3
ṣan-: (f.) Zannetmek.
s.-dılar 469b/21, 473a/6
s.-mak 466a/14
s.-up 468a/19, 482a/1
s.-urlar 474a/22
ṣanādīd: (Ar. is. sındid'in c.) Başkanlar, ileri gelenler.
s. 464b/25
s. (davet-i itaat-i sanadid) 449b/10
s. (sanadid-i arab) 469a/9, 471a/20
s. (sanadid-i kürdistan) 459b/4
sancaḳ: (is.) Osmanlı mülki teşkilatında vilayet ile kaza arasında yer alan ve bir mutasarrıf tafından yönetilen idari bölüm.
s. 460b/2
s. a (sancaga) 459b/11
s. ı (sancagı) 478b/9
s.+larıñ 460a/15
sancaḳ begi: (birl. is.) Osmanlı mülki teşkilatında bir sancağı yöneten kimse, mutasarrıf.
s. 450b/14, 453a/18, 453b/5
s.+nüñ 454b/11
ṣānī: (Ar. is.) İkinci.
s. (sani-yi rütbe-yi sultan) 465a/2
s. den (dua-yı sani) 469b/10
sāniḥ: (Ar. s.) Zihne doğup ortaya çıkan.
s. 471b/11
ṣāniyen: (Ar. zf.) İkinci olarak.
s. 456a/3, 470a/19
saña: (zamir) Sen zamirinin yönelme hali.
s. 480b/8
ṣarf: (Ar. is.) Harcama, masraf.
s. (sarf eylemek) 460a/11
s. (sarf olunmak) 448b/25
s. (sarf-ı makhur) 446b/22
ṣavāb-dīd: (Ar. s.) Doğru görülmüş.
s. (savab-did-i cühud) 457a/15

s. 452a/1
ṣavb: (Ar. is.) Yön, taraf.
s. (müteveccih-i savb-ı haleb) 463a/22
s. (savb-ı idbar) 477a/5
s. (savb-ı mülk-i acam) 462b/21
s.+a 470b/9, 476a/9
s.+ına 463a/6, 463b/12, 468a/24, 473a/3
ṣavl: (Ar. is.) Saldırış.
s. ine (pençe-i savl) 447b/21
savlet: (Ar. is.) Saldırma, hücum.
s. (savlet-i tam) 467a/21
s. in.+ (dilaveran-ı savlet) 477a/8
saʿy: (Ar. is.) Çalışma, emek sarfetme.
s. 452b/2
s. (say-ı cemil) 471b/15
s. (say-ı mevfur) 446b/22
ṣayd: (Ar. is.) Av.
s. 469a/8
s. (sayd olmak) 447b/5
sāye: (Far. is.) Gölge.
s. (saye-i rayat-ı sultani) 464b/13
s. (saye-i mekremet) 480b/15
sāye-efken: (Far. bir. s.) Koruyan, esirgeyen.
s. 469a/6
ṣebāt: (Ar. is.) Sabır.
s. 465b/4
sebb: (Ar. is.) Sövme, küfür etme.
s. (sebb-i şeyheyn) 446a/19
sebep: (Ar. is.) Bir şeyin olmasına neden olan durum.
s. 460a/4
s. (sebeb olmak) 456a/15
s. (sebeb-i devlet) 472a/17
s. (sebeb-i tercih) 455b/24
s.+i 449b/2, 468a/25
s. (sebep olmak) 455a/9
sebīl: (Ar. is.) Yol.
s. (sebil-i tafsil) 460b/4
sebḳat: (Ar. is.) Önde bulunma.
s. 471a/15
sebt: (Ar. is.) Cumartesi.
s. (yevm-i sebt) 464a/25
seccāde: (Ar. is.) Üzerinde bir kişinin namaz kılacağı büyüklükte, halı, kilim, kumaş vb.den yapılmış yaygı.
s.+sin 465a/19
secde-gāh: (Far. tür. is.) İbadet yeri.
s. 473b/22
seçil-: (f.) Benzerlerinden ayrılmak.
s.-üp 476b/1
sedd: (Ar. is.) 1. Engellemek. 2. Kapatmak, tıkamak.
s. (sedd eylemek) 457a/2
s. (sedd itmek) 455b/11
s. (sedd olunmak) 464b/20
s. (sedd olunnak) 464a/16
s. (sedd-i ahenin) 465a/8, 477b/15
s. (sedd-i medahil-i erzak) 471a/21
s.+e 462a/16
sefer: (Ar. is.) Savaş için yapılan yolculuk.
s. 446b/16, 452a/18, 461b/14
s. (ehl-i sefer) 465b/16
s. (levazım-ı sefer) 475a/12
s. (sefer itmek) 461b/25
s. (sefer-i pür-hatar) 470a/12, 470a/18
s.+inde 448b/9
s.+inden 448b/2
sefīde: (Ar. s.) Beyaz.
s. (sefide-dem-i eshar) 474a/1
sefīne: (Ar. is.) Gemi.
s.+leri 448b/23
sefīr: (Ar. is.) Elçi.
s. 475b/6
seḥāb: (Ar. is.) Bulut.
s. (zıll-ı sehab) 475a/15
seher: (Ar. is.) Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.
s. den (hengam-ı seher) 473b/14
sehergāhī: (Ar. is.) Seher vakti.
s. (bad-ı sehergahi-var) 474a/10
sehm-nāk: (Far. tür. s.) Korkunç, dehşet verici.
s. (zahm-i sehm-nak) 479b/6
sekbanbaşı: (birl. is.) Osmanlı ordusunda yençeri ocağına bağlı sekban bölüklerinin kumandanı olan ve rütbe itibarıyla yeniçeri ağasından hemen sonra gelen kişi.
s. 448b/ek satır
s.+nı 448b/15, 448b/ek satır
sekenāt: (Ar. is. sekne'nin c.) Durma, duruş, kımıldamama.
s.+ınuñ 464a/12
sekiz: (is.) Yediden sonra, dokuzdan

önceki sayı.
s. 475a/15
sekiz biñ: (is.) Yedi bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
s. 464b/6
sekiz yüz: (is.) Yedi yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
s. 477a/2, 478a/20
sekizinci: (s.) Sekizin sıra sayı sıfatı.
s. 448b/ek satır, 480a/3
seksen: (is.) Yetmiş dokuzdan sonraki sayı.
s. 466b/9
selāmet: (Ar. is.) 1. Kurtulma, kurtuluş. 2. Sağlık, esenlik.
s. (selamet-i salih) 454a/23
s. le (sıhhat u selamet) 474a/15
selāṭīn: (Ar. is. sultan'ın c.) Sultanlar, padişahlar.
s. (pay-i taht-ı selatin) 452b/19
s. (ayin ü kavanin-i selatin) 463b/20
s. (selatin-i Bayındıriyye) 446a/20
s. (ve's-selāṭin) 459b/23
selb: (Ar. is.) Kaldırmak, yok etmek.
s. (selb itmek) 469a/24
selḫ: (Ar. is.) Her Arabi ayın son günü.
s. (ruz-ı şenbih-i selh-i şehr-i şaban) 468b/21
selīm: (Ar. s.) Sağlam, doğru.
s. lerinden (netayic-i tab-ı selim) 474a/11
selvā: (Ar. is.) Tih sahrasında Allah tarafından, "menn" adlı kudret helvası ile birlikte İsrafiloğulları'na indirildiği bildirilen bıldırcına benzer kuş.
s.+ya 447b/2
semʿ: (Ar. is.) Kulak.
s. (sem-i baht) 481a/21
semender: (Far. is.) Ateşte yanmadığına inanılan ve ağzından alevler saçan, büyük bir kertenkele şeklinde tasavvur edilen masal hayvanı.
s. 478a/3
şemere: (Ar. is.) Netice, verim.
s. (semere-i şecere-i hilafet) 462b/13
semmūr: (Ar. is.) Samur.
s. 460a/7, 460a/8, 466b/5, 474a/14, 474b/6
semt: (Ar. is.) Tarf, cihet, yön.
s. (semt-i acem) 463b/15
s. (semt-i diyar-ı arab) 463b/11
s. (semt-i şarki) 476a/8
s. (semt-i tarik) 476a/6
s. e (hilaf-ı semt) 476a/7
s.+de 457a/18
s.+den 475b/16
s.+e 462a/24, 481b/8
s.+ine 463b/25, 472b/5
semüz: (s.) Besili, yağlı, semiz.
s. 447b/4
sen: (zamir) Tekil ikinci şahsı gösterir.
s. 460b/24, 470b/10
s.+den 460a/1
s.+üñ 446a/7, 460a/16, 460a/5
sene: (Ar. is.) Yıl.
s. 447b/1, 452b/21, 452b/9, 461a/3, 467a/24, 479a/10, 480b/12
s. (sene-yi isneteyn) 468a/13
s. (sene-yi mezbure) 463a/19, 464a/25, 468a/23, 468b/20, 471a/3
seng: (Far. is.) Taş.
s. 477b/24
s. (seng-i rah-ı sipah-ı zafer-penah) 470b/4
s. (seng-i top) 476a/15
seng-i hare: (Far. tam.) Mermer taşı, sert taş.
s. 446b/7
seng-bārān: (Far. tam.) Taş yağmuru.
s. 476a/18, 476a/19
seniyye: (Ar. is.) Yüksek, yüce.
s. (südde-i seniyye-i saadet-bahş) 471b/9
sepil-: (f.) Serpilmek.
s.-üp 475a/17
ser: (Far. is.) Baş, kafa.
s. 448a/2, 451a/21, 470b/17
s. (irsal-i ser-i-'alaüddevle) 448a/13
s. (ser-i büride) 448a/15
ser-ʿasker: (Far. Ar. birl. is.) Osmanlı ordusunu kumanda eden vezir, ordu kumandanı.
s. 451b/22
ser-bülend: (Far. birl. s.) Başı yüksek, yüce.
s. 466b/15, 481a/9
ser-çeşme: (Far. birl. is.) 1. Baş, pir. 2. Pınar başı.

s. (ser-çeşme-yi memalik-i arab) 470a/9
ser-efrāz: (Far. birl. s.) Başını yukarı kaldıran, benzerinden üstün olan.
s. 466a/7
ser-firāz: (Far. birl. s.) Başını yukarı kaldıran, benzerinden üstün olan.
s. 466a/19
s. a (şah-ı ser-firaz) 447b/16
ser-ḥadd: (Far. Ar. birl. is.) Hudut, sınır.
s. (ser-hadd-i acem) 452a/17
s. (ser-hadd-i iran-zemin) 447a/1
s.+den 471a/21
s.+i 446a/24
ser-keşlik: (is.) Dikbaşlılık, itaatsizlik.
s. 447b/11
s. e (serkeşlige) 448b/19
ser-pençe: (Far. birl. is.) Güçlü, kuvvetli kimse.
s. (ser-pençe-yi ahenin) 446b/6
ser-sebz: (Far. birl. s.) Şanslı, talihli.
s. 446b/2
serā-perde: (Far. birl. is.) Padişah çadırı.
s. (sera-perde-yi haşmet) 477a/20
serāsime: (Far. s.) Sersem.
s. 463b/7
serāy: (Far. is.) Saray.
s. (seray-ı dil-ara) 469a/5
serdār: (Far. birl. is.) Kumandan.
s. 456a/19
s. (serdar itmek) 461b/22
s. (serdar-ı düşmen) 457b/24
s. (serdar-ı kızılbaş) 457a/16
s. (serdar-ı murdar) 458a/22
s. (serdar-ı müşarü'n-ileyh) 456a/17
s. (serdar-ı zu'lkadr) 462a/7
s.+ı 470b/2
s.+ları 458b/16, 479b/13
s.+larından 458a/7
s. 457b/14
s. (serdar itmek) 447b/19
s. (serdar-ı etrak) 447b/17
s. (serdar-ı mülhidan) 457b/20
s.+larınuñ 448a/8
sergerdān: (Far. birl. s.) Şaşkın.
s. 463b/7
serīr: (Ar. is.) Taht.
s. (müstakırr-ı serir-i saltanata) 466b/18
s. (paye-i serir-i ala) 466a/13, 473a/8
s. (paye-i serir-i alem-masir) 471b/14
s. (paye-i serir-i saadet-masire) 469a/19
s. (serir-i ala) 461b/24
s. (serir-i saltanat) 468b/15
sermā: (Far. is.) Kış, soğuk.
s. dan (şiddet-i serma) 450b/1
sevād: (Ar. is.) Karanlık, karalık, siyahlık.
s. (sevad-ı asker-i siyah-ruzgar) 476a/5
s. (sevad-ı mısriyan) 475a/25, 475b/9
sevdā: (Ar. is.) Aşırı istek.
s.+sında 468a/20
sevḳ: (Ar. is.) 1. Önüne katıp bir yere götürme. 2. Gönderme.
s. 448b/16
s. (sevk-i asker) 447b/20
s. (sevk-i cünd) 457a/20
seyf: (Ar. is.) Kılıç.
s.+den 479a/3
seyir: (Ar. is.) Yolculuk.
s.+lerine 469a/8
s. (seyr-i hafif-yesir) 465b/18
s. (seyr-i yesir) 475b/20
seyl: (Ar. is.) Sel.
s. (seyl-i baharan) 476a/10
s. (seyl-i dima-yı küşte-gan) 478a/23
seyl-āb: (Far. Ar.) Sel suyu.
s. (seyl-ab-ı kahr-ı padişahi) 448a/19
seyyid-i kainat: Hz. Muhammed.
s. 478b/12
seyyidü'l-enām: (Ar. is. tam.) Bütün halkın efendisi.
s. (hedm-i şer-i mübin-i seyyidü'l-enam) 467a/14
sezā-vār: (Far. tür. s.) Layık olan, uygun.
s. 459b/11, 460a/12, 471b/8
s. (seza-var-ı şahan-ı alişan) 473b/6
sığ-: (f.) Bütünüyle bir şeyin içine girebilen.
s.-ar 461a/24
s.-maz 461a/25, 466b/11
ṣıḥḥat: (Ar. is.) Sağlık, esenlik.
s. (sıhhat u selamet) 474a/15

sıhhat u selamet: (Ar. is.) Sağlık ve esenlik.
s.+le 460a/10
sımāḫ: (Ar. is.) Kulak.
s. ı (perde-yi sımah) 465a/16
şın-: (f.) Bozguna uğramak, mağlup olmak.
s.-an 476b/3
şıy-: (f.) Yenmek, mağlup etmek.
s.-up 479b/4
şıyānet: (Ar. is.) Koruma, korunma.
s. (sıyanet eylemek) 463a/10
sidre-misal: Göğün yedinci katındaki makam gibi olan.
s. e (dergah-ı sidre-misal) 459b/8
s. e.+ (südde-yi sidre-misal) 452a/20
sihām: (Ar. is. sehm'in c.) Oklar.
s. (baran-ı nisal u siham) 480a/10
s. (peykan-ı siham) 467b/19
s. (siham-ı saib) 464b/5
sikke: (Ar. is.) Madeni para.
s. 449a/11
s. (sikke-i taze) 470b/12
s. (sikke-yi efrenciyye) 460a/7
s.+de 447a/9
s.+sin 447a/10
silāḥ: (Ar. is.) Düşmanı öldürmek, imha etmek veya kendini savunmak için kullanılan her türlü alet.
s. ları.+ (esb ü silah) 457a/5
s.+ın 467b/11
silāḥdār: (Ar. is.) Padişahı, sadrazamı, vezir veya beylerbeyi gibi bir devlet büyüğünü korumakla, silahlarını muhafaza etmek ve bakımını yapmakla görevli kimse.
s.+lar 457a/13, 457b/1
silāhdārlar aġası: (is.) Bilhassa padişahın silahdarı.
s. 455a/14
silk: (Ar. is.) Yol, meslek.
s. (silk-i bendegan-ı sultanide) 449b/1
s. (silk-i havass) 459b/4
s.+inde 474a/1, 482a/24
s.+ine 482a/8, 482b/6
sīmīn: (Far. s.) Gümüşten yapılmış, gümüşe benzer.
s. 466b/4
sīmūrġ: (Far. is.) Anka kuşu.
s.+a 475a/8
sinān: (Ar. is.) Mızrak, süngü.
s. (sinan-ı suban-san-ı ateş-feşan) 479a/22
s. (sinan-ı suban-nişan) 467b/18
sincāb: (Far. is.) Sincapgillerin örnek tipi olan küçük, çevik, kesici dişli, ağaçlarda yaşayan kemirgen hayvan ve bu hayvanın postundan elde edilen kurşuni renkli kürk.
s.+dan 474b/6
sipāh: (Far. is.) Asker, ordu.
s. 451a/2, 453a/8, 454a/8, 456b/18, 463b/15, 463b/22, 465a/11, 465b/2, 466b/20, 474a/19
s. (cem-i sipah) 451b/21
s. (cemi-i sipah-ı etrak) 465a/2
s. (gerd-i sipah) 467b/13
s. (güzide-i sipah) 481b/22
s. (kalb-i sipah) 464b/2
s. (makarr-ı sipah-ı ada) 476a/21
s. (mukaddime-i sipah) 476b/3
s. (refakat-ı sipah) 473a/21
s. (seng-i rah-ı sipah-ı zafer-penah) 470b/4
s. (sipah-ı behram-intikam) 470b/20
s. (sipah-ı bi-şomar) 464a/5
s. (sipah-ı çerakise) 466b/11
s. (sipah-ı gaziyan) 457a/22
s. (sipah-ı hasm) 476b/15
s. (sipah-ı hudavendigar) 475b/10
s. (sipah-ı islam) 448b/16, 463b/10, 463b/12
s. (sipah-ı kalb) 476b/14
s. (sipah-ı karaman) 455a/12, 457b/1, 457b/19
s. (sipah-ı kişver-güşa) 471a/10
s. (sipah-ı mansur) 453b/23, 465b/21, 465b/7, 471a/20, 477b/10, 481b/12
s. (sipah-ı mısır) 465a/3
s. (sipah-ı muhalifan) 457a/11
s. (sipah-ı mücahidan) 470a/17
s. (sipah-ı nusret-şiar) 464a/17
s. (sipah-ı padişah-ı iskender-hısal) 456a/8
s. (sipah-ı ru-siyah) 450b/8
s. (sipah-ı rum) 455a/2, 465a/12, 465a/7, 475b/8
s. (sipah-ı siyah-baht) 475a/21

s. (sipah-ı zafer-penah) 448a/25, 471a/1
s. (tahrik-i sipah) 448b/7
s. (talayi-i sipah-ı nusret-şiar) 463b/4
s. (uzema-yı sipah) 473a/22
s. (ümera-yı sipah) 449a/24
s. (zabt-ı sipah) 473b/12
s. a (efrad-ı sipah) 474b/1
s. a (muhalifan-ı sipah) 477b/6
s. da (miyan-ı sipah) 477b/13
s. dan (kalb-i sipah) 476a/17
s. ı (kise-i amal-i sipah) 454b/6
s. ın (talia-yı sipah) 457a/2
s.+a 469a/4
s.+ı 449a/22, 457a/12
s.+ıñ 478a/16

sipāhī: (Far. is.) Osmanlı ordusunda bir sınıf süvari askeri.
s.+lerini 477b/18

sipāhī oġlanları: (birl. is.) Osmanlı ordusundaki sınıf süvari askerleri.
s. 455a/13, 457a/25, 476b/12

sipāhiyān: (Far. is.) Osmanlı ordusunda bir sınıf süvari askeri.
s. (sipahiyan-ı çabük-süvar) 475b/9
s. (sipahiyan-ı rum) 468b/19

sipeh-dār: (Far. birl. is.) Başkumandan, serasker.
s. 476b/8
s. (paşa-yı sipeh-dar) 454a/11, 472b/18
s.+a 463a/4

sipeh-salār: (Far. birl. is.) Başkumandan.
s. 456a/15
s. (paşa-yı sipeh-salar) 458a/21
s. (sipeh-salar-ı mülhidan) 457b/13
s.+ı 450a/20
s.+lar 453b/25

sipeh-salārān: (Far. is.) Başkumandanlar.
s. (sipeh-salaran-ı çerakise) 478a/20
s. ı 471a/18

siper: (Far. is.) Korunmak, gizlenmek maksadıyla arkasına, ardına veya içine sığınılacak şey.
s.+lerin 478a/3

sipihr: (Far. is.) Gök, sema.
s. (dergah-ı sipihr-ihtiram) 448a/21

sirāb: (Far. s.) Suya doymuş, suya kanmış.
s. 468b/10, 468b/5, 475a/16

sis: (is.) Bulutların alçalarak yeryüzüne inmesi sonucu etrafa yayılan beyaz duman.
s. 468a/1

sitāre-sipāh: (Far. is.) Yıldızı parlayan asker.
s. (aram-gah-ı hudavendigar-ı sitare-sipah) 476a/17
s. (şah-ı sitare-sipah) 477a/20

sitem: (Far. is.) Eziyet.
s. (şemşir-i sitem) 452b/9

sitem-ger: (Far. tür. s.) Zulüm ve haksızlık yapan.
s. 474b/20

sitem-kār: (Far. tür. s.) Zulmeden.
s.+laruñ 452b/17

sitīz: (Far. is.) Kavga, dövüş.
s. 446b/8

siyādet: (Far. is.) Efendilik, beylik.
s. (şeref-i siyadet) 450b/9

siyāh: (Far. is.) En koyu renk, kara.
s. 450b/7
s. ına (ruhsar-ı siyah) 463b/5
s.+ına 464b/24

siyāh-baḫt: (Far. birl. s.) Kara bahtlı.
s. (sipah-ı siyah-baht) 475a/21

siyāh-rūzgār: (Far. birl. s.) Kara zamanlı, kara bahtlı.
s. (sevad-ı asker-i siyah-ruzgar) 476a/5

siyāset: (Ar. is.) 1. Devletler arası ilişkileri, devlet işlerini düzenleme işi. 2. Ceza.
s. 478a/21
s. (siyaset eylemek) 450a/20
s. (siyaset itmek) 480b/18
s. (siyaset olmak) 477b/6
s. den (şemşir-i siyaset) 482a/15
s. le (tig-i siyaset) 448b/15
s.+ümle 472a/14

siyāset-gāh: (Ar. Far birl. is.) Siyaseten öldürülmesi gerekenlerin öldürüldüğü yer.
s. (siyaset-gah-ı mısır) 482b/19

siyyemā: (Ar. zf.) Özellikle, hususiyetle.
s. 449b/11

siz: (zamir) Çoğul ikinci şahsı gösterir.
s. 446b/3, 458b/7, 469b/8, 472a/3

s.+e 446a/16, 460a/13
s.+üñle 446a/25
s.+e 471b/21
s.+üñ 471b/6
s.+üñle 472a/4
ṣoḥbet: (Ar. is.) Arkadaşlık etme.
s.+ini 469a/23
sol: (s.) Kalbin bulunduğu tarafta olan.
s. 476a/15, 479a/13, 479a/16, 479b/6
soñ: (s.) Ondan sonrası olmayan.
s. 472a/12
ṣoñra: (zf.) İçinde bulunulan veya bahsedilen veya bahsedilen anın daha ilerisindeki bir zamanda.
s. 447a/12, 447a/21, 448b/21, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 455b/17, 459a/1, 461b/20, 462b/24, 464a/15, 464a/19, 467a/17, 468a/17, 468b/14, 469b/10, 472a/14, 474a/8, 475a/10, 478a/25, 479b/20, 479b/5, 481a/22, 482a/14
söyle-: (f.) Sözle bildirmek.
s.-rdi 474a/13
söz: (is.) Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi.
s.+lerine 475a/7
sū': (Ar. is.) Kötü, fena, yanlış.
s. (su-yı amel) 447b/13
s. (su-yı tedbir-i mehemmed paşa) 455b/16
s. (su-yı tedbir) 461a/19
ṣu: (is.) Hidrojen ve oksijenden meydana gelmiş, rengi, kokusu ve tadı olmayan şeffaf sıvı madde.
s. 448b/ek satır, 470b/25
s.+dan 457a/2
s.+lar 475a/17
s.+ya 457a/7
s.+yı 468b/9, 480b/20
s.+yına 480a/17
s.+yun 469a/3
ṣu'bān-sān: (Ar. is.) Ejderhaya benzer.
s. (sinan-ı suban-san-ı ateş-feşan) 479a/23
ṣu'bān-nişān: (Ar. is.) Ejderha nişanlı.
s. (sinan-ı suban-nişan) 467b/18
sūd-mend: (Far. tür. s.) Faydalı.
s. 448a/2, 456b/7, 465a/22
s. (pend-i sud-mend) 476b/18
ṣudūr: (Ar. is.) Meydana gelmek.
s. 474b/5
s. (sudur bulmak) 466b/20
s. (sudur itmek) 461a/19, 482b/9
s. (sudur-ı kelam) 469b/2
ṣūf: (Ar. is.) Yün, sof.
s. 460a/8, 466b/6, 474a/14
s.+lar 460a/9
ṣūfī: (Ar. is.) Derviş, mutasavvıf.
s. 449b/13
ṣufūf: (Ar. is. saff'ın c.) Saflar, diziler.
s. (tekabül-i sufuf) 464b/1
s. (tesviyye-i sufuf) 476a/4
s. (zikr-i tertib-i sufuf) 475b/21
s. (zikr-i tertib-i sufuf-ı tarafeyn) 464a/24
s. a (tertib-i sufuf) 472b/18
suġrā: (Ar. is. ve s.) Çok küçük.
s. 453a/17
s. (rumiyye-i sugra) 449b/6, 464b/11
ṣuleḥā: (Ar. is. salih'in c.) Dinin emrettiği hususlara uygun davrananlar, salihler.
s. 469a/23, 474b/22
ṣulḥ: (Ar. is.) Savaştan sonra barışma, barış.
s. 460b/19, 463a/17
s.+a 457a/9
ṣulḥ-āmīz: (Far. birl. s.) Barştırıcı, uzlaştırıcı.
s. (müraselat-ı sulh-amiz) 459a/6
s. (name-i sulh-amiz) 481a/3
sulṭān: (Ar. is.) Hükümdar.
s. 461a/14, 468a/19, 469b/20, 478b/16, 481a/11
s. (azm-i sultan be-feth-i kişver-i şam) 468a/14
s. (be-sultan-ı mısır) 448a/13
s. (canib-i yemin-i sultan-ı ba-temkin) 475b/23
s. (hazret-i sultan) 461a/6
s. (hışm-ı sultan) 448b/6
s. (iltifat-ı bi-gayat-ı sultan-ı ferhunde-sıfat) 481a/8
s. (inhiraf-ı hatır-ı padişah-ı sultan-ı mısır) 447a/3
s. (mastaba-yı sultan) 469a/1

s. (meşveret-kerden-i-sultan be-hakk-ı feth-i mısır) 469b/12
s. (nam-ı nami-yi sultan-ı islam) 449b/23
s. (nam- ı nami-yi sultan-ı islam) 452a/25
s. (rey-i sultan-ı akil) 475b/13
s. (sani-yi rütbe-yi sultan) 465a/2
s. (sultan-ı adalet-nişan) adalet-nişan.+ (sultan-ı adalet-nişan 475a/1
s. (sultan-ı akil-i dana-dil) 461b/3
s. (sultan-ı alişan) 447a/4
s. (sultan-ı bülend-himmet) 475a/7
s. (sultan-ı islam) 450a/20, 450a/7, 450b/20, 451a/7, 451b/20, 452a/21, 452b/10, 452b/20, 452b/3, 454b/9, 459b/1
s. (sultan-ı kişver-güşa) 448b/20
s. (sultan-ı mahzulan) 481b/16
s. (sultan-ı mekremet-şümul) 477a/24
s. (sultan-ı mısır) 447a/5, 448a/17, 462b/10, 463a/7, 463a/9, 463b/24, 464b/19, 465b/8, 467a/11, 467b/22
s. (sultan-ı mısır tumanbay) 476a/25
s. (sultan-ı mücahidan) 468b/21
s. (sultan-ı rum) 475a/16
s. (sultan-ı sahib-şevket) 461b/10
s. (sultan-ı zi-şahan) 446a/2
s. (vusul-i asker-i sultan) 457a/10
s. (zikr-i inamat-i sultan ba-guzat) 459b/6
s. a (dergah-ı sultan) 450a/1
s. a (fevt-i sultan) 465b/2
s. ıñ (leşker-i sultan) 465b/3
s.+ı 458b/9, 467a/22, 467b/2
s.+ları 479b/22, 480a/24
s.+uñ 452b/21
s.+a (kurb-ı sultan) 473b/8

sulṭānī: (Ar. is.) 1. Saltanat, sultanlık. 2. Osmanlı altını.
s. (bendegan-ı sultani) 449b/3
s. (derya-yı atıfet-i sultani) 481a/6
s. (emr-i sultani) 454b/14
s. (feth-i sultani) 458b/12
s. (hutbe-yi sultani) 449a/20
s. (hükm-i sultani) 473a/14
s. (ilam-ı sultani) 447a/16
s. (karin-i ikbal-i sultani) 447a/17
s. (mazhar-ı gazab-ı sultani) 474b/10
s. (menşur-ı sultani) 446b/14
s. (mevkib-i sultani) 452a/7
s. (mühimmat-i sultani) 460b/13
s. (nasib-i asker-i sultani) 475a/11
s. (nüvvab-ı sultani) 469a/13
s. (rayat-ı sultani) 447b/14, 462a/15
s. (rayet-i sultani) 451a/1
s. de (ehl-i ubudiyyet ihlas-ı sultani) 459b/5
s. de (hin-i kudum-i asker-i sultani) 476b/23
s. de (silk-i bendegan-ı sultanide) 449b/1
s. ‘de (saye-i rayat-ı sultani) 464b/14
s. ‘den (şemşir-i kahr-ı sultani) 480b/24
s. ‘nüñ (rayat-ı sultani) 463b/6
s. ‘yi (rayet-i sultani) 451b/5
s. ye (dergah-ı sultani) 469a/9
s. ye (mesned-i sultani) 471a/15
s. ye (ordu-yı sultani) 463a/20

sulṭāniyye: (Ar. s.) 1. Saltanat, sultanlık. 2. Osmanlı altını.
s. (ataya-yi sultaniyye) 459b/16
s. (ivaz-ı hasse-yi sultaniyye) 470b/24
s. (merkez-i rayat-i sultaniyye) 449a/1
s. (rayat-ı sultaniyye) 476a/9
s. de (hizane-yi sultaniyye) 466b/1

ṣu‘lūk: (Ar. is.) Fakir, serseri, dilenci.
s. 474b/2

sūr: (Ar. is.) Şehrin etrafına çekilen yüksek duvar, kale, hisar.
s. (sur-ı dil-güşa) 447a/21

ṣūret: (Ar. is.) 1. Biçim, görünüş. 2. Tarz, yol. 3. Çare.
s. 460a/25, 476a/14
s. (suret-i fethname-yi halebü’ş-şehba) 467a/2
s. (suret-i hükm-i şerif) 471a/24
s. (suret-i menşur-i şah ba-kerem) 459b/20
s.+dedir 467a/1
s.+i 459b/19, 469b/4, 478b/8

s.+in 456b/14, 460b/21, 472b/5, 481b/1
s.+inde 464a/2
s.+ini 457b/25
s.+leri 460a/24, 460b/11
s.+lerinin 460b/10
ṣūrī: (Ar. s.) Zahiri.
s. (iktiza-yı saltanat-ı suri) 473b/3
susuzluḳ: (is.) Susuz kalma.
s. (susuzlugını) 469b/24
ṣu'ud: (Ar. is.) Yukarı çıkma, yükselme.
s. (suud eylemek) 477a/8
s. (suud itdürmek) 468b/15
s. (suud itmek) 462a/25, 479a/24
sübḥānī: (Ar. s.) Allah'a ait.
s. (iktiza-yı inayet-i sübhani) 461b/9
sübūt: (Ar. is. sebt'in c.) Cumartesiler.
s. (bade's-sübut) 448b/18
südde: (Ar. s.) 1. Kapı, eşik.
s. (südde-i merfua) 458b/17
s. (südde-i saadet) 460a/1, 460a/25
s. (südde-i seniyye-i saadet-bahş) 471b/8
s. (südde-yi saadet) 460b/17
s. (südde-yi sidre-misal) 452a/20
süfün: (Ar. s. sefine'nin c.) Gemiler.
s. 448b/22
süḫan: (Far. is.) Söz, lakırdı.
s. (sühan-ı şirin) 465a/21
sükkān: (Ar. s. sakin'in c.) Oturanlar.
s.+ına 454a/19
sükūt: (Ar. is.) Susma.
s. 469b/3
sülūk: (Ar. is.) Bir yola girme.
s.+da 470b/5
ṣülüṣ: (Ar. is.) Üçte bir.
s. 479b/23, 480b/12
sünen: (Ar. is. sünnet'in c.) Sünnetler.
s. (sünen-i adl ve insaf) 446a/10
sünnet: (Ar. is.) Hz. Muhammed'in sözleri, işleri ve tasvipleri.
s. (ayin-i sünnet-i cemaat) 452a/24
s. (mesalih-i mezheb-i ehl-i sünnet) 451b/14
sünūḥ: (Ar. is.) 1. Akla, hatıra gelme. 2. Zuhur etme, vaki olma.
s. 466b/17
s. (sünuh itmek) 461b/24
sür-: (f.) 1. Değdirmek, dokundurmak. 2. Kullanıp gitmesini sağlamak.
s.-di 450b/19
s.-di (at sürmek) 476b/4
s.-diler 476a/16
s.-esin (yüz sürmek) 470b/13
s.-mek (yüz sürmek) 472a/1
s.-üp (hake sürmek) 468b/25
s.-üp (yüz sürmek) 471b/14
sürādiḳāt: (Ar. is.) Padişah çadırları.
s. (muhayyem-i süradikat-i ihtişam) 474a/15
sür'at: (Ar. is.) Çabukluk, hız.
s. (sürat-ı temam) 481b/20
sürḫ: (Far. is.) Kırmızı.
s. (dinar-ı sürh) 466b/3
s. i (külah-ı sürh) 446a/17
s. dan (taife-yi tagıyye-yi sürh seran) 461a/9
sürūr: (Ar. is.) Sevinç.
s. a (menzil-i pür-hubur u sürur) 481b/12
sütūr: (Ar. is.) Perdeler.
s. ında (hılal-ı sütur) 463a/10
süvār: (Far. is.) Bir binek hayvanına, özellikle ata binmiş kişi.
s. 447b/19, 452a/1, 453b/6, 457b/2, 461b/22, 462a/16, 464b/6, 464b/9, 469a/17, 471a/19, 472b/22, 474a/11, 475a/19, 475b/25, 475b/4, 477b/13, 480a/7
s. (süvar itmek) 482b/18
s. (süvar-ı nize-güzar) 471a/10
s.+a 456a/18
s.+ıñ 450a/14
s.+lar 478a/1
süvārān: (Ar. is.) Atlılar, süvariler.
s. 465a/3
süvārāne: (Ar. zf.) Atlı şekilde.
s. (muharebe-yi süvarane) 476b/6
süyūf: (Ar. is.) Kılıçlar.
s. (bakiyye-i süyuf) 448a/8
s. (bekaya-yı süyuf) 469b/17
s. (tekatül-i mütekallidan-ı süyuf) 464b/1

Ş

şa'bān: (Ar. is.) Arabi ayların recep ile ramazan arasında kalan sekizincisi.

ş. ‘da (ruz-ı şenbih-i selh-i şehr-i şaban) 468b/21
ş.+ınuñ 468b/20
ş.+ınuñ 453b/11, 461b/17, 468a/23
şādān: (Far. s.) Seviçli, şad.
ş. 468a/8
şādīlıḳ: (is.) Sevinçler, mutluluklar.
ş.+lar 468a/10
şādlıḳ: (is.) Sevinçlilik.
ş.+lar 480b/9
şāfiʿ: (Ar. is.) İmam Muhammed bin İdris eş-Şafii’nin mezhebine mensup.
ş. yi (mezheb-i şafi) 452a/24
şāfiʿiyü’l-mezheb: (Ar. tam.) Şafilik mezhebi.
ş. 449a/7
şāh: (Far. is.) Padişah, hükümdar.
ş. 451a/13, 469b/5
ş. (cevab-name-i şah-ı kızılbaş) 446a/3
ş. (der-zikr-i harb-ı şah-ı rum) 463a/24
ş. (maruz-ı şah-ı ba-ikbal) 476b/11
ş. (meymene-i asker-i şah) 476b/2
ş. (refik-i şah-ı adalet-mutad) 468b/3
ş. (sahife-yi zamir-i şah-ı kişvergir) 470a/11
ş. (suret-i menşur-i şah ba-kerem) 459b/20
ş. (şah-ı alimakam) 475a/20
ş. (şah-ı alişan) 448b/7
ş. (şah-ı bed-güman) 451a/2
ş. (şah-ı bed-maaş) 459a/21
ş. (şah-ı bülend-paye) 469a/6
ş. (şah-ı cihan) 447b/21, 477b/25
ş. (şah-ı dakika-şinas) 448b/14
ş. (şah-ı gerdun-ihtişam) 462b/20
ş. (şah-ı gümrah) 450b/2, 451b/10, 451b/21, 453a/20, 457b/13, 458b/23
ş. (şah-ı kızılbaş-ı bed maaş) 450b/25
ş. (şah-ı kine-cu) 448a/2
ş. (şah-ı magfiret-penah) 474b/12
ş. (şah-ı merziyyü’s-süluk) 476a/2
ş. (şah-ı nevaziş-pezir) 481a/15
ş. (şah-ı pür-atiyye) 475a/13
ş. (şah-ı ser-firaz) 447b/16
ş. (şah-ı sitare-sipah) 477a/20
ş. (şah-ı vilayet-penah) 469b/6
ş. (şah-ı-gümrah) 450b/7
ş. (zamime-i kıla-ı şah-ı kişver-gir) 447a/19
ş. ıñ (şah-ı liam) 446a/4
ş.+ıñ 457b/20
ş.+larına 459a/11, 459a/13
ş.+ı 480b/15
şāhān: (Far. is.) Şahlar.
ş. (mabeyn-i şahan-ı kişver-sitani) 461b/10
ş. (seza-var-ı şahan-ı alişan) 473b/6
şāhāne: (Far. s. ve zf.) Şaha yakışır şekilde.
ş. (cemile-yi şahane) 471b/17
şaḫış: (Ar. is.) Kimse, kişi.
ş. ı (şahsı) 454a/15
şāhid: (Far. is.) Tanık.
ş. (şahid-i maksud) 470b/13
şaḳī: (Ar. is.) Haydut, kötü huylu.
ş.+leri 480b/17
şām: (Far. is.) Akşam.
ş.+’a (2) 472b/23
ş. dan (vakt-ı şam) 473b/18
şāmī: (Ar. s.) Şamlı, Şam’a ait.
ş. 465a/1
şāmiyye: (Ar. s.) Şamlı, Şam’a ait.
ş. (memalik-i şamiyye) 469a/15
şān: (Ar. is.) Büyüklük, tanınmış olma.
ş. ı (azm-i şan) 461a/23
ş.+larına 481a/23
şarḳ: (Ar. is.) Doğu.
ş. 463a/4, 470a/1
ş. (ekalim-i şark ve garb) 461b/11
ş. (makam-ı şark-ı encam) 473b/13
ş. (mülk-i şark) 457b/7
ş. a (diyar-ı şark) 467a/10
ş. ı (canib-i şark) 477b/3
ş.+a 474b/21
şarḳıyye: (Ar. s.) Doğu tarafında, doğu ile ilgili.
ş. sinde (canib-i şarkıyye) 474a/16
şarḳī: (Ar. s.) Doğu tarafında, doğu ile ilgili.
ş.+’ye (canib-i şarki) 481b/3
ş. sinden (semt-i şarki) 476a/8
şarṭ: (Ar. is.) Koşul.
ş. (şart-ı kıyam) 473b/23
ş. (şart-ı mezbur) 459a/12
ş.+ıyla 459a/11

şāyed: (Far. bağlaç) Eğer.
ş. 456a/21, 464a/9, 482b/3
şāyiʿ: (Ar. s.) Herkesçe duyulmuş, yayılmış.
ş. 471a/23
şeb: (Far. is.) Gece.
ş. (şeb-i tar) 473a/5
ş. (şeb-i tarik) 451b/3
ş.+den 481b/19
şeb-ḫūn: (Far. is.) Gece baskını.
ş. 472b/1
ş. (şeb-hun eylemek) 477b/10
şebī-ḫūn: (Far. is.) Gece baskını.
ş. 451b/4, 477b/17
şebīḫūn: (Far. is.) Gece baskını.
ş. 449a/25, 449b/3
ş. (azm-i şebihun) 452a/1
şecāʿat-muʿtād: (Ar. birl. s.) Yiğitliğe alışmış, yiğit yaradılışlı.
ş. (taife-yi ekrad-ı şecaat-mutad) 449a/7
ş. dan (ecnad-ı ekrad-ı şecaat-mutad) 464b/8
ş.+a 457b/4
şecāʿat-rüsūm: (Ar. is.) Yiğitlik usulü.
ş. (gaza-pişegan-ı şecaat-rüsum) 456a/13
şecāʿat-şiʿār: (Ar. s.) Yiğit, mert.
ş. (padişah-ı şecaat-şiar) 456a/3
şecere: (Ar. is.) Ağaç, soy ağacı.
ş. (semere-i şecere-i hilafet) 462b/13
şedīde: (Ar. s.) Şiddetli, sert.
ş. yi (merahil-i şedide) 479a/1
şefāʿat: (Ar. is.) Birinin suçundan affedilmesi ya da bir dileğinin yerine getirilmesi için yapılan aracılık.
ş.+i 451b/15
ş.+le 466a/15
şefḳat: (Ar. is.) Koruma, acıma, esirgeme.
ş. (şefkat ü merhamet) 446a/15
şefkat ü merhamet: (Ar. is.) Koruma ve acıma.
ş. 446a/15
şeh: (Far. is.) Padişah, hükümsar, şah.
ş. 446b/23
ş. (reften-i şeh) 473a/18
şehāmet: (Far. is.) Zeka ile beraber olan cesaret, aklın kontrolündeki yiğitlik.
ş. 479b/4
şehen-şāhī: (Far. is.) Yüce padişahlık.
ş. (afv-i şehen-şahi) 480b/14
ş. (karin-i afv-ı şehen-şahi) 481a/4
şehīd: (Ar. is.) Allah yolunda ve din uğrunda savaş yaparken ölen kişi.
ş. 456b/23
ş. (şehid eylemek) 457a/4
ş. (şehid olmak) 455b/8
şehir: (Far. is.) İnsanların toplu olarak yaşadığı yerlerinden, idari olarak köy ve kasabadan sonra en büyük yerleşim.
ş. 459a/18, 471a/9
ş. (derun-ı şehr-i dimeşk) 471a/7
ş. (mesire-yi şehr) 468b/11
ş. (şehir-i kahire-yi mısır) 475a/24
ş. (şehr-i Āmid) 453b/12
ş. (şehr-i mardin) 454a/7, 458b/3
ş. (şehr-i mezbur) 469a/6
ş. (şehr-i mısır) 477a/22, 477b/17, 479a/7, 480b/1, 481b/10
ş. (şehr-i rana) 468b/8
ş. (zahir-i şehr) 471a/5
ş. den (sadat-ı şehr) 454b/2
ş. e (miyan-ı şehre) 454b/8
ş. i (şehri) 477b/5
ş. ine (şehrine) 471a/19
ş. iñ (şehriñ) 477a/6, 480a/22
ş.+de 468b/9, 469a/21, 477b/18, 479a/4
ş.+in 450b/10
ş.+ine (şehrine) 448b/5, 462b/22
ş.+ini 459a/3
ş.+iñ (şehriñ) 452b/19
ş.+iñ (şehriñ) vazi 466a/17
ş.+leri 468a/2
ş. (şehr-bend-i mısır) 477a/6
ş.+e (müdahil-i şehr) 477b/18
ş.+i (şehri) 458b/4
ş.+ine (şehrine) 471a/14
ş. (zahir-i şehr-i mahruse-yi dimeşk) 468b/22
ş. (şehr-bend-i mısır) 475b/4
ş.+i (şehri) 477a/22, 479b/25
şehr: (Ar. is.) Otuz günlük zaman dilimi, ay.
ş. 465b/13

(fi-evail-i şehr-i muharremü'l-haram)
ş. 480b/12
ş. (evahir-i şehr-i recebü'l-mürecceb) 468a/12
ş. (evasıt-ı şehr) 461a/3
ş. (ruz-ı şenbih-i selh-i şehr-i şaban) 468b/21
ş. (şehr-i mezbur) 462b/22, 463a/22
şehriyārī: (Far. is.) Padişahlık.
ş. den (neheng-i kahr-ı şehriyari) 462a/10
şehver: (Far. is.) Koca.
ş.+inüñ458a/18
şehzāde: (Far. is.) Padişah oğlu veya padişah sülalesinden olan erkek çocuk.
ş. (şehzade-yi alişan) 462b/14
ş. (şehzade-yi ba-temkin) 466b/18
şekā-pīşe: (Far. birl. s.) Haydutluğa alışmış.
ş.+nüñ 481b/1
şekāvet: (Far. is.) Haydutluk.
ş. (çerakise-yi şekavet-geray) 470b/14
şekāvet-nişān: (Far. birl. s.) Haydutlukla bilinen.
ş. ı (avan-ı şekavet-nişan) 480b/22
şeker-āb: (Far. birl. is.) İki kişinin dostluğu arasına giren soğukluk, dargınlık.
ş.+a 461a/17
şekil: (Ar. is.) Dış görünüş, biçim.
ş.+de 447b/1
şeklen: (Ar. zf.) Şekil olarak, görünüşte.
ş. 473a/5
şekvā: (Ar. is.) Şikayet, yakınma.
ş.+lar 455b/13
şemʿ: (Ar. is.) Mum.
ş. leri (iktifa-yı şem) 477a/18
şems: (Ar. is.) Güneş.
ş. e (gurub-ı şems) 473b/14
şemşīr: (Far. is.) Kılıç.
ş. 462b/4
ş. (alef-i şemşir) 479b/16
ş. (darb-ı şemşir) 450b/15, 453b/16
ş. (şemşir-i ateş-feşan) 467b/17
ş. (şemşir-i kahr-ı sultani) 480b/24
ş. (şemşir-i sitem) 452b/9
ş. (şemşir-i siyaset) 482a/15
ş. (tume-i şemşir) 477a/3
ş. (tume-i şemşir) 447a/18
ş. (tume-i şir-i şemşir-i abdar) 466a/11
ş. (tume-i tir ü şemşir) 467b/24
ş. (zahm-ı şemşir) 467b/10
ş. de (imal-i tig ü şemşir) 451b/2
ş. e (şir-i şemşir) 463a/9
ş.+ler 479a/19
şenāyiʿ: (Ar. is.) İğrenç, kötü ve alçakça işler.
ş.+ni 464a/12
şenbih: (Ar. is.) 1. Gün. 2. Cumartesi.
ş. (ruz-ı şenbih-i selh-i şehr-i şaban) 468b/21
şenlik: (is.) Şen olma durumu.
ş.+ler 468a/10, 480b/9
şerʿ: (Ar. is.) Şeriat, kanun.
ş. (hedm-i şer-i mübin-i seyyidü'l-enam) 467a/14
ş. (istihfaf-ı şer-i metin) 467a/8
şerār: (Ar. is.) Kıvılcım.
ş. (şerar-ı fitne) 472a/10
şerbet: (Ar. is.) Tatlı içecek.
ş. (şerbet-i nevaziş) 465a/21
şeref: (Ar. is.) Bir kimseye gösterilen saygının dayandığı manevi yücelik.
ş. (şeref-i siyadet) 450b/9
ş. (şeref-i takbil-i enamil-i kerim) 471b/14
ş. (şeref-i takbil-i bisat) 448a/24
ş. (mevzi-i şeref-iclal) 479b/19
şeref-efzā: (Far. birl. s.) Şeref arttıran.
ş. da (feza-yı şeref-efza) 477a/21
şerīʿat: (Ar. is.) Herkesin uyması için koyulan kanun, düzen.
ş. (hadi-yi menahic-i şeriat) 459b/22
ş. (ihya-yı merasim-i şeriat-ı garra) 467a/8
şerīf: (Ar. s.) Kutsal, mübarek.
ş. (emr-i şerif) 453a/17
ş. (hükm-i şerif) 471a/24, 471b/9
ş. (hükm-i şerif-i cihan-meta) 471b/12
ş. (mahmil-i şerif) 469b/14
ş. (suret-i hükm-i şerif) 471a/24
ş. (ziyaret-i kuds-i şerif) 473a/20
ş. de (hükm-i şerif) 453a/6
ş. e (ahkam-ı şerif) 471b/21

ş. e (alamet-i şerif) 461a/2, 468a/12, 480b/11
ş. e (aşar-ı şerif) 474a/6
ş. i (makam-ı şerif) 467b/1
ş. i (mezar-ı şerif) 464a/21
ş. im (eman-ı şerif) 472a/8
ş. im (hükm-i şerif) 480b/8
ş. im (ilm-i şerif) 467a/13, 471b/7
ş. im (murad-ı şerif) 460b/14
ş. im (rıza-yı şerif) 460b/20
ş. imle (nişan-ı şerif) 460a/19
ş. inde (mazmun-ı şerif) 451b/8
ş. lerine (emr-i şerif) 461b/6
ş. lerine (lisan-ı şerif) 475a/4

şerīfe: (Ar. s.) Kutsal, mübarek.
ş. (ahkam-ı şerife) 460a/20
ş. ye (ziyaret-i emkine-yi şerife) 473b/18

şerīfīn: (Ar. is.) Kutsallar, mübarekler.
ş. (haremeyn-i şerifin) 469b/14

şerīk: (Ar. is.) Ortak.
ş.+i 466a/17

şerʿiyye: (Ar. is.) Şeriatla ilgili.
ş. (kavanin-i şeriyye vü akliyye) 455b/25

şermende: (Far. s.) Utanılacak bir şey yapmış, mahcup duruma düşmüş.
ş. 461a/20

şerr: (Ar. is.) Kavga, gürültü.
ş. (şerr u şur) 480a/25

şervānāt: (Far. is. şervan'ın c.) Kahramanlar.
ş. (ümera-yı şervanat) 457b/6

şevher: (Far. is.) Eş, koca.
ş.+inüñ 458a/18

şevket: (Ar. is.) Büyüklük, ululuk.
ş. 475a/25
ş. (evliya-yı izzet ü şevket) 480b/5
ş. (şevket-i temam) 467a/22
ş. le (ferr ü şevket) 479a/11

şevvāl: (Ar. is.) Arabi ayların, ramazanla zilkade arasında kalan ve ilk üç günü ramazan bayramı olan onuncusu.
ş. (ahir-i şevval-i mübareke) 460a/6
ş. (şevvalü'l-mükerrem) 461a/3

şeyāṭīn: (Ar. is.) Şeytanlar.
ş. (rücum-ı şeyatin) 476a/19

şeyḫ: (Ar. is.) Tarikate girenlere usul gösteren kamil insan.
ş. 469b/2, 469b/6
ş.+iñ 469b/9

şeyḫeyn: İki şeyh.
ş. (sebb-i şeyḫeyn)446a/19

şeyhü'lislām: (Ar. birl. is.) Osmanlı Devleti'nde dini kurumların, şeriat mahkemelerinin ve ilmiye sınıfının başı durumunda olup bunlara nezaret eden en yüksek rütbeli din adamına verilen unvan.
ş.+'ı 451b/11

şiʿār: (Ar. is.) İz, işaret.
ş. 469a/23
ş. ıdır 474b/21
ş.+ı 470a/22

şiddet: (Ar. is.) Normal halden daha fazla derece, aşırılık.
ş. (şiddet-i serma) 450b/1

şihāb: (Ar. is.) Kıvılcım.
ş. dan (iltihab-ı şihab) 453b/19

şikār: (Far. is.) Av.
ş. 469a/8

şimāl: (Ar. is.) Kuzey.
ş.+i 477b/3

şimdi: (zf.) Şu anda içinde bulunulan zaman.
ş. 452b/19, 460b/16
ş.+ki 460a/1

şinab: (Far. is.) Yüzme, suda yüzme.
ş. (şinab eylemek) 463a/25

şīr: (Far. is.) Aslan, cesur, yiğit.
ş. 479b/7
ş. (şir-i şemşir) 463a/9
ş. (tume-i şir-i şemşir-i abdar) 466a/11

şirā': (Ar. is.) Satın alma, satın alınma.
ş. (muamelat-ı bey ü şira) 454b/8

şīrān: (Far. is.) Cesurlar, yiğitler.
ş. (şiran-ı kar-zar) 467b/14

şīrīn: (Far. s.) Tatlı.
ş. (sühan-ı şirin) 465a/22

şişe: (Far. is.) İçine her türlü sıvı koyulan, boyu enine göre uzun kap.
ş. 446b/7

şitā': (Ar. is.) Kış.
ş. (mevsim-i şita) 469a/4

şitab: (Far. is.) Çabukluk, acele.
ş. 463a/14

şīve: (Far. is.) Tavır.
ş. (şive-i temerrüd) 446b/3

ş. (şive-yi huş-mendan) 446b/8

şol: (s. ve zamir) Şu, o.
ş. 480b/15

şöhret: (Ar. is.) Meşhurluk, ün, san.
ş. 468b/17

şöyle: (s.) Şuna benzer, şunun gibi.
ş. 450a/16, 461a/2, 468a/11, 469b/16, 471a/2, 472a/2, 476a/20, 478a/5, 481b/10

şeġāl: (Far. is.) Çakal.
ş. (şegal-ı hile-kar) 482b/18

şuʿle-dār: (Far. birl. s.) Alevli, alevlenmiş, ışıklı.
ş. (ateş-peykar-ı şule-dar) 472b/24

şūm: (Ar. is.) Uğursuz.
ş. (güruh-ı şam-ı şum) 472b/8
ş. (hasm-ı şum) 457a/3
ş. (mısri-yi şum) 463a/24
ş. (zikr-i ber-dari-yi tumanbay-ı şum) 482a/16
ş. ı.+ (ferik-i şum) 447a/20

şūr: (Far. is.) Karışıklık, gürültü, kavga.
ş. ı (şerr u şur) 480a/25

şühedāʾ: (Ar. is. şehid'in c.) Şehitler.
ş. 476b/25

şühūr: (Ar. is. şehr'in c.) Aylar.
ş.+ında 458b/15, 459a/9

şomār: (Far. is.) Sayı.
ş. (şomar u nisab) 446a/1
ş. (şomār u nisab) 446a/1

şürūʿ: (Ar. is.) Başlama.
ş. (şüru itmek) 469b/5

şüyūʿ: (Ar. is.) Herkesçe duyulma, yayılma, bilinme.
ş. (şüyu bulmak) 451a/1

T

tā: (Far. takı) Bir şeyin bulunduğu, başladığı ya da sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken kullanılır.
t. 449a/20, 450a/5, 459b/3, 465b/22, 465b/5, 467b/6, 468a/22, 468b/6, 473a/11, 473b/23, 476a/21, 476b/14, 479b/9

taʿāddī: (Ar. is.) Düşmanlık.
t.+sinden 456a/9

taʿahhüd: (Ar. is.) Bir işin yapılmasını üzerine alıp resmi olarak sözleşme yapma.
t. 475a/2

taammuḳ: (Ar. is.) Bir konuda derinlemesine düşünme.
t. 470a/22

taʿannüd: (Ar. is.) Ayak direme, inat etme.
t.+i (tarika-yı taannüd) 446b/3

taʿarruż: (Ar. is.) Saldırma.
t. 446b/19, 447b/16, 461a/9

tabʿ: (Ar. is.) Huy, mizaç.
t. (netayic-i tab-ı selim) 474a/11
t. ıñ (rigistan-ı pür-tef ü tab) 475a/17

tābān: (Far. s.) Işıklı, parlak.
t. 446a/7

tābiʿ: (Ar. s.) Birinin emrinde bulunan.
t. (tabi olmak) 451a/7, 454b/19

taʿcīl: (Ar. is.) Acele ettirme.
t. 472a/1
t. (tacil itmek) 470b/5

tācü't-tevārīḫ: (Ar. is.) Şeyhülislam Hoca Saadettin Efendi'nin iki ciltlik meşhur Osmanlı tarihi.
t.+de 469b/11

taʿdad: (Ar. is.) Sayma, sayı.
t. dan (466b/6
t.+dan 477a/13
t.+ında 459b/15

taʿdīd: (Ar. is.) Hazırlanma, hesaplanma.
t. (mukteza-yı tadid) 454b/9

tafṣīl: (Ar. is.) Uzun uzadıya anlatma.
t. (sebil-i tafsil) 460b/4
t. (tafsil-i ahval) 454b/6
t.+i 463b/8

ṭaġ: (is.) Dağ.
t. 456b/20
t. larına 452a/5

taġallüb: (Ar. is.) Zorbalık etme, zorla hüküm sürme.
t. 446a/8

ṭāġıyye: (Ar. s.) Başkaldıran, asi, şaki.
t. (taife-yi tagıyye-yi sürh seran) 461a/9

taġyīr: (Ar. is.) Değiştirme, bozma.
t. (tagyir-i din) 467a/7

taḫallüf: (Ar. is.) Doğru yoldan sapma.
t. (tahallüf itmek) 466a/3

taḥallül: (Ar. is.) Bir şeyin cüzlerini birbirinden ayırma, ayrışma.
t. 460b/5

taḥammül: (Ar. is.) Zor şeylere dayanma gücü.

t. (tahammül itmek) 463a/11
t. (tahammül-i ahmal-i cimal) 470a/20
t.+leri 476a/22
taḥaṣṣun: (Ar. is.) Korunmak için kale ve hisara kaoanma, sarp bir yere sığınma.
t. (tahassun itmek) 454a/2, 465b/20, 469a/2
taḥḳīḳ: (Ar. is.) Bir şeyin doğruluğunu nedenini araştırma, hakikati anlayıp bilme.
t. (tahkik eylemek) 464a/1
t. (tahkik itmek) 470a/1
taḫlīṣ: (Ar. is.) Kurtarma, kurtarılma.
t.+e 452a/14, 453b/4
taḥmīl: (Ar. is.) Yükleme, yükletme.
t. (tahmil itdürülmek) 475a/12
taḫrīb: (Ar. is.) Harap etme, kırma, dökme.
t. (tahrib-i bilad) 467a/15, 468a/18
taḥrīk: (Ar. is.) Kışkırtma.
t. 448b/19
t. (tahrik-i derya-yı asakir-i neheng-iltikam) 470b/20
t. (tahrik-i sipah) 448b/7
t.+i 447b/12, 448b/11
taḥrīr: (Ar. is.) Yazma, kitap yazma, eser kaleme alma.
t. (tahrir buyurmak) 446a/4
t. (tahrir eylemek) 449a/17
t. (tahrir itmek) 450a/3
t. (tahrir olmak) 478b/7
t. (tahrir olunmak) 448b/8, 450a/11, 459b/19, 466b/2
taḥrīren: (Ar. zf.) Yazılı olarak.
t. 460b/18, 461a/3, 468a/12, 480b/12
taḥṣīl: (Ar. is.) Toplama, alma.
t. (tahsil eylemek) 451b/19
t. (tahsil itmek) 456b/19
taḥṣīldārān: (Ar. is.) Vergi ve alacakları toplamakla görevli kimse.
t.+ı 461b/12
taḫt: (Far. is.) Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.
t.+ına 462b/14
taḥt: (Ar. is.) Alt, aşağı.
t. (taht-ı hükumet) 461b/15
t. (taht-ı kala) 478a/1
taḫt-gāh: (Far. tür. is.) Başkent.
t.+ı 453b/13
taḫte: (Far. is.) Kalınca ve uzun biçilmiş düz ağaç parçası.
t.+ler 450a/15
ṭā'ife: (Ar. is.) Grup halindeki insan topluluğu, cemaat, takım.
t. 467a/14
t. (taife-i mahzule) 467a/18
t. (taife-i mezbure) 449a/16, 449b/16
t. (taife-yi çerakise) 474b/19
t. (taife-yi ekrad-ı şecaat-mutad) 449a/7
t. (taife-yi kızılbaş) 458a/24
t. (taife-yi makhur-ı kızılbaş) 453b/7
t. (taife-yi mülhidan) 456a/11
t. (taife-yi nifak-şive) 463b/13
t. (taife-yi pak-itikad) 452b/11
t. (taife-yi tagıyye-yi sürh seran) 461a/8
t.+den 473a/17
t.+si 479b/21
t.+sinden 480a/15
t.+sine 468a/19
ṭāḳat: (Ar. is.) Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet.
t. (takat itmek) 452b/13
t.+i 478a/12, 481b/4
t.+ları 457b/12, 458a/13
taḳbīl: (Ar. is.) Öpme.
t. (şeref-i takbil-i enamil-i kerim) 471b/14
t. (takbil-i besat-ı madilet-menat) 466a/5
t. (şeref-i takbil-i bisat) 448a/24
taḳdīm: (Ar. is.) Kendinden büyük ve üstün kimseye sunma.
t. 453b/22
t. (takdim bulmak) 481a/20
t. (takdim eylemek) 466a/21
t. (takdim-i levazım-ı azam) 473b/8
t.+inde 473b/1
taḳdīr: (Ar. is.) Beğenme, güzel bulma.
t. (iktiza-yı takdir) 461a/14
t. (takdir-i meratib-i sagir ü kebir) 465b/24
t.+ce 463b/11, 482b/13
taḳdīrce: (zf.) Bu takdire göre.
t. 462a/12

taḳdīren: (Ar. zf.) Takdir ederek, takdir yoluyla.
t. 460b/18
taʿḳīb: (Ar. is.) Birinin ya da bir şeyin arkasından gitme, iz sürme.
t. (takib eylemek) 454a/2, 465b/13
t. (takib itmek) 479b/15
taḳrīb: (Ar. is.) Yaklaştırma, tahmin.
t.+i 449a/15
taḳrīben: (Ar. is.) Yaklaşık olarak, aşağı yukarı.
t. 471a/2
taḳrīr: (Ar. is.) Anlatma.
t. (takrir itmek) 482b/19
taḳsīm: (Ar. is.) Parçalara ayırıp bölme, bölüştürme.
t. (taksim-i menasib) 471a/16
taḳvā: (Ar. is.) Dünyadan el etek çekip bir yere kapanma ve ibadetle meşgul olma.
t.+dan 454a/15
taḳviyyet: (Ar. is.) İlave kuvvet verme, güçlendirme.
t. 452b/6, 471a/2
t. (takviyyet itmek) 467a/12
t. (takviyyet kılmak) 465a/11
t. (takviyyet-i külliye) 451b/19
t.+ler 476b/10
ṭalāyiʿ: (Ar. is. talia'nın c.) Keşif için önden giden asker, öncü.
t. (talayi-i sipah-ı nusret-şiar) 463b/4
ṭaleb: (Ar. is.) İsteme, dileme.
t. (taleb eylemek) 448b/ek satır, 451a/17
t. (taleb itmek) 481a/13
t. (taleb olunmak) 448b/ek satır
t. (taleb-i afv-ı tumanbay) 481a/10
t.+i 462a/3
ṭalīʿa: (Ar. is.) Keşif için önden giden asker, öncü.
t. (talia-yı asker) 475a/19
t. (talia-yı sipah) 457a/2
ṭālib: (Ar. is.) İsteyen, talep eden.
t.+ler 453b/21
taʿliye: (Ar. is.) Yükseltme.
t.+lerinden 476b/1
tām: (Ar. s.) Tamam, bütün, eksiksiz.
t. (savlet-i tam) 467a/22
t. (ikdam-ı tam) 472a/19
ṭaʿm: (Ar. is.) Tat, lezzet.
t.+ı 447b/4
taʿmīr: (Ar. is.) Eskimiş veya bozulmuş bir şeyi yenileme, kullanılır duruma getirme.
t. (tamir itmek) 447a/23
t.+ine 448b/22
tanẓīf: (Ar. is.) Temizleme.
t. (tanzif itmek) 447a/21
tār: (Far. s.) Karanlık.
t. da (şeb-i tar) 473a/5
tārāc: (Far. is.) Yağma, çapul.
t. (tarac eylemek) 449b/22
t. (tarac itmek) 466b/13
ṭaraf: (Ar. is.) Yön, yöre, yer, bölge.
t. (taraf-ı kıbli) 476a/8
t.+a 447b/2, 457a/20, 479b/7
t.+dan 450a/14, 457a/3, 465a/9, 465b/7, 467b/15, 479b/9
t.+ına 448b/3, 449a/12, 454b/16, 461b/23
t.+ından 451a/13, 456a/21, 458b/19, 461b/24, 462b/25, 471a/23, 473a/6, 474b/7
t.+larına 453b/9, 471a/14
t.+larından 471b/10
ṭarafeyn: (Ar. is.) Her iki taraf.
t. (zikr-i tertib-i sufuf-ı tarafeyn) 464a/24
t.+den 467b/6
ṭarḥ: (Far. is.) Kurma, tertip ve tanzim etme.
t. 465a/7
tārīḫ: (Ar. is.) Bir olayın meydana geldiği gün ve yıl.
t. (tarih-i hicret-i risalet-menzelet) 467a/24
t. (tarih-i hicret-i risalet-menzil) 479a/9
t.+de 452a/10
t.+inde 450a/3
ṭarīḳ: (Ar. is.) Yol, usul.
t. (emn-i tarik-i mefkud) 473b/15
t. (kat-ı tarik) 471a/21
t. den (semt-i tarik) 476a/6
t.+i 449a/25, 454b/8, 456a/19, 464a/11
tarik: (Far. s.) Karanlık.
t. de (şeb-i tarik) 451b/3
ṭarīḳa: (Ar. is.) Yol.

t. (tarika-yı hıred-mendan) 446b/7
t. (tarika-yı taannüd) 446b/3
taʿrīżāt: (Ar. is.) Dokunaklı sözler söylemeler, dokundurmalar.
t.+a 463a/11
tārmār: (Far. s.) Perişan, dağınık, karmakarışık.
t. 480a/23
ṭarrā: (Ar. is.) Kararma.
t. (turre-i tarra-ı revah) 480a/18
ṭarz: (Ar. is.) Biçim, şekil, üslup.
t. 446a/21
taṣadduḳ: (Ar. is.) Sadaka olarak verme, verilme.
t. 471a/6
taṣarruf: (Ar. is.) Bir şeye sahip olup onu istediği gibi kullanabilme yetkisi.
t. (hayta-yı tasarruf-ı hakani) 449a/20
t. (hayta-yı tasarruf-ı nüvvab) 470b/8
t. (tasarruf eylemek) 450b/18
t. (tasarruf itmek) 446b/13
t. (tasarruf-ı bende-gan) 459b/1
t. (tasarruf-ı padişah) 459a/19
t. (tasarruf-ı ümera-yı beradust) 450a/4
t. a (hayta-yı tasarruf) 454b/5
t.+ına 469a/13, 474b/4
t.+ında 449a/9, 453b/9, 455a/17, 458b/1, 458b/18, 459a/23, 470b/8
t.+umuzda 455b/20
t.+ına 477a/12
taṣavvur: (Ar. is.) Zihinde şekillendirme, fikren kurma, tasarlama.
t. (tasavvur itmek) 476a/10
t.+ları 476a/14
taṣmiīm: (Ar. is.) Kesin olarak kararlaştırma.
t. (tasmim itmek) 463b/20
t. (tasmim-i azimet) 449b/9
taṣvīr: (Ar. is.) Bir şeyi resim gibi göz önüne gelecek şekilde ayrıntılarıyla anlatmak.
t. (tasvir olunmak) 469b/16
ṭaş: (is.) Katılaşmış tabakadan oluşan çok sert cisim.
t. 473b/24
ṭaşra: (is.) Bir ülkede başşehir veya diğer önemli yerlerin dışında kalan yerler, dışarı.
t. 451b/16, 454b/23
ṭat-: (f.) Tadına bakmak.
t.-up (tadup) 482a/20
taṭhīr: (Ar. is.) Temizlenme, paklanma.
t.+e 468a/22
ṭavāʿif: (Ar. is. taife'nin c.) Topluluklar, bölükler, taifeler.
t. (ekrad-ı müluk-ı tavaif u akvam) 452b/13
t. (tavaif-i mezbure) 474b/25
tavassuṭ: (Ar. is.) Araya girme, arabuluculuk etme.
t.+ların 481a/5
ṭaviyyet: (Ar. is.) Gönüldeki istek, kasıt, niyet.
t. (safa-yı taviyyet) 446b/1
t. iñüz (safa-yı taviyyet) 471b/6
taʿvīż: (Ar. is.) Bir uzlaşma bulabilmek için hak, istek ve iddialarından karşı taraf yararına vezgeçme.
t. (taviz buyurmak) 462b/16
ṭavḳ: (Ar. is.) Güç, kuvvet.
t. (sahib-i tavk) 464b/10
ṭavr: (Ar. is.) Durum, hal, vaziyet.
t. (tavr-ı pür-cevr) 463a/13
taʿyīn: (Ar. is.) 1. Belirli duruma getirme. 2. Atama.
t. 457a/1
t. (tayin buyurılmak) 464b/4
t. (tayin buyurmak) 461b/1, 477b/23
t. (tayin buyurulmak) 478a/25
t. (tayin eylemak) 451a/11
t. (tayin eylemek) 459a/18
t. (tayin itmek) 454a/3, 465a/6, 471a/9, 477a/22
t. (tayin olunmak) 453a/22, 460b/4, 468b/19, 468b/20, 470b/25, 475b/2
t.+i 451a/24
ṭayy: (Ar. is.) 1. Dürüp bükme. 2. Aşma, geçme.
t. (tayy eylemek) 479a/2
t. (tayy itmek) 456b/5
t. (tayy olunmak) 470a/21
t. (tayy-i berari-i pür-ahtar) 475a/19
t. (tayy-i menazil) 447a/5
t. (tayy-i tumar-ı ömr) 448b/20

ṭayyibe: (Ar. s.) İyi, güzel, hoş.
t. (ervah-ı tayyibe-i ehl-i beyt) 471a/3
ṭayyü'l-merāḥil: (Ar. is.) Menzilleri geçme.
t. (bad-ı tayyü'l-merahil) 462b/22
taʿarruʿ: (Ar. is.) Yalvarma, yakarma.
t. (makam-ı tazarru) 481a/12
t.+lar 460b/19
t. 451b/10
taze: (Ar. is.) Yeni, zamanı geçmemiş.
t. (sikke-i taze) 470b/12
t. (muhalifan-ı taze-zur) 456b/22
tāzī: (Far. s.) Arap, Arap kavmine mensup.
t. 477a/12
tāzī-süvār: (Far. is.) Arap askeri.
t. (asakir-i cenk-cuy-ı saika-huy-ı ahenin-kaba-yı memleket-güşa-yı tazi-süvar-ı hasm-şikar) 478b/14
taʿẕīb: (Ar. is.) Eziyet verme, azaba sokma.
t. (tazib-i ibad) 467a/15, 468a/18
taʿẓīm: (Ar. is.) Hürmet etme, saygı gösterme.
t. 469b/10, 473b/6
tāziyāne: (Far. is.) Kırbaç, kamçı.
t. (taziyane-yi tig) 462b/1
taẓlīl: (Ar. is.) Doğru yoldan saptırma.
t. (cem-i güruh-ı tazlil) 455a/23
t. (pür-tazlil) 460b/17
t.+i (pür-tazlil) 461b/21
teʿahhüd: (Ar. is.) Bir şeyi yapmak üzere üstüne alma.
t. (teahhüd itmek) 454a/10
teʿāḳub: (Ar. is.) Birbirini takip etme.
t.+larında 454a/5
teʿālā: (Ar. is.) "Şanı yüce olsun!" anlamında Allah için kullanılır.
t.+'yı.+ (allah-ı teala) 452b/14
t. 458a/11
t.+ya 478b/11
teʿalluḳ: (Ar. is.) Bir şeye, bir yere asılma.
t. 462a/10
tebāġuż: (Ar. is.) Gizli düşmanlık besleme.
t. 454b/12
tebāh: (Far. is. ve s.) Yıkılmış, yıkıntı.
t. (tebah eylemek) 465a/15
teber: (Far. is.) Balta.
t. 479a/23
teberrā: (Ar. is.) Sevmeme, yüz çevirme, uzaklaşma.
t. (teberra eylemek) 452a/22
tebeyyün: (Ar. is.) Belli olma, anlaşılma, meydana çıkma.
t. (tebeyyün eylemek) 446a/23
teblīġ: (Ar. is.) Götürme, yetiştirme, nakletme.
t. (teblig itmek) 468a/10
tebsi: (is.) Tepsi, tabak, finvan taşımaya yarayan düz kap.
t. 450a/18
tecāvüz: (Ar. is.) Sınırı aşma, el uzatma.
t.+e 454b/15
tecdīd-i vużū': (Ar. is.) Abdest tazeleme.
t. (tecdid-i vuzu) 465a/18
tecessüs: (Ar. is.) Yoklama, araştırma, iç yüzünü öğrenme.
t. (tecessüs-i ahval-i husema) 475b/2
techīz: (Ar. is.) Lüzumlu şeyleri tamamlama.
t. (techiz-i mahafil-i beytü'l-haram) 470b/9
t.+i 469b/14
tecrübe: (Ar. is.) Görgü, görmüş geçirmişlik.
t. (tecrübe-yi ehl-i cihad) 464b/23
tecvīz: (Ar. is.) Caiz görme, izin verilme.
t. (tecviz itmek) 470a/3
tedārik: (Ar. is.) Hazırlama, edinme, sağlama.
t. 457a/8
t. (tedarik eylemek) 450a/15
t. (tedarik itmek) 472a/16
t. lerin.+ (bünyan-ı tedarik) 475b/16
t.+i 451a/8, 463b/14
t.+in 457a/20
t.+ine 470a/12
tedbīr: (Ar. is.) Bir şeyi önlemek ya da onun olmasını sağlamak için yapılan hazırlık.
t. 465b/24, 481a/2
t. (ahsen-i tedbir) 460b/25
t. (ehl-i tedbir) 471b/18
t. (hüsn-i tedbir) 450b/16, 451b/2
t. (s-yı tedbir-i mehemmed paşa) 455b/16
t. (salih-i tedbir) 480b/25
t. (tedbir eylemek) 450a/13
t. (tedbir-i feth-i mardin) 453b/10
t. (tedbir-i na-savab) 464a/7
t. (tedbir-i pesendide) 456b/6

t. den (su-yı tedbir) 461a/19
t. i 447a/4
t. leri (kusur-ı tedbirleri) 449b/1
t.+de 457a/7
t.+i 454a/11, 462b/5
t.+inde 456a/17, 460b/25, 462a/1
t.+ini 472b/4
t.+leri 464a/3
tedbirsizlik: (is.) Önlem almama.
t.+den 456a/8
tedmīr: (Ar. is.) Yok etme, mahvetme, helak etme.
t. 468a/24, 470a/10
t. (tedmir-i kızılbaş-ı küstah) 447a/4
t. (tedmir-i kızılbaş-ı leim) 455a/7
teʾessüf: (Ar. is.) Eseflenme, kederlenme.
t. 482b/9
tefāṣīl: (Ar. is. tafsil'in c.) Tafsiller, ayrıntılar.
t. (tefasil-i ahval-i azerbaycan) 452a/11
teferruḳ: (Ar. is.) Ayrılma, dağılma.
t.+ına 455a/8
tefriḳa: (Ar. is.) Ayrılma, bozuşma.
t. 457b/19
t.+sın 465b/4
t.+yı 454b/16
teftīş: (Ar. is.) Soruşturup araştırma.
t. (teftiş-i belig) 448b/12
tefvīż: (Ar. is.) Bir yeri başkasına bırakma, dağıtma.
t. 460b/2
t. (tefviz buyurmak) 466a/24
t. (tefviz buyurulmak) 468b/14
t. (tefviz olunmak) 459a/17
teġāfül: (Ar. is.) Anlamamazlıktan gelme.
t. (tegafül eylemek) 470b/16
teḥāsüd: (Ar. is.) Hasetleşme.
t. 454b/12
tehdīd: (Ar. is.) Birinin gözünü korkutma.
t. 448a/18, 469b/23
t. (beray-ı tehdid) 448a/13
tehevvür: (Ar. is.) Öfkelenme, köpürme.
t. (fart-ı tehevvür) 446b/2
t. (tehevvür eylemek) 450b/17
teʾḫīr: (Ar. is.) Sonraya bırakma, geciktirme.
t. 459a/4
t. (tehir-i harb u gaza) 456a/1
t. (tehir-i ziyaret) 473a/22
t. e (tehire düşmek) 455a/20
t.+e 454b/10
tehiyye: (Ar. is.) Selam verme, hayır duası etme, beka, mülkiyet.
t. (tehiyye-i iddihar) 454b/25
t. (tehiyye-yi esbab-ı matumat) 470a/20
t.+sin 474a/21
teḳābül: (Ar. is.) Karşı karşıya gelme, karşılaşma.
t. (ittifak-ı tekabül-i kalbeyn) 465a/13
t. (tekabül-i ferikayn) 448a/5
t. (tekabül-i ferikin) 457a/23
t. (tekabül-i sufuf) 464b/1
teḳarrür: (Ar. is.) Karar edilmek, kararlaştırılmak.
t. 475b/12
t.+ini 462a/12
teḳātül: (Ar. is.) Birbirini öldürme, vuruşma.
t. (tekatül-i mütekallidan-ı süyuf) 464b/1
teḳāʿud: (Ar. is.) Karşılıklı oturma.
t. 456a/7
tekerrür: (Ar. is.) Tekrarlanma.
t. 475b/13
teʾkīd: (Ar. is.) Kuvvetleştirme, sağlamlaştırma.
t. (tekid-i mevfur) 461b/16
t. i (tekid-i merasim) 447a/6
teklīf: (Ar. is.) Birinden bir şeyi yapmasını isteme.
t. (teklif itmek) 453a/14, 469b/23
tekmīl: (Ar. is.) Kemale erdirme, bitirme, tamamlama.
t. (tekmil itmek) 470b/3
t. (tekmil olunmak) 475a/12
t. (tekmil-i fütuhat-ı diyar-ı iran) 461a/6
t. (tekmil-i teshir) 454b/10
tekrār: (Ar. is.) Bir şeyi iki veya daha çok kere yapma.
t. 458a/12, 458a/8, 458b/13, 468a/18, 478a/15, 481b/3
tekrīr: (Ar. is.) Bir şeyi bir daha yapma, tekrar etme, tekrarlama.
t. (tekrīrü'l-istidʿā') 469b/9
telāḳī: (Ar. is.) Karşılaşma, birbirine ulaşma.

t. (muntazır-ı telaki) 457a/16

telāṭum: (Ar. is.) Çok dalgalanma, dalgaların çarpışması.
t. (telatum itmek) 470b/19

telbīs: (Ar. is.) Hile, oyun.
t. 468a/17, 477a/16

teʾlīf: (Ar. is.) Uzlaştırma.
t. (telif kılmak) 449a/15

temām: (Ar. is.) 1. Tamam olma, eksiksiz olma. 2. Bitme. 3. Uygun, münasip.
t. (ıztırab-ı temam) 464a/19
t. (ihtişam-ı temam) 471a/7
t. (istizhar-ı temam) 451b/18
t. (iştihar-i temam) 453b/14
t. (sürat-ı temam) 481b/20
t. (şevket-i temam) 467a/22
t. (temam olmak) 482b/10
t. (temam-ı ihtisas) 471b/13
t. (temam-ı istisal) 458a/24
t. (temam-ı kızılbaş) 450b/19
t. (temam-ı sadakat) 471b/6

temāmī: (Ar. s.) Tamamlayan, bölünmeyen.
t. (temami-i leşkeryan) 454b/7

temāşā: (Far. is.) Bakıp seyretme.
t. 447a/22

temelluḳ: (Ar. is.) Yaltaklanma, dalkavukluk.
t. lar (enva-i temelluk) 460b/21

temellük: (Ar. is.) Mülk edinme, kendine mal etme, sahip olma.
t.+i 453b/16

temerrüd: (Ar. is.) Dikbaşlılık, inat etme.
t. (şive-i temerrüd) 446b/3

temevvüc: (Ar. is.) Dalgalanma.
t. (temevvüc itmek) 455a/11, 459b/9

temeyyüz: (Ar. is.) Kendini gösterme, sivrilme.
t. 446a/23

tenāzuʿ: (Ar. is.) Çekişme, uğraşma.
t. 465b/25

tenbīh: (Ar. is.) Uyandırma, uyarma, uyarı.
t. 454b/13, 468a/8
t. (tenbih buyurmak) 475a/3
t. (tenbih eylemek) 455b/3, 471a/19

tenessüm: (Ar. is.) Hava teneffüs etme.
t. (tenessüm itmek) 467b/21

teng: (Far. s.) Dar, sıkıntılı.
t. (teng eylemek) 472b/15
t. (teng itmek) 465a/13

terakḳiyāt: (Ar. is.) Yükselmeler, ilerlemeler.
t. 466b/15

terbiye: (Ar. is.) Besleyip büyütme, eğitme.
t. (terbiye itmek) 447b/5

terbiyet: (Ar. is.) Besleyip büyütme, eğitme.
t. (terbiyet buyurmak) 482a/25

tercīḥ: (Ar. is.) Üstün tutma, daha çok beğenme.
t. (sebeb-i tercih) 455b/25
t. (tercih eylemek) 454a/9
t. (tercih itmek) 455b/19, 473b/11
t. (tercih olunmak) 473a/24
t.+iñ 468a/25

tereddüd: (Ar. is.) Bir yere gidip gelme, emin olamama.
t. de (esna-yı tereddüd) 473a/23

tereffuʿ: (Ar. is.) Yükselme, yukarı kalkma.
t. ı (nikab-ı tereffu) 480a/13

terekāt: (Ar. is. tereke'nin c.) Ölen kimsenin bıraktığı şeyler.
t.+ından 477b/8

ters ü bīm: (Far. is.) Korku.
t. 464b/22

terk: (Ar. is.) Bırakma, ihmal.
t. (terk-i edeb) 466a/14

tersḫāne: (Ar. is.) Gemi yapılan yer.
t.+ler 448b/25

tertīb: (Ar. is.) Sıraya koyma, düzenleme.
t. 450a/5, 460b/4
t. (tertib itmek) 479a/12
t. (tertib-i akvat) 469a/11
t. (tertib-i cüyuş) 475b/22
t. (tertib-i leşker) 450a/23
t. (tertib-i sufuf) 472b/18
t. (zikr-i tertib-i sufuf) 475b/21
t. (zikr-i tertib-i sufuf-ı tarafeyn) 464a/24
t.+in 465b/23

tesḫīr: (Ar. is.) Ele geçirme, emri altına alma.
t. 447a/18
t. (azm-i teshir-i mısır) 471a/3
t. (tekmil-i teshir) 454b/10
t. (teshir eylemek) 450b/16, 453a/22
t. (teshir itmek) 455a/18

t. (teshir olunmak) 452a/13
t. (teshir olunmak) 459a/16, 470a/9
t. (teshir-i Āmid) 454a/8
t. (teshir-i bilad-ı mısriyye) 474a/19
t. (teshir-i hisar) 454a/12
t. (teshir-i kala-yı-Kemāh) 449a/22
t. (teshir-i Kemāh) 447a/4
t. (teshir-i kıla) 458b/12
t. (teshir-i mardin) 458b/14
t. (teshir-i mısır) 469a/16, 470a/24
t. (teshir-i payende) 454a/7
t. (zikr-i teshir-i kala-yı haleb-est) 466a/16
t. e (kabza-yı teshir) 463a/3
t.+i 454a/10, 455a/20, 458b/13, 466b/21
t.+inde 458b/24
t.+ine 450b/5

teskīn: (Ar. is.) Yatıştırma, sükunet ettirme.
t. (teskin bulmak) 464b/3

teslīm: (Ar. is.) 1. Emaneti yerine verme. 2. Bir şeyi bir makama ya da bir kimseye verme. 3. Sahip olunan bir şeyi mecburen bırakma.
t. 466a/20
t. (ilka-yı teslim-i hisar) 459a/6
t. (teslim eylemek) 448a/21, 458b/7, 459a/22, 459a/9
t. (teslim itmek) 458b/6, 459a/12

tesliye: (Ar. is.) Teselli verme, avutma.
t. (tesliye-i kulub-i ibad) 478b/6

tesviyye: (Ar. is.) Aynı seviyeye getirme.
t. (tesviyye-i sufuf) 476a/4

teşdīd: (Ar. is.) Şiddetlendirme.
t. 469b/23

teşebbüs: (Ar. is.) Bir işi yapmaya davranma, girişme.
t. (teşebbüs itmek) 482b/5

teşerrüf: (Ar. is.) Şeref bulma, şereflenme.
t. (teşerrüf eylemek) 466a/6

teşhīr: (Ar. is.) Herkese gösterme.
t. 482b/19

teşnelik: (is.) Susuzluk.
t.+den 453b/20, 465b/11

teşrīf: (Ar. is.) 1. Şereflendirme. 2. Bir yerden bir yere gelme veya gitme.
t. 475b/3
t. (teşrif eylemek) 447a/21

teşrifāt: (Ar. is.) Birini taltif için padişah tarafından gönderilen hilat ve hediyeler.
t. 474b/6

teṭāvul: (Ar. is.) Uzama.
t.+ları 448a/15

tevābiʿ: (Ar. is.) 1. Bir kimse ile beraber bulunan, ona tabi bulunan kimseler. 2. Bir merkeze bağlı olan yerler.
t. 468a/2, 480b/1
t. (amme-i tevabi) 466a/6
t. (tevabi olmak) 466b/22
t. (tevabi-i mardin) 454a/1
t.+i 450a/9, 450b/11, 450b/15, 474a/25
t.+ni 450b/4
t.+nüñ 450b/5
t.+yi 455a/18

tevaḳḳuʿ: (Ar. is.) Bekleme, umma, ümit etme.
t. (tevakku-ı menasıb) 465b/24

tevaḳḳuf: (Ar. is.) Bekleme, durma.
t. (tevakkuf eylemek) 457a/9, 481b/25
t. (tevakkuf itmek) 455b/13, 455b/19
t.+a 461b/19, 465b/21
t.+ı 456a/15

tevānī: (Ar. is.) Gevşek davranma, bir işte gevşeklik gösterme.
t. 468b/11

tevārīḫ: (Ar. is. tarih'in c.) Tarihler.
t.+de 449a/17, 473b/25

tevārüd: (Ar. is.) Arka arkaya gelme, her yandan gelip birikme.
t. (tevarüd-i ihbar) 469b/16

tavaṣṣuṭ: (Ar. is.) Ara bulmak için araya girmek, aracılık, vasıtalık.
t.+ı 464a/2

tevātür: (Ar. is.) Bir haberin ağızdan ağıza dolaşarak yayılması.
t. e (hadd-i tevatür) 446a/12

tevāżuʿ: (Ar. is.) Alçakgönüllülük gösterme.
t. 464a/11

tevbe: (Ar. is.) Tövbe, işlenmiş bir günah veya suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz.
t. (tevbe ve istigfar) 446a/19

t. den (insidad-ı bab-ı tevbe) 464a/15
t.+si 464a/15
t. (tevbe ve istigfar) 446a/19

tevcīh: (Ar. is.) Çevirme, yöneltme, döndürme.
t. 466a/23, 466a/9
t. (tevcih buyurmak) 469a/18
t. (tevcih olmak) 460a/21
t. (tevcih olunmak) 460a/15, 460a/21

teveccüh: (Ar. is.) 1. Bir yere doğru hareket etme. 2. Çevrilme, yönelme, doğrulma.
t. 454a/10, 462b/21, 470b/23, 474b/7
t. (teveccüh buyurmak) 449a/5, 473b/12, 474a/9
t. (teveccüh itmek) 450a/11, 450b/13, 453b/4, 463b/25, 465a/11
t. (teveccüh olunmak) 464a/1, 470b/4
t. (teveccüh-i hümayun) 471a/3
t. (teveccüh-i memalik-i iran-zemin) 463b/9
t. (teveccüh-i saadet-ihtitam) 478b/15
t. lerin (inan-ı teveccüh) 463b/15
t.+den 451b/17
t.+e 452a/11
t.+i 453a/14, 461a/25, 463b/20
t.+le 449a/16
t.+üm 470b/9

tevekkül: (Ar. is.) İşi Allah'a bırakıp kadere razı olma.
t. 478b/11

tevessül: (Ar. is.) 1. Sarılma, başvurma. 2. İnanma. 3. Girişme.
t. 482b/5
t. (tevessül eylemek) 481a/13
t. (tevessül itmek) 467a/21, 478b/13

tevfīḳ: (Ar. is.) Uygunlaştırma, uydurma.
t. (meyamin-i tevfik-i ilahi) 458b/15
t. (tevfik-i ilahi) 459b/7

tevḳīʿ-i refīʿ-i hümāyūn: (Ar. is. tam.) Padişahın yüce buyruğu.
t. 459b/25, 467a/6, 471b/2, 478b/10

tevḳīf: (Ar. is.) Durdurma, alıkoyma.
t. (tevkif itmek) 453a/14
t.+dür 455b/23

tevlīd: (Ar. is.) Doğma.
t. (tevlid itmek) 447b/7

tevzīʿ: (Ar. is.) Dağıtma, herkese payını verme.
t. 465a/7, 474a/24, 474b/4
t. (tevzi buyurılmak) 446b/17
t. (tevzi buyurulmak) 469a/16

teyaḳḳuẓ: (Ar. is.) 1. Uyanma, uyanıklık. 2. Açıkgözlülük.
t. 477b/12
t. (kemal-i teyakkuz) 468a/15

teʾyīd: (Ar. is.) Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma, destek verme.
t. (teyid-i rabbani) 468b/11
t. (teyid-i rehnümayi-i zül-celal) 470a/7
t. (teyid-i yezdani) 447a/17

teʾyīdāt: (Ar. is.) Kuvvetlendirmeler.
t. (hüsn-i teyidat-ı padişah-ı müeyyed) 468b/5

teẕekkür: (Ar. is.) Hatıra getirme, hatırlama.
t. (tezekkür itmek) 473b/2

teẕellül: (Ar. is.) Zillete katlanma, alçalma.
t.+de 481a/12

tezelzül: (Ar. is.) Sallanma, sarsılma.
t. 460b/5, 464a/19, 465b/4, 476a/20

teẕlīl: (Ar. is.) Tahkir etme, hakir görme, küçümseme.
t. 470b/2

tezvīr: (Ar. is.) Yalan dolan, arabozuculuk.
t. 458b/22

teẕyīl: (Ar. is.) Ekleme, ilave etme.
t. (446b/11
t. (tezyil-i dasitan-est) 446b/11

tezyīn: (Ar. is.) Süsleme, süslenme.
t. (tezyin itmek) 447a/17

tīmār: (Far. is.) Osmanlı Devleti'nde ve Anadolu Selçukluları'nda belirli bir hizmet karşılığında şahıslara tahsis edilen toprak parçası.
t. 453a/15
t. ı (erbab-ı tımar) 455a/12
t.+ınuñ 460a/24

ṭınāb: (Ar. is.) Çadırı kazığa bağlayan ip.
t.+larını 474b/12, 456b/9

ṭıyniyye: (Ar. s.) Yaradılıştan, tabii olan.
t. (merakıd-ı tıyniyye) 462b/23

tiġ: (Far. is.) Kılıç.
t. 446b/10, 446b/9
t. (giriftar-ı tig-i mücahidan) 478a/17
t. (imal-i tig ü şemşir) 451b/2
t. (taziyane-yi tig) 462b/1
t. (tig-i abdar) 463b/4
t. (tig-i intikam) 458a/8, 482a/13
t. (tig-i kaza) 448b/19
t. (tig-i siyaset) 448b/15
t. (tume-i tig-i ateş-bar) 458b/17
t. (tume-i tig-i ateş-nak) 448a/12
tilāvet: (Ar. is.) Kur'an'ı güzel sesle ve usulüne uygun okuma.
t. (tilavet itmek) 467b/10
tīr: (Far. is.) Ok.
t. 477b/24
t. (baran-ı tir ü tüfenk) 472b/17
t. (hedef-i tir) 479b/16
t. (tir ü tüfek) 480a/9
t. (tir-i dil-duz) 478a/11
t. (tir-i hasm) 467b/10
t. (tume-i tir ü şemşir) 467b/24
t. (tir ü tüfenk) 467b/16
tīr-endāzān: (Far. birl. is.) Ok atıcıları.
t. 465a/4
tīre-baḫt: (Far. birl. s.) Kara bahtlı, talihsiz.
t. 473a/2
tīre-rūzgār: (Far. birl. s.) Talihsiz.
t. (düşmen-i tire-ruzgar) 457a/21
tisʿa-mi'e: (Ar. is.) Dokuz yüz.
t. 461a/3
t. 479a/10, 479b/23, 480b/13
t. 467a/25
t. (tisa-mie-i hicriyye) 468a/13
tīz-pervāz: (Far. birl. s) Hızlı uçam.
t. (mürg-i tiz-pervaz-ı endişe) 463b/2
ṭodaḳ: (is.) Dudak.
t.+larına 453b/20
ṭoḳın-: (f.) Dokunmak.
t.-mayınca 463b/5
ṭoḳuz: (is.) Dokuz.
t. 482b/21
ṭoḳuz yüz yigirmi bir: (is.) Dokuz yüz yirmi bir.
t. 447a/3, 453b/11
ṭoḳuz yüz yigirmi iki: (is.) Dokuz yüz yirmi iki.
t. 458b/14, 459a/9, 461b/16, 462b/18, 472b/7, 476a/3
ṭoḳuz yüz yigirmi üç: (is.) Dokuz yüz yirmi üç.
t. 482a/2, 482b/21
ṭol-: (f.) Dolmak.
t.-dı 477a/15, 477b/3
t.-mışidi 449a/12
ṭolandur-: (f.) Sözü duyurmak için etrafta dolandırmak.
t.-up 482b/21
ṭon-: (f.) Soğuktan buz tutmak, donmak.
t.-dı 450b/1
ṭop: (is.) Gülle veya şarapnel atan ateşli silah.
t. 457b/18, 476a/17, 479a/21
t. (darb-ı top) 465a/12
t. (seng-i top) 476a/15
t. (top-ı rad-aşub) 464b/17
t. (darb-ı top) 458b/14
t. dan (sada-yı top) 465a/20
t.+dan 447a/23
t.+lar 457a/25, 457b/16, 475b/6, 476a/12, 476a/13, 479a/17, 480b/9, 477b/19
t.+lar (top kurmak) 477b/16
t.+lara 475b/8
t.+ların 475b/14, 479a/5, 479a/6
t.+larıñ 467b/15, 479a/24
ṭop arabaları: (i. tam.) Sahra topunun üzerine oturtulduğu tekerlekli taşıt.
t. 464b/20
ṭopcı: (is.) Topların kullanılması, bakımı, ikmali ve taşınması ile uğraşan asker sınıfı.
t.+lar 479a/8
t.+ları 475b/7
ṭopṭolu: (s.) Dopdolu, çok dolu.
t. 466b/9
ṭufān: (Ar. is.) Çok şiddetli yağmur ve fırtına.
t. 474a/10
t.+ı 470b/19
tuġyān: (Ar. is.) Haddini aşma, azgınlık.
t. 472a/12
t.+ları 463b/13
ṭūl: (Ar. is.) Uzunluk, zaman çokluğu.
t. (mukteza-yı tul-i emel) 447b/14
ṭūlen: (Ar. zf.) Boyuna, uzunluğuna.
t. (tulen ve arzen) 446a/6

ṭulūʿ: (Ar. is.) Doğma, doğuş.
t. (tulu eylemek) 464a/23
ṭūmār: (Ar. is.) Tomar, dürülmüş nesne.
t. (tayy-i tumar-ı ömr) 448b/20
t. (tumar-ı amar-ı ada) 479a/2
ṭuʿme: (Ar. is.) 1. Yiyecek, azık. 2. Lezzet, tat.
t. (tume-i mur u mar) 480a/23
t. (tume-i şemşir) 447a/18
t. (tume-i şir-i şemşir-i abdar) 466a/11
t. (tume-i şemşir) 477a/3
t. (tume-i tig-i ateş-bar) 458b/16
t. (tume-i tig-i ateş-nak) 448a/12
t. (tume-i tir ü şemşir) 467b/24
t. (zi-behr-i tume-i ebdan) 464b/18
ṭur-: (f.) 1. Yapmakta olduğu işi kesmek. 2. Sona ermek.
t.-a 456a/24
t.-alar 459a/8, 477b/14
t.-dı 448a/1
t.-dılar 457b/21, 457b/24, 469a/21, 475b/25
t.-dukları 457b/16
t.-maga 465a/17, 476b/16
t.-makdır 462b/2
t.-mışidi 464b/21
t.-up 457a/25, 464b/6, 479a/17
ṭurıl-: (f.) Durma işi yapılmak, hareketsiz kalınmak.
t.-up 469a/4
ṭurre: (Ar. is.) Karanlık.
t. (turre-i tarra-ı revah) 480a/18
ṭuruḳ: (Ar. is. tarik'in c.) Yollar.
t. (emn-i turuk) 482b/16
ṭut-: (f.) 1. Elle kavramak, eline almak. 2. Ele geçirmek, yakalamak. 3. Alıkoymak, itmesine engel olmak. 4. Elindeki kuvvetlerle bir yeri hükmü altında bulundurmak. 5. Yer bildiren kelimelerle kullanıldığında takip etmek, izlemek.
t.-dı (yüz tutmak) 457a/18, 476b/2
t.-dılar 453b/8
t.-dılar (yüz tutmak) 454a/4, 456b/17, 465b/23, 476a/22, 476b/15, 477a/5
t.-mışidi 446a/7
t.-up 475a/2
ṭuyūr: (Ar. is. tayr'ın c.) Kuşlar.
t. 479a/25
t. (tuyur-ı nüsur) 453b/19
ṭuyurul-: (f.) Duyurulmak.
t.-mayup 476a/7
tüfek: (Far. is.) Uzun namlulu, taşınabilir ateşli silah.
t. 479a/21
t. (tir ü tüfek) 480a/9
t.+ler 479a/17, 479a/18, 480b/9
t.+lerin 479a/5
tüfek-endāzlıḳ: (is.) Tüfek atan asker olma durumu.
t.+a (tüfek-endazlıga) 476b/5
tüfekci: (is.) Saray muhafızı, saraylarda vazife gören silahlı memur.
t.+ler 479a/8
tüfenk: (Far. is.) Uzun namlulu, taşınabilir ateşli silah.
t. 447a/15, 458b/14, 465a/12, 479a/23
t. (baran-ı tir ü tüfenk) 472b/17
t. (darb-ı tüfenk) 472b/15
t. (tüfenk-i cihan-suz) 478a/11
t. (tüfenk-i mühlik) 458a/2
t.+le 457b/18
t.+leri 464b/15, 476a/18
t.+lerin 479a/6
tüfenk-endāz: (Far. birl. s.) Tüfek atan asker.
t. 455a/15, 457a/24, 457b/25, 475b/7
t.+ları 478a/4
türābiyye: (Ar. s.) Toprakla ilgili, topraktan yapılmış.
t. (münasebet-i türabiyye) 449a/15
Türkmen: (is.) Oğuz Türkleri'nin bir kolu ve bu koldan olan kimse.
t.+e 448a/6
t.+lerle 447b/24
tüvānā: (Far. s.) Güçlü, kuvvetli, dinç.
t. 456b/4
tüvānger: (Far. birl. s.) Zengin, paralı.
t. 474b/2

U

u: (Far. bağlaç) Ve.
u. 450b/20, 452a/21, 456a/11, 457b/10
u. (afv u eman) 481a/13

u. (agaz-ı dasitan-ı-fütuhat-ı mısır u şam) 461b/8
u. (ata u bahşiş) 481a/7
u. (baht u devlet) 480a/4
u. (baran-ı nisal u siham) 480a/10
u. (can u dil) 451a/19
u. (cuş u huruş itmek) 479a/16
u. (çerakise-yi mısır u şam) 463b/10
u. (edevat-ı harb u kıtal) 480a/10
u. (ehl u ıyal) 451a/3
u. (ekrad-ı müluk-ı tavaif u akvam) 452b/13
u. (esbab-ı husumat u cidal) 480a/9
u. (galebe-i havf u hiras) 475a/23
u. (gayet-i ar u neng) 477b/9
u. (havf u heras) 464b/21
u. (hayat u memat) 480a/24
u. (hazır u amade) 476a/1, 477b/14
u. (hıfz u hıraset-i bilad) 468b/18
u. (hilat u nevaziş) 481a/8
u. (huruş u cuş) 479a/25
u. (katl u kahr) 450b/19
u. (kemal-i rub u bes) 475a/23
u. (kevkeb-i baht u ikbal) 446a/7
u. (kıllet-i ab u alef) 468b/1
u. (liva-yı gadr u muhalefet) 481b/4
u. (menzil-i pür-hubur u sürur) 481b/12
u. (merhamet u ihsan) 481a/14
u. (muhazat-ı hidemat u ihtisas) 460a/14
u. (mukabele-yi sadakat u ihlas) 460a/14
u. (niran-ı kahr u intikam) 480a/11
u. (nisvan u etfal) 475a/1
u. (padişah-ı baakl u huş) 475b/22
u. (sıhhat u selamet) 474a/15
u. (şerr u şur) 480a/25
u. (şomar u nisab) 446a/1
u. (tehir-i harb u gaza) 456a/1
u. (tume-i mur u mar) 480a/23
u. (zad u zevade) 474a/25
u. (zuhr u asr) 473b/22

ʿubūdiyyet: (Ar. is.) Kulluk, bağlılık.
u. (arz.+ı ubudiyyet) 469a/10
u. (ehl-i ubudiyyet ihlas-ı sultani) 459b/4
u. (enva-i ubudiyyet) 460b/19
u. (izhar-ı ubudiyyet) 450b/22
u. (merasim-i ubudiyyet) 466a/20
u. (ʿubudiyyet-name) 451a/18

ʿubūr: (Ar. is.) Bir taraftan öbür tarafa geçme, karşı yakaya geçme, geçiş.
u. 462a/5
u. (ubur eylemek) 471a/22, 481b/10
u. (ubur itmek) 461b/23, 470a/4, 478a/14, 481b/2
u. (ubur olunmak) 463b/12
u. (ubur-ı esbab) 474a/20
u.+a 462a/3, 472b/16
u.+ı 481b/12, 481b/17
u.+ları 455a/16

ucuz: (s.) Fiyatı düşük olan.
u. 477a/14

uç-: (f.) Kanatlı hayvanların havada yol alması.
u.-amaz 447b/3

uçur-: (f.) Uçmasını sağlamak.
u.-dı 453a/12

ʿudūl: (Ar. is.) Sapmak, vazgeçmek.
u. (udul buyurulmak) 476a/6

ʿufūnet: (Ar. is.) Çürümüş bir şeyden yayılan koku.
u. (ufunet-i heva) 480b/19

uġra-: (f.) Başına gelmek.
u.-mışidi 464b/22

ʿuhde: (Ar. is.) Sorumluluk.
u.+sinde 449b/13

ʿuḫrevī: (Ar. s.) Ahirete ait, ahiretle ilgili.
u. (mesubat-ı uhrevi) 452b/23

ʿuhūd: (Ar. is. ahd'in c.) Ahitler, yazılı ve sözlü anlaşmalar.
u. (uhud-ı müekkede) 450a/7

uḫuvvet: (Ar. is.) Kardeşlik, dostluk.
u. (uhuvvet-i diniyye) 449b/16

ʿuḳūbet: (Ar. is.) Ceza.
u. 472a/14

ʿuḳūl: (Ar. is. akl'ın c.) Akıllar.
u. (ashab-ı ukul-ı zahir-bin) 470a/13
u. (müsellem-i ukul) 473b/11

ūlā: (Ar. s.) Birinci, ilk.
u. (bedergah-ı ula) 461a/5

ulaḳ: (is.) Haberci.
u. 453a/15, 463a/4

ulaş-: (f.) Erişmek, varmak.
u.-up (aşub ulaşmak) 467b/6

ʿulemā': (Ar. is. alim'in c.) Alimler, bilginler.

u. 451b/12, 468b/24, 471a/6, 454a/19, 474b/22
u. (amme-i ulema) 467a/16

ulu: (s.) Çok üstün niteliklere sahip, büyük.
u. 466a/14, 467b/22, 471b/5

ulūf: (Ar. is.) Binler.
u. (ümera-yı uluf) 476a/25, 477a/2

ʿulūfe: (Ar. is.) Osmanlı Devleti'nde kapı kulu askerlerine, sipahilere, bir kısım devlet mensuplarına ve ilmiye ricaline üç ayda bir verilen maaş.
u.+lerinden 471a/1
u.+nüñ 471a/1
u.+ñüz 460a/7

ʿulūmü'l-enbiyā: (Ar. is.) Nebilerin ilimleri.
u. (varis-i ulumü'l-enbiya) 467a/4

ulus: (is.) Millet.
u.+ı 457b/15
u.+ın 447b/23
u.+ını 457a/19
u.+ları 450a/21, 452a/6

umdetü'l-vüzerāü'l-iʿẓām:Büyük vezirlerin güvenilirleri.
u. 478b/19

umdetü'l-efāżıl:Bilginlerin, en mümtazların güvenilirleri.
u. 459b/21

umıl-: (f.) Beklenmek, ümit edilmek.
u.-an 460a/1

ʿummāl: (Ar. is. amil'in c.) Yapanlar, amiller.
u. 448a/22, 468b/20

ʿummān: (Ar. is.) Çok büyük, engin deniz.
u. (manend-i umman-ı pür-mevc) 479a/15

ʿumrān: (Ar. is.) Bayındırlık, ilerleme, medeniyet.
u. (medahil-i umran-ı mısır) 475b/10

ʿumūmā: (Ar. zf.) Umumi olarak, cümleten,
bütünüyle.
u. 468a/7

ʿumūmen: (Ar. zf.) Umumi olarak, cümleten, bütünüyle.
u. 480b/7

umūr: (Ar. is. emr'in c.) İşler.
u. (ıslah-ı umur-ı millet) 451b/13
u. a (müstevcib-i umur) 471b/22
u. da (avakıb-ı umur) 470a/22
u.+ında 460b/24

ur-: (f.) Vurmak.
u.-makdır 462b/1

ʿurūc: (Ar. is.) Yukarı çıkma, yükselme.
u. (uruc 447a/16
u. (uruc itmek) 462a/22, 478a/7
u.+da 472b/12

uslūb: (Ar. is.) Oluş, yapılış, tarz.
u. 446a/22, 460a/22
u. (uslub-ı sabık) 447a/8

ʿusret: (Ar. is.) Sıkıntı, zahmet, zorluk.
u. 469a/24

uṣūl: (Ar. is. asl'in c.) Bir amaca erişmek için takip edilen yöntem, metot.
u. 449b/4
u.+i 449b/15

ʿuẓemā': (Ar. is.) Mevki bakımından üstün olan kimseler.
u. (miyan-ı uzema-yı ümera) 465b/24
u. (uzema-yı sipah) 473a/22
u. (emr-i uzema-yı ümera-yı ekrad) 452a/10

ʿuẓmā: (Ar. s.) Çok büyük, çok yüce.
u. (fütuhat-i uzma) 480b/6
u. nuñ (hadise-yi uzma) 468a/6

Ü

ü: (Far. bağlaç) Ve.
ü. 446b/10, 446b/10, 446b/9, 454a/25, 454b/4, 465a/1, 465a/7, 470b/17, 476b/6
ü. (devlet ü ikbal) 481b/11
ü.+ (beste-yi bend ü zincir) 448a/13
ü. (477b/4
ü. (ada-yı din ü devlet) 468a/4, 480b/4
ü. (ayin ü kavanin-i selatin) 463b/20
ü. (ba-vücud-ı kurb-ı menzil ü makam) 473b/6
ü. (baran-ı tir ü tüfenk) 472b/17
ü. (ber-yemin ü yesr-i devlet ber-yesar) 480a/4
ü. (cenk ü cidal) 478b/22, 481b/15
ü. (cenk ü harb) 476b/9

ü. (def-i ada-yı din ü devletde) 456a/7
ü. (derahim-i bi-add ü mer) 459b/14
ü. (ehl ü ıyal) 454a/24, 454a/3
ü. (esb ü silah) 457a/5
ü. (evliya-yı izzet ü şevket) 480b/5
ü. (ferr ü şevket) 479a/11
ü. (heva-yı kibr ü gurur) 446a/18
ü. (imal-i tig ü şemşir) 451b/2
ü. (izzet ü saadet) 474a/16
ü. (kilid-i mesalih-i din ü devlet) 454a/16
ü. (levaic-i cenk ü cidal) 467b/7
ü. (magbut-ı ekabir ü ayan) 472a/9
ü. (mahsud-ı emasil ü akran) 472a/9
ü. (muamelat-ı bey ü şira) 454b/8
ü. (mukteza-yı din ü devlet) 446a/14
ü. (mühimmat-ı mülk ü din) 461b/13
ü. (mülk ü mal) 450b/3
ü. (pend ü nasıhhat) 446a/16
ü. (ref-i kavanin-i küfr ü ilhad) 451b/14
ü. (rigistan-ı pür-tef ü tab) 475a/17
ü. (salah-ı din ü devlet) 482b/15
ü. (şefkat ü merhamet) 446a/15
ü. (takdir-i meratib-i sagir ü kebir) 465b/25
ü. (tir ü tüfek) 480a/9
ü. (tume-i tir ü şemşir) 467b/24
ü. (yemin ü yesar) 457a/25, 479b/1
ü. (zeval-i mülk ü mal) 456a/10
ü. (zimmet ü himmet) 470b/8

üç: (is.) İkiden sonra gelen sayı.
ü. 450a/23, 454a/6, 455a/21, 458a/14, 461b/14, 467b/1, 477a/21, 477b/6, 479b/17, 480a/18, 481b/13, 482b/2, 482b/22, 482b/7

üç biñ: (is.) İki bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
ü.+den 466b/5

üç yüz: (is.) İki yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
ü. 457b/21, 457b/23, 474a/13, 482a/9

üçünci: (s.) Üç sayısının sıra sayı sıfatı.
ü. 477b/25

üftādelik: (is.) Biçarelik, düşmüşlük.
ü. (üftadelik göstermek) 481a/12

ülke: (Far. is.) Bir devletin hakimiyeti altında olan toprakların bütünü.
ü.+si 447b/15

ümenā': (Ar. is. emin'in c.) Osmanlı Devleti'nde bir işin başı ve sorumlusu durumunda olan kimseler.
ü. 448a/22

ümerā': (Ar. is. emir'in c.) Emirler, beyler, sancak beyleri.
ü. 457a/22, 458b/3, 459a/13, 459b/4, 465a/3, 465b/5, 466b/11, 466b/23, 469a/15, 469a/4, 474a/19, 478a/16, 456a/9
ü. (bakiyye-i ümera) 475b/24
ü. (kudum-ı ümera) 454b/9
ü. (melce-yi ümera-yı ekrad) 461a/21
ü. (ümera-ı kübera-ı kızılbaş) 459a/22
ü. (ümera-yı aktar) 461b/15
ü. (ümera-yı azam) 453b/25, 454a/6, 464b/11, 464b/4, 478a/19
ü. (ümera-yı azamet) 458a/12
ü. (ümera-yı çerakise) 466a/25, 476b/25
ü. (ümera-yı diyarbekir) 459b/9, 464b/8
ü. (ümera-yı ekrad) 453a/12, 453a/19, 453a/23, 453a/9, 453b/6, 454b/25, 457b/4, 458a/6, 458b/23, 459a/1, 459a/15, 459a/23
ü. (ümera-yı hacuki) 457b/8
ü. (ümera-yı kızılbaş) 453a/21
ü. (ümera-yı kibar) 482a/6
ü. (ümera-yı kürdistan) 450b/4, 453a/5, 453a/7, 455b/23, 457b/21
ü. (ümera-yı mezkure) 458a/8
ü. (ümera-yı muhterem) 464b/10
ü. (ümera-yı nusret-şiar) 465b/12
ü. (ümera-yı refiü'l-ensab) 469a/9
ü. (ümera-yı rum) 455b/18, 455b/19
ü. (ümera-yı saf-ara) 475b/25
ü. (ümera-yı sahib-i itibar-ı çerakise) 465b/19
ü. (ümera-yı şervanat) 457b/5
ü. (ümera-yı şirvanat) 459a/2
ü. (ümera-yı uluf) 476a/25, 477a/2
ü. (ümera-yı zulkadriyye) 457b/10

ü. da (miyan-ı uzema-yı ümera) 465b/24
ü. dan (meşahir-i ümera) 476b/22
ü.+dan 462b/9
ü.+sı 476a/16
ü.+sına 462a/4, 472a/15
ü.+sını 461b/18
ü.+ya 466b/20
ü.+yı (ümera-yı kürdistan) 461b/17
ü. 456a/9, 456a/9
ü. 452a/4
ü. (arz-ı hal-i ümera-yı ekrad) 452a/18
ü. (emr-i uzema-yı ümera-yı ekrad) 452a/10
ü. (tasarruf-ı ümera-yı beradust) 450a/5
ü. (ümera-yı bazuki) 451b/23
ü. (ümera-yı ekrad) 449b/25, 451a/15, 451a/18, 451b/8, 452a/14
ü. (ümera-yı ekrad'ıñ) 451b/20
ü. (ümera-yı sipah) 449a/24
ü.+sı 451a/5, 451a/6
ü.+sınuñ 451a/2
ü. (ümera-yı ekrad) 446b/15, 446b/16
ü.+sından 450b/7
ü. (iftiḫārü'l-ümeraü'l-kirām)
ü. (iftiḫārül-ümeraü'l-ʿiẓām) 460a/16
ü. (imtisalenü'l-ümeraü'l-ala) 461a/13

ümīd: (Far. is.) Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu.
ü. (kat-ı ümid) 459a/21
ü.+dür 452b/23
ü.+i 472a/22
ü.+iyle 452b/20

ümīd-vār: (Far. tür. s.) Ümitli.
ü.+ız 452b/16

ümmet: (Ar. is.) Bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tabi olanların meydana getirdiği topluluk.
ü.+i 452b/14

üst: (is.) Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan kısmı.
ü.+inde 452a/2

üstüvār: (Ar. s.) Sağlam, dayanıklı.
ü. (üstüvar olmak) 477b/16

üzeri: (is.) 1. Bir şeyin üst tarafı. 2. Bir şeyin dış yüzü. 3. Yan, beraber. 4. Bir kimsenin şahsı.
ü.+nde 450a/16, 457a/25, 468b/8, 473b/24, 474a/5, 476b/16, 477a/17
ü.+nden 451a/19, 453b/8, 480a/25, 480a/8
ü.+ne 450a/11, 456b/6, 457a/4, 458b/10, 465a/8, 467b/16, 472b/8, 476a/19, 478b/21, 479a/23, 479b/3

üzre: (takı) 1. Üzere kelimesinin konuşmadaki şeklidir, niyet, amaç bildirir. 2. Şart bildirir, şartıyla. 3. Gibi, olduğu biçimde.
ü. 446a/5, 446b/19, 446a/11, 446a/22, 447a/9, 448a/4, 449a/17, 449a/25, 449b/18, 450b/9, 452b/1, 452b/10, 452b/12, 454b/5, 457a/23, 458b/4, 459a/12, 459b/17, 459b/7, 460b/14, 460b/21, 461a/18, 461b/12, 461b/21, 462a/6, 462b/10, 463a/13, 463a/4, 463a/7, 463b/20, 463b/21, 464a/11, 464b/16, 464b/21, 464b/22, 464b/23, 464b/25, 465a/12, 465b/23, 466a/2, 466b/16, 467a/22, 468a/15, 469a/15, 469a/7, 469b/1, 469b/18, 469b/3, 470b/7, 472a/2, 474b/20, 474b/5, 475a/21, 475a/3, 475b/18, 477a/22, 477a/23, 477b/11, 477b/13, 477b/20, 482a/17, 482b/14, 482b/2, 482b/3
ü.+dür 475a/22

V

vācib: (Ar. is.) Yapılması gerekli olan, terkedilmesi mümkün olmayan husus.
v. sına (hükm-i vacibü'l-ita) 456a/5
v. ım (vacibü'l-ittiba) 471b/9

vaʿd: (Ar. is.) Söz verme.
v. (vad olunmak) 451b/9

vādī: (Ar. is.) 1. İki dağ arasında uzanan arazi. 2. Nehir yatağı, dere boyu.
v. 472b/13, 475a/8
v. (vadi-yi idbar) 476b/19
v. (vadi-yi mezbur) 472b/16

v. (vadi-yi sab) 472b/12
v.+den 472b/18
v.+ler 473b/19
v.+sinde 472a/21

vāfire: (Ar. s.) Çok, bol.
v. (sadakat-i vafire) 474a/7

vāḥid: (Ar. s.) Tek, bir.
v. de (yevm-i vahid) 473b/14

vāḥiden baʿde vāḥid: (Ar. zf.) Teker teker, birer birer.
v. 458a/15

vāhiyye: (Ar. is.) Boş, anlamsız şey.
v. (mukaddemat-ı vahiyye) 474b/8

vahşet-engīz: (Far. birl. s.) Korkunç.
v. 462a/6

vāḳıf: (Ar. is. ve s.) Haberdar olmak bilmek.
v. (vakıf olmak) 482b/12

vāḳiʿ: (Ar. s.) Olan, vuku bulan.
v. 475b/17
v. (vaki olmak) 447a/1, 449a/25, 451b/15, 452b/8, 454b/12, 455b/19, 458a/10, 460a/6, 461a/14, 461a/16, 462b/5, 464a/14, 465b/25, 467b/1, 468a/4, 471b/18, 472a/15, 478b/22, 480b/3, 481b/15
v. (vaki-i hal) 459b/8

vaḳit: (Ar. is.) Zaman, devir.
v. 456a/22
v. i (vakti) 473b/22
v. inde (vaktinde) 479a/11, 481b/24
v.+den 471b/11
v.+inde 460b/15
v. (cihet-i ıslah-ı vakt) 454b/19
v. (vakt-ı şam) 473b/17

vāli: (Ar. is.) Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülki amir.
v. 455a/23, 468b/19
v. (vali-i asker) 454b/6
v. (vali-i bagdad) 455a/25
v. (vali-i haleb) 478b/7
v. (vali-yi bagdad) 457b/22
v.+si 446b/20, 459a/20

va'llahi: (Ar. ünl.) Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için.
v. 447b/8

var: (is.) Kainatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan.
v. 454a/14, 456a/6, 474a/24, 477a/12
v.+dır 452b/7, 455b/21, 456a/1, 456b/6
v.+sa 480a/21

var varı: (is.) Metinde, "hepsini toplasan..." gibi bir anlamı vardır.
v. 467b/3

var-: (f.) Ulaşmak, vasıl olmak.
v.-acak 455b/11
v.-alar 455b/12, 455b/3, 456a/21
v.-amadılar 478a/7
v.-amayup 470a/2
v.-an 470b/15
v.-anlara 462a/8, 466a/1, 481b/6
v.-dı 477a/14
v.-dılar 448b/ek satır, 454b/20, 458b/3, 462a/2
v.-dır 454a/23
v.-dugı 474b/11
v.-dugın 470a/2
v.-duklarında 447a/11
v.-ıcak 480b/8
v.-ınca 450a/6, 463a/25, 463b/1, 465b/9, 476a/21, 477b/3
v.-maga (karşu varmak) 457b/18
v.-magı 453b/1
v.-makda 456b/6
v.-up 453a/16, 454a/12, 454a/14, 458a/20, 468a/9, 469a/8, 469b/1, 474b/11, 478b/24, 480a/2, 480a/4, 481b/17, 481b/3

varıl-: (f.) Ulaşılmak.
v.-up 447a/12

vārid: (Ar. s.) Varan, vasıl olan.
v. 459b/18
v. (varid olmak) 449b/12, 451b/8, 453a/5

vāridīn: (Ar. s.) Gelenler.
v. (varidin olmak) 455a/2

vāriṣ: (Ar. is.) Kendisinden önce olan şeylerden nasiplenmiş kişi.
v. (varis-i ulumü'l-enbiya) 467a/4

varṭa: (Ar. is.) Tehlikeli durum.
v. (varta-yı helak) 469b/17

vasaṭ: (Ar. is.) Orta.
v. (vasat-ı zemistan) 450a/12
v.+ında 452b/8
v.+ından 468b/8

vāṣıl: (Ar. s.) Ulaşan, erişen.

v. (vasıl olmak) 455b/14, 459b/25, 460a/1, 463a/20, 467a/6, 471b/2, 478b/11
vāsıṭa: (Ar. is.) 1. Bir işin gerçekleşmesi için kullanılan nesne. 2. İki taraf veya şahıs arasında araya giren kimse, aracı.
v. 457b/4
v. (vasıta olmak) 481a/6
vaşaḳ: (is.) Kedigiller familyasından, kuzey yarım kürede yaşayan, kuvvetli, çevik, dişleri ve tırnakları keskin ve postu çok kıymetli yırtıcı hayvan.
v. 460a/8, 460a/8, 466b/5
vaṭar: (Ar. is.) İş.
v. (453a/4)
v. (kaza-yı vatar) 448b/2
vaʿẓ: (Ar. is.) Öğüt, nasihat, dini konuşma.
v. (vaz itmek) 476a/11, 477b/19
v. (vaz-ı hamle) 482a/14
v. ı (mevaiz-i vaz) 446a/12
v.+ı 466a/14
vaẓīfe: (Ar. is.) Görev.
v.+si 466a/15
ve: (Ar. bağlaç) İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.
v. 446a/10, 446a/11, 446a/11, 446a/11, 446a/12, 446a/13, 446a/18, 446a/19, 446a/20, 446a/21, 446a/22, 446a/23, 446a/23, 446a/23, 446a/25, 446a/6, 446a/8, 446a/8, 446b/1, 446b/1, 446b/10, 446b/12, 446b/14, 446b/15, 446b/16, 446b/2, 446b/2, 446b/2, 446b/20, 446b/22, 446b/3, 446b/5, 446b/7, 447a/1, 447a/1, 447a/10, 447a/15, 447a/16, 447a/18, 447a/18, 447a/18, 447a/18, 447a/2, 447a/2, 447a/20, 447a/22, 447a/23, 447a/24, 447a/25, 447a/25, 447a/4, 447a/7, 447a/8, 447b/1, 447b/12, 447b/13, 447b/14, 447b/20, 447b/20, 447b/23, 447b/23, 447b/23, 447b/23, 447b/24, 447b/5, 447b/6, 448a/11, 448a/11, 448a/12, 448a/13, 448a/18, 448a/22, 448a/22, 448a/22, 448a/25, 448a/25, 448a/4, 448b/1, 448b/1, 448b/10, 448b/13, 448b/14, 448b/16, 448b/16, 448b/19, 448b/19, 448b/20, 448b/21, 448b/22, 448b/24, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/ek satır, 448b/3, 448b/3, 448b/4, 448b/9, 449a/10, 449a/11, 449a/11, 449a/12, 449a/12, 449a/13, 449a/23, 449a/3, 449a/4, 449a/6, 449a/8, 449a/9, 449a/9, 449b/10, 449b/10, 449b/11, 449b/11, 449b/12, 449b/13, 449b/14, 449b/14, 449b/15, 449b/16, 449b/16, 449b/17, 449b/17, 449b/18, 449b/20, 449b/21, 449b/21, 449b/22, 449b/22, 449b/22, 449b/23, 449b/25, 449b/4, 449b/4, 449b/6, 449b/8, 450a/1, 450a/11, 450a/13, 450a/14, 450a/17, 450a/19, 450a/2, 450a/20, 450a/21, 450a/21, 450a/22, 450a/4, 450a/5, 450a/6, 450a/6, 450a/6, 450a/6, 450a/6, 450a/7, 450a/8, 450b/1, 450b/1, 450b/10, 450b/11, 450b/12, 450b/14, 450b/15, 450b/16, 450b/16, 450b/17, 450b/18, 450b/18, 450b/19, 450b/19, 450b/2, 450b/2, 450b/22, 450b/23, 450b/23, 450b/4, 450b/5, 450b/6, 450b/6, 450b/8, 450b/8, 451a/10, 451a/10, 451a/10, 451a/10, 451a/13, 451a/15, 451a/16, 451a/19, 451a/2, 451a/22, 451a/24, 451a/3, 451a/3, 451a/4, 451a/5, 451a/9, 451b/1, 451b/10, 451b/10, 451b/10, 451b/12, 451b/12, 451b/14, 451b/14, 451b/14, 451b/19, 451b/2, 451b/2, 451b/21, 451b/22, 451b/23, 451b/23, 451b/24, 451b/24, 451b/25, 451b/25, 451b/5, 451b/7, 451b/9, 452a/1, 452a/12, 452a/13, 452a/21, 452a/22, 452a/23, 452a/24, 452a/24, 452a/4, 452a/4, 452a/5, 452a/6, 452b/13, 452b/17, 452b/17, 452b/19, 452b/2, 452b/21, 452b/22, 452b/24, 452b/24, 452b/24, 452b/25, 452b/6, 452b/6, 452b/7, 452b/8, 452b/9, 453a/10, 453a/13, 453a/13, 453a/17,

453a/19, 453a/24, 453a/24, 453a/5, 453a/5, 453b/10, 453b/14, 453b/17, 453b/17, 453b/21, 453b/24, 453b/25, 453b/5, 453b/6, 453b/6, 453b/6, 453b/8, 454a/15, 454a/19, 454a/19, 454a/19, 454a/20, 454a/21, 454a/21, 454a/24, 454a/24, 454a/24, 454a/24, 454a/24, 454a/25, 454a/5, 454a/6, 454a/8, 454b/11, 454b/12, 454b/13, 454b/13, 454b/13, 454b/14, 454b/15, 454b/16, 454b/25, 454b/5, 454b/6, 454b/7, 454b/8, 454b/9, 455a/12, 455a/13, 455a/15, 455a/16, 455a/18, 455a/23, 455a/23, 455a/3, 455a/4, 455a/7, 455a/8, 455b/1, 455b/1, 455b/1, 455b/10, 455b/12, 455b/13, 455b/2, 455b/21, 455b/21, 455b/24, 455b/5, 455b/7, 456a/10, 456a/11, 456a/13, 456a/13, 456a/14, 456a/16, 456a/2, 456a/2, 456a/20, 456a/20, 456a/22, 456a/4, 456a/4, 456a/5, 456a/8, 456a/9, 456a/9, 456b/15, 456b/17, 456b/18, 456b/23, 456b/25, 456b/3, 456b/9, 457a/10, 457a/12, 457a/13, 457a/13, 457a/13, 457a/17, 457a/19, 457a/2, 457a/20, 457a/22, 457a/25, 457a/4, 457a/6, 457b/1, 457b/1, 457b/1, 457b/12, 457b/15, 457b/15, 457b/16, 457b/18, 457b/2, 457b/20, 457b/21, 457b/22, 457b/23, 457b/23, 457b/3, 457b/5, 457b/5, 457b/6, 457b/6, 457b/7, 457b/7, 457b/8, 457b/8, 457b/9, 457b/9, 458a/10, 458a/12, 458a/2, 457b/8
458a/24, 458a/6, 458a/6, 458b/1, 458b/1, 458b/10, 458b/12, 458b/12, 458b/13, 458b/14, 458b/14, 458b/15, 458b/16, 458b/16, 458b/18, 458b/19, 458b/2, 458b/2, 458b/2, 458b/2, 458b/2, 458b/21, 458b/22, 458b/24, 458b/24, 458b/3, 459a/10, 459a/11, 459a/14, 459a/15, 459a/16, 459a/16, 459a/18, 459a/19, 459a/2, 459a/2, 459a/2, 459a/2, 459a/22, 459a/24, 459a/25, 459a/5, 459a/7, 459b/1, 459b/12, 459b/14, 459b/14, 459b/14, 459b/17, 459b/17, 459b/19, 459b/2, 459b/2, 459b/3, 459b/3, 459b/3, 459b/3, 459b/4, 459b/4, 459b/5, 460a/10, 460a/11, 460a/12, 460a/13, 460a/14, 460a/16, 460a/16, 460a/2, 460a/2, 460a/2, 460a/22, 460a/22, 460a/23, 460a/24, 460a/6, 460a/7, 460a/8, 460a/8, 460a/8, 460a/8, 460a/8, 460a/9, 460b/1, 460b/10, 460b/10, 460b/13, 460b/13, 460b/15, 460b/15, 460b/16, 460b/18, 460b/18, 460b/19, 460b/19, 460b/2, 460b/2, 460b/22, 460b/23, 460b/3, 460b/3, 460b/4, 460b/5, 460b/6, 461a/1, 461a/1, 461a/17, 461a/2, 461a/21, 461a/22, 461a/23, 461a/3, 461a/3, 461a/25 461b/11, 461b/12, 461b/15, 461b/24, 461b/25, 461b/9, 462a/1, 462a/15, 462a/16, 462a/17, 462a/17, 462a/22, 462a/6, 462a/9, 462b/1, 462b/11, 462b/11, 462b/12, 462b/13, 462b/16, 462b/18, 462b/6, 462b/7, 462b/9, 463a/1, 463a/12, 463a/14, 463a/14, 463a/16, 463a/17, 463a/18, 463a/2, 463a/2, 463a/2, 463a/21, 463a/25, 463a/6, 463b/1, 463b/17, 463b/17, 463b/18, 463b/18, 463b/21, 463b/3, 463b/7, 463b/9, 463b/9, 464a/10, 464a/10, 464a/12, 464a/16, 464a/18, 464a/18, 464a/19, 464a/22, 464a/3, 464a/4, 464b/1, 464b/10, 464b/11, 464b/12, 464b/13, 464b/13, 464b/14, 464b/16, 464b/19, 464b/20, 464b/25, 464b/25, 464b/3, 464b/4, 464b/6, 464b/8, 465a/1, 465a/10, 465a/11, 465a/12, 465a/12, 465a/15, 465a/16, 465a/16, 465a/19, 465a/2, 465a/2, 465a/21, 465a/22, 465a/3, 465a/3, 465a/3, 465a/3, 465a/4, 465a/4, 465a/4, 465a/5, 465a/5, 465a/6, 465a/6, 465a/7, 465b/13, 465b/17, 465b/17, 465b/17, 465b/19, 465b/2, 465b/20, 465b/22, 465b/22, 465b/24, 465b/24, 465b/24, 465b/4, 465b/5, 465b/6, 465b/7, 466a/1, 466a/1, 466a/11, 466a/14, 466a/17,

466a/2, 466a/23, 466a/25, 466a/25, 466a/4, 466a/6, 466a/6, 466a/7, 466a/9, 466b/1, 466b/10, 466b/10, 466b/11, 466b/11, 466b/12, 466b/13, 466b/13, 466b/15, 466b/15, 466b/15, 466b/16, 466b/17, 466b/18, 466b/19, 466b/2, 466b/20, 466b/20, 466b/22, 466b/22, 466b/23, 466b/24, 466b/24, 466b/24, 466b/25, 466b/25, 466b/25, 466b/25, 466b/3, 466b/4, 466b/4, 466b/5, 466b/5, 466b/5, 466b/6, 466b/6, 466b/6, 466b/6, 466b/7, 466b/7, 466b/7, 466b/7, 466b/8, 466b/8, 466b/8, 466b/8, 466b/9, 467a/1, 467a/10, 467a/12, 467a/12, 467a/14, 467a/15, 467a/15, 467a/15, 467a/16, 467a/16, 467a/17, 467a/19, 467a/19, 467a/20, 467a/22, 467a/24, 467a/25, 467a/25, 467a/7, 467a/8, 467a/9, 467b/10, 467b/10, 467b/11, 467b/13, 467b/14, 467b/15, 467b/16, 467b/17, 467b/17, 467b/18, 467b/19, 467b/2, 467b/20, 467b/22, 467b/22, 467b/22, 467b/23, 467b/23, 467b/23, 467b/24, 467b/24, 467b/25, 467b/25, 467b/25, 467b/25, 467b/25, 467b/25, 467b/25, 467b/3, 467b/4, 467b/4, 467b/4, 467b/6, 467b/6, 467b/7, 468a/1, 468a/1, 468a/1, 468a/1, 468a/1, 468a/1, 468a/10, 468a/13, 468a/13, 468a/15, 468a/17, 468a/17, 468a/18, 468a/18, 468a/19, 468a/2, 468a/25, 468a/25, 468a/3, 468a/3, 468a/5, 468a/5, 468a/6, 468a/7, 468a/8, 468a/8, 468b/10, 468b/11, 468b/12, 468b/16, 468b/16, 468b/16, 468b/18, 468b/2, 468b/2, 468b/2, 468b/20, 468b/20, 468b/20, 468b/22, 468b/24, 468b/24, 468b/24, 468b/3, 468b/5, 468b/7, 468b/9, 468b/9, 469a/10, 469a/10, 469a/11, 469a/11, 469a/11, 469a/12, 469a/14, 469a/14, 469a/15, 469a/16, 469a/2, 469a/20, 469a/21, 469a/23, 469a/23, 469a/23, 469a/24, 469a/3, 469a/4, 469a/7, 469a/8, 469a/8, 469a/9, 469a/9, 469a/9, 469b/10, 469b/14, 469b/20, 469b/23, 469b/24, 469b/24, 469b/5, 469b/7, 469b/7, 470a/1, 470a/10, 470a/10, 470a/14, 470a/2, 470a/20, 470a/20, 470a/20, 470a/21, 470a/22, 470a/24, 470a/25, 470a/4, 470a/8, 470a/8, 470b/11, 470b/12, 470b/16, 470b/18, 470b/2, 470b/20, 470b/23, 470b/3, 470b/3, 470b/6, 470b/6, 470b/9, 471a/1, 471a/11, 471a/12, 471a/13, 471a/13, 471a/14, 471a/14, 471a/15, 471a/16, 471a/17, 471a/18, 471a/21, 471a/21, 471a/22, 471a/3, 471a/3, 471a/4, 471a/4, 471a/5, 471a/5, 471a/5, 471a/6, 471a/6, 471a/6, 471a/6, 471a/7, 471a/7, 471a/9, 471b/11, 471b/11, 471b/13, 471b/15, 471b/17, 471b/18, 471b/18, 471b/19, 471b/20, 471b/22, 471b/23, 471b/23, 471b/25, 471b/5, 471b/6, 471b/6, 471b/6, 471b/6, 471b/7, 471b/7, 471b/7, 471b/7, 471b/7, 471b/8, 471b/8, 472a/1, 472a/10, 472a/10, 472a/11, 472a/11, 472a/11, 472a/12, 472a/13, 472a/14, 472a/15, 472a/17, 472a/17, 472a/18, 472a/19, 472a/19, 472a/25, 472a/3, 472a/3, 472a/3, 472a/4, 472a/4, 472a/4, 472a/5, 472a/6, 472a/6, 472a/7, 472a/7, 472a/7, 472a/8, 472a/9, 472a/9, 472b/12, 472b/13, 472b/19, 472b/20, 472b/21, 472b/22, 472b/23, 472b/24, 472b/25, 472b/4, 472b/6, 473a/11, 473a/11, 473a/12, 473a/13, 473a/15, 473a/19, 473a/21, 473a/22, 473a/25, 473a/3, 473a/5, 473a/7, 473a/7, 473a/8, 473b/11, 473b/12, 473b/12, 473b/14, 473b/15, 473b/16, 473b/17, 473b/17, 473b/19, 473b/19, 473b/2, 473b/20, 473b/21, 473b/24, 473b/25, 473b/3, 473b/4, 473b/4, 473b/6, 473b/6, 474a/1,

474a/10, 474a/15, 474a/18, 474a/19, 474a/19, 474a/22, 474a/23, 474a/3, 474a/3, 474a/4, 474a/5, 474a/6, 474a/7, 474a/7, 474b/1, 474b/1, 474b/1, 474b/2, 474b/2, 474b/2, 474b/20, 474b/22, 474b/22, 474b/22, 474b/22, 474b/22, 474b/23, 474b/24, 474b/3, 474b/4, 474b/6, 474b/6, 475a/1, 475a/11, 475a/23, 475a/24, 475a/25, 475a/3, 475a/4, 475a/6, 475b/1, 475b/11, 475b/12, 475b/12, 475b/14, 475b/2, 475b/21, 475b/24, 475b/25, 475b/6, 475b/7, 475b/7, 476a/1, 476a/12, 476a/14, 476a/16, 476a/18, 476a/20, 476a/20, 476a/21, 476a/23, 476a/23, 476a/24, 476a/25, 476a/25, 476a/4, 476a/7, 476a/9, 476b/10, 476b/10, 476b/11, 476b/13, 476b/14, 476b/17, 476b/20, 476b/21, 476b/22, 476b/24, 476b/25, 476b/6, 476b/8, 476b/9, 477a/1, 477a/1, 477a/10, 477a/11, 477a/12, 477a/13, 477a/13, 477a/16, 477a/17, 477a/18, 477a/18, 477a/2, 477a/2, 477a/2, 477a/21, 477a/22, 477a/3, 477a/3, 477a/4, 477a/5, 477a/6, 477a/7, 477a/8, 477a/9, 477b/11, 477b/13, 477b/13, 477b/14, 477b/16, 477b/18, 477b/18, 477b/20, 477b/21, 477b/22, 477b/22, 477b/24, 477b/24, 477b/24, 477b/3, 477b/5, 477b/6, 477b/7, 478a/1, 478a/1, 478a/10, 478a/11, 478a/16, 478a/17, 478a/18, 478a/19, 478a/2, 478a/20, 478a/21, 478a/22, 478a/3, 478a/5, 478a/7, 478a/8, 478a/9, 478a/9, 478a/9, 478b/11, 478b/12, 478b/13, 478b/13, 478b/15, 478b/16, 478b/16, 478b/17, 478b/2, 478b/22, 478b/23, 478b/3, 478b/4, 478b/9, 479a/1, 479a/10, 479a/12, 479a/13, 479a/16, 479a/17, 479a/18, 479a/18, 479a/19, 479a/20, 479a/21, 479a/21, 479a/22, 479a/23, 479a/23, 479a/24, 479a/3, 479a/4, 479a/5, 479a/5, 479a/6, 479a/6, 479a/8, 479a/8, 479a/8, 479a/8, 479a/9, 479b/1, 479b/1, 479b/11, 479b/12, 479b/13, 479b/13, 479b/13, 479b/14, 479b/14, 479b/15, 479b/15, 479b/16, 479b/17, 479b/2, 479b/21, 479b/21, 479b/21, 479b/21, 479b/23, 479b/23, 479b/23, 479b/25, 479b/25, 479b/4, 479b/4, 479b/4, 479b/6, 479b/8, 480a/10, 480a/14, 480a/14, 480a/15, 480a/15, 480a/16, 480a/20, 480a/20, 480a/21, 480a/21, 480a/22, 480a/22, 480a/22, 480a/23, 480a/23, 480a/24, 480a/25, 480a/3, 480a/5, 480a/5, 480a/6, 480a/7, 480a/8, 480a/9, 480a/9, 480b/1, 480b/1, 480b/1, 480b/10, 480b/12, 480b/13, 480b/14, 480b/16, 480b/16, 480b/17, 480b/2, 480b/23, 480b/3, 480b/4, 480b/5, 480b/6, 480b/7, 480b/9, 481a/12, 481a/13, 481a/19, 481a/21, 481a/7, 481a/8, 481a/8, 481b/13, 481b/22, 481b/22, 481b/22, 481b/24, 481b/24, 481b/3, 481b/5, 481b/7, 481b/9, 482a/1, 482a/10, 482a/10, 482a/11, 482a/12, 482a/20, 482a/21, 482a/22, 482a/23, 482a/24, 482a/6, 482a/7, 482a/7, 482a/8, 482a/9, 482b/10, 482b/11, 482b/11, 482b/14, 482b/16, 482b/16, 482b/16, 482b/16, 482b/19, 482b/20, 482b/4, 482b/4, 482b/5, 482b/6, 482b/8

v. (sünen-i adl ve insaf) 446a/10

v. (tevbe ve istigfar) 446a/19

v. (tulen ve arzen) 446a/6

vech: (Ar. is.) 1. Tarz, biçim. 2. Sebep, vesile.

v. 482a/17

v. (vech-i dil-hah) 463a/3

v. (vech-i memur) 472a/2

v. (vech-i meşruh) 475a/3

v. (vech-i mezbur) 474b/5

v.+le 450a/3, 457a/6, 458a/20, 460a/21, 460b/10, 460b/2, 460b/3, 460b/4, 460b/8, 461a/21, 463b/24, 463b/4, 464a/12, 465a/9, 465b/12,

468b/4, 471a/24, 471b/8, 472a/14, 472a/18, 472a/8, 472b/10, 473b/21, 475b/3, 478a/22
veche: (Ar. is.) Yön, istikamet.
v. (veche-i firar) 481b/18
vedād: (Ar. is.) Sevgi, muhabbet, dostluk.
v. ı (hulus-ı vedad) 466a/2
vedāyīʿ: (Ar. is. vedia'nın c.) Vedialar, emanet olarak bırakılan şeyler.
v.+nüñ 466b/12
veḫāmet: (Ar. is.) Güç, tehlikeli olma durumu.
v. (vehamet-i akıbet) 470b/16
ve'l-ḥāṣıl: (Ar. bağlaç) Sonuç olarak, sözün kısası.
v. 479b/9
vesā'ir: (Ar. is.) Sayılan birkaç şeyden sonra "bunun gibi olanlar ve benzerleri de" anlamında kullanılır.
v. 466b/19, 466b/7
vesāṭet: (Ar. is.) Araya girme, vasıta olma.
v.+i 447b/11, 450b/21, 451a/17
vesīle: (Ar. is.) Sebep, bahane.
v. (vesile-yi kelam) 469b/4
veyā: (Ar. Far. bağlaç) Cümlede bildirilen hususun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durumlarda bunların arasına getirilir, ya da.
v. 447a/9
veyāḫūd: (Ar. Far. bağlaç) Yahut, veya.
v. 461b/1
vezāret: (Ar. is.) Vezirlik, vezirlik rütbesi.
v. 448a/24, 468b/15
v.+den 462b/15
v.+e 462a/24
vezīr: (Ar. is.) Osmanlı Devleti'nde askeri ve idari yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru.
v. 477b/21
v. (müstakarr-ı liva-yı vezir-i azam) 476a/23
v. (vezir-i azam) 471a/9, 475b/23
v. (vezir-i mezbur) 462b/6
v.+üm 478b/20, 478b/22, 479a/16, 479a/17
vilāyet: (Ar. is.) 1. Ülke, diyar. 2. Bir vali yönetimindeki en önemli idari bölüm.
v. 455a/18, 469a/18
v. (bilad-ı vilayet-i anatolı) 464b/12
v. (iyalet-i vilayet-i mezbure) 448a/22
v. (kadr-ı nimet-i vilayet) 446a/10
v. (vilayet-i diyarbekir) 453b/12
v. (vilayet-i said) 478a/15
v. (vilayet-i urmi) 450a/4
v.+de 448a/20, 460a/15, 461a/25
v.+i 461a/12
v.+in 459a/18
v.+inde 447a/8, 477a/23
v.+inden 462a/2
v.+ine 447b/19, 477a/10, 482a/5
v.+inüñ 460a/3
v.+iñ 460a/21, 468b/12
v.+leriñ 460a/4
v.+üñ 446b/13
v. ıñ (şah-ı vilayet-penah) 469b/6
vir-: (f.) Vermek.
v.-di 453a/13
v.-di (haber virmek) 453a/4, 463a/3, 464a/8
v.-diler 448b/14, 453b/12, 458b/4
v.-diler (haber virmek) 481b/17
v.-düm (cevab virmek) 474b/19
v.-dükden (fetva virmek) 467a/17
v.-e (eman virmek) 459a/7
v.-ecek (itimad virmek) 466a/4
v.-eler (kaçak virmek) 456a/22
v.-en (kaçak virmek) 456a/24, 456b/21
v.-ilüp 451b/9
v.-meye (izin virmek) 458b/8
v.-meyüp 472a/13
v.-meyüp (aman virmek) 448a/6
v.-meyüp (eman virmek) 481b/6
v.-meziz 462b/2
v.-mişdir 458b/7
v.-mişler (haber virmek) 456b/11
v.-mişler (icazet virmek) 448b/4
v.-üp 451a/9, 472a/11, 475b/8, 471a/18
476b/10
v.-üp (cevab virmek) 447a/11
v.-üp (istimalet-virmek) 451a/13
vird: (Ar. is.) Belirli zamanlarda manevi bir görev olarak düzenli şekilde okunan ayet, esma-i hüsna ya da dualar.
v. (vird-i zeban) 447a/22

viril-: (f.) Verilmek.
v.-di 446b/14
v.-dügi 460b/2
v.-mekle 459a/21
v.-mişdir 468b/18
v.-üp 449a/21, 461a/17, 477b/6
v.-üp (icazet virilmek) 469a/4
vuḥūş: (Ar. is. vahşi'nin c.) Vahşiler.
v.+uñ 479b/1
vuḳūʿ: (Ar. is.) Olma, meydana gelme.
v. (vuku bulmak) 448a/5, 461b/3, 461b/7, 464b/1
vuḳūf: (Ar. is.) Bilgi.
v. 456b/19
v. la (ehl-i vukuf) 470a/13
vuṣūl: (Ar. is.) Ulaşma, erişme.
v. 460a/10, 471b/12
v. (vusul bulmak) 448b/5, 448b/8, 455b/14, 459b/15
v. (vusul-i asker-i sultan) 457a/10
v.+den 463a/12
v.+ı 464a/13
v.+ından 457a/17, 481a/22
v.+le 473b/15
vużū': (Ar. is.) Abdest.
v. (tecdid-i vuz) 465a/18
vużūḥ: (Ar. is.) Açık ve belli olma, açıklık, vazıh olma.
v. (ahbar-ı fütuh-ı meymenet-vuzuh) 478b/3
vü: (Ar. bağlaç) Ve.
v. (ikamet-i liva-yı fitne vü fesad) 468a/18
v. (kavanin-i şeriyye vü akliyye) 455b/25
vücūb: (Ar. is.) Yapılması gerekli olma.
v.+ına 467a/16
vücūd: (Ar. is.) İnsan veya hayvan bedeni.
v. 474b/20
v. (haşak-ı vücud-ı na-pak-ı küffar) 449a/4
v. (vücud-ı kemal-i iktidar) 456a/6
v. (vücud-ı na-pak) 467a/9
v. ların.+ (bina-yı vücud) 447a/20
v.+a 459a/1, 471b/15
vülāt: (Ar. is. vali'nin c.) Valiler.
v. (evla-yı vülati'l-muvahiddin) 467a/3
vürūd: (Ar. is.) Gelme, erişme, ulaşma.
v. (vürud itmek) 461b/18
v.+ına 475b/12
vüzerā': (Ar. is. vezir'in c.) Vezirler.
v. 451a/5
v. (vüzera-yı ali-kadr) 482b/3
v. (vüzera-yı ali-mikdar) 461b/21
v. (vüzera-yı alimikdar) 471b/10
v. (vüzera-yı izam) 482b/4
v. (vüzera-yı saf) 465a/9
v.+ya 462b/6, 475a/3

Y

yā: (Ar. bağlaç) İki kelimeyi, iki cümleyi birbirine bağlar.
y. 447a/9, 461b/1, 462b/3, 482b/9
yād: (Far. is.) Anma, hatırlama.
y. (yad itdürmek) 446a/22
y. (yad itmek) 452b/1
yaġ-: (f.) Yağmur, kar ve dolu gibi şeylerin gökten düşmesi.
y.-ar 447b/2
y.-dı 467b/16, 474a/9
y.-dugı 447b/1
y.-up 468b/4, 473b/20, 479a/24
yaġma: (Far. is.) Zor kullanarak karşısına çıkan şeyleri alıp kaçma, çapul, talan.
y. 449b/22
y. (arıza-yı yagma) 477a/11
yaġmur: (is.) Atmosferdeki su buharının yoğunlaşması sonucu yeryüzüne damlalar halinde düşen su.
y. 447b/1, 467b/16
y.+lar 468b/4, 473b/20
yaġmurlu: (s.) Yağmurlu.
y. 447b/8
yāḫūd: (Far. bağlaç) Veya.
y. 446a/2, 453b/21, 458b/7, 462b/3, 482b/10
yaḳa: (is.) Semt, kıyı.
y.+sına 462b/20
yaḳın: (s.) Arasında az mesafe bulunan.
y. 456a/21,
yaḳīn: (Ar. is.) Kesin, sağlam bilgi.
473b/9
y. (ve'l-yaḳīn) 467a/3
yaḳīnen: (Ar. zf.) Şüphe edilevek tarafı olmaksızın, kesin ve sağlam olarak.
y. 446b/9

yalñuz: (Ar. zf.) 1. Tek başına. 2. Sadece.
y. 448b/ek satır
y. 470b/25
yan: (is.) Bir yerin ön veya arka kabul edilen kısmına göre sağ yahut sol tarafı.
y. ına (yanına koşmak) 451a/9
y.+ına 476a/2, 478a/7, 481b/5
y.+ınca 468b/18
y.+ında 453b/1, 459a/8, 472b/3
y. (yanınca) 471a/18, 448b/ek satır
yaña: (takı) –e doğru, taraf, yön.
y. 448a/9, 456a/19, 461b/25
yap-: (f.) Ortaya koymak, gerçekleştirmek.
y.-dılar 449b/5
yār: (Far. is.) Dost.
y. (yar olmak) 446a/16
yarār: (is.) İşe yarayan, faydalı.
y. 471b/18
yarındası: (zf.) Ertesi gün.
y. 480a/3
yaşa-: (f.) Düzen vermek, düzene koymak.
y.-dıkları 480a/14
y.-yup 479a/13, 479b/25
yaşşı: (s.) Basık ve yayvan.
y. 450a/15, 450a/18
yat-: (f.) Boylu boyunca uzanmak.
y.-dı 465a/19
yavru: (is.) Çok küçük yaşta olan insan ya da hayvan.
y.+ları 447b/2
yaz-: (f.) Bir düşünceyi bir yere geçirmek.
y.-dugı 473b/25
y.-up 454a/16
y.-ıviresiz 460a/23
yazıl-: (f.) Yazı ile bir yere geçirilmek.
y.-an 460a/24, 467a/1
y.-up 471b/10
y.-dugı 460b/3
yed: (Ar. is.) 1. El. 2. Güç, kudret.
y. (yed-i iktidar-ı daver-i bülend-mikdar) 466a/20
y.+inden 446b/17
yedi: (is.) Altıdan sonra gelen sayı.
y. 464b/6
yek-dil: (Far. birl. s.) Gönlü bir.
y. 451a/19
yeksān: (Far. s.) Aynı seviyede, eşit.
y. (yeksan itmek) 479b/5
yemīn: (Ar. is.) Sağ.
y. (canib-i yemin-i sultan-ı ba-temkin) 475b/22
y. (yemin ü yesar) 457a/25, 479b/1
y. de (canib-i yemin) 457b/4
y. den (ashab-ı yemin) 464b/4
y. lerde (canib-i yemin) 476a/13
yemin ü yesār: (Ar. is.) Sağ ve sol.
y. 464b/4
yeñiçeri: (birl. is.) Osmanlı Devleti ordusunun 14. yüzyılın ikinci yarısında kurulan ve 2. Mahmud zamanında kaldırılan sınıf.
y. 447a/15, 448b/ek satır, 455a/15, 455a/19, 457b/15, 464b/15, 472b/14, 476a/18, 476b/4, 476b/7, 477b/15, 478a/4, 480a/5, 480a/6
y.+ler 457a/24
y.+lere 447b/19
y.+nüñ 448b/8
y.+ye 448a/25
yeñiçeri aġası: (birl. is.) Yeniçeri ocağının en büyük amiri.
y. 477b/22
yer: (is.) Mekan, mahal.
y. 473b/22
y. inde (yerlü yerinde) 477b/14
y. ine (yerine getürmek) 473b/23
y.+de 467a/24
y.+den 450a/4
y.+e 465b/22, 471b/23
y.+iñ 449a/22
y.+lerin 480a/2
ye's: (Ar. is.) Keder, ümitsizlik.
y. 464a/15
yesār: (Ar. is.) Sol taraf, sol.
y. (mecmu-ı yesar) 476a/20
y. (meyl-i yesar) 458a/9
y. da (canib-i yesar) 457b/6
y. da (yemin ü yesar) 479b/1
y. dan (ashab-ı yesar) 464b/7
y. ında (yemin ü yesar) 457a/25
yesīr: (Ar. s.) 1. Kolay. 2. Az.
y. (iltifat-ı yesir) 452a/12
y. (seyr-i yesir) 475b/20
yesr: (Ar. is.) Sol.
y. (ber-yemin ü yesr-i devlet ber-yesar) 480a/4
yetiş-: (f.) Ulaşmak, vasıl olmak.
y.-mişdir 460b/14
yevm: (Ar. is.) Gün.

y. (yevm-i erbaa) 468b/20
y. (yevm-i hamis) 462b/19
y. (yevm-i mezbur) 447a/17, 476b/21
y. (yevm-i salise) 455a/21
y. (yevm-i sebt) 464a/25
y. (yevm-i vahid) 473b/14
yevmen-fe-yevmen: (Ar. zf.) Günden güne, gittikçe.
y. 457a/11, 461a/22
yevmü'l-aḥad: (Ar. is.) Pazar günü.
y.+'dır 467a/25
yevmü'l-ḫamīs: (Ar. is.) Perşembe günü.
y.+dür 479a/11
yevmü'n-nüşūr: (Ar. is.) Bedenlerin kabirlerinden kalkıp yayılma günü..
y. 468a/5
yevmü'ş-şelāşe: (Ar. is.) Salı günü.
y. 479b/24
yezdān: (Far. is.) Allah.
y. (inayet-i yezdan) 448a/7
yezdānī: (Ar. s.) Allah'la ilgili.
y. (teyid-i yezdani) 447a/17
yezīdī: (Ar. is.) Mısır civarında, Suriye'nin, İran'ın çeşitli yerlerinde, Kafkasya ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı bölgelerinde nispeten yayılmış olan, Melek Tavus isimli bir yaratıcı ve kendilerine mahsus bir kutsal kitap kabul eden, şeytanı yüceltilmeye layık gören, İslam öncesi dinlerden izler taşıyan ve Mecusiliğe yakın mezhep.
y. 449a/8
yıḳ-: (f.) Devirmek.
y.-up 456b/23
yıḳıl-: (f.) Parçalanıp yıkılmak.
y.-up 480a/14
yıl: (is.) Sene.
y. 458b/22
y.+a 458b/9
y.+dan 474b/19
y.+dır 452b/19
y.+lardır 452b/8
yıllıḳ: (is.) Senelik, yıllanmış.
y. 461b/14, 474a/24
yırt-: (f.) Yarmak, bölmek.
y.-up (yüz yırtmak) 467b/12
yigirmi: (is.) Yirmi.
y. 482b/22
yigirmi beş: (is.) Yirmi beş.
y. 459b/9
y.+inde 471a/11
yigirmi beşinci: (s.) Yirmi beş sayısının sıra sıfatı.
y. 462b/23, 467a/25
yigirmi biñ: (is.) Yirmi bin.
y. 456a/3, 476a/2
y.+den 465a/5
yigirmi birinci: (s.) Yirmi bir sayısının sıra sıfatı.
y. 471a/3, 482b/22
yigirmi tokuz: (is.)
y.+ında 448a/5
yigirmi tokuzıncı: (s.) Yirmi dokuz sayısının sıra sıfatı.
y. 476a/4, 479a/10
yigirmi yedi: (is.) Yirmi yedi sayısının sıra sıfatı.
y.+sinde 472b/8
yine: (zf.) Bir daha, tekrar.
y. 448b/ek satır
yoḫsa: (bağlaç) Ters bir ihtimal anlatır, aksi halde, aksi takdirde.
y. 446b/6, 453a/7
yoḳ: (is.) Bulunmayan, mevcut olmayan.
y.+idi (yogidi) 477a/3, 481b/16
yol: (is.) Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik.
y. 456b/2, 458a/14, 478a/3, 480a/16
y.+a 452a/23, 473b/17
y.+dan 476a/10
y.+ı 473b/7
y.+ın 455b/5
y.+ına 453b/3, 454a/23
y.+ından 451a/12, 455b/2, 457a/14, 458a/19, 458a/19, 468a/24, 468b/20
y.+lar 463b/22, 473b/16
y.+larda 465b/9
y.+lardan 456b/5, 457a/1
y.+ları 450a/14, 463b/2
y.+ların 455b/11, 455b/3
y.+larını 453a/24, 463b/10
y.+umuz 467a/12
y.+dur 475b/20
yoldaş: (is.) Yol arkadaşı, dost.
y.+ları 470b/15

yük: (is.) Bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü.
y. 459b/9
yük: (is.) Yüz bin kuruşluk meblağ.
y. 471a/2
yümn: (Ar. is.) Uğur, bereket.
y. (yümn-i devlet-i padişahi) 461a/8
y. (yümn ü ikbal) 467a/10
yümnā: (Ar. s.) Sağ taraf.
y. da.+ (cenah-ı yümna) 464b/9
yürek: (is.) Kalp.
y. ine (yüregine) 475a/17
yüriş: (is.) Yürüyüş.
y. 480a/7
yürü-: (f.) Adım atarak ilerlemek.
y.-mek 450a/18
y.-yüp 451a/12, 478b/21, 478b/25, 479b/7, 480a/8
y.-rler 450a/16
yüsrā: (Ar. s.) Sol taraf.
y. da (cenah-ı yüsra) 464b/11
yüz: (is.) Surat, çehre.
y. 457b/25, 461a/24, 470b/25
y. (yüz göstermek) 474b/24, 478b/2
y. (yüz sürmek) 470b/13, 471b/14, 472a/1
y. (yüz tutmak) 453b/8, 453b/8, 454a/4, 456b/17, 457a/18, 465b/23, 476a/22, 476b/15, 476b/2, 477a/5
y. in (yüz yırtmak) 467b/12
y.+inden 446a/15
y.+üñ 460a/3
y.+leri 469a/3, 473a/12
y.+lerin 468b/25, 472b/9
y.+lerinden 480a/13
yüz biñ: (is.) Dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonraki sayı.
y. 466b/2

Z

żābıṭān: (Ar. is.) Subaylar.
z. (zabıtan-ı hisar) 458b/16
z. (zabitan-ı emval) 474a/20
żābiṭ: (Ar. is.) Subay.
z.+leri 448a/20, 466a/19
z.+lerin 447a/18
żabṭ: (Ar. is.) 1. Tutma. 2. Bir yeri silah zoruyla ele geçirme.
z. 454a/8, 459a/19
z. (zabt eylemek) 459a/3, 463b/2
z. (zabt itmek) 449b/24, 454b/4
z. (zabt olımak) 448b/1
z. (zabt olunmak) 459b/2, 466b/12
z. (zabt-ı Āmid) 449b/15
z. (zabt-ı emval) 448a/22, 462b/17, 466a/23
z. (zabt-ı hisar) 451a/14, 455a/3
z. (zabt-ı sipah) 473b/12
z. (zabt-ı şam) 470a/10
z.+ı 448b/23
z.+ına 466b/10, 477a/22, 478a/24
z.+ında 459a/5
zād: (Ar. is.) Azık, yiyecek.
z. (zad u zevade) 474a/25
zād u zevāde: (Ar. is.) Yiyecek ve azık.
z. 447a/24
ẓafer: (Ar. is.) Savaşta kazanılan galibiyet, utku.
z. 455b/7, 470a/1
z. (asar-ı zafer) 476b/20
z. (hudavendigar-ı makarr-ı zafer) 465b/15
z. (nesim-i zafer) 448a/7
z. i (liva-yı zafer) 448b/21
z. ine (adem-i zafer) 482b/10
z. (bakaya-yı asker-i zafer-enis) 462b/20
z. (asakir-i zafer-measir) 476a/9, 479b/11
z. im (asakir-i zafer-measir) 479a/15
z. (alam-ı zafer-nigar) 478b/13
z. (zıll-ı zalil-i rayat-ı zafer-nigar) 467b/2
z. (asker-i zafer-nişan) 465a/9
z. (seng-i rah-ı sipah-ı zafer-penah) 470b/4
z. a (sipah-ı zafer-penah) 448a/25, 471a/1
z. (asker-i zafer-rehber) 472b/23, 477b/14
z. i (mesami-i cünud-ı zafer-rehber) 467b/9
z. im (asker-i zafer-rehber) 479b/14
zafer-şiʿār: (Ar. birl. s.) Daima zafer kazanan.
z. (asker-i zafer-şiar) 462a/17

z. (piş-rev-i leşker-i zafer-şiar) 452b/2

ẓaḫā'ir: (Ar. is. zahire'nin c.) Zahireler, erzaklar.
z. 474a/24

ẓāhir: (Ar. is.) 1. Meydanda olan, görünen, açık. 2. Bir şeyin dış yüzü.
z. 462b/4, 464a/20, 473b/5, 475b/4
z. (zahir-i şam) 469a/1
z. (zahir-i şehr) 471a/5
z. (zahir-i şehr-i mahruse-yi dimeşk) 468b/22
z. ine (özr-i zahir) 481a/16
z.+inde 477a/25

ẓāhir-bīn: (Ar. Far. birl. s.) Bir şeyin sadece dış yüzünü gören.
z. 470a/23
z. (ashab-ı ukul-ı zahir-bin) 470a/13

ẓaḫīre: (Ar. is.) Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan hububat, erzak.
z. 447b/5

ẓāhiren: (Ar. zf.) Görünüşte, görünüşe göre.
z. 462b/21, 463b/8

ẓāhirü'l-ilḥād: (Ar. s.) Dinsizliği bilinen, açıkça inanmayan.
z. ın (kızılbaş-ı zahirü'l-ilhad) 452a/22
z. ıñ (güruh-ı zahirü'l 449b/17

ẓāhirü'l-küberāü'l-fihām: (Ar. s.) Büyüklüğü, ululuğu bilinenler.
z. 460a/17

zaḫm: (Far. is.) Yara.
z. (mühlik-i zahm) 476b/14
z. (zahm-ı şemşir) 467b/10
z. (zahm-i sehm-nak) 479b/5

żaʿīf: (Ar. s.) Güçsüz, kuvvetsiz.
z. (rey-i zaif) 475a/23
z. (erbab-ı rahat-cuyan-ı zaifü'l-yakin) 470a/14

zā'il: (Ar. s.) Yok olan, sona eren.
z. (zail olmak) 482b/4

ẓalīl: (Ar. s.) Gölgeli.
z. (zıll-ı zalil-i rayat-ı zafer-nigar) 467b/2

ẓālim: (Ar. s.) Zulüm ve haksızlık yapan.
z.+leriñ 452b/11

zamān: (Ar. is.) Olmuş ve olacak hadiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit.
z. (ba'd-ı zaman) 448b/ek satır
z. (zaman-ı mülakat) 461b/7
z.+da 449a/13, 450a/14, 464a/5
z.+dan 448b/ek satır, 448b/ek satır
z.+ında 446a/20

zamāne: (Ar. is.) Devir, zaman, içinde yaşanılan devir.
z. (ibret-nüma-yı zamane) 470b/6
z. (mukteza-yı zamane) 461a/18
z. dir.+ (ibret-i ebsar-ı ehl-i zamane) 470b/18

żamīme: (Ar. is.) Bir şeye katılan, eklenen şey.
z. (zamime-i kıla-ı şah-ı kişver-gir) 447a/19
z. (zamime-yi hazain-i mamure) 477b/7
z. (zamime-yi kıla-i osmani) 466a/21

żamīr: (Ar. is.) 1. İç, derun. 2. Kalp, gönül.
z. (ayine-yi zamir-i münir) 469b/16
z. (sahife-yi zamir-i şah-ı kişvergir) 470a/11
z. (zamir-i daver-afak) 482b/15
z. (zamir-i padişahi) 447a/10, 469a/16
z. leri (daiyye-i zamir) 474a/19

żamm: (Ar. is.) Üzerine bir şey eklemek.
z. (zamm itmek) 462b/18

zānū: (Far. is.) Diz.
z. (zanu-yı edeb) 469b/1

żarar u gezend: (Ar. is.) Zarar ve ziyan.
z. 463b/12

ẓarf: (Ar. is.) Kap, kılıf.
z.+larda 447b/5

żarūriyāt: (Ar. is.) Kaçınılması imkansız olan şeyler.
z.+ların 454b/8

ẓātī: (Ar. s.) Kişiya has.
z. (cümle-i cübün-i zati) 456a/7

żāyiʿ: (Ar. s.) Kayıp olmuş, ziyan olmuş.
z.+a (nüfus-ı zayi) 478a/19

zebān: (Far. is.) Dil.
z. ın (vird-i zeban) 447a/22

zehre: (Ar. s.) Öd, safra.
z.+si 465a/20

zemīn: (Far. is.) Yer, mahal.

z. 467b/12
z. de (ruy-ı zemin) 447b/2
zemistān: (Far. is.) Kış mevsimi.
z. da (vasat-ı zemistan) 450a/12
z.+da 470a/16
zenādiḳa: (Ar. is.) Zındıklar.
z. (zenadika-yı kızılbaş-ı bi-din) 463b/9
zer-dūzī: (Ar. is.) Altın ve sırma işleyicisi.
z. 482b/24
zerrīn: (Ar. s.) Altından yapılmış.
z. (hilat-ı zerrin) 459b/10
zerrīne: (Ar. s.) Altından yapılmış.
z. 466b/4, 477a/12
zevāde: (Ar. is.) Erzak, azık.
z. (zad u zevade) 474a/25
z.+yi 447b/15
zevāhir: (Ar. is.) Ziynetli, parlak.
z. (cevahir-i zevahir) 448b/1
zevāl: (Ar. is.) Yok olma.
z. (zeval-i mülk ü mal) 456a/10
zevil: ?
z.+'de (bab-ı zevil) 482b/23
ẓıll: (Ar. is.) Gölge.
z. (zıll-ı sehab) 475a/15
z. (zıll-ı zalil-i rayat-ı zafer-nigar) 467b/2
zındıḳa: (Ar. is.) Allah'a ve ahirete inanmayanlar.
z. 454a/21
zırh: (Far. is.) Savaşlarda silah darbelerinden korunmak için giyilen demir veya tel levhalardan yapılmış giyecek.
z. (çeşm-i zırh) 467b/12
ẕī: (Ar. s. eki) Önüne geldiği gelimelere sahip, -li anlamı katan ek.
z. (zi-kirdar-ı na-savab) 464a/13
z. (zi-behr-i tume-i ebdan) 464b/18
z. (sultan-ı zi-şahan) 446a/2
ẕi'lḥicce: (Ar. is.) Arabi aylarının on ikincisi.
z.+sinüñ 476a/3, 479a/10
ẕi'lḳa'de: (Ar. is.) Arabi aylarının on birincisi.
z. 469a/20
z.+sinüñ 471a/3, 472b/7
ẕikr: (Ar. is.) 1. Anma, anılma. 2. Bildirme.
z. (477b/4
z. (der-zikr-i harb-ı şah-ı rum) 463a/24
z. (menabir-i zikr) 446a/11
z. (zikr eylemek) 473b/25
z. (zikr itmek) 465a/24
z. (zikr olunmak) 446a/21
z. (zikr olmak) 446b/24
z. (zikr olunmak) 479b/17
z. (zikr-i ber-dari-yi tumanbay-ı şum) 482a/16
z. (zikr-i feth-i Āmid) 453b/10
z. (zikr-i ganaim-i haleb) 466a/24
z. (zikr-i inamat-i sultan ba-guzat) 459b/6
z. (zikr-i irsal-i cünud) 455a/6
z. (zikr-i istihlas-ı mülk-i zu'l-kadr) 447b/9
z. (zikr-i tertib-i sufuf) 475b/21
z. (zikr-i tertib-i sufuf-ı tarafeyn) 464a/24
z. (zikr-i teshir-i kala-yı haleb-est) 466a/16
z. (zikr-i cenk ü harb) 477b/4, 477b/4, 477b/4, 477b/4
zimām: (Ar. is.) Yular, hayvan yuları.
z. (zimam-ı ihtimam) 462a/15
ẕimmet: (Ar. is.) Sahip çıkma, koruma zorunda kalma.
z. (zimmet ü himmet) 470b/8
zincīr: (Far. is.) Birbirine geçmiş demir halkalardan oluşan bağ, suçlu ve kölelrin ellerini bağlamada kullanılır.
z. (beste-yi bend ü zincir) 448a/13
zindān: (Far. is.) İçine tutukluların koyuldukları kapalı yer.
z. (giriftar-ı zindan) 453b/21
zīrā: (Far. bağlaç) Çünkü, şundan dolayı.
z. 447b/7, 449b/7, 450a/16, 452b/13, 452b/6, 453b/18, 455b/20, 455b/3, 456a/1, 456b/25, 458b/20, 464b/22, 465b/10, 476a/15
ziyāde: (Ar. s.) Fazla, çok, -den fazla.
z. 447a/24, 450a/24, 457a/8, 457b/3, 461a/23, 466b/5, 471b/16, 474a/10, 474a/25, 478a/18, 479b/22
z. (ziyade olmak) 457a/12
z. (ziyade-yi hücum) 458a/5
z.+dür 460b/16
żiyāfet: (Ar. is.) Yemek şöleni.

z.+ler 482b/3

ziyāret: (Ar. is.) Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme.
z. 473a/23
z. (ziyaret itmek) 474a/3, 474a/5
z. (ziyaret-i emkine-yi şerife) 473b/18
z. (ziyaret-i kuds-i şerif) 473a/20
z. e (tehir-i ziyaret) 473a/22
z.+e 469b/1
z.+inden 462b/24
z.+ine 474a/8
z.+ini 469a/22

żuʿafā: (Ar. is. zaif'in c.) Zayıflar.
z. (zuafa-yı muhacirin) 456a/13

zuʿamā': (Ar. is. zaim'in c.) Büyük tımar sahipleri, zaimler.
z. 455a/12
z.+dan 470a/25

ẓuhr: (Ar. is.) Öğle vakti, öğle.
z. (fariza-yı zuhr) 473b/21

ẓuhūr: (Ar. is.) Meydana çıkma, baş gösterme.
z. (zuhur itmek) 469b/4, 470a/3, 482a/4
z. a (zuhura getürmek) 479b/4
z.+ı 447b/8, 454b/10

Ẕulḳadrlü: (s.) Dulkadirli.
z. 448a/1

ẓulm: (Ar. is.) 1. Adaletsizlik. 2. Eziyet, cevr.
z. 449b/18, 474b/20
z.+ü 456a/9
z.+ünden 450b/23

zuʿm: (Ar. is.) 1. Zan, batıl inanç, boş inanç. 2. Şüphe.
z. (zum itmek) 475b/11
z. (zum-ı batıl) 474a/21
z.+larınca 470a/1

zūr-āverlik: (is.) Zorluk getirme.
z. 446b/7

ẓurūf: (Ar. is. zarf'ın c.) Zarflar.
z. (zuruf-ı elfaz) 466b/4
z. (zuruf-i amal) 477a/15

zübde: (Ar. is.) Bir şeyin özü.
z. (zübde-i kaza) 467a/5

zübdetü'l-küberāü'l-fihām: (Ar. is. tam.) İtibar sahibi kişilerin en seçkinleri.
z. 478b/9

ẕü'd-devletü'r-rāsiḫa: (Ar. is. tam.) Devletin din bilginlerinin seçkinleri.
z. 471b/3

Ẕü'l-celāl: (Ar. is.) Allah.
z. dan (ayine-i kadir-i kadir-i zü'l-celal) 474b/24
z. (teyid-i rehnümayi-i zül-celal) 470a/8

zümre: (Ar. is.) Topluluk, camia.
z.+sine 476b/25

Toplam kelime: 17174
Geçerli kelime: 17174
Geçersiz kelime: 0
Alt madde: 10256
Madde: 4506

ARAPÇA İBARELER DİZİNİ

alā külli şey'in ḳadīr: Her şeye gücü yeter. (Tebareke suresi 1. ayet)
v. 447b/8
ʿaleyh raḥmetü'r-raḥman: Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun!
a. 469b/11
ʿaleyhi'r-raḥme ve'r-rıḍvān: Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Allah ondan razı olsun!
a. 468b/13
ʿaleyhi'r-raḥmet-i ve'r-rıḍvān: Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Allah ondan razı olsun!
a. 447b/11
ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü'l-mennān: Rahmeti bol olan Allah'ın selamı onun üzerine olsun!
a. 474a/8
ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām: Selam ve salavat onun üzerine olsun!
a.+ıñ 467a/20
ʿaleyhi's-selām: Selam onun üzerine olsun.
a. 467b/1, 471a/12
a.+a 473b/4
ʿaleyhi's-selāmü'l-vedūd: Merhametli Allah'ın selamı onun üzerine olsun.
a. 464a/20
ʿaleyhimü's-selām: Selam onların üzerine olsun.
a.+ı 474a/3
ʿaleyhü efżalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmelü't-tehiyyāt: Hayır dualarının kusursuzları ve salavatın faziletlileri onun üzerine olsun!
a.+ı (478b/12)
bi-ināyetillāhi Teʿalā: Allah'ın yardımıyla.
b. 458a/11
celīlü'l-ḳadr: Kıymeti ulu olan.
c. ime(emr-i celilü'l-kadr) 472a/2
celle zikrihu: Kendisinden bahsetmek şeref veren, şeref olan.
c. 480a/19
daḫḫalehumullah: Allah onlara müdahale etti.
d. 467a/7
dāme faẓlühū: İyiliği, fazileti daim olsun.
d. 478b/10
dāme iḳbālühū: İkbali, bahtı devam etsin.
d. 471b/2
d.+ya 460a/19
edāmellāhu faẓāillehü: Allah onun faziletini daim kılsın!
e. 459b/24
elā inne hizballahi ve hümül ġalibūn: İyi bil ki, galip gelecek olanlar ancak Allah'ın taraftarlarıdır. (Mücadele suresi 22. ayet)
e. 479b/10
elem neşraḥleke ṣadrek: "Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" sözleriyle başlayan İnşirah suresi.
e. 467b/10
elḥamdülillāhilleẕi hedānā lihāẕā: Bizi bu yola hidayet eden Allah'a hamd olsun.
e. 468a/4
e. 480b/4
emṭernā ʿaleyhim meṭaren fe'nẓur keyfe kāne ʿāḳıbetü'l-mücrimīn: Onların üstüne bir azap yağmuru yağdırdık. Bak, suçluların akıbeti nasıl oldu.
e. 467b/17
e's-sābıḳūne's-sābıḳūn ulā'ike'l-muḳarrebūn: Yarışıp öne geçenler de öne geçmiş öncülerdir, işte onlar yakınlaştırılmış olanlardır.
e. 471b/23
el-ḫā'inu ḫā'if: Hain ve korkak.
e. 474b/13
el-ḥāletü heẕihi: Bu durumda.
e. 460a/6
enār-Allahu berāhīnehüm: Allah delillerini kavî kılsın.
e. 472a/6
enzelnā el-ḥadīda fīhi be'sun şedīdun: Kendisinde müthiş bir güç bulunan demiri yarattık.(ki insanlar faydalansın.)
e. 479a/20
eṣ-ṣulḥu ḫayr: Barış daima hayırlıdır.
e. 481a/5
eynemā tekūnu yüḍrikkümül-mevtü: (Her nerede olursanız olun) Ölüm size yetişir. (Nisa suresi 78. ayet)
e. 467b/19
in-şāa'llāhü teʿālā: Yüce Allah nasip ederse.
i. 451b/9
in-şāallāhü'l-melik: Allah nasip ederse.
i. 474b/16
in-şāallahü'l-melikü'l-fettāḥ: Kullarının işlerini açan Allah nasip ederse.

i. 474b/23

in-şāallahü'l-Eʿazz: En aziz olan Allah nasip ederse.

i. 460a/4, 460b/14

in-şāallahü'l-kerīm: Cömert, kerem sahibi Allah nasip ederse.

i.460a/10

i. 471b/15

imāṭatü'l-eẕā ʿani'ṭ ṭarīḳ: Sıkıntı veren şeylerin yoldan uzaklaştırılması.

i. 470b/5

indehü mefātiḥü'l-ġayb lā-yālemühā illā hüve: Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. (Enam suresi 59. ayet)

i.+ıñ 467a/20

inşāʾer-raḥmān: Allah isterse.

i. 458b/11

inşāʾül-eʿazz: Allah isterse.

i. 468a/9

iẕā erādellahu bi ḳavmin sūʾen felā meredde lehu: Ve Allah, bir kavme ceza vermeyi dilediği zaman artık onu reddedecek (kimse) yoktur. (Raʿd suresi 11. ayet)

i. 481a/18

izā ḳadarta ala adüüvvike fecʿali'l-afve şükren li'l-ḳudret: Düşmanına üstün gelirsen, üstün gelmenin şükrü olarak onu affet.

i. 481a/14

ḳātilūhüm yüʿaẕẕibhümüllahü bi eydiküm ve yuḫzihim ve yenṣurküm ʿaleyhim ve yeşfi ṣudūra ḳavmin müʾminīn: Onlarla savaşın ki, Allah sizin ellerinizle onları cezalandırsın; onları rezil etsin; sizi onlara galip kılsın ve mümin toplumun kalplerini ferahlatsın. (Tevbe suresi 14. ayet)

k. 467b/8

keṭayyü's-sicīl: Enbiya suresi 104. ayette de geçen bu tamlama defterlerin dürülmesi gibi bir anlam taşır.

k. 446a/7

lā meredde li ḳażāʾai Allahi ve lā muʿaḳḳıbe li-ḥükmihi: Allah'ın emrine (ölüme) karşı konulmaz, hiçbir şey de hükmünü geciktirmez.

l. 481a/20

la yeşidü'r-rihal illa ila selsetü mesacidi'l-mescidi'l-haram ve'l-aksa-ve-mescidi: (İbadet ve ziyaret etmek için) üç mescidden başka bir yere özel olarak yolculuk yapılmaz: Mescid-i Haram, Mescid-i Aksa ve benim mescidim. (Hadis)

l. 473b/1

lāzāle ke-ismihi ḫayr ve ḫayrü'l-ifhām ve iʿlām: Adı gibi hayırlı, hayırları anlatan ve açıklayan.

l. 471b/4

leḳaḍ naṣaraküm üllāhü fī mevāṭin keṣīraten: Şüphesiz Allah size çok yardım etti. (Tevbe suresi 25. ayet)

l. 467b/21

len yenfeʿakümü'l firāru in ferertum min-el-mevt: Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçarsanız firar size bir fayda sağlamaz. (Ahzab suresi 16. ayet)

l. 479a/19

len yenfeʿaküm el-firāru: Kaçmak onlara fayda vermez. (Ahzab suresi 16. ayet)

l. 467b/18

Men eẕā cārehu ve deḳḳallahu dārehu: Kim komşusuna eziyet ederse Allah onun kapısını çalar.

m. 470b/7

min indillāh:(Ar. zf.) Allah tarafından.

m.+dır 468b/6

min-Allāh:(Ar. zf.) Allah'tan, Allah tarafından.

m. 468a/15

min-allāhi'n-naṣru ve't-tevfīḳ: Yardım Allah'tandır.

m. 446b/10

naḫnü naḫküm bi'ẓ-ẓāhir: Biz zahire göre hareket ederiz.

n. 481a/16

naṣrun-min-Allāh: Yardım Allah'tandır.

n.+'da 464b/2

rażıya'llahu ʿanh: Allah ondan razı olsun.

r. 453b/15

sallallahü aleyhi vesellem: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun.

s. 471a/4

sübhanehu: Her türlü eksiklikten münezzeh (Allah).

s. (hakk-ı sübhanehu) 478b/11

sünnetullāh: Allah'ın koyduğu dini hükümler.

s. 452b/15

teʿyīdillāhü'l-melikü'ş-şamed: Hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın bir husus teyidi zımnında gösterdiği tecelliler.

m. 460a/18

ṭūba li-men ʿāşe saʿīden ve māte şehīden: Ne mutlu, mutlu yaşayıp da ölene!

t. 476b/21

tutil-mülke men teşaü ve tenziul-mülke mimmen teşaü: Mülkü dilediğine verirsin ve dilediğinden alırsın. (Al-i İmran suresi 26. ayet)

t. 447a/22

ve cāhidu fī-sebīlihi: ve O'nun yolunda cihat edin. (Mâide suresi 35. ayet)

v. 456a/2

vedana anke vizrak: Belini büken yükü üzerinden almadık mı? (İnşirah suresi 2. ayet)

v. 467b/11

ve'l hamdülillah rabbül'alemin ila yevmüddin ve's-salavatü ve's-selam ala muhammedin ve alihi ve sahbihi ecmain: Hamd, alemlerin rabbi ve din gününün sahibi olan Allah'a mahsustur. Salat ve selam, onun Resulü Muhammed Efendimize ve Hz. Muhammed'in evlat ve ıyaline, ashabına olsun.

v. 482b/25

ve'ṣ-ṣalavatü ve's-selām ʿalā ẖayri ẖalḳihi Muḥammed ve ālihi ve ṣaḥbihi ecmaʿīn: Salat ve selam Hz. Muhammed'in, onun hayırlı halkının, Evlat ve ıyalinin ve ashabının üzerine olsun.

yā eyyuhelleẕīne āmenūdẖulü fi's-silmi kāffeten ve lā tettebiʿū ẖuṭuvāti'ş şeyṭāni innehu leküm ʿadüvvün mubīn: Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslam'a) girin. Şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmendır. (Bakara Suresi 208. ayet)

y.454a/17

yevme yaġşahümül ʿaẕābü min fevḳihim ve min taḥt ercülihim: Azap, kafirleri üstlerinden ve ayaklarının altından bürüyeceği gün cehennem azabı onları kuşatmış olacaktır. (Ankebut suresi 55. ayet)

y. 480a/11

yevme yeffirü'l mer'ü min aẖihi ve ümmihi ve ebihi: O gün kişi, karedeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar. (Abese suresi 34 ve 35. ayetler)

y. 480a/12

ẕīde ḳadrühü: (Ar. ünlem) Kadri, itibarı çoğalsın!

z. 468a/9

ẕīde ʿulüvvihī: (Ar. ünlem) Büyüklüğü artsın!

z. 478b/9

KİŞİ ADLARI DİZİNİ

ʿAbdülvehhāb: Mısır evliyasından Abdülvehhab-ı Mısrî.
a.+'ı 451b/11

ʿAbdürrezzāḳ Beg: Dulkadiroğlu beyi Alaüddevle'nin kardeşi.
a. 448a/12

ʿAlāüd'devle: Tam adı Alaüddevle Bozkurt Bey'dir. Dulkadiroğlu beyi olan Alaüddevle, II. Bayezid'in kayınpederi, Yavuz Sultan Selim Han'ın dedesidir.
a. 447b/22
a.+'nüñ 447b/10
a. (irsal-i ser-i-'alaüddevle) 448a/13
a. 452a/16
a.+'nüñ 448a/10, 448a/14
a.+'ye 448a/7
a. 452b/3

Aḥmed: Yavuz Sultan Selim dönemindeki Halep sancak beyi.
a. 478b/9

Aḥmed Beg: (bkz. Karaçinoğlu Ahmed Beg.)
a. 450b/12, 475b/24

Aḥmed Beg: Yavuz Sultan Selim dönemindeki Zeriki hakimi.
a.457b/7

Aḥmed Beg Ensar: Yavuz Sultan Selim döneminde Musul kalesinin yöneticisi.
a.+'ıñ 459a/23

Aḫi Çelebi: Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde önemli hizmetlerde bulunmuş ünlü tıp bilgini ve âlim.
a. 469b/3

Ali Aġa:Dulkadiroğlu beyi Alaüddevle'nin hazinedarı.
a. 476b/25

Ali Beg bin Şehvar:
a. 464b/5

Ayas Aġa: Yavuz Sultan Selim'in Ridaniye savaşında görev alan yeniçeri ağası.
a.+yı 477b/22

Baḫtıbay: Çerkes emirlerinden bir bey.
b. 477a/1

Bâlî Aġa: Yavuz Sultan Selim döneminde görev alan yeniçeri ağalarındandır.
b. 455a/14, 455b/21, 457a/13, 476b/12

Balyemez: Yavuz Sultan Selim'in İran seferine katılan sekbanların başı olan Osman Ağa.
b.+'üñ 448b/26

Bedir Beg: Bohti kabilesi beylerinden olan, Çaldıran Savaşı'nda Osmanlılar'a destek vermiş Cizre beyi.
b. 455b/4
b.+'e 459a/24

Behram Aġa: Şah İsmail'in, Yavuz Sultan Selim'in huzuruna gönderdiği Ağa.
b. 460b/18

Bıyıḳlu Meḥemmed Beg: (bkz: Bıyıklı Mehemmed Paşa)
b.+'e 449a/21

Bıyıklu Meḥemmed Paşa: Yavuz Sultan Selim devri beylerbeylerindendir. O dönemlerde Osmanlı'nın eyaletlerinden olan Diyarbakır'a tayin olan ilk beylerbeyidir.
b. 447a/13, 453a/10, 453a/12, 454b/11, 454b/14, 455a/4, 456a/17, 462b/25, 464b/7
b.+'ya 446b/20, 453b/12, 459b/13, 461a/10

Canberd Ġazali: Mısır Memluk Devleti'nin son dönemlerindeki beylerindendir. Mısır'ın Osmanlı yönetimine girmesiyle birlikte Yavuz Sultan Selim tarafından Şam valiliğine getirilmiştir.
c. 476b/3, 477a/10, 480b/24, 482a/22
c.+'yi 481b/22

Canberdi: (bkz: Canberd Ġazali)
c. 471a/23, 472b/22, 472b/9, 478b/23
c. (itaat-kerden-i canberdi) 480b/14

Canberdi Ġazali: (bkz: Canberd Ġazali)
c. 472a/21, 478b/18
c.+'ye 471a/17
c. (canberdi gazali beg) 471b/1
c. (canberdi-i gazali) 482a/8, 473a/1

Cemşid Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Palu bölgesi korumakla görevli sipahi beyidir.

c. 450b/13, 453a/24
Cengiz: Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu.
c. 470a/2
Çerkes Ḥüseyin Beg: Çaldıran seferinden sonra, Yavuz Sultan Selim'in görevlendirmesiyle Harput'un çevresini ele geçiren bey.
ç.+'i 456a/18
Çerkes Murad Beg: Ridaniye Savaşı öncesinde, Yavuz Sultan Selim'in Tumanbay'a elçi olarak gönderiği tımar sahibi.
ç. 470a/25
Çerkes Yunus Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Antep bölgesinin hakimi.
ç. 476b/23
Çömlekcizade Kemal Çelebi: Mercidabık zaferi neticesinde Yavuz Sultan Selim tarafından Halep kadılığına getirilen zat.
ç.+'ye 466a/23
Çuḳa Sulṭan: Kelhuran bölgesinin hakimi, Safevî komutanı.
ç. ç. 455b/1, 457b/23
ç.+'ıñ 455b/5
Davud: İsrailoğulları hükümdarı ve kendisine Zebur indirilen peygamber.
d. 467b/1, 473b/4
d. (hazret-i davud) 464a/20
Davud Bey: Yavuz Sultan Selim döneminde Hizan ve çevresine hakim bey.
d. 457b/7
Dülbendī: Mercidabık Savaşı'nda Memlûk Devleti'ne destek veren Gazze nâibi.
d. 472b/24
Efrasiyab: Firdevsî tarafından yazılan Şehname adlı eserin karakterlerinden efsanevî kral ve Turan kahramanı.
e. (meydan-ı efrasiyab) 446b/10
Emir Seyyid Ahmed Kerkîkî: Yavuz Sultan Selim zamanındaki Kerkük beyi.
e.+'ye 459a/24
Erdebil oġlı İsmaʿil: **Şah İsmail.**
e. 460b/17
Erdebil oġlı: **Şah İsmail.**
e. 467a/6
Evranosoġlı: Yavuz Sultan Selim döneminde Kuds-i Şerif'in olduğu bölgeyi idare etmekle görevlendirilen bey.
e.+na 469a/14
Feraḥ Şad Beg: Akkoyunlu Devleti'nin kurucusu olarak addedilen Kara Yülük Osman Bey'in oğullarından Mehmed Bey'in kolundan gelen Akkoyunlu beyidir.
f. 476a/24
Ferhad Aġa: Mısır fethinden sonra başkaldıran Tumanbay'ın isyanının bastırılmasında görev alan bir bey.
f.+'yı 477b/22
Ferhad Beg: Antalya merkez olmak üzere kurulan Teke sancağı beyi.
f. 463b/22, 472b/20
Ġavri: (bkz. Ḳanṣu Ġavri)
g. 461a/14, 462a/13, 462a/7, 463a/12, 465b/1, 468a/19
g. (gavri-yi bedg-amel) 470b/4
g.'ye (canib-i gavri) 464a/17
g.+'den 463a/23
g.+'nüñ 462a/21, 465a/15, 466a/12
g.+'ye 463a/7
g.+'yi 465a/24
Ġazali: (bkz. Canberdi Ġazali)
g. (inhizam-ı gazali-yi çerkes) 472a/20
Güzelce Ḳasım Paşa: Hama valiliği, Mısır valiliği gibi görevlerden sonra, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Anadolu beylerbeyliği görevine atanan, devşirme usulü ile yetiştirilmiş paşa.
g.+'ya 468b/14
Ḫˇace oġlı Meḥemmed Paşa: (bkz. Pîrî Paşa)
h. 462a/25
Ḫˇace Yaḥya: Melik Halil Eyyubî'nin yandaşlarındandır.
h.+'ya 459a/5
Ḥacı Beg: Amasya'nın ele geçirilmesinde askerleri kumanda eden bey.
h. 449a/2
Ḥacı Rüstem: Yavuz Sultan Selim

zamanında Çemişkezek beylerindendir. Şah İsmail ile birlikte hareket edip Osmanlı Devleti'ne savaş açtığı için, Yavuz Sultan Selim tarafından idam ettirilmiştir.
h.+'üñ (hacı rüstem) 446b/12

Ḥafiẓ Meḥemmed İṣfehānî: İran'da yaşamış bir din âlimi.
h. 474a/6

Ḫalid Beg: Pazuki beylerinden Şehsüvar'ın oğlu olan ve tarihte Çolak Halid adıyla da geçen Kürt beyi. Yavuz Sultan Selim tarafından öldürtülmüştür.
h. 450a/10, 451b/23, 450a/21
h.+'iñ 450a/19

Ḫalid bin Velīd: Diyarbakır'ı fethederek Bizans İmparatorluğu'nun elinden alan Arap komutan.
h. 453b/14

Ḫalil Beg: Hısnkeyfā (Hasankeyf) hakimi olan bu bey, Eyyubi sülalesindendir.
h. 458a/6
h.+'iñ 458b/21

Ḫalil Eyyûbî: (bkz. Halil Beg)
h. 450b/2

Ḫalilü'r-raḥman: Allah'ın dostu adıyla anılan Hz. İbrahim.
h. 474a/8

Ḫalimî Çelebi: Yavuz Sultan Selim'in lalası.
h.+'nüñ 448b/10

Ḥasan Beg: Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan.
h. 449b/2

Ḥasan Can: Yavuz Sultan Selim Han'ın nedimi, sohbet arkadaşı, velî. Aynı zamanda Tacü't-tevârîh'in yazarı Şeyhülislam Hoca Sadeddin Efendi'nin babasıdır. 1567'de vefat etmiştir.
h. 469b/10
h.+'a 474b/13

Ḫayr Beg: Mısır Memlûk Devleti'nin son dönemdeki beylerindendir. Halep valisi olan Hayr Bey, Osmanlı Devleti için casusluk yapmış ve Mısır fethedildiğinde buraya vali olarak atanmıştır.
h. 465b/25, 471b/4, 482a/22, 482a/7

Ḫayrbay: (bkz. Ḫayr Beg)
h. 465a/1, 465b/20, 466a/5, 466a/8, 481b/22

Hersek oğlı Aḥmed Paşa: Yavuz Sultan Selim döneminde, 1506-1511 arasında kaptan-ı deryalık, 1515-1516 yılları arasında sarazamlık yapan devlet adamı.
h.+'ya 462b/16

Ḫüdāvirdi: Mercidabık Savaşı'nda Memlûk Devleti'ne destek veren İskenderiye nâibi.
h. 472b/24

Ḥüsam Paşa: Yavuz Sultan Selim'in Mısır fethinde görevlendirdiği veziri.
h. 474b/7
h. (maktul-i hüsam paşa) 474b/6

Ḥüseyin Beg: Çaldıran Savaşı sonrasında babası Hacı Rüstem'in hakimiyetindeki toprakları Yavuz Sultan Selim'den isteyen ve Çemişkezek hakimi olan bey.
h. 455a/18, 460b/17
h.+'e 458a/4, 459a/5

Ḥüseyin bin Mir Meḥemmed: Hasankeyf kalesini yöneten Süleyman Bey'in muhafızlarındandır.
h. 458b/18

Ḥüseyin Can Beg: Şah İsmail'in yeğeni.
h. 457b/21

Ḫüsrev Paşa: Yavuz Sultan Selim döneminde Karaman beylerbeyi.
h. 455b/13, 455b/17, 457b/1, 458b/2, 464b/13
h.+'yı 455a/11

İdris: (bkz. Mevlâna İdris-i Bidlisî)
i. (davet-i idris-i bidlisi) 461a/5

İdris-i Bitlisî: (bkz. Mevlana İdris-i Bitlisî) Diğer şekillerden farklı olarak "t"ile yazılmış.
i. 474a/2

ʿİsa Beg oğlı Meḥemmed Beg: Yavuz Sultan Selim'in Gazze bölgesinin yönetimiyle görevlendirdiği zat.
i.+'i 469a/17

ʿİsa Begzāde Meḥemmed Beg: (bkz. ʿİsa

Beg oġlı Meḥemmed Beg)
i. 472b/21
İsḥaḳ: Hz. İbrahim'in Hz. Sare'den olan oğlu.
i. (hazret-i ishak) 474a/3
İskender: M.Ö. 336-M.Ö. 323 yılları arasında Makedonya kralı olan tarihteki en büyük imparator.
i. 470a/1
i. (sipah-ı padişah-ı iskender-hısal) 456a/8
İskender Paşa: Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Savaşı sırasında Piri Mehmed Paşa'dan sonra gelen ikinci veziridir. İran seferine engel olduğu gerekçesiyle boynu vurdurulmuştur.
i. 448b/12, 448b/15
i.+'nuñ 448b/26, 448b/26
İskender Paşa oġlı Muṣṭafa Beg: Yavuz Sultan Selim'in Trablus-ı Şam bölgesini yönetmekle görevlendirdiği bey.
i.+'e 469a/13
İsmaʿil: (bkz. Şah İsmaʿil)
i. 461b/20
i.+'i 470b/2
Ḳanażal Sulṭan: Yavuz Sultan Selim dönemindeki Bağdat valisi.
k. 457b/22
Ḳanṣu: (bkz. Ḳanṣu Ġavri)
k. 463a/24
Ḳanṣu Ġavri: 1501-1516 yılları arasındaki Memlûk hükümdarı.
k. 458b/10, 462a/10, 464b/20
k.+'den 447a/6
k.+'nüñ 469b/19, 474a/23, 475a/10
k.+'ye 448a/17
Ḳapucıbaşı Behram Aġa: Osmanlı Devleti'nde saray kapıcılarının başında bulunan bir subay.
k. 448b/ek satır
Ḳara Ḫān: Ustacalu Mehemmed Han'ın kardeşi olan bu zat, Şah İsmail'e Osmanlı ile yaptığı mücadeleler sırasında destek vermiştir.
k. 451a/11, 451b/20, 452a/14, 453b/7, 457a/10, 457a/16, 457b/13, 457b/20, 457b/24
k.+'a 451a/8, 455b/10, 458a/2
k.+'ıñ 453b/9, 455a/24, 458a/17, 458b/5, 463a/1
Ḳaraca Paşa: Mercidabık Savaşı sonunda göreve getirilen ilk Halep beylerbeyi.
k.+'ya 466a/22, 478b/7
k.+'yı 462b/9
Ḳaraçin oġlı Aḥmed Beg: Bıyıklı Mehemmed Paşa'nın,Yavuz Sultan Selim'in isteği üzerine Kemah'ı fethetmesinden sonra, sancak haline getirilen Kemah'ın yöneticisi olmuştur.
k. 457b/2
k. 455a/20
k.+'i 447a/24
k. 459a/15
Ḳasım Beg: Günümüzde Diyarbakır sınırları içinde yer alan Eğil kalesinin, Çaldıran Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'ne katılmasını sağlayan, tarihte "Lala Kasım" adıyla bilinen bey.
k. 450b/11, 453a/23, 457b/6
Ḳorkmaz oġlı Meḥemmed Aġa: Hama bölgesinin ulubeyi.
k.+'nuñ 471b/5
Meḥemmed: (bkz. Bıyıklı Mehemmed Paşa)
m. 460a/19
Meḥemmed Aġa: Karaca Bey'in oğludur, Memlûklular tarafından Elbistan valiliğine tayin edilmiştir.
m.+'yı 456a/20
Meḥemmed Çelebi: (bkz. Meḥemmed Aġa)
m. 457a/4
Meḥemmed Paşa: (bkz. Bıyıḳlı Meḥemmed Paşa)
m. 453a/19, 453a/25, 454b/23, 455a/9, 456a/22, 456b/1, 456b/14, 456b/19, 456b/25, 457a/20, 457a/23, 457a/7, 457b/25, 458b/13, 458b/2, 459a/12, 459a/17, 459a/23, 461a/11
m. 455b/16 (su-yı tedbir-i mehemmed paşa)
m.+'ya (kuy-ı mehemmed paşa) 456b/16
m.+'nuñ 456a/15, 456b/21

m.+'ya 453a/25, 453b/2, 453b/6, 454b/7, 456b/7, 466b/19
m.+'yı 453a/13, 454b/18

Meḥemmed Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Sason bölgesinin hakimi.
m. 450b/6, 457b/5

Melik Ḫalil: (bkz. **Melik Ḫalil Eyyûbî**)
m. 454b/17, 454b/4, 459a/8

Melik Ḫalil Eyyûbî: Çaldıran zaferinden sonra Hısnıkeyfa kalesinin yönetimiyle görevlendirilen bey.
m. 454a/13, 457b/5
m.+'ye 458b/20

Mevlana: (bkz. Mevlana İdris-i Bitlisî)
m. 451a/17, 453a/9, 454a/11, 467a/5
m. (mevlana-yı mezbur) 461a/18, 473b/21
m. (mevlana-yı muma-ileyh) 473a/25
m. (mevlana-yı müşarü'n-ileyh) 449a/18, 451a/16
m. (nesaih-i-mevlana) 454b/1
m.+'ya 474a/13
m.+yı 461b/5

Mevlana İdris: (bkz. Mevlana İdris-i Bitlisî)
m. 450a/3, 451b/25, 453a/19, 453a/2, 453a/23, 454b/16, 454b/4, 455a/9, 457b/3, 459a/4, 459a/7, 459b/16, 459b/24, 461a/11, 461a/16, 461a/21, 465a/20, 474a/12, 474b/15
m.+'e 451b/7, 452a/7, 473a/23
m.+'i 452b/4

Mevlana İdris-i Bidlisî: Yavuz Sultan Selim döneminde Kazaskerliğe yükseltilen tarihçi, Heşt Behiş adlı eserin müellifi.
m. 446b/17, 449a/14, 454a/9

Molla İdris: (bkz. Mevlana İdris-i Bitlisî)
m. 451a/17, 452a/9, 455a/4, 455b/23, 458b/4, 459a/9
m.+iñ 461b/4
m.+'e 452a/19, 453a/5

Muḥammed: Pazuki aşireti beylerinden Halid Bey'in kardeşi.
m. 450a/21

Muḥammed: İslam dininin peygamberi, Hz. Muhammed.
m. 452b/14,

Muḥammed Bedaḫşî Ḥażretleri: Şam'da yetişmiş olan büyük velîlerdendir. Yavuz Sultan Selim, Ridaniye seferinde kendisini ziyaret etmiş ve ondan akıl almıştır.
ş.+ni 469b/1

Muṣṭafa Çelebi: Yavuz Sultan Selim döneminde, Anadolu'daki zeamet işlerine bakan defter kethüdası.
m. 481a/17

Muṣṭafa Paşa: Yavuz Sultan Selim dönemindeki Rumeli beylerbeyi.
m. 464b/10, 482a/7
m.+'yı 477b/21, 481b/21

Müstansır oġlı: Yavuz Sultan Selim tarafından Safed'i yönetmekle görevlendirilen bey.
m.+na 469a/15

Naṣuḥ Ġazi: Mercidabık Savaşı'nda, Şah İsmail'in yandaşı Kara Han'ın başını kesen savaşçı.
n. 458a/3

Niẓamüddin: Tımar defterdarlığı yapan bir memur.
n.+'i 453a/15
n. 456b/16

Nuri Beg: Gazze Savaşı'nda yer alan komutanlardan biri.
n. 476b/24

Orhan Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Arabgir bölgesinin hakimlerinden olan bir bey.
o. 457b/9

Pîr Ḥüseyin Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Çemişgezek hakimi.
p. 446b/12, 457b/9

Pîrî Beg: Ruha kalesini Araplar'ın elinden alan Osmanlı beyi.
p.+'e 459a/17, 459a/22

Pîrî Paşa: Yavuz Sultan Selim iktidarının son yıllarında, Kanuni Sultan Süleyman'ın ilk yıllarında sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamı.
p. 448b/10
p.+'nuñ 448b/ek satır, 448b/ek satır
p.+'ya 462b/17

p.+'yı 462b/7
Ramażan oġlı Maḥmud Beg: Misis ve Adana bölgelerinde kurulmuş olan Ramazanoğulları beyliğinin Yavuz Sultan Selim dönemindeki yöneticisidir. Mercidabık Savaşı'nda ordunun sağ kolunda Yavuz Sultan Selim'e destek vermiştir.
r. 464b/6, 476b/22, 476a/24
Şaru Ḳaplan: Dulkadiroğulları beyi Alaüddevle'nin oğlu.
s. 457a/4
s.+'ı 456a/20
Sekbanbaşı Balyemez: (bkz. Balyemez)
s. 448b/ek satır
Sekbanbaşı Balyemez Aġa: (bkz. Balyemez)
s.+'yı 448b/13
Seyyid Ahmed Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Kerkük bölgesinin hakimi.
s.+'i 455b/4
Seyyid Ali-yi Naṣîbînî: Mardin Kalesi'nin beylerindendir.
s.+yi 454b/2
Seyyid Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Suran bölgesinin hakimi.
s. 450b/18
Sibay: Mercidabık Savaşı'nda görev alan Şam nâibi.
s. 464b/25, 465b/5
Sinan Aġa: Silahtarlar ağası rütbesinde bir devlet adamı.
s. 455a/14, 455b/21, 457a/13
Sinan Paşa: Yavuz Sultan Selim döneminde vezir-i azamlık görevini yürüten devlet adamı. Ridaniye Savaşı'nda şehit olmuştur.
s. 447b/20, 447b/21, 448a/23, 448a/3, 461b/22, 465a/10, 471a/12, 471a/15, 472a/25, 473a/4, 473a/8, 474a/17, 475a/18, 475b/23, 476a/23, 476b/3, 476b/8, 478b/20, 478b/25, 479a/16, 479b/2
s.+'dan 447b/22
s.+'nuñ 472a/23
s.+'ya 476b/13
s.+'yı 447b/18, 471a/9
Sultan Abdullah Paşa oġlı Abdi Çelebi: Yavuz Sultan Selim dönemindeki devlet adamlarındandır.
s.+'ye 466a/24
Sulṭan Bayezid Ḫan: Osmanlı Devleti'nin sekizinci padişahı, Fatih Sultan Mehmet'in oğlu, Yavuz Sultan Selim'in babasıdır.
s. 447b/10, 468b/12
Sulṭan Selim: (bkz. Sulṭan Selim Ḫan)
s. (ez-dergeh-i sultan selim) 455a/6
Sulṭan Selim Ḫan: Osmanlı Devleti'nin 1512-1520 yılları arasında görev alan dokuzuncu padişahı. II. Bayezid'in oğlu.
s. 449a/19, 449b/24
s.+'ıñ 477a/9
Sulṭan Süleyman Ḫan: Yavuz Sultan Selim'in oğlu, dokuzuncu Osmanlı padişahı. Kanûnî Sultan Süleyman adıyla bilinir.
s. 468b/14
Sulṭan Süleyman Ḥażretleri: (bkz. Sulṭan Süleyman Ḫan)
s.+ni 462b/14
Sulṭan Ṭumanbay: (bkz. Ṭumanbay)
s.+'uñ 482a/9
Süleyman: Kur'an-ı Kerim'de nebî olarak zikredilen İsrail Krallığı'nın üçüncü kralı.
s. (hazret-i süleyman) 473b/4
Süleyman Beg: Kara Han ve Ustacalu Mehemmed Han'ın kardeşi.
s. 458b/16, 458b/5
s.+'iñ 458b/18
Şadi Paşa: Yavuz Sultan Selim dönemindeki Sivas beylerbeyi.
ş. 453b/5, 454b/12
ş.+'nuñ 454b/11, 455a/8
ş.+'ya 454b/21
Şah İsmaʿil: Safevî Devleti'nin ilk hükümdarı. Safevî hanedanının kurucusu.
ş. 455a/22, 458b/6, 462a/9
ş.+'den 455a/3
ş.+'e 458a/20
ş.+'in 458a/17, 458b/21
Şah Veled Beg Süleymânî: Günümüzde

Diyarbakır'ın bir ilçesi olan Kulp bölgesinin hakimi Emir Diyadin'in yeğeni.
ş. 457b/8

Şehsüvar oġlı: (bkz. Şehsüvar oġlı Ali Beg)
ş.+nı 447b/20

Şehsüvar oġlı Ali: (bkz. Şehsüvar oġlı Ali Beg)
ş. 475b/24

Şehsüvar oġlı Ali Beg: Dulkadiroğlu beyi Şehsüvar'ın oğlu. Çaldıran ve Ridaniye Savaşları'nda gösterdiği başarılardan dolayı Kayseri ve Bozok sancaklarının yönetimine getirilmiştir.
ş. 482a/6
ş.+'e 448a/23
ş.+'i 481b/22
ş. 476a/23

Şehvār oġlı: (bkz. Şehsüvar oġlı Ali Beg)
ş. 447a/7

Şeref Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Bitlis hakimi.
ş. 450a/18, 450a/9, 458a/6, 459a/2
ş.+iñ 450a/10

Şeref Ḫan: (bkz. Şeref Beg)
ş. 451b/24

Şeyḫ Ḥażretleri: (bkz. Muḥammed Bedaḫşî Ḥażretleri)
ş. 469b/2
ş.+nden 469b/2

Tacizâde Cafer Çelebi: II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde kazaskerlik, nişancılık gibi makamlarda görevlendirilmiş olan bu devlet adamı 1515'te askeri itaatsizliğe sevk etmesinden dolayı idam ettirilmiştir.
t. 448b/ek satır
t.+'yi 448b/13, 448b/ek satır

Teymur: Büyük Timur İmparatorluğu'nun kurucusu, batıda bilinen adıyla Timurlenk.
t. 470a/4
t. (teymur-ı bi-nur) 446b/24
t. (teymur-ı gürgan) 447a/2

Ṭumanbay: Mısır Memlûkluları'nın son hükümdarı, Sultan Kansu Gavri'nin yeğeni.
t. 469b/22
t. (tumanbay-ı hire-rey) 470b/14
t.+'ı 469b/20
t. 462a/18, 471a/15, 475b/4, 477a/23, 477a/8, 477b/16, 478b/17, 479b/22, 480a/24, 481b/18, 482b/12
t. (sultan-ı mısır tumanbay) 476a/25
t. (taleb-i afv-ı tumanbay) 481a/10
t. (tumanbay-ı bed-rey) 480b/16, 481a/11
t. (tumanbay-ı münafik) 481a/23
t. (zikr-i ber-dari-yi tumanbay-ı şum) 482a/16
t.+'a 470a/24, 481b/17
t.+'ı 482a/18
t.+'ıñ 477a/18, 477b/8, 478a/12, 478a/23, 481b/20

Ṭurmuş Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde Ruha bölgesinin hakimi.
t.+'i 451a/9

Ṭurmuş Ḫan: Çaldıran Savaşı'nda Şah İsmail'in ordusunun sağ kolunu yöneten ünlü kumadanı Şamlı Durmuş.
t. 457b/22

Ustacalu Meḥemmed: (bkz. Ustacalu Meḥemmed Ḫan)
u. 450b/3
u.+'iñ 450b/5

Ustacalu Meḥemmed Ḫan: Şah İsmail'e çok yakın kumandanlardan biridir. Çaldıran Savaşı'nda Şah İsmail'in ordusunun sol kanadını yneten Diyarbakır valisi.
u.+'a 449b/21
u.+'ıñ 451a/8

Ürkmez: Çerkes emirlerinden bir bey.
ü. 477a/1

Üveys: Pazuki aşireti baylerinden Halid Bey'in kardeşi.
ü. 450a/21

Ya'ḳub: Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerdendir. Hz. Yakup, Hz. İshak'ın ve o da Hz. İbrahim'in oğludur.
y. 471a/11, 474a/3

Yegan Beg: Hemedan bölgesinin hakimi olan Safevî komutanı.

y. 455b/1
y.+'iñ 455b/5
Yıldırım Ḫan: (bkz. Sulṭan Bayezid Ḫan)
y. 447a/2
y. (huddam-ı yıldırım han) 446b/25
Yigid Aḥmed: Yavuz Sultan Selim ve Bıyıklı Mehemmed Paşa'ya, Diyarbakır'ın ele geçirilmesinde yardımcı olan Diyarbakırlı bir zat.
y. 451a/25, 451b/1
Yunus Beg: Yavuz Sultan Selim döneminde ʿAyntab hakimi.
y. 463a/23, 463a/25
Yunus Paşa: Yavuz Sultan Selim saltanatında 23 Ocak 1517-13 Eylül 1517 tarihleri arasında sadrazamlık yapmış devlet adamı.
y. 465a/10, 465b/21, 466a/4, 475b/25, 479a/17, 479b/6
y.+'ya 466a/3
y.+'yı 477b/21
Yusuf: Hz. Yakup'un oğlu, Kur'an-ı Kerim ve Tevrat'ta adı geçer.
y. 474a/3
Zeynel Paşa: Yavuz Sultan Selim döneminde görev alan Anadolu beylerbeylerindendir.
z. 464b/12
Zeyrekzade: (bkz. Zeyrekzade Mevlana Rükneddin)
z. 448b/ek satır
Zeyrekzade: (bkz. Zeyrekzade Mevlana Rükneddin)
z. 463a/17
Zeyrekzade Mevlana Rükneddin: Yavuz Sultan Selim döneminde Rumeli kazaskeri.
z.+'i 462b/8
Zeriḳî Aḥmed Beg: (bkz. Aḥmed Bey)
z. 450b/9

YER ADLARI DİZİNİ

Adilcevaz: Van Gölü'nün kıyısında kalan, günümüzde Bitlis'e bağlı bir ilçe.
a. 451b/22, 453b/3

ʿAdiliyye: Kahire'nin kuzeydoğusunda bulunan bir yer. Yavuz Sultan Selim, Ridaniye Savaşı'nda buraya karargah kurmuştur.
a. 475b/5

Aḫlaṭ: Van Gölü'nün kuzeybatı kıyısında, günümüzde Bitlis'in bir ilçesi.
a. 450a/13, 451b/23
a.+'dan 452a/1

Amasiyye: Orta Karadeniz bölgesinde bulunan, günümüzde adı Amasya olan il.
a. 453b/5
a.+'de 446b/19, 448b/10, 449a/19
a.+'den 449b/7
a.+'ye 451a/16
a. 451b/16
a. (mahruse-yi amassiyye) 449a/1

Āmid: Diyarbakır'ın Bizans dönemindeki adı.
a. 449b/24, 449b/25, 451a/19, 451a/6, 452a/13, 452a/14, 455b/12, 456a/23, 456b/2
a. (Āmid-i mahruse) 452b/18
a. (ehl-i Āmid) 451a/14
a. (hıfz-ı Āmid) 455b/20
a. (hisar-ı Āmid) 450b/24
a. (şehr-i Āmid) 453b/12
a. (teshir-i Āmid) 454a/8
a. (zabt-ı Āmid) 449b/15
a. (zikr-i feth-i Āmid) 453b/10
a. 'de (mahruse-yi Āmid) 449b/20
a. 'e (ehl-i Āmid) 450a/1, 451a/13
a. 'e (mahruse-yi Āmid) 449b/12, 454b/15
a. 'iñ (ehl-i Āmid) 453b/11
a. 'üñ (mahruse-yi Āmid) 449b/15
a.+'de 455a/1, 456a/14
a.+'den 455a/24
a.+'e 455a/16, 455b/11, 455b/9, 456b/20, 457a/1, 457a/14
a.+'i 453a/16, 453a/21, 453b/4

ʿİmadiye: Hakkari civarında bir bölge.
a. (müluk-ı İmadiye) 450a/5

Āmid ḳalʿası: Āmid kalesi. Diyarbakır'da yer alan tarihi kale.
a. 450b/12
a.+'na 454b/24
a.+na 453a/11
a.+nı 451a/12, 453a/6
a.+nuñ 451a/11

Antaḳya: Anadolu'nun güneyinde, Asi nehrinin bulunduğu kısımda yer alan, günümüzde Hatay ilinin merkez ilçesi.
a. 468a/1

Arabgir: Günümüzde Malatya iline bağlı, Malatya'nın kuzeyinde bulunan ilçe.
a. (hükkam-ı arabgir) 457b/9
a.+e 459b/3

Aras nehri: Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesinde, Bingöl Dağları'nın Erzurum il sınırları içinde kalan kuzey yamaçlarından doğan nehir.
a. 446a/23

ʿAriş: Gazze yakınlarında bir bölge.
a. 472a/21

ʿAṣi: Lübnan Bekaa Vadisi'nin doğusundan doğup Hatay topraklarından Akdeniz'e dökülen nehir.
a. (nehr-i asi) 468b/8

Ataḳ: Zırkanlı Mir Mahmud oğlu Ahmed Bey tarafından Diyarbakır'da kurulan Kürt beyliği.
a. 457b/8

Aṭana: Adana.
a. 476a/24, 476b/22

ʿAyntab: Gaziantep'in eski adı.
a. 463a/23, 466b/25, 468a/1, 476b/22
a.+'a (nevahi-i ayntab) 463b/21
a.+'a 463a/25
a.+'dan 463b/1

ʿAynü'ṣ-ṣafa: Gazze'nin doğusunda bir bölge.
a. 474a/17

Azerbaycan: Güney Kafkasya'da yer alan, Türkiye'nin komşusu devlet.
a. 449a/9, 455b/3
a. (tefasil-i ahval-i azerbaycan) 452a/11
a.+'a 451a/2, 459a/8
a.+'dan 452b/17

a.+'ıñ 452b/8
a.+ı 446a/6

Babü'z-züveyle: Mısır'da Kahire civarında bir yer adı.
b.+de 482b/23

Baġdad: Mezopotamya'nın ortasında, Dicle ırmağının iki yakası üzerinde yer alan, günümüzde Irak'ın başkenti olan şehir.
b. 449a/9, 452b/7
b. (vali-i bagdad) 455a/25
b. (vali-yi bagdad) 457b/22
b.+'a 455b/2

Boḫti: Musul yakınlarında bir bölge.
b. 450b/16
b.+'ye 459a/24

Balat ḳapusı: Fatih Sultan Mehmed'in vakfiyelerinde de rastlanan ve günümüze gelemeyen bu kapının Blachernai Sarayı'nın kapılarından biri olduğunu Hammer yazmaktadır. Haliç kıyısında, Ayvansaray ile Fener arasındaki bölgeye verilen addır.
b. 448b/24

Bayburd: Doğu Karadeniz bölgesinde bulunan Türmen ve Çepnilerin yaşadığı bölge.
b. 446b/19, 449a/19
b. (hakim-i bayburd) 449b/6
b.+'da 453a/10

Beʿalbek: Trablus yakınlarında bir dağ.
b. (kuh-sitan-ı bealbek) 465a/5

Behisni: Adıyaman'ın bugün Besni olarak bilinen ilçesi.
p. 466b/25, 467b/25

Beradust: Azerbaycan sınırlarında yer alan, Kürtlerin bulunduğu bir bölge.
b.+'dadır (tasarruf-ı ümera-yı beradust) 450a/5

Besni: Günümüzde Adıyaman'ın bir ilçesi.
s. 467b/25

Beyre: Bugün Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı Beyre köyü.
b. 466b/25

Bidlis: Bitlis'in metinde geçen diğer şekli.
b. 451b/21
b.+'de 452a/10

Birecik: Güneydoğu Anadolu bölgesinin Orta Fırat bölümünde, Şanlıurfa iline bağlı merkez ilçe.
b. 457a/18, 458b/2, 459b/2

Bitlis: Doğu Anadolu bölgesinde, Van gölünün batısında bulunan il.
b. 450a/25,451b/23, 451b/24, 457b/7
b. (kala-yı bitlis) 450a/9

Birketü'l-Ḥac: Kahire'ye çok yakın bir mevki.
b. 475b/19
b.+'dan 476a/5

Bozoḳ: Yozgat ve civarının Osmanlı Devleti dönemindeki adı.
b.+'ı 447a/7

Bucaḳ: Bugün Burdur sınırları içinde yer alan bir bölge.
b. 463a/19

Buḥayre: Mısır'ın kuzeybatısında bir il.
b. 482a/5

Bulaḳ: Kahire'nin kuzeyinde yer alan bir bölge.
b. (be-yurt-ı cezire-yi bulak) 480b/13
b. (cezire-yi bulak) 479b/19
b. dan (mamure-yi bulak) 477b/2
b.+ne (bulak ceziresi) 478a/25

Burusa: Bursa.
b.462b/15, 463b/22

Bühtan: Günümüzde Şırnak'ta yer alan bir bölge.
b. 455b/4
b. (memleket-i bühtan) 450a/6

Cavşaḳ: Günümüzde Şanlıurfa'ya bağlı bulunan bir köy.
c. 454a/1
c.+'a 454b/17
c.+'da 454a/6
c.+'dan 454a/14, 454b/13

Cebel-i Muḳattab: (bkz. Muḳattam)
c. 475b/17
c.+'a 477a/7

Cebel-i Muḳaṭṭam: (bkz. Muḳattam)
c.+'dır 476a/8

Çapakçur: Bingöl'ün eski adı.
ç. 451a/12
ç.+'a 453b/3
ç. (çapakçur kalası) 453a/22

Çemişgezek: Günümüzde Tunceli iline

bağlı ilçe.
ç. 453a/24, 457b/9, 458a/4
ç. (aksa-yı çemişgezek) 459b/3

Çermük: Günümüzde Diyarbakır'ın bir ilçesi.
ç. 458b/2, 459a/14

Çoban Köprüsi: Erzurum da yer alan bir bölge.
ç. 446a/24

Darende: Günümüzde Malatya'ya bağlı bir ilçe.
d. 466b/24, 467b/24

Dede Ḳarġın şahrāsı: Mardin civarında, Koçhisar yakınlarında bir bölge.
d.+na 457a/21

Dicle: Türkiye'den doğan ve pek çok kolu olan nehir. Doğu Anadolu'dan doğar, Basra Körfezi'ne dökülür.
d.+'ye 456a/23, 457a/5

Dimeşḳ: Günümüzde Suriye'nin başkenti olan Şam'ın eski adı.
d. 465b/5
d. (azim-i dimeşk) 468b/20
d. (derun-ı şehr-i dimeşk) 471a/7
d. (ehali-yi dimeşk) 468b/24
d.+'de (mahruse-yi dimeşk) 461b/6
d.+'de (zahir-i şehr-i mahruse-yi dimeşk) 468b/23
d.+'de 468a/18, 469b/13
d.+'e 465b/22, 469a/5

Dimetoḳa: Yunanistan'da bir belde.
d. 460b/23

Divrigi: Doğu Anadolu bölgesinde yer alan, günümüzde Sivas'ın bir ilçesi.
d. 466b/24, 467b/24

Diyarbekir: Türkiye'de bulunan Diyarbakır ilinin eski adı.
d. 449a/9, 452b/7, 454a/22, 454b/10, 457a/19, 458b/10, 458b/24, 460a/13, 460a/19, 460a/3, 461a/12, 461a/9, 462b/25, 463a/2, 464b/7, 466b/19
d. (ekser-i kıla-ı diyarbekir) 461a/8
d. (fütuh-ı diyarbekir) 459b/7
d. (hakim-i diyarbekir) 455a/24
d. (mir-i miran-ı diyarbekir) 459b/13
d. (ümera-yı diyarbekir) 464b/8
d.'e (ümera-yı diyarbekir) 459b/9
d.'e.+ (memalik-i diyarbekir) 449b/11
d. 'iñ (vilayet-i diyarbekir) 453b/13
d.+'de 461a/16
d.+'e 461b/23
d.+'de 458b/1
d.+'e 453a/14, 453b/4, 461a/15, 462a/4
d.+'i 451a/9
d.+'iñ 451a/7, 459a/25

Eblaḳ: Şam'da ünlü bir saray.
e. (kasr-ı eblak) 469a/5

Ebu'l-bis: Günümüzde Mısır'ın Şarkiye kentine bağlı bir yer.
e. 475b/3

Edirne: Türkiye'yi Avrupa'ya bağlayan yol üzerinde bulunan bir il.
e. 461a/4, 462b/14, 467a/5
e.+'ye (mahruse-yi edirne) 449a/5

Egil: Günümüzde Diyarbakır'a bağlı bir ilçe.
e. 457b/6

Egil Ḳal'ası: Günümüzde Diyarbakır'ın Eğil ilçesinde bulunan Asurlulardan kalma kale.
e.+n 450b/11

Elbistan: Günümüzde Kahramanmaraş'a bağlı bir ilçe.
e. 452a/15, 463a/6
e.+'a 447b/21, 462a/2, 467a/11

Elmalu: Günümüzde Erzincan'ın Kemah ilçesine bağlı bir köy.
e.+ya 447a/12

Engüriyye: Ankara'nın Acem dilindeki adı.
e. 463b/19

Engürüs: Macaristan'ın eski adı.
e. 449a/1

Erbil: Günümüzde Irak'a bağlı bir şehir.
e. 450b/18, 459b/3

Erciş: Asurlulardan kalma bu antik bölge, günümüzde Van'a bağlı bir ilçedir.
e. 451b/22, 452a/2

Erdebil: İran'ın kuzeyinde yer alan eyalet.
e. (rufaza-ı erdebil) 470b/1

Erġani: Günümüzde Diyarbakır'ın bir ilçesi.
e. 458b/1, 459b/2
e.+'de 451a/10
e.+'ye 455a/16

Erzincan: Türkiye'de bir il.

e. 446b/18, 446b/20, 449a/19
e. (memalik-i erzincan) 448b/21
e. (müstahfızan-ı erzincan) 449a/24
e.+'a 449a/23
e.+'da 449b/3, 453a/25
Eşni: Van dolaylarında bir bölge.
e. 459b/3
Feke: Türkiye'nin güneyinde, İç Toroslara doğru uzanan bir bölgede kurulmuş olan, günümüzde Adana ilinin bir ilçesi.
f. 467b/25
Fırat: Türkiye'de bir nehir.
f. (ab-ı fırat) 447a/1
f.'da (maber-i fırat) 463a/5
f.+'ı 462a/1
Fil Çayırı: Bir rivayete göre padişahların sefere çıkmadan çadır kurdurduğu, bugün İstanbul'un Eyüp ilçesi taraflarında eski bir bölge.
f. 461b/20
Firengistan: Frenklerin oturduğu memleket, Avrupa.
f.+'dan 479a/8
Ġalata: Günümüzde İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde bir semt.
g. 448b/24
g.+'nuñ 468b/16
Ġazze: Filistin'in güneybatısında bulunan şehir.
g. 469a/18, 471a/10, 471a/14, 471a/19, 472a/22, 472b/24, 473a/3, 475a/14, 476b/2, 478b/18, 478b/21
g.+'de (mahruse-yi gazze) 478b/25
g.+'de 473a/3, 474a/23, 475a/9
g.+'den 471a/22, 473a/11, 474b/8
g.+'nüñ 469b/23, 474a/16
g.+'ye 474a/15
Gerger: Günümüzde Adıyaman'a bağlı bir ilçe.
g. 466b/25, 467b/25
Gökmeydan: Halep'e yakın bir bölge. Günümüzde Hatay'a bağlıdır.
g.+'a 466a/18
Göksun ovası: Kahramanmaraş'ta Toros Dağları'nın uzantası olan, sıra dağların ortasında bulunan ova.
g.+'nda 448a/14
Göksun şaḥrası: Kahramanmaraş'ta Toros Dağları'nın uzantası olan, sıra dağların ortasında bulunan ova.
g.+ndan 448a/3
Hacuki: Diyarbakır'da bir bölge.
h. (ümera-yı hacuki) 457b/8
Ḫafiḳayn: Mısır'da bir kasabanın adı.
h. 475b/4
Ḥaleb: Suriye'de bir kent.
h. 458b/12, 458b/13, 466a/17, 466a/21, 466b/22, 468a/2, 470a/10, 474b/3, 478b/9
h. (be-yurt-ı sahra-yı haleb) 468a/13
h. (mahruse-yi haleb) 478b/10
h. (melikü'l-ümera-yı haleb) 465a/1, 466a/1
h. (müteveccih-i savb-ı haleb) 463a/22
h. (naib-i haleb) 482a/7
h. (vali-i haleb) 478b/7
h. (zikr-i ganaim-i haleb) 466a/24
h. 'de (bazar-ı haleb) 465b/13
h. 'den (amal-i haleb) 463b/20
h. 'dir (kurb-ı haleb) 465b/19
h.+'de 463a/7, 463b/6
h.+'den 464a/20, 467b/1, 468a/23
h.+'e 463b/1, 463b/24, 465b/9, 467a/13
h.+'iñ 465b/16
h. (zikr-i teshir-i kala-yı haleb-est) 466a/16
h. (suret-i fethname-yi halebü'ş-şehba) 467a/2
Ḥaleb Ḳal'ası: M.Ö. 3000'li yıllara kadar uzanan kale.
h.+na 465b/20
Ḥama: Suriye'nin batısında, Asi nehri üzerinde bir şehir.
h. 465b/22, 468a/25, 468b/7
h.+'nuñ 468b/6, 471b/5
Ḫan-ı yunus: Gazze şeridinin güneyinde bir şehir.
h.+'a 472b/7
Ḫangeh: Mısır'daki Hafikayn kasabasının diğer adı.
h. 475b/5
Ḫarput: Elazığ yakınlarında bulunan bölge ve buradaki antik kent.
h. 451a/10, 455a/16, 456a/18
h.+'dan 455b/6

Ḫarput Ḳal'ası: Tarihi Harput şehrinin güneydoğusunda yer alan kale.
h.+nı 455a/17
Ḥaṣankeyf: Günümüzde Batman'a bağlı bir ilçe.
h. 450b/2, 451a/10, 454a/13, 455b/12, 458b/18
h. (hakim-i hasankeyf) 457b/5
h.+'i 459a/3
h.+e 448b/ek satır
Ḥaṣankeyf Ḳal'ası: Dicle nehri kıyısında yer alan kale.
h.+nuñ 450b/5
Ḥavran: Günümüzde Balıkesir'e bağlı bir ilçe.
h. 469a/11
Ḫaylan: Halep yakınlarında bir bölge.
h. 465b/18
Hemedan: Günümüzde İran sınırları içinde yer alan bir bölge.
h. (hakim-i hemedan) 455b/1, 457b/23
Herzen: Hasankeyf yakınlarında bir bölge.
h. (memleket-i herzen) 450b/7
Ḫınıs: Erzurum'un güneyinde yer alan, günümüzde buraya bağlı ilçe.
h.+'da 450a/22
Ḥışnkeyfa: Hasankeyf adının metindeki diğer şekli.
h. 458b/1
Ḥicaz: Suudi Arabistan'ın batısında bir bölge.
h. 465a/4
Ḥizan: Bitlis'in güneyinde yer alan, günümüzde bu ile bağlı bir ilçe.
h.+'a 451b/21
Ḫumus: Suriye'de bir şehir.
h. 468a/25, 468b/19
h. (etraf-ı humus) 468b/21
h.+'a 465b/22
Irak̲: Orta Doğu'da yer alan ülke.
ı. 446a/6
ı. (bilad-ı ırak) 452b/16
ı. (ırak-ı acem) 450b/25, 455a/23, 455b/1
ı. (leşker-i ırak-ı arab) 455a/23
İran: Güneybatı Asya'da yer alan ülke.
i. (kilid-i fütuh-ı memalik-i iran) 452b/18
i. (müteveccih-i memalik-i iran) 449b/7
i. (tekmil-i fütuhat-ı diyar-ı iran) 461a/6
i. 'dan (memalik-i iran) 449a/19
i. (teveccüh-i memalik-i iran-zemin) 463b/9
i. de (ser-hadd-i iran-zemin) 447a/1
i. i.+ (istikmal-i feth-i iran-zemin) 461b/13
İskenderiyye: Mısır'ın, Akdeniz kıyısında bulunan şehri.
i. 472b/24, 481b/19, 481b/25
i.+'den 476a/12
i.+si'nde 479a/5
i. 465a/3
İstanbul: Türkiye'de bir şehir.
i. 448b/5, 461b/25, 462b/16
i.+'da 462b/7
Kahire: Mısır'ın başkenti.
k. 471a/8
k. (şehir-i kahire-yi mısır) 475a/24
k. m (kuvvet-i kahire) 472a/13
Kaḫta: Günümüzde Adıyaman'a bağlı bir ilçe.
k. 466b/25, 467b/25
Ḳara Ḥamīd: Halk dilinde Āmid (Diyarbakır) şehrine verilen ad.
k. 453b/13
Ḳara Köpri: Şanlıurfa'da bir belde.
k.+'ye 453b/7, 457a/15
Ḳaracabeg çayırı: Kemah Kalesi'nin fethinden sonra padişahın konakladığı bu bölgenin günümüzde nereye bağlı olduğu bulunamamıştır.
k. 447a/5
Ḳaraman: Sultan Bayezid döneminde bir beylerbeylik.
k. 450b/14, 455a/11, 455b/13, 457b/24, 464b/13
k. (sipah-ı karaman) 455a/12, 457b/1
k. +ın (sipah-ı karaman) 457b/20
Ḳasımpaşa: İstanbul'un en eski yerleşim yerlerinden biri olan bu tarihi semt, günümüzde İstanbul'un Beyoğlu ilçesine bağlıdır.
k. 468b/17
k.+'nuñ 468b/18

Ḳatya: Mısır'da bir yer.
k. 469b/24, 471a/22
k. (rigistan-ı katya) 475a/13
k. +dan (rigistan-ı katya) 474a/20
Ḳayseriyye: İç Anadolu bölgesinde yer alan, günümüzde Kayseri ili.
k. 447a/7
k. 448b/3
k.+de 461b/19
k.+'de 462a/15
k. 461b/22
k.+den 461b/25
Ḳazlu Göl: Günümüzde Van'ın Saray ilçesine bağlı bir köy.
k.+'den 447a/5
Kelhūr: Musul yakınlarında bir bölge.
k. 455b/1
Kemāḫ: Doğu Anadolu'da Kara Su vadisinin sol kıyısında bulunan, günümüzde Erzincan'a bağlı bir ilçe.
k. 446b/18, 452a/15, 452a/7, 455a/20, 457b/2, 459a/14
k. (bi-feth-i hısn-ı-Kemāh) 446b/23
k. (kala-yı Kemāh) 446b/24, 447a/12
k. (teshir-i Kemāh) 447a/4
k.+'a (teshir-i kala-yı-Kemāh) 449a/22
k.+'da (piramen-i Kemāh) 447a/14
k.+'ın.+ (kala-yı Kemāh) 449a/23
k.+'da 447b/14, 449a/24
k.+'ı 447a/18, 449b/6
Kerah: Şam yakınlarında bir bölge.
k. 456a/23, 456b/2
k.+'a 455b/11
k.+'da 455b/12, 455b/17
Kerek: Ürdün topraklarında yer alan bir bölge.
k. 471a/14
Kerkük: Irak'ta bulunan bir şehir.
k. 450b/18, 455b/2, 458a/19
Kerkik: (bkz. Kerkük)
455b/4
Kiġı: Günümüzde Bingöl iline bağlı bir ilçe.
k. 453a/2
k.+'ya 453b/1
Kilidü'lbaḥir: Çanakkale'de bir köy.
k.+nda (Kilidülbahir kalası) 460b/23
Ḳoçḥiṣar: Günümüzde Şanlıurfa'ya bağlı bir köy.
k. 457a/21
Ḳonstantiniyye: İstanbul'un eski adı.
k. 'den (darü's-saltanat-ı konstantiniyye) 461a/7
Ḳonya: Türkiye'nin İç Anadolu bölgesinde alan şehir.
k. 462b/22
Köstendil: Bulgaristan'ın en batısındaki il.
k. 466a/9
Ḳudüs: Filistin'de bulunan, Mescid-i Aksa'nın bulunduğu şehir.
k.+'e 481b/3
Kuhistan: İran yaylasında dağların çok olduğu bölge.
k. 471a/13
Ḳuman: Rusya ve Doğu Avrupa'da göçebe olarak yaşamış olan Türk boyu, Kıpçakların batıya göç etmiş olan kolu.
k. 448b/3
Kübdere: Malatya yakınlarında bir belde.
k. 467b/25
Lamberi: Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde bir belde.
l. 467b/25
Malatiyye: Türkiye'deki Malatya şehrinin eski adı.
m. 457a/14, 462a/3, 466b/24, 467b/24
m.+den 461b/23
Mardin: Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan bir il.
m. 451a/10, 453b/8, 453b/9, 454a/10, 454a/13, 454b/20, 454b/23, 455a/8, 455b/12, 458a/13, 458b/1, 458b/13, 458b/3, 459a/1
m. (şehr-i mardin) 458b/3
m. (tedbir-i feth-i mardin) 453b/10
m. (teshir-i mardin) 458b/14
m. (tevabi-i mardin) 454a/1
m. 'i (şehr-i mardin) 454a/7
m.+'den 454b/17
m.+'e 455a/2, 455a/25, 455b/3
Mardin Ḳal'ası: Asurlular zamanında kurulan kale.
m.+na 454a/2

m.+nuñ 466b/21
Maṣṭaba-yı Sulṭan: Şam yakınlarında bir bölge.
m. (mastaba-yı sultan) 469a/1
Mercidabıḳ: Günümüzde Kilis ili sınırları içinde yer alan bölge.
m. 463b/7, 464a/21, 465b/15
m.+'dan 465b/9
Merend: İran'ın Doğu Azerbaycan eyaletinde bir şehir.
m.+'de 450a/20
Meyyafarḳin: Silvan'ın eski adı.
m. 450b/1
Mışır: Kuzey Afrika'da yer alan ülke.
m. 458b/9, 462a/19, 467a/22, 467b/2, 473a/2, 476a/12, 476a/25, 477a/22, 477b/5, 478a/14, 478b/16, 479a/5, 481b/24, 482b/21
m. (sultan-ı mısır) 448a/17
m. (teshir-i mısır) 469a/16
m. (agaz-ı dasitan-ı-fütuhat-ı mısır u şam) 461b/8
m. (azm-i teshir-i mısır) 471a/3
m. (çerakise-yi mısır u şam) 463b/10
m. (der-şehr-i mısır) 477b/4
m. (feth-i mısır) 470a/14, 474b/17, 475a/6
m. (inhiraf-ı hatır-ı padişah-ı sultan-ı mısır) 447a/3
m. (leşker-i mısır) 464b/19
m. (meşveret-kerden-i-sultan be-hakk-ı feth-i mısır) 469b/12
m. (mısır-ı atik) 477b/3
m. (mısır-ı nadiretü'l-asr) 470a/9, 475a/9
m. (niyyet-i feth-i mısır) 471a/8
m. (sipah-ı mısır) 465a/3
m. (sultan-ı mısır) 447a/6, 448a/13, 463a/7, 463a/9, 463b/24, 464b/19, 467b/22
m. (sultan-ı mısır tumanbay) 476a/25
m. (şehr-i mısır) 480b/1
m.+'a (derun-ı mısır) 477a/24, 477b/23
m.+'a (mazahir-i mısır) 475b/17
m.+'a (sultan-ı mısır) 462b/10
m.+'a (şehr-bend-i mısır) 477a/6
m.+'a (şehr-i mısır) 477b/17
m.+'a (teshir-i mısır) 470a/24
m.+'da (esvak-ı mısır) 482b/18
m.+'da (eyalet-i mısır) 469b/15
m.+'da (medahil-i umran-ı mısır) 475b/11
m.+'da (siyaset-gah-ı mısır) 482b/19
m.+'da (şehr-bend-i mısır) 475b/4
m.+'dan (birun-ı mısır) 478a/22
m.+'dan (canib-i mısır) 471a/13
m.+'dan (pa-yı kala-yı mısır) 477a/7
m.+'dan (rah-ı mısır) 473a/21
m.+'dan (şehr-i mısır) 481b/10
m.+'ı (belde-yi mısır) 472a/14
m.+'ı (sultan-ı mısır) 465b/8
m.+'ı (şehir-i kahire-yi mısır) 475a/24
m.+'ıñ (bakaya-yı feraine-yi mısır) 477b/7
m.+'ıñ (çerakise-i mısır) 448a/15
m.+'ıñ (mülk-i mısır) 474a/21
m.+'ıñ (sultan-ı mısır) 467a/11
m.+'ıñ (şehr-i mısır) 479a/7
m.+'a 469b/17, 470a/2, 474b/7, 475b/20, 479a/11, 479b/18
m.+'a.+ (diyar-ı mısır) 469b/25
m.+'da 478b/24
m.+'dan 462a/22, 464a/10, 475a/10
m.+'ın 478a/18, 478a/24
m.+'ıñ 470a/18, 479b/24
m. 459a/20
m.+'a 480b/15
Muḳattam: Mısır'ın başkenti Kahire'de yer alan dağ.
m. 475b/18, 476a/20
Muşul: Irak'ın kuzeyinde yer alan şehir.
m. 450b/17, 459a/22
m.+'a 458a/19
Muş: Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesinde yer alan il.
m. 450a/13
Muşar: Günümüzde Elazığ ilinde yer alan bir bölge.
m. 467b/25
Müküs: Günümüzde Bahçesaray adını taşıyan, Van'a bağlı bir ilçe.
m. 451b/24
Nablus: Filistin'de bir şehir.
n. 465a/4, 471a/13

Nil: Afrika kıtasının onda birini kaplayan nehir.
n. 479b/19, 480a/17
n. (nehr-i nil) 478a/23
n. i (kaba-yı nil) 467b/13
n.+'de (sahil-i nil) 477b/2
n.+'den (ab-ı nil) 478a/14
n.+'e (canib-i garbi-i nil) 481b/11
n.+'iñ (kenar-ı nil) 480b/20
n.+'iñ (nehr-i nil) 477b/3
n.+'den 481b/2
n.+'e 480b/20

Nemran: Bitlis, Hizan yakınlarında bir bölge.
n. 450a/6

ʿÖmeriyye: Günümüzde Gaziantep'e bağlı bir bölge.
ö. (cezire-yi ömeriyye) 455b/4

Ördeklü: Günümüzde Kayseri'ye bağlı bir köy.
ö.+'de 447b/22

Palu Ḳalʿası: Elazığ'ın aynı adlı ilçesinde yer alan kale.
p.+nı 450b/15

Ramle: İsrail'in orta bölümünde bulunan bir şehir.
r. 471a/14, 472b/2, 473a/19, 473a/4
r. (ehl-i ramle) 473a/10
r. (merahil-i pür-rimal-i ramle) 471a/22
r.+'den 472b/3
r.+'nüñ 469b/24
r.+'ye 471a/15, 472a/23, 473a/16

Reml: Günümüzde Filistin'de yer alan bir kasaba.
r. (reml-i bi-payan) 469b/24

Ridaniyye: Kahire'nin kuzeydoğusunda bulunan bir bölge.
r. 477a/25, 479a/7
r.+'ye 477a/19

Riḳḳa: Ruha (Urfa) Kalesi'nin diğer adı.
r. 459a/16

Rudgan: Kürt aşiretlerinin eski yerleşim yerlerinden biri.
r. 450a/6

Ruha: Urfa'nın eski adı.
r. 451a/9, 458b/2, 459a/16

Rum: Anadolu'ya verilen ad.
r. 447b/18, 448b/ek satır, 448b/3, 449a/12, 451b/3, 454a/25, 461b/18, 462a/16, 462b/13, 462b/18, 462b/8, 463a/16, 464b/10, 466b/24, 468a/1, 472b/21, 475b/24, 476a/16, 477b/18, 481b/21, 482a/7
r. (arz-ı rum) 449a/20
r. (asker-i rum) 472a/24, 472b/8
r. (daver-i rum) 464a/22
r. (der-zikr-i harb-ı şah-ı rum) 463a/24
r. (dilaveran-ı rum) 480b/17
r. (emtia-yı rum) 462b/12
r. (mücahidan-ı kadim-i rum) 456a/12
r. (sipah-ı rum) 455a/2, 465a/12, 465a/8, 475b/8
r. (ümera-yı rum) 455b/18, 455b/19
r.+'dan (aksa-yı memalik-i rum) 454a/8
r.+'dan (diliran-ı rum) 456a/18
r.+'dan (ekasi-yi bilad-ı rum) 470a/16
r.+'dan (sipahiyan-ı rum) 468b/19
r.+'uñ (dilaveran-ı rum) 457a/3
r.+'uñ (leşker-i rum) 473a/11
r.+'uñ (padişah-ı rum) 463a/13
r.+'uñ (sultan-ı rum) 475a/16
r.+'a 469b/25

Rümeyle: Irak'tabir bölge.
r. 478a/1

Ṣafed: İsrail'in kuzeydoğusunda yer alan kent.
s. 469a/14
s. (cibal-i safed) 471a/13

Salihiyye: Şam'da, Nil nehri kıyısında bulunan bir bölge.
s. 469a/7, 475a/14, 475a/20, 480b/23
s.+'den 475b/1
s.+'ye 477a/11

Ṣaru ṣu: Günümüzde Van sınırları içinde yer alan bir bölge.
s. 452a/2

Ṣaṣon: Günümüzde Batman iline bağlı bir ilçe.
s. 451b/25, 459a/2
s. (hakim-i sason) 450b/6, 457b/5

Siʿird: Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan bir il.
s. 450b/2, 450b/4, 458b/24

Sincar: İran'ın kuzeydoğusunda bulunan bölge.
s. 454a/4, 455a/1, 455b/6, 458a/16, 458b/2
s.+'a (memleket-i sincar) 459a/25
s.+'dan 455b/6

Sivas: Türkiye'de bir il.
s. 453b/5, 454b/11, 454b/16
s.+a 447a/11
s.+'da 447b/18

Siver: Siverek.
s. 458b/2

Siverek: Şanlıurfa ilinde yer alan bir ilçe.
s. 459b/2

Sulṭan Ḥasan: Metinde Mısır'da imaret/imarethane olarak adı geçen yer.
s. 478a/2

Suran: İran'ın Sistan ve Belucistan eyaletinde bir şehir.
s. 450a/5, 450b/18

Şam: Suriye'nin güneybatı kesiminde yer alan, günümüzde Suriye'nin başkenti.
ş. 458b/12, 462a/19, 463b/25, 464b/19, 464b/24, 467b/22, 472a/22, 472b/5, 474b/3, 476a/25, 478b/17
ş. (agaz-ı dasitan-ı-fütuhat-ı mısır u şam) 461b/8
ş. (azm-i sultan be-feth-i kişver-i şam) 468a/14
ş. (çerakise-yi mısır u şam) 463b/10
ş. (diyar-ı şam) 468a/24
ş. (güruh-ı şam-ı şum) 472b/8
ş. (melikü'l-ümera-yı şam) 465b/5
ş. (müluk-ı şam) 465b/3
ş. (zabt-ı şam) 470a/10
ş.+'a (kişver-i şam) 462b/21
ş.+'a (memalik-i şam) 459b/5
ş.+'da (hitta-yı şam) 469a/12
ş.+'da (zahir-i şam) 469a/1
ş.+'ın (diyar-ı şam) 468b/6
ş.+'a 475a/10, 481b/3
ş.+'dan 470a/4, 471a/7, 478b/15
ş.+'ı 471a/18

Şeyḫuniyye: Mısır'da bir bölge.
ş. 478a/2

Şirvanat: Elazığ dolaylarında yaşamış bir aşiret.
ş. (ümera-yı şirvanat) 459a/2

Şirvi: Van yakınlarında bir bölge.
ş. 451b/25

Ṭarsus: Çok zengin bir tarihe sahip bu şehir günümüzde Mersin'e bağlı bir ilçedir.
t. 468a/1

Tebriz: İran'ın kuzeybatısındaki şehir.
t.+e 450b/13
t.+'de 449a/12
t.+'den 451a/1
t.+'e 451a/2, 455a/4, 458a/19

Teke: Türkmen yurdu.
t. 472b/20

Telʿafer: Irak'ın Musul iline bağlı bir ilçe.
t. 458a/19, 459a/25

Ṭrablus: Günümüzde Libya'nın başkenti.
t. 465a/5, 469a/10, 469a/13

Ṭurna ṭağı: 12 Haziran 1515'te Osmanlı Devleti ve Dulkadiroğulları arasındaki savaşın yapıldığı yer.
t.+na 447b/23
t.+ndan 448a/9

Urmi: İran'ın batı Azerbaycan eyaletinin merkezi olan şehir.
u. 459b/3
u.+'dir.+ (vilayet-i urmi) 450a/4

Üsküdar: Batıda İstanbul Boğazı ile çevrili, İstanbul Anadolu yakasında bir ilçe.
ü. 462b/20

Vasṭaniyye: Kahire'nin iki kilometre kuzeybatısında ve Nil üzerinde iskelesi olan Bulak kasabası civarında bir ada.
s. 477b/2

Zirḳan: Elazığ dolaylarında yaşamış bir aşiret.
z. 459a/2

Zeriḳi: Diyarbakır dolaylarında bir bölge.
z. 457b/7

Ẕu'lḳadr: Osmanlılar döneminde Güneydoğu Anadlou'da yönetim birimi.
z. 447a/8
z. 447b/10, 447b/19, 448b/2
z. (zikr-i istihlas-ı mülk-i zu'lkadr) 447b/9
z. (zu'lkadr-i ve'l-ihtiram) 471a/25
z.+'de 448b/21
z. 448a/19, 458a/6

z. (zulkadr-i vel-ihtiram) 460a/17
z. (serdar-ı zu'lkadr) 462a/7
z.+'den 453a/3
z.+'e 452a/18

Ẕu'lḳadriyye: Osmanlılar döneminde Güneydoğu Anadlou'da yönetim birimi.
z. 462a/2
z.+'den.+ (ümera-yı zulkadriyye) 457b/10